

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ

ਸਭ ਹੱਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

—o—

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਕਵੀ ਚੂੜਾਮਣਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਦੇ ਪੂਰਬਾਰਧ ਤੇ ਉਤਰਾਰਧ ਦਾ

ਵਾਰਤਕ ਟੀਕਾ

ਮੁਕੰਮਲ

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ

(ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ) ਹਿੱਸਾ ਪਹਿਲਾ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਟੀਕਾਕਾਰ ਤੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ—

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ—

ਭਾ: ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ:

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ੧੨੦੦

ਕੀਮਤ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ੧੬) ਰੁਪੈ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ

ਭੂਮਿਕਾ

‘ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ ॥’

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਰੇਮ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਅਮਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਮਨੁਖ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੋਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ‘ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ’ ਓਹੋ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇ। ਭਰਮ ਤੇ ਸ਼ਕ ਦੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਤਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਐਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਕਾਵਜ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਸਿਖ ਜਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ‘ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਭਾਈ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ‘ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’, ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਗੂ ਦਾ ‘ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਸੋਭਾ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਲਿਖਤ ਆਦਿਕ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ। ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤੇ ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗਾਂ ਉਤੇ ਹਿੰਦੂ-ਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਸੀ। ਉਸ ਅਸਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਤਰੁਟੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਗਿਆਨ ਤੇ ਚੰਗੇਰੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ‘ਸਚ’ ਤੇ ‘ਅਸਲ’ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਇਹ ‘ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ’ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ‘ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਨ’ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਖੋਜ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਰਮ, ਮਨਮਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੱਤ੍ਯ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਸੇਵਾ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਲਕ ਫਰਮ ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛਪਵਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਸ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ’ ਅਥਵਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ‘ਸੋਢੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚੌਥੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤਕ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਕੇ ਛਪ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇਗਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੧-੪-੫੨

ਦਾਸ—
ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ਤ ਤ ਕ ਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

੧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ			੩
੨ ਇਸਲਾਮ ਮਤ			੬
੩ ਹਿੰਦ ਉਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ			੭
੪ ਈਸਵੀ ੧੪੬੯ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ			੯
੫ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬਾਲ-ਲੀਲਾ			੧੧
੬ ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਤ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ			੧੨
੭ ਬਾਲ-ਬੀਲਾ	੧੩	੮ ਜਨੇਊ ਦਾ ਪਾਉਣਾ	੧੫
੮ ਗਊਆਂ ਦਾ ਚਰਾਵਣ ਜਾਣਾ			੧੭
੧੦ ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਂ ਕਰਨੀ	੧੯	੧੧ ਮਸਤਾਨਾ ਦੀਵਾਨਾ	੨੦
੧੨ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ			੨੪
੧੩ ਚਪੇੜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪਈਆਂ			੨੯
੧੪ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧੀ			੩੩
੧੫ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ			੩੫
੧੬ ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਤੇ ਮੁੰਦਰੀ ਦਾਨ			੩੬
੧੭ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਬਿਹਬਲਤਾ			੩੮
੧੮ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ	੪੦	੧੯ ਤੇਰਾ ਹੀ ਭੇਰਾ	੪੨
੨੦ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ			੪੪
੨੧ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਲੇਖਤਾ			੪੬
੨੨ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੇਲ			੪੮
੨੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਵਿਵਾਹ	੫੦	੨੪ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹੋਏ	੫੩
੨੫ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਤਾਲ			੫੪
੨੬ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੀ ਸਾਖੀ			੫੬
੨੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਗਏ ਸਨ ?			੬੧
੨੮ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੰਬੜਿਆ			੬੩
੨੯ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ			੬੫
੩੦ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਮਸੀਤੋ ਜਾਣਾ			੭੦
੩੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ			੭੨
੩੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਫੇਰੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਛਡਣਾ			੭੪
੩੩ ਟੁਕੜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼			੭੭
੩੪ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋ			੮੦

੩੫ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ	੮੭
੩੬ ਇਹ ਕੁਰਾਹੀਆ ਹੈ	੮੮
੩੭ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਤੇ ਓਹਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ	੮੯
੩੮ ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤਰ	੯੬
੩੯ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਵਾਪਸ ਸੈਦਪੁਰ ਜਾਣਾ	੯੮
੪੦ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਤੇ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ	੯੯
੪੧ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ	੧੦੨
੪੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਹੇ	੧੦੬
੪੩—੪੪ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ (ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਲਾਲਚ)	੧੦੭
੪੫ ਸੱਜਣ ਠਗ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ	੧੦੯
੪੬ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨਾਲ ਮੇਲ	੧੧੯
੪੭ ਕੁਰਛੇਤੂ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੇਲਾ	੧੨੬
੪੮ ਪੂਰਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ	੧੩੫
੪੯ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਵਿਤਰ ਹੈ	੧੩੬
੫੦ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਜਾਵੋ ਤਾਂ	੧੪੦
੫੧ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਨਾਲ ਮੇਲ	੧੪੨
੫੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਹਾਥੀ	੧੪੬
੫੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਜਾਣਾ	੧੫੨
੫੪ ਮਿਠੇ ਰੀਠੇ ਦੀ ਸਾਖੀ	੧੫੩
੫੫ ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ	੧੬੦
੫੬ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦੀ ਸਾਖੀ	੧੬੭
੫੭ ਅਧਰਕਾ ਮੁਖੀ ਬਣਾਇਆ	੧੭੨
੫੮ ਬੁਧ ਗਯਾ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੧੭੩
੫੯ ਕਾਮਰੂਪ ਦੇਸ ਵਿਚ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੁਧਾਰ	੧੭੬
੬੦ ਅਸਾਮ ਕਛਾੜ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਚੱਕਰ	੧੮੫
੬੧ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਸਾਖੀ	੧੮੬
੬੨ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ	੧੮੯
੬੩ ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੧੯੫
੬੪ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਸਾਖੀ	੨੦੦
੬੫ ਘਰ ਵਲ ਮੌੜਾ ਤੇ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ	੨੦੫
੬੬ ਆਗਰੇ ਦੀ ਮਾਈ ਜੱਸੀ ਦੀ ਸਾਖੀ	੨੧੫
੬੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ	੨੧੭
੬੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ	੨੧੮
੬੯ ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੨੨੪
੭੦ ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੇ ਜੈਸਲ ਮੇਰ ਦਾ ਰਟਨ	੨੨੯
੭੧ ਜਲ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤਾਰਨੀ	੨੩੩
੭੨ ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਾਖੀ	੨੪੦

੭੩ ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੨੪੩
੭੪ ਪੁਸ਼ਕਰ ਰਾਜ ਦਾ ਮੇਲਾ	੨੪੬
੭੫ ਦੱਖਣੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼	੨੪੭
੭੬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ	੨੫੨
੭੭ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਸਾਖੀ	੨੫੫
੭੮ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸਤਯ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ	੨੬੮
੭੯ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਬਖਸ਼ਿਆ	੨੭੨
੮੦ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ	੨੭੫
੮੧ ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ	੨੭੬
੮੨ ਦਵਾਰਕਾ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼	੨੮੪
੮੩ ਕੱਛ ਦੇਸ ਦਾ ਦੌਰਾ	੨੮੬
੮੪ ਇਕ ਦੌਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ	੨੯੨
੮੫ ਘਰ ਵਲ ਮੋੜਾ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ	੨੯੬
੮੬ ਕੋਹੜੀ ਦਾ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕੀਤਾ	੨੯੯
੮੭ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਸਰਾਧ	੩੦੮
੮੮ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੌਸ ਦਾ ਸੁਧਾਰ	੩੧੭
੮੯ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੩੨੯
੯੦ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ	੩੩੮
੯੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਉਣਾ	੩੪੮
੯੨ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦੀ ਸਾਖੀ	੩੪੯
੯੩ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ	੩੫੦
੯੪ ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ	੩੫੪
੯੫ ਚੰਬੇ ਤੇ ਕੁਲੂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ	੩੫੭
੯੬ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਪਰ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੩੬੨
੯੭ ਚੀਨ ਤੇ ਤਿਬਤ ਦਾ ਦੌਰਾ	੩੭੭
੯੮ ਕਮਾਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਾ	੩੭੯
੯੯ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨਿਹਾਲ ਹੋਣਾ	੩੮੩
੧੦੦ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਜੰਮੂ ਖੁਸ਼ਣਾ	੩੮੯
੧੦੧ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣਾ	੩੯੧
੧੦੨ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸਾਖੀ	੩੯੩
੧੦੩ ਮਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਫੇਰੀ	੩੯੫
੧੦੪ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ	੪੦੬
੧੦੫ ਕਾਰੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ	੪੦੭
੧੦੬ ਬਗਦਾਦ ਫੇਰੀ	੪੧੨
੧੦੭ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੇ ਤੇ ਕਾਬਲ ਜਾਣਾ	੪੨੨
੧੦੮ ਘੜੂਕਾ ਫਕੀਰ ਦਾ ਸੁਧਾਰ	੪੨੫
੧੦੯ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ	੪੨੮

੧੧੦ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਮੇਲ	੪੩੬
੧੧੧ ਬਾਬਰ ਦੇ ਜੁਲਮ	੪੩੮
੧੧੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕੈਦੀ	੪੪੨
੧੧੩ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ	੪੪੬
੧੧੪ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਚਾਰ	੪੪੭
੧੧੫ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ	੪੫੦
੧੧੬ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ	੪੫੩
੧੧੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ	੪੫੪

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

੧੧੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ	੪੫੯
੧੧੯ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ	੪੬੧
੧੨੦ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੇ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਤੇ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ	੪੬੨
੧੨੧ ਦੇਵੀ ਦਾ ਭਗਤ ਲਹਿਣਾ ਜੀ	੪੬੩
੧੨੨ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ	੪੬੪
੧੨੩ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁੜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁਜਣਾ	੪੬੬
੧੨੪ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ	੪੬੮
੧੨੫ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮੁੜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ	੪੭੦
੧੨੬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ	੪੭੨
੧੨੭ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਛਡਣਾ	੪੭੭
੧੨੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਪਤ ਵਾਸ	੪੭੮
੧੨੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ	੪੮੧
੧੩੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ	੪੮੫
੧੩੧ ਹਿਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣਾ	੪੮੭
੧੩੨ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ	੪੯੨
੧੩੩ ਮਲੂਕਾ ਸ਼ਰਾਬੀ	੪੯੬
੧੩੪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਦੌਰਾ	੪੯੮
੧੩੫ ਚੌਧਰੀ ਬਖਤਾਵਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੫੦੧
੧੩੬ ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਜੀ ਦਾ ਪਰੇਮ	੫੦੩
੧੩੭ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਤਪੇ ਦੀ ਸਾਖੀ	੫੦੫
੧੩੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਡੂਰ ਛਡਣਾ	੫੦੭
੧੩੯ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਤਪੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਨਾ	੫੦੯
੧੪੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ	੫੧੩
੧੪੧ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ	੫੧੫
੧੪੨ ਦੇਵਗਿਰ ਗੁਸਾਈਂ	੫੧੬
੧੪੩ ਭਾਈ ਗੁੱਜਰ ਜੀ	੫੧੮
੧੪੪ ਭਾਈ ਧਿੰਗਾ ਜੀ	੫੧੯

੧੪੫ ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਈ ਕਿਦਾਰੀ	੫੨੩
੧੪੬ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ	੫੨੫
੧੪੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ	੫੨੬
੧੪੮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ	੫੨੯

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

੧੪੯ ਜਨਮ, ਬਚਪਨ ਤੇ ਪਰਵਾਰ	੫੩੩
੧੫੦ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਗੁਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਣਾ	੫੩੪
੧੫੧ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ	੫੩੭
੧੫੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ	੫੪੧
੧੫੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ	੫੪੩
੧੫੪ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਉਣਾ	੫੪੬
੧੫੫ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਖੱਡੀ ਵਿਚ ਡਿਗਣਾ	੫੪੭
੧੫੬ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਮਿਲਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ	੫੫੧
੧੫੭ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗੜੇ ਭੇਜਣਾ	੫੫੪
੧੫੮ ਦਾਤੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰਨਾ	੫੬੩
੧੫੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਤੇ ਉਦਾਸੀ	੫੬੬
੧੬੦ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਦੀ ਕਥਾ	੫੭੦
੧੬੧ ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੫੭੪
੧੬੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ	੫੮੦
੧੬੩ ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ	੫੮੫
੧੬੪ ਗੋਇੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ	੫੯੦
੧੬੫ ਤਪੇ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ	੫੯੨
੧੬੬ ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ	੫੯੩
੧੬੭ ਬਾਉਲੀ ਇਕ ਵਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ	੫੯੬
੧੬੮ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਉਣਾ	੫੯੭
੧੬੯ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਾਉਣਾ	੬੦੪
੧੭੦ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ	੬੧੨
੧੭੧ ਬੀਰਬਲ ਦਾ ਹੰਕਾਰ	੬੧੪
੧੭੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ	੬੧੭
੧੭੩ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੭੨ ਪੀਹੜੇ ਬਖਸ਼ੇ	੬੨੩
੧੭੪ ਲੰਗੜੇ ਸਿਖ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ	੬੨੫
੧੭੫ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ	੬੨੭
੧੭੬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ	੬੩੦
੧੭੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ	੬੩੧
੧੭੮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ	੬੩੩
੧੭੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ	੬੩੭

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(੧੪੬੯ ਈਃ ਤੋਂ ੧੫੨੯ ਈਃ ਤਕ)

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਧੁੰਧ ਜਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ ॥
ਜਿਉ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਰੇ ਛਪੇ ਅੰਧੇਰ ਪਲੋਆ ॥
ਸਿੰਘ ਬੁਕੇ ਮਿਰਗਾਵਲੀ ਭੰਨੀ ਜਾਇ ਨ ਧੀਰ ਧਰੋਆ ॥
ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਪੈਰ ਧਰੇ ਪੂਜਾ ਆਸਣ ਥਾਪਣ ਸੋਆ ॥
ਸਿਧ ਆਸਣ ਸਭ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਨਕ ਆਦਿ ਮਤੇ ਜੇ ਕੋਆ ॥
ਘਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੈ ਕੀਰਤਨ ਸਦਾ ਵਿਸੋਆ ॥
ਬਾਬੇ ਤਾਰੇ ਚਾਰ ਚਕ ਨੌ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸਚਾ ਢੋਆ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਲਿ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋਆ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ ਸ੍ਰੀ ਭਗਤ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ

ਕਦੀ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬੁਧ ਧਰਮ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਸੀ, ਬੁਧ ਮਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਦਸ਼ਾ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਲੋਕ ਸਤਵਾਦੀ ਤੇ ਮੋਹਨਤੀ ਸਨ ਈਸਵੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਜਿਹੇ ਹਿੰਦ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਬੁਧ ਮਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਲਗਾ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਸਦਾ ਵੈਸ਼ਾਲ ਤੇ ਖਿਲਰਿਆ ਸਰੀਰ ਸੁੰਗੜ ਗਿਆ, ਬੁਧ ਮਤ ਚੀਨ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਬੰਧਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿਤੀ। ਜਾਤੀ ਵੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦ ਦੀ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿਸੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕਸ਼ਤ੍ਰੀ ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੇ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਮਿਥੇ ਗਏ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਚੰਗੇਰੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਲਾਲਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਮੂਰਖ ਲੜਾਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਥ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵਿਚ 'ਪੁਰਾਣਾ' ਜਿਹੇ ਗਰੰਥ ਰਚੇ। ਜਦੋਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸਤਕਾਰਿਆ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਗਲ ਸੀ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੀ।

ਚਲਾਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ ਕੋਲੋਂ ਪੂਜਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਲੈਣ ਬਦਲੇ ਅਨਡਿਠ ਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ

ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਬਦਲੇ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ । ਉਹਨਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਲਗੇ । ਜੇ ਪੂਜਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਸ਼ ਕਰਦੇ, ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੇ ਲੋਕ ਪਥਰ ਪੂਜ ਹੋ ਗਏ । ਦੇਵੀਆਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਮਨੁਖ ਜ਼ਾਤੀ ਦੀ ਵੰਡ ਚੌਂਹ ਹਿਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਖਿਲਰ ਕੇ ਕਈਆਂ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ । ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ—

ਜਿਉਂ ਕੇਲੇ, ਕੇ ਪਾਤ ਸੇ ਪਾਤ ਪਾਤ ਨਿਕਸਾਤ ॥

ਤਿਉਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੀ ਜਾਤ ਸੇ ਜਾਤ ਜਾਤ ਨਿਕਸਾਤ ॥

ਭਾਵ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੇਲੇ ਦੇ ਇਕ ਪਤੇ ਨੂੰ ਚੁਕੀਏ ਤਾਂ ਹੋਠੋਂ ਦੂਸਰਾ ਪੱਤਾ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇਕ ਜਾਤ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੁਛੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦਸ ਜਾਤਾਂ ਹੋਰ ਦਸ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਜਾਤ ਦੂਸਰੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲਗੀ, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਵਧ ਗਏ । ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ । ਲੜਾਈਆਂ ਤੇ ਘਿਰਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੈਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਬੁਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲਗਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ 'ਸ਼ੂਦਰ' ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੀ । ਬਹੁਤੇ ਉਹ ਕਬੀਲੇ ਸਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਸਲੀ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਕੌਲ ਦਰਾਵੜ ਦੇ ਭੀਲ ਆਦਿਕ । ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੂਦਰ ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਵੇਦ ਮੰਤਰ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਸੀ

ਦਖਣੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ । ਸ਼ੂਦਰ ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਸੜਕ ਭਿਟੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਭਿਟੀ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਹੋਈ ਸੜਕ ਉਤੇ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਸ਼ਤੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੇ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਧਰਮ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਿਬਾਸ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿਚ ਅਡਰਾਪਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵਧ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ । ਬਾਹਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਸੀ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਲਾਬਰੂਨੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਦੂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਰਗਾ ਧਰਮ ਹੈ । ਇਸ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਬੇਸਮਝੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਚਤਾ ਤੇ ਅਮੀਰੀ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਜਥੇਬੰਦ ਮਜਬੂਤ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਦੂਸਰੀ ਰਿਆਸਤ ਨਾਲ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਈ, ਨਿਤ ਲੜਾਈਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਅਮਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਉਡ ਗਿਆ ।

ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੀ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਇਕਠ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੌਮ ਮਿਥਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗਰੰਥਾਂ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਜ਼ਾਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ੂਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਸਮਝ ਲਿਆ । ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹਕੂਕ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲਏ ਗਏ ਸਨ । ਉਹ ਸਿਰਫ ਬਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਪਤੀ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਪਾਪੀ, ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਲੂਲਾ ਜਾਂ ਤਪਦਿਕ ਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਮਰਦ ਦੀ ਨਿਜੀ ਪੂੰਜੀ ਬਣ ਗਈ ।

ਇਸਤੀ ਦੇ ਨਿਰਾਦਰ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਨਾਲ ਘਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਗੀ। ਉਹ ਬਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਂਦੀ ਪਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਲਦੀ ਨਾ। ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦੀ, ਬਚੇ ਮੂਰਖ ਤੇ ਅੰਗ ਹੀਣੇ ਹੋਣ ਲਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਉਡ ਗਏ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਘਰ ਜਿਥੇ ਸਵਰਗ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਸਨ ਉਥੇ ਨਰਕ ਬਣ ਗਏ।

ਇਸਤੀ ਮਰਦ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਮੂਰਖ ਮਰਦ ਸਾਧੂ ਹੋਣ ਲਗਾ, ਕੁਰਾਹੇ ਤੁਰਿਆ, ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਮੰਗ ਖਾਣ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਇਕਲਾ ਬੈਠਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਮਝਣ ਲਗਾ ਮਨ ਦੀ ਭੜਕਣਾ ਵਧ ਗਈ।

੨. ਇਸਲਾਮ ਮਤ

ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬਾਨੀ ਮੁਹੰਮਦ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਨ ੫੭੦ ਈਃ ਨੂੰ ਮਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆਂ ਅਤੇ ੬੩ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਭੋਗਕੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ। ਮਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਯਵਨੀ ਮਤ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮਤ ਚਲਾਇਆ ਉਸ ਮਤ ਦਾ ਨਾਮ 'ਇਸਲਾਮ' ਰਖਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਖਿਆ ਜਾਣ ਲਗਾ, ਅੰਜੀਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ 'ਕੁਰਾਨ' ਨਵਾਂ ਗਰੰਥ ਰਚਿਆ।

ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਮਾਨੁਖ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਾਰਸ ਗੱਦੀ ਨਸ਼ੀਨ ਬਣੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਲੀਫੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਯਾਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਖਲੀਫਿਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਜਗਤ ਧਰਮ ਬਨਾਣ ਬਦਲੇ ਜੋ ਜੋ ਕੁਰਬਾਨੀ ਪਵੇ ਉਹ ਉਹ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਡਰ ਤੇ ਲਾਲਚ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਵਰਤਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਰਤਾ ਢਿਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਖਿਲਰਨ ਲਗੇ।

੩. ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇਸਾਂ ਦੀ ਵਿਉਪਾਰਕ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਸਤਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਲ ਜਾਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਨ ੭੧੨ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਸਰਾ ਦੇ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਸਿੰਧ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਉਤੇ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ। ਜਹਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਬਸਰੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਏ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਲੁਟ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਸਰੇ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਹਾਜ਼ਜ਼ ਨੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧੀਰ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਲੁਟ ਦੀ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਧੀਰ ਨੇ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨਕਾਸਮ ਨੂੰ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਊਠ ਦੇਕੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧੀਰ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ। ਹਿੰਦ ਉਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਮਲਾ ਸੀ। ਸਿੰਧ ਵਿਚਲੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ੨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਕਾਸਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਇਕੜ ਦੁਕੜ ਹਿੰਦੂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਫਤਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਤਕ ਪੁਜਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਸੀ। ਕਾਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਜੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਰੁਪੈ, ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ, ਕਪੜੇ ਤੇ ਹੁਸਨ ਦੀਆਂ ਲੁਟਾਂ ਲੁਟੀਆਂ। ਹੁਸੀਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਲੁਟ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਧੀਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੁੰਦਰ ਜਵਾਨ ਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਧੀਆਂ ਸੁਰਈਆ ਦੇਵੀ ਤੇ ਪਰਮਲਾ ਦੇਵੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁਟ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਰੂਹ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਾਲੇ ਗਨੀਮਤ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਧ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਕਾਸਮ ਬਸਰੇ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦਸਤੂਰ ਅਨੁਸਾਰ ਲੁਟ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗੂ ਖਲੀਫੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਮਾਲ ਵਿਚੋਂ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਤਮੀ ਤੇ ਹੀਰੇ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਾਲ ਬਸਰੇ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨੇ ਖਲੀਫੇ ਨੂੰ ਧੀਰ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਬ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਵੇਚਿਆ ਗਿਆ।

ਕਾਸਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੁਟ ਤੇ ਫਤਹ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਰਬ ਦੇ ਭੁਖੇ ਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਰਫ ਲੁਟ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਖਲੀਫੇ ਤੇ ਰਜਵਾੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ। ਸਾਰੇ ਅਰਬ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਗਿਆ—‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਲੁਟੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਓ।’

ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਸੀ ਇਕ ਧਰਮ ਇਸਲਾਮ, ਇਕ ਅੱਲਾ ਖੁਦਾ ਇਕ ਰਾਜ ਤੇ ਇਕ ਕੌਮ।’ ਏਸੇ ਨਾਹਰੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਖਲੀਫਿਆਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗਵਰਨਰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਤਾਕਤ ਖਲੀਫੇ ਦੇ ਹਥ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਖਲਾਫਤ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੂਬਿਆਂ ਗਵਰਨਰ—ਕੇਂਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵਟਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਬੈਠੇ। ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਅਫਗਾਨਾਂ ਦੇ ਹਥ ਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਦੀ ਨੀਤ ਧਾਰ ਲਈ। ਸੁਬਕਦੀਨ ਨੇ ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਉਹਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਮਹਿਮੂਦ—(੧੦੦੦ ਤੋਂ ੧੦੨੬ ਤਕ) ਨੇ ਸਤਾਰਾਂ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਖੇਰੂੰ ਖੇਰੂੰ ਹੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਮੂਦ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਾ ਸਕੀ।

ਸੋਮਨਾਥ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਲੁਟਿਆ। ਲੁਟਾਂ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਦਾ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ਤੇ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲੁਟੇਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਬਣ ਬੈਠੇ ਤੇ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਰਾਜਾ ਕੀ ਕੰਗਾਲ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕਰੇ ਸੋ ਬਚੇ ਜੋ ਨਾ ਕਰੇ ਉਹ ਮਰੇ।

੧੦੨੬ ਈਸਵੀ ਤੋਂ ੧੪੬੯ ਈਸਵੀ ਤਕ ਦਿਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗਜ਼ਨਵੀ, ਗੌਰੀ, ਤੁਗਲਕ ਗੁਲਾਮ ਆਦਿਕ ਕਈ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਸਮਝਿਆ। ਦਿਲ ਖੋਹਲ ਕੇ ਲੁਟਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਦਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਮੰਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।

੪. ੧੪੬੯ ਈਸਵੀ ਦਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ

੧੪੬੯ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਦਿਲੀ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ (੧੪੫੦ ਤੋਂ ੧੪੮੮) ਸੀ। ਦਿਲੀ ਸਰਹਿੰਦ ਮੁਲਤਾਨ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਿਕੇ ਵਡੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਜ਼ਾਦ ਰਾਜੇ ਸਨ ਪਰਜਾ ਦਾ ਲੂੰ ੨ ਦੁਖੀ ਸੀ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਤੇ ਨਵਾਬ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ, ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਧਕੇ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਤੇ ਵਾਧੂ ਟੈਕਸ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਖਾਹਮ ਖਾਹ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੇਵੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਬੁਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਚੇਲੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਇਖਲਾਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਐਨੇ ਗਿਰ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ, ਵਿਭਚਾਰ

ਵਿਚ ਖਚਤ ਰਹਿੰਦੇ । ਕਿਸੇ ਜੁਆਨ ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਦੀ ਅਸਮਤ ਸੁਰਖਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਲਾਲਚ, ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਸਚ ਧਰਮ ਤੇ ਸੁਧ ਚਲਨ ਦਬਿਆ ਤੇ ਲੁਕ ਗਿਆ ਸੀ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਠਾਕੁਰ ਦੁਆਰੇ ਢਾਹਿਕੇ ਤਿਹ ਠਉੜੀ ਮਸੀਤ ਉਸਾਰਾ ॥

ਮਾਰਨ ਗਊ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪਾਪ ਬਿਥਾਰਾ ॥

ਕਾਫਰ ਮੁਲਹਦ ਇਰਮਨੀ ਰੁੰਮੀ ਜੰਗੀ ਦੁਸ਼ਮਨ ਕਾਰਾ ॥

ਪਾਪੇ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਵਰਤਾਰਾ ॥

ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਦਅਮਨੀ, ਬਦ ਇਖਲਾਕੀ, ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਇੰਜ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜ ਦਾ ਵਾਰਸ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ (ਮੁਖੀਆਂ) ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਹਾਲ ਸੀ, ਕੁਝ ਤਾਂ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਗੁੰਡਿਆਂ, ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰੀ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਜਦੋਂ ਸਾਧੂਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਪਾਸ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਣ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਮਕ ਮੁਖੀ ਕਈਆਂ ਮਿਠਿਆਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ । ਜੇ ਨੇਕ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭੈ ਵਾਲੇ ਸਨ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਬਦਲੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਤੇ ਗਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕੇ ਸਨ । ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਸੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੀ ਬਰਫ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਲਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਪਾਪ ਗਿਰਾਸੀ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਧੌਲ ਖੜਾ ਧਰ ਹੇਠ ਪੁਕਾਰਾ ॥

ਸਿਧ ਛਿਪ ਬੈਠੇ ਪਰਬਤੀ ਕੌਣ ਜਗਤ ਕਉ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ॥

ਜੋਗੀ ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਿਆ ਨਿਸਦਿਨ ਅੰਗ ਲਗਾਇਨ ਛਾਰਾ ॥

ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਡੁਬਾ ਜਗ ਸਾਰਾ ॥

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਜਨਤਾ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਆਪਣੀ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਗਤ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸ਼ਾਂਤ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਨੰਗੀ ਭੁਖੀ ਜਨਤਾ, ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਹਥ ਦੇਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਂਦਾ ਅਧਰਮੀਆਂ

ਨੂੰ ਸਹੀ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਦਾ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਮੋਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਬਲਦੇ ਭਠਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਕਢ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

੫. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ

ਅਸਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪਾਪਾਂ ਗ੍ਰਸੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਬਦਲੇ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ। ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ
ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ।
ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ 'ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਏ' ਵਿਚ
੧ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤਿੰਨ? ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੫ ਅਪਰੈਲ
੧੪੬੯ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਕੁਖ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਲਿਆ()। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਨਾਮ ਮਹਿਤਾ
ਕਲਿਆਨ ਦਾਸ ਸੀ ਪਰ ਸਾਰੇ 'ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ' ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ
ਸਨ। ਆਪ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਨ। ਬਾਲ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਮਾਤਾ
ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਹੋਈ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਨਾਨਕੀ' ਸੀ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ

? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ' ਪੈ
ਗਿਆ। ਇਹ ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨਵੀਂ ਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ
ਇਹ ਨਗਰ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਸੇਵਰ,
ਬਾਗ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣੇ, ੯੦੦ ਮੁਰਬਾ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਸੀ।
੧੯੪੭ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਰਬੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

() ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਪੁਰਬ ਕੱਤਕ ਦੀ
ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੩ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇ ਸਨ। ਦੇਖੋ ਸ: ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ 'ਕੱਤਕ ਕਿ ਵਿਸਾਖ'
ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤ 'ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਸਫਾ ੩੮।

ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੀ ਰੂਹ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨਾਮ ਵੀ 'ਨਾਨਕ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮੁਖ ਤਿਆਰੇ ਆਮ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਲੜਕੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਮਾਈ ਭਾਈ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਦੌੜੇ। ਵਾਜਾ ਵਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁੜ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ, ਨੰਗਿਆਂ ਭੁਖਿਆਂ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਤੇ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

੬. ਹਰਦਿਆਲ ਪੰਡਤ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨਾ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰ ਹਿੰਦੂ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਇਕ 'ਕੁਲ ਪਰੋਹਤ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਨਮੇ ਬਾਲਕ ਦੀ ਜਨਮ ਪੱਤ੍ਰੀ ਲਿਖਦਾ, ਵਿਆਹ, ਕੁੜਮਾਈ ਵੇਲੇ ਸਾਹੇ ਦਾ ਦਿਨ ਦਸਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੁਣਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੁਲ ਪਰੋਹਤ ਹਰਦਿਆਲ ਵਲ ਨਸੇ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖਿਆ—'ਪਰੋਹਤ ਜੀ! ਜਨਮ ਪੱਤਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।'

'ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਜਨਮ ਪੱਤਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬਾਲਕ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ 'ਥਿਤ ਪੱਤ੍ਰਕਾ' ਤੇ ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਜਿਸ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਆਮ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੈ। ਪਰੋਹਤ ਹਰਦਿਆਲ ਨੇ ਜੋਤਸ਼ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇਖਣ ਪਿਛੋਂ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—'ਹੁਣੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਚਲੋ।'

ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰਦਿਆਲ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਦਾਈ ਨੇ ਬਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਪਰੋਹਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ

ਪਰੋਹਤ ਦਾ ਸਿਰ ਝੁਕ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਜਦੋਂ ਦਾਈ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ—‘ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਦਸਾਂ! ਬਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ । ਚਿੱਟਾ ਚਾਨਣ! ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗੰਮੀ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ‘ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਵਧਾਈ!’ ਪਰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨੌੜੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ, ਬੱਚਾ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੇਹਰੇ ਦੇ ਉਪਰ ਸੁਨੈਹਰੀ ਝਲਕਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਸੀ।’

‘ਮਨੁਖ ਨਹੀਂ, ਅਵਤਾਰ ਹੈ । ਜਗਤ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਹੈ । ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਪਰੋਹਤ ਹਰਦਿਆਲ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨਾ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦੀ ਜਨਮ ਪੱਤਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ।

੮. ਬਾਲ ਲੀਲ੍ਹਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੜਾ ਨਿਰਾਲਾ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਆਮ ਬਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਦੀ ਰੋਂਦੇ ਨਾ । ਚਿਹਰਾ ਹਸ਼ੂ ਹਸ਼ੂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ ਮਹਿਕ ਦੇਂਦਾ । ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਇਸਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਡੌਣ ਵਿਚ ਮਾਣ ਸਮਝਦੀਆਂ । ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਰਿੜਨ ਤੇ ਰਿੜਨ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਸਿਖੇ । ਜਦੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ । ਖੇਡਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੈਰ ਲਿਆ ਪਾਉਂਦੇ । ਕਈ ਵਾਰ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੈਠਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਾਉਂਦੇ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ । ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ‘ਕੋਈ ਅਲਾਹੀ ਜੀਅ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ!’

ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਜ ਕਲ ਵਾਂਗ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ, ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਤੇ ਮਸੀਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਲਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੁਲਾਂ ਫਾਰਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਖਰੇ ਸਨ। ਫਾਰਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਸੀ ਬੋਲੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਡਤ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸੀ। ਪੰਡਤ ਕੋਲ ਛਡਣ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਪਤਾਸੇ ਤੇ ਮਠਿਆਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਖ਼ੀਦੀ ਗਈ ਕੁਝ ਤਾਂ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਤੇ ਕੁਝ ਨਗਰ ਵਿਚ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਉਸ ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਲਿਆ ਉਸੇ ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗੇ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਗਏ ਜੋ ਲੜਕੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ ਆਪ ਛਿਆਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ। ਪੰਡਤ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਉਹ ਸੰਥਾ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਜਿਵੇਂ ਅਗੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਭੇਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂਕਿ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਾਸਤੇ ਫਾਰਸੀ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਉਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਮਾਤ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਜੋ ਮੁਲਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸੋਈ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਭਗਤੀ ਬਾਰੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਦਿਤੀ—

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ ॥
 ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂੰ ਬੇ ਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ ॥
 ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮਿ ਫਾਨੀ ਤਹਿਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ ॥
 ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਰਿਫਤਹ ਦਿਲ ਹੇਚ ਨ ਦਾਨੀ ॥

(ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧)

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਮੁਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ । ਉਸਤਾਦ ਬਣਦਾ ਹੋਇਆ ਉਲਟਾ ਚੇਲਾ ਬਣ ਗਿਆ । ਇਹੋ ਕੌਤਕ ਉਸ ਨੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁਣਾਇਆ ।

ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਏ ਸਨ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੰਨਦਾ ਸੀ । ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਜੰਗਲ ਸੀ ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਆ ਜਾਂਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪਾ ਆਉਂਦੇ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਇਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪੁਤਰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਵਲ ਵਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਨ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ।

੬. ਜਨੇਊ ਪਾਉਣਾ

(ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਵਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੁਲ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਬਰਾਦਰੀ, ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚੇ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਇਸ ਰਸਮ ਉਤੇ ਚੋਖਾ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਸੱਦਣਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਗਿਆ। ਸਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਵੀ ਸੀ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜਕੇ ਜਦੋਂ ਪਰੋਹਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੋਂ ਆਖਣ ਲਗੇ 'ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਭਲਾ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੇ ਇਹ ਕਚੇ ਤੰਦਾਂ ਦਾ ਜਨੇਊ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਵੇਗਾ ।'

ਬਾਲਕ ! ਇਸ ਜਨੇਊ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੂੰ ਅਪਵਿਤਰ ਹੈਂ । ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਕ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਪੰਡਤ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੰਜ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਹਸੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਮਝਕੇ ਹਸਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧ ਵਾਨ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਲੋਕ ਉਚਾਰ ਕੇ ਪੰਡਤ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹੇ—

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ ਜਤ ਗੰਢੀ ਸਤ ਵਟ ॥ ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ
ਪਾਂਡੇ ਘਤ ॥ ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲ ਲਗੈ ਨਾ ਇਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥ ਧੰਨ ਜੁ ਮਾਣਸ
ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥ ਚਉਕੜ ਮੁਲ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥
ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਿਆ ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਇਆ
ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ ॥ ੧ ॥

ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲ ॥ ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ
ਰਾਤ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲ ॥ ਤਗ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਟੇ ਆਇ ॥ ਕੁਹਿ
ਬਕਰਾ ਰਿੰਨ ਖਾਇਆ ਸਭ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥ ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ
ਹੋਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥ ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ
ਸਾਲਾਹੀ ਸਚ ਸੂਤ ॥ ਦਰਗਹਿ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈਐ ਤਗੁ ਨ ਤੁਟਸਿ ਪੂਤ ॥

ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਚਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਡਤ ਲਾ-ਜਵਾਬ
ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਚੁਪ ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ ।

੯. ਗੁਰੂਆਂ ਚਰਾਵਣ ਜਾਣਾ

ਜਗਤ ਸੁਧਾਰ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਤੜਪ ਰਹੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧੰਦਿਆਂ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੰਦੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਅਲਮਸਤ ਫਿਰਦੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਗਲ ਬਾਤ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦਾਸ ਚੇਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਬਾਲਕ ਪੜਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ?

ਦੁਨਿਆਵੀ ਧੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਬਦਲੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਛੇੜੂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂਆਂ ਤੇ ਮਝਾਂ ਖੋਹਲ ਕੇ ਅਗੇ ਲਾਈਆਂ ਤੇ ਆਖਿਆ—'ਜਾਹ ਪੁਤ੍ਰ ! ਖੁਲ੍ਹੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕੇ ਲਿਆ।' ਹਥ ਵਿਚ ਸੋਟੀ ਫੜ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇੰਝ ਗੁਰੂਆਂ ਪਿਛੇ ਤੁਰ ਪਏ ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਗੋਕਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ ਚਾਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਹਰੇ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ ਲੈ ਗਏ। ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਚਰਨ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪ ਇਕ ਵਣ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਗਏ। ਵਣ ਦੀ ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਸੀ ਉਥੇ ਬੈਠਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੁੜ ਗਈ। ਗੁਰੂਆਂ ਭੁਲ ਗਈਆਂ। ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋਲੋਂ ਆਏ ਸਨ ਉਸਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਜਾ ਰਖਿਆ। ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਕਾਲਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।

ਜਿਸ ਜੂਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ ਖੜੀਆਂ ਸਨ ਉਸ ਦੇ ਲਾਗੇ ਜੱਟ ਦੇ ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ ਸਨ। ਕਣਕ ਦਾ ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਸੀ ਹਰਿਆਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਉਸ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਪਈਆਂ। ਰਜ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਖੇਤ ਵਾਲਾ ਆਇਆ, ਉਜੜਿਆ ਖੇਤ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ

ਤੇ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ। ਗਊਆਂ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤੀਆਂ ਏਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਗਊਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਾਲਾ ਹਿਕੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖਿਆ ਪਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਗੇ ਜਾ ਪਿਟਿਆ ‘ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਣਕ ਦੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਚਰਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਗਊਆਂ ਕਢੀਆਂ ਹਨ ਖੇਤ ਉਜੜ ਗਿਆ ਹੈ ਚਲ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ।’

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਜਾਣਾ ਸੀ ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਉਹ ਉਧਰੇ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਣਕ ਦਾ ਖੇਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦਾ ਖਲੋਤਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਕਣਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਨਹੀਂ ਟੁਟੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗਊ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਖੇਤ ਵਾਲਾ ਜਟ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਮਾਲਕ! ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਮੈਂ ਅਜੇ ਹੁਣੇ ਗਊਆਂ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਕਢਕੇ ਗਿਆ ਹਾਂ ਤਾਂ ਖੇਤ ਸਾਰਾ ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।’

‘ਹੁਣ ਤਾਂ ਭਾਈ ਇਕ ਤੀਲਾ ਨਹੀਂ ਟੁਟਾ ਦਿਸਦਾ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਐਵੇਂ ਝੂਠਾ ਉਲਾਹਮਾਂ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।’ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਅੰਨ ਦਾਤਾ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੈਂ ਸਚਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਝੂਠਾ ਹਾਂ ਪਰ ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਜੀਵ ਹੈ ਇਹ ਕੌਤਕ ਖੁਦਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।’

ਜਟ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸੋਚਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

੧੦. ਸਰਪ ਨੇ ਛਾਂ ਕਰਨੀ

ਵਿਸਾਖ ਜੇਠ ਵਿਚ ਬਾਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਤੱਤੀ ਲੂ ਵਿਸਾਖ ਵਿਚ ਹੀ ਵਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਦਿਨ ਆ ਗਏ। ਲੇਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਸੁਤੇ ਰਹੇ ਪਰ ਅੱਖ ਨਾ ਖੁਲ੍ਹੀ। ਵਣ ਦੀ ਛਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤੁਰਨ ਕਾਰਨ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰ ਧੁਪ ਆ ਗਈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਆਇਆ ਆਪਣੀ ਫਨ ਉਚੀ ਕਰਕੇ ਖਿਲਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਛਾਂ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਧਰ ਆ ਨਿਕਲਿਆ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਸਰਪ ਦੇਖਕੇ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਰ ਸਪਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਈਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਜਾਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਰਪ ਨੇ ਸੁਤੇ ਨੀਂਗਰ ਦਾ ਸਾਹ ਪੀ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖੋ ਨੀਂਗਰ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?’

ਆਦਮੀ ਅਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਰਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੁਡ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਆਖ ਕੇ ਉਠੇ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਜ਼ਰ ਪਏ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤਾ ਪਰ ਰਾਇ ਘੋੜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, ‘ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾਵਾਂ, ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇ।’

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਸਮਝਣ ਲਗਾ। ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਸਦ ਕੇ ਉਸ

ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖਿਆ ਕਰ । ਇਹ ਪਾਪੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਸੁਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਚਲਾਵੇਗਾ ।

੧੧. ਮਸਤਾਨਾ ਦੀਵਾਨਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਝੀਆਂ ਤੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਾਹਵਾ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਗੀ ਬਨਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੋਰ ਸੀ । ਭੁਲੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਵਣ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਬੈਠਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ । ਹਿਰਦਾ ਧੜਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਹੀ ਲਰਜ਼ ਗਿਆ । ਕਿਉਂ ? ਇਹ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ ਅਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਅਗੰਮੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਇਆ—‘ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਗੀ ਰਹੇਂਗਾ, ਕੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ? ਅਜੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਮੰਜ਼ਲ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ ।’

ਵਣ ਹੇਠਾਂ ਮੱਝੀਆਂ ਤੇ ਗਊਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਰਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੌਜ ਨਾਲ ਉਗਾਲੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਵਣ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਇਕੱਲਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ, ਦੂਰ ਤਕ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜਦਾ । ਹੈਂ ! ਕਿਸ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ? ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਲੂਣਿਆਂ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ । ‘ਹਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੌਂਦਾ ਹਾਂ ਜਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ।’ ਆਪੇ ਹੀ ਉਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ, ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਰਸਨਾ ਜਪਣ ਲਗ ਪਈ, ਨਿਰੀ ਰਸਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਸਦ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਵਣ ਦੇ ਪਤੇ ਅਤੇ ਗਊਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਪੁਕਾਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’

‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਿਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ

ਗਈਆਂ । ਵਣ ਹੇਠੋਂ ਉਠੇ, ਮਝਾਂ ਗਊਆਂ ਅਗੇ ਲਾਈਆਂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ
 ਰੁਝੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਮਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਕੋਲ ਸਦਿਆ, ਮਥਾ
 ਚੁੰਮਿਆਂ, ਪਿਆਰੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਧੜਕਦੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ, ਰੋਟੀ
 ਖਾਣ ਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਸਤ ਰਹੇ । ਬੋਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
 ਭੈਣ ਆਈ, ਉਸ ਨੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ—‘ਵੀਰ ਜੀ ! ਬੋਲਦੇ ਕਿਉਂ
 ਨਹੀਂ ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ, ਮਸਤਾਨੇ
 ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ । ਬੁਲ੍ਹ ਫੁਰਕੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਫਰਕਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਸਤਿਨਾਮੁ
 ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਭੋਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ
 ਜਾਣਦੀ । ਮਾਂ ਤਿਪਤਾ ਨੇ ਜਨਮ ਤਾਂ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ
 ਨਹੀਂ ਸੀ, ਗਗਨਾਂ ਦਾ ਵਾਸੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਸੜਦੀ
 ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਪੁਤਰ ਜਾਣ ਕੇ
 ਘਬਰਾਉਂਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ । ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ ਲੋਕ ਸੌਂ ਗਏ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ
 ਆਇਆ ਤੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਿਆ, ਮਾਤਾ
 ਤਿਪਤਾ ਨੇ ਵਤਸਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ
 ਆਖਿਆ—‘ਜੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਨੂੰ ਸਦੀਏਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੰਗਲ ਤੇ ਮਾੜੀ
 ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਤੇ ਫਿਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੇਰੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛਾਇਆ ਪਕੜ
 ਬੈਠੀ ਹੈ । ਐਵੇਂ ਕਰੋਧ ਨਾ ਕਰੋ । ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ,
 ਜਦੋਂ ਦਾ ਡੰਗਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤਦੋਂ ਦਾ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।
 ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਬੁਲ੍ਹ ਕੰਬੀ ਜਾਂਦੇ ਸੂ । ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਇਕ ਰੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
 ਤੇ ਇਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।’

‘ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਕ ਪੁਤਰ ਹੋਇਆ ਉਸਨੇ
 ਵੀ ਖਣੀ ਕੋਈ ਸੁਖ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ । ਜੋਤਸ਼ੀ ਆਖਦਾ ਸੀ ਬੜਾ
 ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਛਤਰ ਝੁਲੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ
 ਮਸਤਾਨਾ ਦੀਵਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਧਰ ਜਾਵਾਂ ਸਵੇਰੇ ਵੇਦ

ਹਰਦਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਦਿਖਲਾਵਾਂਗੇ ।’ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਤੇ ਨਹੀਂ, ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਦਾਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਤਿ ਜੁੜੀ ਰਹੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਮਤ ਬਖਸ਼ੇ ।

ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੋਈ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ ਡੰਗਰਾਂ ਦੇ ਛੇੜਨ ਦਾ ਚੇਤਾ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ । ਮਾਂ ਤੇ ਭੈਣ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਠਕੇ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਖਾਵੇ ਪੀਵੇ ਤੇ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ । ਘਰ ਦਿਆਂ ਤੇ ਆਂਢੀਆਂ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕਾ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਬਲਾਈਂ ਤੁਰੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਦੁਪਹਿਰੇ ਇਕਲਾ ਸਨੁਖਾ ਮੁੰਡਾ ਦੇਖ ਕੇ ਚੰਮੜ ਗਈਆਂ ਹੋਣ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਦੇ ।’

ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਣੀ ਮੁੰਡੇ ਆਏ, ਉਹਨਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ ‘ਮਿਤ੍ਰਾ ਬਾਹਰ ਚਲੀਏ ਖੇਡੀਏ’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਹੀ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ, ਹਥ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾਓ ! ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਪਈ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਸਤਾਨਾ ਦੀਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਵੈਦ ਘਰ ਆਇਆ । ਵੈਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਚੰਦਨ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਉਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਗਿਆ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਚਿਟੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣ ਕੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸਨ । ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਹਰਿਦਾਸ ਵੈਦ ਦੇ ਕੋਲ ਖਿਚ ਲਿਆਈ । ਪਯਾਰ ਨਾਲ ਵੈਦ ਦੇ ਅਗੇ ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ । ਵੈਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਨਾੜੀ ਉਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੋਟੇ ਰਖ ਕੇ ਰੋਗ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਗਾ ।

‘ਹੂੰ ! ਗਰਮੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੈ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਭਾਰ ਹੈ । ਸੁਸਤੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ ਹਡ ਪੈਰ ਭਜਦੇ ਨੇ । ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਮੈਂ ਪੁੜੀਆਂ

ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਤਾਜੇ ਗੋਕੇ ਮਖਣ ਨਾਲ ਖੁਵਾ ਦੇਣੀਆਂ। ਸਤ ਦਿਨ ਪੁੜੀਆਂ
ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਆਰਾਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।' ਨਬਜ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਵੈਦ ਜੀ ਨੇ
ਆਖਿਆ।

ਵੈਦ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।
ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਵੈਦ ਦਿਆਂ
ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਸਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬੋਲੇ—

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਹਿ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥

ਦੁਖ ਵਿਛੋੜਾ ਇਕ ਦੁਖ ਭੂਖ ॥ ਇਕ ਦੁਖ ਸਕਤੁ ਵਾਰ ਜਮਦੂਤ ॥ ਇਕੁ ਦੁਖ ਰੋਗ ਲਗੇ
ਤਨਿ ਧਾਇ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥ ਵੈਦ ਨ ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ਦਰਦੁ ਹੋਵੈ
ਦੁਖੁ ਰਹੈ ਸਰੀਰ ॥ ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲਗੈ ਨ ਬੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ
ਰਸ ਭੋਗ ॥ ਤਾ ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥ ਮਨ ਅੰਧੇ ਕਉ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਵੈਦ ਨ
ਭੋਲੇ ਦਾਰੂ ਲਾਇ ॥ ੨ ॥ ਚੰਦਨ ਕਾ ਫਲ ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ॥ ਮਾਣਸ ਕਾ ਫਲੁ ਘਟ ਮਹਿ
ਸਾਸੁ ॥ ਸਾਸਿ ਗਇਐ ਕਾਇਆ ਢਲ ਪਾਇ ॥ ਤਾਕੈ ਪਾਛੈ ਕੋਇ ਨ ਖਾਇ ॥ ਕੰਚਨ
ਕਾਇਆ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸੁ ॥ ਜਿਸੁ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਅੰਸੁ ॥ ਦੁਖ ਰੋਗ ਸਭਿ ਗਇਆ
ਗਵਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਛੂਟਸਿ ਸਾਚੇ ਨਾਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥ ੧ ॥

(ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧)

ਅਰਸੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਵੈਦ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ
ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਦੇਖਣ ਲਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬਿਆ ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼
ਆਈ—‘ਹਰਿਦਾਸ ! ਇਹਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਲਭ ਸਕਦਾ ਇਹ ਬਿਰਹੋਂ ਦਾ
ਰੋਗੀ ਹੈ।’ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦਾ ਭੋਲਾ ਚਿਹਰਾ ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਹੋਇਆ ਦਿਸਿਆ ਓਹ ਚੰਦਨ ਚੌਕੀਂ ਤੋਂ ਉਠ
ਬੈਠਾ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ’ ਇਹਨਾਂ ਦੇ
ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਆਪ ਜਗਤ ਲਈ ਵੈਦ ਹਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ
ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਪਾਸਕੂ ਵੀ ਨਹੀਂ’ ਰੋਗ ਹਟਾਉਣ ਆਇਆ ਵੈਦ ਖੁਦ ਰੋਗੀ
ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

੧੨. ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ

ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੁਆਨ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਜਿਉਂ ੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਪੁਤਰ ! ਇਸ ਤਰਾਂ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਝਟ ਨਹੀਂ ਲੰਘਣਾ ਕੋਈ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ।’

‘ਦਸੋ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ।

‘ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਵੀਹ ਪੰਝੀ ਰੁਪੈ ਲੈ ਜਾਹ ਚੂਹੜਕਾਣਿਓਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਡੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਕੋਈ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਨ ਲੈ ਆਓ। ਚੀਜ਼ ਉਹ ਖੀਦਣੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਫਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖਰਾ (ਸੱਚਾ) ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ। ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ। ਚੰਗਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸੇਵਕ ਹੈ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲਗ ਜਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਰੁਪੈ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਥੋੜੀ ਰਕਮ ਲਾਉਣੀ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।’

ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਲੰਮਾ ਭਾਸ਼ਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ। ਪਿਛੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਸੋ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਠੀਕ ਤੇ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਨਫਾ ਹੋਵੇ।’

ਨੇਕ ਤੇ ਸੁਚਜੇ ਪੁਤਰ ਇਉਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਬੇਟਾ। ਹਾਂ, ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਹਲਦੀ ਤੇ ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੇਖ ਲਵੀਂ ਪਰ ਸੌਦਾ ਖਰਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਕੰਮ ਵਿਚੋਂ ਨਫਾ ਨਾ ਬਚੇ ਤਾਂ ਵਿਉਪਾਰੀ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਢਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਚੇਤੇ ਰਖੀਂ ਸੌਦਾ ਖਰਾ ਹੋਵੇ ।’

‘ਬਹੁਤ ਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਮਹਿਤਾਂ ਕਾਲੂ ਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਠੇ ਤੇ ਅੰਦਰ ਸੰਦੂਕ ਕੋਲ ਗਏ, ਨਕਦ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਇਹ ਲੈ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਚਾਦਰ ਦੀ ਕੰਨੀ ਬੰਨ ਲੈ ਕਿਤੇ ਡਿਗ ਨਾ ਪੈਣ ਪਰ ਸੌਦਾ ਖਰਾ ਹੋਵੇ ।’

ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਉਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਚੋਖੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਕੰਨੀ ਬੰਨੇ ਤੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲਿਆ । ਬਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰ ਪਏ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਚਲਣ ਪਿਛੋਂ ਨਗਰ ਚੁਹੜਕਾਣਾ ਆ ਗਿਆ । ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਹ ਨਗਰ ਇਕ ਕਸਬਾ ਸੀ । ਇਥੇ ਤਕੜੇ ਸੁਦਾਗਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋਲਾਹੌਰ ਪਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਮਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਤੇ ਖੜਦੇ ਸਨ । ਬਾਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਟਵਾਣੀਏਂ ਦੂਰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਹੜਕਾਣੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸੌਦਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਬਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਹੜਕਾਣੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਪੁਜੇ । ਪਿੰਡ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਅਜਿਹੀ ਹਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਝੰਗੀ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਝੰਗੀ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦਿਸੇ । ਸਾਧੂ ਇਕ ਤਕੜਾ ਟੋਲਾ ਸਨ । ਤਪਦੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਦੇ ਅਗੇ ਚੌਂਕੜੇ ਮਾਰੀ ਡਟੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਪਿੰਡੇ, ਸਿਰ ਤੇ ਜੜਾਵਾਂ, ਗਲ ਵਿਚ ਰੁਦਰਾਛ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਸਨ, ਅਗੇ ਬਲਦੀ ਅਗ ਅਤੇ ਕੋਲ ਨਾ ਕੋਈ ਸਮਾਨ ਅਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬਰਤਨ ਦੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿੰਨਾ

ਚਿਰ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਟਕਿਆਂ ਦੇਖਕੇ ਬਾਲਾ ਬੋਲਿਆ—‘ਅਗੇ ਚਲੀਏ ਇਹ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਹਨ । ਜਗਤ ਦੇ ਧੰਦੇ ਛਡਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਹੋਏ ਨੇ । ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਭਠੀ ਵਿਚ ਸੁਟੀ ਬੈਠੇ ਨੇ । ਚਲੋ ਕਿਤੇ ਚਲ ਕੇ ਆਰਾਮ ਕਰੀਏ ਫਿਰ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪਿਛੇ ਵੀ ਮੁੜਨਾ ਹੈ ।’

ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੇ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਅਣ-ਸੁਣਿਆਂ ਕੀਤਾ । ਕੰਵਲ ਵਰਗੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਲ ਟਿਕਟਿਕੀ ਬੰਨਕੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਇਕ ਮੁਖੀ ਸਾਧੂ ਵਲ ਸੀ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸੰਤ ਰੇਣ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਹਲੀਮੀ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ—ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਆਪ ਨੇ ਤਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਲੀੜਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ? ਕੀ ਆਪ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ ? ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਕੀ ਜੇ ? ਅਗ ਬਾਲ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਜੇ ?

ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬਾਲਕ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਤ ਰੇਣ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਦੇ ਨੈਣ ਆਪੇ ਹੀ ਮੁੰਦੇ ਗਏ । ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਰਬੀ ਨੂਰ ਵਲ ਦੇਖ ਨਾ ਸਕਿਆ ਪਰ ਉਹਦੀ ਆਤਮਾ ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜੋਤ ਨੂੰ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਕੀ । ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਕੁਲਦੀਪਕ ਸਮਝਿਆ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਬਾਲਕੇ ! ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭੇਜਤਾ ਹੈ ਸੋ ਹਮ ਖਾਇ ਲੇਤੇ ਹੈਂ । ਹਮ ਤੋ ਉਦਾਸੀ ਹੈਂ, ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਹਮ ਉਦਿਆਨ ਮਹਿ ਵਸਤੇ ਹੈਂ ਵਸਤੀ ਮੇਂ ਨਹੀਂ ()ਵਸਤੇ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੂੰ

()ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੩ ।

ਆਖਿਆ 'ਮਿਤਾ ! ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੀ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁਖੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਰੁਪੈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਜਾਣ, ਦਸ ਤੇਰੀ ਕੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ?'

ਬਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਕਰੜੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਨੇ । ਜੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਨਾ ਖੜੀਆਂ, ਰੁਪੈ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਵੀ ਛਿਲ ਲਾਹੁਣਗੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਗੁਸੇ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੀ ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਕਿ ਰੁਪੈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਰਖੋ ।'

'ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਸੌਦੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਆਖ ਰਹੀ ਹੈ ਅਗੰਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਝਲ ਲਵਾਂਗਾ । ਜੇ ਮਾਰਨਗੇ ਤਾਂ ਚੁਪ ਚਾਪ ਮਾਰ ਖਾ ਲਵਾਂਗਾ ਪਰ ਇਹ ਰੁਪੈ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵਾਂਗਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ।'

ਬਾਲੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਐਸਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਰੇਣ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਰਖ ਦਿਤੇ । ਉਹਨਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤ ਰੇਣ ਜੀ ਬੋਲੇ 'ਬਾਲਕੇ ! ਇਹ ਰੁਪੈ ਹਮਾਰੇ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਤੁਝ ਕੋ ਬਾਪ ਨੇ ਵਪਾਰ ਕੇ ਲੀਏ ਦੀਏ ਹੈਂ ਅਰ ਤੂੰ ਫਕੀਰੋਂ ਕੋ ਕਿਉਂ ਦੇਤਾ ਹੈਂ । ਤੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਛੋਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਬਿਵਹਾਰ ਪਿਤਾ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ।'

'ਇਹ ਦਮੜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ ! ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਸੇ ਜਾਂ ਹੁਲਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ ।

ਸੰਤ ਰੇਣ ਨੇ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਗਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਨਿੰਮਾਂ ਜਿਹਾ ਝੋਲਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਝੋਲੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਹਲੂਣਾ ਆਇਆ, ਉਹ ਤਪਸਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ। ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਪਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਰਸੀਲੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਬਾਲਕ ! ਤੂੰ ਤੋ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈਂ ਹਮ ਤੁਝ ਕੋ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿੰ। ਪਰ ਏਕ ਕਾਮ ਕਰ ਇਹ ਰੁਪੈ ਹਮਾਰੇ ਕਾਮ ਨਹੀਂ। ਇਨ ਕਾ ਸੀਧਾ ਤੁਮ ਜਾਇ ਕਰ ਲਿਆਇ ਦੇਵੋ ਜੇ ਅਤੀਤ ਭੋਜਨ ਬਣਾਇ ਕਰ ਖਾਵਹਿੰਗੇ()।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਧੂ ਕੋਲੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਪੁਜੇ। ਵੀਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਖਰੀਦਿਆ—ਚਾਵਲ, ਆਟਾ, ਘਿਓ, ਲੂਣ, ਮਿਰਚਾਂ, ਹਲਦੀ ਤੇ ਗੁੜ। ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਗਡੇ ਉਤੇ ਲਦਾ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਲੈ ਆਏ। ਗੱਡਾ ਖਲਿਹਾਰ ਕੇ ਸਾਰਾ ਰਾਸ਼ਨ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਰੇਣ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—‘ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ। ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਨਫਾ ਮਿਲੇਗਾ ਘਾਟਾ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਨਾ ਰਹੇਗਾ।’

ਨਹੀਂ ਬਾਲਕ ਹਮ ਲੋਕ ਆਪੇ ਪਕਾ ਲੇਂਗੇ ਆਪ ਜਾਈਏ। ਸੰਤ ਰੇਣ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਏ। ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਨਫਾ ਖਟਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਉਪਾਰ ਦੇ ਜਦੋਂ ਦਰਗਾਹ ਲੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਤਦੋਂ ਚੰਗੁਣਾ ਨਫਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਪਰਮਾਤਮਾ

() ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ।

ਦੇ ਭਗਤ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਤਿਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਉਦਾਸ ਤੇ ਭੈ ਭੀਤ ਸੀ। ਉਹ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਕੰਬੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔਹੜਦੀ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਸੰਤ ਰੇਣ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਹ ਹੁਮਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤੀ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਕਾਹਲ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ?’

ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—ਸੁਣੋ ਅਤੀਤ ਜੀ ਓਹ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਥਾ ਅਰ ਹਮਾਰੀ ਖਬਰ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਥਾ। ਹਮ ਨੇ ਤੋ ਆਪਣਾ ਸੀਧਾ ਲੈਣਾ ਥਾ ਪਰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣੀ ਥੀ। ਉਸ ਕਾ ਤੇਜ ਹਮਾਰੇ ਸੇ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ਥਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਮ ਨੇ ਉਸ ਕੋ ਵਿਦਾ ਦੀ ਹੈ।

੧੩. ਚਪੇੜਾਂ ਖਾਣੀਆਂ ਪਈਆਂ

ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਲੇ ਸਮੇਤ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਏ। ਬਾਲੇ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਰਿਹਾ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕੀਤਾ ਜੇ ! ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਸਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲੜਨਗੇ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਭਉ ਰਹੇ ਉਹ ਬਾਲੇ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਛਡਦੇ ਰਹੇ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ‘ਭਾਈ ਬਾਲਾ ! ਤੂੰ ਘਰ ਜਾਹ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਛੂ ਤਾਂ ਆਖੀਂ ਨਾਨਕ ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਖਫਾ ਹੋਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਸਾ ਟਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।’

ਬਾਲਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਮਹਿਤੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੁਤਰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾ ਕੇ ਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਨਸ ਜਾਂ ਬਾਰਦਾਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੁ ਖਰੀਦਿਆ ਪਰ ਇਹ ਨਾ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਹੈ ਕਿਥੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਘਰ ਆਵੇਗਾ ।

ਰਾਤ ਸਾਰੀ ਲੰਘ ਗਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਉਡੀਕਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਨਾਨਕ ਘਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਨਾ ਗਏ । ਮਹਿਤੇ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਲਾ ਮੁੜ ਆਇਆ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਿਤੇ ਨੇ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਸਦਿਆ ਅਤੇ ਬੜੇ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਪੁਛਣ ਲਗੇ—‘ਕਿਉਂ ਬਾਲੇ ! ਨਾਨਕ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਵੀਹ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਖਰੀਦਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਲ ਕਿਧਰ ਗਿਆ ? ਛੇਤੀ ਦਸ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਨ ਪੀਂਦਾ ਈਂ ।’

ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਬੋਲਿਆ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ, ਸੇਵਕ ਹਾਂ । ਮਾਲਕ ਦੇ ਹਥ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਦਾ । ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਸੀ, ਸੋ ਮੈਂ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਾ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖਵਾ, ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਗੁਸੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ, ਵੀਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਸੀਧਾ (ਰਾਸ਼ਨ) ਖਰੀਦ ਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਆਇਆ । ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਹੀ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਨਫਾ ਮਿਲੇਗਾ ।’

ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਮਹਿਤੇ ਨੇ ਕਰੋਧੀ ਹੋਕੇ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਜੀ ਉਹ ਸੁਕੇ ਤਲਾਬ ਉਤੇ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਗੁਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ । ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਰਬ ਰਬ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਾਂ ।’

ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਤਕੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਏ ਖੋਹ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਰੁਪਏ ਲਿਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ । ਹੱਛਾ, ਦਸ ਉਹ

ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਮੈਂ ਓਹਦੀ ਖਬਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਓਹਦੀ ਹਡੀ ਪਸਲੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਛਡਾਂਗਾ । ਛੇਤੀ ਚਲ ।'

ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਅਗੇ ਅਗੇ ਨਠ ਉਠਿਆ ਤੇ ਓਹਦੇ ਪਿਛੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਸੀ, ਵੀਹ ਛਿਲੜਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਵਤਾਰ, ਦੁਖੀਆਂ ਤੇ ਯਤੀਮਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕੇ । ਕਚੀਚੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਦੰਦੀਆਂ ਪੀਂਹਦਾ ਹਥਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਕੀਆਂ ਵਟੀ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਣ ਲਗੀ ਹੈ । ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਗੁਸੇ ਤਾ ਉਬਾਲ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਅਜ ਕਢਣਗੇ, ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਆ ਗਏ ਨੇ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਅਗਾ ਪਿਛਾ ਦੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਨਠ ਉਠੀ । ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਦੌੜੀ, ਉਹ ਵੀਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਓਹਦੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਹਡੀਆਂ ਟੁਟ ਜਾਣ ।

ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਸੁਕੇ ਤਲਾ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਲਦਾ । ਉਹ ਘਰਕ ਰਹੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਜਾਕੇ ਤਲਾਬ ਉਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾਨਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਿਆ । ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਆਇਆ, ਤਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਸੁਕੇ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਘਾਹ ਤੇ ਵਣ ਦੇ ਬੂਟੇ ਸਨ, ਓਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੇ । ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਗਏ, ਅਗੇ ਹੋ ਕਰ ਕੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਵਣ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੈਠਾ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦਾਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਡਰ, ਭਰਮ ਤੇ ਲਾਚਾਰ ਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਈ ਕੋਹ

ਪਰੇ ਰੂਹ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਸੀ ।

‘ਮਨਖਟੂ ! ਲੁਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ! ਮੈਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ !’
ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੁਜਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਵਣ ਹੇਠੋਂ ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਇਆ । ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਪੁਠੇ ਸਿਧੇ ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਕਦੀ ਸਜੀ ਗਲ੍ਹ ਉਤੇ ਕਦੀ ਖੱਬੀ ਗਲ੍ਹ ਉਤੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ । ਸਿਧੇ ਪੁਠੇ ਹਥਾਂ ਦੀਆਂ ਚਪੇੜਾਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ । ਗੋਰੀਆਂ ਕੋਮਲ ਗਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੇ ਹਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਖੁਭ ਗਈਆਂ । ਲਹੂ ਸਿੰਮਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ ਬਾਪ ਦੇ ਹਥ ਨਹੀਂ ਫੜੇ । ਨੀਵੇਂ ਨੈਣ ਕਰਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਖਲੋਤਾ ਰਿਹਾ । ਹਾਂ ਮਿਰਗ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ ਉਹ ਹੰਝੂ ਪੀੜ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਅਫਸੋਸ ਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਜਗਤ ਨੇਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਰਿਆਈ ਭਲੇ ਨੂੰ ਵੈਰ ਤੇ ਨਫੇ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਵੇ ।

ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੀ ਡਰਾਈ ਹੋਈ ਹਰਨੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤੇਜ ਵੇਗ ਵਿਚ ਭਜੀ ਗਈ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਉਸ ਥਾਂ ਜਾ ਪੁਜੀ ਜਿਥੇ ਉਸਦੇ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚਪੇੜਾਂ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਜਾਂਦੀ ਨੇ ਹਥ ਫੜ ਲਏ । ‘ਨਾ ਮਾਰੋ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਵੀਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮਾਰੋ ! ਮੈਂ ਮਰਾਂ ! ਮੈਂ ਮਰਾਂ ! ਮੇਰਾ ਵੀਰ ।’ ਇਉਂ ਤਰਲਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਕੂਂਜ ਵਾਂਗ ਕੁਰਲਾਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਵੀਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਿਆ । ਪਰੇ ਕਰ ਲਿਆ, ਖਿਚ ਕੇ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁਟ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਿਆ, ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਬਹੁਤ ਵਿਥ ਤੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁਚਕਾਰਦੀ ਹੋਈ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਘਰ ਨੂੰ ਲਿਆਈ, ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਵੀਰ ਦੇ ਕੰਵਲ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਸੁਕਾਏ ।

੧੪. ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰੋਪੀ

ਜਿਵੇਂ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਬੀ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਿਖ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਬਦਲੇ ਕੁਟਕੇ ਮੋਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨਾ ਛੁਡਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਸੀ।' ਇਹ ਖਬਰ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਲਰ ਗਈ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾ ਦਸਿਆ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਉਹ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਪਾਟ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਪੇੜਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ ਸਗੋਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਉਤੇ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ—‘ਪਟਵਾਰੀ ਨੂੰ ਆਖ ਹੁਣੇ ਆਵੇ। ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛਡਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ।’

ਨਫਰ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾਕੇ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਉਡਿਆ ਗਿਆ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਨਫਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਹੁਣੇ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਨੇ ਹਥਲੇ ਕੰਮ ਛਡਕੇ ਚਲੋ!’ ਮਹਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਫਰ ਕੋਈ ਝੂਠੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਸਦਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਨੌਕਰ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

‘ਕਾਲੂ! ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਟਲਿਆ, ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆਂ। ਮੇਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ? ਵੀਹਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਬੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚਪੇੜਾਂ! ਕਾਲੂ ਤੇਰੇ ਹਥ ਕਿਉਂ

ਨਾ ਝੜੇ—ਪਾਪੀਆ ! ਤੂੰ ਉਸਨੂੰ ਪੁਤਰ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ?' ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਉਸਦੇ ਟੁਟਕੇ ਗਲੇ ਪੈ ਗਿਆ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਸਿੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ । 'ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਆਖਿਆ ਕਿ' ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬੋਲੀ ਗਿਆ । 'ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹੋ, ਉਹ ਜਿਸ ਮੌਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਰਹਿਣ ਦੇਹ, ਜੋ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਜਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਦੇਣ ਦੇਹ । ਉਹ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ ਜੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਤਪਦਾ ਹਿਰਦਾ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿੰਨਾਂ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਮੈਥੋਂ ਲਿਆ ਕਰ । ਵੀਹ ਰੁਪੈ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਦਿਤਾ, ਕਈ ਦਿਨ ਦੇ ਭੁਖੇ ਸਾਧੂ ਸਨ, ਦਸ ਇਹ ਕੀਹ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ? ਨੇਕ ਕਰਮ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਦਾਨ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਦੌਲਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ, ਖੇਤ, ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ, ਚਾਂਦੀ, ਸੋਨਾ, ਹੀਰੇ, ਘੋੜੇ, ਉੱਠ, ਬੈਲ, ਮਝਾਂ ਇਹ ਸਭ ਏਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਨੇ । ਦਸ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਸਾਥ ਜਾਵੇਗੀ ? ਉਹ ਚਪੇੜਾਂ ਤੂੰ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀਆਂ ਸਗੋਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਈ, ਜਾਹ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾ ! ਜਾਹ ! ਅਗੇ ਨੂੰ ਓਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖੀਂ । ਜੇ ਦੌਲਤ ਦਾ ਭੁਖਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਧਨ ਚੁਕ ਲੈ, ਲੈ ਫੜ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਪਰ ਜਗਤ ਪੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖੀਂ ।'

ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਪੈਂਦਾ ਰਹੇ ਪਰ ਉਸਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਸਿੱਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਿਵੇਂ ਮਹਿਤੇ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਾ ਲਗੀ, ਉਸ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਨਸੁਣੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ । ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਖਲੋਤਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ ਮਾਲਕ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਆਖ ਸਕਿਆ—'ਹੱਛਾ ! ਜਿਵੇਂ ਆਖਦੇ ਜੇ ਤਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਉਹ ਸਵਾਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਗਾੜਦਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਮਸਤਾਨਾ ਏ ਆਲਸੀ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।'

੧੫. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ

ਲੋਦੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ ਨਕਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਿਨਸ (ਅਨਾਜ) ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਧ ਪੰਜਾਬ (ਮਾਝਾ ਤੇ ਬਾਰ) ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਦੀ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰ (ਦਫਤਰ ਤੇ ਰਹਾਇਸ਼) ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ() ਵਿਚ ਸੀ ਸਾਰੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰਗਣਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਗਣੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਚੰਗਿਰਦੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁਕਰਰ ਸੀ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਜੈਰਾਮ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਚੰਗੇ ਰਜੇ ਪੁਜੇ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਨੌਨਿਹਾਲ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਜੈਰਾਮ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹਾੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੈਰਾਮ ਤਲਵੰਡੀ ਆ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਮਾਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ। ਚੰਗੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਤੇ ਭਲਾਮਾਣਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇਜ਼ਤ ਸੀ। ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਬਗਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਖਣ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਜੈਰਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਓਹਦਾ ਸਾਲਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਉਸ (ਜੈਰਾਮ) ਨੂੰ ਦਿਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਰਾਮਾਤੀ

(1) ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ, ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ-ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਲਾਇਨ ਉਪਰ ਹੈ।

ਅਵਤਾਰ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜਗਤ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਗੁਸੇ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਕਾਲੂ ਨੇ ਪਰਗਟ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਉਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਜੋ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਭੌਂਦਾ ।

੧੬. ਪਿਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਤੇ ਮੁੰਦਰੀ ਦਾਨ

ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਗਏ ਕੋਈ ਖਾਸ ਘਟਨਾ ਨਾ ਵਾਪਰੀ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਬੈਠਾ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਕੁੜ ਲੈਂਦੇ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਉਭਾਸਰਦੇ ਨਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲੈ ਕੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਮੁੜੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਭਿਖਾਰੀ ਮਿਲਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਤਰਲੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਭਿਖਿਆ ਦਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੜਵੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਕ ਪਲ ਸੋਚਣ ਪਿਛੋਂ ਹਥਲਾ ਪਿਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਹੀ ਭਿਖਾਰੀ ਦੇ ਹਥ ਫੜਾਇਆ । ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦਾ ਹੋਇਆ ਭਿਖਾਰੀ ਮੁੜਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ‘ਪੁਰਖਾ ! ਠਹਿਰ ! ਐਹ ਇਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਜਾਹ ਮੇਰੇ ਇਹ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹੈ ।’

ਭਿਖਾਰੀ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਆਪਣੀ ਚੀਚੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰੀ ਤੇ ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤੀ । ਲੱਪ ਲੱਪ ਆਟਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਪਿਤਲ ਤੇ ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ਅਗੰਮੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਪਾਸੇ

ਨੂੰ ਨਠ ਹੀ ਗਿਆ ।

ਮੁੰਦਰੀ ਤੇ ਪਿਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦੋਂ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ, ਕਰੋਧ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਸ ਪਾਗਲਪਨ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਜਵਾਨ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤਾ ਦੇਖ ਜੀਭ ਨਾ ਚੁਕ ਸਕੇ ਨਾ ਹੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੀਆ ਪਿਆ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਆਖਿਆ—‘ਜਿੰਨਾਂ ਨ੍ਹਾਤੀ ਉਨਾਂ ਹੀ ਪੁੰਨ ।’ ਬੀਬਾ ! ਮੇਰੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਹ । ਜਾਕੇ ਕਿਤੇ ਕਮਾ ਕੇ ਖਾਹ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਹੋ ਕੇ ਖਾਹ ਪਰ ਵੇਹਲੇ ਨੂੰ ਘਰ ਬੈਠਾ ਕੇ ਨਾ ਰੋਟੀ ਖੁਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਜ ਪਿਤਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਤੇ ਮੁੰਦਰੀ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਕਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇਵੇਂਗਾ, ਹੁਣ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏਂ, ਮੂੰਹ ਤੇ ਦਾਹੜੀ ਆ ਚੱਲੀ ਹੈ । ਬਸ ਦੋ ਹੀ ਗਲਾਂ ਈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਘਰ ਦਾ ਧੰਦਾ ਕਰ ਜਾ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਹ । ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਫੈਸਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਖਲੋਤੇ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ । ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਵੀ ਤਲਵੰਡੀ ਹੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਜੈਰਾਮ ਨੇ ਵੀ ਆਉਣਾ ਸੀ ਚੁਪ ਖਲੋਤੇ ਵੀਰ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਲਾਕੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ । ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਵੀਰਾ ! ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਕਰੋਧੀ ਹੈ । ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲਾਂਗੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵੀਂ, ਕਿਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਨਾ ਜਾਵੀਂ । ਮੈਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰੋ ਰੋ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀਆਂ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਕੋਈ ਗਲ ਦਿਲ ਤੇ ਨਾ ਲਿਆਵੇ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ

ਦਿਆਂਗੀ ।’ ‘ਭੈਣ ਜੀ ! ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਚਲ, ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਚਲ, ਮੈਂ ਓਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਏਥੇ ਮੇਰਾ ਰਹਿਣਾ ਐਖਾ ਹੈ ।’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੋਲੇ ।

‘ਜ਼ਰੂਰ ! ਤੇਰੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਆਉਣਗੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਾਂਗੀ ਉਹ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਹਨ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਲੈ ਚਲਾਂਗੇ ।’

ਦੋਵੇਂ ਭੈਣ ਭਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਛਡਣ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ।

੧੭. ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਬੇਹਬਲਤਾ

ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਆ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸਨ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਰਲ ਕੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵੇਹਲੇਪਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪੰਜ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਵੇਰੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਚਲਣ । ਓਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਲਭ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹੈ । ਜੇ ਆਪਣੀ ਹਟੀ ਨਾ ਪਾਈ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਸਹੁਰੇ ਤੁਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ । ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਇਸਤੀਆਂ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈਆਂ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਨੱਠਾ ਆਇਆ, ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਕ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ?’

‘ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ’ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸੋਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ । ਘਬਰਾਉ ਨਹੀਂ ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ ਦਾ ਖਿਚਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਕਰੇਗਾ । ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਦਿਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆਵਾਂਗਾ ।’

‘ਮੇਰੇ ਅੱਲਾ, ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਛੜਨਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੇਰਾ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਜੇ ਵਿਛੜਨ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਰੁਪੈ ਕਮਾਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੁਪੈ ਬਹੁਤ ਹਨ । ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤਿਆ ! ਭੰਡਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾ ! ਛਡ ਕੇ ਨਾ ਜਾਹ । ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਆਪ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਤੜਪੇਗੀ, ਨਾ ਜਾਓ ।’

‘ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਹੋ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇਗੀ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਿਆ ਕਰਨਾ ਜਦੋਂ ਦਾਤੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਦੋਂ ਆ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।

ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੋ ਬਚਪਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਨ । ਬਚਪਨ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਟੁਟ ਤੇ ਅਮਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੋਵੇਂ ਮਿਤਰ ਕੋਲ ਆ ਖਲੋਤੇ । ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਧਕੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੰਬਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੰਝੂ ਤੇ ਦਿਲ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

‘ਨਾਨਕ ਸਚਮੁਚ ਚਲਿਆ ਚਲਿਆਂ ਹੈ ।’ ਮਰਦਾਨੇ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਨਾਨਕ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਾਵੇਗਾ, ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਕੋਲ ਰਹੇਗਾ ।’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।

‘ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।’

‘ਹਾਂ ਹੁਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਕੀਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ

ਉਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ । ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ! ਥੋਹੜੇ ਦਿਨ ਹਨ ਮੈਂ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ ਫਿਰ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਚੱਲਾਂਗੇ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਚਕਰ ਲਾਵਾਂਗੇ ।’ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ ।

ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਤਕ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੋਰਨ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ । ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹਿਤ ਰਖਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਜੈਰਾਮ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਿੰਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਬੇਟਾ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਿਆਣਾ ਬਿਆਣਾ ਹੈਂ, ਕਮਾਈ ਕਰੀਂ । ਜਦੋਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਲਗੇਂਗਾ ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਗੇ । ਪੁਤਰ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ, ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ । ਮਸਤਾਨੇ ਪਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਮਸਤਾਨਿਆਂ ਦੀਵਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ।’

੧੮. ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ

ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪੁਜ ਗਏ । ਤਿੰਨ ਕੁ ਦਿਨ ਤਾਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ, ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨੀ ਕੁ ਸਾਲ ਸੀ, ਸੁੰਦਰ ਉਚੇ ਮੁਛ ਫੁਟ ਗਭਰੂ ਸਨ । ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਰਬੀ ਨੂਰ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਸਨ । ਚੌੜਾ ਮਥਾ ਤੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਨੈਣ ਹਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ।

‘ਜੀ ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਫਾਰਸੀ ਸੋਹਣੀ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।’ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ।

‘ਜੈਰਾਮ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਤੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ, ਕਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਜਿਵੇਂ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਤਿਵੇਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਛਾ ਨਹੀਂ। ਗਰੀਬ ਉਲਾਹਮੇਂ ਦੇਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਮੋਦੀਖਾਨਾ() ਸੰਭਾਲ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਲਾ ਦਿਓ।’

‘ਜਹਾਂ ਪਨਾਹ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਤੋਲਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਸੂ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪਟਵਾਰੀ ਹੈ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।’ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ।

‘ਕਿਉਂ ਜਵਾਨ ! ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ ?’ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ।

ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

‘ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ! ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਰਹਿਣਾ, ਤੋਲਣ ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਿਚ, ਜਿਨਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਈ ਚਲਾਕ ਆਦਮੀ ਦਾਅ ਵੀ ਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀ ਉਤੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਨੌਕਰ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਖਿਲਤ (ਸਿਰੋਪਾਓ) ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖਿਲਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਮਿਥੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਫਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁੰਦਰ

()ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਮਲਾ ਜਿਨਸਾਂ ਵਿਚ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਅਨਾਜ ਦਾਣਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਉਥੋਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਟਬਰ ਤੇ ਘਰੇਲੀ ਮਾਮਲੇ ਫੈਸਲੇ, ਨੌਕਰਾਂ, ਚਾਕਰਾਂ, ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਰਸਦ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਮੁਲ ਦਿਛਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਹਿਸਾਬ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਫਾ ੯੬ (ਫੁਟ ਨੋਟ) ਲਿਖਤ ਪਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ.।

ਖਿਲਤ ਮੰਗਵਾਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ।

ਉਸ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ । ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿੰਨੀ ਜਿਨਸ ਅੰਦਰ ਪਈ ਸੀ ਉਸ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਤੇ ਮਿਣਿਆ ਗਿਆ । ਚਾਰਜ ਦਿਵਾਉਣ ਵੇਲੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਕੋਲ ਸਨ ।

੧੯. ਤੇਰਾ ਹੀ ਤੇਰਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਮੰਦਾ ਸੀ । ਜਿਹੜਾ ਇਨਚਾਰਜ (ਮੁਖੀ ਨੌਕਰ) ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੜੀਅਲ ਸੁਭਾ ਦਾ ਸੀ । ਸੜਦਾ ਕੁੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਘਟ ਤੋਲਦਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਟਰਕਾ ਛਡਦਾ ।

ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ । ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਤੇ ਕੋਲ ਫੁਲ ਖਿੜਿਆ ਤੇ ਹਸੂ ੨ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਦਇਆ ਤੇ ਡੋਰੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕਦੇ । ਜਗਤ ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਤਕੜੀ ਫੜੀ ਸੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਪੂਰਾ ਤੋਲਿਆ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਿਆਂ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਨਫੇ ਹੀ ਨਫੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬਰਕਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਲੋਕ ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ, ਕਿਸੇ ਕਣਕ ਮੰਗੀ ਕਿਸੇ ਜੌਂ, ਕਿਸੇ ਹਲਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਲੂਣ । ‘ਬੈਠੋ ! ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਹੁਣੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ । ਜਿਹੜਾ ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਵਲ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਕਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਵਲ ਨਾ ਦੇਖਦਾ

ਕਿ ਉਸਦੀ ਕੰਨੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਘਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੋਲਿਆ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੋ ਗਈ । ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ । ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਸੌਦਾ ਦੇਂਦਾ ਛੇਤੀ ਹਿਸਾਬ ਕਰਦਾ ਤੇ ਹਰ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਠਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ।’ ਕਈ ਨਾਰੀਆਂ ਆਖਦੀਆਂ, ‘ਨੀ ! ਚਿਤ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਬੈਠੇ ਉਹਦੀ ਸੂਰਤ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਰਹੀਏ ।’ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਅਗੇ ਭੀੜ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਸੌਦਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਹੁੰਦੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਕਰਮ ਇਹ ਮਿਥਿਆ । ਤੜਕੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠਣਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ । ਸਵੇਰੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਜਾ ਬੈਠਣਾ । ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠਕੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿਚ । ਉਥੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ । ਡੂੰਘੀਆਂ ਤਰਕਾਲਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਕੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਲੇਟ ਜਾਂਦੇ । ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਗਲ ਕਰਦੇ ਤੇ ਨਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਐਵੇਂ ਗਵਾਉਂਦੇ । ਹਥ ਕਾਰ ਵਲ ਤੇ ਚਿਤ ਯਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਵਾਪਰਦੀ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੱਕੜੀ ਫੜਕੇ ਜਿਨਸ ਤੋਲਦੇ ਤਾਂ ‘ਵਾਧੇ, ਦੋਆ, ਤਿੰਨਾਂ, ਚਾਰੇ, ਪਾਂਜੇ, ਛੀਏ, ਸਤੇ, ਅਠੇ, ਨਾਵੇਂ, ਦਸਵੇਂ ਯਾਰਵੇਂ, ਬਾਹਰਵੇਂ ਤਕ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ‘ਤੇਰਾਂ’ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲ ਕੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ‘ਤੇਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇਰਾ ! ਤੇਰਾ ! ਤੇਰਾ’ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਧਾਰਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਲੀੜੇ ਵਿਚ ਪਲਟੀ ਜਾਂਦੇ । ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰ ਗਾਹਕ ਆਖਦਾ ‘ਜੀ ! ਵਧ ਤੋਲ

ਦਿਤੀਆਂ ਜੇ ਚਾਰ ਧਾਰਨਾ ! ਤੇਰਾਂ ਤੋਂ ਗਿਣਤੀ ਭੁਲ ਗਏ ਜੇ ।'

ਹੱਛਾ ! ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਾਹ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹੋ । ਇਹ ਤੇਰੇ ਨਸੀਬ ਹਨ ।
ਜੇ ਜਿਨਸ ਤੇਰੀ ਕੰਨੀ ਜਾ ਪਈ ਹੈ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਹੈ ਚੁਕ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਜਾਹ ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਹ ਉਤਰ ਦੇ ਕੇ ਤਕੜੀ ਹੇਠਾਂ ਰਖ ਦੇਂਦੇ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਵਲ ਜਿਨਸ ਬਹੁਤ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਈ
ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਭ ਖੇਲ ਕਰਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ
ਸਮਝਦੇ ਸਨ ।

੨੦. ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ

ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਯਾਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ
ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਹਨ ਕਰਮ ਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਢੰਗ ਅੱਡਰਾ ਹੈ ।
ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਮਾਯਾਵਾਦੀ ਸਨ । ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਨ ਤੇ ਮਾਲਕ (ਨਵਾਬ)
ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਖਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗਿਆਨ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ । ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ
ਉਕਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ
ਕਰਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਆ ਬਣੇ ਜਾਂ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ ਹੋਵੇ ਪਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵਾਦੀ ਸਨ ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ
ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ।
ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ
ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕਸ਼ਟ ਝਲ ਕੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ
ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਉਸ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ, ਸਭ ਦਾ ਹਰਤਾ ਤੇ ਸਭ
ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਸਾਰੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਰਗਣੇ ਵਿਚ ਹੀ
ਇਹ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ ਕਿ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਐਸਾ

ਆਦਮੀ ਆਇਆ ਜੋ 'ਤੇਰਾਂ' ਤੋਂ ਅਗੇ ਧਾਰਨ ਤੋਲੇ ਤਾਂ ਗਿਣਦਾ ਨਹੀਂ । ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਬ ਤੋਂ ਵਧ ਅੰਨ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਦਿਨੇ ਰਾਤ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਧਰਮੀ ਜੀਉੜਾ ਹੈ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ, ਹਾਤਮਤਾਈ ਤੇ ਰਾਜਾ ਹਰੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦਾਨੀ ਤੇ ਦਯਾਵਾਨ, ਹੈ । ਕੋਈ ਲੋੜਵੰਦ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਬਰਕਤਾਂ ਹਸਦੀਆਂ ਹਨ । ਦਾਤਾ ਹੈ, ਦਿਆਲੂ ਹੈ, ਰਬ ਰੂਪ ਹੈ । ਨਵਾਬ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖੀਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਏ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਜੀਵਨ ਸਾਬਣ (ਬੀਬੀ) ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ—'ਤੇਰਾ ਵੀਰ ਸੰਤ ਸੁਭਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਨੂੰ ਲੁਟਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । 'ਤੇਰਾਂ' ਤੋਂ ਅਗੇ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸ ਧਾਰਨਾ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ ਜਾਂ ਵੀਹ ! ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਤੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਅਗਲਾ ਨਾ ਆਖੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜਿਨਸ ਚੁਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ । ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੇ ਤੋਲਣ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਘਾਟਾ ਪਾਵੇਗੀ । ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਪਤਾ ਚਲ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਵੇਗੀ । ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਉਹ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਚਲੇ । ਇਹ ਤਾਂ ਬਚਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ਚਾਰ ਛਿੱਲੜ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੈ । ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਹਕ (ਤਨਖਾਹ) ਵੀ ਗੁਵਾ ਬੈਠੇ ।'

ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ, ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀਰ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਨਾਨਕੀ ਤਾਂ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਦੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਦੀ ਸੀ । ਉਹਦਾ ਮਾਸੂਮ ਤੇ

ਪਵਿਤਰ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬਿਆ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗੀ 'ਜੇ ਇਹ ਸਭੇ ਗਲਾਂ ਸਚੀਆਂ ਹੈਨ ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਕੀ ਕਰਨਗੇ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਘਾਟਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪਵੇਗਾ । ਘਾਟਾ ਸੁਣਕੇ ਨਵਾਬ ਕਰੋਪ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੌਕਰੀ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ (ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ) ਖਫਾ ਹੋਣਗੇ ।

ਵੀਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਆਉਂਦੇ । ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਜਾ ਬਿਰਾਜਦੇ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਾਵੇ ਤੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਆਖੇ ਕਿ ਉਹ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਭਲ ਕੇ ਤੁਰੇ । ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਹੈ ਕਈ ਦਿਨ ਸੋਚਦੀ ਸੋਚਦੀ ਇਕ ਦਿਨ ਵੀਰ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਹੀ ਗਈ । ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੌਰੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕੜ ਦੁਕੜ ਸੁਣਾ ਦਿਤੇ ।

ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—'ਭੈਣ ਜੀ ! ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ! ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ । ਜੇ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਆਪ ਘਾਟੇ ਵਾਧੇ ਨਜਿਠੇਗਾ, ਹਿਸਾਬ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ । ਉਸ ਦਾਤੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵਡਾ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਨਵਾਬ ਦਾ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ।'

ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ । ਹੋਰ ਕੁਝ ਆਖਣ ਜਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ।

੨੧. ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਮਾਰਗ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਲੋਪਤਾ ਕੁੜਮਾਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਭਰ ਜੁਆਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸੀ । ਉਮਰ ਵੀ ਤੇਈ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । ਇਹੋ ਹੀ

ਉਮਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਇਹ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ । ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਕਦੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਰੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਐਸੇ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਦ ਦੀ ਮਨ ਬਿਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਲਫ਼ਦੀ ਪਿਆਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਪੰਜੇ ਮਨੁਖ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਅਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੋਭਾ ਸੀ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਘਰਾਣੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ।

ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਟਾਲਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਕੜਾ ਰੈਣਕ ਵਾਲਾ ਇਕ ਵਿਉਪਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ । ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਚੋਖੇ ਸਨ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਉਥੋਂ ਦਾ ਮੂਲਾ ਖਤਰੀ ਸੀ ਉਹ ਪਟਵਾਰੀ ਸੀ ਤੇ ਪਖੋਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਸੁਲਖਣੀ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਈ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵਰ ਲਭਣ ਦੀ ਭਜਦੌੜ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਮੂਲੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਹੀ ਵਰ ਦੀ ਢੂੰਡ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪੁਜ ਗਏ । ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਖਤਰੀਆਂ ਨੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਾਲੇ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਦੀ ਦਸ ਪਾਈ ਉਹ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਬੈਠੇ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਤੱਕ ਕੇ ਅਤੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ

ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸੁਲਖਣੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਏਥੇ ਹੀ ਕਰਨਗੇ । ਵਰ ਲਭਣ ਦੀ ਢੂੰਡ ਤੇ ਤਾਂਘ ਮੁਕ ਗਈ ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਕੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਲ ਲਾਗੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਲਾਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਏਥੇ (ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ) ਲੈ ਆਵੇ । ਲਾਗੀ ਗਿਆ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਸਭ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਪੁਜਾ । ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜੇ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਛੁਹਾਰਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਝੋਲੀ ਸ਼ਗਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਗੁੜ ਪਤਾਸੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਵੰਡੀ ਗਈ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ ਗਈ । ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਵੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਲੇ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁੜਮਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦੇਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਕੁੜਮਾਈ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਮੁੜ ਆਏ ਤੇ ਪੁਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ।

੨੨. ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮੇਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ (ਮਰਾਸੀ) ਵੀ ਹੁਣ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਵੀ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਲੈ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਮਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਗਾਉਣਾ ਤੇ ਗਾ ਕੇ ਮੰਗਣਾ । ਹੁਣ ਘਰ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਕਮਾਵੇ । ਏਸੇ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਲੜ ਝਗੜ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਣਾਈ ।

ਉਸ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ—‘ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਈ ਆ ਗਿਆ ਏਂ । ਹੁਣ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ । ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤ ਹਨ, ਕੀ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਗਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਬਣੀਏ ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ।’

‘ਜਿਵੇਂ ਆਗਿਆ ! ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ । ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।’

‘ਬੀਬੀ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪੈ ਮੰਗ, ਇਕ ਰਬਾਬ ਲੈ । ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਵਜਾਯਾ ਕਰੀਂ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗਾ । ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਬੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂਗੇ ।’

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਭੈਣ ਜੀ ! ਮੈਂ ਰਬਾਬ ਲੈਣੀ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਰਬਾਬ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਾ, ਮੈਨੂੰ ਰਬਾਬ ਲੈ ਦਿਓ ।’

ਬੀਬੀ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਆਰਦੀ ਸੀ । ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਖੇਲ ਐਸਾ ਸੀ ਉਹ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਰਬਾਬ ਖ੍ਰੀਦਣ ਜੋਗੇ ਰੁਪੈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ, ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਲੈ ਆਇਆ ।

ਰਬਾਬ ਆ ਗਈ । ਐਨੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਰਬਾਬ ਕਿ ਐਸੀ ਅਗੇ ਜਹਾਨ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੀ ਗੂੰਜ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਹੀ ਉਠਦੀ ਸੀ ।

ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਬੀ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣ ਲਗਾ । ਸੁਰੀਲਾ ਗਲਾ, ਰਬੀ ਬਾਣੀ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਸੁਣ ਜਗਿਆਸੂ ਇਕਠੇ ਹੋਣ ਲਗੇ । ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਸਤਿਸੰਗ ਜੁੜਨ ਲਗਾ । ਕਈਆਂ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਦੀ ਪੰਡ ਹੌਲੀ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਕਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਸਤਿ ਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਗੀ ।

੨੩. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਤਲਵੰਡੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਧੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਹੀ ਸਦ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਭਟੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੀਮਤੀ ਲੀੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਜੋਂ ਭੇਜੇ। ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੇ ਭਾਈ ਲਾਲੂ, ਪਰਸਰਾਮ, ਇੰਦਰਸੈਨ, ਫਿਰੰਦਾ, ਜਗਤਮਾਲ, ਲਾਲ ਚੰਦ, ਜਗਤ ਰਾਇ ਅਤੇ ਜਟਮਲ ਆਦਿਕ ਤੁਰੇ। ਇਸਤੀਆਂ ਸਮੇਤ ਤਕੜਾ ਜਥਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਝੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਾ ਰਾਮ ਜੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਆਏ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਪੱਤਣ ਕੋਲ ਆ ਮਿਲੇ, ਸਾਰਾ ਮੇਲ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪੁਜਾ। ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਨੇ ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਮਿਥੇ ਦਿਹਾੜੇ ਜੰਵ ਚੜ੍ਹੀ ਤੇ ਬਟਾਲੇ ਪੁਜੀ ਧੋਤਿਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਾਵਾਂ ਫੇਰੇ ਦਿਤੇ। ਸ਼ਗਨ ਸੁਆਰਥ ਕਰਕੇ ਡੋਲੀ ਤੋਰੀ ਤੇ ਜੰਵ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਮੁੜ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਆਹੇ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸੁਲੱਖਣੀ' ਸੀ।

ਥੋਹੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮਿਤਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ। ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤੇ ਕਾਲੂ ਜੀ ਵੀ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਆ ਗਏ। ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕਰ ਆਏ ਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਵੰਡੀ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਆਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿਆਰਿਆ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ।

ਮੋਦੀਖਾਨਿਓਂ ਤੇ ਰਬੀ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਵੇਹਲ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ।

ਬੁਧ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰੀਆ ਦੇ ਤਿਆਗ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਬੈਠੇ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਅਪਵਿਤਰ ਤੇ ਪਾਪ ਰੂਪ ਹੈ । ਇਹ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਂਦੀ । ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਬਾਲ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰੂਪ, ਜੋਬਨ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਮਰਦ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿਚਕੇ ਜਤ ਸਤ ਤੋਂ ਡੇਗਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਇਛਾ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਤੀਆਂ ਦੇ ਜਤ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਨਵੇਂ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਉਚਤਾ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਬਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ—

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣ ਵੀਆਹੁ ॥ ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਭੰਡਹੁ
ਚਲੈ ਰਾਹੁ ॥ ਭੰਡਿ ਮੁਆ ਭੰਡਿ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ
ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥ ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝ ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥ ਜਿਤੁ ਮੁਖ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਗਾ
ਰਤੀ ਚਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥

(ਮਹਲਾ ੧)

ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ—‘ਹੇ ਭਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ । ਦੇਖੋ ! ਪਹਿਲੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਬਾਲਕ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਗਣਾ

ਵਿਆਹੁਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਤਰਾਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਸਾਕ ਨਾਤੇ ਦਾ ਰਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਸਰੀ ਇਸਤਰੀ ਲਭੀਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੰਧਾਨ ਬਾਨਣੂ ਬਝਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੰਮਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਕਿਉਂ ਆਖੀਏ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸਚਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਲਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਮੂੰਹ ਤੇ ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਰਤੀ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਤਿਸ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਜਲੇ ਹੋਣਗੇ* ।

ਕਈਆਂ ਭੁਲੜ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸੁਪਤਨੀ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇ ਮਥੇ ਨਹੀਂ ਲਗੇ। ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਸਦਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਰਹੇ 'ਆਪ ਦੇ ਵੀਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ। ਪਰ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਬਣੇ ਪਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ। ਸੰਜਮ ਵਾਲੇ ਸਚੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹੋਏ। (ਮਾਤਾ) ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਿਆ। ਤੜਕੇ ਉਠਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ। ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਕਰਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਕੋਲ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਦੇ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਇਉਂ ਲੰਘ ਗਏ।

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਟੀਕ ਸੈਂਚੀ ਤੀਜੀ ਸਫਾ ੪੫੩, ਟੀਕਾਕਾਰ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿਚੋਂ।

੨੪. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹੋਏ

ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਚੱਲਦੀ, ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ ਨਿਕਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੰਗੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਜਗਤ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਘਰ ਰਖ ਲਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਨਾ ਬਣੇ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨਾਲ ਦਿਨ ਕੱਟਦੇ ਗਏ, ‘ਹਛਾ ਜੀ ! ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਮੈਂ ਭੁਲੀ।’ ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਵਧ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲਦੀ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ, ਉਹਦੀ ਕੁਖ ਹਰੀ ਹੋਈ। ਸੰਨ ੧੪੯੪ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਕੁਖੋਂ ਫੁਲ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਹੋਣਹਾਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ’ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਪਲੇਠੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਖਰੈਤਾਂ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਆਤਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਚਲਵਾਈ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਨਾਲ ਕਲੋਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਹੌਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਝਟ ਲੰਘ ਗਏ। ਸੰਨ ੧੪੯੭ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਲਖਮੀ ਦਾਸ’ ਧਰਿਆ, ਜਿਸ ਮਾਂ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤਰ ਹੋ ਜਾਣ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਬ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ।

ਇਉਂ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਭੋਗਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵੀ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਹੁੰਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਨੇਕੀ, ਚੰਗੇਰੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਮਿਠੀ ਤੇ ਮਿਲਾਪੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਿਲਰ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਲਾਬ, ਚੰਬਾ, ਚੰਬੇਲੀ ਆਦਿਕ ਫੁਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀ।

੨੫. ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਤਾਲ

ਜਗਤ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਪਹੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨੁਖ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਪੁਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੁਗਲੀ, ਬਖੀਲੀ, ਧੋਖਾ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕਈ ਵਾਰ ਭੁਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚੰਦ ਵਲ ਥੁਕਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਥੁਕ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਚੇ ਚੰਦ ਤਕ ਤਾਂ ਪੁਜਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਹੀ ਮੁੜ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਦੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੜੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੁਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਜੇਹਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਬਦੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਵੀ ਸੁਜਾਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਆਦਮੀ ਵਡਿਆਂ ਤੇ ਸਚਿਆਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਸੁਖੀ ਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੌੜਾ ਬਚਨ ਆਖਦੇ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਾੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਰਾਮ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਨੂੰ ਲੁਟਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ' ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇਂਦੇ ਤੇ ਤੁਖਣੀ ਨਾਲ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ

ਅੱਗ ਗਿਲੇ ਬਾਲਣ ਨੂੰ ਵੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਗਲ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਥੋਂ ਤੰਗ ਹਨ ਪਰ ਦੁਸ਼ਟ ਆਤਮਾ ਦੇ ਰੋਜ਼ ਤੁਖਣੀਆਂ ਦੇਣ ਉਤੇ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਪੈ ਹੀ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਹੋਵੇ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਪੜਤਾਲ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਠੜੀ() ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਵਾ ਹੁਕਮ ਸੀ।

ਭਾਈ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਹੋਈ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾਵ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਹੋਵੇ ਪਰ ਭੋਲਾ ਜੈਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਕਿ 'ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਨਕ।' ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਜੇ ਆਪ ਹੋਵੇ ਉਹਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਿਚ ਗੜਬੜ ਕਿਵੇਂ ?

ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਤੋਲਿਆ ਤੇ ਮਿਣਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਖਿਲਾਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਕਾਟ ਗਿਣ ਮਿਣ ਕੇ ਕੁਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਪੜਤਾਲ ਮੁਕ ਗਈ ਬਾਕੀ ਕਢੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਤ ਹੋਈ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਲੈਣੇ ਨਿਕਲੇ। ਚੁਗਲਾਂ

()ਜਿਸ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਹੁਣ ਉਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ।

ਤੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਦੀ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਸੁਣੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ।

੨੬. ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

‘ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਨਾਨਕ ਜੀ ਡੁਬ ਗਏ। ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਏ। ਜੈਰਾਮ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਕੇ ਆਖਿਆ। ਤੇਰਾਂ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਦਾਸ ਘਾਬਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਲਦਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸਨਤੋੜ ਦੌੜਿਆ ਆਇਆ ਸੀ।

‘ਹੈਂ ! ਕੀ ਕਿਹਾ ਈ ! ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਡੁਬ ਗਿਆ ?’ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਹਥਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਟਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ।

‘ਹਾਂ ਜੀ ! ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨਦੀ ਵਿਚ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਟੁਭੀ ਮਾਰੀ ਮੁੜ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਮੈਂ ਉਡੀਕਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭੱਜਾ ਹਾਂ ਛੇਤੀ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜੋ। ਬਸਤ੍ਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹਨ।’

ਸੇਵਕ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦਸ ਦਿਤੀ।

ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ, ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲਈ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਆਂਢੀਆਂ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਆਪ ਨਦੀ ਵਲ ਨੱਸ ਉਠੀ। ਵੀਰ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਸੀ ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਆਖਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ‘ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾ ਕਰੇ ! ਜੇ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਡੁਬ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੀ, ਵੀਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਕਿਵੇਂ ਝਲਾਂਗੀ।

ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਖਿਲਰ ਗਈ ਨਾਨਕ ਡੁਬ ਗਿਆ । ਨਾਨਕ ਵੇਈਂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ । ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਏਹੋ ਵਾਕ ਆ ਸੁਣਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਆਖਿਆ— ‘ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਅਜ ਨਹੀਂ ਖੁਲੇਗਾ । ਨਾਨਕ ਡੁਬ ਗਿਆ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ ।’

ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਘਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਝਟ ਪਟ ਸਰਕਾਰੀ ਟੋਭਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਤਾ ਕਰੋ । ਨਦੀ ਦੇ ਉਤੇ ਮੇਲੇ ਵਰਗੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ । ਸਿਆਣੇ ਤਾਰੂ ਤੇ ਟੋਭੇ ਸਾਰਾ ਟਿਲ ਲਾ ਥਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲੋਥ ਨਾ ਲਭੀ ।

ਧਰਮੀ ਤੇ ਜਗਿਆਸੂ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਉਦਾਸ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਖੁਰਾਕ ਦੇਂਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਚੰਦਰੇ ਚੁਗਲ ਤੇ ਭੁਲੜ ਪੁਰਸ਼ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਕੋਈ ਆਖਦਾ ‘ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਘਾਟਾ ਪਿਆ, ਹਿਸਾਬ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਨੇ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ । ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਘਰ ਟਬਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ ।’ ਜਿੰਨੇ ਚੰਦਰੇ ਮੂੰਹ ਉਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਦਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ।

ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸੱਲ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਡੋਬ ਪੈਂਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖੜਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਤੜਪ ਰਹੀ ਸੀ । (ਮਾਤਾ) ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦਾ ਦਿਲ ਰੋਂਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਅੰਨ ਜਲ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਾਇਆ । ਉਹ ਸੁਹਾਗਵੰਤੀ ਤੇ ਸੁਸ਼ੀਲ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਇਕ ਜੋਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਡੋਲਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਰਾਂ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਚੰਗੇ ਫੁਰਨੇ ਫੁਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੂਹ ਨਿਕਲੇ ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ, ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਤੇ ਜਗਤ ਰੱਖਯਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚੋਜ ਨਿਰਾਲੇ ਉਹਦੇ ਚੋਜਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣੇ । ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਤੜਕੇ ਹੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਏ, ਅੱਖਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇਖਿਆ । ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਨਾ ਦਿਸਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੂਰੇ ਨੂਰ ਹੋਏ ਨੈਣਾਂ ਨੇ ਜਲ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਤਾ, ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਦਰਖਤ ਦੇਖੇ । ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਨਵਾਂ ਹੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਆਉਣ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਅਛੋਪਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸਨ ਨਾ ਸੇਵਕ । ਸੂਰਜ ਅਜੇ ਉਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ । ਰੈਣ ਭਿੰਨੜੀ ਸੀ, ਤਾਰੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ । ਹਾਂ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਣ ਵਾਲੇ ਕੁਕੜ ਬਾਂਗਾਂ ਦੇ ਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਣ ਦੀ ਸੱਦ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਤੜਕੇ ਦੀ ਸੀਤਲ ਪਵਨ ਰੁਮਕ ਰੁਮਕ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਦਸ ਕੁ ਕਦਮ ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਣ ਜਮਾ ਲਿਆ । ਨੈਣ ਮੁੰਦ ਲਏ । ਸੁਰਤ ਈਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਰੁਝ ਗਏ ਵਡੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ । ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਦਾ ਮੋਦੀਖਾਨਾ ਤੇ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਝੂਠੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ।

ਰੱਬ ਪਿਆਰੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੋਂ ਤੁਰੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ 'ਹਰੇ ਰਾਮ ! ਸੀਤਾ ਰਾਮ ! ਰਾਧੇ ਸ਼ਾਮ ! ਭੋਲੇ ਨਾਥ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਹਨੇਰੇ ਹਨੇਰੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ

ਪਛਾਣਿਆਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਕਾਲੀ ਚਾਦਰ ਸਮੇਟੀ ਗਈ ਤਾਂ ਆਲਸੀ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਲੋਕ ਨਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਝੁੰਜਲਾ ਗਈਆਂ । ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਮੁੜ ਮੁੜ ਦੇਖਿਆ—‘ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਡੁਬ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਮੁੜ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ! ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਭੂਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੀ !’ ਪਰ ਉਹ ਮੁੜ ਸੋਚਦੇ । ਰੂਹਾਂ ਜਾਂ ਭੂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ । ਉਹ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ । ਭਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਸਨ ਪਰ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਇਸ ਗਲੋਂ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੋਂ ਨੂਰ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੱਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਖਲੋਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਉਹ ਨੂਰਾਨੀ ਚੱਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲੋ ਮਲੀ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿਚ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਕਈ ਨੇੜੇ ਗਏ, ਕਈਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੱਬੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਮਗਨ ਰਹੇ ।

ਜਿਹਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਜਾ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ, ‘ਨਾਨਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ! ਉਹ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ।’

ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ, ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਜੈਰਾਮ ਨਦੀ ਨੂੰ ਨੱਠ ਉਠਾ । ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਜਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਦਮੁਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਮੱਠੀ ਹੋ ਗਈ । ਚਿਹਰੇ ਉਤੋਂ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚਲੇ ਗਏ, ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ । ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ, ‘ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਿਆ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ...!’ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਭਰੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ ਸਵਾਲ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਜੈਰਾਮ ਵਲ ਤੱਕਿਆ । ਐਸਾ ਤੱਕਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ

ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਵਰਗ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ,
'ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥'

‘ਉਠੋ ਘਰ ਚਲੋ ।’ ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ।

‘ਏਥੇ ਵੀ ਘਰ ਹੈ । ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ । ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਘਰ
ਚਲਾਂ ?’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।

‘ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖੋ !’

‘ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹਉਮੈ
ਲਾਲਚ ਤੇ ਈਰਖਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਅੱਗਾਂ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ ਬਲ
ਰਹੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਇਹੋ ਮੈਨੂੰ ਦਾਤੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ।’

ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮਿ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਵਿਗਸੈ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥

‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਜੈਰਾਮ ਘਰ ਮੁੜ ਗਿਆ, ਘਰੋਂ ਘਿਉ
ਪਾ ਕੇ ਦੁਧ ਗਰਮ ਕਰ ਲਿਆਇਆ । ਭਾਵੇਂ ਪੜਦੇ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ।
ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਹਿੰਦੂ
ਇਸਤਰੀਆਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਘਟ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ
ਨੇ ਪੜਦੇ ਦੇ ਸਤਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ । ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਈ, ‘ਮੈਂ
ਵੀਰ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਨਹੀਂ ਰੁਸੇਗਾ । ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ
ਘਰ ਆਏਗਾ ।’ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੀਰ
ਪਿਆਰ ਉਤੇ ਬੜਾ ਭਰੋਸਾ ਤੇ ਮਾਣ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪੁਜੀ ਤੇ ਤਰਲਾ
ਕੀਤਾ ‘ਵੀਰ ਜੀਓ ! ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੋ । ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ ਚੰਗਾਂ ਨਹੀਂ ।’

‘ਭੈਣ ਜੀ ! ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਦਰਗਾਹੋਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ਹੁਕਮ
ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ
ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਜਗਤ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ
ਤਨੂਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤਪ ਰਹੇ ਹਨ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੇ ਸੀਤਲ ਛਿਟੇ ਦੇਣੇ

ਪੈਣਗੇ । ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਮੇਰੀ ਭਾਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ, ਬਚੇ, ਮੈਂ, ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ ।’ ਜੋ ਦਾਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਰੋਜੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ, ਭਾਣੇ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ ।

ਭੈਣ ਜੋਰ ਲਾ ਥਕੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿਥੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ।

੨੭. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਗਏ ਸਨ ?

ਨਦੀ ਵਿਚ ਗੋਤਾ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਕਿਥੇ ਰਹੇ? ਇਹ ਆਮ ਸਵਾਲ ਹੈ । ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਦੀ ਜਲ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਲੋਪ ਹੋਏ ਸਚਖੰਡ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਗਏ । ਜਿਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਲੀ, ਨਬੀ, ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਨ । ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਚੇਚਾ ਸਦਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਤੇ ਚੰਗਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਿਸ ਪਿਆਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ । ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਪੀਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂਰੋਂ ਨੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਰਿਹਾ ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—‘ਆਗਿਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੀ ਹੋਈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਕਰ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ । ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ—‘ਨਾਨਕ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮੇਰੇ ਨਾਮ ਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤੂੰ ਪੀਓ । ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ, ਪਿਆਲਾ ਪੀਤਾ ਸਾਹਿਬ ਮਿਹਰਵਾਨ ਆਏ ਹੋ । ਨਾਨਕ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਆ ਹੈ ਅਜ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲੇਵੇਗਾ ਸੋ ਸਭ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੇ ਹੈਨ । ਤੂੰ ਜਾਇ ਕਰ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪ ਅਰ ਲੋਕਾਂ ਥੀਂ ਭੀ

ਜਪਾਇ ਅਰ ਸੰਸਾਰ ਥੀਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੋ । ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੇਵਾ
ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰਹੋ । ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਤਾਈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੀਆ ਹੈ ਤੂੰ ਇਹ
ਕਿਰਤ ਕਰ ।

ਤਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ ॥ ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਗੁਫੈ
ਨ ਦੇਖਾ ਸੁਪਨੈ ਸਉਣੁ ਨ ਥਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ
ਨਾਉ ॥ ੧ ॥ ਸਾਚਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਜ ਥਾਇ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਆਖਣੁ ਆਖਣਾ ਜੋ
ਭਾਵੈ ਕਰੇ ਤਮਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੀਸਣਿ ਪੀਸਾ
ਪਾਇ ॥ ਅਗੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੀਆ ਭਸਮ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਜਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ
ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ੨ ॥ ਪੰਖੀ ਹੋਇਕੈ ਜੇ ਭਵਾ ਸੈ ਅਸਮਾਨੀ
ਜਾਉ ॥ ਨਦਰੀ ਕਿਸੈ ਨ ਆਵਉ ਨਾ ਕਿਛੁ ਪੀਆ ਨ ਖਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ
ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ
ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ ॥ ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣ ਚਲਾਉ ॥ ਭੀ ਤੇਰੀ
ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥੪॥੨॥ (ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

ਤਦ ਫਿਰ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ, ‘ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਉਪਰ
ਤੇਰੀ ਨਦਰ ਤਿਸ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਨਦਰ । ਜਿਸ ਉਪਰ ਤੇਰਾ ਕਰਮ ਉਸ ਉਪਰ
ਮੇਰਾ ਕਰਮ । ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਅਰ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸਰ’
ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੈਰੀਂ ਪਇਆ ! ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਰਗਾਹੋਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ।

ਤਦ ਆਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ ਜੋ ਨਾਨਕ ਕਉ ਉਸੀ ਘਾਟ
ਪਹੁੰਚਾਇ ਆਵੇ ਤਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਤਾਈਂ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਉਸੀ ਘਾਟ ਆਣ
ਨਿਕਲਿਆ । ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ* । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ
ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ—

‘ਬਾਬਾ ਪੈਧਾ ਸਚਖੰਡ ਨਉਨਿਧਿ ਨਾਮ ਗਰੀਬੀ ਪਾਈ ॥

ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਯਾਨ ਧਰ ਜਲਤੀ ਸਭ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸ ਆਈ ॥’

ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਫਾ ੧੧੧--੧੨ । ਲਿਖਤ ਪਰੋਫੈਸਰ
ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ।

ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਜ ਆਰਥਰ ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੇ 'ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸ: ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸੋਧਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਫਾ ੧੦੧ (ਜੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹੈ) ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਇਕ ਦਿਨ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ਪੀਤਾ।'

ਉਪਰੋਕਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਪੁਜੇ ਸਨ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਤਾਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ
ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥
ਏਸੇ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ 'ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

੨੮. ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਚੰਮੜਿਆ ?

ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਵਹਿਮ ਭਰਮ ਨੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਮਨੁਖ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਰਮ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਇਸਲਾਮ ਵੀ ਭਰਮ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਦੂ, ਟੂਣੇ, ਜੰਤਰਾਂ

ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ । ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ? ਇਹ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਚਾਰ ਸੌ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਪੂਜਦਾ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਭਰਮ ਕਰਦਾ ।

ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਉਹ ਰੱਬੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁਪ ਵੇਖਕੇ ਵਹਿਮੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਜੋੜਕੇ ਗਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੰਦਰੀ ਰੂਹ ਚੰਮੜੀ ਹੈ । ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਸਦਿਆ ਜਾਵੇ । ਜੈਰਾਮ, ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਵੀ ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੀ ਭਿਣਖ ਪੈ ਗਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆ ਗਿਆ । ਜੈਰਾਮ ਨੇ ਮੁਲਾਣੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਉਹ ਮੁਲਾਣਾ ਧਾਗਾ ਤਵੀਤ, ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਤੇ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਬਹੁਤ ਕਢਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਮੰਤਰ ਫੂਕਣ ਲਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ । ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਮਨੁਖ ਕਿੰਨੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਮੁਲਾਣਾ ਕਾਲਾ ਇਲਮ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ—‘ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਮੜਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਚੰਮੜਿਆ ਸੀ ਉਹ ਬੋਲ ਪਿਆ—

ਕੋਈ ਆਖੈ ਭੂਤਨਾ ਕੋ ਕਹੈ ਬਤਾਲਾ ॥ ਕੋਈ ਆਖੈ ਆਦਮੀ ਨਾਨਕ ਵੇਚਾਰਾ ॥

੦ ੦ ੦ ੦ ੦ ੦ ੦ ੦

ਭਇਆ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਹ ਕਾ ਨਾਨਕੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥ ਹਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਭੈ ਦੇਵਾਨਾ ਹੋਇ ॥ ਏਕੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਹਰਾ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਏਕੀ ਕਾਰ ਕਮਾਇ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥ ਤਉ ਦੇਵਾਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਸਾਹਿਬ ਧਰੇ ਪਿਆਰ ॥ ਮੰਦਾ ਜਾਣੈ ਆਪ ਕਉ ਅਵਰੁ ਭਲਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ੭ ॥

(ਮਾਰੂ ਮਃ ੧)

ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਤੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਮੁਲਾਣਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਤੇ ਉਠਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ‘ਕੋਈ ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਨਹੀਂ ਚੰਮੜਿਆ’ ਆਖ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

੨੯. ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਥੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਥੋਂ ਨਾ ਉਠੇ। ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ, ਮਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਕਰਕੇ ਥਕ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਅਖਵਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਜਵਾਈ ਸਾਧੂ ਹੋ ਕੇ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਸਮਝਾ ਲਵੋ। ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਰਹਿਣ ਲਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਤੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਦੇ। ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ‘ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ।’

ਇਸ ਨਾਹਰੇ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਗੂ ਮੌਲਵੀ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਏ। ਉਹ ਆਪੋ ਵਿਚਦੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸਲਾਹੀਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਇਹ ਚੰਗਾ ਫਕੀਰ ਬਣਿਆਂ ਹੈ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਮੁਖੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਦਸਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਖਰ ਹੋਰ ਹੈ ਕੀ? ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਪਰਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸੜਦੇ ਭੁਜਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ

ਰਾਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੌਲਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਕੋਲ ਜਾ
ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਏ । ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ
ਤੇ ਸੀਖਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮੇਦੀ ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੁਫਰ ਬੋਲਣ ਲਗ
ਪਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ 'ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ'
ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਫਰ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ । ਉਹਨੂੰ ਸਦੇ ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਨੌਕਰ
ਹੈ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬੁਲਾਏ ਤੇ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਵਲ ਨਫਰ ਨਸਾ ਦਿਤਾ । ਨਫਰ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ,
'ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਸਦਦਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਚਲੋ !'

ਸੇਵਕ (ਨਫਰ) ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ ।
ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਬੋਲੇ 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਆਖ ਕਿ ਨਾਨਕ ਹੁਣ
ਤੇਰਾ ਨੌਕਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਸਦੇ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ । ਉਸਨੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ਹੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਤੇ
ਏਧਰ ਉਧਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਸੇਵਕ ਨੇ ਨਵਾਬ ਕੋਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਦਸਿਆ ਜਿਵੇਂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਐਨਾ
ਕਰੋਧਾ ਨਾ ਆਇਆ ਪਰ ਲਾਗੇ ਬੈਠੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧ ਕੀਤਾ,
ਈਰਖਾ ਦੀ ਅਗ ਨਾਲ ਸੜਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਬੋਲੇ, 'ਅਸੀਂ ਝੂਠ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ।
ਉਹ ਕਾਫਰ ਹੋ ਕੇ ਕੁਫਰ ਤੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਸ਼ਰਾਹ ਆਖਦੀ ਹੈ 'ਇਸਲਾਮ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਫਰ ਪ੍ਰਚਾਰੇ
ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸਧਾਰਨ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ ਸਗੋਂ ਸਿਪਾਹੀ
ਪਿਆਦੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਲਿਆਵੋ । ਮਾਲਕ

ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਾ ਕੇ ਪਿਆਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਤਾ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜ਼ਰੂਰ ਚਲੋ ! ਨਾ ਜਾਣ ਤੇ ਉਹ ਗੁਸੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਚਣ ਲਗੇ, ਉਹ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ‘ਨਾਨਕ ! ਘਾਬਰ ਨਾ, ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੋ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਕਰ ਉਹ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੇਡੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇਹ ।’

‘ਚਲ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਧੁਰੋਂ ਹੁਕਮ ਇਹੋ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠੇ । ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਪਿਆਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਲ ਤੁਰੇ ਗਏ । ਹਿਰਦਾ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ਸਰਕਾਰੀ ਪਿਆਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਨਵਾਬ ਜਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਵਲ ਜਾਣਾ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਆਦੇ ਨਾਲ ਨਵਾਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਘਬਰਾ ਗਏ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਜੈਰਾਮ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੇ ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕਿਹਾ, ‘ਨਾਨਕ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਨੇ ਸਦਿਆ ਹੈ । ਸੁਖ ਨਹੀਂ ! ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਤੰਗ ਕਰਨ ।’

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੜਫਨ ਲਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਮਹਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ, ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਲ ਆਉਣ ਲਗੇ ਤਾਂਕਿ ਦੇਖ ਸੁਣ ਲੈਣ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀ ਬੀਤਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਬ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਨਾ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਕਰਤਾਰ ਵਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਲਾਈ ਰਖਿਆ। ਨਵਾਬ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਡੇਰਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਰੋਹਬ ਦਾਹਬ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਇਕ ਰਬ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ।

‘ਨਾਨਕ !’ ਨਵਾਬ ਬੋਲਿਆ—‘ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਸਿਆਣੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਹੋਇਆਂ ਦੇਖਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਭਲਾ ਫਕੀਰ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਲਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਕ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਲਵੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈਂ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ! ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ ?’

‘ਪੁਰਸ਼ਾ !’ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ! ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਭਰਮਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਤੇ ਲਾਲਚਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅਸਲ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਵੇਦ ਰੀਤ ਨੂੰ ਗਵਾ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜ਼ਬਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਬੜੀ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਆਖੇ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਵਣ ਮੁਸਕਲ ਜੇ ਹੋਇ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲ ਦੀਨੁ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਹੋਇ ਮੁਸਲਿਮੁ ਦੀਨੁ ਮੁਹਾਣੈ ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥

(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧)

ਤਬਾ—

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਸਰਮ ਸੁੰਨਤਿ ਸੀਲੁ
 ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਚੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥
 ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥੧॥ ਮਃ ੧ ॥ ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ
 ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰ ਉਸੁ ਗਾਇ ॥ ਗੁਰੁ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ
 ਖਾਇ ॥ ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈਸਚੁ ਕਮਾਇ ॥ ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ
 ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ ਕੂੜੇ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥੨॥
 (ਮਃ ੧)

ਪੰਜਿ ਨਿਵਾਜਾ ਵਖਤ ਪੰਜਿ ਪੰਜਾ ਪੰਜੇ ਨਾਉ ॥ ਪਹਿਲਾ ਸਚੁ ਹਲਾਲੁ ਦੁਇ
 ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ ॥ ਚਉਥੀ ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਮਨ ਪੰਜਵੀ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ॥
 ਕਰਣੀ ਕਲਮਾ ਆਖਿ ਕੈ ਤਾ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਸਦਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇਤੇ ਕੂੜਿਆਰ
 ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ ॥
 (ਵਾਰ ਮਾਝ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੇ
 ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਸਚ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਸਟ ਮਾਰੀ । ਉਹਨਾਂ
 ਦੇ ਤਨ ਥਰ ਥਰਾਏ । ਦਿਲਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ—‘ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਚ ਆਖ
 ਰਹੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਸਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ !’ ਪਰ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਉਤੇ ਕੂੜ ਸੀ ।

ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ—‘ਦਸੋ ! ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਦੂਆਂ
 ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਜਾਣਦੇ ਜੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ? ਅੱਲਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ
 ਈਸ਼ਵਰ ?’

ਦੋਹਾਂ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਰਬ ਦੇ ਭੈ ਵਾਲੇ ਚੰਗੇ ਬੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਚੰਗਿਆਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ । ਅੱਲਾ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਇਕੋ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੋ
 ਨਾਮ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਲਵੀ ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ—‘ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ
 ਕੁਝ ਕਹਿ ਰਹੇ ਜੇ ਤਾਂ ਮਸੀਤੇ ਚਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ ।’ ‘ਚਲੋ ਮੈਂ
 ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ।’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

੩੦. ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜੀ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜਨ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ

ਮੌਲਵੀਆਂ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਝੂਠੀ ਕਾਂ ਵਟੀ ਫੇਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ‘ਨਾਨਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਲਗਾ ਹੈ।’ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਝੂਠੀ ਅਫਵਾਹ ਸੁਣੀ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਕੰਨਾਂ ਉਤੇ ਹਥ ਰਖ ਲਏ । ਜੈਰਾਮ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਅਗੇ ਹੀ ਘਬਰਾਇਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਨਿਰਾ ਘਬਰਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੈਰਾਮ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ ਨਵਾਬ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਸੀਤ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਤਕਿਆ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਨਾਨਕ ! ਇਹ ਕੀ ?’

‘ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਭਾਈਆ ਜੀ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹੋ !’ ਆਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਮਸੀਤ ਅਗੇ ਆ ਖਲੋਤੇ ।

ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮਿਥੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਲਵੀ ਤੇ ਨਵਾਬ ਨਮਾਜ਼ ਪੜਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਲੋਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ— ‘ਨਾਨਕ ! ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਨਾ । ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਰਿਹੋਂ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ‘ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਗੁਸਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਨਮਾਜ਼ ਈਸ਼ਵਰ (ਅੱਲਾ) ਅਗੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਉਚਤਾ ਤੇ ਬਹਿਸ਼ਤ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਬਦਲੇ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ । ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਤਾਂ ਹੀ ਕਬੂਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਅੱਲਾ ਨੂੰ ਹੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਰੂਹ ਤਾਂ ਕੰਧਾਰ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਮਸਤ ਸੀ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਕਸ਼ ਤੇ ਚਾਲਾਂ ਪਛਾਣ ਰਹੀ ਸੀ ਮੈਂ ਨਮਾਜ਼ ਮਿਟੀ ਬੁਤ ਨਾਲ ਕੀ ਪੜਦਾ ਜੋ ਨਾਸਵਾਨ ਹੈ ।’

ਨਵਾਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਔਹੜਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਝੂਠੇ ਮੁਦਈ ਵਾਂਗ ਕੁਝ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਕਰ ਕੇ ਉਤਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੌਲਵੀਆਂ ਦਾ ਮੌਲਵੀ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਆਕੜ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ—‘ਵਾਹ ! ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ। ਜੇ ਭਲਾ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਨ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਤਾਂ ਅਡੋਲ ਨਿਰਕਪਟ ਅੱਲਾ ਦੇ ਵਲ ਲਗਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸਕੇ ਬੋਲੇ—‘ਹਾਂ ! ਆਪ ਠੀਕ ਸੁਧ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਪ ਦਾ ਮਨ ਕੰਧਾਰ ਕਾਬਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਜਾ ਮਸੀਤੋਂ ਬਾਹਰ ਘਰ ਜ਼ਰੂਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਗਾਂ ਸੂਈ ਹੈ ਗਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਡੂੰਘਾ ਟੋਆ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵੱਛਾ ਟੋਏ ਵਿਚ ਡਿਗ ਕੇ ਨਾ ਮਰ ਜਾਵੇ। ਵਹੁਟੀ ਦੀਆਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀਆਂ ਚੇਤੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਸੁਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਇਕਾਗਰ ਚਿਤ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਦਾ।’

ਸੱਚ ਮਿਰਚਾਂ ਤੇ ਨਿੰਮ ਵਾਂਗ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਚ ਅਗਲੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਓਹਦੇ ਕਲੇਜੇ ਦਾ ਰੁਗ ਜ਼ਰੂਰ ਭਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਝੂਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਨਿਰਮਲਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੋਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਵਾਬ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਵਲੀ ਜੇ। ਅਸਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਅਸਾਂ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਓ। ਅੱਲਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਈਏ।’

ਜੇਤੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਫਤਹ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਨਵਾਬ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਟੁਟ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਫਿਰ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਲਗੇ।

੩੧. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਸ ਸਹੁਰੇ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ

ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਨੇਹਾ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਮੂਲ ਚੰਦ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ) ਤੇ ਮਾਈ ਚੰਦੋ ਰਾਣੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ) ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਲੋਹੇ ਲਾਖੇ ਹੋਕੇ ਨਾਲ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੈਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਤੁਰ ਪਏ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਪੁੱਜੇ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਕੀਰੀ ਭੇਸ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮੂਲਾ ਤੇ ਚੰਦੋਰਾਣੀ ਆ ਗਰਜੇ। ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਕਰੜਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਾਯਾਵਾਦੀ ਸੀ। ਚੰਦੋਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਬਹੁਤੀ ਲੜਾਕੀ ਤੇ ਕਾਹਲੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਖਪੇ ਤਪੇ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫਕੀਰੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਪੜਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਹੀ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪਏ ਬੋਲਦੇ ਵੀ ਕਾਹਲੇ ਤੇ ਉੱਚੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ ਕੌੜੇ ਬੋਲ ਇਹ ਸਨ—‘ਵੇ ਮਨਖਟੂਆ ! ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ! ਜੇ ਇਹੋ ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਝਲਾਅ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਦੋ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਹੋ ਗਿਓਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਸੋਚਣਾ ਸੀ ! ਮਖਮਲੀ ਬਿਸਤਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਮੜੀਆਂ, ਮਸਾਣਾਂ, ਛੱਪੜਾਂ ਤੇ ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸੌਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ? ਜਣਦਿਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਨੂੰ ਛਜਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਛਟਿਆ ਈ। ਲੋਕ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਛਿਬੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਨਹੀਂ ਥਕਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਨਕ ਚੜਾ ਚੜਾਕੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੋਂ ਦੀ ਥੁਕ ਸੁਟਦੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਖਲੋਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਅਗੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਕੁੜੀ ਕੀ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਕਮਾ ਕੇ ਖੁਆਏਗਾ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਲੇਖ ਸੜ ਗਏ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਛੱਡਕੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਖਾਕ ਛਾਨਣੀ ਕਿਧਰ ਦੀ ਅਕਲ ਹੈ

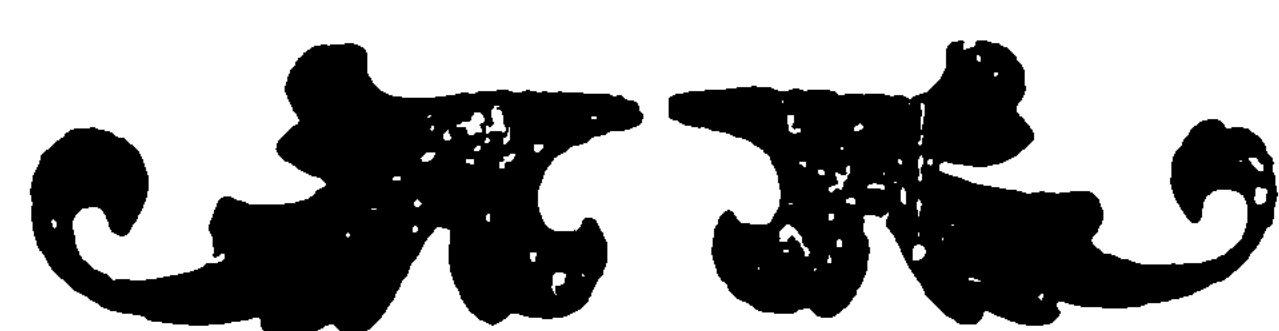
ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਛੱਡ ਬੈਠਾ । ਦਸ ਸਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਜੋ ਕਮਾਇਆ ਉਹ ਸਾਧਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿਤਾ । ਕੱਚੀ ਕੌੜੀ ਵੀ ਜੋੜੀ ਨਹੀਂ । ਕੀੜੀਆਂ ਜਿੰਨੀ ਅਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਕਮਾਉ ਭਣਵਈਆ ਜੈਰਾਮ ਕਮਾਉ ਇਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ । ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ । ਵੇਲਾ ਲੰਘਿਆ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਤਿਆਗਿਆ । ਅਨਡੋਲੇ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਘਬਰਾਹਟ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਭੁਲੇ ਸਸ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ—

‘ਮਿਲਿ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਪਿੰਡੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਤਿਨ ਕਰਤੈ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਇਆ ॥ ਲਿਖੁ ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਵਡਿਆਈ ॥ ਮਿਲਿ ਮਾਇਆ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਮੂਰਖ ਮਨ ਕਾਹੇ ਕਰਸਹਿ ਮਾਣਾ ॥ ਉਠਿ ਚਲਣਾ ਖਸਮਹਿ ਭਾਣਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤਜਿ ਸਾਦ ਸਹਜ ਸੁਖ ਹੋਈ ॥ ਘਰ ਛੱਡਣੇ ਰਹੈ ਨ ਕੋਈ ॥ ਕਿਛੁ ਖਾਜੈ ਕਿਛੁ ਧਰਿ ਜਾਈਐ ॥ ਜੇ ਬਾਹੁੜਿ ਦੁਨੀਆ ਆਈਐ ॥ ਸਚੁ ਕਾਇਆ ਪਟ ਹੰਢਾਏ ॥ ਫੁਰਮਾਇਸਿ ਬਹੁਤੁ ਚਲਾਏ ॥ ਪੈ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਸੋਵੈ ॥ ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ॥ ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ ॥ ਪਾਪ ਪਥਰ ਤਰਣ ਨ ਜਾਈ ॥ ਭਉ ਬੇੜਾ ਜੀਉ ਚੜਾਉ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵੈ ਕਾਹੂ ॥

(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧)

ਪਰ ਮੂਰਖ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਖਲੋਂਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਮੂਰਖ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਗਿਆਨ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਮਾਯਾਵਾਦੀ ਮੂਲਾ ਆਤਮਕ ਜਗਤ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦਾ । ਉਹ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੀ ਰਿਹਾ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੜਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸਨੇ ਮਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧੀ ਸੁਲਖਣੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਨ । ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਤਾਂਕਿ ਮਾਸੂਮ ਬਾਲਾਂ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੌਣਕ ਵੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹਦਾ ਮਨ ਵੀ ਪਰਚਿਆ ਰਹੇ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਬਾਲ ਤਾਂ ਘਰ ਖੇਡਦੇ ਰਹਿਣ ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਦੌਲਤ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੂਲਾ ਤੇ ਚੰਦੋ ਨਾ ਮੰਨੇ । ਫਿਰ ਵੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖ ਲਿਆ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੂਲੇ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ । ਗੁਸੇ ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਘਾਬਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਤਾਪ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਵਾਂਗ ਕੰਬਦਾ ਤੇ ਡਿਗਦਾ ਢਹਿੰਦਾ ਪਖੌਕੇ ਆ ਪੁਜਿਆ।

੩੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਕਰਨੀ ਆਸਰੇ ਤਿੰਨ ਅਡਰੇ ਅਡਰੇ ਧਰਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ । ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ (ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਨਮ ਤੇ ਬੁਧ ਮਤ ਦਾ ਮੁਖੀ) ਈਸਾ (ਫਲਸਤੀਨ ਵਿਚ ਜਨਮ ਤੇ ਈਸਾਈ ਮਤ ਦਾ ਮੁਖੀ) ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ (ਅਰਬ ਵਿਚ ਜਨਮ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬਾਨੀ) ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਹ ਬੱਤੀ ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸੀ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਨੇ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਘਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਈ ਸਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਗਵਾ ਦਿਤੇ । ਆਖਰ ਗਯਾ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਇਕ ਬੋਹੜ ਦੇ ਠ ਬੈਠਿਆਂ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ, ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਪਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਈਸਾ ਨੇ ਜਦੋਂ 'ਸਰਮਨ ਪਹਾੜ' ਤੇ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਤਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਹ ਸਾਲ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ,

ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪੇਸ਼ਾ ਸੀ। ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਯਤੀਮ ਸਨ, ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਕੋਲ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਰੁਪਿਆ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਸੇ ਵਿਧਵਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਤਕੜੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਹੀ ਉਹਦੇ ਮਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਜਾਰਨ ਬਣੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਬਰਕਤਾਂ ਆਸਰੇ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਪਰਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੇ ਵਖਰੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲੋਂ ਬਰਕਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਚਲਦੇ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿਖ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਭਟੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਤੇ ਮਨਸੁਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਕਾਜੀ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਹਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਰਨਾ, ਸਗੋਂ ਵੈਸ਼ਾਲ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਮਨੁਖ ਜੋ ਹੰਕਾਰ, ਲਾਲਚ, ਮੋਹ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਜਵਾਲਾ ਨਾਲ ਸੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੜਪਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਿੰਦੇ, ਸਾਧੂ ਸੰਤ, ਫਕੀਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸਰਪੰਚ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਤੇ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਝੂਠ ਤੇ ਠਗੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਦੋਂ ਦਿਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਸਕੰਦਰ ਲੋਦੀ (੧੪੮੯—੧੫੧੭) ਬੈਠਾ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਿਆ

ਮੇਰੇ ਵਸ ਕਿਆ ਹੈ ।’

ਲਿਖਿਆ ਚੰਗੇਰੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਸੀ, ਕਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਵਾਸਤੇ ਚੋਖਾ ਦਰਦ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਾਰ ਜਿਥੇ ਬਾਗੀਆਂ ਨਾਲ ਫੌਜੀ ਲੜਾਈ ਲੜੀ, ਉਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ । ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਚੰਗੀ ਮਿਥੀ । ਅੰਨ ਸਸਤਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਨ ਸਸਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸਸਤੀਆਂ ਮਿਲਣ ਲਗੀਆਂ । ਲੋਕ ਕੁਝ ਸੁਖੀ ਹੋਏ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਉਣ ਲਗਾ । ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖੁਲ੍ਹ ਹੋਈ, ਸੂਬਾ ਪੰਜਾਬ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਲੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਇਥੋਂ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਨਵਾਬਾਂ ਦੇ ਹਥ ਸੀ, ਨਵਾਬ ਭਾਵੇਂ ਐਨੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਦਲੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਸੀ ਪਾਲਸੀ ਬਦਲਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਿਆ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਛਡਿਆ, ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਚੋਖੀ ਦੂਰ ਤਕ ਲੋਕ ਤੋਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਬਾਲਾ ਨਾਲ ਸਨ । ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਕੋਲ ਰਬਾਬ ਸੀ, ਉਸ ਰਬਾਬ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਗਤ ਫਿਰੰਦੇ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰ’ ਸਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਰਬਾਬ ਵਜਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਛੀ, ਸ਼ੇਰ, ਸਪ ਤੇ ਹਰਨ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਜਪਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਵਿਛੜਨ ਲਗਿਆਂ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਜੇ ਦੁਰੇਡੇ ਜਾਹਿੰਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖਰੀ ਓਦਰ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਅਗੇ ਭਾਈ ਜੀ ਜੇ ਤੁਸਾਡੀ ਰਜਾਇ ਹੋਵੇਗੀ ਸੋ ਕਰਹੁਗੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਬੀਬੀ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਖਾਤਰ ਜਮਾਂ ਕਰੋ, ਜਿਤ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਿਤ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਸਾਂ ਮੇਹ ਤੋੜਿਆ ਹੀ ਲੋੜੀਦਾ ਹੈ ।’ ਇਉਂ ਭੈਣ ਪਿਆਰੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਮਿਲਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ* ਕੀਤਾ ।

ਤਿੰਨੇ ਅਗੇ ਅਗੇ ਤੁਰ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਤੁਰਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀਰ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਸਾਕੇ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਵਾਪਸ ਘਰ ਮੁੜ ਆਏ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਮਹਲੇ ਸੁੰਢੇ ੨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗੇ । ਬਰਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਣਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ ।

੩੩. ਟੁਕੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਤੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆ ਗਏ । ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭੇਸ ਨਿਰਾਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਚਮੁਚ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਫਕੀਰ ਜਾਪਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਮਿਲਵਾਂ ਸੀ ਜੋ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਖਿਚਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਖਿਲਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸੇਗਾ । ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੋ ਪੁਰਾਤਨ ਪਿੰਡ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜੂਹ ਸੀ ਜਿਥੇ ਅਜ ਕਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਇਸ ਜੂਹ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ‘ਰਾਮ ਤੀਰਥ’ ਪੁਜੇ ।

*ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ।

‘ਰਾਮ ਤੀਰਥ’ ਵਰਤਮਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਉਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਸਤ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ। ਬੜਾ ਤਲਾਬ ਹੈ, ਚੰਗਿਰਦੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁੰਢੀ ਜੂਹ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਕਿਕਰ, ਪਲਾਹ ਛਿਛਰਾ ਤੇ ਬੇਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਦੰਦ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਕਥਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਗਰਭਵਤੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਨਵਾਸ ਭੇਜਿਆ ਤਦੋਂ ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਜੀ ਇਥੇ ਰਿਖੀ ਬਾਲਮੀਕ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ‘ਲਊ’ ਜੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਬਾਲਮੀਕ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਬੇਟਾ ਦਭ ਤੋਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਕੁਸ਼ੁ’ ਸੀ। ਲਊ ਤੇ ਕੁਸ਼ੁ ਦੋਵੇਂ ਏਥੇ ਪਲੇ, ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋਏ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨਾਲ ਲੜੇ। ਲੜਾਈ ਪਿਛੋਂ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ, ਦੋਹਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਘਰ ਲੈ ਗਏ। ਹਨੂਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਢਾਈ ਟਪ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਤਲਾਬ ਪੁਟਿਆ ਜੋ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਮਰ ਯਾਦ ਹੈ।

ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੀਰਥ ਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਟੁਕੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਇਕਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਚਲੇ ਗਏ। ਤੀਰਥ ਤੇ ਫਿਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਥਾਂ ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਰਾਗ ਰਾਹੀਂ ਉਚਾਰਨ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਤਰ ਜਾਣ। ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—

ਤੂ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਾ ਦਾਨਿ ਮਤਿ ਪੂਰਾ ਹਮ ਥਾਰੇ ਭੇਖਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਮੈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ
ਕਿਛੁ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਈ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਗੁਪਤੋ ਵੇਰਤੈ ਗੁਰ ਸਬੰਦੀ
ਦੇਖ ਨਿਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਰਤ ਪਇਆਲ ਅਕਾਸੁ ਦਿਖਾਇਓ
ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਨੀ
ਘਟਿ ਭੀਤਰਿ ਦੇਖੁ ਮੁਰਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਉ ਇਹੁ ਜਗੁ
ਬਪੁੜੋ ਇਨਿ ਦੂਜੈ ਭਗਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਗੁਰਮਤਿ
ਪਾਈਐ ਸਾਕਤ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬੰਧਨ ਤੋੜਿ ਨਿਰਾਰੇ ਬਹੁੜਿ
ਨ ਗਰਭ ਮਝਾਰੀ ਜੀਉ ॥ ਨਾਨਕ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਰਿ ਮਨਿ
ਵਸਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀਉ ॥੪॥੮॥

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧)

ਰੱਬੀ ਬਰਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਹ
ਬੇਨਤੀ ਗਾਈ ਤਾਂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬਝ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਵੀ ਪੁਰਖ ਦੇ ਕੰਨੀ
ਅਵਾਜ਼ ਪਈ ਓਹੋ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਲਿਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਖਲੋਤਾ । ਚੋਖੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ । ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ
ਝੁਮਣ ਲਗੇ । ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ‘ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ’ ਦੀ ਧੁਨੀ
ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਕੰਵਲ ਨੈਨਾਂ ਤੇ ਮਧੁਰ ਬੈਨਾਂ ਦੀ ਖਿਚ ਨਾਲ ਖਿਚ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਤੇ ਸਾਧੂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ
ਚੌਗਿਰਦੇ ਬੈਠਾ ਲਿਆ । ਜਦੋਂ ਤਕਿਆ ਕਿ ਸਭ ਚੁਪਚਾਪ ਬੈਠ ਕੇ ਕੁਝ
ਸੁਣਨ ਦੇ ਅਭਿਲਾਖੀ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਵੀ ਹੋਈ
ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਬਦ
ਉਚਾਰਿਆ—

ਜਿਸੁ ਜਲ ਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥
ਛੋਡਹੁ ਵੇਸ ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਇਹ ਫਲੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ
ਬਿਰ ਰਹੁ ਮਤੁ ਕਤ ਜਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਬਾਹਰਿ ਢੁਢਤ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਘਰਿ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਘਟ ਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਗੁਣ ਛੋਡਿ ਗੁਣਾ ਕਉ ਧਾਵਹੁ
ਕਰਿ ਅਵਗੁਣ ਪਛੁਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ
ਫਿਰਿ ਕੀਚ ਬੁਡਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੨ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲੋਭ ਬਹੁ ਝੂਠੇ ਬਾਹਰਿ
ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ
ਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥੩॥ ਪਰਹਰਿ ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਹੁ ਸਚੁ ਗੁਰਬਚਨੀ ਫਲੁ
ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ
ਸਲਾਹੀ ਜੀਉ ॥੪॥

(ਰਾਗੁ ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧)

ਭਾਵ ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ! ਜਿਸ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਈਰਖਾ, ਮਨ ਦੀ ਅਕਲ ਤੇ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਤਾਂ ਮਨ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਰਹੇ। ਭੈਂਦਾ ਨਾ ਫਿਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਲਭਣ ਗਿਉਂ ਤਾਂ ਦੁਖ ਪਾਵੇਂਗਾ। ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ। ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੈਂਦਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਸੁਟ ਲਵੇਂਗਾ। ਲੋਭ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਮਲੀਨ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਬਾਹਰਲੇ ਤਨ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਨਵਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਚੁਗਲੀ ਨਿੰਦਿਆ ਤੇ ਲੋਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਆਸਰੇ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਜਨ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੋ।

ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸਭ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਹੌਲੇ ਫੁਲ ਹੋ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਪਾਂਡੇ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪੁਛਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ, ਗਲੇ ਗਲੀ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਆਖਰ ਉਹ ਹਾਰ ਕੇ ਤੇ ਨਿਰੁਤਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਢਹਿ ਪਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਸਚੇ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਪ ਜਪਣ ਲਗੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉਣ ਲਗੇ ਦੋ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਰਹੇ।

੩੪. ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋ

ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਦੇਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਏਮਨਾ

ਬਾਦ ਕਸਬਾ ਹੈ । ਲੋਧੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਸੈਦਪੁਰ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਬਰਾਬਤਾ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ । ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਏਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੋਣਕ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਏਥੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ।

ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨਾਮ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਉਹ ਲਕੜੀ ਦਾ ਕਾਰੀਗਰ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਛਪੜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ, ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵੇਹੜੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਿਆ । ਕਿੱਕਰ ਤੇ ਬੇਰੀ ਦੇ ਛਾਪੇ ਹੀ ਚੰਗਿਰਦੇ ਸੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਕੜ ਦਾ ਫਾਟਕ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਫਾਟਕ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ, ਠੰਢ ਧੁਪ ਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਛੰਨ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਛੰਨ ਬਹੁਤ ਖੁਲੀ ਸੀ ਓਹੋ ਹੀ ਛੰਨ ਉਹਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕੋਠਾ, ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅੱਡਾ ਅਤੇ ਆਏ ਗਏ ਮਿਤਰ ਜਾਂ ਰਾਹੀ ਵਾਸਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਾਂ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਹਰ ਆਏ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ । ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਕੀ, ਮਿਸੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਖੁਆ ਦੇਂਦਾ । ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਤੇ ਰਾਹੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ।

ਰੱਬੀ ਜੀਉੜਾ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਇਕਲਾ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵਧ ਟਪ ਚੁਕੀ ਸੀ । ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਤੇਸਾ, ਸਬਰੀ, ਰੰਦਾ ਤੇ ਆਰੀ ਹਥ ਵਿਚ ਰਖਦਾ । ਲਕੜੀ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵਿਸਾਰਦਾ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋੜਵੰਦ ਆਦਮੀ ਉਸ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਵਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਤਨਾਂ ਹੀ ਆਖ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ, ‘ਭਗਤ ਜੀ ! ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ।’

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜਗਤ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਉਹ ਸੰਜਮ

ਨਾਲ ਜਿਉਂ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਭੁਖ ਸੀ । ਉਹ ਭੁਖ ਕਦੀ ਕਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਸੀ । ਉਹ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ । ਅੱਕ ਕੇ ਆਖ ਵੀ ਦੇਂਦਾ 'ਜੇ ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ! ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਭੁਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਜਗਤ ਉਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਲੰਮੇਰੀ ਹੈ ?' ਫਿਰ ਪਲ ਕੁ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਆਖਦਾ 'ਲਾਲੋ ! ਇਹ ਨਾ ਕਹੋ । ਤੇਰੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਚੋਜ ਨਿਰਾਲੇ ਹਨ । ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ । ਜਬ ਤਕ ਸਵਾਸ । ਤਬ ਤਕ ਆਸ ।'

ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਕਿਸਾਨ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ । ਵਾਗੀ ਗਊਆਂ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਜੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਆ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਕਿਸੇ ਘਰ ਨੇ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਕੋਈ ਸੁਵਾਣੀ ਗਵਾਂਢਣ ਦੇ ਘਰੋਂ ਅੱਗ ਭਾਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਆਪਣੀ ਵਰਕਸ਼ਾਪ (ਕਾਰਖਾਨੇ) ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਹਥ ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਲੱਕੜ ਦੀ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਕੋਧਰੇ ਦਾ ਆਟਾ ਮਲ ਕੇ ਕੋਲ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਤਵਾ ਤੱਤਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਰੋਟੀ ਥੱਪੀ ਤੇ ਤਵੇ ਉਤੇ ਸੁਟੀ । ਇੱਕੜ ਦੁਕੜ ਚਾਰ ਰੋਟੀਆਂ ਪੱਕ ਗਈਆਂ ਪਰ ਆਟਾ ਨਾ ਮੁਕਿਆ । ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਅੱਜ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਸੀ । ਉਹਦੀ ਆਤਮਾ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਸੀ । ਕੋਈ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਚਾਅ ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਨਾਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਗਈ ਰੋਟੀਆਂ ਪੱਕਦੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਚਾਰ, ਪੰਜ, ਦਸ ਪੱਕ ਗਈਆਂ । ਪਰਾਤ ਵਿਚ ਹਥ ਮਾਰਿਆ, ਆਟਾ ਹਥ ਨੂੰ ਨਾ ਰੜਕਿਆ । ਸੁਰਤ ਆਈ ਪਰਾਤ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ! 'ਹੈਂ ਆਟਾ ਹੁਣ ਮੁਕਿਆ ! ਮੈਂ ਐਨਾ ਆਟਾ ਗੁਨ੍ਹ ਬੈਠਾ ! ਦਸ ਰੋਟੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਇਕ ਦੋ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਗਿਣ ਲਈਆਂ । ਆਪੇ ਰੋਟੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰ ਅੱਜ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਵਾੜੇ

ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ ? ਕੀ ਓਹੋ ਹੀ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਆਪ ਆਵੇਗਾ ?
ਮੇਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੁਰਾਰੀ ! ਦਿਆਲੂ ! ਕਿਰਪਾਲੂ ! ਦੁਖ ਹਰਤਾ ! ਇਉਂ
ਸੋਚਾਂ ਸੋਚੀਆਂ ।

ਅਜੇ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੁਝਾਈ, ਰੋਟੀਆਂ ਛਿੱਕੂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਈਆਂ ਸਨ,
ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਕੋਈ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ । ਇਕ ਨਹੀਂ ਤਿੰਨ
ਬੰਦੇ । ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਨਿਰਾਲੇ ਭੇਸ ਵਿਚ । ਉਹ ਅਨਬੋਲੇ ਤੇ ਅਝਿਕ ਅਗੇ ਤੁਰ
ਪਏ । ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੁਖੀ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ‘ਭਾਈ ਲਾਲੋ
ਕਰਤਾਰ ਚਿਤ ਆਵੇ ? ਕੀ ਹਾਲ ਈ ? ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈਂ ?’

ਲਾਲੋ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉਠਿਆ ! ਉਹ ਬੋਲ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਕਿਆ ਨਾ
ਸੂਰਤ । ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣ ਵਾਲਾ
ਉਹਦਾ ਕਿਹੜਾ ਜਾਣੂ ਹੈ ? ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਸੀ, ਓਹਦੇ ਚੇਹਰੇ
ਤੇ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਸੀ । ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਛੰਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ
ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੀਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਗਾਇਆ । ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉਠਿਆ ।
ਚਰਨੀ ਜਾ ਡਿਗਾ । ਚਰਨ ਧੂੜ ਲੈ ਕੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਈ । ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਮਲੀ ।
ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹਾਂ ਗਈਆਂ ਹਿਰਦਾ ਬਾਗੋਬਾਗ ਹੋ ਗਿਆ । ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂਘ ਤੇ
ਭੁਖ ਮਿਟ ਗਈ । ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਮਥਾ ਚੁਕਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕੀਤਾ ।

‘ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਉਠ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹੋ ! ਆਪਾਂ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਛੜੇ
ਮਿਲੇ ਆਂ । ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਥਾਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੀਏ । ਨਾਲੇ ਅਸੀਂ ਭੁਖੇ ਹਾਂ !
ਦੂਰੋਂ ਪੰਧ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਾਂ । ਰੋਟੀ ਖੁਵਾ !’

ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ
ਉਪਰ ਉਠਾਇਆ ! ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਉਠਿਆ ।

‘ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ! ਤੁਸੀਂ ਆ ਗਏ, ਉਡੀਕਦਿਆਂ ਅੱਧੀ ਆਯੂ

ਚਲੀ ਗਈ । ਦਿਲ ਤੜਪਦਾ ਰਿਹਾ, ਖੋਹ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ, ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ਅੱਜ ਆ ਗਏ । ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ । ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ! ਗੁਪਾਲ ! ਆਓ ! ਬੈਠੋ ! ਮੇਰੀ ਇਸ ਛੰਨ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਓ ।’

ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਚਮੁਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਬੋਲ ਗਿਆ । ਮਸਤਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ? ਜਗਤ ਮਾਲਕ, ਪ੍ਰਤਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਆਏ ਸਨ, ਨਾਲ ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸੀ ।

ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਕੀਤਾ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਏਮਨਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਿਧੇ ਹੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ ਮੁਢ ਤੋਂ ਹੀ ਅਮਰ ਸਾਂਝ ਸੀ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਲਾਲੋ ਦਾ ਵਾੜਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ । ਵਡੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਇੰਜ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਸਿਧੇ ਤੁਰੇ ਆਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਗੇ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹੈਨ ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲੰਮਾ ਪੰਥ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ । ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਚਿਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁਖ ਨੇ ਵਿਆਕੁਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਘਰ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਉਣਾ ਸੀ । ਇਕ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗਊ ਗੋਬਰ ਦਾ ਪੋਚਾ ਫੇਰ ਕੇ ਚੌਂਕਾ ਬਣਾਇਆ । ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਚੌਂਤਰੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੋ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਸੁਚੀ ਹੈ, ਇਹ ਚੌਂਤਰਾ ਜਿਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਆ ।’ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਤਰ ਦਿਤੇ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਰੋਸ ਦਿਤੀਆਂ । ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਰੋਟੀਆਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਭੁਖ ਮਰ ਗਈ । ਉਹ ਲਕੜ ਵਾਂਗ ਸੁਕੀਆਂ

ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਸੰਗਾਂ ਲੱਥੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ। ‘ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਜੀ ! ਇਸ ਵਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਈ ਅਮੀਰ ਵਸਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਗਰੀਬ ਵਾੜੇ ਹੀ ਵੜਨਾ ਸੀ ? ਇਹ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਾਂਗੇ।’

‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਸਾਰੇ ਅੰਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਹੈਨ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਤਾ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖ ਕੀ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਛਕਾਏ ਛਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।’

ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ। ਸਚਮੁਚ ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰੋਟੀ ਨਾਲੋਂ ਬੁਰਕੀ ਤੋੜ ਕੇ ਮੂੰਹ ਪਾਈ ਦੰਦਾਂ ਹੇਠ ਚਿਥੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਸਵਾਦ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਦ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਧਿਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਆਵੇ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਗਿਆ ਤੇ ਚੌਥੀ ਰੋਟੀ ਮੰਗ ਲਈ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚੌਥੀ ਰੋਟੀ ਉਹਦੇ ਹਥ ਉਤੇ ਰਖੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜ ਗਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਦਾਤਾ ! ਤੇਰੀਆਂ ਤੂੰ ਏਂ ਜਾਣ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਤਮ ਅਨਾਜ ਦੀ ?’ ‘ਪਰਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

ਭੋਜਨ ਛਕਿਆ ਗਿਆ, ਹਥ ਸੁਚੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਛੰਨ ਦਾ ਇਕ ਪਾਸਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਆਸਣ ਲਾਏ ਗਏ। ਆਸਣ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀਆਂ ਅਜ਼ਲੀ ਭੁਖਾਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ। ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਸਾਰੇ ਰਲਕੇ ਇਕ ਨਿਰਾਲੀ ਧੂਨ ਵਿਚ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਛੰਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੀਰਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆਂ ਕਈਆਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਲਗੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿੰਨੀ ਰਾਤ ਤਕ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਮਿਥੇ ਨਿਤਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੜਕੇ ਉਠੇ । ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤੇ ਗਏ । ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਤਕਿਆ । ਬਾਹਰੋਂ ਆਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਆਸਣ ਕਰਨ ਉਤੇ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰਬਾਬ ਵਜਾਵੇ । ਵਜਿਆ ਰਬਾਬ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਗਈ । ਉਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ । ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਬਾਣੀ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਸਮਝ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—

ਆਪਿ ਕਰੇ ਸਚੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ ॥ ਹਉ ਪਾਪੀ ਤੂੰ ਬਖਸਣਹਾਰੁ ॥ ਤੇਰਾ
ਭਾਣਾ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਵੈ ॥ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਚੈ ਅੰਤਿ ਬਿਗੋਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਮਨਮੁਖ ਕੀ ਮਤਿ ਕੂੜ ਵਿਆਪੀ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣ ਪਾਪ
ਸੰਤਾਪੀ ॥ ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਆਗਿ ਲਾਹਾ ਕਿਛੁ ਲੇਵਹੁ ॥ ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ
ਅਲਖ ਅਭੇਵਹੁ ॥ ੩ ॥ ਐਸਾ ਹਮਾਰਾ ਸਖਾ ਸਹਾਈ ॥ ਗੁਰ ਹਰਿ
ਮਿਲਿਆ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਈ ॥ ੪ ॥ ਸਗਲੀ ਸਉਦੀ ਤੋਟਾ ਆਵੈ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮੁ ਨਾਮ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਭਾਵ—(ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ!) ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਹੈਂ । ਤੇਰਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਹੇ ਮਹਾਨ (ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ) ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਸੋ ਆਪੇ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਤੇਰੀ ਇਛਾ ਨਾਲ ਸਭ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ

ਅਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇਨੇ । ਤੈਨੂੰ ਭੁਲਕੇ ਮਨਮੁਖ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ।
 ਝੂਠ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਆਤਮਾ
 ਸੜ ਰਹੀ ਹੈ । (ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ) ਹੇ ਮਨੁਖ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ
 ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਖਟ ਜੋ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
 ਦਾ ਗੁਪਤ ਸਰੂਪ ਹੈ । ਭਾਵ ਦਿਸਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੈ । ਇਹੋ
 ਜਿਹਾ ਅਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਮੁਕਤੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਮਿਲਿਆ ਤਦੋਂ ਹੈ
 ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਅਸਾਂ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮਾਯਾਵਾਦੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ
 ਦੁਨਿਆਵੀ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਸੌਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸੌਦਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਘਾਟਾ
 ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ (ਤੇਰੇ ਬੰਦੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ) ਤੇਰਾ ਨਾਮ (ਰਾਮ) ਹੀ ਚੰਗਾ
 ਲਗਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਦੇ ਜਪਣ ਵਿਚ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਮੌਲਵੀਆਂ
 ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ । ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿਚ ਸੁਟਕੇ ਲੁਟੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿਤ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ
 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ।

੩੫. ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣਾ

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਸੈਦ
 ਪੁਰ ਵਿਚ ਟਿਕਣਗੇ ਤਾਂ ਉਸ (ਮਰਦਾਨੇ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—
 ‘ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਹੋ ਆਵਾਂ ਨਾਲੇ ਤਸਲੀ ਦੇ ਆਵਾਂ ਕਿ ਥੋੜੇ ਦਿਨ
 ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਘਾਬਰਿਓ ਨਾ । ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਵੀ ਵਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦੇ
 ਹੋਣਗੇ ਸਬ ਦੀ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਪੁਛ ਆਵਾਂ ।

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਹੱਛਾ
 ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਜਾਹ ! ਪਰ ਮੁੜਕੇ ਛੇਤੀ ਆਵੀਂ । ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ
 ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਤਲਵੰਡੀ

ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ ਰਹੇ ।

੩੬. ਇਹ ਕੁਰਾਹੀਆ ਹੈ

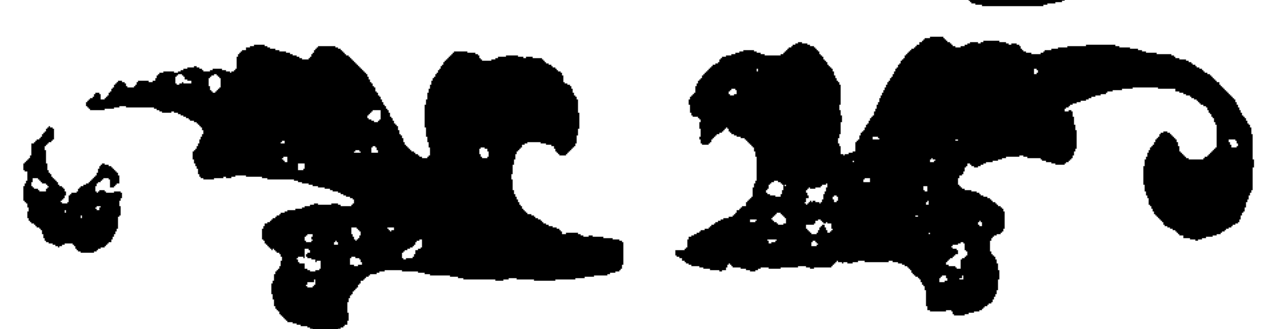
ਜੇ ਅੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਅਡਰੇਪਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਕਿਉਂ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਾਤ ਵੀ ਕਾਲੀ ਤੇ ਦਿਨ ਵੀ ਕਾਲਾ । ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਜੋ ਮੂਰਖ ਤੇ ਭੁਲੜ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਤੇ ਨਕਲ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਕੇ ‘ਠੀਕ’ ਜਾਂ ‘ਝੂਠ’ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਘਰ ਰਹੇ । ਲਾਲੋ ਤਰਖਾਣ ਸੀ, ਤਰਖਾਣ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੂਦਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਕੋਲੋਂ ਲਕੜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਚੌਂਕੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲੀ ਰੋਟੀ ਮਿਥਕੇ ਖਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਗੱਲ ਖਿਲਰ ਗਈ ਕਿ ‘ਰਾਇ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਬੇਦੀ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸਾਧ ਹੋ ਕੇ ਸੈਦਪੁਰ ਆਇਆ ਹੈ । ਉਹ ਲਾਲੋ ‘ਸੂਦਰ’ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਚੌਂਕੇ ਦੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਸੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ । ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਤੌਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।’ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿਤਾ—‘ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਸੂਰਜ ਆਪ ਹਨੇਰੇ ਤੁਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ । ਵੇਦ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਪਾਗਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਨਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਲਭ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’

ਦਾ ਮਿਠਾ ਸ਼ਬਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਜਪਦੀ ਨਾ ਥਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸੁਰਜੀਤ ਹੁੰਦੀ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ । ਸਾਰੀ ਦੁਪਹਿਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਰੋੜਾਂ ਤੇ ਰੇਤ ਉਤੇ ਜਾਕੇ ਲੇਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਇਹਨਾਂ* ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਰ ਗਈ । ਦੁਖੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲਗੇ ਅਰੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਜਾਣ ਲਗੇ । ਮੋਲਵੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਸਚ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈ ।

੩੭. ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਤੇ ਉਸਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਸੈਦਪੁਰ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਕਮ ਸੀ । ਇਹ ਬੜਾ ਚਲਾਕ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਸੀ । ਕਈਆਂ ਮਾੜਿਆਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਅਨਗਿਣਤ ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਮੋਲਵੀ ਖੁਸ਼ ਰਖਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ । ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੀਤੇ ਪਾਪਾਂ ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਸਾਧਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਕਦੀ ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਦੇਂਦਾ ਤੇ ਕਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਵਡਾ ਯੱਗ ਕਰਦਾ । ਬੋਹੜੀ ਜਿਹੀ ਰਕਮ ਖਰਚ ਕੇ ਆਪਣੀ ਉਪਮਾ ਕਰਾ ਲੈਂਦਾ । ਇਸ ਉਪਮਾ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਕੇ ਖਰਚੀ ਮਾਇਆ ਨਾਲੋਂ ਅਠ ਗੁਣਾਂ ਹੋਰ ਮਾਇਆ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ । ਉਹ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਸੀ ।

ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਮੋਲਵੀਆਂ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਦਾ ਬੇਦੀ ਖਤਰੀ ਸਾਧੂ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ

*ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ।

ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਾਲੇ ਸੂਦਰ ਦੇ ਘਰੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ‘ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।’

ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਨੇੜੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਯੱਗ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ‘ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ’ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਉਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਸੱਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਨੀਚ ਜ਼ਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਵਿਚੋਂ ਹਿਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਤਰਸਦੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਆ ਗਿਆ। ਹਲਵਾਈ ਲਾ ਕੇ ਪੂੜੀਆਂ ਕਢਾਈਆਂ ਗਈਆਂ, ਕੜਾਹ ਪੂੜੀ ਦਾ ਪੱਕਾ ਭੋਜਨ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਆਏ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਚਾਰ ਵੇਦ ਗਯਾਤਾ ਤੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਪੰਡਤ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਹਵਨ ਕਰ ਕੇ ਪੰਡਤ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਲੰਮੇਰੀ ਆਯੂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਭਾਗੋ ਦੀ ਉਪਮਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਿਖਸ਼ਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਲੋਕ ਆ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੂਰਖ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਨੀਤ ਕੀਤੀ। ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਤੇ ਆਓ।

ਜੇ ਆਦਮੀ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਾਹ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਆਖ ਕਿ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੱਗ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਪਕਵਾਨ ਮਨੁਖ ਲਹੂ ਮਿਝ ਆਸਰੇ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਚਾ ਨਹੀਂ।’

ਸੇਵਕ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਜਾ ਦਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸੜ ਕੇ ਕੋਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਤੜਪਿਆ, 'ਜਾਓ ! ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ ! ਜੇ ਆਖਿਆਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਓ। ਉਸਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਹਾਕਮ ਹਾਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਗਣੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਾਂ।'

ਸਰਕਾਰੀ ਪਿਆਦੇ ਭੇਜੇ, ਜਦੋਂ ਪਿਆਦੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗੇ 'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ! ਮਲਕ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਚਲੋ ਇਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਸੂ।'

ਸਰਕਾਰੀ ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਹੀ ਖਲੋਤੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਹੁਕਮ ਭੁਲ ਗਏ।

'ਭਾਈ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਗੋ ਨੇ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਦ ਭੇਜਿਆ ਸੂ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜੇ ਅਗੇ ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਸੀ। ਪੰਗਤਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਭੋਜ ਪੱਤਰ ਅਗੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਰ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤਾਇਆ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਯੱਗ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਦਿਲੋਂ ਗੁਸੇ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਆਖਣ ਲਗਾ, 'ਸੰਤ ਜੀ ! ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ, ਆਪ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਤੇ ਪੰਡਤ ਆਪ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਭੋਜਨ ਵਰਤਾਉਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।'

‘ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਹਾਂ ਪਰ ਭੋਜਨ ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ ।’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ ?’ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੇ ਰਤਾ ਉਤਾਵਲੇ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਹ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਦਾ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ । ਪਾਪ ਦੀ ਖਟੀ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ । ਇਹ ਰਬ ਲੇਖੇ ਨਹੀਂ ਖੁਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਾਉਣ ਬਦਲੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਛਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ । ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਖਰੀਦਿਆ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਲ ਪਰੇਰਦਾ ਹੈ ।

‘ਇਹ ਕੀ ਆਖ ਰਹੇ ਜੇ ? ਗਲ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਜੇ ।’ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਗੋ ਬੋਲਿਆ ।

‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੋ । ਸਚੀ ਗਲ ਕੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਜਿੰਨੀ ਨਿੰਮ ਕੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਓਨੀ ਹੀ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚੀ ਬੋਲੇ ।

ਸਾਰੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਚੁਪ ਛਾ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਲਕ ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਵਲ ਸਭ ਦੇ ਕੰਨ ਲਗ ਗਏ ।

ਭਾਗੋ—‘ਕੀ ਮੈਂ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਹਾਂ ਜੋ ਪਾਪ ਕਰਮ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਚੋਰ ਡਾਕੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੇ । ਇਹ ਮਾਇਆ ਪਾਪਾਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕਠੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਵਿਚ ਵਰਤਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਤੇ ਕੜਾਹ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਨਿਚੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨਿਕਲੇਗੀ ।’

ਮਲਕ ਭਾਗੋ—(ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ) ਹੈਂ ! ਇਹ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜੇ ? ਲਹੂ, ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰੋ ? ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਏ ਜੇ, ਸੈਂਕੜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਭੈ ਅਸਾਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਮਨੁਖ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਚੀ ਗਲ ਆਖਣੇਂ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਜੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣਾ ਈ ਤਾਂ ਦਿਖਾਈਏ ?

ਮਲਕ ਭਾਗੋ—ਦਿਖਾਓ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਾੜੇ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲਿਆਵੇ । ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਵਾੜੇ ਨੂੰ ਦੌੜ ਗਿਆ । ਘਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹਥੋਂ ਰੋਟੀ ਫੜ ਲਈ, ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਆਖਿਆ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਭੰਡਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪੂੜੇ ਲਿਆ, ਲਿਆਵੀਂ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਚੁਣਕੇ, ਫਿਰ ਨਾ ਆਖੀਂ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।’

ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਪੁਣੇ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਹੰਕਾਰੀ ਮੂਰਖ ਨੇ ਰਤਾ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਅਤੇ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ । ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਚੋਜ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਵਕਤ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਪੁਟੇ । ਭੰਡਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਪੂੜੇ ਚੁਕੇ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਪੂੜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬਿਆ ਹਥ ਭਾਰੇ ਹੋ ਗਏ । ਫਿਰ ਭੀ ਮੂਰਖ ਨੇ ਨਹੀਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ, ਪੂੜੇ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ।

ਸੰਤ, ਪੰਡਤ ਤੇ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਥਾਂ ਉਤੇ ਗਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਕੰਨ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਬਚਨ ਸੁਨਣ ਵਾਸਤੇ ਉਚੀ ਥਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਬਾਲ ਰਖੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹਥ ਵਿਚ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਮਾਹਲਪੂੜੇ ਫੜੇ ਦੂਸਰੇ ਹਥ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਕੋਧਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਘੁਟ ਲਈ । ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮੁਠਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਘੁਟਿਆ ਤਾਂ ਕੋਧਰੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਵਿਚੋਂ ਦੁਧ ਦੀ ਧਾਰ ਵਗੀ ਤੇ ਮਾਹਲ ਪੂੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਵਹਿ ਤੁਰਿਆ । ਦੋਵੇਂ ਬਾਲੀਆਂ ਭਰ ਗਈਆਂ । ਇਕ ਦੁਧ ਨਾਲ ਤੇ ਇਕ ਲਹੂ ਨਾਲ । ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਕੀਤਾ ਇਹ ਅਚੰਭਾ ਖੇਲ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਥਰਾ ਗਈਆਂ, ਬੁਲ੍ਹ ਜੁੜ ਗਏ । ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣਾ ਮਧਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮਿਟੀ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਦੋਹਰ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਕੀ ਅਸਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਸੀ ?'

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਹਾਲਤ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਾਰੇ ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਓਹਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਾਹਲ ਪੂੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਲਹੂ ਦੇਖ ਕੇ ਓਹਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ । ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਈ । ਸਚਮੁਚ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਤੇ ਲੁਟਾਂ ਦੀ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਕ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਧਰਤੀ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੋਂਦੀ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸੋਚੀਂ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ।

ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਪੰਡਤ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸੀ ਉਹ ਭੁਖੇ ਹੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਖਲੋਤੇ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੰਕਾਰੀ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੀ ਕਿਰਤ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭੰਡਾਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸਿਆਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ

ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ ।

ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਭੇਜਿਆ ਹੋਵੇ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੁੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖਾਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰੋ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਜਪੋ ।’ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਸਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਰਿਜਕ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ । ਪੰਛੀਆਂ ਵਾਂਗ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਜਿਸ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਮੰਨਦੇ ਜੇ ਉਹ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਆਪ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਛਕਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਘਰ ਰੋਜ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਭਗਤ ਤੇ ਦਾਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਇਕਠੀ ਕੀਤੀ ਮਾਇਆ ਉਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰ ਜਦੋਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪਿਓਂ ਤਦ ਹਿਸਾਬ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਪਛਤਾਵੇਂਗਾ । ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਕਰ ਜੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਪੁਜਣ ਦੀ ਆਸ ਈ ।’

ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਇਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ । ਜਿਵੇਂ ਬਾਂਸ ਦੀ ਪੌਰੀ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਬਾਂਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਓਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਭੁਖੇ ਤੁਰ ਗਏ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੰਡਾਰਾ ਨਾ ਛਕਿਆ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਕਰੁਣਾਨਿਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਨੀਤ ਧਾਰੀ ਪਰ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਉਹਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਗਈ।

੩੮. ਖਾਨ ਦਾ ਪੁਤਰ

ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਉਪਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਡਾ ਅਫਸਰ ਸੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਉਹਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਜਵਾਨ ਪੁਤਰ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਰੋਗ ਭਿਆਨਕ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਹਸਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਭਾਗੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਪੁਛਿਆ। ਖਾਨ ਨੇ ਉਦਾਸ ਚਿਤ ਹੋ ਕਿਹਾ, ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹਲ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਵੈਦ ਤੇ ਹਕੀਮ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੋਗ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਪੁਛਨਾ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਰਬੀ ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਜੀ ਕਰ ਦੇਣ। ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

ਖਾਨ—ਐਸਾ ਕੋਈ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਭਾਗੋ—ਲਾਲੋ ਤਰਖਾਣ ਦੇ ਡੇਰੇ ਇਕ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਬੜਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਦੇ ਜਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਨਾਨਕ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜੇ।’

ਖਾਨ—ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁਛ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ।

ਮਲਕ ਭਾਗੋ—ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨਾਲ ਦੋ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਖਾਨ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਖਾਨ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਰੋਗ ਨਾ ਹਟਾਇਆ ਤਾਂ ਖਾਨ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਗੋ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਵੇਗਾ।

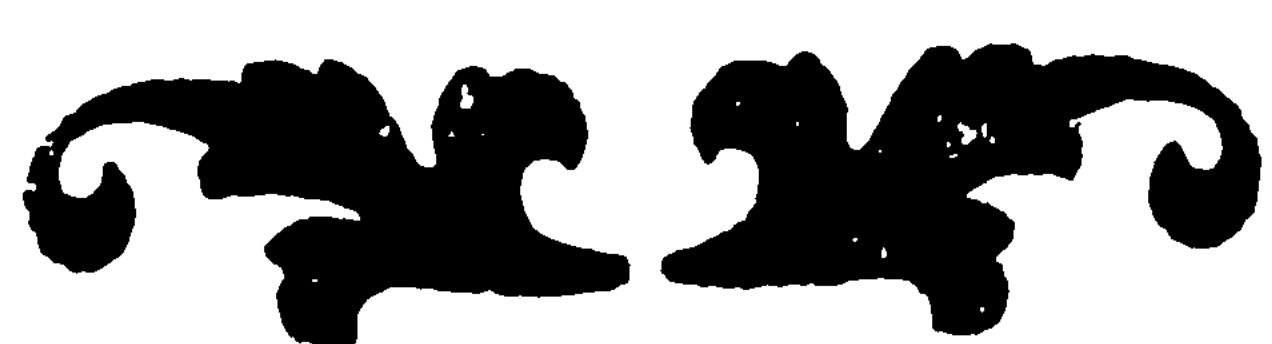
ਚਾਰ ਪਿਆਦੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਖਾਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਨ ਉਹ ਮਲਕ

ਭਾਗੋ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਕੇ ਪਿਆਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਖਾਨ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ‘ਸੰਤ ਜੀ ! ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰੋ ਜ਼ਰੂਰ ਰਾਜੀ ਕਰੋ, ਜੇ ਰਾਜੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।

ਖਾਨ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਮੂਰਖਤਾਈ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਸ ਪਏ । ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਆਖਣ ਲਗੇ ‘ਸੰਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਧਕੇ ਤੇ ਡਰ ਆਸਰੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਖੈਰ ਜਿਸ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਰਾਜੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਪਲ ਕੁ ਹੋਇਆ ਮਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅੰਦਰੋਂ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲਵੇ । ਰਾਜੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਰਾਂ ?’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਸਚੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਖਾਨ ਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਖਾਨ ਅਜੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਹੀ ਲਗਾ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਨੌਕਰ ਨੇ ਆ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ, ‘ਜੀ ਅਬਦੁਲਾ ਮਰ ਗਿਆ ।’ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰੋਣ ਪਿਟਣ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਗਿਆ । ਖਾਨ ਤਾਂ ਧਾਹੀਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ ਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ।

ਘਰ ਜਾਕੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਾ ਬੈਠ ਸਕਿਆ ਉਸਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ । ‘ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ ! ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਵਿਚ ਭਲਾ ਹੈ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸੰਤ ਹੈ । ਇਹ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੀ । ਉਹ ਘਬਰਾ ਕੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਵਾੜੇ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਜਾ ਡਿਗਾ । ਸਾਰੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾ ਕੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਜਪਣ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਿਆ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਹੋ ਗਿਆ । ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ।

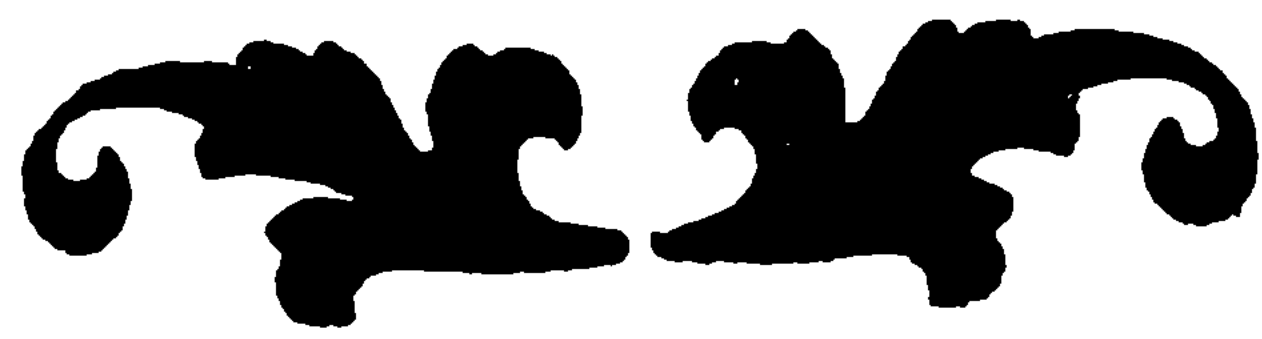

੩੯. ਮਰਦਾਨਾ ਵਾਪਸ ਸੈਦਪੁਰ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਆਸਰੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਸੈਦਪੁਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਈ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਮਰਦਾਨਾ ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪੁਜ ਗਿਆ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੀ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛੀ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ‘ਦਾਤਾ! ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ ਸਾਰੇ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਜਲ ਸੁਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਪੁਜਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਹੋ ਕੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਹੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ‘ਪੁਤਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ? ਰੋਂਦੀ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ ? ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ! ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪੁਛੋ ਹੀ ਕੁਝ ਨਾ ਉਹ ਤਾਂ ਸ਼ੁਦਾਈਆਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਦੀ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਦੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਵਧ ਘਟ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਹਿਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਪਕੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਤਰ (ਨਾਨਕ ਜੀ) ਘਰ ਆਵੇ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਤਾਂ ਪੁਛੋ ਹੀ ਕੁਝ ਨਾ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਕੋਇਲ ਵਾਂਗ ਕੂਕ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੋ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਦਸੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗੀ ਹੋ ਗਏ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਦ ਕੇ ਇਉਂ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਪਕੀ ਕਰੀਂ ਆਖੀਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਮਛਲੀ ਨੀਰ ਬਿਨਾਂ ਤੜਪਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਤੜਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਿਆਰੇ ਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ । ਤਪਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਠੰਡ ਪਾਈਂ ਦਿਲ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੀਂ । ਆਈਂ ਮੇਰੇ ਮਾਹੀ ! ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ! ਇਉਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ

ਵੈਰਾਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ-ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦੇ ਸਨ 'ਜੇ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਮੈਂ ਦਿਆਂਗਾ। ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਬਣਵਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆ ਜਾਣ।

੪੦. ਮਾਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਮੇਲ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ

ਮਨੁਖ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਵਤਨ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੀ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਭੁਲੇ। ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਸੀ, ਦੂਸਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਓਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਕੇ ਕਿ ਮੁੜਕੇ ਕਦੀ ਆ ਕੇ ਮਿਲਾਂਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਤੇ ਦੋ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਕਰਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਆ ਗਏ। ਸਿਧੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਨਗਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਣ ਹੇਠਾਂ ਆਸਣ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਚਿਪੀ ਕੋਲ ਰਖ ਲਈ, ਨੈਣ ਮੰਦ ਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਬਾਲਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਛਾ ਸੀ।

ਤਿੰਨਾਂ ਚੌਂਹ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕੀਆਂ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਟਵਾਰੀ ਮਹਿਤੇ ਕਾਲੂ ਦਾ ਸਪੁਤਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, 'ਕੋਈ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨੂਰ

ਡਲਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਭ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।’

ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਦੌੜ ਪਏ। ਆ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਪਿਛੋਂ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਾਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਉਹ ਕੂਕ ਉਠੇ ‘ਬੇਦੀ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਨਾਨਕ ਹੈ। ਆਖਰ ਸਾਧੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹੋ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸਪ ਨੇ ਛਾਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।’ ਹਾਂ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨੂੰ ਜਾ ਦਸਿਆ ‘ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਤੇਰਾ ਪੁਤਰ ਆ ਗਿਆ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਵਣ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਓਹ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਲੋਕ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।’

ਪੁਤਰ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਬੁਢੀ ਹੋਈ ਮਾਤਾ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਮਮਤਾ ਕੁਠੀ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਠੀ ਤੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰੀ ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਪੂਰਨ ਦੀ ਮਾਂ ਇਛਰਾਂ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੁਤਰ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਤਰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਉਹਦਾ ਭਰਾ ਲਾਲੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਕੇ ਘਰੀਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਉਹ ਵੀ ਤੁਰੇ ਜੀ ਗੁਰੂ ਵਲ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ?

ਆਪਣਿਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਆਦਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਠ ਖਲੋਤੇ। ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ। ਮਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤਾ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ, ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਰ ਬੋਧ ਲਿਆ। ਉਪਰ ਚੁਕ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਦਾਤਾ ! ਐਨਾ ਭਾਰ ਨਾ ਸਿਰ ਚਾਹੜ ! ਮੈਂ ਨੀਚ ! ਮੈਂ ਮਸਕੀਨ, ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਪਾਪੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ

ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕੇ ? ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ! ਮੈਂ ਚਰਨ ਧੂੜ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਉਣੀ ਹੈ । ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਜੇ ਕਿਵੇਂ ਨੀਰ ਬਿਨਾਂ ਮਛਲੀ ਤੜਪਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੜਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਹੈ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ !

‘ਕਰਤਾਰ ਚਿਤ ਆਵੇ’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਸਾਰੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਤੇ ਲਾਲੂ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੰਤ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਸਚੇ ਸੰਤ ! ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਚੀਚੀਆਂ ਆਂਦੀਆਂ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਲਾਲੂ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਉਭਾਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਤੁਰੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਿਰਫ ਲਾਲੂ ਜੀ ਕਰਣਗੇ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਲਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ, ‘ਬੇਟਾ ਨਾਨਕ ! ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਸੰਤ ਹੋਣਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਛੱਡਣਾ ਮਾੜਾ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਹਨ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਬਦਲੇ ਮਾਪੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਾਪੜ ਵੇਲਦੇ ਨੇ, ਪੁੱਤਰ ਲਖੀਂ ਹਜ਼ਾਰੀਂ ਹਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਤੇਰਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇਰੀ ਵਹੁਟੀ, ਮੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਚਾਚੀ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਹੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਫਿਰਨਾ ਛੱਡਕੇ ਘਰ ਰਹੋ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰੀ ਜਾਓ ਰਬ ਵੀ ਰਾਜੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜੀ, ਜੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਕਲਪਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਕਿਸ ਕੰਮ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਸਾਧੂ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ ਸਭ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰੇ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾਵੇ, ਘਰ ਚਲ ਤੇ ਪਰਵਾਰ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਵਸ ।

ਅਰਸੀ ਦਾਤੇ ਨੇ ਨੈਣ ਮੂੰਦੇ ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਕੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ । ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਚਾਚੇ ਲਾਲੂ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਫੁਲ ਪਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲੈਅ ਉਤਪਨ ਹੋਈ:—

ਖਿਮਾਂ ਹਮਾਰੀ ਮਾਤਾ ਕਹੀਐ ਸੰਤੋਖ ਹਮਾਰਾ ਪਿਤਾ ॥ ਸਤਿ ਹਮਾਰਾ ਚਾਚਾ ਕਹੀਐ
ਜਿਸ ਸੰਗ ਮਨੁਆ ਜਿਤਾ ॥ ੧ ॥ ਸੁਣਿ ਲਾਲੂ ਗੁਣ ਐਸਾ ॥ ਸਗਲੇ ਲੋਕ ਬੰਧਨ
ਕੇ ਬੰਧੇ ਸੋ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੈਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਉ ਭਾਈ ਸੰਗ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤ ਸੋ
ਚਾਚਾ ॥ ਧੀਅ ਹਮਾਰੀ ਧੀਰਜ ਬਨੀ ਹੈ ਐਸਾ ਸੰਗ ਹਮ ਰਾਚਾ ॥ ੨ ॥ ਸਾਂਤਿ ਹਮਾਰੀ
ਸੰਗ ਸਹੇਲੀ ਮਤਿ ਹਮਾਰੀ ਚੇਲੀ ॥ ਏਹ ਕੁਟੰਬ ਹਮਾਰਾ ਕਹੀਐ ਸਾਸਿ ਹਮਾਰੀ
ਖੇਲੀ ॥ ੩ ॥ ਏਕੰਕਾਰ ਹਮਾਰਾ ਖਾਵੰਦ ਜਿਨ ਇਹ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਉਸਕੋ
ਤਿਆਗ ਅਵਰ ਕੋ ਲਾਗੇ ਨਾਨਕ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਈ ॥ ੪੩ ॥()

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਨਿਰੁਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਕਾਲੂ
ਵਲ ਮੁੜਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ! ਇਹ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਾ ਹੈ ।
ਅਸਾਡਾ ਇਹਦਾ ਮੇਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਇਹ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ
ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਕੋਲ ਲੈ ਚਲੋ
ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਝਾ ਲੈਣ ।’

ਮਹਿਤੇ ਕਾਲੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਪੁਤ੍ਰ ! ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੀ
ਦੇਹ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਤੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ
ਉਹਦੇ ਘਰ ਚਲਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਆ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ।’
‘ਚਲੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਹ ਹਛੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ।’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ, ਲਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ
ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ । ਆਪਣੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਸਿਧੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ
ਘਰ ਨੂੰ ਗਏ ।

੪੧. ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਤਾਂ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ
ਲਾਲੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜ ਗਏ ।
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ
ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

() ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ । ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ
ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਉਸਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਰਾਇ ਜੀ ਬੈਠੋ ! ਖੇਚਲ ਨਾ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਜੇ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸਨ।

‘ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ! ਮੇਰਾ ਮਾਗੀ ਮੈਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਅੱਲਾ !
ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ! ਮੇਰੇ ਸੁਖ ! ਆ ਗਿਆ। ਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੈਂ ਚਰਨੀਂ ਹਥ
ਲਾਵਾਂ।’ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ
ਨਾਚ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਇ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ। ਓਹੋ ਹੱਥ ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਰਖੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕੋਮਲ ਹਥ ਫੜਕੇ ਚੁੰਮੇ। ਨਾਲ ਹੀ
ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ‘ਦਾਤਾ ! ਮੇਰੀ ਹੁਣ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ
ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹਾਂ। ਅਗਲੇ ਸਫਰ ਕੋਲੋਂ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਖੁਦਾ
ਕਿਹੜੇ ਬਿਖੜੇ ਰਾਹ ਤੋਰੇ। ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਭਰਮਣਾ ਪਵੇ। ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ
ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਪਰ ਦਇਆ ਕਰੋ ਮੇਰਾ ਅਗਾ ਸਵਾਰੋ। ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ
ਦੇ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਉਪਰ ਤਰੁਠ ਪਏ। ਆਪਣੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਬੋਲੇ,
‘ਰਾਇ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ਜੇ। ਅਗੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੀ
ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ, ਸਵਰਗਾਂ
ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੇਵਤੇ ਅਗੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣਗੇ।
ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ
ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ ਸਾਰੇ ਖਤਰੇ ਟਲ ਜਾਣਗੇ।’

‘ਦਾਤਾ ਕਿਹੜਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।’ ਰਾਇ
ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਸੁਣ—

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ
ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ

ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ । ਏਸੇ ਨੂੰ ਰਾਹਦਾਰੀ ਸਮਝੋ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਦਸਿਆ ।

‘ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਇਛਾ ।’

‘ਓਹ ਕੀ ਰਾਏ ਜੀ ?’

‘ਕੁਝ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹੋ । ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੱਥ
ਸਫਲ ਕਰ ਲਵਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਉ ਹੈ ਦਾਤਾ, ਕੀ ਭਰੋਸਾ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ
ਬੇਨਤੀ ਕਬੂਲ ਕਰੋ ।’

‘ਮੈਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ । ਉਸ ਦੀ
ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹਾਂ । ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜੁੰਮੇ ਬੜੇ ਵਡੇ ਕੰਮ
ਲਾਏ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਬਦਲੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਵਿਚਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਭਰਮ,
ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਹੰਕਾਰ, ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਗੀ
ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਈਸ਼ਵਰ ‘ਨਾਮ’ ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ
ਕਰਨਾ ਹੈ । ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਪੁਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣ
ਕੇ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਬੇਚੈਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਡੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਵਡੇ ਕੰਮ ਸੌਂਪ
ਦਿਤੇ ਨੇ ।’

‘ਮੈਂ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਥੋੜੇ ਦਿਨ
ਏਥੇ ਰਹੋ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਗੀ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ
ਚਾਹੀਏ ।’

‘ਹਛਾ ! ਜਿਵੇਂ ਰਜ਼ਾ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਦਾਤਾ ਟਿਕਣ ਦੀ ਆਗਿਆ
ਦੇਵੇਗਾ ਉਨੇ ਦਿਨ ਟਿਕਾਂਗਾ । ਜਦੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰੇਗਾ ਤਦੋਂ
ਚਲ ਪਵਾਂਗਾ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ।’ ‘ਮੇਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ
ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ । ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੋ ਅੰਨ ਜਲ ਹੈ ਉਹ
ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਹੀ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ ।’

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਉਂ ਬੋਲੇ—‘ਰਾਏ ਜੀ ! ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ । ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ ਜੇ । ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਮੈਂ ਰਹਾਂਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਰਹੇਗਾ । ਇਹ ਧਰਤੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੋਵੇਗੀ । ਮੈਨੂੰ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਮਿਠਾ ਸਲੋਨਾ ਭੋਜਨ ਇਹ ਹੈਃ—

ਮਿਠਾ ਮਰਮ ਸਲੋਨਾ ਸੰਜਮ ਖਟਾ ਖਰਾ ਧਿਆਨ ॥ ਐਸਾ ਭੋਜਨ ਜੋ ਜਨ ਅਚਵੇ ਸੋ ਮਾਨਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ॥ ਰਾਇ ਜੀ ਭੋਜਨ ਐਸਾ ਕਰੀਐ ॥ ਔਰ ਸਕਲ ਪਰ ਰਹੀਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਮੇਵਾ ਮਗਨ ਗਲਾ ਸਚ ਸੇਤੀ ਇਸ ਖਾਧੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਰਖ ਫਲਿਆ ਸਣ ਡਾਲੀ ਸੋ ਫਲ ਚੁਗ ਚੁਗ ਖਾਵੈ ॥੨॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਰਸ ਨਾਮ ਧਨੀ ਕਾ ਸੋ ਪੀਵੈ ਜਿਸ ਦੇਵੈ ॥ ਸਫਲ ਦਰਸ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਜਾਕੇ ਰਿਦੇ ਸਮੋਵੈ ॥੩॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਫੀਕੇ ਲਾਗੇ ਜਪ ਸਚ ਨਾਮ ਮੁਖ ਦੀਆ॥()

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਸੀ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਾ ਹੋਈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਉਹ ਬੋਲਿਆ, ‘ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ! ਦਿਆਲੂ ! ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ! ਕਰੁਣਾਨਿਧ ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰੋ, ਭੋਜਨ ਜਰੂਰ ਛਕਿਆ ਕਰਨਾ ।’

‘ਚੰਗਾ ! ਜੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਣ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਜੇ ਤਾਂ ਛਕ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਭੁਖਾ ਹਾਂ । ਜੇ ਮੇਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਏ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਦੀ ਇਉਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਤੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ।

() ਇਹ ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਤੇ ਹੋਰ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ।

੪੨. ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਹੇ

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨਚ ਉਠਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਮੁੜਕੇ ਜਵਾਨੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਬਾਂ ਭਾਰ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੁਰਕੇ ਪੁਤਰ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਣ ਲਗੀ । ਲੋਕੀਂ ਆਖਦੇ ਨੇ 'ਸਾਕ ਮਾਂ ਪੁਤ ! ਹੋਰ ਗੰਢ ਤਰੁਪ ।' ਇਹ ਇਕ ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਐਸਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪੁਤਰ ਭਾਵੇਂ ਬੁਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਮਾਂ ਬਾਲਕ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾਕੇ ਬੜੇ ਤਰਲੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, 'ਬੇਟਾ ! ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੁਣ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜੇ ਹਾਂ, ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਹੜ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਰੋੜਕੇ ਅਗੇ ਤੋਰ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਇਹ ਘਰ ਸੁੰਢਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਪੁਤਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਚਾਲਾ ਹੈ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਨੂੰਹ ਪੁਤ ਪਾਲਦੇ ਨੇ । ਘਰ ਵਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਕਰ ! ਪਰ ਘਰ ਬਹੁ ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਤੇਰੀ ਵਹੁਟੀ ਵੀ ਏਥੇ ਆ ਰਹੇਗੀ । ਸੂਰਜ-ਮੁਖੀ ਚੇਹਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦੋ ਬਾਲਕ ਆ ਕੇ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਖੇਡਣਗੇ ਰੋਣਕਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਅਸੀਂ ਵੀ ਜੇਹੜੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਕਟਣੇ ਨੇ ਉਹ ਸੁਖ ਦੇ ਕਟ ਲਵਾਂਗੇ । ਜੇ ਕਾਰ ਹਥੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਨਾ ਸਹੀ ! ਆਦਮੀ ਰਖਕੇ ਵਾਹੀ ਕਰਾ ਲਓ, ਹੱਟੀ ਪਾ ਲਓ ਚਾਰ ਛਿਲੜ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਸ ਲੈ ਆ, ਨਾ ਭਟਕ ਥਾਂ ਥਾਂ ਘਰ ਬੈਠ ਜਾ । ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਬਹੁਤ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਤੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਜੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਮੋਹਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਸੇ ਤਿਆਗੋ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਘਰ ਰਹਿੰਦਾ ਜੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਚਲਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਓ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਰ ਦੇ ਕੰਮ ਸੌਂਪੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਫੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰ ਦਿਹਾ ਹਾਂ, ਘਾਟੇ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸਾਨੀ ਹਟੀ, ਕਿਰਤ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਇਹ ਸਭ ਮੈਂ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਬਸ 'ਸਤਿਨਾਮ' 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰੋ !'

ਇਸ ਤਰਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਦਿਨ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹੇ। ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰਹੇ ਉਨੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਤਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ।

੪੩. ਦਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ

(ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਲਾਲਚ)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਬੀ ਬੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਬ ਦਾ ਸਦੜਾ ਆਇਆ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਚਾਚਿਆਂ, ਤਾਇਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਤੁਰੇ। ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ, ਮੋਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਜੰਜੀਰ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ ਉਤੇ ਪੰਛੀ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਨਦਸੇ ਹੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਤਲਵੰਡੀ ਆਏ ਤੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਛੱਡ ਤੁਰੇ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ, ਭਾਈ ਚਾਰੇ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ

ਸਦਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਚਲ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਦਾਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਦੂਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬੈਠਾਂ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸੜਦੀ ਆਤਮਾਂ ਵਾਲੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਨੇ ।'

'ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।' ਮਰਦਾਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ । ਤਲਵੰਡੀਓਂ ਨਿਕਲਕੇ ਦਖਣ ਨੂੰ ਹੋਏ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੰਗਲ ਬੰਜਰ ਬਹੁਤਾ ਸੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਕੋਈ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਵਣ, ਕਰੀਰ, ਕਿਕਰ ਤੇ ਫਗਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤੁਰੇ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪਵਣ (ਹਵਾ) ਅਹਾਰੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁਖ ਤੇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੀ । ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਸਬਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, 'ਨਾਮੁ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ' ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤੇ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁਖ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਉਸ ਦੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ । ਨਾਲ ਹੀ ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਵੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਕਈ ਚੋਜ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । .

ਤੀਹ ਕੋਹ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਲਤਾਂ ਥਕ ਗਈਆਂ, ਭੁਖ ਸਤਾਉਣ ਲਗੀ, ਵਿਆਕੁਲ ਜਿਹਾ ਹੋਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲਿਆ, 'ਦਾਤਾ ! ਥਕੇਵਾਂ ਤੇ ਭੁਖ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਚਲੀਏ ।'

'ਕੋਈ ਜਲ ਵਾਲਾ ਅਸਥਾਨ ਆ ਲੈਣ ਦਿਹ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਤੁਰੇ ਗਏ । ਚਲੋ ਚਲੀ ਇਕ ਕੋਹ ਪੰਧ ਹੋਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਸੰਘਣਾ ਬਣ ਆਇਆ, ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦਾ ਇਕ ਕੱਚਾ ਤਾਲਾਬ ਸੀ ਉਹ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਖ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕੀਤਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਤਲ ਜਲ ਨੂੰ ਪੀ

ਵੀ ਲਿਆ। ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਾਲਕ ! ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਭੁਖ ਦੀ ਖੋਹ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅੱਜ ਦੂਸਰਾ ਦਿਨ ਹੈ ਰੋਟੀ ਨੂੰ।

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਪੇਟ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ ਤੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। ਬੰਦੇ ਦੇ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਫਿਕਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਛਾ ! ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਸਜੇ ਹਥ ਵਲ ਜਾਹ ਅਗੇ ਨਗਰ ਆਵੇਗਾ ਉਸ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕ ਤੇਰੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਣਗੇ। ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਆਵੀਂ ਪਰ ਪਲੇ ਕੁਝ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹੀਂ, ਪੰਛੀ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਭੰਡਾਰੇ ਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਲੋਕ ਤੈਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਣਗੇ ਪਰ ਦੇਖੀਂ।

‘ਦਾਤਾ ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਲਸੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਏ ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲੋੜਦਾ।’ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਨਗਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੰਗਲ ਘਣਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਪੁਜਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਜਿਉਂ ਹੀ ਮਰਦਾਨਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਿਉਂ ਹੀ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਉਹਦੇ ਸਵਾਗਤ ਵਾਸਤੇ ਆ ਗਏ। ਕਿਸੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਕਿਸੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਪੁਛਿਆ, ਇਕ ਦਇਆਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ਸ਼ਕਰ ਘਿਓ ਪਾਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਈ। ਮਖਣ ਨਾਲ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੋੜਾਂ ਛੇ ਖਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਰਜ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਰੇਜਾ ਦਿਤਾ। ਦੇਖੋ ਦੇਖੀ ਦੂਸਰੇ ਲੋਕ ਵੀ ਰੇਜੇ ਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਲੈ ਆਏ ਕੁਝ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਦਮੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਰਜ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਪਿਛੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰੀਂ।’ ਜਾਤ ਮਿਰਾਸੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਧਨ ਤੇ ਕਪੜੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ ? ਦੂਸਰਾ ਲੋਕਾਂ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤਕੜੀ

ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁਕ ਲਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਆ ਗਿਆ।

ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਤਕੜੀ ਪੰਡ ਚੁਕੀ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਸ ਪਏ। ‘ਲੋਭ ਜਗਤ ਨੂੰ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ’ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਆਣ ਪੰਡ ਸੁਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਧੌਣ ਦਾ ਮਣਕਾ ਟੁਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪੰਡ ਸੁਟਕੇ ਧੌਣ ਸਿਧੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਹ ਚੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਦੇ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਪੇਟ ਭਰਨ ਪਿਛੋਂ ਬਚਨ ਭੁਲ ਗਿਓਂ। ਲਾਲਚ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਓਂ, ਇਹ ਲੀੜਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ? ਕਿਥੇ ਰਖੇਂਗਾ? ਅਸੀਂ ਸੈਲਾਨੀ ਸਾਧੂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰੋਂ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਘਰ ਮੁੜਨ ਦਾ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।’

ਮਰਦਾਨਾ ਕੁਝ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਜਿਹਾ ਹੋਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਬੈਠਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਔੜਦਾ ਕਿ ਉਤਰ ਕੀ ਦੇਵੇ। ਸਚਮੁਚ ਮਾਲਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਸੀ।

‘ਇਹ ਪੰਡ ਹੁਣ ਚੁਕਕੇ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਵਲ ਤੁਰ ਜਾਹ ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਨਗਰ ਆਵੇਗਾ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਨੰਗੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਆ। ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਹਾਂ। ਥੋੜੀ ਭਗਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਨਹੀਂ ਪਚਦਾ। ਇਸਦੇ ਪਚੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਕ ਲੀੜਾ ਇਕ ਨੂੰ ਦੇਵੀਂ, ਵੇਖੀਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੀੜੇ ਨਾ ਫੜਾ ਦੇਵੀਂ।’

‘ਗੁਰੂ ਜੀ! ਕਪੜੇ ਤਾਂ ਭਲਾ ਭਾਰੇ ਹਨ, ਮੈਥੋਂ ਚੁਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣੇ ਨਾ ਸਾਂਭੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਨਗਦ ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਰਖ ਲਈਏ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੇਹੜਾ ਭਾਰ ਲਗਣਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਲੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਲਾਲਚ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

‘ਇਹ ਦਮੜੇ ਵੀ ਦੇ ਆ, ਅਸਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਠੀਕਰੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਅਸਾਡੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਾਨੂੰ ਭਾਰ ਚੁਕਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ? ਆਖੇ ਲਗ ਸੁਖ ਪਾਏਂਗਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵੰਡ ਆ ।’

ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕਿਆ ਮੁੜ ਪੰਡ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁਕ ਲਈ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ।

੪੫. ਸਜਣ ਠਗ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਰਦਾਨਾ ਤਲੁੰਬੇ (ਜ਼ਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ) ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਹ ਉਤੇ ਇਕ ਸਜਣ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਸੀ । ਹਵੇਲੀ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਸੀ ਉਸਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਦੋ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਰ ਵਕਤ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਰੇਰਦੇ ਕਿ ਰਾਹੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ । ਉਸ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਕਈ ਕਮਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਸਨ । ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਸੀਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਕਮਰੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਜਾਵਟ ਵਾਲੇ ਸਨ । ਅਰਾਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਵੇਲੀ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਭਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾੜ ਗਏ ਕਿ ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਮਨੁਖ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣਵਾਈ, ਸਗੋਂ ਠੱਗਣ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੈ । ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਠੱਗੀ ਦੇ ਗੜ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਮਨੁਖ ਹੋਕੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਲੁਟੇ ਇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ । ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬੋਲੇ, ‘ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਥੇ ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਹੈ ?’

‘ਹਾਂ ਜੀ ! ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਦਾਤੇ ਸਜਣ

ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਣਵਾਈ ਹੈ। ਰਾਤ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਕਮਰਾ, ਮੰਜਾ, ਬਿਸਤਰਾ ਤੇ ਖਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਵੀ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਸੁਖ ਲਵੋ। ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੈ। ਆਓ ! ਮੈਂ ਸੁਖਾਂ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਛੱਡ ਆਵਾਂ !’ ਇਕ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਖੁਲੇ ਹਵਾਦਾਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦੋ ਪਲੰਘ ਪਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਪਲੰਘਾਂ ਉਤੇ ਸੋਹਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਛੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਪਰ ਦੁਧ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਸਨ। ‘ਲੌ ਏਥੇ ਮੌਜ ਕਰੋ ! ਮੈਂ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣਗੇ।’ ਸੇਵਾਦਾਰ ਇਹ ਆਖਕੇ ਆਪ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

‘ਦਾਤਾ ! ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਆਏ ਗਏ ਮੁਸਾਫਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿੰਨੇ ਅਰਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਧਨ ਖਰਚਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਲਖਾਂ ਪਤੀ ਹੋਵੇਗਾ।’

ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਲ ਕੀਤੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹਸ ਪਏ। ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਦੇਖ ਰੰਗ ਕਰਤਾਰ ਦੇ। ਪਿੱਤਲ ਸੋਨੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਚਮਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੇਂ ਉਤੇ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਬੈਠੀਏ। ਇਹੋ ਜਹੇ ਮੰਜਿਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਬੁਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚਾਦਰਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚਿਟੀਆਂ ਹਨ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਦਾਗੋਦਾਗ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ।’

‘ਜਿਵੇਂ ਆਗਿਆ !’ ਮਰਦਾਨੇ ਕੁਝ ਸੰਤੋਖ ਕਰਕੇ ਅਗੋਂ ਆਖਿਆ। ਕਮਰੇ ਦਾ ਫਰਸ਼ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਉਸ ਉਤੇ ਲੀੜਾ ਸੁਟਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਠੀਕ ਕੀਤੀ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਸਜਣ ਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਤੇ ਹੌਲੀ ਸਜਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਦੋ ਮੁਸਾਫਰ ਆਏ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਭਖਦੀਆਂ ਨੇ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਚਮਕ ਖਿਚਦੀ ਹੈ, ਮਥੇ ਉਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹਨ ਪਰ ਭੇਸ ਫਕੀਰੀ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਓਹ ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਧਨਾਢ ਹੈ। ਜੇ ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਓਹ ਓਹਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਓਹ ਖਾਲੀ ਹਥ ਹਨ ਚਲੋ ਤੇ ਦੇਖੋ।

‘ਵਾਹ ਓਏ ! ਮੇਰੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸੇਵਕੋ !’ ਸਜਣ ਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਦਾ ਹੋਇਆ, ‘ਫਿਰ ਤਾਂ ਪੈਂ ਬਾਰਾਂ। ਜਾਹ ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਉਸ ਵਿਚ ਭੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਧਤੂਰਾ ਵੀ ਪਾ ਜੋ ਖਾ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾ ਬੇਹੋਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਜਦੋਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਲੀੜੇ ਫਰੋਲ ਲਵਾਂਗੇ। ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਭੇਤ ਪਰਗਟ ਨਾ ਹੋਵੇ।

‘ਵਾਹ ! ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ! ਅਸੀਂ ਅਫਲਾਤੂ ਦੇ ਕੰਨ ਕੁਤਰਨ ਵਾਲੇ ! ਐਨੇ ਰਾਹੀ ਲੁਟੇ ਨੇ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਹੈ।’ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਉਤੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ। ‘ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ! ਤਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਾਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਛਾ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚਲਕੇ ਬੈਠਦਾ ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਓਦਰ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਕ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਖਿਸਕ ਨਾ ਜਾਣ।’

ਸਜਣ ਸ਼ਾਹ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਪੈਰ ਪੁਟਦਾ ਹੋਇਆ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸੀ। ਪਰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਆਕੇ ਉਹਦੇ ਪੈਰ ਜੁੜ ਗਏ। ਅਗੇ ਹੋਣ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਅੰਦਰ ਰਬਾਬ ਵਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਰਬਾਬ

ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਜਗਤ ਤਾਰਨਹਾਰ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ । ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਿਆ ਜਾ
ਰਿਹਾ ਸੀ—

ਉਜਲ ਕੈਹਾਂ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥ ਧੋਤਿਆਂ ਜੂਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ
ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ੧ ॥ ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ
ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ ॥ ੨ ॥ ਢਠੀਆ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨੀ ਵਿਚਹੁ ਸਖਣੀ
ਆਹਾ ॥ ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵਸੰਨਿ ॥ ਘੂਟਿ ਘੂਟਿ ਜੀਆ
ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਅਨਿ ॥੩॥ ਸਿੰਮਲ ਰੁਖੁ ਸਰੀਰੁ ਮੈ ਮੈਜਨ ਚੇਖਿ ਭੁਲੰਨਿ ॥
ਸੇ ਫਲ ਕੰਮਿ ਨ ਆਵਨੀ ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ਅੰਧੁਲੇ ਭਾਰ
ਉਠਾਇਆ ਡੂਗਰ ਵਾਟ ਬਹੁਤੁ ॥ ਆਖੀ ਲੋੜੀ ਨਾ ਲਹਾ ਹਉ ਚੜ੍ਹ ਲੰਘਾ
ਕਿਤੁ ॥੫॥ ਚਾਕਰੀਆ ਚੰਗਿਆਈਆ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਿਤੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂੰ ਬਧਾ ਛੁਟਹਿ ਜਿਤੁ ॥੬॥੧॥੩॥ (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਘਰੁ ੬)

ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਕੈਹਾਂ, ਇਕ ਧਾਤ ਜਿਸਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਦੇਖਣ ਨੂੰ
ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚਮਕੀਲਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼
ਉਤੇ ਰਗੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਲਖ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ । ਧੋਤਿਆਂ ਉਸਦੇ ਨਾਲੋਂ
ਜੂਠ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ । ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੇ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ।
ਇਹੋ ਹਾਲ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਹੈ ।

ਮਿਤ੍ਰ (ਸਜਣ) ਉਹ ਹਨ ਜੇਹੜੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ
ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ ਤਦੋਂ ਨੇੜੇ ਪੁਜਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ । ਕਚੇ ਪਕੇ
ਮਕਾਨ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿਤਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜੇ
ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਢਠੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਉਹ
ਸਖਣੇ ਹਨ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਕੀ
ਲਾਭ । ਬਗਲਾ ਰੰਗ ਦਾ ਚਿਟਾ (ਹੰਸ ਵਰਗਾ) ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ ਇਕ ਟੰਗ ਦੇ ਭਾਰ ਵੀ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ
ਉਹ ਮੱਛੀ ਡੱਡੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਭਗਤੀ
ਆਸਰੇ ਲੋਕ ਠਗੀ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਚਿਟੇ ਜਾਂ ਭਗਵੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ

ਕੋਈ ਸਧੂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਓਹ ਸਜਣ ਤੂੰ ਠੱਗ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਫੁਲ ਤੇ ਫਲ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਮਨੁਖ ਜਾਂ ਪੰਛੀ ਦੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਈ ਪੰਛੀ ਧੋਖਾ ਖਾਕੇ ਉਹਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੀ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਿਵੇਂ ਪੁਰਖਾ! ਸੰਤ ਤੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇਰੀ ਧਰਮਸਾਲਾ, ਮੰਦਰ ਤੇ ਸੂਰਤ ਦੇਖਕੇ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਰੋਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਅਖੋਂ ਅੰਨੇ ਨੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਭਾਰ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਰਸਤਾ ਹੈ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਬਿਖੜਾ ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕਰੇਗਾ, ਓਹ ਸਜਣ ! ਇਹ ਚਤ੍ਰਾਈਆਂ ਅਕਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਦਰਗਾਹੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਓਹੋ ਹੀ ਚੰਗੇ ਨੇਤਰ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਠਗੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁੜ ਜੀਆਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਮਾਯਾ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ।

ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆਂ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਉਸਦੀ ਪਾਪੀ ਆਤਮਾ ਡੋਲ ਗਈ। ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ—‘ਓਹ ਸਜਣ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਤੇਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਵਲੀ ਆ ਗਿਆ ਈ ! ਤੇਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਭਜਣ ਲਗਾ ਈ !’ ਪਰ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਜੰਮੀ ਆਤਮਾ ਇਕ ਦਮ ਨਿਰਮਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅੰਦਰ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਕੇ ਸਜਣ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਤੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ। ਮਿਠੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ, ‘ਆਪ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।’

ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਸਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਬੈਠ ਜਾਹ ! ਤੂੰ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਧੰਨ ਭਾਗ ਤੇਰੇ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ।

‘ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ ! ਜਿਵੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤਿਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਭੋਜਨ ਆ ਰਿਹਾ

ਹੈ, ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ ਬਸ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚਲਿਆ ਹੈ।' ਸਜਣ ਨੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

‘ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ! ਕੋਈ ਤਿਸ਼ਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

‘ਮੇਰੀ ਕਮਾਈ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਹਥ ਪੈਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਗੇ !’

‘ਠੀਕ ਹੈ ! ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਸਾਫ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।’

ਇਉਂ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੋ ਥਾਲ ਭੋਜਨ ਦੇ ਲਾਕੇ ਲੈ ਆਇਆ, ਫੁਲਕੇ, ਚਾਵਲ ਸਬਜ਼ੀ, ਦਾਲ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਸੀ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਹਣੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਪਕਾਈ ਤੇ ਪਰੋਸੀ ਹੈ। ਸਜਣ ਠੱਗ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਹਥ ਪੂੰਜਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰਨਾ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਹਥ ਪੂੰਝ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਥਾਲ ਅਗੇ ਰਖਕੇ ਸਜਣ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਛਕੋ ! ਮਿਸਾ ਲੂਣਾ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਹੈ।’

ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸਨੇ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹਥ ਵਧਾਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਠਹਿਰ ਰਤਾ ! ਕਾਹਲ ਨਾ ਕਰ, ਦੁਖ ਉਠਾਵੇਂਗਾ।’

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹਥ ਖਿਚ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਰੂਪ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਸਜਣ ਦਾ ਪਾਪੀ ਮਨ ਡੋਲ ਗਿਆ ਉਹ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕੰਬ ਉਠਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾ ਹਿਲੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਥਾਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਸਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਸੋਨਾਂ ਤੇ ਨਾ ਚਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਦਾਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਚ ਭੰਗ ਤੇ ਧਤੂਰਾ ਕਿਉਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਖੋਚਲ

ਕੀਤੀ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸੁਰਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਮਾਰਕੇ ਜੇ ਕੁਝ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਲੈ ਲੈ !

ਸਜਣ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਂਦੀ ਉਹ ਇਸ ਗਲੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਦਾਲ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਚ ਭੰਗ ਧਤੂਰਾ ਹੈ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।

‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਬੈਠ ਜਾਹ ! ਤੈਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਚਿਤ ਆਵੇ ।’

ਸਜਣ ਬੈਠ ਗਿਆ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਹਵੇਲੀ ਮੰਦਰ ਮਸੀਤ ਤੇ ਦਿਖਾਵਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਚੁਕਾ ਹੈਂ। ਕਈਆਂ ਦੀ ਹਤਿਆ ਵੀ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮਰੇਂਗਾ ਕੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾਵੇਗਾ ? ਜਿਸ ਪਰਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਾਪ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕੀ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਸਹੈਤਾ ਕਰਣਗੇ ਜਦੋਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ? ਕੀ ਉਹ ਡੰਨ ਸਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ।

ਸਜਣ ਦੀ ਸੁਤੀ ਆਤਮਾ ਜਾਗ ਪਈ। ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਇਕ ਫਿਲਮ ਬਣਕੇ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਆ ਗਏ। ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬ ਉਠਿਆ। ਉਹ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ‘ਭਗਵਾਨ ! ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ। ਮੈਂ ਵਡਾ ਪਾਪੀ, ਠੱਗ ਤੇ ਕਾਤਲ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਸਚ ਇਹ ਦੌਲਤ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ। ਜੇ ਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਮੌਤ ਡੰਨ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ।’

‘ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ?’

‘ਮੈਂ ਮੂਰਖ ! ਮੈਂ ਭੁਲਾ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਰਾਹੇ ਪਾਓ, ਮੇਰਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਆਏ ਜੇ, ਖਿਮਾ ਦਾਤਾ ਬਖਸ਼ੇ।’ ਸਜਣ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਚ ਮੁਚ ਸਜਣ

ਬਣਨ ਲੱਗਾ । ਡਡਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਦਿਤੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਸਜਣਾ ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਚਮੁਚ ਸਜਣ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈਂ ਕਹੋ ਸਤਿਕਰਤਾਰ !'

‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ’ ਸਜਣ ਨੇ ਆਖਿਆ ।

‘ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਤੇ ਗਰੀਬ ਦੁਖੀ ਤੇ ਮਾੜੇ ਤੇ ਭਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ । ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ‘ਸਤਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ । ਤੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਜੇ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾ ਉਤੇ ਕਾਲਖ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਧੋਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨ ਦੇਹ ॥ ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥
ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥ ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥
ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥

(ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)

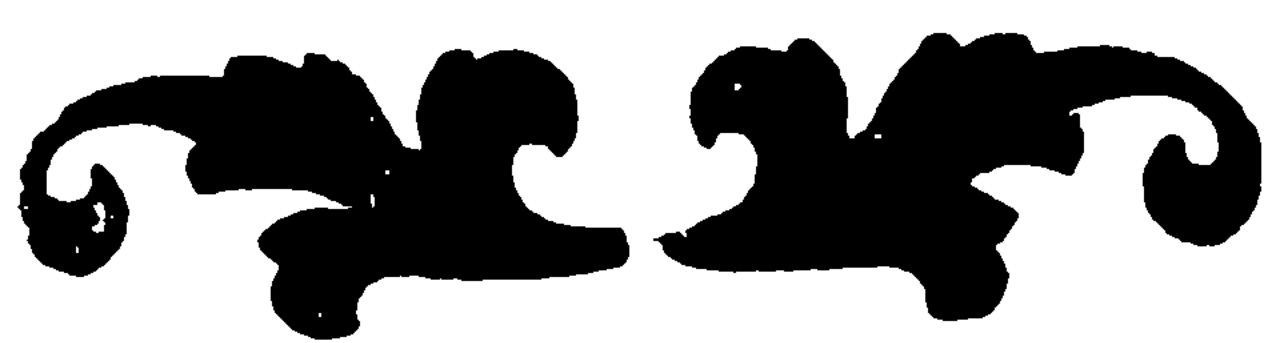
ਭਾਵ ਜੇ ਅਸਾਡਾ ਸਰੀਰ, ਹਥ, ਮੂੰਹ ਤਨ ਘਟੇ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਮੈਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਜੇ ਲੀੜਿਆ ਨੂੰ ਮੈਲਾ ਜਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸੁਚਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਬਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸਾਬਨ ਤਨ ਤੇ ਲੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੇ ਪਾਪਾਂ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਤਿ ਬੁਧੀ ਤੇ ਆਤਮਾਂ ਕਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਮ ਈਸ਼ਵਰੀ ਭਗਤੀ ਆਸਰੇ ਧੋਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕੋਈ ਆਖਣ ਨਾਲ ਨਾ ਪਾਪੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਨਾ ਪੁੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਿਆਲੂ । ਜੇ ਕਰਮ ਜਗ ਵਿਚ ਕਰੋਗੇ ਉਹ ਹੀ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਜਾਣਗੇ । ਨੇਕ ਕਰਮ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਵਰਗ ਵਲ ਖੜੇਗੀ । ਪਾਪ ਨਰਕ ਵਲ ! ਜੇ ਬੀਜੋਗੇ ਓਹੋ ਖਾਵੋਗੇ । ਕਿਕਰ ਬੀਜ ਕੇ ਦਾਖਾਂ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਮਨੁਖ !

ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਸ ਜਗ ਉਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ। ਠੱਗੀਆਂ ਤੇ ਲਾਲਚਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ।

ਸਜਣ ਠੱਗ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪੈ ਗਈ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠਿਆ। ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਰੋਸੇ ਹੋਏ ਦੋਵੇਂ ਥਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਗੋਂ ਚੁਕ ਲਏ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ 'ਜਾਹ ! ਇਸ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਨਪ ਦੇ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਅਗੇ ਨਾ ਪਾਈਂ। ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਥਾਲ ਪਰੋਸਕੇ ਲੈ ਆ। ਅਜ ਤੋਂ ਸਜਣ ਸਚਮੁਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਜਣ ਹੈ।'

ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛਕਿਆ ਉਸ ਵਿਚੋਂ 'ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ' ਸਜਣ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ 'ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਪਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਿਆ। 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦੀ ਧੁਨ ਉਸਦੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ।

ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਜਣ ਕੋਲ ਰਹੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਉਹ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਤੇ ਧਨੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੋਕੇ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਉਹਦੀ ਹਵੇਲੀ ਸਚਮੁਚ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣ ਗਈ।

੪੬. ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਸ਼ੇਖ ਸਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ 'ਸਜਣ ਭਗਤ' ਬਣਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਰਕਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਤਾਰ ਬਰਕੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਝਟ ਜਾਣ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਕਿਥੇ ਕਿਹੜਾ ਰੋਗੀ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਫਰੀਦ
ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤਨ ਸਾੜਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੀ ਭੁਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪਾਕਪਟਨ ਜ਼ਿਲਾ
ਮੁਲਤਾਨ) ਦੇ ਘਨੇ ਜੰਗਲ ਵਲ ਮੁੜ ਪਏ।

ਅਜੋਧਨ ਵਿਚ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸੀ। ਸ਼ੇਖ
ਬ੍ਰਹਮ ਉਸ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਦੂਸਰਾ ਫਰੀਦ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕਠਨ
ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਲੱਕੜ ਦੀ ਰੋਟੀ ਗਲ ਪਾਕੇ ਕਈ
ਸਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅੰਨ ਮੂੰਹ ਲਾਏ ਬਿਨਾਂ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਭੁਖ
ਦੀ ਘੇਰ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਲਕੜ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਚਕ ਮਾਰ ਕੇ ਸਬਰ ਕਰ ਛੱਡਦਾ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਂਕ ਹੈ—

ਫਰੀਦਾ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ ਲਾਵਣ ਮੇਰੀ ਭੁਖ॥

ਜਿਨਾਂ ਖਾਧੀ ਚੋਪੜੀ ਘਣੇ ਸਹਿਣਗੇ ਦੁਖ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨੰਗੇ ਸਿਰ
ਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਤਰਸ ਯੋਗ ਸੀ। ਕਦੀ ਉਹ ਇਕ ਲਤ ਭਾਰ ਖਲੋਕੇ ਤਪਸਿਆ
ਕਰਦੇ। ਕਦੀ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਕੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੇ। ਠੰਢ, ਧੁਪ,
ਭੁਖ ਤਰੇਹ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰੀਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨਭਵੀ
ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਲੋੜਦੇ ਸਨ। ਸਰੀਰ ਸੁਕ ਚੁਕਾ ਸੀ ਸਿਰ ਅਤੇ
ਦਾਹੜੀ ਦੇ ਵਾਲ ਅਨਵਾਹੇ ਤੇ ਅਨਧੋਤੇ ਜੁੜਕੇ ਬਿਜੜੇ ਦੇ ਆਹਲਣੇ ਵਰਗੇ
ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਵੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੋਤਨਾ ਘਟ
ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, 'ਪੁਰਸ਼ਾ! ਕਿਸ ਨੂੰ
ਟੋਲਦਾ ਹੈਂ?'

ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕਿਆ, ਉਸਦੇ
ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੱਦ ਪੈਦਾ ਹੋਈ 'ਕੀ ਉਹ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ

ਮੈਂ ਟੋਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।’ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਉਠਿਆ ਭੈਂ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਮਨੁਖ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਖਲੋਤੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਲਾਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਉਸਨੂੰ ਝੋਲਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਉਹ ਆ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਢੂੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ । ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੈਂ ?’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ।

‘ਜੇ ਮੈਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ !’ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ‘ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨ ਵਾਲ ਕੌਣ ਹਨ ?’

‘ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਹਛਾ ! ਖੁਦ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ।’

‘ਨਹੀਂ ।’

‘ਅਫਸੋਸ ।’

‘ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ?’

‘ਇਹੋ ਕਿ ਓਹ ਅਜੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਏ ਮੈਂ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਥਕ ਗਿਆ ਹਾਂ ।’

‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਟੋਲਦਾ ਹੈਂ, ਓਹਨੇ ਕਿਤਿਓਂ ਦੂਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਓਹ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੇ ਅਨਭਵ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ।

‘ਹੈਂ ! ਓਹ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ?’ ਕਿਥੇ ਹੈ ।

ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ?

‘ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਏਸੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।’

‘ਹੱਛਾ ਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ।’

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹਥ ਰਖਿਆ। ਹੱਥ ਰਖਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਗਵਾਚੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਲਭ ਪਏ ਭਰਮ ਦਾ ਪੜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਓਹ ਕਲਪਤ ਸਵਰਗ ਦਿਸਣ ਲਗਾ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ, ਸਾਰਾ ਤਨ ਸਵਾਦ ਹੀ ਸਵਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਠੰਢ ਓਹ ਬਦੋਬਦੀ ਵਿਸਮਾਦ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਝਮਕਕੇ ਚੈਗਿਰਦੇ ਤਕਿਆ, ਸਾਰਾ ਜੰਗਲ ਸੋਹਣਾ ਲਗਾ। ਇਕ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਅੰਗ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪੱਤੇ ਪੱਤੇ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, 'ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ! ਏਸੇ ਦੀ ਚਰਨੀ ਡਿੱਗ, ਇਹੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਈ, ਤੇਰੇ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਧਰ ਦੇਖੇਂਗਾ ਓਧਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਿਸੇਗਾ।'

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ, ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਰਖਿਆ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਅਖਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈ, ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦੀ ਸੂਝ ਪੈ ਗਈ।

‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਜੰਗਲ ਵਾਸ ਨੂੰ ਛੱਡ, ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਭੁਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾ, ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋਤ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਲਭ ਓਹ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਲਭ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਖੁਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਸੂਝ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ।’

‘ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਉਸਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਯਾ ਜੰਗਲ ਦੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਰਬੀ ਰਬਾਬ ਵਜਿਆ ਤਾਂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਰੰਗ ਬਝ ਗਿਆ। ਵਣ ਤਿਣ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ‘ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਨਿਰੰਕਾਰ !’ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। ਮਿਠੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ, ਤਾਂਕਿ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਧਾਤੁ ਮਿਲੈ ਫੁਨਿ ਧਾਤੁ ਕਉ ਸਿਫਤੀ ਸਿਫਤ ਸਮਾਇ ॥ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲੁ
ਗਹਬਰਾ ਸਚਾ ਰੰਗੁ ਚੜਾਉ ॥ ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਸੰਤੋਖੀਆ ਹਰਿ ਜਪਿ ਏਕੈ ਭਾਇ
॥੧॥ ਭਾਈ ਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁ॥ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ
ਧੋਣੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਚਹੁ ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਣਾ ਉਪਰ ਮਹਲੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ਸਚੁ
ਕਰਣੀ ਦੇ ਪਾਈਐ ਦਰੁ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਪਿਆਰਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ
ਆਤਮ ਰਾਮ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਈਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਕਿਉ
ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਛੁਟਸੀ ਸਹਜਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਿਜ ਘਰਿ
ਮਹਲੁ ਪਛਾਨੀਐ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਮਲੁ ਧੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਬਿਨੁ
ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰ ਵਾਸੁ ॥ ਏਕੋ ਸਬਦ ਵੀਚਾਰੀਐ ਅਵਰ ਤਿਆਗੈ ਆਸ ॥
ਨਾਨਕ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਈਐ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਸੁ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

ਭਾਵ—ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ! ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਧਾਤ, ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ
ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਢਾਲਕੇ ਮੁੜ ਧਾਤ ਬਣਾ ਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਧਾਤ ਨੂੰ
ਮੁੜ ਗਹਿਣੇ, ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਨੇ
ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ
ਭਗਤੀ ਦਾ ਗੂਹੜਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਰੰਗ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਇਕ ਢਿਲ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ
ਕਰਦੇ ਹਨ । ਸੰਤੋਖ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਤਾਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸੰਤਾਂ
(ਗੁਰੂ) ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋਕੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਤਿ ਸੰਗਤ
ਵਿਚ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਉਚੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪਾਈਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਇਕ
ਮਿਕ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨੀ
ਚੰਗੀ ਹੈ । ਇਸ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ
ਉਚੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਚੀ ਕਰਨੀ, ਨੇਕ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ,
ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਜਾਈਦਾ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ
ਰਾਮਨਾਮ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਜੋ ਕਰਮ ਮਨੁਖ ਰਜੇ,
ਤਮੋ, ਸਤੋ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਨਿਜੀ ਲਾਲਚ ਬਦਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ
ਉਹਦੇ ਸੰਸੇ ਤੇ ਡਰ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਯਾ ਉਹਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਸੰਸੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਨਾ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਜੋ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਮਨ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਛੱਡਕੇ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਸ ਰਖੇ। ਇਹ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨੀ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਨੇ ਨਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਭਾਵ ਸਿਧੇ ਮਾਰਗ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਫਰੀਦ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਲੱਗਕੇ ਜੰਗਲ ਛੱਡ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਰੀਦ ਦੇ ਡੇਰੇ ਚੋਖੇ ਦਿਨ ਰਹੇ। ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਂਦੇ, ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਿਧਾ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਦਸਦੇ ਰਹੇ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਵਿਤਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ 'ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਪਹਿਲੇ ਫਰੀਦ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋਲ ਰਹੇ ਓਨੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝਕੁ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਖੇ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ 'ਮੇਹਰਾਂ ਦਿਆ ਸਾਈਆਂ ਹਿੰਦੂ ਕੁਝ ਦਸਦੇ ਨੇ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਝ । ਵਲੀਆਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ—

ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਸਿਮਰੀਐ ਜੰਮੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਇ ॥

ਏਕੋ ਸਿਮਰੋ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਜਲ ਥਲ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਭਾਵ—ਹੇ ਫਰੀਦ ਉਸ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਿਮਰੀਏ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮਨੁਖ ਮਿਟੀ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਸਪ, ਅਗਨ ਆਦਿਕ ਮਿਥੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ । ਸਿਮਰਨ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੈ । ਨਿਰੰਕਾਰ, ਕਰਤਾਰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਬਸ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ।

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—

ਨੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਰਾਵਿਆ ਵਡੀ ਥੀ ਮੁਈਆਸ ॥

ਧਨੁ ਕੂਕੇਦੀ ਗੋਰ ਮੇ ਤੈ ਸਹ ਨਾ ਮਿਲੀਆਸ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਲੋਕ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਪੁਛਿਆ—

ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮਰਵੜੀ ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧ ॥

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰ ਮਿਲੈ ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਮੁੰਧ ॥

ਔਰਤ ਘਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮਰਦ ਬਿਦੇਸ਼ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜੇ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਹਕ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਔਰਤ ਖਸਮ ਦੀ ਤੇ ਖਸਮ ਔਰਤ ਦਾ ਅਤੇ ਪੀਰ ਜੀ ਜੇਕਰ ਔਰਤ ਹੋਵੇ ਔਗੁਣਹਾਰੀ ਅਤੇ ਖਸਮ ਨਾਲ ਸਿਦਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਔਰਤ ਔਰਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜੇ ਸਬਰ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਿਦਕ ਮੁਰਾਦ ਪਾਵੇ ।'

ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਤੁਰੇ ।

੪੭. ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਪਛਮ ਦੇਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਕ ਇਕੱਠ ਹੈ। ਇਹ ਇਕੱਠ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੁਜਣਾ ਸਮਝਿਆ।

ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸੌ ਕੁ ਮੀਲ ਪਛਮ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਅੰਬਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਉਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਬਨੇਸਰ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਤਲਾ, ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਜੰਗਲ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਕੈਰੋਂ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਯੁਧ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਯੁਧ ਨੂੰ 'ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੜਾਈ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਲੜਾਈ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗੇ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਕਦੀ ਦੋਹ ਡਿੱਠੀਂ ਸਾਲੀਂ ਤੇ ਕਦੀ ਪੰਜੀਂ ਸਾਲੀਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਕਈ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਪੁਜਦੇ ਹਨ।

ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰ ਪਏ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘੋਹਾ ਤੇ ਹੋਰ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ। ਕਈਆਂ ਭੁਲਿਆਂ ਸਾਧੂਆਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਜੀਵਣ ਪਧਰ ਉਤੇ ਖਲੋਕੇ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ, ਆਖਰ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਕੁਰਛੇਤ੍ਰ ਪੁਜ ਗਏ।

ਵਡੇ ਤਲਾਬ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪਛਮ ਵਲ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੇਰਾ ਲਾ ਬੈਠੇ। ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਗਣ ਵਿਚ ਅਜੇ ਅਠਤਾਲੀ ਕੁ ਘੰਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਦ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਦਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਏਧਰ ਓਧਰ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਨਾਟਕ ਮੰਡਲੀਆਂ

ਭੰਗੂੜਿਆਂ ਵਾਲੇ, ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਖੂਬ ਚਾਂਦੀ ਰੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਾਧੂ ਭਜਨ ਮੰਡਲੀਆਂ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਵਿਘਿਆਂ ਦੇ ਵਿਘੇ ਥਾਂ ਮਲਕੇ ਛਾਉਣੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਤੇ ਕੇਤੂ ਚੰਦਰੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਘੇਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਜਨ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਰਾਹੂ ਕੇਤੂ ਕੋਲੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ।

ਭੁਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਭੇਡਚਾਲ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦਾਤਾ ਕਿਉਂ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਖਾਕ ਵਿਚ ਰੋਲਦਾ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਸੁਮੱਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ? ਮੁੜ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ। ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਉਸ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਲਈਏ।’

ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਉਚਾਰਨ ਲਗੀ ਰਬਾਬ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ਰਾਗ ਇਕ ਜਾਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੇ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੰਮੀ ਸੁਰ ਰਖਕੇ ਅਲਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਪਲੋਪਲੀ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਸ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਖਿਚ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਭੇਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿਚ ਕੇ ਬੈਠਾ ਲਿਆ, ਚੋਖੇ ਲੋਕ ਜੁੜ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ—

ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ॥
ਜੋਗੀ ਕਾਪੜੀਆ ਸਿਰੁ ਖੂਬੇ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਗਲਿ ਫਾਸੀ ॥ ੧ ॥ ਸਬਦਿ
ਰਤੇ ਪੂਰੇ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਅਉਹਠਿ ਹਸਤ ਮਹਿ ਭੀਖਿਆ ਜਾਚੀ ਏਕ ਭਾਇ
ਲਿਵਲਾਗੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਾਦੁ ਪੜਹਿ ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ
ਕਰਣੀ ਕਰਮ ਕਮਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਬੂਝੈ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖੁ ਵਿਛੁੜਿ

ਦੁਖੁ ਪਾਏ ॥ ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਸੇ ਸੂਚਾ ਚਾਰੀ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਮਾਨੇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
ਨਾਮਿ ਰਤਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੇ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਸਾਚਿ ਸਮਾਨੇ ॥ ਸਗਲ ਕਰਮ
ਧਰਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਜਪ ਤਪ ਤੀਰਥਿ ਸਬਦਿ ਵਸੇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰ
ਮਿਲੈ ਮਿਲਾਇਆ ਦੂਖ ਪਰਾਛਤ ਕਾਲ ਨਸੇ ॥ (ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਃ ੧)

ਭਾਵ ਜਿਹੜੇ ਬਾਰਾਂ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਹਨ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੇਖ ਧਾਰਨ
ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਜੈਨੀ, ਜੋ ਸਿਰ ਖੋਹਦੇ ਤੇ ਮੰਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਜਮਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਇਹ
ਚਲ ਰਹੇ ਨੇ ਇਹ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ
ਜੋਗੀ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਉਹਦੇ ਪਰੇਮ
ਵਿਚ ਰਤੇ ਉਹਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਹੁਤਾ
ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਉਂਦੇ
ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ, ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਨਮ ਮਰਨ
ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ
ਜੁੜਦੇ ਨੇ ਉਹ ਸਚੇ ਰਾਹ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਓਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਕੇ
ਜੁਗਾਂ ਤਕ ਸੁਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਰਮ
ਧਰਮ, ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਪਧਰ
ਉਤੇ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਮ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦੇ, ਤਨ ਮਨ ਸਾੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਜਨਤਾ
ਜੋਗੀਆਂ, ਭੇਖੀਆਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਆਦਿ ਉਤੇ ਬਹੁਤ
ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਸਮਝਦੀ ਸੀ
ਜਦੋਂ ਜੋਗੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਤੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਬਾਰੇ ਸ਼ਬਦ
ਉਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਮਚ ਗਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਆਤਮਾ ਜਾਗਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰ ਸੀ ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਪਖੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸੜਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਸਿਰ ਤੇ ਪੈਰ ਰਖਕੇ ਓਥੋਂ ਨਸ ਉਠੇ। ਪੰਡਤਾਂ, ਮੁਖੀ ਸਾਧੂਆਂ, ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਕੋਲ ਅਪੜਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਮ ਲਿਆ। ਜਾ ਦੁਹਾਈ ਪਾਈ ‘ਪਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਸਾਧੂ ਹੈ ਕਿ ਫਕੀਰ, ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਂ ਦਸੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਨੇਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।’ ਇਹੋ ਜਹੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਸੁਣਕੇ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ, ‘ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੈਂ ? ਕਿਹੜੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ‘ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਖੰਡਾਂ ਦੇ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰਨਾ ਹੈ।’

ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੁਧ, ਕੌਰਵਾਂ ਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ, ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਦਾਨ ਲੁਟ ਅਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਪਖੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਡਟਕੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਹੀ ਉਤਰ ਦੇਕੇ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ।

ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਅਗੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹ ਦਿਹਾੜਾ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਿਹਾੜੇ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਣਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਗ ਨਾ ਬਾਲੀ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਾ ਧਰੀ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਜਾਏਗੀ, ਜੇ ਖਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਿਤਲ ਦੀਆਂ ਗੜਵੀਆਂ,

ਬਾਲੀਆਂ ਤੇ ਚਿਪੀਆਂ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੀ ਨਸੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, 'ਦੇਹ ਮਾਈ ਦਾਨ, ਕਰ ਭਾਈ ਦਾਨ ! ਸਵਰਨ ਦਾਨ, ਚਾਂਦੀ ਦਾਨ ਤੇ ਤਾਂਬਾ ਦਾਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚਾਰਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਦਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਭੋਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਈ ਭੁਲੜ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਚੜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਮੁੜ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਪਤੀ ਕੀਮਤ ਦੇਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਾਪਸ ਲੈਂਦੇ ਸਨ । ਜਿੰਨੀ ਪਹੁੰਚ ਓਨੀ ਕੀਮਤ । ਇਸ ਮੂਰਖਤਾ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਨਵਾਂ ਸੀ । ਉਹ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਗਲ ਜਾਂ ਸਾਧਨ ਐਸਾ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੇ । ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅੱਗ ਬਾਲਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਬਾਲਣਾ ਧਰ ਦਿਤਾ । ਅੱਗ ਬਲੀ ਦੇਖਕੇ ਤੇ ਹਰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਧਰਿਆ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਚਰਚਾ ਖਿਲਗਈ ਲੋਕ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਨਠੇ । ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਪੰਡਤ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਹੋਕੇ ਦੌੜੇ ਆਏ 'ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿਓ ! ਮਾਸ ਧਰਕੇ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ? ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ । ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਸਾਧੂ ਹੈ ਕਿ ਦੌਂਤ ! ਫੜ ਲਵੋ ! ਮਾਰ ਦਿਓ । ਹਨੇਰ ਪੈ ਗਿਆ ।' ਇਹੋ ਜਹੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ।

ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਠੂਆਂ ਦੇ ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂ ਭੈਭੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨ ਦਾ ਫਿਕਰ ਲਗਾ 'ਲੋਕ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ' ਉਹਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ । ਦਾਤਾ !

ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਈਏ ਇਹ ਕੁਪਤ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਦੁਸ਼ਮਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?' ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹੇਗਾ। ਉਹ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੇ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਡਰ ਨਾ, ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖ। ਝੂਠ ਦੀ ਸੈਨਾ ਸਚਾਈ ਕੋਲੋਂ ਹਾਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਹਥ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਜਿੰਨੇ ਲੋਕ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਡਾਂਗਾਂ, ਇਟਾਂ ਚੁਕੀ ਤੇ ਹਥਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਕੀਆਂ ਵਟੀ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਏ ਸਨ ਦੀਦਾਰ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਢਿਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂਕਿ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬੋਲਣ। ਮੁਖੀ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ, ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਾ ਚਲਦਾ ਦੇਖ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਭਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਿਤੇ ? ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਆਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭੁਲਿਓ ਮਨੁਖੇ ! ਜਿਸ ਅਗ ਤੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਗਿਣਦੇ ਜੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮਨੁਖ ਦਾ ਸਾਥੀ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ—

ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮਿਆ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਵਾਸੁ ॥

ਜੀਉ ਪਾਇ ਮਾਸੁ ਮੁਹਿ ਮਿਲਿਆ ਹਡੁ ਚੰਮੁ ਤਨ ਮਾਸੁ ॥

ਮਾਸਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਢਿਆ ਮੰਮਾ ਮਾਸੁ ਗਿਰਾਸੁ ॥

ਮੁਹੁ ਮਾਸੈ ਕਾ ਜੀਭ ਮਾਸੈ ਕੀ ਮਾਸੈ ਅੰਦਰਿ ਸਾਸੁ ॥

ਵਡਾ ਹੋਆ ਵੀਆਹਿਆ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਮਾਸੁ ॥

ਮਾਸਹੁ ਹੀ ਮਾਸੁ ਉਪਜੈ ਮਾਸਹੁ ਸਭੇ ਸਾਕੁ ॥

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝੀਐ ਤਾਂਕੋ ਆਵੈ ਰਾਸੁ ॥

ਆਪਿ ਛੁਟੈ ਨਹ ਛੁਟੀਐ ਨਾਨਕ ਬਚਨਿ ਬਿਣਾਸੁ ॥ ੧ ॥ ਮ: ੧ ॥

ਮਾਸੁ ਮਾਸੁ ਕਰਿ ਮੂਰਖੁ ਝਗੜੇ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਜਾਣੈ ॥
 ਕਉਣੁ ਮਾਸੁ ਕਉਣੁ ਸਾਗੁ ਕਹਾਵੈ ਕਿਸੁ ਮਹਿ ਪਾਪ ਸਮਾਣੈ ॥
 ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੈ ॥
 ਮਾਸ ਛੋਡਿ ਬੈਸਿ ਨਕੁ ਪਕੜਹਿ ਰਾਤੀ ਮਾਣਸ ਖਾਣੈ ॥
 ਫੜੁ ਕਰਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਿਖਲਾਵਹਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਨਹੀ ਸੂਝੈ ॥
 ਨਾਨਕ ਅੰਧੇ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਹਿਐ ਕਹੈ ਨ ਕਹੀਐ ਬੂਝੈ ॥
 ਅੰਧਾ ਸੋਇ ਜਿ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਤਿਸੁ ਰਿਦੈ ਸਿ ਲੋਚਨ ਨਾਹੀ ॥
 ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੀ ਰਕਤੁ ਨਿਪੰਨੇ ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨ ਖਾਹੀ ॥
 ਮਾਸਹੁ ਨਿੰਮੇ ਮਾਸਹੁ ਜੰਮੇ ਹਮ ਮਾਸੈ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ॥
 ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ ਚਤੁਰ ਕਰਾਵੈ ਪਾਂਡੇ ॥
 ਮਾਸੁ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਸੁ ਕਤੇਬੀ ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸੁ ਕਮਾਣਾ ॥
 ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ ਓਥੈ ਮਾਸੁ ਸਮਾਣਾ ॥
 ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਨਿਪਜਹਿ ਮਾਸਹੁ ਪਾਤਿਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨਾ ॥
 ਜੇ ਓਇ ਦਿਸਹਿ ਨਰਕ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ ਕਾ ਦਾਨੁ ਨ ਲੈਣਾ ॥
 ਦੇਂਦਾ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਲੈਂਦੇ ਦੇਖਹੁ ਏਹੁ ਧਿਕਾਣਾ ॥
 ਆਪਿ ਨ ਬੂਝੈ ਲੋਕ ਬੁਝਾਏ ਪਾਂਡੇ ਖਰਾ ਸਿਆਣਾ ॥
 ਪਾਂਡੇ ਤੂ ਜਾਣੈ ਹੀ ਨਾਹੀ ਕਿਥਹੁ ਮਾਸੁ ਉਪੰਨਾ ॥
 ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨੁ ਕਮਾਦ ਕਪਾਹਾ ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਗੰਨਾ ॥
 ਤੋਆ ਆਖੈ ਹਉ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਹਛਾ ਤੋਐ ਬਹੁਤੁ ਬਿਕਾਰਾ ॥
 ਏਤ ਰਸ ਛੋਡਿ ਹਵੈ ਸੰਨਿਆਸੀ ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਬਿਚਾਰਾ ॥ ੨ ॥ (ਸਲੋਕ ਮ: ੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਓ ਪੰਡਤੋ ਤੇ ਸੰਤੋ! ਮਾਸਨੂੰ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦੇ ਜੇ,
 ਪਰ ਕੀ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਜੇ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਮੰਨਦੇ
 ਜੇ ਬਾਪ ਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਯਾ ਅਰ ਮਾਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਨੌਂ
 ਮਹੀਨੇ ਪਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਮਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ
 ਹੋਇਆਂ ਜਾਨ ਦਿਤੀ, ਤਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਲਾਈ। ਜਦੋਂ ਜਨਮ ਪਾ ਕੇ
 ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮੰਮਾ ਚੁੰਘਣ ਲਗਾ ਜੋ ਮਾਸ ਸੀ। ਜਦੋਂ
 ਜੁਆਨ ਹੋਕੇ ਵਿਆਹਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਘਰੋਂ ਮਾਸ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਲੈ
 ਆਇਆ, ਓਸ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਮਾਸ) ਤੋਂ ਧੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ, ਓਹ ਵੀ ਮਾਸ ਹੀ
 ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਸ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਭਰਮ

ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਓਹ ਤਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਚਾ ਗੁਰੂ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੇ । ਆਪਣੀ ਬੁਧ ਨਾਲ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਹਉਮੈ ਭਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਣੀਆਂ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਲੋਕ ਮੂਰਖ ਹਨ ਜੋ ਮਾਸ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸੋਚੋ ਕਿਹੜਾ ਮਾਸ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਸਾਗ ਹੈ ? ਕਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ । ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੈਂਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੋਮ ਤੇ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਰਵਾਜ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕ ਉਚੀ ਕੁਲ ਵਾਲੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਤਾਂ ਨਾਸਾਂ ਘੁਟਦੇ ਬੁਲ੍ਹ ਮਰੋੜਦੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਓਹੋ ਹੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਰੀਆਂ ਠਗੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜੋ ਓਹ ਸਵੇਰੇ ਬਹਾਨੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਓਹ ਸਭ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਹਨ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਣ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ।

ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਓਹ ਹੈ ਜੋ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਓਹਦੀ ਆਤਮਾ ਕੋਲ ਬੁਧੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਓਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਬੀਰਜ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ । ਮਾਸ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਹੋਈ, ਮਾਸ ਵਿਚ ਹੀ ਪਲੇ ਤੇ ਜੰਮੇਂ ਸਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੁਖ ਮਾਸ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਹੈ । ਰੋਲਾ ਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਜੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਜੇ, ਪਰ ਜਾਨਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ । ਬਾਹਰ ਦਾ ਮਾਸ ਹੋਰ ਜੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਪਰ ਘਰ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਜਿੰਨੇ ਪੰਛੀ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਹਨ, ਸਭ ਮਾਸ ਦੇ ਨੇ । ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਮਾੜਾ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਜੇ ਪਰ ਚੰਗਾ ਖਾਣਾ (ਮਾਸ) ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ । ਇਹਦਾ ਸਾਫ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁਰੂ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਸੀ ।

ਪੁਰਾਣਾਂ (ਹਿੰਦੂ ਗਰੰਥਾਂ) ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਯਵਨੀ ਗਰੰਥ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਮੰਗਣੀ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਵੀ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਜੇ। ਇਸਤ੍ਰੀ, ਮਰਦ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜੇ ਸਭ ਮਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਜਨਮੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਨ ਵਾਲਾ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਦਾਨ ਲੈਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਕਿਉਂ ਬਣਦੇ ਜੇ? ਕੀ ਇਹ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਨਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਕ ਦਸੇਂਗਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਿਆਣੇ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ। ਓ ਮੂਰਖ ਪੰਡਤ ! ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਮਾਸ ਕਿਥੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕਮਾਦ, ਅੰਨ ਕਣਕ, ਜੌਂ, ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਪਲਦੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਹਾਂ ਪਰ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ ਜੋ ਮਾਸ ਦੇ ਲੋਥੜੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਜੇ ਮਾਸ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਰਸ ਛਡਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮਾਸ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਰਸ ਛਡਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਚਾ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ ਸੋ ਅਕਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਵੋ, ਮਾਸ ਮਾਸ ਦਾ ਰੌਲਾ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਉਤੇ ਫਤਹ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਲਕੜ, ਪੱਥਰ ਜਾਂ ਢੀਂਮ ਸੀ, ਉਹ ਹਥੋਂ ਛੁਟਕਰੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ। ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਜੁੜ ਗਏ। ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਕਈਆਂ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਰ ਰਖੇ ਤੇ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਆਖਿਆ, 'ਦਾਤਿਆ ! ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਹਾਂ ਮੋਹਰ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ ! ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਸ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ 'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਦਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ।

ਜਿਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਉਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਣ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬਨੇਸਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਿ-ਹੀਣ ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ।

੪੮. ਪੂਰਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ

ਵੇਦ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦਰਿਆ ਗੰਗਾ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੂਜਨੀਕ ਅਸਥਾਨ ਮਿਥਿਆ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਉਥੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਿੰਦੂ ਹਰਿਦਵਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਇਸ ਤੀਰਥ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ ਹੈ । ਅੱਜ ਹਰਿਦਵਾਰ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਖਿਲਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤਕੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ ਪੈਦਲ ਤੁਰਕੇ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ । ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਰਾਜਾ ਪਾਂਡਵ ਨੇ ਵੀ ਹਰਿਦਵਾਰ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਸਮੇਤ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ ਹਰਿਦਵਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਯਾਤਰੂ ਵੀ ਰਲ ਗਏ ਜੋ ਹਰਿਦਵਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰਿਦਵਾਰ ਨੂੰ ਚਲ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੋਭਾਵਨਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ! ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋੜ ਦਾ ਧਰਮ ਸੀ। ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਯਾਤਰੀ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਭੌਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮਾਇਆ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਵਸੂਲ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜੀਵਨ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਪਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ ਸਚੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਨਘੜੇ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਲਾਲ ਟਾਕੀ ਪਾਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਭੋਲੀ ਜਨਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌ ਨਿਧ ਤੇ ਸਿਧ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਈਸ਼ਵਰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਈ। ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਗਰਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਆਉਂਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ। ੧ ਓ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ। 'ਸਤਿਨਾਮੁ! ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦੀ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਗਨ ਕਰ ਛਡਦੇ। ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਥ ਮੁਕਾਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਦਵਾਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਤਕ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ। ਲੋਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖੇ। ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਉਹ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਲੀੜੇ ਲਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੋਇਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਆਕੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ ਛਕਣ ਲਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਉਤੇ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਕਰੁਣਾਨਿਧ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣਾ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਕੀ ਨਿਰਾਲਾ

ਕੌਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰੇ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਲੋਕ ਚੜ੍ਹੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਪਾਣੀ ਚੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਛਮ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੁਕਾਂ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਝਟਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਇਕ ਦੋਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਓਹਨਾਂ ਗਲ ਨਾ ਗੋਲੀ ਅਗੇ ਤੁਰ ਗਏ । ਲਾਗੇ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਆਹਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ ਇਹ ਬੰਦਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਭੁਲੜ ! ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਪਛਮ ਵਲ ਝਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।’ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਇਉਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਓਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ । ਚੌਖਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਝਟੀ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਇਕੱਠ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਪੰਡਤ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ, ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਝਟਣੋਂ ਰੁਕ ਗਏ । ਪੁਛਣ ਵਾਲੇ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਆਖਿਆ ਈ ?’

‘ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ?’ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।’ ਰਬਾਬ ਤੇ ਬਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਛੇ ਮਾਰਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ‘ਹਿੰਦੂ’ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਪੰਡਤ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਹੋਕੇ ਤੜਫੇ । ‘ਚੰਗਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ! ਐਨੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਅਜੇ ਤਕ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ । ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਵਾਂਗ ਪਛਮ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸੁਟਕੇ ਕੁਰੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ।’

ਇਹੋ ਜਹੇ ਕੁਬੋਲ ਕਈਆਂ ਨੇ ਬੋਲੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ

ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਹਸਕੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਮਿਤਰੋ ! ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਨਾ ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਸੁਟਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਬੀਜ ਆਇਆ ਸਾਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੁਕਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਉਸ ਵਲ ਸੁਟ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂਕਿ ਖੇਤੀ ਸੁਕੇ ਨਾ।’

ਪੰਡਤ ਤੇ ਦਰਸ਼ਕ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹਸ ਪਏ। ਹਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ—‘ਇਹ ਕੈਸਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ? ਕਦੀ ਝਟਿਆਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ ? ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਮੁੜਕੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਸੌ ਕੋਹ ਉਤੇ ਸੁਕ ਰਹੀ ਹੈ।’

ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸਮਾਂ ਹਥ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਉਚੀ ਤੇ ਰੋਹਬ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਸੁਣੋ ! ਮੇਰੇ ਸਚੇ ਕਰਮ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਹਸਣ ਵਾਲਿਓ ਸੁਣੋ ! ਮੇਰਾ ਧਰਤੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਝਟਿਆ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਦੋ ਸੌ ਕੋਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਪੜੇਗਾ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਵਲ ਛੱਡੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਉਚਾਈ ਕਈ ਲਖ ਕੋਹ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਰ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਓਹ ਕਿਹੜੀ ਜੂਨ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਹਨ। ਰਤਾ ਸੋਚੋ ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਹਾਂ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ।’

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹਾਸਾ ਕਾਫੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਗਏ। ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਝ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਭੁਲੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਜਾਂ ਮੂਰਖ ਸਮਝਕੇ ਹਸ ਰਹੇ ਹਨ ਓਹ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ

ਕੀਤੀ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ ।

੪੯. ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਕੀ ਪਉੜੀ ਉਤੇ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਇਕ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਂਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ । ਦੂਸਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਚ ਧਰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿੜਾਉਂਦੇ । ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਮੁਖੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਣ ਕਰਦੇ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ । ਇਕ ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਾ ਭੁਲਣ ਲਗਾ । ਉਹ ਸਚ ਦਾ ਢੂੰਡਾਉ ਸੀ, ਸੋ ਸਚ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ । ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਚਰਨ ਪਾਵੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰੋ ।’

ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ ਉਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਨਿਓਂਦਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਹਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਗੋਹੇ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਲਿੰਬੀ ਪੋਚੀ ਹੈ । ਚਿਟੇ ਪੋਚੇ ਨਾਲ ਕਈ ਲਕੀਰਾਂ ਖਿਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਲਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਘਟ ਘਟ ਹੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣ ਗਏ । ਫਿਰ ਵੀ ਪੰਡਤ ਦਾ ਭਰਮ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੁਛਣ ਲਗੇ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪੋਚਾ ਕਿਉਂ ਫੇਰਿਆ ਹੈ ?’

‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸੁਚਾ ਚੌਂਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਲਿਕਾਰ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤਾਕਿ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਪੁਰਸ਼ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਚੌਂਕੇ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਮਨੁਖ ਇਸ ਚੌਂਕੇ ਤੇ ਚੜਿਆ ਤਦੋਂ ਹੀ ਇਸਨੇ ਭਿਟੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁਖ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਅਛੂਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।'

ਕੁਬੁਧਿ ਭੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣ ਪਰਨਿੰਦਾ ਘਟ ਚੂਹੜੀ ਮੁਠੀ ਕੋਧਿ ਚੰਡਾਲ ॥
ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਚਾਰੇ ਬੈਠੀਆਂ ਨਾਲਿ ॥ ਸਚ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਕਾਰਾਂ
ਨਾਵਣ ਨਾਉ ਜਪੇਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਅਗੈ ਉਤਮ ਸੇਈ ਜਿ ਪਾਪਾਂ ਪੰਧਿ ਨ ਦੇਹੀ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਮਾੜੀ ਬੁਧੀ ਮਰਾਸਨ ਹੈ, ਕਠੋਰਤਾ ਕਸਾਇਣ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚੂਹੜੀ (ਮਾੜੀ) ਕਰੋਧ ਦਾ ਚੰਡਾਲ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਨ ਤਾਂ ਲਿਕਾਰਾਂ ਕਢਕੇ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ? ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਸਚ ਤੇ ਸੰਜਮ ਦੀਆਂ ਲਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ। ਅਸਲ ਉਹੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ ਜੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾ ਦੇਣ।

ਸੋ ਭਾਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਥਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਥੋੜੀ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਖਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਸਾਫ ਕਰਨ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਆਤਮਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਾਫ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਫ ਹੈ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਥਾਂ ਭਰਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ।' ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਚਾਈ ਦੀ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਤੌਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ।

੫੦. ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਜਾਵੋ ਤਾਂ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਉਚੇ ਗਿਆਨ, ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਅਸਰ ਹਰਿਦੁਵਾਰ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਉਤੇ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਖਕੇ ਓਹਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਮਨ ਦੁਚਿਤਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਫਕੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਿਲਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਹਛੇ ਹਨ । ਇਕ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋ। ਫਿਰ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਬਣੋ ! ਵੇਦ ਵਿਚਾਰੋ ! ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਢਾਲਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੋ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰਕ ਬਣੋ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇਗੀ।’

‘ਮੈਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ! ਮੈਂ ਪਥਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੂਜ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਥਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ ਜੋ ਅਲੇਖ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਹੈ।’

ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਗੇ ਤਾਂ ਓਹ ਉਠਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰਿਦਵਾਰ ਚੋਖੇ ਦਿਨ ਰਹੇ । ਜੋ ਮਨੁਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਪ ‘ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰਾਓ ! ਯਾਦ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗਾ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ।’

ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਛਟਾ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਦਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਤੜਪਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਜੀਵਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ।

੫੧. ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਹਰਦੁਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਰੁੜਕੀ ਤੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਜੇ। ਜਮਨਾ ਚੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬੇੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ ਰਬ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੇੜੀ ਵਾਲਾ ਆਖਦਾ ਸੀ ਪਾਣੀ ਘਟ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਆਰਪਾਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੀਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਉਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ, ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ। ਮਲਾਹ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਬੇੜੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ! ਤੇਰੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ।' ਬੇੜੀ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਨਾ ਸਕਿਆ ਉਸ ਨੇ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਯਾਤਰੂ ਬੈਠਾਏ ਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਰਸੇ ਖੋਹਲ ਸੁਟੇ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਬੇੜੀ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਜਲ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਪਰ ਮਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਅਸਮਾਨ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੇੜੀ ਪਾਰ ਜਾ ਲਗੀ। ਜਦੋਂ ਯਾਤਰੂ ਬੇੜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮੁੜ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਥਾਹ ਜਲ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਲਗਾ ਹਵਾ ਪੂਰੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਵਗਣ ਲਗੀ ਪਈ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਵੇਖਕੇ ਯਾਤਰੂ ਤੇ ਮਲਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪਏ। ਦੌਹ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀਪਤ ਅਪੜ ਗਏ।

ਪਾਣੀਪਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮੈਦਾਨ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਫਕੀਰ ਦਾ ਤਕੀਆ ਸੀ। ਉਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ 'ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ'()

(())ਪਾਣੀਪਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿਧ ਪੀਰ ਅਬੂ ਬਲੀ ਕਲੰਦਰ ਖਵਾਜਾ ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਦਾ ਚੋਲਾ ਸੀ ਇਸਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੰਨ ੧੨੭੨ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾਂ ਗਦੀ ਦੇ ਹਰ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਉਹ ਇਸ ਗਦੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੀਰ ਸੀ। ਪਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਲਿਖਤ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਸਫਾ ੧੪੫ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ।

ਆਖਦੇ ਸਨ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਦੇ ਤਕੀਏ ਤੋਂ ਰਤਾ ਪਰੇਡੇ ਖੂਹ ਸੀ ਉਸ ਖੂਹ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾ ਬੈਠੇ । ਬਾਣੀ ਉਚਰੀ, ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਵੀਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰੀ ਗਏ ।

ਸਬਬ ਨਾਲ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਟਟੀਹਰ ਉਸ ਖੂਹ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਕਲਿਆ । ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੁਰਕੀ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ ਟੋਪੀ ਦੇਖਕੇ ਉਸਨੇ ਜਾਣਿਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਫਕੀਰ ਹਨ ਇਸਲਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਟਟੀਹਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ 'ਸਲਾਮ ਅਲੈਕਮ' ਆਖੀ, ਉਸਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਦਿਤਾ—'ਸਲਾਮ ਅਲੇਖ' ਟਟੀਹਰ ਵਾਸਤੇ ਸਲਾਮ ਅਲੇਖ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਨ । ਓਹ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਅਸੂਲਾਂ ਦਾ ਖੰਡਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ? ਇਸਨੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ ? ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਟਟੀਹਰ ਨੇ ਮੁੜ ਪੁਛਿਆ, ਹੇ ਰਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ 'ਸਲਾਮ ਅਲੈਕਮ' ਆਖਿਆ, ਤੁਸਾਂ ਸਲਾਮ ਅਲੇਖ ਉਤਰ ਦਿਤਾ 'ਸਲਾਮ ਅਲੇਖ' ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਜੋ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ !' ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਲੇਖ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਜੋ ਅਗੋਚਰ ਅਗਮ, ਅਗਾਧ ਅਤੇ ਅਲੇਖ ਹੈ ! ਉਸ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ? ਮੈਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ।'

ਟਟੀਹਰ ਨੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕਢਿਆ ਤੇ ਤਕੀਏ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਜਾ ਸੁਣਾਈ । ਪੀਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਭਖ ਗਿਆ । ਓਹ ਕੌਣ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਕੰਦਰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ

ਨੂੰ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਨੇ । ਜੇ ਓਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਕੇ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਉਠਿਆ ਤੇ ਉਸ ਖੂਹ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠੇ ਸਨ ।

ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਕੋਲ ਵਾਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀਦੇ ਨੂਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਵੇਖਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ ਵਲ ਟਿਕ ਟਿਕੀ ਲਾਕੇ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਵੇਖੀ ਗਿਆ । ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਨੂੰ, ਬੈਠ ਜਾਹ ! ਹੈਰਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈਂ, ?’

‘ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਜੇ ?’ ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਨੇ ਜ਼ਬਾਨ ਹਿਲਾਈ ।

‘ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੰਦੇ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮਤ ਕੇਹੜਾ ਜੇ, ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ?’

‘ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਨਾ ਇਸਲਾਮ ! ਸਚਾ ਮਨੁਖ ਧਰਮ !’

‘ਉਹ ਕੇਹੜਾ ਧਰਮ ਹੈ ?’

‘ਜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲੋਂ ਵਿਛੜੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ । ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਚਾਈ, ਨੇਕੀ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਖੰਡ, ਕੂੜ, ਧੋਖਾ, ਤੇ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ।’

ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ—ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਸਿਰ ਤੇ ਵਾਲ ਰਖੇ ਹਨ । ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਰਵਾਜ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਏਹੋ ਗਲ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਨਾਲੇ ਸਿਰ ਮੁਨਾਉਣ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ।’ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ—

ਮਨੂਆ ਮੂੰਡੈ ਤਬ ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਾਏ ॥ ਬਿਨੁ ਮਨ ਮਾਨੋ ਜੁਗਤ ਨ ਪਾਏ ॥
 ਮੂੰਡੁ ਕਟ ਗੁਰੂ ਆਗੈ ਧਰੈ ॥ ਮਨ ਮਤਿ ਤਿਆਗ ਗੁਰ ਕੀ ਮਤ ਤਰੈ ॥
 ਮੂੰਡੁ ਮੂੰਡਾਇ ਹੋਇ ਸਭ ਰੇਨਾ ॥ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ ਪਰਖੈ ਗੁਰ ਕੇ ਬੈਨਾ ॥
 ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਾਏ ਕੀ ਇਹ ਗਤਿ ਭਾਈ ॥ ਕੋ ਬਿਰਲਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮੂੰਡ ਮੂੰਡਾਈ ॥
 ਸੁਆਦ ਸਨੇਹ ਮਮਤਾ ਸਭ ਤਜਿ ਗਈਅੰ ॥
 ਤਉ ਨਾਨਕ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕੁਲਹ ਪਹਿਰੀਅੰ ॥ ੧ ॥
 ਪੀਰ ਮਤਿ ਮੁਰੀਦ ਹੋਇ ਰਹਿਨੰ ॥ ਖਫਨੀ ਟੋਪੀ ਮਨਿ ਸਬਦੁ ਗਹਿਨੰ ॥
 ਬੈਹਤਾ ਦਰੀਆਉ ਕਰਿ ਰਹੈ ਬਰੇਤੀ ॥ ਸਹਜਿ ਬੈਸਿ ਤਹਾਂ ਸੁਖ ਮਨਾਤੀ ॥
 ਹਰਖ ਸੋਗੁ ਕੀਨਾ ਅਹਾਰੀ ॥ ਪਹਿਰੈ ਖਫਨੀ ਸਭਿ ਦੁਸਟ ਬਿਦਾਰੀ ॥
 ਸੁੰਨ ਨਗਰ ਲੈ ਬਸਤੀ ਰਹਾਈ ॥ ਤਉ ਖਫਨੀ ਕੀ ਜੁਗਤਿ ਪਾਈ ॥
 ਕੁਟੰਬ ਛੋਡਿ ਹੂਆ ਇਕੇਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪਹਿਰ ਖਫਨੀ ਭਇਆ ਸੁਹੇਲਾ ॥ ੧ ॥
 ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਦੀਖਿਆ ਮਹਿ ਸਹਜਿ ਗਹਿਨੰ ॥ ਪੰਚ ਇੰਦਰੀ ਦਲਿ ਅਦਲਿ ਰਹਿਨੰ ॥
 ਦਿਸਟਿ ਬੰਧਿ ਭਰਮਤਾ ਰਹੀਅੰ ॥ ਦਸ ਹੀ ਦੁਆਰੇ ਤਾਲ ਚੜੀਅੰ ॥
 ਅਵਸਰ ਹਾਟ ਕਾੜ ਕਰਨੰ ॥ ਲੋਇ ਲੰਗੋਟੀ ਜਰਾ ਨ ਮਰਨੰ ॥
 ਪਹਿਰ ਲੰਗੋਟੀ ਰਹੈ ਇਕੇਲਾ ॥ ਉਲਟਿ ਲੰਬਿ ਨਾ ਪਵੈ ਗਉਲਾ ॥
 ਬਲੰਦ ਮਤਿ ਗੁਰ ਹਿਰੀ ਛੋਰੀ ॥ ਇਹੋ ਜੁਗਤਿ ਨਾਨਕ ਪਹਿਰਬੋ ਲੰਗੋਟੀ ॥
 ਸਰਬ ਗਿਆਨ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭੀਤੰ ॥ ਪਾਵਕ ਪਨ ਜਾਤਿ ਮਨਿ ਨੀਤੰ ॥
 ਧਰਨਿ ਤਰਵਰ ਕੀ ਰਹਿਤ ਰਹਿਨੰ ॥ ਕਾਟਨੁ ਖੋਦਨੁ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹਨੰ ॥
 ਦਰਿਆਉ ਬੇਲੇ ਰੀਤੀ ਬਾਛੰ ॥ ਭਾਇ ਭਾਇ ਉਹੁ ਕਰੋ ਹਾਛੰ ॥
 ਇਹ ਮਥਨ ਮਥਿ ਕੈ ਰਹੈ ਉਪਰਾਮੰ ॥ ਤਉ ਸਹਜਿ ਪਾਉ ਪੇਸ ਹੋਇ ਬ੍ਰਹਮੰ ॥
 ਬਿਨ ਬ੍ਰਹਮ ਚੀਨੇ ਪਾਉ ਪੋਸਤਿ ਆਗੇ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕ ਉਹ ਤਿੜਿ ਨ ਲਾਗੇ ॥
 ਜੀਵਤ ਮਰੈ ਜਾਗਤ ਫੁਨਿ ਸੋਵੈ ਜਾਨਤ ਆਪੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
 ਸਫਨ ਸਫਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਖਾਲਕ ਕਉ ਤਉ ਦਰਵੇਸ ਕਹਾਵੈ ॥ ੨ ॥
 ਤੇਰਾ ਜਨੁ ਹੈ ਕੋ ਐਸਾ ਦਿਲਿ ਦਰਵੇਸੁ ॥
 ਸ਼ਾਦੀ ਗਮੀ ਤਮਕ ਨਹੀ ਗੁਸਾ ਖੁਦੀ ਹਿਰਸ ਨਹੀ ਏਸ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਕੰਚਨੁ ਖਾਕੁ ਬਰਾਬਰ ਦੇਖੈ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਪਛਾਣੈ ॥
 ਆਈ ਤਲਬ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਮਾਨੈ ਅਵਰ ਤਲਬ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ॥
 ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਸਣਿ ਬੈਠੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦੁ ਵਜਾਵੈ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਕੁਰਾਨੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ
 ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਹੋਰ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ ਦਿਤੀਆਂ । ਨਿਹਾਲ
 ਹੋ ਗਿਆ । ਨਿਰਾ ਨਿਹਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗਾ

ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਈ ! ਤੀਨ ਲੋਕ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਪੜ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਹਾਥੀ

ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦਿਲੀ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਸੁਦਾਈ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਅਜੇ ਕਟੜ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬਚ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਜੋ ਆਖੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਖੁਦਾ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹਨ। ਕਈ ਐਸੇ ਸਾਧੂ ਉਸਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਉਹ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਐਸੇ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਕਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦਿਲੀ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਮਿਲਣਗੇ।

ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਰਫ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਦੀਵੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੌਂਹ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦਿਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਗਏ ਦੇਵਨੇਤ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਇਕ ਸ਼ਾਹੀ ਹਾਥੀ (ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਹਾਥੀ ਮਰ) ਗਿਆ ਮਹਾਵਤ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਪਿਟ ਪਿਟ ਕੇ ਖੀਵਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਹਾਥੀ ਮਹਾਵਤ ਕੋਲੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਹਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮਰਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਜ਼ਾਰੇ ਬਜ਼ਾਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਣ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ। ਨੇੜੇ ਚਲੇ ਗਏ ਮਹਾਵਤ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਭੈੜੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ ਦਿਆਲੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆ ਗਈ। ਮਹਾਵਤ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਰੋਣਾ ਬੰਦ

ਕਰ ਦੇਹ, 'ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਦਾ ਜਾਪੁ ਕਰ। ਤੇਰਾ ਹਾਥੀ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਮਰੇ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਮਹਾਵਤ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨੇ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਤਾਂ ਅਨਸੁਣਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਕਿਹਾ, 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਹਾਥੀ ਵਲ ਦੇਖ ! ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਪੁੰਝ ਲੈ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ।'

ਮਹਾਵਤ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਹਾਥੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹਾਥੀ ਕਿੰਨੀ ਥਾਂ ਮਲੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਵਤ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਸਚਮੁਚ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ। ਓਹ ਕੰਨ ਹਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨ ਹਿਲਦੇ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਵਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਢਹਿ ਪਿਆ। ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਰੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹਸ ਪਿਆ। ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋ ਬਦਲ ਗਈ ਹਾਥੀ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕੀਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਥੇ ਸੌ ਕੁ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਦ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਟੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਇਕ ਫਕੀਰ ਨੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੋਈ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੈ !' ਕਿਸੇ ਆਖਿਆ 'ਹਿੰਦੂ ਅਵਤਾਰ ਹੈ।' ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੁਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ, ਸਭ ਨੂੰ 'ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿਕਰਤਾਰ !' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਦਸਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਹ ਖਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੌਲਵੀ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਦੇ। ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪੁਛੀ। ਪੂਰੀ ਘਟਨਾ ਸੁਣ ਚੁਕਣ ਪਿਛੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਤੇ ਮੌਲਵੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਵਲੀ ਹੈ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵੇਲੇ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਦੇਖਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਦਿਸੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ! ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੱਲਵੀ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ, ‘ਸਾਈਂ ਲੋਕਾ ! ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਾਥੀ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਤੁਸਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ?’

ਮੱਲਵੀ—‘ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਹਨ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ‘ਫਿਰ ਆਪ ਪੁਛ ਲੈਣ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਭਰਿਆ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮੱਲਵੀ ਤਾਂ ਠਠੰਬਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਗੇ ਹੋਇਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ, ‘ਰਬ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ?’

‘ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

ਸਿਕੰਦਰ ‘ਤੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਕਿਥੇ ਹੈ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਓਹ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਸਤ ਹੈ ਉਹ ਜਗਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ (ਮਰਦ) ਹੈ। ਓਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਹੋਕੇ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ। ਪਰ ਓਹ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ‘ਜੇ ਤੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਖ

ਉਤੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰੇ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਕਰਤਾਰ (ਅਲਾਹ) ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਦ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ !’

ਸਿਕੰਦਰ—‘ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ! ਹਾਥੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੱਛਾ ਜੇ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ, ਓਹੋ ਕੁਝ ਦੇਵੇਗਾ ।

ਸਿਕੰਦਰ ਉਸੇ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਚੜਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹਾਥੀ ਮਰ ਗਿਆ । ਸਾਰੇ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਖੁੜਕ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਫਕੀਰ ਹੈ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ, ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਹਠ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮੂਰਖ ਪੁਣੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ।

ਸਿਕੰਦਰ—‘ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਵੀ ਕਰ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੁਕਮ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ । ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਹੀਂ !

ਸਿਕੰਦਰ—‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਾਂ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਭੋਲੇ ਬੰਦੇ ! ਸੋਚ, ਇਸ ਤਖਤ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋ ਗਏ । ਕਈ ਸਿਕੰਦਰ ਹੋ ਗਏ । ਉਹ ਕਿਥੇ ਹਨ ? ਕੀ ਉਹ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸੁਤੇ ?

ਸਿਕੰਦਰ ਕੁਝ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹਠ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨਾ ਛਡਿਆ । ਉਹ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, ‘ਜਾਂ ਹਾਥੀ ਜੀਉਂਦਾ ਕਰੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਸੁਟੇ ਜਾਓਗੇ !’

‘ਅਗੇ ਹਾਥੀ ਮਹਾਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਤਰਲਿਆਂ ਨੇ ਜੀਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਬੰਦੀ ਖਾਨੇ ਸੁਟੇ ਜਾਂ ਕਾਠ ਮਾਰੇ ।’

ਮੂਰਖ ਸਿਕੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸਨੇ ਆਪਣਿਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ! ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹਾਥੀ ਜੀਉਂਦਾ ਨਾ ਕਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਛਡਣਾ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਹੈ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੁਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।' ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਕੌਣ ਕਰੇ ? ਸਰਕਾਰੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਾਕੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਲ ਤੋਰ ਲਿਆ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਖੁਦ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸਨ । ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਿਆਰ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਸਚੇ ਮਨੁਖੀ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਟਣੇ ਸਨ । ਮਰਦਾਨਾ ਰਤਾ ਘਾਬਰਿਆ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਹ ਖਿੜੇ ਮਥੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਪੁਜੇ । ਨਰਕ ਸਮਾਨ ਹਨੇਰੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ । ਕੈਦੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਵਾਂਗ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਆਪ ਹਰਿ ਜੀ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਓਹ ਰਬਾਬ ਵਜਾਵੇ । ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਧੁਨ ਵਾਲੀ ਰਬਾਬ ਵਜੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਲ ਹੀ ਸੀ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਗਏ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਠ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਕਾਠ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ । ਜੋ ਭੁਖ ਤਰੇਹ ਤੇ ਪਿਆਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਸਨ, ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ । ਪੀੜਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਇਕ ਸੁਰ 'ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਦੀ ਧੁਨ ਗਾਈ । ਦਸ ਮਿੰਟ ਤਕ

ਦੋਵੇਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਓਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਕੈਦੀ, ਰਾਖੇ ਪਿਆਦੇ ਤੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਭੀ 'ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ । ਸਤਿਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ । ਓਹ ਨਰਕ ਵੀ ਸਵਰਗ ਬਣ ਗਿਆ । ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ।

ਸੰਤ੍ਰੀਆਂ (ਰਾਖਿਆਂ) ਨੇ ਦੇਖਿਆਂ, ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੰਦਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਰੋਣੇ ਤੇ ਚੁਪ ਦੀ ਥਾਂ ਰਬੀ ਰਾਗ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ੍ਰੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਰ ਪੁਟਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਣੇ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਓਹ ਅੰਨੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਜੇ ਪਿਛੇ ਮੁੜਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਸੀ । ਓਹ ਨਠ ਨਠ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਗਏ । ਸਾਰਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਅਸਚਰਜ ਖੇਲ ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਸੁਣਾਇਆ ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਿਕੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘਾਬਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਿਆਨਕ ਸੁਪਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ । ਸਿਰ ਤੇ ਹਿਕ ਵਿਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਓਹ ਵਿਆਕੁਲ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹਕੀਮਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਤੜਪ ਉਠਿਆ 'ਭੁਲ ਹੋਈ ! ਓਹ ਕੋਈ ਵਡਾ ਵਲੀ ਹੈ । ਖੁਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿਓ ।'

ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸੰਤ੍ਰੀ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਲ ਨੱਠ ਉਠਿਆ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਪੁਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਵੀ ਪਿਛੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ।

‘ਖੁਦਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ! ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ਦੀ

ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਆਜ਼ਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਓ ਮੌਜ ਕਰੋ !' ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਪੁਜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

‘ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੇ ! ਜੇ ਅਸਾਨੂੰ ਦੋਹ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰੋ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

ਇਉਂ ਬਹਿਸ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸਾਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ ! ਆਪ ਸਿਕੰਦਰ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਿਆ। ਆਖਦੇ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕੀਤੇ।

੫੩. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਜਾਣਾ

ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ, ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। ਦਿਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਸੀ। ਬਿੰਦਰਾਬਨ (ਮਥਰਾ) ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਜੰਮੇ, ਪਲੇ ਤੇ ਖੇਡੇ ਸਨ ਇਸ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ ਦਿਲੀਓਂ ਤੁਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਪੁਜ ਗਏ। ਅਗੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਨਾਟਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਯੋਗੀ ਤੇ ਆਗੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਨਾਟਕ ਪਾਤ੍ਰ ਨੀਵੇਂ ਜੀਵਣ ਦੇ

ਲੋਕ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਦੀ ਨਕਲ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ
ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੀੜਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ
ਅਗੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਸ ਕਰਮ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ।

ਵਾਇਨਿ ਚੇਲੇ ਨਚਨਿ ਗੁਰ ॥ ਪੈਰ ਹਲਾਇਨਿ ਫੇਰਨਿ ਸਿਰ ॥
ਉਡਿ ਉਡਿ ਰਾਵਾ ਝਾਟੈ ਪਾਇ ॥ ਵੇਖੈ ਲੋਕੁ ਹਸੈ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥
ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਨਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ ॥ ਆਪਿ ਪਛਾੜਹਿ ਧਰਤੀ ਨਾਲਿ ॥
ਗਾਵਨਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਨਿ ਕਾਨ ॥ ਗਾਵਨਿ ਸੀਤਾ ਰਾਜੇ ਰਾਮ ॥
ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾਕਾ ਕੀਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ ॥
ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿ ਕਰਮਿ ਚੜਾਉ ॥ ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ ਜਿਨਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥
ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਨਦਰੀ ਕਰਮਿ ਲਘਾਏ ਪਾਰਿ ॥
ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ ॥ ਬਲ ਵਾਰੋਲੇ ਬਹੁਤੁ ਅਨੰਤੁ ॥
ਲਾਟੂ ਮਾਧਾਣੀਆ ਅਨਗਾਹ ॥ ਪੰਖੀ ਭਉਦੀਆ ਲੈਣ ਨ ਸਾਹ ॥
ਸੂਐ ਚਾੜਿ ਭਵਾਈਅਹਿ ਜੰਤ ॥ ਨਾਨਕ ਭਉਦਿਆ ਗਣਤ ਨ ਅੰਤ ॥
ਬੰਧਨ ਬੰਧਿ ਭਵਾਏ ਸੋਇ ॥ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਨਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਨਚਿ ਨਚਿ ਹਸਹਿ ਚਲਹਿ ਸੇ ਰੋਇ ॥ ਉਡਿ ਨ ਜਾਹੀ ਸਿਧ ਨ ਹੋਇ ॥
ਨਚਣੁ ਕੁਦਣੁ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਮਨਿ ਭਉ ਤਿਨਾ ਮਨਿ ਭਾਉ ॥੨॥*
(ਮ: ੧ ਵਾਰ ਆਸਾ)

੫੪. ਰੀਠੇ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਮਥਰਾ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਰਾਵਾ
ਬਦਲ ਲਿਆ । ਪਹਿਰਾਵੇ ਬਾਰੇ ਮੈਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, ‘ਗੁਰੂ
ਜੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਵੇਸਾਂ ਦਾ ਅਜੀਬ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀ
ਪਹਿਰਾਵਾ ਧਾਰਕੇ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਬੂਆ ਰੰਗ
ਦੀ ਫਤੂਹੀ ਪਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਉਤੇ ਇਕ ਚਿਟਾ ਸਾਫਾ ਯਾ ਟੋਪੀ ਸੀ ਅਤੇ
ਗਲ ਵਿਚ ਹਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਥੇ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਾਂਗ ਕੇਸਰੀ ਤਿਲਕ
ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

*ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਮੈਕਾਲਿਬ ਸਾਹਿਬ

ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਹਿਸਾ ਪਹਿਲਾ, ਰਚਿਤ ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਸ ਆਰਬਕ ਮੈਕਾਲਿਫ
ਪੰਜਾਬੀ ਉਲਥਾਕਾਰ ਮਾਸਟਰ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਫਾ ੧੩੭

ਏਸੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੀ ਪਰੋੜਤਾ ਪਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ, ਏ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਂਖੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, 'ਏਕ ਬਸਤਰ ਚਿਟਾ ਏਕ ਪੈਰ ਜੁਤੀ, ਏਕ ਪੈਰ ਖਉਂਸ (ਖੜਾਵਾਂ) ਗਲ ਕਫਨੀ, ਸਿਰਿ ਟੋਪੀ ਕਲੰਦਰੀ, ਮਾਲਾ ਹਡਾਂ ਕੀ, ਮਥੇ ਤਿਲਕ ਲਾਇ । ਪਹਿਰਾਵਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਾਸ ਮਤਲਬ ਦੀ ਖਾਤਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਰਲਵਾਂ ਵੇਸ ਜਾਂ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸੀ ।()

ਇਉਂ ਨਿਰਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਬੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗੇ । ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਤਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਪੀਲੀਭੀਤ ਵਿਚ ਗੋਰਖ ਮਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਗੋਰਖ ਮਤਾ ਗੋਰਖ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਵਡਾ ਅੱਡਾ ਸੀ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਡਿਆਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹੁੰਚਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਝਿਜਕ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਗੋਰਖ ਮੰਡਲੀ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁੱਜੇ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਆਸਣ ਲਾਇਆ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਠੀਕ ਕੀਤੀਆਂ । ਰਬਾਬ ਵਜਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ । ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵੀ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ । ਰਬੀ ਨਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਉਤੇ ਜਾਦੂ ਵਰਗਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ । ਅਗੰਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਜੋਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਵੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਉਹ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੁਛਦੇ ਸਨ ਇਹ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਹਿੰਦੂ ਹਨ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ! ਕਿਹੜੇ ਭੇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੇ ਹੋਣਗੇ ! ਪਰ ਸਮਝ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ । ਮੁਖੀ ਜੋਗੀ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਤੇ ਮੰਗਲ ਦਾਸ ਵੀ ਆ ਗਏ । ਮਛੰਦਰ

()ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਲਿਖਤ ਪਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ.

ਨਾਥ ਤੇ ਮੰਗਲ ਦਾਸ ਵੀ ਗਏ। ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਛਿਆ, 'ਭਗਤਾ ਦਸ ! ਤੇਰਾ ਕੇਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਕੋਲੋਂ ਦੀਖਿਆ ਲਈ ਉ, ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ?'

ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਦੇ ਇਹ ਸੁਆਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਕਉਣ ਤਰਾਜੀ ਕਵਣੁ ਤੁਲਾ ਤੇਰਾ ਕਵਣੁ ਸਰਾਫੁ ਬੁਲਾਵਾ ॥

ਕਉਣ ਗੁਰੂ ਕੈਪਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੇਵਾ ਕੈਪਹਿ ਮੁਲ ਕਰਾਵਾ ॥ ੧ ॥

ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥

ਤੂੰ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਤੂੰ ਆਪੇ ਸਰਬ ਸਮਾਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮਨੁ ਤਾਰਾਜੀ ਚਿਤੁ ਤੁਲਾ ਤੇਰੀ ਸੇਵ ਸਰਾਫੁ ਕਮਾਵਾ ॥

ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਸੋ ਸਹੁ ਤੋਲੀ ਇਨ ਬਿਧਿ ਚਿਤੁ ਰਹਾਵਾ ॥ ੨ ॥

ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਤੋਲ ਤਰਾਜੀ ਆਪੇ ਤੋਲਣਹਾਰਾ ॥

ਆਪੇ ਦੇਖੈ ਆਪੇ ਬੂਝੈ ਆਪੇ ਹੈ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ੩ ॥

ਅੰਧੁਲਾ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਪਰਦੇਸੀ ਖਿਨੁ ਆਵੈ ਤਿਲੁ ਜਾਵੈ ॥

ਤਾਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਨਕ ਰਹਦਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮੂੜਾ ਪਾਵੈ ॥ (ਮਃ ੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇਹੜਾ ਹੈ ? ਪਰ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ! ਇਹ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੱਡਾ ਵਡਾ ਹੈਂ ਕਿਹੜੀ ਤਕੜੀ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵਟੇ ਲਵਾਂ । ਇਹ ਵੀ ਦਸ ਕਿ ਸਰਾਫ (ਸਹੀ ਹਾੜਨ ਵਾਲਾ) ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦੀਖਿਆ ਦੇਵੇ (ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਚੇਲਾ ਬਣਾਵੇ) ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਕਿਸ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਾਂ । ਉਹ ਮੇਰੇ ਚੰਗੇ ਦਾਤਾ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਜਲ ਥਲ ਧਰਤੀ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਹਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਵਿਚ ਘੁਲਿਆ ਹੈਂ । ਹਾਂ ! ਇਕ ਢੰਗ ਤੇਰੇ ਹਾੜਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸੁਝਿਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਤਕੜੀ ਤੇ ਚਿਤ ਦੇ ਵਟੇ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਹੈ ਉਸ ਸੇਵਾ ਫਲ ਨੂੰ ਸਰਾਫ ਸਮਝਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੋਲਾਂ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਤਸਲੀ ਹੋਵੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦੇ

ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਨੇ ਨਹੀਂ, ਓਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਕੰਡਾ, ਆਪੇ ਵਟਾ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਆਪ ਹੀ ਦੇਖਦਾ, ਆਪ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਆਪੇ ਬਿਉਪਾਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਆਪ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਦਸਾਂ ਵੀ ਕਿਸਤਰਾਂ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਕ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਹੈ । ਇਹ ਪਾਰੇ ਸਮਾਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਦੀ ਕਿਤਿਓਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਕਿਤਿਓਂ ਦੇ । ਜਦੋਂ ਮਨ ਟਿਕਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵੇ । ਕਿਸਤਰਾਂ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਜੋਗੀਓ ! ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦਸਾਂ ? ਆਪ ਹੀ ਸਮਝ ਜਾਓ ।’

ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਦੀ ਤਸਲੀ ਨਾ ਹੋਈ । ਮੰਗਲ ਦਾਸ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਐਸਾ ਜੋਗੀ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਈਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਰੂ ਉਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ।

ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਹੋਰ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, ‘ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਕੋਲੋਂ ਜੋਗ ਲਿਆ ਹੈ, ਕੰਨੀਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਹਨ ਸਿਰ ਮੁਨੇ ਹੋਏ ਨੇ । ਖਫਨੀ ਤੇ ਡੰਡਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ । ਕਠਨ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਭੇਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਗਦੇ ਹੋ ਨਾ ਹਿੰਦੂ । ਹਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਗਲ ਕਿਉਂ ਪਾਈ ਹੈ ? ਇਸ ਭੇਸ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ ਜੋਗੀ ਹੋਵੋ, ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇ ।’

ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਖੁਦ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਸਕੇ ਬੋਲੇ—

ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ ਜੋਗੁ ਨ ਡੰਡੈ ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ ॥

ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ ਮੁੰਡਿ ਮੁੰਡਾਈਐ ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਝੀ ਵਾਈਐ ॥

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥

ਓ ਭੁਲੜ ਲੋਕੋ ! ਤੁਹਾਡਾ ਜੇਹੜਾ ਭੇਸ ਹੈ, ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ

ਟਾਕੀਆਂ ਦੀ ਖਫਨੀ ਸੁਵਾਕੇ ਗਲ ਪਾ ਲਈ, ਹਥ ਵਿਚ ਡੰਡਾ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਸਰੀਰ ਉਦਾਲੇ ਸੁਆਹ ਮਲ ਬੈਠੇ ਕੰਨ ਪੜਵਾਕੇ ਮੂੰਦਰਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੁਨਾਕੇ ਘਰ ਛਡਿਆ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਉਤੇ ਵੇਹਲੇ ਬੈਠੇ ਸਿੰਝੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਫਿਰੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪੇਟ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਜੇ, ਜੇ ਸਚਮੁਚ ਜੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਧੂ ਟੰਟੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ। ਘਰ ਬੈਠਕੇ ਸੰਜਮ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਮਰਦ ਓਹ ਹੈ ਜੋ ਮਾਯਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹੇ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਡਰਾਕੁਲ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਜੇ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਲੁਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਜੇ।

ਗਲੀ ਜੋਗੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਰਿ ਸਮਸਰ ਜਾਣੈ ਜੋਗੀ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਕੋਈ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲੱਛਨ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਇਕ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਵਾਪਰੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੱਡਰੇਪਨ ਜੋਗ ਦਾ ਭੇਤ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ। ਸੋਨੇ ਤੇ ਮਿਟੀ, ਉਚ ਤੇ ਨੀਚ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਮਨੁਖ, ਬਨਾਸਪਤੀ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਉਸ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸਮਝੇ, ਚਿਤ ਨੂੰ ਵਖੇਵੇਂ ਵਿਚ ਨਾ ਡੋਬੇ। ਅਸਲ ਜੋਗੀ ਓਹੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੋਗੁ ਨ ਬਾਹਰਿ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਜੋਗੁ ਨ ਤਾੜੀ ਲਾਈਐ ॥

ਜੋਗੁ ਨ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰਿ ਭਵਿਐ ਜੋਗੁ ਨ ਤੀਰਥਿ ਨਾਈਐ ॥

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥ ੨ ॥

ਭੋਲੇ ਜੋਗੀਓ ! ਬਾਹਰ ਨਸੇ ਫਿਰਨ, ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਣ, ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਅਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਜਾਕੇ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਕਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਲ ਦੀ ਭੜਕਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੀ। ਮਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ

ਜੁੜਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੈ ਤ ਸਹਸਾ ਤੂਟੈ ਧਾਵਤੁ ਵਰਜਿ ਰਹਾਈਐ ॥

ਨਿਝਰੁ ਝਰੈ ਸਹਜੁ ਧੁਨਿ ਲਾਗੈ ਘਰ ਹੀ ਪਰਚਾ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ ॥

ਦੇਖੋ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ, ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਬਖਸ਼ੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮੁਕ ਜਾਵੇ । ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਰੋਕੀਏ । ਜਦੋਂ ਮਨ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਲਗਾਤਾਰ ਦਸਵੇਂ ਦਵਾਰ ਚੌਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਮਝ ਲੈ ਘਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਜੀਵਦਿਆ ਮਰਿ ਰਹੀਐ ਐਸਾ ਜੋਗੁ ਕਮਾਈਐ ॥

ਵਾਜੇ ਬਾਝਹੁ ਸਿੰਝੀ ਵਾਜੈ ਤਉ ਨਿਰਭਉ ਪਦ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਤਉ ਪਾਈਐ ॥

(ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਘਰੁ ੭)

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਐਸੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋਈਏ ਕਿ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਮਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਸਤੂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋਗ ਕਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਸਮਝ ਸਿੰਝੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਜਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਚਿਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਬਿਰਤੀ ਉਸ ਮਦ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਸੋ ਜੋਗੀਓ ! ਇਹ ਹੈ ਸਚੇ ਜੋਗ ਦਾ ਮਾਰਗ । ਐਵੇਂ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੋ । ਵੇਹਲੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਉਤੇ ਭਾਰ ਜੇ । ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ ਤੇ ਮੰਗਲਦਾਸ ਨਿਰੁਤਰ ਹੋ ਗਏ । ਦੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਣੀ ਲਗੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਚਰਣੀ ਲਗਣ ਦੀ ਢਿਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਅਗੇ ਤੋਂ

ਸਤਿਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗੋਰਖ ਮਤੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਮ 'ਨਾਨਕ ਮਤਾ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜੇ ਅਟਲ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੋਰਖ ਮਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਐਸੇ ਜੋਗੀ ਵੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਠਨ ਘਾਲਣਾਂ ਘਾਲਕੇ ਕੁਝ ਸਿੱਧੀਆਂ (ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕੌਤਕ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਏ। ਕੋਈ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਉਡਿਆ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਸੁਕਾ ਦਿਤਾ ਕਿਸੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਦੁਧ ਦਰਸਾਇਆ ਆਦਿਕ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਜੋ ਚਾਹੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝਕੁ ਕੌਤਕ ਦਿਖਾਏ। ਜੋਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਗ ਵਾਲੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਹੀ ਠੰਢੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਕ ਹੰਕਾਰੀ ਜੋਗੀ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ ਚਿਪੀ ਤੇ ਖੜਾਵਾਂ ਕਿਧਰੇ ਉਡਾ ਦਿਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਲਦਾ ਮਰ ਗਿਆ ਉਹ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਦਿਸੀਆਂ।

ਜਿਸ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਗੋਰਖਮਤਾ (ਨਾਨਕ ਮਤਾ) ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ (ਰੇਠੜੇ) ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਰਮ ਕਪੜੇ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਦੇ ਰੁਖ ਬਹੁਤ ਹਨ ਰੀਠਾ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਸਤ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਡੇ ਰੁਖ ਦੇ ਹੇਠ ਜੋਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ, ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਰੁਖ ਹੇਠ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਅਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਖਵਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰੀਠੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਆਖਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਖਕੇ ਇਸ ਰੁਖ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਹ

ਜਿਧਰ ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਏਧਰ ਦੇ ਟਾਹਣ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਇਹ ਰੀਠੇ ਇਹਨਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਖਵਾਈਏ ।’

ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਝਟਪਟ ਰੁਖ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਉਪਰ ਜਾਕੇ ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਲੂਣਾ ਮਾਰਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੀਠੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿਗ ਪਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਲੋ ਮਿਤਰੋ ! ਇਹ ਛਕੋ ! ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੇ ਸਵਾਦੀ ਹਨ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀ ਹਸ ਪਏ । ਕਹਿਣ ਲਗੇ, ਕੌੜਾ ਫਲ ਖਾਕੇ ਮਰ ਜਾਈਏ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਖਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ! ਸਚੇ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਕਚੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਰੀਠਾ ਮਿਠਾ ਹੈ ।

ਇਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਦੇਖਣ ਦੇ ਮਾਰੇ ਇਕ ਰੀਠਾ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਮੂੰਹ ਪਾਯਾ ਉਸਨੂੰ ਐਨਾ ਸਵਾਦ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਧਰਤੀ ਉਤੋਂ ਰੀਠੇ ਚੁਕਕੇ ਖਾਨ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਬਹੁਤ ਮਿਠੇ ! ਬਹੁਤ ਸਵਾਦ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਘੁਟ ਆਉਂਦੇ ਨੇ । ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਖਾਈ ਗਿਆ । ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵੀ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਖਾਧੇ ਤੇ ਬੜੇ ਅਨੰਦ ਹੋਏ ਮਰਦਾਨਾ ਉਪਰ ਹੀ ਖਾਈ ਗਿਆ ।

ਜਦੋਂ ਜੋਗੀ ਰਜ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਜੋਗੀ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੀਠਾ ਤੋੜਕੇ ਮੂੰਹ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕੌੜਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਬਰਕਤ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਬੈਠੇ । ਅਜੇ ਉਸ ਰੁਖ ਰੀਠੇ ਦੇ ਅਧੇ ਹਿਸੇ ਦੇ ਰੀਠੇ ਮਿਠੇ ਹਨ ਤੇ ਅਧੇ ਦੇ ਕੌੜੇ ਹਨ ਹੁਣ ਓਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ।

**੫੫. ਬਨਾਰਸ ਦੇ ਪੰਡਤ ਚਤਰ ਦਾਸ ਨਾਲ
ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ**

ਮਾਯਾਵਾਦ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ

ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਹੀ ਅਗੇ ਆ ਗਏ । ਮਾਂ ਬਾਪ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ, ਸੁਲੱਖਣੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹਿਤ ਦੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਸੀ । ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਰੋਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੜਨ ਦੇਂਦਾ ਅਗੇ ਹੀ ਅਗੇ ਖਿਚੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਪੀਲੀਭੀਤ ਦੇ ਕਸਬੇ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਆਬਾਦੀਆਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਨਾਰਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਬਨਾਰਸ ਵੇਦਕ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹੈ । ਏਥੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਵੀ ਸਨ ਜੋ ਚੌਂਹ ਵੇਦਾਂ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਗਲ ਬਾਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਾਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣ ਦੇਂਦੇ ।

ਬਨਾਰਸ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ । ਉਸ ਪਾਸੇ ਮੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਨ । ਯਾਤਰੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਇਕ ਥੜੇ ਉਤੇ ਆਸਨ ਜਮਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ । ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਲੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰੀ ਗਏ ।

ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਤੜਕੇ ਤੋਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਦਾਨਪਾਤ੍ਰ ਅਤੇ ਦਾਨੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕੌਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਤੁਰਕਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ ਨੇ । ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਐਸਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ । ਕਈ ਤਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੇ ਕਲੰਦਰੀ ਟੋਪੀ ਦੇਖਕੇ ਉਂਵ ਹੀ ਡਰਦੇ ਸਨ ।

ਇਕ ਪੰਡਤ ਚਤਰਦਾਸ ਸੀ । ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮੁੜਿਆ ।

ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਲਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ
 ‘ਇਹ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਕਿਉਂ ਆਇਆ?’ ਉਸਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ।
 ਚਤਰਦਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
 ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ। ਚਤਰ ਦਾਸ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ—

ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ! ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ।’

ਚਤਰ ਦਾਸ—‘ਵਾਹ ਓਏ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹ ਪਹਿਰਾਵਾ ਕੇਹੜੇ
 ਦੇਸ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਤਾਂ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕੋਲ ਨਹੀਂ,
 ਸਾਲਗ ਰਾਮ (ਪੱਥਰ) ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ! ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਗਲ
 ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ! ਇਹ ਕੀ ਪਖੰਡ ਹੈ ?’ ਆਪਣੇ ਮਿਠੇ ਤੇ ਠੰਢੇ ਸੁਭਾ
 ਅਨੁਸਾਰ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਂਦੇ ਰਹੇ ਪੰਡਤ ਚਤਰ ਦਾਸ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ
 ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਬੋਲੀ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਿਲ ਗੁਫਾਰ ਕਢ ਚੁਕਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਬੋਲੇ—‘ਪੰਡਤ ਮਲ੍ਹਮ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਢੇਲੇ ਨੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਢੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਜੇ। ਪਰ
 ਕਰੋਧ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋਧ
 ਨਾ ਮਰੇ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਕਰਮ ਵੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੁਣ ਪੰਡਤ—

ਸਾਲਗ੍ਰਾਮ ਬਿਪ ਪੂਜਿ ਮਨਾਵਹੁ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਬੇੜਾ ਬਾਧਹੁ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥

ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਹੁ ॥

ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਰ ਹਰਿ ਹਟ ਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ ਤਿਸੁ ਭੀਤਰਿ ਮਨਿ ਜੋਵਹੁ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਚਹੁ ਭਰੇ ਕਿਆਰੇ ਤਉ ਮਾਲੀ ਕੇ ਹੋਵਹੁ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ ॥

ਜਿਉ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੋਟਿਆ ਜਾਈ ॥

ਬਗੁਲੇ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ ਜੇ ਤੂ ਕਰਹਿ ਦਇਆਲਾ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿਦਾਸਾ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਦਇਆਲਾ ॥

(ਮਃ ੧ ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਘਰੁ ੨)

ਹੇ ਪੰਡਤ ਸਾਲਗ ਰਾਮ ਗੋਲ ਪੱਥਰ, (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ। ਚੰਗੀ (ਧਰਮ ਕਿਰਤ) ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਸਮਝ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਬੇੜਾ ਬੰਨ੍ਹੋ ਜਿਸ ਰਾਂਹੀਂ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੋ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਦਇਆ ਕਰਨ। ਹੇ ਮੂਰਖ ! ਕਲਰ ਨੂੰ ਸਿੰਜ ਕੇ ਜਨਮ ਕਿਉਂ ਗਵਾਉਂਦੇ ਜੇ। ਭਾਵ ਜਿਸ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਉਸਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਕਚੀ ਕੰਧ ਢੱਠ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਰਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ—‘ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਕੀ ਕਦੀ ਖੂਹ ਚਲਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ? ਖੂਹ ਵਾਂਗ ਤੂੰ ਵੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਿਚਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰ, ਹੱਥ ਤਾਂ ਮਾਹਲ, ਟਿੰਡਾਂ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੈਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋਇਆ ਜਾਵੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਕੇ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਿਆਰੇ ਭਰੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਮਾਲੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਫਿਰ ਉਹ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸਦੇ, ਰੰਬੇ (ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਦੇ ਹੋਣ) ਲੈਕੇ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗਡੋ, ਜਦੋਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੋਗੇ। ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਬਗਲੇ ਤੋਂ ਹੰਸ ਬਣੋ ਤਾਂ ਜੋ ਦਿਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਦਇਆ ਕਰੋ।

ਉਪਰੋਕਤ ਅਰਥ ਭਾਵ ਸਮਝਕੇ ਪੰਡਤ ਚਤੁਰਦਾਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਤਾਂ ਨਾਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਗੁਸਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਜਾਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਰਬੀ ਬਲ ਨੂੰ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਰੀ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਯੋਗ ਉਤਰ ਦੇਂਦੇ ਗਏ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਭੀੜ ਚੋਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਨਸਦਿਆਂ ਹੀ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਪੰਡਤ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰੇਰਕੇ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਰਖ ਲਵੇ ਤੇ ਵਿਦਿਆ

ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖੇ, ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਗੁਰੂ ਧੁਰ ਤੋਂ ਸਭ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਏ
ਸਨ ਓਹ ਭਲਾ ਕਿਵੇਂ ਪੰਡਤ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਸਨ ? ਓਹ ਤਾਂ
ਚਤਰ ਦਾਸ ਜਹੇ ਸੈਂਕੜੇ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਚੱਕਰ
ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ । ਓਹਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਸ
ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ।

ਰਾਜਾ ਬਾਲਕ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ ਦੁਸਟਾ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੈ ॥
ਦੁਇ ਮਾਈ ਦੁਇ ਬਾਪਾ ਪੜੀਅਹਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੈ ॥
ਸੁਆਮੀ ਪੰਡਿਤਾ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ॥ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਪਾਵਉ ਪ੍ਰਾਨਪਤੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ॥
ਭੀਤਰਿ ਅਗਨਿ ਬਨਾਸਪਤਿ ਮਉਲੀ ਸਾਗਰ ਪੰਡੈ ਪਾਇਆ ॥
ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਦੁਇ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਨ ਆਇਆ ॥ ੨ ॥
ਰਾਮ ਰਵੰਤਾ ਜਾਣੀਐ ਇਕ ਮਾਈ ਭੋਗੁ ਕਰੇਇ ॥
ਤਾਕੇ ਲਖਣ ਜਾਣੀਅਹਿ ਖਿਮਾ ਧਨੁ ਸੰਗ੍ਰਹੇਇ ॥ ੩ ॥
ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ ਤਿਨਾਹੀ ਸੇਤੀ ਵਾਸਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਖਿਨ ਤੋਲਾ ਖਿਨ ਮਾਸਾ ॥੪॥੩॥੧੧॥
(ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਮਨ ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਇਆਣਾ ਹੈ, ਤਨ ਰੂਪ ਨਗਰੀ
ਕੱਚੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ । ਆਸਾ ਤੇ
ਤਿਸ਼ਨਾ ਮਾਵਾਂ ਹਨ ਤੇ ਰਾਗ ਦੋਖ ਬਾਪ ਹੈ । ਹੇ ਪੰਡਤ ! ਰਤਾ ਵਿਚਾਰ
ਕਰ । ਜਦੋਂ ਐਸੇ ਵੈਰੀ ਹਨ, ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ਤਾਂ ! ਤੂ ਹੀ ਦਸ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਦਰਖਤਾਂ ਵਿਚ ਅੱਗ ਛਿਪੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਹਰੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਸਮਝ
ਪੰਡਤ । ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਕਿ ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਘਰ ਹਨ, ਪਰ
ਬਾਹਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੱਭਣ ਜਾਂਦੇ ਜੇ ਦੋ ਅੱਖਰ ‘ਮਾਯਾ’ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੋ ‘ਰਾਮ’
ਦੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਰਾਮ ਸਿਮਰ ਚੰਗਾ ਹੈ ।

ਚਤਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ‘ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ’ ਨਾਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ

ਉਚਾਰੀ। ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਚਤਰਦਾਸ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਉਹ ਅਨੰਦ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਦਿਹਾੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ। ਚਤਰਦਾਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਅਸੂਲ ਸੁਣਾਏ, ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸੀ।

੫੬. ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਗੁਣ ਕਾ ਗਾਹਕ ਜੋ ਮਿਲੈ ਤਉ ਗੁਣ ਲਾਖ ਵਿਕਾਇ ॥ (ਮ: ੧)

ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰੇ ਭਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬ ਰੰਗ ਰਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ ਗਾਇਆ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ 'ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਮਨੁਖ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ।'

‘ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ?’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

ਏਹੋ ਕਿ ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਆਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਨੇਕ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੜਾਅ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਿੰਨੇ ਭੈੜੇ ਸਨ। ਓਹਨਾਂ ਨਾ ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਨਾ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤਾ। ਓਹ ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਲਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੋਈ ਜਵਾਹਰੀ ਬੱਚਾ ਹੀ

ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਲ ਪੱਥਰ ਹੀ ਸਮਝੇਗਾ। ਗੁਣ ਦੀ ਕਦਰ ਉਥੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗੁਣ ਦਾ ਗਾਹਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਜਗਤ ਉਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਯਾ। ‘ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ! ਭੁਖ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਫਲ ਪੂੰਗ ਨੂੰ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅੰਨ ਖਾਣ ਦੀ ਇਛਾ ਹੈ।’ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਸਗੋਂ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਏ ਨੈਨ ਮੁੰਦੇ ਗਏ, ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਚੀ ਸ਼ਬਦ ਕੋਈ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਵੀਹ ਪੰਝੀ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਖੋਲਕੇ ਲਾਗੇ ਖਲੋਤੇ ਦਰਖਤ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਤੋੜਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਫਰੋਲਿਆ। ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਮਿਟੀ ਦੇ ਉਪਰ ਉਛਾਲਣ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਲ ਢੇਲਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਢੇਲੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਉਤੇ ਜਾਚਿਆ। ਮੇਹਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸੁਟੀ। ਮੁੜ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਲੈ ਇਹ ਲਾਲ ! ਬਜ਼ਾਰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ ਇਸਨੂੰ ਵੇਚਕੇ ਕੁਝ ਖਾ ਪੀ ਆ ਨਾਲੇ ਦੇਖੀਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਜੁਵਾਹਰੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।’

‘ਸਤਿ ਬਚਨ ਦਾਤਾ !’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਲਾਲ ਫੜ ਲਿਆ। ਆਪਣੀ ਤਲੀ ਉਤੇ ਰੱਖਕੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਲਾਲ ਦੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਨੂੰ ਉਸਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਝਲ ਸਕੀਆਂ, ਉਹ ਝੰਜਲਾ ਗਈਆਂ। ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ‘ਲਾਲ ਲਭ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਲਾਲ ਦਾ ਮੁਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੇੜੇ ਤਰ ਜਾਣਗੇ। ਘਰ ਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਚਾਰ ਛਿੱਲੜ ਜੁੜ ਜਾਣਗੇ।’ ਇਉਂ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜੂ ਭੇਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਹਿਰ

ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਜਾ, ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾਈ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਵਡੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਕੇ ਹਰ ਇਕ ਹੱਟੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਲਾਲ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਗਿਆ। ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ, ਪੰਨਸਾਰੀਆਂ, ਲੁਹਾਰਾਂ, ਤਰਖਾਣਾਂ, ਤੇਲੀਆਂ ਤੇ ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦਾ ਮੁਲ ਪਾਇਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਘਟ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ, ਹੋਰ ਅਗੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ। ਜੁਵਾਹਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਟੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਪਹਿਲਿਆਂ ਦੋਂਹ ਜੁਵਾਹਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਲਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਪਾਈ। ਦੋ ਸੌ ਰੁਪੈ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਚੋਖੀ ਰਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੁਵਾਹਰੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਅੱਠ ਦਸ ਹੱਟਾਂ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਜੁਵਾਹਰੀ ਨੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਲਾਲ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਵੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਜੁਵਾਹਰੀ ਨੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਪੇਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕਢਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦਿਤਾ। ਨਾਲਹੀ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋੜ ਦਿਤਾ। 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ।' ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜੁਵਾਹਰੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬੰਦੇ ! ਮੈਂ ਇਹ ਲਾਲ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਮੁਲ ਐਨਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਕਿ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਵੇਚਕੇ ਭੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਭੇਟਾ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਹ ! ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਐਸਾ ਬਿਉਪਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਸਕੇ।' ਜੁਵਾਹਰੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਔਹੜੇ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ

ਕੀ ਆਖੇ, ਸੋਚ ਸੋਚਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਵਾਹਰੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਤਾਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦਸ ਸਕਾਂ ।

‘ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਹੈ । ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ਹੈ । ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਰ ਰੋਟੀ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਵਾਹਰੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਸੌ ਕੰਨੀ ਪੁਵਾਇਆ ਤੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਕਰਦਾ ਗਿਆ । ਰੱਜ ਕੇ ਮਠਿਆਈ ਖਾਧੀ ਸੀ । ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਾਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ‘ਸਾਲਸ ਰਾਇ ? ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਅਪੜਿਆ । ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ‘ਦਾਤਾ ! ਮੈਂ ਕੀ ਦਸਾਂ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਵੇਖੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਇਸ ਲਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੋ ਮੂਲੀਆਂ, ਕੋਈ ਚਾਰ ਸੇਰ ਆਟਾ, ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਬਦਾਮ ਤੇ ਕੁਝ ਜੁਵਾਹਰੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਮੁਲ ਪਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਸਾਲਸਰਾਇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਵਾਹਰੀ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਸਿਰਫ ਲਾਲ ਦੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਸਦਾ ਮੁਲ ਜਿੰਨੀ ਰਕਮ ਉਹ ਆਖਦਾ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਮੈਂ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ ਲਾਲ ਵੀ ਮੋੜ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਅੱਠਾਂ ਆਨਿਆਂ ਦੀ ਮਠਿਆਈ ਖਰੀਦੀ, ਰੱਜਕੇ ਖਾ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਰਾਤ ਵਾਸਤੇ ਪਲੇ ਬੰਨਕੇ ਲੈ ਆਇਆ ਹਾਂ । ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ । ਮਿਠੀ ਹਾਸੀ ਹਸਣ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਦੇਖਿਆ ਗੁਣ ਤੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੈ । ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਰੁਪੈ ਮੋੜ ਆ । ਆਪਾਂ ਰੁਪੈ ਕੀ ਕਰਨੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ । ਉਹ ਸਤਿ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਵੇਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕੰਨੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਨੂੰ ਮੋੜ ਆਵੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਰਾਹ ਆਇਆ ਸੀ, ਗਰਮ ਪੈਰ ਉਸੇ ਰਾਹ ਮੁੜ ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨੱਠ ਉਠਿਆ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਸਾਹ ਲਿਆ।

‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਮਾਯਾ ਰਖ ਲੈ। ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਹਾਂ ਅਸਾਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।’ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਢੇਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ।

‘ਤੇਰਾ ਮਾਲਕ ਸਾਧੂ ਹੈ ?’ ਸਾਲਸਰਾਇ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਪੁਛਿਆ ?

‘ਹਾਂ ਜੀ !’ ਮਰਦਾਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

‘ਕੀ ਨਾਮ ਤੇ ਕੀ ਭੇਸ ਹੈ ?’

‘ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਮ ਤੇ ਭੇਸ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ’ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕ ਕੋਲ ਲੈ ਚਲ ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਗੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਆਏ ਸੀ ਤਦੋਂ ਮੈਂ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਨਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਪੁਛਿਆ ਅਤੇ ਨਾਹੀਂ ਉਠਕੇ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇੱਛਾ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਰੋਮਣੀ ਲਾਲ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ, ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਜੋ ਆਪ ਮੁੜ ਆਏ।’

‘ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਥ ਚਲੋ ! ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।’ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

ਸਾਲਸਰਾਇ ਨੇ ਹਟੀ ਵਧਾਈ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜੰਦਰੇ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਸਾਥ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ। ਸਾਲਸਰਾਇ ਨੇ ਡੰਡਵਤ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ

ਕੰਵਲਾਂ ਉਪਰ ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਚਰਨ ਧੂੜ ਚੁਕ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਈ । ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਹਥ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਬਚਨ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਅਗੋਂ ਆਖਿਆ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਤਕਿਆ ਤਾਂ ਅਲਾਹੀ ਨੂਰ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਿਆ । ਨੈਨ ਮੁੰਦੇ ਗਏ ਸਾਰਾ ਤਨ ਲਰਜਿਆ । ਗਿਆਨ ਦੇ ਦੀਵੇ ਹਿਰਦੇ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬਲ ਪਏ । ਕੋਟ ਜਨਮ ਤੇ ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਲਟ ਗਿਆ । ਉਹ ਸਤਿ ਦਾ ਜਵਾਹਰੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੁੰਡ ਦੀ ਭੁਖੀ ਆਤਮਾ ਤਿਪਤ ਹੋ ਗਈ । ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਆ ਗਿਆ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ । ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਨੈਨ ਸਜਲ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਲੰਮੇਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਆਪਣੇ ਭਰਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਲਗੀ ਪਤਿਬਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੈਨ ਭਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਜਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹਾਂ ਦਾਤੇ ਜਗਤ ਪਾਪ ਹਰਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਗੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਨੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਮੈਂ ਨੀਚ ! ਮੈਂ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜੀਵ ਪਾਪੀ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕਰੋ ! ਦਇਆ ਕਰੋ ! ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦਸੋ ਮੈਂ ਅਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੂਝ ਹੋਵੇ ।’

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਸਾਲਸਰਾਇ ! ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਜਨਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ । ‘ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ।’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਿਆ ਕਰ । ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਤੇ ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਣੀ ਤੇ ਸਤਿ ਦਾ

ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਤੇਰਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਹਰ ਥਾਂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਧਰਤੀ, ਜਲ, ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਪੁਲਾੜ ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਪਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ।' ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ—

ਮੋਹੁ ਕੁਟੰਬੁ ਮੋਹੁ ਸਭ ਕਾਰ ॥ ਮੋਹੁ ਤੁਮ ਤਜਹੁ ਸਗਲ ਵੇਕਾਰ ॥
 ਮੋਹੁ ਅਰੁ ਭਰਮੁ ਤਜਹੁ ਤੁਮ ਬੀਰ ॥ ਸਾਚ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਰਵੈ ਸਰੀਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਜਾ ਨਵਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਰੋਵੈ ਪੂਤ ਨ ਕਲਪੈ ਮਾਈ ॥ ੨ ॥
 ਏਤੁ ਮੋਹਿ ਡੂਬਾ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਉਤਰੈ ਪਾਰਿ ॥ ੩ ॥
 ਏਤੁ ਮੋਹਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ਮੋਹੇ ਲਾਗਾ ਜਮ ਪੂਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ੪ ॥
 ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਲੇ ਜਪੁ ਤਪੁ ਕਮਾਹਿ ॥ ਨਾ ਮੋਹੁ ਤੁਟੈ ਨਾ ਥਾਇ ਪਾਹਿ ॥ ੫ ॥
 ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਤਾ ਏਹੁ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ੬ ॥

(ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਜਿਵੇਂ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਰਖੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਓਹ ਡੁਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੋਬਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ 'ਮੋਹ'। ਮੋਹ ਦੇ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਰਤੇ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਕਾਲਖ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਵੇਕਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਤੂ ਮੋਹ ਨੂੰ ਛੱਡੋ। ਹੇ ਬਹਾਦਰ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਮੋਹ ਤੇ ਭਰਮ (ਅਗਿਆਨਤਾ) ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ। ਜੇਹੜਾ ਸਚਾ ਨਾਮ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਜਦੋਂ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋਗੇ ਤਦੋਂ ਬੁਧੀ ਦਾ ਰੋਣਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਧੀਆਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਲਦੇ ਜੇ ਓਹ

ਘਰੇ ਹੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇ (ਹੇ ਸਾਲਸ ਰਾਇ) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮੋਹ ਵਿਚ
 ਡੁਬਾ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤ ਲੈਣ ਵਾਲਾ) ਹੀ
 ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਜੇਹੜਾ ਮੋਹ ਪਿਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ
 ਆਵਾਗੋਣ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦਾ ਓਹ ਕਈ ਜਨਮ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਤੇ ਪੰਛੀ ਪਸ਼ੂ
 ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੋਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਹੀ ਜਮਾਂ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਦੁਖ
 ਸਹਿੰਦਾ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦਾ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮੋਹ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ
 ਪਾਉਣ ਦਾ ਏਹੋ ਵਡਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਲੈਕੇ
 ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਤਪ ਕਰੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਮੋਹ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿਚ ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹੋਵੇ
 ਤਾਂ ਮੋਹ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ
 ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਦੁਰਮਤਿ ਤਿਆਗਿ ਲਾਹਾ ਕਿਛੁ ਲੇਵਹੁ ॥ ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੋ ਅਲਖ ਅਭੇਵਹੁ ॥

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਸਾਲਸਰਾਇ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਭਰਮ ਦਾ
 ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ । ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ
 ਲੈ ਗਿਆ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸਤਿਕਰਤਾਰ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਲੀਲਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਏ ।

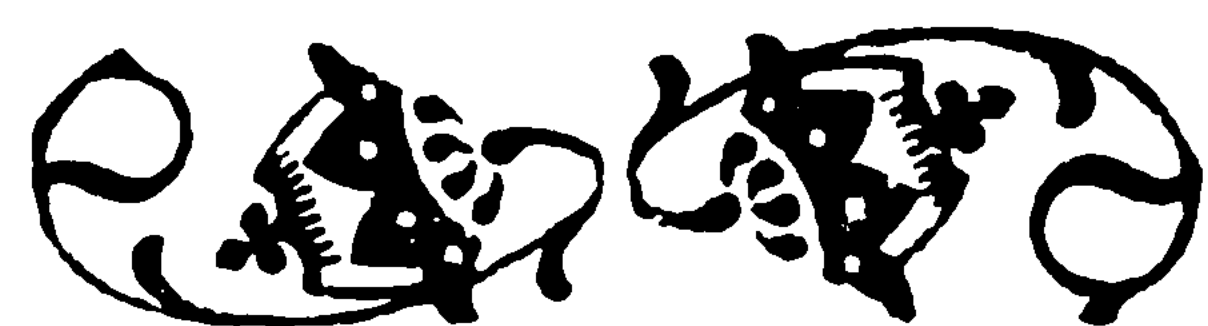
੫੭. ਅਧਰਕਾ ਮੁਖੀ ਬਣਾਇਆ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੋਖੇ ਦਿਨ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਰ ਰੋਜ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ
 ਨੂੰ 'ਸਤਿਸੰਗ' ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ
 ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਰੋਜ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਵਿਚ
 ਇਕ ਗਰੀਬ ਮਨੁਖ ਅਧਰਕਾ ਸੀ । ਮਾਯਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਹ
 ਗਰੀਬ ਸੀ, ਪਰ ਗਿਆਨ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਵਲੋਂ
 ਅਮੀਰ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ

ਕਰ ਲਿਆ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸੇ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਪਰ ਚਲਣ ਲੱਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੇ ਚਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਸਤਯ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ । ਪਟਨਾ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਡਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤਾ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਸੇਵਕ, ਪਰੇਮੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਦੇ । ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਤੇ ਅਧਰਕਾ ਵੀ ਆਏ ਮੁਖੀਆਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਧਰਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸਦਿਆ । ਨੇੜੇ ਬੈਠਾਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਓ ! ਇਸ ਗੁਰਮੁਖ (ਅਧਰਕੇ) ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸੂਲਾਂ (ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ) ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰੇਗਾ । ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੋਇਆ । ਏਥੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਕੇ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਨਾ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਾਰੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਅਧਰਕੇ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਆਪਣਾ ਮੁਖੀ ਮੰਨਿਆ । ਸਾਲਸ ਰਾਇ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਅਧਰਕੇ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਭਾਈ ਅਧਰਕੇ ਵਾਲੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅਜੇ ਤਕ ਪਟਨੇ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੈ ।

੫੮. ਬੁਧ ਗਯਾ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਦੁਖੁ ਵਿਚਿ ਪਾਇਆ ਤੇਲੁ ॥

ਉਨਿ ਚਾਨਣਿ ਉਹ ਸੋਖਿਆ ਚੂਕਾ ਜਮ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ੧ ॥

ਪਟਨੇ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਅਤੇ ਗੋਰਖ ਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੁਧ ਗਯਾ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਬੁਧ ਗਯਾ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਬਿਹਾਰ ਦਾ

ਦੂਸਰਾ ਵਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਟਨਾ ਧਨਬਾਦ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਉਤੇ ਹੈ।
 ਏਸੇ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਕਦੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁਧ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਓਹੋ
 ਗੋਤਮ ਤੋਂ ਬੁਧ ਬਣੇ ਸਨ ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਨੇ ਗਯਾ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ
 ਪੁਜਾਰੀਆਂ, ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਸਤਯ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ
 ਅਸਤਯ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ।
 ਇਖਲਾਕ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਾਲਚ, ਮੋਹ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ
 ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਧਰਮ, ਦਾਨ, ਪਿਤਰਾਂ
 ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਖੂਬ ਲੁਟਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਕੀ
 ਦਸਣਾ ਸੀ, ਆਪ ਨਰਕ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨਾ ਵਡੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪੁਜੇ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਰਾਜ ਗਏ।
 ਯਾਤਰੂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਨਾ
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਹਿਰਾਵਾ
 ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਸੀ। ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਮੁਖੀ
 ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਆਇਆਂ ਦੇਖ ਹੋਰ ਵੀ ਯਾਤਰੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ
 ਆ ਖਲੋਤੇ। ਚੰਗੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੂਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ
 ਚੇਹਰਾ ਵੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਕੀਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਖਲੋਤਾ
 ਰਿਹਾ। ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, 'ਆਪ ਹਿੰਦੂ ਜੇ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ
 'ਮੈਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
 ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

‘ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਹਨ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ, ਪਰ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਆਪ
 ਕੌਣ ਜੇ ? ਜੇ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ।
 ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਜੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ (ਮਰ ਚੁਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ) ਦੇ ਪਿੰਡ

ਭਰਾਓ ਤੇ 'ਦੀਵੇ' ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰੋ। ਏਥੇ ਆਕੇ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ।

ਕੋਈ ਕੌੜਾ ਫਿਕਾ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਓਹ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਮੁਸਕਾਹਟ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁਸਕਾਏ ਤੇ ਮੁਸਕਾਹਟ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਵੀਰ ਤੁਸੀਂ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਜੇ, ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਰਾਮ ਹੈ ਸਭ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਨ। ਇਹ ਮੰਦਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਤਾਰ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਦੀਵਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਪਤਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਇਸਦਾ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਭਰੋਸਾ ਇਹ ਹੈ—

ਦੀਆ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਦੁਖੁ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤੇਲੁ॥ ਉਨਿ ਚਾਨਣਿ ਓਹੁ
ਸੋਖਿਆ ਚੂਕਾ ਜਮ ਸਿਉ ਮੇਲੁ॥ ੧॥ ਲੋਕਾ ਮਤ ਕੋ ਫਕੜਿ ਪਾਇ॥ ਲਖ
ਮੜਿਆ ਕਰਿ ਏਕਠੇ ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ॥ ੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਪਿੰਡੁ ਪਤਲਿ
ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰੁ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਏਹ
ਮੇਰਾ ਆਧਾਰੁ॥ ੨॥ ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਨਾਵੈ ਆਤਮ
ਰਾਉ॥ ਸਚਾ ਨਾਵਣੁ ਤਾ ਥੀਐ ਜਾ ਅਹਿਨਿਸਿ ਲਾਗੈ ਭਾਉ॥ ੩॥ ਇਕ
ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ ਛਮਿਛਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ॥ ਨਾਨਕ ਪਿੰਡੁ ਬਖਸੀਸ
ਕਾ ਕਬਹੂ ਨਿਖੁਟਸਿ ਨਾਹਿ॥

ਪ੍ਰਮਾਰਥਕ—'ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਮੇਰਾ ਦੀਵਾ ਹੈ। ਦੁਖਾਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਤੇਲ ਹੈ। ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਦੁਖ ਸੜ ਗਏ ਹਨ। ਇਸਤਰਾਂ ਜਮਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਤੇ ! ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕੂੜ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਲਕੜੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਰਤਾ ਜਿੰਨੀ ਅਗ ਸਾੜਕੇ ਸੁਵਾਹ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਭਰਮ ਸਾੜਕੇ ਸੁਵਾਹ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਿੰਡ ਪਤਲ

ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਦਰਗਾਹੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਗੰਗਾ ਤੇ ਕਾਂਸ਼ੀ, ਗਯਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੈ। ਸਚਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਜੋ ਖੀਰ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਮਿਠੇ ਪਿੰਡ ਲਭੂ ਵਟਕੇ ਖਾਂਦੇ ਜੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਤਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਜਦੇ ਪਰ ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਤਰ ਰਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੂੜ ਤੇ ਪਖੰਡ ਛੱਡੋ। ਯਾਤਰੂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਚਲਾਈ ਰਸਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਭੁਲਕੇ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਕ ਤਕੜਾ ਸਤਸੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੰਡੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਔੜਦੀ ਉਹ ਤਾਂ ਝੂਠ, ਅਧਰਮ ਤੇ ਲਾਲਚ ਦਾ ਜਾਲ ਤਾੜਕੇ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਰਮ ਤੇ ਕੂੜ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪਾੜਕੇ ਲੀਰਾਂਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗ ਪਏ। ਅਗੇ ਨੂੰ ਨੇਕ ਬਣਕੇ ਚਲਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਗਇਆ ਵਿਚ ਸਤਸੰਗ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਯਾਤਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸਿਖ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

੫੯. ਕਾਮ ਰੂਪ ਦੇਸ ਵਿਚ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੁਧਾਰ

ਗਇਆ ਵਿਚ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਪਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਿਆ ਗੰਗਾ ਦੇ ਉਤਰੀ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦੇ ਦੇਸਾਂ ਵਲ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਨਵਾਦਾ, ਸਿਕੰਦਰਾ ਤੋਂ ਹੋਕੇ ਕੀਊਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੀਊਲ ਤੋਂ ਮੰਗੋਰ, ਮੰਗੋਰ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਮੰਗੋਰ ਤੋਂ ਭਾਗਲ ਪੁਰ ਆਏ।

ਭਾਗਲ ਪੁਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਢਾਕੇ (ਕਾਮਰੂਪ ਦੇਸ) ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ । ਧਾਨ ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਭਾਵੇਂ ਅਜ ਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਜਾਦੂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਾਦੂ, ਟੂਣੇ, ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਸਨ ਜਾਂਗਲੀ ਇਲਾਕੇ ਸੀ, ਲੋਕ ਐਨੀ ਉੱਚੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ । ਜਾਦੂਗਰ ਮਰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ ਬੇਟੀਆਂ ਵੀ ਜੰਤਰਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ! ਸਿਖੀ ਹੋਈ ਜਾਦੂ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਲੜਾਈ, ਮਖੌਲ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੇਲੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਧਾਨਪੁਰ ਇਕ ਤਕੜਾ ਕਸਬਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ ਖਰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਲ ਬਣਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਸੀ, ਅਮੀਰੀ, ਸਰਦਾਰੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਓਹ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਭੁਲਕੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗਵਾਚੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਨਾਚ, ਗਾਣਾ, ਮਖੌਲ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੇ ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਸ਼ੁਗਲ ਸਨ । ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਐਸੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਰੂਪਵੰਤੀਆਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਆਣੀਆਂ ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਵੀ ਸਨ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਧੂ, ਫਕੀਰ ਤੇ ਓਪਰੇ ਸਲਾਨੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਮਖੌਲ ਤੇ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰਦੀਆਂ । ਜਾਦੂ ਨਾਲ ਕੀਲਕੇ ਬੁਧੂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਤੇ ਮੁੜ ਮਖੌਲ ਕਰਦੀਆਂ । ਕਈ ਭਲੇਮਾਣਸ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਗਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਾਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਸੰਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਸੁਣਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੁਲੜ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ

ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਢਾਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਥਾਂ ਧਾਨਪੁਰ ਹੀ ਰੁਕ ਗਏ ਸਨ। ਸਬਬ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ, 'ਦਾਤਾ ! ਭੁਖ ਬਹੁਤ ਲਗੀ ਹੈ, ਪੇਟ ਵਿਚ ਚੂਹੇ ਨਚਦੇ ਨੇ ਆਪ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਭੁਖ ਲਗੇ ਨਾ ਤਰੇਹ, ਪੈਣ ਅਹਾਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਜੇ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੰਨ ਖਾਧੇ ਬਿਨਾਂ ਸਿਦਕ ਨਹੀਂ ਜੇ ਆਉਂਦਾ।'।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਬਸਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਏਥੋਂ ਦੀਆਂ ਤੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜਾਦੂਗਰਨੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਖਾਂਦਾ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਵੀਂ।

‘ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਜਾਣ ਦੀ !’ ਮਰਦਾਨੇ ਜਿਦ ਕੀਤੀ।

‘ਬਹੁਤ ਹਛਾ ! ਜਾਹ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ।

ਚਾਦਰ ਮੋਢੇ ਸੁਟਕੇ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤੁਰ ਪਿਆ ਮਨ ਨਾਲ ਗਿਟੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਹੋਇਆ ਧਾਨਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਉਸਨੂੰ ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਖਵਾਏਗਾ, ਸਬਬ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਚਾਰ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਸਨ। ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸੀ। ਪਿਤਲ ਦੀਆਂ ਗਾਗਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਟਿਕਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਖਲੋ ਗਈਆਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਅਨਬੋਲੇ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਓਪਰੇ ਮਰਦ ਨਾਲ ਮੌਜੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ‘ਪ੍ਰਦੇਸੀਆ ! ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਈ ?’

‘ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸਾਧੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁਖਾ ਹਾਂ, ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਸਜੇ ਹਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੇ

ਪੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਲਾਗੇ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ।

‘ਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਆ ! ਰਾਣੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਚਲਦੀ ਹਾਂ । ਮਨ ਭੈਂਦਾ ਭੋਜਨ ਛਕੀਂ, ਬਹੁਤ ਦਇਆਵਾਨ ਹੈ ਸਾਡੀ ਰਾਣੀ, ਔਹ ! ਉਚੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਲ ਉਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਨੇ ।’ ਉਹ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਗਈ ।

‘ਬਹੁਤ ਅਛਾ ਜੀ !’ ਆਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ । ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ । ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੇ ਗਾਗਰਾਂ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਰਖੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉਦਾਲੇ ਆ ਹੋਈਆਂ । ਇਕ ਨੇ ਪਸ਼ਮ ਦਾ ਕਾਲਾ ਧਾਗਾ ਜੋ ਮੰਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਗਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ । ਇਹ ਆਖਕੇ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਇਹਨਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵੇ ਉਸਦੇ ਗਲ ਇਹ ਧਾਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹੋ ਧਾਗਾ ਜਾਦੂ ਦੀ ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਮੰਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਧਾਗਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਢਿੱਲ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ਬਦਲ ਗਏ । ਉਸਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਇਕ ਭੇਡੂ (ਛਤਰੇ) ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੂਝ ਆ ਗਈ । ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਉਠਣ ਬੈਠਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਗਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਚਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਗਲ ਰਸੀ ਪਾ ਲਈ, ਰਸੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੈ ਗਈਆਂ । ਓਪਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਤਰਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ । ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਮੌਜੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਕਦੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰਸੀ ਖਿਚ ਕੇ ਉਠਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਕਦੀ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਮਰਦਾਨਾ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਕਰਦਾ । ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਭੇਡੂ ਦੀ

ਤਰਾਂ 'ਭੈਂ ਭੈਂ' ਕਰਦਾ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਬੋਲਣਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ, ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਪਛਤਾਉਣ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਆਇਆ। ਲੱਗਾ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੇ ਬੰਧਨ ਕਟਣ।

ਉਧਰ ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਲ ਸਖਾ ਰੋਟੀ ਬਦਲੇ ਛਤਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਜਗਤ ਬਾਬਾ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਮਰਦਾਨੇ ਵਾਲੀ ਰਬਾਬ ਚੁਕੀ। ਗੀਤ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਆ। ਗੌਂਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਧਾਨਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਪੁਜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ—

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਹੇਠ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਲਾਹੀ ਨਾਦ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਕੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਝਰੋਖੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ। ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ—ਦੇਖੋ ਨੀ! ਕੋਈ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਲਿਬਾਸ ਹੈ। ਮਾਲਕਣ ਦੀ ਸੱਦ ਸੁਣਕੇ ਦਾਸੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਦੌੜੀਆਂ। ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਹੀ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਕੋਈ ਅਲਾਹੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਗਵਾਚ ਗਈ, ਪਰ ਤਿੰਨ ਕੁ ਕੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮਨਚਲੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਦੂ ਨਾਲ ਕੀਲਣ ਦਾ ਕੂੜਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵਿਆ

ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਡੂ ਬਣਾਵੇ। ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਆਪ ਭੇਡੂ ਬਣ ਗਈ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਦਾਸੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਚਾਰ ਹੀ ਵਖੋ ਵਖ ਸੂਰਤਾਂ ਧਾਰ ਬੈਠੀਆਂ। ਇਕ ਖੋਤੀ ਬਣ ਗਈ, ਇਕ ਬਕਰੀ ਤੇ ਇਕ ਕੁਤੀ। ਇਹ ਕੋਤਕ ਦੇਖਕੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਘਾਬਰ ਗਈ। ਉਹ ਤਾੜ ਗਈ ਕਿ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਜਾਦੂਗਰ ਉਸਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਵੜਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਦੂ ਦੀ ਪਟਾਰੀ ਕਢੀ, ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਫੂਕੇ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਇਆਨੜੀਏ ਮਾਨੜਾ ਕਾਇ ਕਰੇਹਿ ॥ ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੋ ਕੀ ਨ ਮਾਣੇਹਿ ॥ ਸਹੁਨੜੈ ਧਨ ਕਮਲੀਏ ਬਾਹਰਿ ਕਿਆ ਢੂੰਢੇਹਿ ॥ ਭੈ ਕੀਆ ਦੇਹਿ ਸਲਾਈਆ ਨੈਣੀ ਭਾਵ ਕਾ ਕਰਿ ਸੀਗਾਰੋ ॥ ਤਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਜਾਣੀਐ ਲਾਗੀ ਜਾ ਸਹੁ ਧਰੇ ਪਿਆਰੋ ॥ ਇਆਣੀ ਬਾਲੀ ਕਿਆ ਕਰੇ ਜਾ ਧਨ ਕੰਤ ਨ ਭਾਵੈ ॥ ਕਰਣ ਪਲਾਹ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੇ ਸਾ ਧਨ ਮਹਲ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਧਾਵੈ ॥ ਲਬ ਲੋਭ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਮਾਤੀ ਮਾਇਆ ਮਾਹਿ ਸਮਾਣੀ ॥ ਇਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਨਾਹੀ ਭਈ ਕਾਮਣਿ ਇਆਣੀ ॥੨॥ ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ ਵਾਹੈ ਕਿਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੀਐ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਕਮ ਚੁਚਾਈਐ ॥ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਤਉ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਈਐ ॥ ਸਹੁ ਕਹੈ ਸੁ ਕੀਜੈ ਤਨੁ ਮਨੋ ਦੀਜੈ ਐਸਾ ਪਰਮਲ ਲਾਈਐ ॥ ਏਵ ਕਹਹਿ ਸੋਹਾਗਣੀ ਭੈਣੇ ਇਨੀ ਬਾਤੀ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥ ਆਪੁ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ਅਉਰ ਕੈਸੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥ ਸਹੁ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸੋ ਦਿਨੁ ਲੇਖੈ ਕਾਮਣਿ ਨਉਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥ ਆਪਣੇ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਨਾਨਕ ਸਾ ਸਭਰਾਈ ॥ ਐਸੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਹਜ ਕੀ ਮਾਤੀ ਅਹਿਨਿਸਿ ਭਾਇ ਸਮਾਣੀ ॥ ਸੁੰਦਰ ਸਾਇ ਸਰੂਪ ਬਿਚਖਣ ਕਹੀਐ ਸਾ ਸਿਆਣੀ ॥੪॥੧॥ (ਤਿਲੰਗ ਮਃ ੧)

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ, ਜਾਦੂ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਅਤੇ ਧਾਰੇ ਤਵੀਤ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਏ। ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੇ ਸਾਥ ਨਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਨਾਚ ਕੀਤਾ, ਗੀਤ ਗਾਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਅਡੋਲ ਰਹੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਣੀਆਲੇ ਤੀਰਾਂ

ਨਾਲ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਛਾਨਣੀ ੨ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਜੇਹੜੀ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਜੋਗੀਆਂ, ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿੱਛ ਤੇ ਭੇਡੂ ਵਾਂਗ ਨਚਾਉਂਦੀ ਸੀ ਉਹ ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਆ ਡਿਗੀ, ਤਰਲੇ ਕਢਣ ਲੱਗੀ, ‘ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਮੈਂ ਭੁਲੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰੋ । ਮੇਰੇ ਔਗੁਣ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੇਰੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਬਣਾਓ । ਮੈਂ ਹਾਰੀ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੋਵੇ । ਦਾਤਾ ਜੀ ਦਇਆ ਕਰੋ !

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਹਥ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ‘ਦੇਵੀ ! ਉਠ ਤੇ ਕਹੋ ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ ! ਤੇਰੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਛੇਤੀ ਕਰ ਕਹੋ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮੁ ।

ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇ । ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਹੋਕੇ ਜਪਣ ਲੱਗ ਪਈ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਜਾਪ ਕਰਦੀ ਗਈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਹਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਲਟਦਾ ਗਿਆ । ਉਹ ਭੇਡ, ਖੋਤੀ, ਕੁਤੀ ਤੋਂ ਮੁੜ ਸੁੰਦਰ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਉਹ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿਨਾਮੁ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿਨਾਮੁ !’ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਦ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗ ਗਿਆ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰਟਨ ਲਗੇ । ਆਤਮਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਗਤ ਬਾਬਾ ਉਸਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਉਣ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਲ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਅਗੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

ਆਖਿਆ, 'ਵਾਹ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਏਥੇ ਬੈਠ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਉਠ ਫੜ ਰਬਾਬ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਰਬਾਬ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ! ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਆਇਆ ਹੈਂ ?'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁਟ ਗਏ। ਉਹਦਾ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਸਦੇ ਗਲੋਂ ਜਾਦੂ ਦਾ ਧਾਗਾ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਧਾਗੇ ਦੇ ਟੁਟ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ। ਉਸਨੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਦੇ ਵਾਰ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਆਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਦੇਖਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ—'ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਤੇ ਭੁਲੜ ਹਾਂ। ਭੁਖ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਬਖਸ਼ੋ ! ਬਹੁਤ ਦਿਆਲਤਾ ਕੀਤੀ ਜੇ ਜੋ ਭੁਲੜ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਿਤਾਰ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਪੁਜ ਪਏ ਜੇ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਮਤਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀਆਂ ਹਨ। ਚਲੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਚਲੀਏ ! ਆਪਣਾ ਦੇਸ਼ (ਪੰਜਾਬ) ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।'

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ, ਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਉਹ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ। ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨੇ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਹਿਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਲਭ ਪਿਆ ਜੋ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਮਧੁਰ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਭਰਿਆ ਮੁਕਤੀ ਵਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਥੀਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ। ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਤੇ ਤੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਉਹਦਾ

ਜੀਵਨ ਮਰਨ ਮੁਕ ਗਿਆ, ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਈ, ਸਤ੍ਯ ਮਾਰਗ ਗਿਆਨ
 ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਖੰਡੇ ਗਏ। ਚਿਰਾਂ
 ਦੀ ਲਗੀ ਭੁਖ ਮਿਟ ਗਈ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਲ
 ਵਧੀ, ਆਪਾ ਭੁਲਣ ਲਗਾ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ 'ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਦਾ
 ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿਚ ਸੁਚੇ ਮੋਤੀ,
 ਹੀਰੇ ਤੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਦਾ ਥਾਲ ਭਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਉਸਨੇ ਰਖਿਆ।
 ਉਸ ਥਾਲ ਵਿਚਲੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਇਸ
 ਪ੍ਰਥਾਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ—

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥

ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਨਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੧॥ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥

ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੈ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੨॥

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਨਾਉ ॥ ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੩॥

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥੪॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਫੁਰਮਾਇਆ 'ਦੇਵੀ ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਦੀ
 ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਲ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ
 ਹਾਂ। ਇਸ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਧਰਮਸਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ, ਆਏ ਗਏ
 ਮੁਸਾਫਰ ਸਾਧੂ ਤੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਅੰਨ ਕਪੜਾ ਦਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰ।
 ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਮਖੌਲ ਕਰਨਾ ਹੱਛਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜੁਆਨੀ ਰੂਪ ਸਦਾ
 ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੇ। ਦੌਲਤ, ਮਾਨ, ਵਡਿਆਈ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਤੇ ਘੋੜੇ
 ਲਸਕਰ ਦੇਖਕੇ ਤੇ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਕਦੀ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਓਸੇ ਦੀ ਮਾਇਆ ਹੈ।

ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ। ਧਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ। ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਰੁਕੇ। ਰੁਕਦੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ? ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਜੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਤਪਤ ਨੂੰ ਸੀਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਧਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਬਰਛਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੁਝ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜੋ ਆਮ ਜਾਂਗਲੀ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਬਰਛੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਜੇ ਤਕ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਸੋਮੇ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਪੀਂਦੇ ਹਨ।

੬੦. ਅਸਾਮ ਕਛਾੜ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਚਕਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬੈਲ ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਘੋੜੇ, ਖਚਰਾਂ ਸੀ ਪਰ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਪੈਦਲ ਹੀ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਸੰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪੈਦਲ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਪੰਧ ਬਹੁਤ ਘਟ ਕਰਦੇ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਪੰਧ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਫਿਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸੰਮਤ ੧੫੬੩ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਹਾਰ (ਪਟਨੇ) ਪਹੁੰਚੇ। ਕਈਆਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਘਰ ੧੫੬੪ ਬਿਃ ਨੂੰ ਢਾਕੇ ਗਏ। ਢਾਕੇ ਤੇ ਧਾਨਪੁਰ ਵਿਚੋਂ ਹੋਕੇ ਆਪ ਗੌਰੀ ਪੁਰ ਪੁਜਦੇ ਹਨ। ਗੌਰੀ ਪੁਰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਰਿਆਸਤ ਸੀ। ਓਥੋਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਤੇ 'ਸਤਿ

ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ। ਏਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਪੁਤਰ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਸਾਮ ਪਰਾਂਤ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ।

ਅਸਾਮ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਜੰਗਲੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਅੱਜ ਵੀ ਅਸਾਮ ਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਘੁਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹਰੇ ਭਰੇ ਝੋਨੇ ਤੇ ਪਟਸਨ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਲਟ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜੰਗਲ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨੁਖ ਵਸੋਂ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਮਾਰੂ ਜਾਨਵਰ ਤੇ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਬਹੁਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਸਨ ਤੇ ਆਮ ਮਨੁਖ (ਪ੍ਰਦੇਸੀ) ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

੬੧. ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਸਾਮ ਦੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਚਰਨ ਰਖੇ ਤਾਂ ਪਾਪੀਆਂ (ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਤਮਾਵਾਂ ਵਾਲੇ) ਡੋਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਹਿਲੇ ਕਿ ਕੋਈ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਉਸਦੀ ਸੂਰਤ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣੀ ਸੀ। ਕਦ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਕਾਲਾ ਰੰਗ, ਅਲਫ ਨੰਗਾ, ਬਘਿਆੜਾਂ ਵਾਂਗ ਜ਼ਬਾਨ ਬਾਹਰ ਕਢੀ ਹੋਈ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ। ਅਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਦੇ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਭੈਭੀਤ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ! ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਬਲਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੈ? ਭੂਤ ਹੈ, ਦੇਉ ਹੈ, ਅੱਜ ਜਰੂਰ ਜਾਨ ਗਈ। ਮਾਸੂਮ ਬਚੇ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਆਏ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਗਵਾਉਣ ਨਾਲੋਂ ਘਰ ਬੈਠਣਾ

ਚੰਗਾ ਜੇ। ਜੇ ਅੱਜ ਬਚ ਗਏ ਤਾਂ ਕਲ ਜਰੂਰ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਚਲੀਏ। ਜਗਤ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।’

ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਸਖਾ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ। ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲੇ ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਰਬਾਬ ਛੇੜ, ਕਰਤਾਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰ ! ਇਹ ਜੋ ਕੁਝ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ। ਵਜਾ ਰਬਾਬ ! ਮਰਦਾਨਾ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਟਾਲ ਸਕਿਆ। ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਕੂਕੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਖਿਆ—

ਡਰਿ ਘਰੁ ਘਰਿ ਡਰੁ ਡਰਿ ਡਰੁ ਜਾਇ ॥ ਸੋ ਡਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਡਰਿ ਡਰੁ ਪਾਇ ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥੧॥ ਡਰੀਐ ਤਾਂ
ਜੇ ਡਰੁ ਹੋਵੈ ਹੋਰੁ ॥ ਡਰਿ ਡਰਿ ਡਰਣਾ ਮਨ ਕਾ ਸੋਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਜੀਉ ਮਰੈ
ਨ ਭੂਬੈ ਤਰੈ ॥ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਆ ਸੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ॥ ਹੁਕਮੈ ਆਵੈ ਹੁਕਮੇ ਜਾਇ ॥
ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ॥ ੨ ॥ ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਆਸਾ ਅਸਮਾਨ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਭੂਖ
ਬਹੁਤੁ ਨੈਸਾਨੁ ॥ ਭਉ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਆਧਾਰੁ ॥ ਵਿਣੁ ਖਾਧੇ ਮਰਿ ਹੋਹਿ ਗਵਾਰੁ ॥
੩ ॥ ਜਿਸ ਕਾ ਕੋਇ ਕੋਈ ਕੋਇ ਕੋਇ ॥ ਸਭ ਕੇ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਇ ॥ ਜਾਕੇ
ਜੀਅ ਜੰਤ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਆਖਣੁ ਬਿਖਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥੨॥ (ਗਉੜੀ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਤੇਰਾ ਡਰ ਰਖਦੇ
ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਡਰ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ
ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਅਸੀਂ ਡਰੀਏ ਵੀ ਕਿਸ ਕੋਲੋਂ ?
ਸਭ ਤੇਰੇ ਰੂਪ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਖਰਾ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਆਉਂਦਾ। ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਜਾਂ ਜੀਉਂਦੇ ਰਖਣਾ ਇਹ ਸਭ ਤੇਰੀ
ਖੇਲ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ, ਮੋਹ
ਕਰਨਾ, ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਮਨੁਖ ਰਾਜ ਭਾਗ-ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਰਜਦਾ ਇਸਦੀ ਭੂਖ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ
ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਉਸਤਤ

ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਪਰੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਦੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਵੈਸ਼ਾਲ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਤ ਸੁੰਗੜਕੇ ਨਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗ ਸੁਟੀ, ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਇਆ, ਪੱਥਰ ਤੇ ਗੜੇ ਸੁਟੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਚੋਟ ਨਾ ਆਈ ਨਾ ਲੀੜੇ ਸਿਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤਨ ਨੂੰ ਠੰਢ ਲੱਗੀ। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ। ਪਰੇਤ ਦਾ ਬਲ ਘਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤੇ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੀ ਜੀਭ ਬੁਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਗਿੱਠ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚੰਦਰੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰੇਤ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ—‘ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਦਸ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ ? ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ?’

ਉਹ ਪਰੇਤ ਬੋਲਿਆ—‘ਮੈਂ ਕਲਜੁਗ ਹਾਂ ! ਕਲਜੁਗ ! ਪਰ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬੇਅਰਥ ਗਈ। ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਮਾਰ ਸੁਟਣਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜੇ। ਮੇਰੀ ਪਰਜਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਦੁਰਾਚਾਰੀ, ਚੋਰ, ਠੱਗ, ਸ਼ਰਾਬੀ, ਬੇਈ ਮਾਨ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਨੇਕੀ, ਧਰਮ, ਸਤ੍ਯ, ਦਇਆ ਦਾਨ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਜੇ। ਮੈਂ ਦਰਗਾਹੋਂ ਸਤਿਆ ਲੈਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਜੁਗ ਹੈ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਠੀਕ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ (ਸ਼ੈਤਾਨ) ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੁਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕੋਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਗੇ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪਨਗੇ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਗੇ !’

ਕਲਜੁਗ—‘ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਆਂਗਾ, ਸਭ ਅਧਰਮੀ ਬਣਨਗੇ। ਰਾਜਾ ਪਰਜਾ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪ ਹੋਣਗੇ’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਬਸ ! ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹ, ਕਹੋ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ’ ਆਖਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਕਲਜੁਗ (ਸ਼ੈਤਾਨ ਪੇਟ) ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਦਲ ਗਿਆ ਉਹ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਨੁਖ ਬਣਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਠੱਠ ਗਿਆ । ਮਰਦਾਨਾ ਇਹ ਕੌਤਕ ਵੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗ ਪਿਆ । ‘ਧੰਨ ਹੋ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀ ! ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ ! ਆਪ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।’

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮਨੋਂ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਡਰਪੈ ਧਰਤਿ ਅਕਾਸ ਨਛਤ੍ਰਾ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਅਮਰ ਕਰਾਰਾ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਡਰਪੈ ਡਰਪੈ ਇੰਦ੍ਰ ਵਿਚਾਰਾ ॥ ਏਕਾ ਨਿਰਭਉ ਬਾਤ ਸੁਣੀ ॥
ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਸੋ ਸਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਜੋ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗਾਇ ਗੁਣੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦੇਹ ਧਾਰ ਅਰੁ ਦੇਵਾ ਡਰਪੈ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਡਰ ਮੁਇਆ ॥
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮਰਿ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਜੋਇਆ ॥ ੨ ॥
ਰਾਜਸ ਸਾਤਕ ਤਾਮਸ ਡਰਪੈ ਕੇਤੇ ਰੂਪ ਉਪਾਇਆ ॥
ਛਲ ਬਪੁਰੀ ਏਹ ਕੋਲਾ ਡਰਪੈ ਅਤਿ ਡਰਪਹਿ ਧਰਮ ਰਾਇਆ ॥ ੩ ॥
ਸਗਲ ਸਮਗਰੀ ਡਰਹਿ ਬਿਆਪੀ ਬਿਨੁ ਡਰ ਕਰਣੈਹਾਰਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਗਤਨ ਕਾ ਸੰਗੀ ਭਗਤਿ ਸੋਹਹਿ ਦਰਬਾਰਾ ॥੪॥੧॥ (ਮਾਰੂ ਮਃ ੧)

੬੨. ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ

ਜਾਂਗਲੀ ਨਾਂਗਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ, ਰਬ ਰੰਗ ਮਤੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰਿਆਸਤ ਮਨੀਪੁਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਐਮਫਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹਿੰਦ, ਬਰਮਾ ਸਰਹਦ ਉਤੇ ਹੈ । ਕਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ

ਦਾ ਨਾਮ 'ਅਸੀਮਫਲ ਨਗਰੀ' ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਐਮਫਲ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜੀ ਨਗਰੀ ਸੀ ਲੰਮੇਰੇ ਪੰਧ ਦਾ ਥਕਿਆ, ਘਣੇ ਤੇ ਅੰਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਇਕਲਤਾ ਦਾ ਭੈ ਭੀਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਖੁਰਾਕ ਖਾਧੀ। ਉਸ ਨਗਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਧਰਸੈਨ ਦਾ ਭਣੇਵਾਂ ਇੰਦਰਸੈਨ ਸੀ, ਇੰਦਰਸੈਨ ਇਕ ਭਗਤ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਦੇਸ ਦੇ ਰਵਾਜ ਅਤੇ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਕੁਲਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਅਨਘੜਤ ਪੱਥਰ ਰਖਕੇ ਦੇਵਤੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ। ਫੁਲ, ਫਲ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈਆਂ ਜਾਂਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇੰਦਰਸੈਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ (ਤਰਖਾਣ) ਸੀ, ਦੋਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਭੋਲੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਗਿਆਨ, ਸਚਾ ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ ਤੇ ਸਚੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਐਮਫਲ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਜੇ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਅਤੇ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਕਰਮ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਉਪਬਨ ਵਿਚ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਗਰੀ ਵਲ ਤੋਰਿਆ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਜਾਹ ! ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਦੇਵ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਅੰਨ ਜਲ ਛਕੀਂ। ਜੇ ਨਾਲ ਆਵੇ ਤਾਂ ਲੈ ਆਈਂ। ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਤੜਪ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਦੀਵਾ ਓਹਦੇ ਵਿਚ ਬਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪੁਛਦਾ ਪੁਛਾਂਦਾ ਹੋਇਆ

ਮਰਦਾਨਾ ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਦੇ ਅਡੇ ਉਤੇ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਝੰਡਾ ਅਗੇ ਰੀਝ ਨਾਲ ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲਕੜੀ ਵੀ ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੀ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਲਕੜੀ ਦਾ ਰਬਾਬ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਸੱਧਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਥੀਂ ਰਬਾਬ ਬਣਾਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਵੇ, ਓਹ ਰਬਾਬ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਾ 'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ।

'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਝੰਡੇ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਕੜੀ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖਿਸਕ ਗਏ। ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਚੁਕੀਆਂ ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਨਵਾਂ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਓਪਰਾ ਤੇ ਅਨਡਿਠਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਝੰਡੇ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਪੁਛਿਆ 'ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ?'

'ਮੈਂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਸਤਿਕਰਤਾਰ ਅਸਾਂ ਦਾ ਬੋਲਾ ਹੈ।' ਮਰਦਾਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਕੇ ਝੰਡੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਥਰਥਰਾਇਆ, ਓਹਦਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਓਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਝੰਡਿਆ ਕਹੋ ਸਤਿਕਰਤਾਰ ! ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾਕੇ ਜਾਚਿਆ 'ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਹੈ ? ਇਹਦੇ ਬੋਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।' ਇਉਂ ਸੋਚਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਵਧਿਆ। ਅਗੇ ਵਧਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਦਰ ਦੇਕੇ ਬੈਠਾਇਆ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਗੇ ਲਿਆ ਰਖੀਆਂ, ਭੁਖਾ ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੇਟ ਭਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਤੈਨੂੰ ਸਦਦਾ ਹੈ।

ਝੰਡਾ—ਤੇਰਾ ਮਾਲਕ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ! ਨੇੜੇ ਹੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਝੰਡਾ—ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ਭੇਸ ਕੀ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਭੇਸ ਨਿਰਾਲਾ ਨਾ ਹਿੰਦੂ
 ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ । ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ । ਤਾਰਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਗਲ
 ਜਹਾਨ । ਕੀ ਰਾਖਸ਼ ਤੇ ਕੀ ਇਨਸਾਨ । ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਤੇਰੀ ਨਗਰੀ ਆਏ ।
 ਉਠ ਛੇਤੀ ਲੈ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ।' ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਹਥਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਭੁਲ
 ਗਿਆ । ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਜਿਥੇ ਪਿਆ ਸੀ ਉਥੇ ਪਿਆ ਰਹਿਣ
 ਦਿਤਾ । ਦਿਨ ਭਲੇ ਸਨ, ਜਿੰਦਗਾ—ਕੁੰਡੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ,
 ਨੰਗੇ ਪਿੰਡੇ, ਪੈਰ ਨੰਗੇ, ਤੇੜ ਧੋਤੀ, ਓਸੇ ਧੋਤੀ ਦੇ ਪਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਉਪਰ
 ਕਰ ਲਿਆ । ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੇਢੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਝੰਡਾ ਅਜ ਚਾਨਣ ਹਾਸਲ
 ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ । ਮਰਦਾਨਾ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ
 ਡੋਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਲੈ ਤੁਰਿਆ । ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਤੁਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਪੰਧ ਖਤਮ
 ਕੀਤਾ । ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਕਦਮ ਪਿਛੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ,
 'ਔਹ ਦੇਖ ! ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਗਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਨੂਰ !
 ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਝੰਡਾ
 ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ, ਦਿਮਾਗ, ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹਥਾਂ ਨੂੰ
 ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ । ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਣ ਲਗਿਆ, ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
 ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕੋਈ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੈ ਸੀ
 ਕਿਤੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਭੁਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਭੁਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹਥੋਂ
 ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ
 ਦੇ ਕੰਵਲ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਡੰਡਵਤ ਹੋ ਜਾ ਡਿਗਾ । ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ,
 ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਲਾਈ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਉਹ ਚਰਨ ਧੂੜ ਅਖਾਂ ਤੇ ਮਥੇ
 ਨੂੰ ਲਾਈ ਤਿਉਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਹਨੇਰੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ।
 ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੈਲ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨੈਨਾਂ
 ਰਾਹੀਂ ਹੰਝੂ ਬਣਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ । ਝੰਡਾ ਬਾਢੀ ਪੁਰਸ਼ ਬਣ
 ਗਿਆ, ਸਚਮੁਚ ਦਾ ਪੁਰਸ਼ ! ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਅੰਗੀ

ਸੰਗੀ ਮਿਥਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

‘ਦਾਤਾ ! ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ । ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰੋ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ, ਝੰਡੇ ਬਾਢੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹਥ ਰਖਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਨਿਹਾਲ ! ਨਿਹਾਲ ! ਪਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕਹੋ ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ’ ਸਭ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ‘ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ । ਜਗਤ ਨੂੰ ਬਿਰ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਨਾਮ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ—

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਬੂਝੈ ਮਾਨੈ ਨਾਉ ॥ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥
ਆਪਿ ਭੁਲਾਏ ਠਉਰ ਨ ਠਾਉ ॥ ਤੂੰ ਸਮਝਾਵਹਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਉ ॥੧॥
ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਚਲੈ ਮੈ ਨਾਲਿ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬਾਧੀ ਸਭ ਕਾਲਿ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਖੇਤੀ ਵਣਜੁ ਨਾਵੈ ਕੀ ਓਟ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਬੀਜ ਕੀ ਪੋਟ ॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧ ਜੀਆ ਮਹਿ ਚੋਟ ॥ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਚਲੇ ਮਨਿ ਥੋਟ ॥੨॥
ਸਾਚੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਸੀਖ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਸਾਚ ਪਰੀਖ ॥
ਜਲ ਪੁਰਾਇਨਿ ਰਸ ਕਮਲ ਪਰੀਖ ॥ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਮੀਠੇ ਰਸ ਈਖ ॥੩॥
ਹੁਕਮਿ ਸੰਜੋਗੀ ਗੜਿ ਦਸ ਦੁਵਾਰ ॥ ਪੰਚ ਵਸਹਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਅਪਾਰ ॥
ਆਪਿ ਤੁਲੈ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਦਾ, ਮੰਨਦਾ ਤੇ ਤਿਸਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਐਸੇ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਾਮ ਵਲ ਪਰੇਰਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਥ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਭੁਲਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਹੀ ਇਕ ਐਸੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਸੈਨਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਜੀਵ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਧੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਖੇਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਿਉਪਾਰ । ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਦੀ ਪੰਡ

ਉਠਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹ ਵੀ ਤਦੇ ਹੌਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਮ ਤੇ ਹਉਮੈ ਜੋ ਜੀਵ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਮਨ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗਕੇ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਚੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਚੰਗੀ, ਸਰੀਰ ਸੀਤਲ ਅਤੇ ਓਹ ਸਚ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਜਲ ਵਿਚੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਜਲ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਦ ਦਾ ਮਿਠਾ ਰਸ ਪੀਣ ਤੋਂ ਅਨੰਦ ਮਾਣੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਵਿਗੜੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਹੈ।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਓਹ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛਡਕੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਜਾਂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੇ ਆਬੋਹਵਾ ਅਸਰ ਕਰੇ ਓਹ ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਕਰਤਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਹੀਂ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਓਹ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਛਡਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਲਗਾ। ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ਦੇਖਕੇ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ, ਪਰ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਜੋ ਓਹ ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ।

੬੩. ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਵੈਸ਼ਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਪਰ ੬੮ (ਅਠਾਹਠ) ਤੀਰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਾਧ, ਸੰਤ ਤੇ ਭਗਤ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਭ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੂਰਬੀ ਦਖਣੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸੂਬੇ ਉੜੀਸਾ ਵਿਚ ਜਗਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਏਥੇ ਜਗਨਨਾਥ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਚੰਗੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਵੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਯਾਤਰੂ ਰੇਲ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤੀਰਥ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਮਰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਸੀਤਲਤਾ ਸਰੂਪ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਬਰਮਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਕਲਕਤੇ ਵਲ ਮੁੜੇ। ਕਲਕਤੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਅਜ ਬੜੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਤੋਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਸਾਧਨ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਜੀਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਕਲਕਤੇ ਤੋਂ ਦਖਨ ਵਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰ ਗਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਸਾਥੀ ਸੀ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤੇ ਵਖਰੇ ਲਿਬਾਸ, ਰੰਗ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬੋਲ ਚਾਲ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ

ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਤੇ ਭੋਲੇ ਸਨ। ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਕੋਰੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਮਛੀਆਂ ਪਕੜਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਲਕੜੀ ਕਟਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਪੁਰੀ' ਪੁਜ ਗਏ। ਪੁਰੀ ਨੂੰ ਜਗਨਨਾਥ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਜਗਨਨਾਥ ਜਗਦੀਸ਼ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਨ। ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਮੰਗਮਟ' ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ ਇਸਦੇ ਨੇੜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਛਲਾਂ ਸਦਾ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੈਰ ਚੁੰਮਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਮੀਰ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਮਹਿਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਹੋੜਾਂ ਰੂਪੇ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਮਾਲ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੁਟਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖਲੋਤਾ ਜਗਨਾਥ ਜਗਦੀਸ਼ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਮਹਿਮੂਦ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਨਾ ਬਚ ਸਕਿਆ ਉਸ ਲੁਟੇਰੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਲੁਟੇ। ਵਡੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀਰੇ, ਜਵਾਹਰਾਤ, ਸੋਨਾ ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਲਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੁਰੀ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਉਤੇ ਬਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨਗਨ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਜੂਠ ਦਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅਛੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰ

ਵਿਚ ਅਛੂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸੀ । ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਮੰਦਰ ਦੇ ਟਲ ਖੜਕੇ । ਟਲਾਂ ਦੀ ਘਣਘੋਰ ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲਗੀ । ਟਲਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਮੰਦਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ, ਜਿੰਨੇ ਦਰਸ਼ਕ ਹਨ, ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨੇਰਾ ਹੈ ਪਰ ਜਗਨਨਾਥ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਥਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲਕੇ ਆਰਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਕੁਵਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਆਰਤੀ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਲ ਚੁਕਕੇ ਨਾਚ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਪਿਤਲ ਦੇ ਛੈਣੇ ਤੇ ਕੈਂਸੀਆਂ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਸੀ, ਆਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਨਾ ਲਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਜਦੋਂ ਆਰਤੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਤਵੰਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ 'ਕਲਜੁਗ' ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਆ ਇਕਠੇ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕੌਣ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ? ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ! ਜਗਨ ਨਾਥ ਪ੍ਰਖੇਤਮ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਤੂੰ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਆਰਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਲਾ ਪ੍ਰਵਾਹੀ ਵਿਚ ਨਿਡਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ?' ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੁਣਕੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਣ ਉਚੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ । ਉਸ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰੋਧ ਮਠਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਲਨ ਮੱਠੀ ਹੋ ਗਈ, ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—

ਸੁਨ ਕਰ ਜਗ ਗੁਰ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ ॥ ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਹਮ ਪਹਿਚਾਨੇ ॥ ਸਰਬ ਸਿਰੋਮਣਜਸ ਪ੍ਰਭ ਉਚੇ ॥ ਕਰਹੁ ਆਰਤੀ ਤਿਸ ਮਨ ਸੂਚੇ ॥ ਅਲਪ ਆਰਤੀ ਕਿਆ ਤੁਮ ਕਰਤੇ ॥ ਤੁਛਿ ਸੋਜ ਜਾ ਮਹਿ ਤੁਮ ਧਰਤੇ ॥ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਕਰ ਨਹੀ ਟਿਕਾਵਹੁ ॥ ਤੈ ਅਭਿਮਤਿ ਕਿਆ ਫਲ ਤੁਮ ਪਾਵਹੁ ॥ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਹੇ ਪੰਡਤ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹੈ। ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਸ ਦੀ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਤੇਰੀ ਇਹ ਮਾਮੂਲੀ ਆਰਤੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਕੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। ਨਾ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਟਿਕਾਓ) ਹੈ। ਹੰਕਾਰੀ ਮਨ ਨਾਲ ਦਸੋ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਆਰਤੀ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਜੇ ਮਨੁਖਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਲਾਲਚ ਤੇ ਕਾਮ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਖਾਂਦੇ ਜੇ। ਨਸ਼ੇ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੇ ਜੇ, ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਤਨ ਅਰੋਗ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮਨ ਕਿਵੇਂ ਅਰੋਗ ਰਹੇਗਾ ? ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਜੋ ਪੱਥਰਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਓਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਿਟੇ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ। ਓਹ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਏ। ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ‘ਓਹ ਕਿਹੜੀ ਆਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅਸਾਨੂੰ ਸੁਣਾ।’

ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਤੇ ਓਹਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕੁ ਬਨੇ ਤਾਰਿਕਾ ਮੰਡਲ ਜਨਕ ਮੋਤੀ ॥
ਧੂਪੁ ਮਲ ਆਨਲੋ ਪਵਣੁ ਚਵਰੋ ਕਰੇ ਸਗਲ ਬਨਰਾਇ ਫੂਲੰਤ ਜੋਤੀ ॥ ੧ ॥
ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥ ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ
ਭੇਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਸ ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ
ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ ॥ ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ
ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥੨॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ॥ ਤਿਸਦੈ ਚਾਨਣ

ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ
ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥੩॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ
ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ ਹੋਇ
ਜਾਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਇ ਵਾਸਾ ॥ ੪ ॥ (ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੧)

ਸੁਣੋ ਪੰਡਤੋ ! ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ ਦੋ ਦੀਵੇ ਰਖੇ
ਹੋਏ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਤਾਰੇ ਮੋਤੀ ਹਨ, ਚੰਦਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਧੂਪ ਹੈ, ਹਵਾ ਚੌਰ
ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਚਾਰ ਸੇਰ ਫੁਲ ਤੋੜਕੇ ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ ਜੋ, ਏਥੇ
ਸਾਰੀ ਬਨਾਸਪਤੀ ਹੀ ਫੁਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ
ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਆਰਤੀ (ਉਸਤਤ) ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ
ਓਹ ਖੁਦ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ । ਉਪਰਲੀ ਅਸਚਰਜ ਆਰਤੀ ਹੀ
ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਛਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ
ਆਰਤੀ ਸਦੀਵੀ ਆਪੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਆਹ ! ਮੇਰੇ, ਦਾਤਾ ! ਤੇਰੇ
ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੇਤਰ ਹਨ ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ ਆਪ ਗੁਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਜੋ
ਜੀਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੂਰਤਾਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਆਪ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
ਨਿਰਮਲ ਚਰਨ ਹਨ, ਸੈਂਕੜੇ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁੰਘਦਾ ਹੈ, ਪਰ
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀਆਂ । ਨਤੀਜਾ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ
ਜੋਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਓਸੇ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋਤ ਹੈ
ਪਰ ਇਸ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮੇ ਜਗਾਉਣ ਦਾ
ਵਸੀਲਾ ਹੈ, ਗੁਰੂਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲਕਰਨਾ । ਜਦੋਂ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ
ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਚੀ ਆਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ
ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ,
ਭੈਰੋ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ । ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਨ

ਪਪੀਹੇ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪਰੇਮ ਦੀ ਪਿਆਸ ਸਦਾ ਲਗੀ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਹਰ ਕਰਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਬਖਸ਼ਕੇ ਪਪੀਹੇ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ । ਮਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹੇ । ਇਹੋ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਆਰਤੀ । ਭੁਲੜ ਪੰਡਤੋ ! ਇਹ ਫੁਲ, ਦੀਵੇ, ਤੇਲ, ਫਲ ਤੇ ਹੋਰ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਹੁਣ ਕੁਮਲਾ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਚੁਕਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦੇਣੀ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਉਸਤਤ ਦੀ ਐਸੀ ਆਰਤੀ ਕਰੋ ਜੋ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਤਕ ਇਕਤਾਰ ਰਹੇ ।' ਕਲਜੁਗ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ । ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਹੀਂ । ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗੇ । ਸਾਰੀ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗੀ । 'ਸਤਿਨਾਮ' ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਕਠੇ ਹੋਣ ਲਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਦਿਨ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ ।

੬੪. ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਜਗਨਾਥ ਪੁਰੀ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰ ਪਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਮੁੜੇ । ਮਹਾਂ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੰਟਕ (ਕੋਟਿਕ ਜੋ ਅਜ ਉੜੀਸਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ) ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਏਥੇ ਬਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਜੋਰ ਸੀ । ਬਾਮਮਾਰਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ । 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ।

ਕੰਟਕ ਤੋਂ ਪਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤੁਰੇ । ਜਬਲਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਸੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਤੇ ਉਜਾੜ ਸੀ । ਉਥੇ ਨੀਵੇਂ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਗਲੀ ਕੌਮਾਂ (ਭੀਲਾਂ) ਦੇ ਡਕੈਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ

ਡਰ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਆਦਮ ਖੋਰ ਸਨ । ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਜੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁਜੀ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਨੰਗੇ ਫਿਰਦੇ । ਸ਼ਰਮ ਜਾਂ ਨੰਗੇਜ ਕੱਢਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਅਲਫਲੇਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ 'ਦਿਉਆਂ' ਵਰਗਾ ਸੀ ਉਹ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੁਖੀ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੇ ਵੈਦ, ਆਪ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਨੁਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਤਿਆਗ ਤੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਟਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਦਾ ਰਾਖਾ ਸੀ । ਖਤਰਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੰਗਲੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ । ਜਬਲਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਪਲ ਮੁਨੀ ਤੇ ਹੋਰ ਰਿਖੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸੀ । ਮਹਾਂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੁਰੇ ਆਏ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪੰਥ ਸੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਆਇਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਡਰਾਉਣਾ ਸੀ ਕਈ ਸੌ ਮੀਲ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਹੀ ਜੰਗਲ ਸੀ । ਸ਼ੇਰ, ਚਿਤਰੇ, ਜਾਂਗਲੀ ਹਾਥੀ, ਰਿਛ, ਹਿਰਨ, ਸਪ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਂਗਲੀ ਬਲਾਈਂ ਸਨ । ਉਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫਲ ਪ੍ਰੰਗ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ । ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਦੇਖਣ ਬਦਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰਾਹ ਹੋ ਤੁਰੇ । ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਘਾਬਰ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਉਤੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਡਰ ਨਾ, ਦੇਖ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ! ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸ਼ੇਰ, ਚਿਤਰੇ, ਹਾਥੀ, ਸਪ ਆਦਿਕ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁਖ ਝੱਲ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਮਝ ਇਹ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ । ਇਸ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਅਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝੀਲ ਸੀ ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਹੀ ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਲੰਮੇ ਪੰਧ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੁਖ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—‘ਦਾਤਾ ! ਮੈਨੂੰ ਭੁਖ ਲਗੀ ਹੈ ਮੈਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਫਲ ਪੂੰਗ ਖਾ ਆਵਾਂ ਕੁਝ ਫਲ ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਤੋੜਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।’

‘ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਰਹੀਂ ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਬਹੁਤ ਕੌਤਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ। ‘ਲਾਲਚ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ’ ਮਰਦਾਨਾ ਚੰਗੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਆਏ ਪਕੇ ਹੋਏ ਕੇਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਛੇ ਪਲਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਬੂਟੇ ਨਾਲੋਂ ਕੇਲੇ ਦੀਆਂ ਫਲੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਗੁਛਾ ਤੋੜਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ, ‘ਕੌਣ ਹੈਂ ?’

ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹਥਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਫੜਿਆ। ਕੇਲੇ ਦਾ ਗੁਛਾ ਹਥੋਂ ਛੁਟ ਗਿਆ ਭੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਡਰ ਨੇ ਓਹਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਾਲਾ ਧੂਤ ਕਈ ਫੁਟ ਉਚਾ ਮਰਦ ਵੇਖ ਕੇ ਓਹਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਕਾਲਾ ਧੂਤ ਦੌਤਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲਾ ਕੌਡਾ ਰਾਖਸ਼ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਲੀ ਸੀ ਉਸਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਮ ਮਨੁਖ ਦਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ।

ਕੌਡਾ ਭੀਲ ਜਾਤੀ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਡਕੈਤ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਕੱਦ ਕਾਠ ਦਿਓ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਹੜੀ ਖੁਰਾਕ ਨਾਲ ਰਜਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਦਮਖੋਰ ਵੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਉਸ ਨੇ ਮਨੁਖ ਹਰਨ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਜਾਂ

ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੰਨਦਾ ਸਗੋਂ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਕੌਡਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਮਧ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਜਿਥੇ ਸਭਿਅਤਾ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਸੀ । ਉਥੇ ਕੌਡੇ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਕੌਡੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਟੋਆ ਪੁਟਕੇ ਅਗ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਗ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੁਝਦੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਤਦੋਂ ਹੋਰ ਲਕੜਾਂ ਉਪਰ ਸੁਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਲੈਂਦਾ । ਕੌਡੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਪੁਜ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇੰਝ ਵਗਾਹ ਕੇ ਸੁਟਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਲਕੜ ਸੁਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਉਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ । ਮਰਦਾਨਾ ਲਗਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ । ‘ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਹੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ! ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚਾ, ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰੋ । ਬਹੁੜੇ ਦਾਤਾ ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਕੌਣ ਹੈ । ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਜੀਭ ਰਸ ਤੇ ਉਦਰ ਪੂਰਨਾ ਵਾਸਤੇ ਭੁਲ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹਾਂ । ਮੇਰੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੁਜੋ ਇਹ ਪਰੇਤ ਕੀ ਪਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰੇਗਾ ।’ ਮਰਦਾਨਾ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੁਟਕੇ ਕੌਡੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਰੁਖ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਫੜੀਆਂ ਜੋ ਰਸਿਆਂ ਦੀ ਤਰਾ ਉਸਦੇ ਡੇਰੇ ਪਈਆਂ ਸਨ । ਮਰਦਾਨੇ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰੁਖ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ । ਰੁਖ ਦੇ ਟਾਹਣ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੁਠਾ ਲਟਕਾ ਦਿਤਾ । ਪੁਠੇ ਲਟਕੇ ਹੋਏ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕੌਡਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਫਰੋਲਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਲਕੜਾਂ ਸੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਰਦਾਨਾ ਪਲੋਪਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨਾਲ ਸੜਕੇ ਭੁਜ ਜਾਵੇਗਾ । ਪੁਠੇ ਲਮਕੇ ਹੋਏ ਨੇ ਫਿਰ ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ । ਹਾਥੀ ਵਾਂਗ ਤਰਲੇ ਲਏ । ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਮੈਂ ਆਪਣਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਪਰਦੇਸ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਮੌਤੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਹੇ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ! ਛੇਤੀ

ਬਹੁੜ ਤੇ ਬਹੁੜੀ ਸੁਣ ।’

ਉਧਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਕੌਡੇ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਹੈ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਕੌਡੇ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਏ । ਅਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪਲ ਵਿਚ ਦੀ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋਲ ਪੁਜ ਗਏ । ਕੌਡਾ ਅੱਗ ਨੂੰ ਫਰੋਲ ਕੇ ਤੇਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸੁਕੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਉਤੇ ਸੁਟ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹਥ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਅਗਨ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸਾੜਨ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲਵੇ ਮਠਾ ਰਹੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅੱਗ ਬੁਝ ਗਈ । ਐਨੀ ਬੁਝੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਤੇ ਚਮਕ ਕੌਡੇ ਨੂੰ ਦਿਸਣੇ ਹਟ ਗਏ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ । ਉਹਦੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੁਝੀ । ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਆਈਆਂ । ਹਨੇਰੀਆਂ ਵਰੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਅੱਗ ਧੁਖਦੀ ਰਹੀ । ਲੱਕੜੀ ਨਾਲ ਫਰੋਲਦੇ ਫਰੋਲਦੇ ਨੇ ਆਖਰ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਹਥ ਨਾਲ ਫਰੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਜਿਉਂ ਹੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹਥ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਠੰਡੀ ਸੁਵਾਹ ਸੀ ਉਸ ਵਿਚ ਰਤਾ ਵੀ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਕੌਡਾ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਕੋਲੋਂ ਉਠਿਆ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਲ ਨੱਸਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਉਸਨੂੰ ਦਿਸੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਖਲੋ ਗਿਆ । ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪਸ਼ੂਪਨਾ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਉਤੋਂ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤ੍ਰ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਥਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਉਹ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਕੰਬ ਉਠਿਆ । ਮੈਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਜੇ ?’ ਕੌਡੇ ਰਾਖਸ਼ ਨੇ ਭੈਭੀਤ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਕੌਡਿਆ ! ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਭੁੰਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਇਹ ਕਰਮ ਤੇਰਾ ਮਾੜਾ ਹੈ ਤੇਰੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਜੇ।’ ਕੌਡੇ ਨੇ ਦੋ ਕਦਮ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ।

‘ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ।’

ਕੌਡਾ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਵਗ ਤੁਰਿਆ। ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰ ਚੁਕ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਰੁਖ ਨਾਲੋਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਪੁਠਾ ਲਮਕਣ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਲਹੂ ਇਕਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਘੁਟਕੇ ਕੌਡੇ ਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੁਛੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੌਡੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਜੀਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਲ ਲਾਇਆ। ਕੌਡੇ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਵਧੀਆ ਫਲ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਮਿਠੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਜਬਲ ਪੁਰ ਤਕ ਕੌਡਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਛੱਡ ਦਿਤੀ। ਫਲ ਪੂੰਗ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

੬੫. ਘਰ ਵਲ ਮੋੜਾ ਤੇ ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ

ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਤੋਂ ਜਬਲਪੁਰ ਤਕ ਰਾਹ ਬਹੁਤ ਬਿਖੜਾ ਤੇ ਖਤਰਿਆਂ ਭਰਿਆ ਸੀ ਇਸ ਪੰਥ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਯਾਦ ਆਏ। ਉਹਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਵਤਨੋਂ ਆਇਆਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ

ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਚੱਲੀਏ। ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਆਪ ਦਾ ਰਾਹ ਤੱਕਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਲਮੇਰੇ ਪੰਧ ਕਰਕੇ ਥਕ ਗਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਮੌਤ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਹੁਣ ਭੈ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਏਧਰ ਕਿਤੇ ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿਛਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜੇ ਅਗੇ ਨਾ ਜਾਓ ਘਰੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਘਰ ਅਪੜਨ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲਗੇਗਾ ਦਾਤਾ ਬੇਨਤੀ ਕਬੂਲ ਕਰੋ।’

ਜਗਤ ਦੇ ਚਾਨਣ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਮਿਠੀ ਹਾਸੀ ਹਸਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਲ ਸਖਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਤੇਰੀ ਮੌਤ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹੈ। ਉਸ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਲ ਵੇਖ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ, ਜਗਤ ਕਰਤਾ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰੰਗ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁਲ, ਫਲ, ਰੁਖ, ਪੰਛੀ, ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਰਚੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਕਾਦਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜਕੇ ਕਾਦਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਛੋਟੀ ਹੈ ਪਰ ਕੰਮ ਵਡਾ ਹੈ ਵੈਸ਼ਾਲ ਦੇਸ ਅਜੇ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੇ ਹੁਣੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਮੁਕੇਗਾ? ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਾਂਗੇ। ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਮਨੁਖ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਦਾਤਾ ! ਘਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਘਰ ਚਲੋ ਫਿਰ ਜਿਧਰ ਆਖੋਗੇ ਓਧਰ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਤਰਲਾ ਸੀ।

‘ਚਲ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਲੈ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ।’ ਦਾਤੇ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

ਜਬਲ ਤੋਂ ਦਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੁਰੇ। ਕਦੀ ਦਸ ਮੀਲ ਪਛਮ ਵਲ, ਕਦੀ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਵਲ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਾਂਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਚਾਨਣ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

ਰੁਹੇਲ ਖੰਡ ਆ ਪੁਜੇ। (ਰੁਹੇਲ ਖੰਡ ਵਰਤਮਾਨ ਝਾਂਸੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਨ) ਏਥੇ ਹੋਰ ਹੀ ਬਿਪਤਾ ਸਿਰ ਆ ਪਈ। ਚੋਜੀ ਪਿਤਾ ਨੇ ਚੋਜ ਵਰਤਾ ਦਿਤਾ। ਰੁਹੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਪੁਜੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੁਹੇਲੇ ਬਹੁਤ ਮੂਰਖ ਸਨ। ਉਹ ਪੁਰਾਤਨ ਕਬਾਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਓਪਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਲਾਮਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਉ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਹਥੋਂ ਬਹੁਤ ਜੀਵ ਦੁਖੀ ਸਨ।

ਦਇਆ ਦੇ ਸਾਗਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਗੁਲਾਮ ਬਣਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਦਾਤੇ ਨੇ ਆਪ ਰੁਹੇਲੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵਨ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਓਸੇ ਵਕਤ ਦੋ ਰੁਹੇਲੇ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਰੁਹੇਲੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਚੰਗੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਚੰਗੇ ਵਟੇ ਜਾਣਗੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੀਵਾਂਗੇ ਖੂਬ ਪੀਵਾਂਗੇ।’

ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰੁਹੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਪੁਜੇ। ਅਗੇ ਇਕ ਰੁਹੇਲਾ ਸਰਦਾਰ ਮਿਲ ਪਿਆ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੋਵੇਂ ਮਿਤਰ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਘਾਬਰਿਆ ਅਜੇ ਵਿਛੜਦੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਘਾਬਰੀਂ ਨਾ ਇਹ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਖੇਲ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਕਈਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖੜੇ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਹਨ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਰੁਹੇਲਾ ਪੂਰਾ ਠੱਗ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਕੀਤੇ ਹੋਏ

ਸਨ ਓਹ ਪੀਰ ਵੀ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਤੇ ਪੂਜਾ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ । ਇਕ ਸਰਾਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਆਏ ਗਏ ਅਮੀਰ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸੀ । ਲੜਨ ਭਿੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜਵਾਨ ਉਸ ਨੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਜਵਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਸਨ । ਓਹਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਦੇ ਗੁਲਾਮ ਸਨ । ਕੁਝ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਰੋਂਦੇ ਸਨ । ਜਗਤ ਦੀ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਵੀ ਘਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਰੁਹੇਲੇ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰੀ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਨਵਾਂ ਗੁਲਾਮ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ । ਰੁਹੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਗਮ ਦਾ ਆਖਾ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਔਖਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

ਰੁਹੇਲੇ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜਿਆ ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ ਦੋ ਗਾਗਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਾਗਰਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਉਤੇ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੀ ਖਲੋਤੀਆਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈਆਂ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਏ ਤੇ ਬੇਗਮ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਬਾਈ ਜੀ ! ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਗਿਆ ਹੈ ।’

‘ਹੈਂ ! ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਗਿਆ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਦੂਸਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ।’ ਬੇਗਮ ਨੇ ਬੜੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖੂਹ ਸੁਕ ਗਏ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਕਿਤਿਓਂ ਨਹੀਂ

ਮਿਲ ਸਕਦਾ ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੇ ਗਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ ।

‘ਚੰਗਾ ਗੁਲਾਮ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ । ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਵੇਂ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ ? ਬੇਗਮ ਦਾ ਬੋਲ ਸੀ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਬੇਗਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਮਚਿਆ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤਾ, ‘ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਗਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਨੇਰ ਆ ਗਿਆ ।’ ਬੇਗਮ ਨੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚ ਗਈ ਹਰ ਮਰਦ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਤੇ ‘ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ’ ਸੀ । ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਰੁਹੇਲੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੜਿਆ ।

ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਬੇਗਮ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਭੈਣ ਜੀ ! ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਨੇ ਕੋਈ ਵਡਾ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਗੁਸੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਉਹ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਹਾਇਆਂ ਮਾਰਨ ਲਗੇ ਹਨ । ਸਰਦਾਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੱਲੀਏ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਈਏ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮੇਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ।’

‘ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਆ ਲੈਣ ਦਿਓ ਸਾਡੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੈਰਨਗੇ ਮੈਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਕਦੀ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਕਿਆ । ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸੁਕਿਆ ਜਦੋਂ ਛੇ ਸਾਲ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵਡੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਦੇਵਤਾ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।’

ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੁਹੇਲਾ ਸਰਦਾਰ ਆ ਗਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ । ਜਦੋਂ ਇਕੱਠ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੁਕਣ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ,
ਉਹ ਘੋੜੇ ਉਤੋਂ ਉਤਰਿਆ। ਗੁਲਾਮ ਨੇ ਘੋੜਾ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਲੋਕਾਂ
ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, 'ਇੰਞ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ
ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕਰੋਧਵਾਨ
ਹੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਸੁਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਚਲੋ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਚੱਲੀਏ। ਪੂਜਾ ਕਰੀਏ
ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ। ਆਓ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਆਓ ! ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਮਰਦ ਤੇ ਗੁਲਾਮ ਸਭ ਮੰਦਰ ਵਲ ਆਓ।' ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਰੁਹੇਲਾ
ਸਰਦਾਰ ਅਗੇ ਅਗੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਲੋਕ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ
ਬੇਗਮ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾਣ ਲਗੇ। ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਾਈ ਜਾਂਦੇ
ਸਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ, ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ
ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮੰਨ ਅਜਾਣਾ ॥ ਹੋਰੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਠਾਕੁਰ ਭਾਰਾ ਹਮ ਤਿਸਕੇ ਵਣਜਾਰੇ ॥

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਰਾਸਿ ਤਿਸੈ ਕੀ ਮਾਰਿ ਆਪੇ ਜੀਵਾਲੇ ॥

(ਗਉੜੀ ਮਃ ੧)

ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਉਚਰੁ ਮਨਾ ॥ ਆਗੈ ਜਮਦਲੁ ਬਿਖਮ ਘਨਾ ॥

੦

੦

੦

ਰੁਹੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਮੰਦਰ
ਪੁਜੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਖਰੀਦਿਆ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਹਾਕਮ
ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦੇ ਕੋਹਲੂ ਸਨ ਉਹ ਗੁਲਾਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬੈਲਾਂ ਦਾ
ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ ਅਜੇ ਪਹਿਲੀ ਘਾਣੀ ਤੇਲ ਦੀ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢੀ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੁਕਣ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕੋਹਲੂ ਨੂੰ
ਗੋੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਸ ਪਿਆ। ਉਸਦੇ
ਮਾਲਕ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਹੱਸਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈਂ ?'

ਮਰਦਾਨਾ—ਮੈਂ ਹੱਸਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਸੁਕਿਆ ਹੈ ਹੋਰ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋਵੇਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗੇਗੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੜਕੇ ਮਰੇਗੇ ।’

‘ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ?’

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਲਮ ਜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਰਗੇ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਜੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਰਖਦੇ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਪੀਂਦੇ ਹੋਏ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦੇ ਜੇ । ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਭਗਵਾਨ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸਾਰੇ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਨੇ । ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ੇਰ, ਸਪ ਤੇ ਦੈਂਤ ਡਰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਗੋਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਮੂਰਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਪਛਾਣ ਸਕੇ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸੁਤੰਤਰ ਨਾ ਕਰੋਗੇ ਉਨਾ ਚਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਬਿਪਤਾ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਆਵੇਗੀ ।’

ਮਾਲਕ—ਉਹ ਤੇਰਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਹਾਂ ! ਮੇਰਾ ਸਚਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ।

ਮਾਲਕ—ਉਹ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਰੁਹੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ।

ਮਾਲਕ—ਇਹ ਠੀਕ ਕਿ ਉਹ ਵਲੀ ਹੈ, ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਮਰਦਾਨਾ—ਹਾਂ ! ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ ਸਾਰੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਓਹਦੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗੇ, ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।

‘ਕੋਹਲੂ ਛਡ ਦੇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ, ਸਰਦਾਰ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੁਣੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਖਿਆ । ‘ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ’ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ

ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਲ ਨੱਸ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਸਨ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਵੀ ਉਸ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਜਾ ਡਿਗਾ ਡਡੋਲਿਕਾ ਹੋਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ! ਏਥੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾ, ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਕ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਾਂ, ਦੂਸਰੀ ਸਿਰ ਉਤੇ ਆ ਡਿਗਦੀ ਹੈ ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਜੇ ਦੁਖੜੇ ਸਹੇ ਜਾਂਦੇ।

ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਦੇਖ ਰੰਗ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈਂ ਤੇਰਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਹੋ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ‘ਰਬਾਬ ਵਜਾ ! ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਬਦਲੇ ਹਨ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸਿਖਿਆ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਜੁਗ ਹੋਏ ਨੇ ਜੁਗਾਂ ਜੁਗਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗੀ ਹੈ, ਓਹ ‘ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਰਬਾਬ ਵਜਾ ! ਦਾਤੇ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਹ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਆਗੈ ਹੋਏ ॥ ਜੋ
ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੋਈ ਹੂਆ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣੈ ਵਾਲਾ ਦੂਆ ॥ ੧ ॥ ਨ ਜਾਣਾ
ਕਰਮ ਕੇਵਡ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥ ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਜਾਤਿ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਤੂ ਏਵਡੁ ਦਾਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ॥ ਤੋਟਿ ਨਾਹੀ ਤੁਧੁ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥
ਕੀਆ ਗਰਬੁ ਨ ਆਵੈ ਰਾਸਿ ॥ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥ ਤੂੰ
ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਹਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੀ ਤਿਉ ਨਾਮਿ ਜਪਾਇ ॥
ਤੂੰ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਸਾਚਾ ਸਿਰਿ ਮੇਰੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇਇ ਭਰੋਸੈ ਤੇਰੈ ॥ ੩ ॥ ਤਨ
ਮਹਿ ਮੈਲੁ ਨਾਹੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਤਾ ॥ ਤੇਰਾ ਤਾਣੁ
ਨਾਮ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਰਹਣਾ ਭਗਤਿ ਸਰਣਾਈ ॥ ੪ ॥

(ਗਉੜੀ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਜਿਹੜੀ ਕਰਮ ਰੇਖਾ ਅਸਾਡੇ ਮਥੇ ਉਤੇ ਤੁਸਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਹੈ ਉਹ ਅਮਿਟ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਕੁਝ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ । ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਕਰਮ ਧਰਮ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਜੇ, ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਦਾਤੇ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਜਦੋਂ ਮਨੁਖ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਭਵੰਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਵੈਰ ਹੈ । ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰਾਜ ਹੈ ।

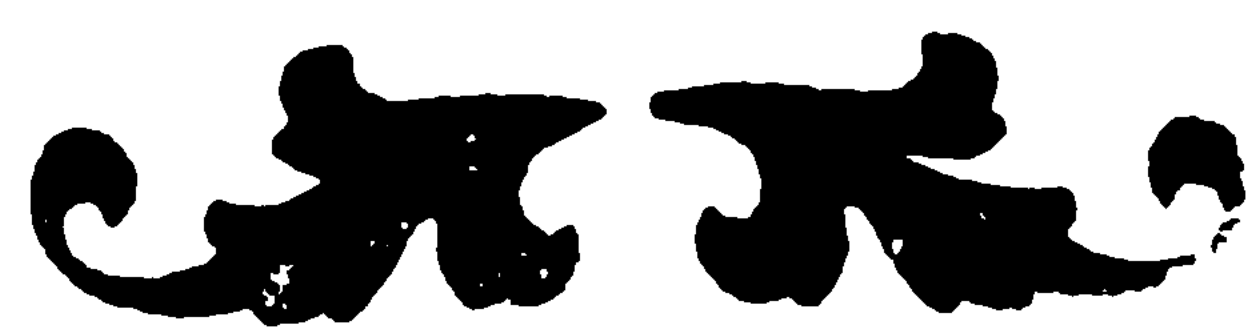
ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਮਰਨਾ ਤੇ ਜੰਮਣਾ ਆਪ ਦੇ ਹੀ ਹਥ ਵਸ ਹੈ । ਵਿਛੜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦੇ ਜੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਓ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਜੇ । ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਜੇ ਜਿਵੇਂ ਚਿਤ ਕਰੇ ਤਿਵੇਂ ਚਲਾਉਂਦੇ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਭ ਮਤ ਬਖਸ਼ੋ । ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਭਗਤ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਭਗਤੀ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਮੇਹਰਾਂ ਦਿਆ ਸਾਈਆਂ ਮੇਹਰਾਂ ਕਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁ ਜੀ ਰਸੀਲੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਉਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਧਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਚੁਪ ਛਾ ਗਈ । ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਾਰੇ

ਬੈਠ ਗਏ ਸਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਾ । ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ 'ਕੋਈ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ।' ਬੇਗਮ ਤੇ ਰੁਹੇਲਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈਰਾਨ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਤੀਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੰਨੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਅਸਲੀ ਪ੍ਰੀਤਾਂ ਜਾਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰੁਹੇਲੇ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—ਦਾਤਾ ਅਸਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨਾ ਚਤਾਰੋ । ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨੀ ਹਾਂ । ਖਿਮਾ ਕਰੋ ! ਜਲ ਬਖਸ਼ੋ ! ਤਿਹਾਏ ਮਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਤਰੇਹ ਦਾ ਦੁਖ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੈ ।' ਉਹੋ ਹੀ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ—ਸਾਰੇ ਇਸ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਓ ਮੇਰੀ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਭੁਲ ਕਰਕੇ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁਕਾ ਹੈ । ਰੱਬੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਗੋਲਾ ਰਖ ਲਿਆ, ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਭੇਜਿਆ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ । ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕੋਹਲੂ ਗੇੜਨ ਉਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਸਾਂ ਉਤੇ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਖੂਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ।' ਰੁਹੇਲਾ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬੇਗਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗੇ । ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—'ਸਾਰੇ ਗੁਲਾਮਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰ ਦਿਓ, ਮਨੁਖ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਵੇਚ ਤੇ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਸਵਰਨ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਨਾ ਸਮਝੋ ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੌਂਦੇ ਜੇ ਤਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਕਰੋਪਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ । ਝੂਠ, ਚੋਰੀ, ਠੱਗੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰਨਾ, ਪਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਪਿਛੇ ਫਿਰਨਾ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ । ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੋ, 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਿਆ ਕਰੋ ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਗੇ ਸਭ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਲਾਮ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਦੋਂ ਖੂਹਾਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਖੂਹ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਲ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਸੀਤਲ ਤੇ ਮਿਠਾ ਸੀ ਘਰ ਘਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲਗਾ ਕੁਝ ਦਿਨ ਓਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਤੁਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

੬੬. ਆਗਰੇ ਦੀ ਮਾਈ ਜੱਸੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਲਾਇਨ ਜੋ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਝਾਂਸੀ ਅਟਾਰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਬੰਬਈ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਇਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੜਕ ਦਿੱਲੀ ਬੰਬਈ ਦੇ ਨਾਲ ਕਢੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਏਥੋਂ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਦੱਖਣ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਝਾਂਸੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਆ ਪੁੱਜੇ। ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ ਅਜ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਗਵਾਲੀਅਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਜੋ ਸੜਕ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸੜਕ ਉਤੇ ਇਕ ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਗ ਹੈ ਏਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਭਰਤਪੁਰ, ਧੌਲਪੁਰ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਗਰੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

ਆਗਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਦਾ ਛੱਟਾ ਦਿਤਾ ਉਸ ਛਟੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸੁਕੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਹਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ।

ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਜੱਸੀ ਨਾਮ ਦੀ ਇਸਤੀ ਸੀ । ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਘਰ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਸੌਹਰੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸੰਤਨੀ ਹੋ ਗਈ । ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਚੇਲੀ ਬਣ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਦਾ ਅਸਰ ਜੱਸੀ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਈ । ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੌਰ ਗਿਆ । ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ । ‘ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਣ ਲਗੀ । ਕਈ ਦਿਨ ਆਗਰੇ ਰਹਿਕੇ ਤੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਮਾਈ ਜੱਸੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ‘ਦਾਤਾ ! ਫਿਰ ਕਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ‘ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਹੀ ਜਾਣ ਪਰ ਤੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਧਰ ਰਖ । ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਅਨਦਿਨ ਕਰੀ ਜਾਈਂ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗੀ ।’

ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਤੁਰ ਆਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਸਨ । ਆਖਦੇ ਨੇ ਮਾਈ ਜੱਸੀ ਆਪ ‘ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ । ਅੱਜ ਵੀ ਮਾਈ ਜੱਸੀ ਦਾ ‘ਮਾਈ ਥਾਨ’ ਨਾਮ ਦਾ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ । ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਥਰਾ ਆਏ ਮਥਰਾ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਪਖੰਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਥਰਾ ਤੋਂ ਰੀਵਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆ ਗਏ । ਕਈਆਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁੜਗਾਉਂ ਵੀ ਪੁਜੇ । ਗੁੜਗਾਉਂ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ
ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ, ਬਾਂਗਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਤਮਕ ਤੇ
ਸਰੀਰਕ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕੀਤੇ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ
ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ
ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਿਆ ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਜੀਂਦ ਆ ਪੁਜੇ ਜੀਂਦ ਦੇ ਵਿਚ
ਸਿਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ ਲਾਇਆ ਉਹੋ ਹੀ ਬੂਟਾ ਵਡਾ ਹੋ ਕੇ 'ਸਿਖ ਰਾਜ' ਤਕ
ਫਲਿਆ ਤੇ ਫੁਲਿਆ । ਭਾਗਲ, ਚੀਕੇ ਤੇ ਖਰੌਦੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਏ । ਖਰੌਦੀ
ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਨ ਦਾ ਰੋਗੀ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ,
ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ ਵੈਦਾਂ ਤੇ ਹਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ । ਰੋਗੀ ਲਕੜ ਵਾਂਗ
ਸੁਕ ਗਿਆ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲ
ਪਿਲਾਇਆ ਉਹ ਜਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਲਗਾ । ਰੋਗੀ ਨੇ ਬਰ ਨੌਂ ਹੋ
ਗਿਆ । ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਹੋਣ ਲਗਾ । ਲੋਕ ਅਨਮਤ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣੇ । ਚੋਆਂ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਛੀਟਾਂ ਵਾਲੇ
ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਏਥੇ ਚੰਦਨ ਦਾਸ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹੇ । ਚੰਦਨ ਦਾਸ ਤੇ ਉਸਦੀ ਧਰਮ
ਪਤਨੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ'
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਚੰਦਨ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਰੇਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਏ । ਉਸ ਧਰਮਸਾਲਾ
ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਇਆ ਕਰੇ ਚੰਦਨ ਦਾਸ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ।

ਕੋਟਲਾ ਤੇ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ੧੫੦੯ ਈਃ
ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਪੁਜੇ ।

੬੭. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਵਿਚ

ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਦੇ ਵਗਣ ਦਾ ਪਤਾ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ

ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਘਰ ਘਰ ਲਗ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਧੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ ਸਗੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਘਰ ਦੀ ਸੁਖਸਾਂਦ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰੇ। ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਮੁੜੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚਿਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਚਿਠੀ ਲਿਖਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ੧੪੯੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਸੀ ਤੇ ੧੫੦੯ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਸਨ। ੧੩ ਸਾਲ ਬਾਹਰ ਰਹੇ। ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਦਾਹੜਾ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਗਈ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜੋ ਮਾਸੂਮ ਬਚੇ ਸਨ ਉਹ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸੀ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਹੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਆ ਗਏ।

ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਬਾਗ ਵਲ ਨੂੰ ਦੌੜ ਗਈ। ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵਿਛੜੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਮਿਲੇ। ਵਡੀ ਭੈਣ ਨੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਹਿਕ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਮਥਾ ਚੁੰਮਿਆਂ ਓਹਦੇ ਕਲੇਜੇ ਠੰਢ ਪਈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਾਰ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਿਸਨੇ ਓਹਦੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ, ਜੈਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ। ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਉਠਕੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਗਈ। ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ।

੬੮. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਕਈ ਸਾਲ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਤਨ ਆਏ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਠੰਢ ਪਈ, ਵੀਰ ਘਰ ਆਇਆ, ਰਜਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ।

ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖੁਵਾਇਆ, ਬਸਤਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਭਾਜੀ ਵੰਡੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਮਾਂ ਪਿਓ ਜਾਇਆ ਵੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੀ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਵਡੀ ਭੈਣ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਦਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੀ ਬੀਤ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਹੀ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹੁਣ ਜਵਾਨ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੂਝ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਗਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਣਗੇ। ਆਪ ਉਹ ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਰਖਣ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਤਲਵੰਡੀ ਵਲ ਤੁਰੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈਆਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਨਮੁਖ ਕੋਲ ਲਾਹੌਰ ਪੁਜੇ। ਸਨਮੁਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਲਾਹੌਰੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਧੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਅਪੜੇ ਸਗੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਧਾ ਸਮੇਤ ਗੋਕਲ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਸਭ ਧੰਦੇ ਛੱਡ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਓਹੋ ਹੀ

ਹਥਲੇ ਕੰਮ ਛਡ ਜਬਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਤੇ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਠ ਨੱਠਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖਬਰਾਂ ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਜ ਗਈਆਂ। ‘ਮਾਤਾ ! ਉਠ ਤੇਰਾ ਲਾਲ ਬਾਹਰ ਆ ਬੈਠਾ ਈ, ਪੂਰਨ ਜੋਗੀ ਵਾਂਗ ਚਿਰਾਂ ਪਿਛੋਂ ਫੇਰਾ ਪਾਇਆ ਸੂ, ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਘਰ ਲਿਆ ।’ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸੁਵਾਣੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

‘ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਆ ਗਿਆ ! ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਨਾਨਕ ਆ ਪੁਜਾ ! ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਕੂਕ ਸੁਣ ਲਈ। ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆ ਮਿਲਿਆ, ਚਲ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂ ਪੁਤਰ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਾਂ। ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਧੜਕਦੀ ਹਿਕ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ। ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਨਾਨਕ ! ਨਾਨਕ ! ਆ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਨਾਨਕ !’

ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਜੀ ਪੁਤਰ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ ਸੁਣਕੇ ਵੈਰਾਗਨ ਹੋ ਗਈ। ਪੁਤਰ ਪਿਆਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਆਂਢਣਾਂ ਗੁਵਾਂਢਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠੇ ਦਸ ਕਦਮ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮਾਂ ਪੁਤਰ ਦਾ ਸਾਕ ਸੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁਭ ਅਸੀਸ ਲਈ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ। ਘੁਟ ਕੇ ਹਿਕ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੈਰਾਗ ਹੰਝੂ ਕਿਰੇ।

‘ਬੇਟਾ ਨਾਨਕ ! ਤਕੜਾ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ? ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ? ਮੈਂ ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹੀ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰਾ ਜੋਗੀ ਪੁਤ੍ਰ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆਂ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ

ਦਾ ਲਖ ਵਾਰ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ।' ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਉਤੇ ਹਥ ਫੇਰਦੀ ਹੋਈ ਆਖੀ ਗਈ।

ਮਾਂ ਪੁਤਰ ਬੈਠ ਗਏ, ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇਕਠੀ ਹੋ ਗਈ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਨੂਰੇ ਨੂਰ ਹੋਇਆ ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਜਾ ਕਿਹਾ—'ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ! ਤੇਰਾ ਪੁਤਰ ਨਾਨਕ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਨੀਚੇ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਗਿਆ ਹੈ।'

'ਮੇਰਾ ਪੁਤਰ ਨਾਨਕ ਆ ਗਿਆ!' ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਵਾਕ ਨਿਕਲਿਆ।

'ਹੈਂ! ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ! ਧੰਨ ਭਾਗ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ!' ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ। 'ਚਲੋ ਮਹਿਤਾ ਜੀ! ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ। ਅੱਜ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਈ, ਲੋਚਦੇ ਸਾਂ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਤੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ। ਟੂਹ ਟੂਹ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਆਤਮਾ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ। ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੂਰੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆ ਪੁਜੇ।'

ਇਉਂ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਿਆ। ਬਿਧ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਲੱਤਾਂ ਵਿਚ ਬਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਜੋਤਨਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਇੰਜ ਹੌਲਾ ਫੁਲ ਹੋ ਉਠਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਉਠਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਓਹਦੇ

ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੁਤਰ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਸੀ।
ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੂਹਾਨੀ
ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੜਪ ਤੇ ਭੁਖ ਸੀ ਅੱਗ
ਸਵਾਰਨ ਦੀ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਵਾਹੋਦਾਹੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਲ ਤੁਰੇ ਗਏ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ ਓਹਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆ
ਰਹੇ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਪਹਿਲੇ ਸੇਵਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਚਿਆ ਸੀ
ਕਿ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪ ਖੁਦਾਵੰਦ ਕਰੀਮ
ਹਨ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਹਨ। ਜਗਤ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸਚੇ ਵੈਦ ਹਨ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਠਕੇ ਖਲੋ ਗਏ।
ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ।
ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿਤਾ। ਰਾਇ
ਬੁਲਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਸਿਰ ਹਥਾਂ ਉਪਰ ਬੋਝ ਲਿਆ—‘ਤੁਸੀਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜੇ ! ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ
ਬਾਲਕ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ ਹੈ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਵਿਛੜੇ ਰਜ ਕੇ ਮਿਲੇ।

‘ਬੇਟਾ ਚਲੋ ਘਰ ! ਬਾਹਰ ਬੈਠਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।’ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ
ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ।

‘ਚਲੋ ਪਿਤਾ ਜੀ’ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ
ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ।

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਦੇ ਰੋਣਕਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਇਸਤੀਆਂ
ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼
ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁੜ ਘਰ ਆਉਣਾ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ

ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਲੰਮੇ ਵਿਛੋੜੇ ਪਿਛੋਂ ਪੁਤਰ ਦੇ ਮੁੜ ਮਿਲਣ ਨੇ ਉਸਦੇ ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਨਵੀਂ ਰੌਣਕ ਲਿਆ ਦਿਤੀ। ਜੋ ਕੋਈ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਉਸੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਗੁੜ ਪਾਇਆ ਰਜਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਮਿਲਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਘਰ ਰਹਿਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਤੜਕੇ ਉਠ ਕੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਇਉਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬੀਤ ਗਏ। ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ—‘(ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ! ਘਰ ਨਾ ਬੈਠ! ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੁਖੀ ਰੂਹਾਂ ਤੜਫ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭੁਲੜ ਜੀਵ ਧਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ।

ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ, ਮਾਲਕ ! ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਹੁਣੇ ਉਠ ਤੁਰਦਾ ਹਾਂ’ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ—‘ਆ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਚੱਲੀਏ ! ਕਰਤਾਰ ਹਾਕ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਮਿਲੀਏ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ।’ ‘ਜੋ ਹੁਕਮ’ ਆਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ। ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪੁਤਰ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੋਕਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾ ਹੁਕਿਆ। ਇਸਤਰੀ ਪਲਾ ਫੜ ਕੇ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਓਹਵੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਓਹਦੇ ਤਰਲੇ ਨਾ ਸੁਣੇ। ਉਧਰ ਦਾਤਾ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ।

ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਦੇਖਕੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਰੋਕਣ ਲਗੇ—‘ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਬੁਢੇਪਾ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਗਾ ਏ ਪੁਤਰ ਘਰ ਰਹੋ, ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ

ਫਿਰ ਲਿਆ ਹੁਣ ਫਿਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਘਰ ਵਸ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ
ਅਸਾਡਾ ਸਾਹ ਰੁਕ ਜਾਵੇ' ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਪਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ
ਬੋਲੇ—'ਮੈਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ। ਘਰ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਿਨ ਘਰ ਬੈਠਾਂਗਾ, ਦੁਖੀ ਰੂਹਾਂ ਰੋ ਰਹੀਆਂ
ਹਨ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਅ ਠੰਡੇ ਖਾ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ
ਦੇ ਸਾਫ ਤੇ ਪੱਧਰ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ।' ਇਉਂ ਉਤਰ ਦੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਜੀ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਘਰੋਂ ਤੁਰੇ।

੬੯. ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਰੋਸ਼ਟ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਫੇਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਸ
ਹਿਸੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਥਰ ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਤ, ਜੰਗਲ, ਦਰਿਆ ਤੇ ਝੀਲਾਂ ਸਨ।
ਵਸੋਂ ਵੀ ਸੰਘਣੀ ਸੀ ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੱਛਮ ਦਖਣ ਦੇ
ਉਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਲ ਤੁਰੇ ਜੋ ਰੇਤਲੇ ਹਨ ਬਾਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਘਟ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ ਵਸੋਂ ਵਿਰਲੀ ਤੇ ਪੰਧ ਸਾਰਾ ਪੈਦਲ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਨਿਰੰਕਾਰ
ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ
ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜ਼ਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ (ਮਾਲਵੇ) ਵਿਚ ਪੁਜੇ। ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ,
'ਸਤਿਨਾਮੁ ਤੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ
ਪੁਜੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ 'ਬਠਿੰਡਾ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦਾ ਨਾਮ
ਭਟਿੰਡਾ ਸੀ ਇਹ ਰਾਜੇ ਬਿਨੈਪਾਲ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ ਸੀ ਅੱਜ
ਵੀ ਬਿਨੈਪਾਲ ਦਾ ਉਸਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਲਾ ਹੈ। ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ
ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਦਿਨ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।
ਧਰਮਸਾਲਾ ਕਾਇਮ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਅਗੇ ਭਟਨੇਰ ਪੁਜੇ। ਭਟਨੇਰ ਤੋਂ

ਬਹਿਕੇ ਤੇ ਬਹਿਕੇ ਤੋਂ ਸਰਸੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਸੀ ਉਸ ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਫਕੀਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕ ਵੀ ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਬਹੁਤ ਅਨੋਖਾ ਸੀ, ਦੇਖਕੇ ਫਕੀਰ ਤੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਬਾਣਾ ਸੀ, 'ਪੈਰੀਂ ਲਕੜ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ, ਹਥ ਵਿਚ ਆਸਾ, ਬਾਹੀਂ ਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰਸੇ ਵਲੋਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਮਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਟਿੱਕਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।'

ਇਹ ਬਾਣਾ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ । ਰਲਵਾਂ ਬਾਣਾਂ ਦੇਖਕੇ ਲੋਕ ਨੇੜੇ ਆ ਖਲੋਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਭੀੜ ਦੇ ਜੋ ਅਗੇ ਖਲੋਤੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀਨੇ ਬੈਠਾ ਲਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—'ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਛੇੜ ਰਬਾਬ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ । ਰਬੀ ਨੂਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ । ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕੋਈ ਝੂਮ ਉਠਿਆ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਧੜਕਿਆ । ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲੇ । ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਲਗਾ । ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਜਲਸੇ ਦੀ ਭੀੜ ਘਟ ਗਈ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ।

ਸਰਸੇ ਦੇ ਪੀਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤੀ ਫਕੀਰ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਤੇ ਮੰਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਡੀਂਗ ਮਾਰਦੇ ਸੀ । ਉਹ ਆਖਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਖੁਦਾ ਦੇ ਮਿਤਰ ਹਾਂ । ਖੁਦਾ ਅਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ । ਬੀਮਾਰ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਜਾਦੂ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਜਾਦੂ ਕਢਦੇ । ਪਖੰਡ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਬਹੁਤ ਸੀ । ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪੀਰ, ਪੀਰ ਬਹਾਵਲ ਤੇ ਖੁਵਾਜਾ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਆਪਣੀ ਮਹਿਫਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ

ਬੜੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਉਠੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ । ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ—‘ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਨੇਕੀ, ਮੁਹੱਬਤ, ਸਚਾਈ ਤੇ ਮਨੁਖ ਸੇਵਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਝੂਠ ਤੇ ਪਖੰਡ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੁਟਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੋ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਦਰਗਾਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਖੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਜਕ ਦੀ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ।’

‘ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?’ ਪੀਰ ਬਹਾਵਲ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਮੈਂ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਿਰਾਲੀ ਮੁਸਕਾਹਟ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ । ਨਿਗਾਹ ਭਰਕੇ ਪੀਰ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖਿਚ ਲਈ ਉਹ ਨਿਰਾ ਬਹਾਵਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ।

‘ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤੂੰ ਪੀਰ ਬਣਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਹੜੀ ਤਪਸਿਆ ਜਾਂ ਜੋਗ ਸਾਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ?’

‘ਪੀਰ ਜੀ ਬੈਠੀਏ ! ਧੀਰਜ ਤੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰੀਏ । ਆਪ ਪੀਰ ਜੇ, ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ, ਈਰਖਾ ਬੁਰੀ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਦਾ ਹੈ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਠੰਢੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਚਾਰ ਮੁਖੀ ਪੀਰ ਬੈਠ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੋਲਿਆ—‘ਅਸਾਡਾ ਮੁਖੀ ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਦਿਨੇ ਹੀ ਰਾਤ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਪੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਸੁਜਾਖਾ ਤੇ ਸੁਜਾਖੇ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦਸੋ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜੇ ?

‘ਆਪਿ ਕਹੇ ਸਚੁ ਅਲਖ ਅਪਾਰੁ’ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਬੋਲੇ, ਹਾਂ ! ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣ ।’

ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਖਣੀ ਜੇ ਤਾਂ ਆਓ ਬਾਹਰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ।

ਚਲੋ !

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਠ ਬੈਠੇ, ਪੀਰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਏ ਲੋਕ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਆਏ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਕਿ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਹੋਣ ਲਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪਿਛੇ ਹੋ ਤੁਰੇ । ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਵਲ ਹੋ ਕੇ ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਬਣਨ ਵਾਲੇ, ਲੈ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ । ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਘੋੜੇ ਉਤਰਨਗੇ ਉਹ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਦੌੜਨਗੇ ਤੇ ਦੌੜ ਕੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਗੇ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ !’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਆਖਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਨਿਗਾਹ ਭਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ।

ਹੰਕਾਰੀ ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਸ਼ਕੂਰ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਲਗਾ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਨ । ਉਹ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ । ਲੋਕ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ । ਕੋਈ ਘੋੜਾ ਅਸਮਾਨੋਂ ਨਾ ਉਤਰਿਆ । ਪੀਰ ਖੁਦ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਲਾਮ ਉਤੇ ਮਾਣ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮਣ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚ ਦੇਵੇ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਮ ਨੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਪਰਗਟ ਨਾ ਹੋਈ ਉਹ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ

ਹੋ ਗਿਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ—‘ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ (ਕਰਮਾਤਾਂ) ਹੰਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਜੇ ਬਰਕਤਾਂ ਹਾਸਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਖੁਦਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ, ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਦਾ ਨੂਰ ਦੇਖ।’

ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਹਠ ਨਾ ਛਡਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾ ਚਾਹਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਜੇ ਤੂੰ ਵਲੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਤਪ ਕਰ। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਜਵਾਂ ਦਾ ਦਾਣਾ ਘੁਟ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਸਹੀ ।

ਤਿੰਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਤੇ ਚੌਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਅੱਡੋ ਅੱਡ ਕੋਠੜੀਆਂ (ਜੋ ਭੋਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲ ਦੀਆਂ ਸਨ) ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਪਾਣੀ ਰਖਿਆ ਨਾ ਜਵਾਂ ਦੇ ਦਾਣੇ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮਟਕੇ ਰਖ ਲਏ ।

ਕੋਠੜੀ ਦੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਸਮਾਂ ਗਵਾਚਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ ਸੀ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਐਸਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਕਿ ਪੀਰ ਡਰ ਗਏ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਏ । ਉਸ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਉਹ ਡਰ ਨਾਲ ਭੈਭੀਤ ਹੋਏ ਹੋਏ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਮੇਲਾ ਅਜੇ ਉਜੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਕਾਹਲ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ?’

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਗਏ, ਉਹ ਵੀ ਬਾਹਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕਾਹਲ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ? ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਕਿਉਂ ਉਡੇ ਹੋਏ ਨੇ ?’

ਉਹ ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗ ਪਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਆਪ ਸਚਮੁਚ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ, ਸਚੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਤੇ ਮਨੁਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਸ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰੇ।

੨੦. ਬੀਕਾਨੇਰ ਤੇ ਜੈਸਲਮੇਰ ਦਾ ਰਟਨ

ਬਠਿੰਡੇ ਤੇ ਸਰਸਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਮਾਰੂਥਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੋਹੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜੇ ਬੀਕੇ ਨੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ ਤੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਰੂ ਥਲ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਅੱਜ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹਿਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਤੱਤੀ ਰੇਤ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣਾ ਸੀ, ਕੋਹਾਂ ਤਕ ਰੇਤ ਹੀ ਰੇਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਸੀ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਔਖਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਕਿਤੇ ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਜੌਹੜ (ਛੱਪੜ ਜਾਂ ਝੀਲਾਂ) ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਜੌਹੜਾਂ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਸੋਂ ਸੀ, ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਬੰਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਧਰ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰੇ ਮਰਦਾਨਾ ਮਾਰੂਥਲ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ। ਆਖਣ ਲਗਾ—ਦਾਤਾ ! ਅਗੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰੇ ਸਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬਲਾਈਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਹੁਣ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਤਿਹਾਏ

ਹੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੇ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਵਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਚਲੇ
ਜਿਥੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਸਵਾਦ ਦਾ ਮਿਲੇ ।’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਕਰਤਾਰ
ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖ ! ਇਸ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਲਖਾਂ ਜੀਵ ਵਸਦੇ ਹਨ ਕਰਤਾਰ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਹੋ ਕਰਤਾਰ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੇਵੇਗਾ ।
ਅਗੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਹਿਰ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ ਜੋ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਜੀਵਾਂ
ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਚਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ
ਦਸਣਾ ਹੈ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਕਹੋ । ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ । ਹੁਣੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ।’
ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ । ਬੀਕਾਨੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨੇੜੇ
ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਨੋਖਾ
ਬਾਣਾ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ ।

ਬੀਕਾਨੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਪਥਰੀਲੇ ਟਿਬਿਆਂ ਉਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ।
ਮਾਰਵਾੜੀ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਸੇਠਾਂ ਨੇ ਲਾਲ ਚਿਟੇ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ
ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ । ਲਛਮੀ ਨਰੈਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ।
ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਕਦੇ ਸਰੇਵੜੇ (ਜੈਨੀ) ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਦੀ
ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪਸ਼ੂਆਂ
ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਸੀ ਪਰ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ
ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਸਿਰੁ ਖੋਹਾਇ ਪੀਅਹਿ ਮਲਵਾਣੀ ਜੂਠਾ ਮੰਗਿ ਮੰਗਿ ਖਾਹੀ ॥
ਫੋਲ ਫਦੀਹਤਿ ਮੁਹਿ ਲੈਨਿ ਭੜਾਸਾ ਪਾਣੀ ਦੇਖਿ ਸਗਾਹੀ ॥
ਭੇਡਾ ਵਾਗੀ ਸਿਰ ਖੋਹਾਇਨਿ ਭਰੀਅਨਿ ਹਥ ਸੁਆਹੀ ॥
ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ ਟਬਰ ਰੋਵਨਿ ਧਾਹੀ ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥਿ ਦੇਨਿ ਨ ਢੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਹੀ ॥
ਸਦਾ ਕੁਚੀਲ ਰਹਹਿ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਮਥੈ ਟਿਕੈ ਨਾਹੀ ॥
ਝੁੰਡੀ ਪਾਇ ਬਹਨਿ ਨਿਤਿ ਮਰਣੈ ਦੜਿ ਦੀਬਾਣ ਨ ਜਾਹੀ ॥
ਲਕੀ ਕਾਸੇ ਹਥੀ ਫੁੰਮਣ ਅਗੇ ਪਿਛੀ ਜਾਹੀ ॥

ਨਾ ਓਇ ਜੋਗੀ ਨਾ ਓਇ ਜੰਗਮ ਨਾ ਓਇ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾ ॥
 ਦਯਿ ਵਿਗੋਏ ਫਿਰਹਿ ਵਿਗੁਤੇ ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ ॥
 ਜੀਆ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਰਖੈ ॥
 ਦਾਨਹੁ ਤੈ ਇਸਨਾਨਹੁ ਵੰਜੈ ਭਸੁ ਪਈ ਸਿਰ ਖੁਬੈ ॥

(ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮਃ ੧)

○ ○ ○ ○

ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਗਿਆਨੀ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਖੋਂਹਦੇ ਤੇ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਜੂਠਾ ਅੰਨ ਮੰਗ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਟੱਟੀ ਫਿਰਕੇ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਭੜਾਸਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕੀੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਰ ਗਿਆ। ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮੁੰਨਦੇ ਸਗੋਂ ਹਥਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਹ ਮਲਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁਟ ਸੁਟਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਗੰਜਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਵਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਘਰ ਦੇ ਹੋਰ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਟੱਬਰ ਧਾਹੀਂ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਸਰੇਵੜਿਆਂ ਨੇ ਕਦੀ ਘਰ ਦਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਮਰ ਜਾਣ ਉਤੇ ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ, ਪੱਤਲ, ਦੀਵਾ ਆਦਿਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਇਹ ਐਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਮੈਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂਆਂ ਵਾਂਗ ਟਿਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ ਤਾਣ ਕੇ ਝੁੰਡ ਮਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਇਕਠੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘਰ ਮੁਕਾਣ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਾਸੇ ਬੰਨ੍ਹ ਛੱਡੇ ਹਨ ਤੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਫੁੰਮਣ ਹਨ ਜੋ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ, ਮੱਖੀ ਆਦਿਕ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਨਾ

ਜੋਗੀ ਲਗਦੇ ਨੇ ਨਾ ਸੰਨਿਆਸੀ। ਵਾਹ ਭਲੇ ਮਾਣਸੇ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ
 ਭੁਲਾ ਕੇ ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਜੇ ਰਤਾ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਚੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ
 ਜਾਂ ਜੀਉਂਦੇ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਜੇ ? ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ
 ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,
 ਐਸੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਿਸਫਲ। ਇਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ
 ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।

ਸਿੱਧੀਆਂ ਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਰੇਵੜੇ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ
 ਹੋਏ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਹਦ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਐਸਾ ਕੌਣ ਪੁਰਸ਼
 ਹੈ ਜੋ ਜੈਨੀ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਬਚਨ ਆਖੇ। ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰਾਜਾ
 ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟਾਲ ਸਕਦਾ। ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ
 ਵਡਾ ਮਹੰਤ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਭਗਵਾਨ
 ਦੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਤੁਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ
 ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਿਲੇ ਹੋ ਜਾਣ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਜੀਵ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
 ਹਨ। ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਭਾਰੀ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜਿੰਨੇ
 ਮਰਨਗੇ ਉਨੀ ਹੀ ਹਤਿਆ ਲਗੇਗੀ।’ ਸਰੇਵੜੇ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ
 ਜੀ ਹਸੇ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗੇ—

ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੋ ਵਸੈ ਚਹੁ ਓਮਾਹਾ ਹੋਇ॥

ਨਾਗਾਂ ਮਿਰਗਾਂ ਮਛੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਘਰ ਧਨੁ ਹੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਸਾਵਣ ਜੋ ਵਸੈ ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ॥

ਗਾਈ ਪੁਤਾ ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰ ਹੋਇ॥ (ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਃ ੧)

ਸਰੇਵੜੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ
 ਡਿਗੇ, ਪਖੰਡ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ
 ਲਗੇ। ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕਰਨ
 ਲਗੇ। ਧੰਨ ਧੰਨ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ !

੭੧. ਜਲ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤਾਰਨੀ

ਬੀਕਾਨੇਰ ਵਿਚ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਰਵਾੜ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਨਗੌਰ ਤੋਂ ਜੈਸਲਮੇਰ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ। ਜੈਸਲਮੇਰ ਵਲੋਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਮਕਰਾਣੇ ਦੀ ਪਹਾੜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਜਿਥੋਂ ਚਿਟਾ ਪਥਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮੇਲਾ ਸੀ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੇਲਾ ਮੁਕਿਆ ਤਾਂ ਜੋਧਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਜੋਧਪੁਰ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ, ਜੋਧਪੁਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪੰਜ ਕੁ ਮੀਲ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਵੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਰਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਮਾਰਵਾੜੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਾਰਵਾੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਵੀ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰਵਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜੋਧਪੁਰ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਟੰਪ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿਥ ਉਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਜੌਹੜ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਜੌਹੜ (ਸਰੋਵਰ) ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਨਾਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਤਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਉਹ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਤਿਆਰੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਤਲਾਬ ਨੌਲਖੀ ਪਾਲੀ ਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ ਜੋਗੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਪੁਜੇ। ਸਚਮੁਚ ਤਕੜਾ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਬਿਨਾਂ ਬੇੜੀ ਤੁਲਹੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਨਾਥ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ

ਹੋਏ ਹਨ । ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਲਗਾ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਇਹ ਹਥ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਡੁਬਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ’ ਦੀ ਧੁਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਰਸੀਲੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਤਨੁ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਾਟੀ ਭਇਆ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਮਨੂਰੁ ॥ ਅਉਗਣ
ਪਿਰਿ ਲਾਗੂ ਭਏ ਕੂਰਿ ਵਜਾਵੈ ਤੂਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਭਰਮਾਈਐ ਦੁਬਿਧਾ
ਡੋਬੇ ਪੂਰੁ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ ਸਬਦਿ ਤਰਹੁ ਚਿਤ ਲਾਇ ॥ ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਮਰਿ ਜਨਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

(ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਹਨਾਂ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਤਨ ਤਾਂ ਸੜ ਕੇ ਮਿਟੀ ਰੂਪ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਤਨ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੈਲ ਵਰਗਾ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਔਗੁਣ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਗਏ ਨੇ । ਝੂਠ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਝੂਠ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਡੁਬਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਵੈਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੇ ਕਈ ਪੂਰ ਡੋਬ ਦਿਤੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤਰਕੇ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ? ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਪਥਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਤਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਜਲ ਉਪਰ ਆਸਣ ਡੋਲਣ ਲਗੇ ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਕੌਣ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਆ ਗਿਆ ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨੂੰ ਖਿਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਯੋਗ ਬਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਹੋਰ ਵੀ ਏਧਰ ਉਧਰ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਨਾਥ ਇਕਠੇ ਆ ਹੋਏ। ਨਾਥਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸੌ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਇਕ ਲੰਮੇਰੀ ਆਯੂ ਵਾਲਾ ਨਾਥ ਬੋਲਿਆ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਕੌਣ ਹੈਂ, ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਨਾਨਕ’ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਏਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਨਾਥ—‘ਕਿਉਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਦੁਖੀ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ, ਸਚ ਬੋਲਣਾ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਮਨੁਖ ਦਾ ਸਚਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਨਾਥ—ਕੋਈ ਤਪ ਸਾਧਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਪ ਸਾਧਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਨਾਥ—‘ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਵੀ ਦਿਖਾਲ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਕਰਾਮਾਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ?

ਨਾਥ—ਐਸਾ ਭੋਲਾ ਹੈਂ, ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਜੋਗੀ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਨਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ

ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਐਕੜ ਬਣੇ ।

ਨਾਥ—ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹਾਂ ! ਉਹ ਸਚਾ ਭਗਵਾਨ ਅਗਮ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਦਿਆਲੂ ਦਾਤਾ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਥ—ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ, ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸਰੋਵਰ ਸੁਕਾ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਨਾਥ ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਉਤੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਕੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆਸਣ ਜਮਾਕੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬੈਠਕੇ ਦਿਖਾਵੇ । ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਮੁਸਕਰਾਏ ਪੱਥਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਰਦਾ ?

ਨਾਥ—ਪੱਥਰ ਡੁਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਖਲੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਵਲ ਨੈਣਾਂ ਨਾਲ ਚੋਗਿਰਦੇ ਦੇਖਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੂੰਡਾ ਪਿਆ ਜੋ ਕਈ ਮਣ ਭਾਰਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਜੋਗੀ ਭੰਗ ਘੋਟਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਉਠ ! ਐਹ ਕੂੰਡਾ ਪਿਆ ਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਕਕੇ ਲਿਆ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਆਖਕੇ ਚੁਕੀਂ ।’

‘ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ’ ਆਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਠਿਆ । ਉਹ ਕੂੰਡੇ ਵਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਨਾਥ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਕੂੰਡੇ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਤਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਕੂੰਡੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦੰਦ ਕਥਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਚੁਕ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਹਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਨਾਥ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹਸਣ ਲਗੇ ।

ਵਾਹ ! ਇਹ ਮਾੜੂਆ ਜਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਕੂੰਡਾ ਚੁਕੇਗਾ ! ਕੂੰਡਾ ਤਾਂ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਹਿਲਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ । ਨਾਥਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪਰ ਭੋਲੇ

ਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਹਥ ਹੈ ਜੋ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਜਗਤ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਹਨੂੰਮਾਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੰਕਾ ਸਾੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਆਖ ਕੇ ਕੂੰਡੇ ਨੂੰ ਹਥ ਪਾਇਆ, ਹਿਲਾਇਆ ਉਹ ਸੌਖਾ ਹੀ ਹਿਲ ਪਿਆ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਚੁਕ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੈ ਆਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਥਰ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਹਾਸਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅਡੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਪਤਲੇ ਜਿਹੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਐਨਾ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਕਿਵੇਂ ਚੁਕ ਲਿਆ । ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਉਹਨਾਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਪਤੀਤ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁਚ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਹੈ ਪਰ ਹੰਕਾਰੀ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਤਾਪ ਮੱਠਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਭਾਰੀ ਪਥਰ ਦਾ ਕੂੰਡਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਉਹ ਬੇੜੀ ਵਾਂਗ ਤਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛਲਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਕੂੰਡਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਲਣ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਲਕੜ ਦੀ ਬੇੜੀ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਛਲਾਂ ਨਾਲ ਹਿਲਦੀ ਹੈ ਕੂੰਡਾ ਤਰਦਾ ਤਰਦਾ ਅਗੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਗਾ । ਨਾਥ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰਹਿ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ । ਆਪੇ ਤਰੀ ਪਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਲਗੇ—

ਨਾਨਕ ਬੇੜੀ ਸਚ ਕੀ ਤਰੀਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਵਹੀ ਪੂਰ ਭਰੇ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥ ਮਨ ਹਠਿ ਮਤੀ ਬੂਡੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚੁ ਸੁ ਤਾਰਿ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖੁ ਤੂ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਆਗੈ ਦੇਖਉ ਡਉ ਜਲੈ ਪਾਛੈ ਹਰਿਓ ਅੰਗੂਰੁ ॥ ਜਿਸਤੇ

ਉਪਜੈ ਤਿਸਤੇ ਬਿਨਸੈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਚੁ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਵਹੀ ਸਾਚੈ
ਮਹਲ ਹਦੂਰਿ ॥ ੨ ॥ ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ ਤੁਝੁ ਸੰਮਲਾ ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਾਰੇਉ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ
ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੇਉ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਧਣੀ ਗਰਬੁ
ਨਿਵਾਰਿ ਸਮੇਉ ॥ ਜਿਨਿ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਭਵਣੁ ਕਰਿ ਆਕਾਰੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਾਨਣੁ ਜਾਣੀਐ ਮਨਮੁਖਿ ਮੁਗਧੁ ਗੁਬਾਰੁ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ
ਨਿਰੰਤਰੀ ਬੂਝੈ ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਰੁ ॥ ੪ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨੀ ਜਾਣਿਆ ਤਿਨਿ ਕੀਚੈ
ਸਾਬਾਸਿ ॥ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਲਿ ਮਿਲੇ ਸਚੇ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ
ਸੰਤੋਖੀਆ ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ॥ ੫ ॥ (ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ
ਲਗੇ—ਹੇ ਨਾਥੇ ! ਇਹ ਬੇਸਮਝੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤਰੇ ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਪਥਰ
ਵੀ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਨਾਲੋਂ ਅਗਲਾ ਭਵਸਾਗਰ ਤਰਨਾ ਕਠਨ
ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਚ ਦੀ ਬੇੜੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ ਉਸ
ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਚੱਪੂ ਲਾਕੇ ਤਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਜਗਤ
ਵਿਚ ਕਈ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਕਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪੂਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰ ਹੰਕਾਰ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ । ਓਹੋ ਹੀ ਤਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ।

ਹੇ ਨਾਥੇ ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਖ
ਮਿਲੇ ਸੁਖਾਂ ਰੂਪੀ ਬੇੜੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ । (ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ! ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੂੰ
ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਰਖੋ, ਆਪ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਉਤੇ ਮੇਰਾ
ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਅਗੇ ਮਸਾਣਾਂ
ਦੀ ਅੱਗ ਸਾੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਜੰਮਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ,
ਇਹ ਜਗਤ ਚਾਲ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ
ਆਪ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ
ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਡ ਅੱਡ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
ਆਪ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੇਲਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਨਾਥੇ ! ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ । ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਨਾ ਭੁਲਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਮਨ ਤਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੇ ਇਸ ਜਗਤ ਨੇ ਤਿਲੋਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਮਨਮੁਖ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗਿਆਨ ਦੇ ਚਾਨਣ ਰਾਹੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਹਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਸਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਚ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ, ਸੰਤੋਖ ਨਾਲ ਤਰੀਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਪਥਰ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤਰਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਡਿਗਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹੰਕਾਰ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ । ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ । ਪਿਆਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ । ਨਾਥ ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ' ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਨਚਣ ਲਗ ਪਿਆ । ਸਾਰੇ ਚੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣੇ । ਇਸ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਅਜੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਕਈ ਮਹੰਤ ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਮਾਰਵਾੜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਅਜੇ ਵੀ ਲਖਾਂ ਜੀਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤ ਰਖਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ 'ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ! ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ' ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਦੀਆਂ ਹਨ ।

੭੨. ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਜੋਹੜ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਹਾਗਰ ਤਲਾਬ ਉਤੇ ਆਏ ਉਥੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੀ, ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਭੋਗ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾਈ। ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਤੇ ਅਗੇ ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਏਥੋਂ ਦਾ ਨਾਥ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰੀ, ਕੁਧਰਮੀ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਸੀ, ਉਹ ਧਰਮ ਤੇ ਜੋਗ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਠੱਗੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਦੇ ਦਵਾਰੇ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ ਨਾਥ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਮਖੌਲ ਕਰਕੇ ਅਗੇ ਤੋਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਰੁਖ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਬੜੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ ਨਾਥ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ, ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਅਤਰ ਫੁਲੇਲ ਜਿਹੇ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਲਾਕੇ ਮਟਕ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਾਗਿਓਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖ ਪੁਟਕੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਰਹੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਰਦਾਨਾ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ—‘ਦਾਤਾ ! ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰੀ ਸਾਧੂ ਹੈ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤਕ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੈਸਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਮਾਯਾ ਐਸੀ ਠੱਗਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਜੀਵ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਕੀਰਤਨ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਖੂਹ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਡਿਗਣੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ।’

ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ—

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਅੰਕਿ ਚੜਾਵਉ ॥ ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਹਿਰਿ ਹਢਾਵਉ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ
ਨਾਮੁ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਕਿਆ ਪਹਿਰਉ ਕਿਆ ਓਢਿ ਦਿਖਾਵਉ ॥
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ
ਕੀ ਮਾਲਾ ॥ ਲਾਲ ਨਿਹਾਲੀ ਫੂਲ ਗੁਲਾਲਾ ॥ ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸੁਖੁ ਭਾਲਾ
॥ ੨ ॥ ਨੈਨ ਸਲੋਨੀ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥ ਖੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ॥ ਬਿਨੁ
ਜਗਦੀਸ ਭਜੇ ਨਿਤ ਖੁਆਰੀ ॥ ੩ ॥ ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ
ਫੂਲ ਬਿਛਾਵੈ ਮਾਲੀ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਸੁ ਦੇਹ ਦੁਖਾਲੀ ॥ ੪ ॥ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ
ਨੈਜੇ ਵਾਜੇ ॥ ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ ਪਾਜੇ ॥ ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਝੂਠੇ ਦਿਵਾਜੇ ॥ ੫ ॥
ਸਿਧੁ ਕਹਾਵਉ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਬੁਲਾਵਉ ॥ ਤਾਜ ਕੁਲਹਿ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ ॥
ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸ ਕਹਾ ਸਚੁ ਪਾਵਉ ॥ ੬ ॥ ਖਾਨੁ ਮਲੂਕੁ ਕਹਾਵਉ ਰਾਜਾ ॥ ਅਬੈ
ਤਬੇ ਕੂੜੇ ਹੈ ਪਾਜਾ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਸਵਰਸਿ ਕਾਜਾ ॥ ੭ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ
ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਿਸਾਰੀ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਜਾਨਿਆ ਰਿਦੈ ਮੁਰਾਰੀ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ
ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥੮॥੧੦॥

(ਗਉੜੀ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਓ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਭਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ
ਚੰਦਨ ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਲਾ ਲਵੋ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਮੂਲੀ ਲੀੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਰੇਸ਼ਮ
ਪਾਵੇ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕੀ
ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਸੁੰਦਰ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਿਲੇ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ । ਮਨ ਤੜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਖ ! ਇਸ ਨਾਥ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡਲ ਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ
ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ । (ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਂਦਾ ਐਸੀ ਸੇਜ ਉਤੇ ਹੋਵੇਗਾ,
ਜਿਥੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਮਖਮਲ ਦੀ ਤਲਾਈ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਰੰਗ ਵੀ
ਲਾਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਸੇਜ ਉਤੇ ਫੂਲ ਵੀ ਪਏ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਸੇਜ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਉਤਾਵਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਮਰਦਾਂ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਿਰਗ ਨੈਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕਰੇ, ਜੇ
ਓਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਨਿਤ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਉਸਨੂੰ
ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਫੁਲਾਂ

ਦੀ ਮਾਲਾ, ਮਾਲੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਵਾਜੇ ਹੋਣ, ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸ ਕੰਮ ਹਨ ? ਨਾਥ (ਜੋਗੀ) ਹੋਕੇ ਸਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਬੋਹੜੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਾਜੇ ਖਾਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਅਬੇ ਤਬੇ' ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ ਸਗੋਂ ਘਟਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਚੰਗਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਸ਼ ਹੰਕਾਰ, ਲਾਲਚ, ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਵਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣੇ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਠੀ, ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭਰੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਨਾਥ ਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼, ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ, ਮਰਦ ਤੇ ਬਚੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਪੰਛੀ ਵੀ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਸੁਣਨ ਲਗੇ। ਨਾਥ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਬੇਚੈਨ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਉਹ ਕੋਲ ਖਲੋਤਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਾ ਗਿਆ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਖੂਨ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੁਕਰਮ ਭੈੜੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਬਣਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗੇ, ਉਹ ਭੈਭੀਤ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਉਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦੇਕਰਮਾਂ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਜਿਥੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ ਉਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ।

੭੩. ਅਜਮੇਰ ਵਿਚ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ

ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਅਜਮੇਰ ਇਕ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਹੈ ਅਜ ਤਕੜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਕਦੀ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਖੁਸ਼ਕ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਪੀਰ ਮਈਉਦੀਨ ਚਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾ ਹੈ। ਕਿਸ਼ਤੀ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਖਾਨਗਾਹ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਾਰਵਾੜ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਜਮੇਰ ਆ ਪੁਜੇ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਸਾਲ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਚਿਸ਼ਤੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੀਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੀਰ ਅਲਾਉਦੀਨ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸਦੀਨ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਨਿਰਾਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਨਾ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਹੀ ਕੁਝ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—‘ਉਹ ਨਾਨਕ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ (ਖੁਦਾ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।’

ਪੀਰ ਅਲਾਉਦੀਨ ਤੇ ਸ਼ਮਸਦੀਨ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਆਏ ਜਿਥੇ ਦਾਤਾਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸ਼ਮਸਦੀਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਕਿਸਦੇਸ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ? ਕੀ ਤੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਮੇਰਾ ਘਰ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ। ਮਨੁਖ ਸੇਵਾ, ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਖੁਦਾਈ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਰਾਹ ਦਸਣਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਜੋ ਸਚ ਬੋਲੇ, ਨੇਕੀ ਕਰੇ, ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਾ ਦੇਵੇ ਉਹ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਭਾਈ ਹੈ।

ਪੀਰ ਅਲਾਉਦੀਨ—ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਧਰਮ ਵੀ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਲਿਬਾਸ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫੱਕਰਾਂ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲੇ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ)—‘ਭਾਈ ! ਮੈਂ ਇਕ ਗਲ ਆਖਾਂ ਜੇ ਗੁਸਾ ਨਾ ਕਰੋ ਤਾਂ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਸਕੇ ਬੋਲੇ—ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਸੀਂ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਆਖ ਸੁਣਾ।

ਅਲਾਉਦੀਨ—ਪੀਰ ਰਿਸ਼ਤੀ ਦਾ ਰੋਜਾ ਹੈ, ਪੀਰ ਜੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੇ ਫਕੀਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਖੁਦਾ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਮੇਹਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮਤ ਇਸਲਾਮ ਹੈ। ਜੇ ਆਪ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣਾ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨਾ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਆਪ ਮਾਣ ਸਮਝਦੇ ਜੇ ਪਰ ਆਪ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਅਲਾਉਦੀਨ—(ਹੈਰਾਨਗੀ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ) ਕਿਉਂ ? ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ? ਹੋਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਉਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਰੱਖੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਲਾਹੀ ਨਾਦ

ਛੇੜਿਆ ਮੈਲਾ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ ਜਾ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥
ਅਵਲਿ ਅਉਲਿ ਦੀਨ ਕਰਿ ਮਿਠਾ ਮਸਕਲਮਾਨਾ ਮਾਲੁ ਮੁਸਾਵੈ ॥
ਰਬ ਕੀ ਰਜਾਇ ਮੰਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰਤਾ ਮੰਨੇ ਆਪੁ ਗਵਾਵੈ ॥
ਤਉ ਨਾਨਕ ਸਰਬ ਜੀਆ ਮਿਹਰੰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਮੁਸਲਮਾਨੁ ਕਹਾਵੈ ॥੧੫॥

(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਪੀਰੋ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ਸੁਣੋ ! ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਖਵਾਉਣਾ ਅਤਿ ਕਠਨ ਹੈ । ਉਹ ਆਦਮੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਹੋਣ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਐਲੀਆਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇ । ਜਪ ਤਪ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ, ਆਤਮਾ ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਮੈਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰੇ ।

ਦੂਸਰਾ—ਉਹਨਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਜਾਵੇ ਜੋ ਆਪ ਤਰਨ ਯੋਗ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭਵਸਾਗਰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਖੁਦਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

ਤੀਸਰਾ—ਰਬ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ ਰਜਾਇ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਇਹ ਸਮਝੋ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦੁਖ ਤੰਗੀ ਵੇਲੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਨਾ ਆਖੋ ।

ਚੌਥਾ—ਬਿਨਾ ਪੱਖਪਾਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਕੇ ਦੂਸਰੇ ਮਤਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਉਤਾਰੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਨ । ਇਕ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਵੀਰ ਹਨ, ਏਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਚਿਤ ਵਿਚੋਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਿਫਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ । ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ।

ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਕੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘਿਰਣਤ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ
ਜੇ । ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਰਾਉਂਦੇ ਜੇ । ਇਹ
ਗਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਜੇ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਆਖੋ ਤਾਂ ਸਚੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਇਹ ਹੈ ।
ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਮਿਹਰ ਮਸੀਤਿ ਸਿਦਕੁ ਮੁਸਲਾ ਹਕੁ ਹਲਾਲੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਸਰਮ ਸੁੰਨਤ
ਸੀਲੁ ਰੋਜਾ ਹੋਹੁ ਮੁਸਲਮਾਣੁ ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਬਾ ਸਹੁ ਪੀਰੁ ਕਲਮਾ
ਕਰਮ ਨਿਵਾਜ ॥ ਤਸਬੀ ਸਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ ਨਾਨਕ ਰਖੈ ਲਾਜ ॥ ੧ ॥

(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਦਇਆ ਦੀ ਮਸੀਤ ਹੋਵੇ, ਸਿਦਕ ਜਾਂ ਭਰੋਸੇ ਦਾ
ਮੁਸਲਾਸਫ ਹੋਵੇ। ਹੱਕ ਦਾ ਮਾਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਸਮਝੋ । ਹਕ ਹੀ ਕੁਰਾਨ
ਹੋਵੇ। ਸੁੰਨਤ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਸਰਮ ਤੇ ਜਤ ਸਤ ਰਖਣਾ, ਪਰ ਇਸਤੀ
ਪਿਛੇ ਨਾ ਦੌੜੇ। ਮਿਠੇ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਰੋਜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਖਵਾ
ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਕਰੇ । ਜੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਮਕੇ ਦੀ
ਯਾਤਰਾ ਹੋ ਗਈ । ਪੀਰੀ ਏਸੇ ਵਿਚ ਹੈ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਹਾਜਰ ਨਾਜਰ ਤੇ ਸਚਾ
ਸੁਚਾ ਸਮਝੋ । ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਮਾੜਿਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੇ । ਜੋ ਏਨੀਆਂ ਗਲਾਂ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਸਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਮਾਲਾ (ਤਸਬੀ)
ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾ ਰਹੇ । ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਉਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ । ਇਹ ਸਤਯ
ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋ ਗਈ । ਜਿਤਣ ਆਏ ਆਪ ਜਿਤੇ
ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਯਦਾ ਕੀਤਾ । ਕਈ ਦਿਨ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ।

੭੪. ਪੁਸ਼ਕਰ ਰਾਜ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਅਜਮੇਰ ਤੋਂ ਅਠ ਕੁ ਮੀਲ ਉਤੇ ਪੁਸ਼ਕਰ ਰਾਜ ਦਾ ਤੀਰਥ ਹੈ । ਇਹ
ਤੀਰਥ ਇਕ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਾਲੀ ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ । ਇਹ ਝੀਲ ੪
ਕੋਹ ਲੰਮੀ ਤੇ ਡੇਢ ਕੋਹ ਚੌੜੀ ਹੈ । ਇਸਦਾ ਜਲ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਕਦਾ ।

ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੀਰਥ ਧਰਤੀ ਦਾ ਨੇਤਰ (ਅੱਖ) ਹੈ। ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਕੱਤਕ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋਧਪੁਰ ਤੇ ਹੋਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਜੋਗੀ, ਸੰਤ, ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਤੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਤੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਿਆ। ਅਗੇ ਆਬੂ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਚਲੇ ਗਏ।

੭੫. ਦਖਣੀ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

ਤਿਸ਼ਨਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਸੁਤ ਬੰਧਪ ਘਰ ਨਾਰਿ॥

ਧਨਿ ਜੋਬਨਿ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਲਬਿ ਲੋਭਿ ਅਹੰਕਾਰਿ॥

ਮੋਹ ਠਗਉਰੀ ਹਉ ਮੁਈ ਸਾ ਵਰਤੈ ਸੰਸਾਰਿ॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਹਿਤ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਇਕਠੀ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁਖ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਨੇ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਠਗ ਲਿਆ ਹੈ, ਲੋਭ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੰਜੇ ਠਗ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੀ ਹਾਲਤ ਜਗਤ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਜਵਾਨੀ ਉਤੇ ਸੀ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਤਕ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਸਨ। ਨਾਰੀ ਰੂਪ ਤੇ ਮੰਦ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਜੁਆਲਾ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਗਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਥਕੇਵਾਂ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੱਕਦੇ

ਸਨ । ਪੁਸ਼ਕਰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਮੰਜਲੋ ਮੰਜਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਬੂ ਪਹਾੜ ਉਪਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਆਬੂ ਪਹਾੜ ਤੇ ਜਾ ਪੁਜੇ । ਏਥੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਵਡਾ ਮੰਦਰ ਹੈ । ਜੈਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਦਿਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ । ਏਥੇ ਹੀ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਇਆ ਹੈ । ਦੱਤਾਤ੍ਰੇ ਦੀ ਚਰਨ ਪਾਦਨਾ, ਨੀਲ ਕੰਠ ਮਹਾਂ ਦੇਵੀ, ਗੌਰਖ ਦੀ ਗੁਫਾ ਆਦਿਕ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡੋ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ।

ਆਬੂ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਖੀ ਤੀਰਥ, ਅਚਲੇਸ਼ਵਰ, ਮਹਾਂਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਉਤੇ ਪੁਜ ਕੇ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਇਸ ਰਾਹ ਵਿਚ ਭੀਲਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੀ ਆਏ ਜੋ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ।

ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਰਾਜੇ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਹੈ । ਰਾਜਾ ਗੋਪੀ ਚੰਦ ਮਹਾਂ ਜੋਗੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਏਥੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਛਾਦਨੁ ਭੋਜਨ ਮਾਗਤੁ ਭਾਗੈ ॥ ਖੁਧਿਆ ਦੁਸਟ ਜਲੈ ਦੁਖ ਆਗੈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀ ਲਾਗੀ ਦੁਰਮਤਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਭਗਤਿ ਪਾਵੈ ਜਨੁ ਕੋਈ ॥ ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਸਹਜ ਘਰਿ ਵਾਸੈ ॥ ਏਕ ਦਿਸਟਿ ਏਕੋ ਕਰਿ ਦੇਖਿਆ ਦੀਖਿਆ ਭਾਇ ਸਬਦਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਚ ਬੈਲ ਗਡੀਆ ਦੇਹ ਧਾਰੀ ॥ ਰਾਮ ਕਲਾ ਨਿਬਹੈ ਪਤਿ ਸਾਰੀ ॥ ਧਰ ਤੂਟੀ ਗਾਡੋ ਸਿਰ ਭਾਰਿ ॥ ਲਕਰੀ ਬਿਖਰਿ ਜਰੀ ਮੰਝ ਭਾਰਿ ॥੨॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ਜੋਗੀ ॥ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਮ ਕਰਣਾ ਸੋਗ ਬਿਓਗੀ ॥ ਭੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਪੈ ਨਿਰੰਕਾਰਿ ॥ ਸਹਜ ਜਗੋਟਾ ਬੰਧਨ ਤੇ ਛੂਟਾ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਲੂਟਾ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਮੰਦ੍ਰਾ ਹਰਿ ਗੁਰ ਸਰਣਾ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਜਨ ਤਰਣਾ ॥ ੪ ॥ ੧੧ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਜੋਗੀਓ ! (ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਜਿਹੜਾ ਜੋਗੀ, ਕਪੜੇ, ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭਿਛਿਆ ਮੰਗਣ ਖਾਤਰ ਘਰ ਘਰ ਦੌੜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭੁਖ ਤੇ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ (ਪ੍ਰਲੋਕ) ਵਿਚ ਜਮ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜਦੇ ਹਨ । ਸਚੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਦਾ ਉਸ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ।

ਅਸਲ ਜੋਗ ਉਹ ਹੈ ਜੇਹੜਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਜੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਘਰ ਵਸੇ ਉਹੋ ਜੋਗੀ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖੇ । ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਮਝੇ । ਮਨੁਖ ਦੀ ਦੇਹੀ ਰੂਪੀ ਗਡੀ ਨੂੰ ਪੰਜ ਬੈਲ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਚੁਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਧੁਰਾ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਾਣ ਤਨ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਹ ਇਕ ਲੋਥ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਦੇਹ ਰੂਪੀ ਗਡੀ ਲਕੜ ਲਕੜ ਹੋ ਕੇ ਟੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਭਾਵ ਤਤ ਤਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । (ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਰਸਤਾ ਦਸਦੇ ਹਨ) ਹੇ ਜੋਗੀ ! ਸਭ ਤਪ, ਸਿਧੀ ਦੇ ਪਖੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ । ਫਿਰ ਉਸੇ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ, ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਖੁਦ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਜੋ ਜੋਗੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜਗੋਟਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ ਉਹ ਜੋਗੀ ਚੁਰਾਸੀ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਉਸਦੇ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਮੰਦਰਾ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਉਸਨੂੰ ਤਾਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਐਸਾ ਜੋਗ ਕਮਾਓ, ਐਵੇਂ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਂਗ ਉਤਾਰਕੇ ਘਰ ਘਰ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਨ ਦਾ ਨਾਮ ਕੋਈ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਜੋਗੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਬਚਨ ਦਿਤਾ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਤੁਰੇ ।

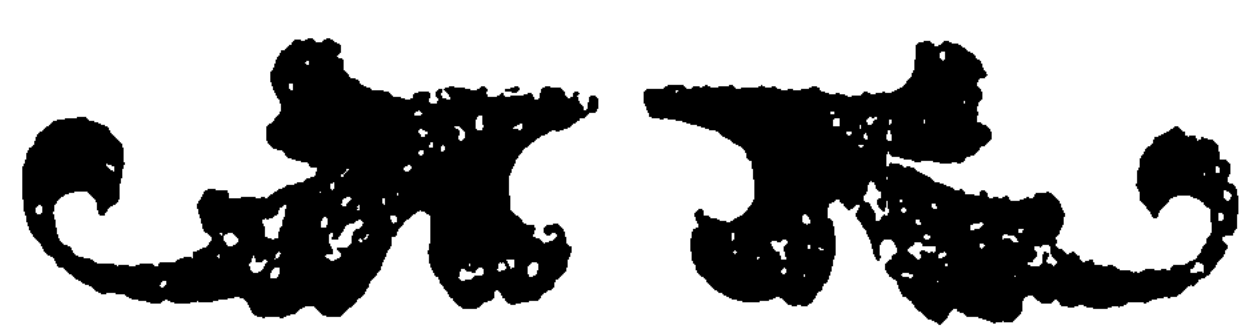
ਦੇਵਗੜ੍ਹ, ਲੋਧਪੁਰ, ਪਟਨ ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ, ਬਾਂਸ ਬਾੜਾ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਨਦੀ ਟਪਕੇ ਪਾਪੀ ਜੀਉੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਜੈਨ ਨਗਰੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਜੈਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਵਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਤੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਜੋਤੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਹਨ। ਉਜੈਨ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਸੰਮਤ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਬੈਰਾਗੀ ਗੁਸਾਈਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਮਠ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਬਾਣਾ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਲਗੇ। ਉਜੈਨ ਤੇ ਉਜੈਨ ਦੇ ਚੰਗਿਰਦੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਲਛਣ ਸਮਝਾਏ। ਉਜੈਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧੁਰ ਦਖਣ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ। ਇੰਦੌਰ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਗੋਂਡੇ (ਦੇਸ਼) ਦੇ ਨਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਨਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸੋਗ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਪਹਿਲੇ ਪੈਹਰੇ ਰੈਣ ਕੇ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਏਥੇ ਵਣਜਾਰੇ ਸਿਖ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ। ਇਸਤੋਂ ਅਗੇ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਆ ਗਏ। ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ, ਸ਼ੇਰ, ਬਘਿਆੜ ਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—'ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜੇ ?'

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਦੇਖ ਰੰਗ ਕਰਤਾਰ ਦੇ, ਇਹ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰੂਹ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੜਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਓਧਰ ਚਲਣਾ ਹੈ। ਘਾਬਰ ਨਾ, ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਹਾਂ ਨਦੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਤੁੰਗ ਭਰਦਰਾ ਨਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮ ਟੇਕਰੀ ਜਾ ਪੁਜੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਰਾਜੇ ਅਮਰੀਕ ਦੀ ਯੱਗ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਗਏ। ਇਥੇ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

ਤੁੰਗ ਭਦਰਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਰਨੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗਣੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਹਟਾਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਲਾਇਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰੋਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕਰੋਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਰਾਵਣ ਨੇ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਸਰੂਪਨਖਾ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਓਥੇ ਇਸਤਰੀ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਣਕ ਸਿਧ ਮਿਲਿਆ, ਮਾਣਕ ਸਿਧ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੇਲੂਰ ਤੇ ਪੰਡੀਚਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਾਂਦੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਥੇ ਤੋਂ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਤਕ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਦਖਣ ਹਿੰਦ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇਰੇ ਸਫਰ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਐਨਾ ਲੰਮਾ ਪੰਥ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਧ ਮਤ ਦੇ ਭਿਖਸ਼ੂ ਫਿਰੇ ਸਨ ਪਰ ਓਹ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪੁਜੇ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਟਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਦਲੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਧੰਨ ਹੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ !

੭੬. ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ

ਸੂਬਾ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਮਧਰਾ ਤੋਂ ਰੇਲ ਰਾਮਾਨੰਦ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਅਗੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਹੈ ਇਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੈ ਏਥੋਂ ਤਕ ਰੇਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਅਜ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਲੰਕਾ (ਸਿਲੋਨ) ਵਾਸਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਲੰਕਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸ੍ਰੀਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ ਪਰ ਏਥੇ ਪੂਜਾ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਲਿੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਰਧਾਨ ਲਿੰਗ ਜੋਤੀ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਗੇ ਜਲ ਥਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਜੀਓ ! ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਧਰਤੀ ਹੈ ਉਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਹ ਅਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਤੜਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ।’

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਦਾਤਾ ! ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਾਂਗੇ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਾਰ ਕਰੇਗਾ ਜੇ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਸਮਗਰੀ ਲਿਆ ਤੇ ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰੀਏ। ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਬੇੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾਂਗੇ।’

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਹ ਬੇੜੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ‘ਹਾਂ ! ਇਹ ਬੇੜੇ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।’

ਮਰਦਾਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਆਟਾ, ਦਾਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸੀਧਾ ਲੈ ਆਇਆ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਚੁਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਰਦਾਨੇ ਸਮੇਤ ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਚੌਤਰਾ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਅੰਨ ਪਕਾਏ

ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਰਦਾਨਾ) ਚੌਂਕਾ ਪੂਰੇ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਬਿਨਾਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਗਲੋਂ ਗਲੀ ਦੌਲਾ ਮਚ ਗਿਆ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵੀ ਆ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ। ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਈ ? ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਮੁਯਾਦਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਏਥੇ ਰਾਮ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ ਚੌਂਤਰੇ ਬਿਨਾਂ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੰਵਲ ਨੈਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਤਕਿਆ। ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਨੂਰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਥੇ ਠਣਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸ਼ਰਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਘੁਟ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸਚਮੁਚ ਹੀ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਘੂਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਗੁਰ ਸੇਵੇ ਸੋ ਠਾਕੁਰ ਜਾਨੈ ॥ ਦੂਖੁ ਮਿਟੈ ਸਚੁ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮੁ
ਜਪਹੁ ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਖੈਨੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਦੇਖਹੁ ਪ੍ਰਭ ਨੈਨੀ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਬੰਧਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਬੰਧਨ ਸੁਤ ਕੰਨਿਆ ਅਰੁ ਨਾਰਿ ॥ ਬੰਧਨ
ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਉ ਕੀਆ ॥ ਬੰਧਨ ਪੁਤ ਕਲਿਤੁ ਮਨ ਬੀਆ ॥ ੩ ॥ ਬੰਧਨ
ਕਿਰਖੀ ਕਰਹਿ ਕਿਰਸਾਨ ॥ ਹਉਮੈ ਡੰਨੁ ਸਹੈ ਰਾਜਾ ਮੰਗੈ ਦਾਨ ॥ ੪ ॥ ਬੰਧਨ
ਸਉਦਾ ਅਣ ਵੀਚਾਰੀ ॥ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਹੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥ ੫ ॥ ਬੰਧਨ
ਸਾਹ ਸੰਚਹਿ ਧਨੁ ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਪਵਈ ਥਾਇ ॥ ੬ ॥ ਬੰਧਨ
ਬੇਦੁ ਬਾਦੁ ਅਹੰਕਾਰ ॥ ਬੰਧਨ ਬਿਨਸੈ ਮੋਹ ਵਿਕਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮ
ਸਰਣਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਰਾਖੈ ਬੰਧ ਨ ਪਾਈ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ‘ਭੁਲੇ ਲੋਕੋ ! ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਓਹੋ ਹੀ ਠਾਕੁਰ (ਮਾਲਕ) ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਰਾਮ ਜਪੋ ! ਹੇ ਸਖੀਓ ! (ਮਿਤਰੇ ਪੰਡਤੋ) ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਰਾਮ

ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਵੋਗੇ। 'ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਵਾਜ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਧੇ ਹੋਏ ਹੋ', ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਧੀਆਂ, ਪੁੱਤਰ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹਨ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਇਹ ਵੀ ਬੰਧਨ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਭ ਬੰਧਨ ਹੀ ਬੰਧਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੌਲਤ ਇਕਠੀ ਕਰਨੀ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਉਨਾ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਮੋਹ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੁਰਾਤਨ ਰਸਮ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਬਝੇ ਹੋਏ ਜੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰਾਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ (ਨਿਰੰਕਾਰ) ਦੀ ਮੋਹਰ ? ਕਿ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਰਾਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਮੇਰਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਰਾਮ ਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਚਰਜ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਚਾਨਣ ਆਂਦਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਗੁਰੂ ਜੀਰਾਮ ਮੂਰਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲਗੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗ ਕੇ, ਕਈ ਡੰਡਵਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਣ ਲਗੇ। 'ਦਇਆ ਕਰੋ ਮੋਹਰ ਕਰੋ ! ਅਸੀਂ ਭੁਲੇ ! ਅਸੀਂ ਲਿੰਗ ਤੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਆਪ ਸਚਮੁਚ ਰਾਮ ਜੇ ! ਰਾਵਣ (ਕਲਜੁਗ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਆਏ ਜੇ। ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਆਪ ਕੋਲ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਭੁਲਿਆਂ, ਪਾਪੀਆਂ, ਕੁਧਰਮੀਆਂ, ਕੁਰਾਹੀਆਂ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਬਖਸ਼ੋ।'।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਤੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲ ਦਸਿਆ। ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲ ਦਸਿਆ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰਿਆ। ਏਸੇ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਹੰਸਰ ਨਾਮਾ ਉਚਾਰਿਆ।

੧੧. ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਲੰਕਾ ਦੇ ਇਕ ਹਿਸੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਪਰਜਾ ਕੋਲੋਂ ਵਰਤ ਰਖਵਾਉਂਦਾ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਨਿਤਨੇਮੀ ਸਿਖ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ ਰਾਤ ਉਠਦਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਂਦਾ। ਵਿਉਪਾਰ ਤੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਓਹਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਰਹਿੰਦੀ। ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਭਗਤ ਸੀ।

ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੇ ਵਰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤ ਆਇਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਰਤ ਰਖਿਆ ਪਰ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਚੁਲੇ ਅਗ ਬਾਲ ਦਿਤੀ, ਉਸ ਦੀ ਅੱਗ ਬਲੀ ਦੇਖਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਆ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਹੋਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ—'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਪੁੰਨਿਆ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਕੋਈ ਅਗ ਨਾ ਬਾਲੇ, ਸੁਚੇ ਮੂੰਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣੇ। ਇਹ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।'

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਰਤ

ਨਾ ਰਖਣਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾ ਕਰਨੀ। ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ।’

ਬਜ਼ਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਜਾਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—ਹੇ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਇਕ ਬਾਣੀਆਂ (ਮਨਸੁਖ) ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਲਾਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੰਮ ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਸੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਵਰਤਨੇਮ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਕਹਿਆ—‘ਉਸ ਬਾਣੀਏ ਕਉ ਸਦ ਲੈ ਆਓ।’ (ਜਨਮ ਸਾਖੀ) ਉਹ ਮੁਖੀ ਰਾਜੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ ਆਏ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਪਹੁੰਚੇ, ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਇਕ ਨਲੀਏਰ ਤੇ ਕੁਝ ਫਲ ਕੋਲ ਲੈ ਲਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਕਿਉਂ ਪੁਰਸ਼ਾ। ਤੂੰ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਅਜ ਤੂੰ ਅਗ ਕਿਉਂ ਬਾਲੀ ? ਵਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ?’ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲੇ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੈਂ ਠੀਕ ਵਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ। ਮੈਂ ਅਗ ਬਾਲੀ ਹੈ ਮੈਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਸਦਾ ਸਚ ਬੋਲਣਾ ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗਲ ਵਰਤ ਰਖਣ ਦੀ ਵਰਤ ਰਖੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਸੰਤੋਖ ਵਾਸਤੇ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਮਿਲ ਚੁਕਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—

ਕਰਮ ਧਰਮ ਸਚੁ ਨਾਉ ॥ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ॥ ਜੋ ਹਰਿ ਰਾਤੇ
ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣ ॥ ਤਿਨ ਕੀ ਸੰਗਤ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨੁ ॥ ੨ ॥

(ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਰਮ (ਵਰਤ, ਜਪ, ਪੂਜਾ, ਤਪ) ਤੇ ਧਰਮ ਹੈ ਸਚਾ ਨਾਮ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ

ਵਾਸਤੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੁਸੀਂ ਪੰਡਤਾਂ ਪਿਛੇ ਲਗ ਕੇ ਵਰਤ ਰਖਦੇ ਜੇ ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਆਖਦਾ ਹੈ—‘ਪੰਡਿਤ ਪੜ੍ਹਹਿ ਵਖਾਣਹਿ ਵੇਦੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਵਸਤੁ ਨ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦੁ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸੋਝੀ ਬੂਝ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸਾਚਾ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥’ ਪੰਡਿਤ ਵੇਦ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦੇ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਵਸਤੂ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਸਤੂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਭਦੀ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

‘ਐਸਾ ਹਮਰਾ ਸਖਾ ਸਖਾਈ ॥ ਗੁਰ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ
ਭਗਤਿ ਦਿੜਾਈ ॥’ (ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਬੋਲਿਆ—
‘ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ?’

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਵਤਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਐਸਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਹਨ।’

ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ—‘ਜੇ ਮੈਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣਗੇ?’

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ—(ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉਚਾ ਕਰਕੇ) ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨਸੁਖ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ,

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਮੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਆਇਆ ਕਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰ ।

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਾਰਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਵੇਹਲ ਮਿਲਦਾ ਤਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਰੋਜ਼ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ । ਰਾਜੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਮਨਸੁਖ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾ ਤੇ ਚਿਤ੍ਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ । ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ‘ਉਹ ਆਉਣਗੇ ਸਾਧੂ ਭੇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਚੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦਿਨ ਬੀਤਦੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਤੀਬਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ, ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਗਾ ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ—‘ਉਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਵੇ ਉਸਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਰਖ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜੋ ਪਰਖ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਉਤਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਉਣਾ, ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਈ ਤੇ ਉਚਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਛਡਿਆ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜੋਬਨ ਤੇ ਹੁਸਨ ਦੇਖਕੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਡੰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਏਧਰ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਪਰੇਮ ਦੀ ਡੋਰ ਨੇ ਖਿਚ ਪਾਈ, ਪਰੇਮ ਖਿਚਕੇ ਸਾਗਰੋਂ ਪਾਰ ਖੜਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਖਲੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੈਸ਼ਾਲ ਨੀਲੇ ਸਾਗਰ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਸਾਗਰ ਨੇ ਉਛਲ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਦਾਤਾ ! ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜੇ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਤੇ ਖਾਰੇ ਨੂੰ ਤਾਰੋ । ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ । ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਖੂਹ ਤੇ ਦਰਿਆ ਚੰਗੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਂ ਪਾਪੀ

ਹਾਂ, ਮਹਾਂ ਪਾਪੀ । ਆਓ ਚਰਨ ਪਾਓ, ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੋਵੇ ਅਗਸਤ
ਰਿਖੀ ਦੇ ਕਰੋਧ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅਗੇ ਮੈਂ ਬੇਸੁਆਦਾ ਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋ
ਗਿਆ ਹਾਂ ।

ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ, ਪਰੇਮ ਦੇ ਸਾਗਰ ਨੇ ਵੈਸ਼ਾਲ ਨੀਲੇ ਸਾਗਰ ਨੂੰ
ਧੀਰਜ ਦਿਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ—‘ਹਾਂ ਭਾਈ ! ਅਸਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਅਗੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ।’ ਇਹ
ਆਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ । ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਨਾਮ ਜੋਰ ਸੋ ਰਘਕੁਲ ਕੇਤਾ ॥ ਬਾਧਿਓ ਤਬੈ ਉਦਧ ਕੋ ਸੇਤਾ ॥

ਅਬ ਹਮ ਲੇਕਰ ਨਾਮ ਅਲੰਬੂ ॥ ਹੂੰ ਹੈਂ ਪਾਰ ਪਰਬ ਨਿਧਿ ਅੰਬੂ ॥

ਅਸ ਕਹ ਗਮਨ ਕੀਨ ਜਗਨਾਥਾ ॥ ਜਲ ਪਰ ਚਲੇ ਜਾਹਿ ਸੁਖ ਰਾਸਾ ॥

ਗਏ ਮਧ ਏਕ ਮੀਨ ਨਿਹਾਰਾ ॥ ਸਹਸ ਕੋਸ ਕੋ ਜਹ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਸੀ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਗਰ ਉਪਰ ਤੁਰਨ ਲਗੇ । ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇੰਜ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਉਤੋਂ
ਦੀ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਰਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰਫ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਤਿਲਕਦਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਇਕ ਵਡੀ ਮਛੀ ਆਈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ
ਡਰ ਗਿਆ । ਕਹਿਣ ਲਗਾ—

‘ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਇਹ ਬਲਾ ਕਿਤੇ ਨਿਗਲ ਨਾ ਜਾਵੇ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ—ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਹ ਬਲਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਛਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ
ਇਕ ਤਪੀ ਯੋਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤਪ ਸਾਧੇ ਹਨ, ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਾਪ
ਨਾਲ ਮਛਲੀ ਬਣਕੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਅਸਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ । ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਉਸ ਮਛਲੀਉਪਰ
ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੇ । ਉਸ ਮਛਲੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਕਿਨਾਰੇ
ਜਾ ਲਗੇ—

ਪੁਨਿ ਗਮਨੇ ਬੇਦੀ ਕੁਲਦੀਪਾ ॥ ਪਹੁੰਚੇ ਲੰਕਾ ਕੇਰ ਸਮੀਪਾ ॥

ਫਿਰਤ ਬਿੰਦ ਤਹ ਦੀਰਘ ਦਾਨੇ ॥ ਗਿਰ ਕੱਜਲ ਕੇ ਬਿਚਰਤ ਮਾਨੇ ॥

ਤਿਨਹਿ ਬਿਲੋਕ ਡਰਯੋ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ਹੋਇ ਅਧੀਰਜ ਬਚਨ ਬਖਾਨਾ ॥
 ਰਾਖਸ ਗਹੈ ਆਨਿ ਹਮ ਤਾਈਂ ਭਖਿਅਨ ਕਰੈ ਨ ਬਿਲਮ ਲਗਾਈ ॥
 ਇਨ ਸਮੀਪ ਨਹਿ ਚਲਹੁ ਗੁਸਾਈਂ ॥ ਅਪਰ ਸਥਾਨ ਬਿਲੋਕਹੁ ਜਾਈ॥

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਚਾਨਣ (ਦੀਪਕ) ਲੰਕਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਥੇ ਕੱਦਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁਖ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਬਹੁਤ ਡਰਾਉਣੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਦੈਂਤ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਡਰ ਗਿਆ, ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—‘ਹੇ ਗੁਸਾਈਂ ! ਇਹ ਦੈਂਤ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣਗੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਚਲੋ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ—ਦੇਖ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ । ਕਰਤਾਰ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖ ਤੇਰਾ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਰਾਵਣ ਦੀ ਲੰਕਾ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਦੇ ਮਨੁਖ ਏਸੇ ਸੂਰਤ ਦੇ ਹਨ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਲੰਕਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਲਗੇ । ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ । ਦੋ ਮੰਜਲਾਂ ਹੋਰ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਆ ਗਈ । ਉਹ ਨਗਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ । ਨਗਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਬਾਗ ਸੀ, ਉਸਕੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਉਚੀ ਕੰਧ ਸੀ । ਕਾਲ ਦੇ ਕਠੌਰ ਹਥਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਉਥੇ ਮਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ । ਅਲਾਹੀ ਨਾਦ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਬਾਗ ਦੇ ਸੁਕੇ ਦਰਖਤ ਵੀ ਹਰੇ ਹੋ ਗਏ । ਹਰੇ ਪਤੇ ਤੇ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਫੁਲ ਹਵਾ ਦੇ ਮਧੁਰ ਮਧੁਰ ਝੋਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਝੂਮਣ ਲਗੇ । ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਖੇਲ

ਦੇਖਕੇ ਮਾਲੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨੱਚਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਵਲ ਦੌੜੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਬਾਗ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਸਾਧੂ ਆਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਸੁਕਾ ਹੋਇਆ ਬਾਗ ਹਰਿਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖਿਚ ਪਈ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹੱਛਾ ਮੈਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਮੇਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੋ ਜੋਗ ਸਿਧੀ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਮਾਲੀ ! ਤੂੰ ਜਾਹ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੀਂ । ਮਾਲੀ ਤੁਰ ਗਿਆ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਨਵਜੋਬਨ ਕਾਮ ਕੰਦਲਾਂ ਕੁਆਰੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਿਥਿਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਤੇਕਪੜੇ ਪਵਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਜਾਓ ਬਾਗ ਵਿਚ ਦੇਖੋ ਕੌਣ ਸਾਧੂ ਹੈ । ਸੁੰਦਰਤਾ ਜਵਾਨੀ, ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨਾਚ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਟਟੋਲੋ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਤਿਆਗੀ ਸਾਧੂ ਹਨ ।’

ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਥਾਲ ਸਨ ਥਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਜਗ ਰਹੇ ਸਨ ਦੀਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਫੁਲ ਸਨ । ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਗ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ । ਸਰਦਾਰਨੀ ਕੁੰਦਰ ਅਗੇ ਸੀ । ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਵਿਚ ਜੋਬਨ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਹਿੱਕਾਂ ਅਕੜਾਕੇ, ਨੈਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਛਡਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਸਤ੍ਯ ਨਾਲ ਯੁਧ ਕਰਨ ਚਲੀਆਂ ਸਨ । ਮਾਇਆ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ । ‘ਛਨਣ ਛਨਣ’ ਘੁੰਗਰੂ ਛਣਕਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਨਾਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਨਾਚ

ਨਾਲ ਹੀ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾਉਣ ਲਗੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਸਕਰਾਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ । ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਹ ਸੈਨਾ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਤੇ ਜਿੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ ਕਰਤਾਰ ਅਸਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇ, ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਹਿਲਾਈਆਂ ਅਲਾਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਨਗਮੇ ਨਿਕਲੇ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ—

ਜਗੁ ਕਉਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ ॥ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰਿ ਗਿਰੇ ਦੇਖੁ ਭੀਤਿ ॥
 ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤਿ ਅਨੀਤਿ ॥ ਜਗ ਸਿਉ ਤੂਟੀ ਝੂਠਿ ਪਰੀਤਿ ॥ ੧ ॥
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਿਖੁ ਬਜਰੁ ਭਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗਨਚਾਰੁ ॥ ੧ ॥
 ਘਰੁ ਬਾਲੂ ਕਾ ਘੂਮਨ ਘੇਰਿ ॥ ਬਰਖਸਿ ਬਾਣੀ ਬੁਦਬੁਦਾ ਹੇਰਿ ॥
 ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ ॥ ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ ॥ ੨ ॥
 ਸਰਬ ਉਪਾਇ ਗੁਰੂ ਸਿਰ ਮੋਰ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਪਗ ਲਾਗਉ ਤੋਰ ॥
 ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਚਾਹਉ ਤੁਝ ਓਰੁ ॥ ਨਾਮੁ ਦੁਰਾਇ ਚਲੈ ਸੋ ਚੋਰੁ ॥ ੩ ॥
 ਪਤਿ ਖੋਈ ਬਿਖੁ ਅੰਚਲਿ ਪਾਇ ॥ ਸਚ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥
 ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਭੂ ਰਜਾਇ ॥ ਭੈ ਮਾਨੈ ਨਿਰਭਉ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ੪ ॥
 ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰ ਭੋਗੁ ॥ ਪਾਨ ਫੂਲ ਮੀਠੇ ਰਸ ਭੋਗੁ ॥
 ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੇ ਸੋਗੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਹੋਗੁ ॥ ੫ ॥
 ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰਸਿ ਅਧਿਕ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਮਾਟੀ ਫੂਲੀ ਰੂਪੁ ਬਿਕਾਰੁ ॥
 ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬਾਂਧੋ ਬਾਰੁ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸੂਨਾ ਘਰੁ ਬਾਰੁ ॥ ੬ ॥
 ਪ੍ਰਿਉ ਸੇਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੇਮ ਅਧਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਬਿਖੁ ਪਿਆਸਿ ਨਿਵਾਰਿ ॥
 ਮੋਹਿਨ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਛਾਨਾ ਤੋਹਿ ॥
 ਨਾਨਕ ਠਾਢੇ ਚਾਹਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੁਆਰਿ ॥ ਤੇਰੇ ਨਾਮਿ ਸੰਤੋਖੇ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥੭॥

ਉਹ ਨਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਜੇਤੂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸਿਦਕ ਨੀਵੇਂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਨਚਣੇ ਖਲੋ ਗਏ, ਅੱਖਾਂ ਡੋਰੇ ਨਾ ਸੁਟ ਸਕੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਛਪਰ ਮਿਟ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਬੁਲ੍ਹ ਫਰਕਣੇਂ ਹਟੇ । ਹਥ ਜੁੜ ਗਏ ਹਾਰੇ

ਹੋਏ ਸੈਨਕਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀਆਂ ਹਥ ਜੋੜ ਖਲੋਤੀਆਂ 'ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨਾ। ਅਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਅਨਡਿਠ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨੀ।' ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਪੁਤਰ ! ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਇਹ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਪਾਕੇ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕਰੂਪ ਤੇ ਕੁਲੱਖਣੀ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸੁੰਵਾਂ ਤੇ ਮਿਟੀ ਦੀ ਢੇਰੀ ਸਮਝੋ। ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਜਾਓ ਘਰ ਆਰਾਮ ਕਰੋ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਵਾਪਸ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—
ਦਸੋ ! ਉਹ ਮਹਾਤਮਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਭੇਖੀ ?

ਸਰਦਾਰ ਸੁੰਦਰੀ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੋਲੀ—'ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮਹਾਤਮਾ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਅਸਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਾਇਆ, ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਰਤਾ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਸਗੋਂ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਕਿਹਾ—'ਹੇ ਪੁਤ੍ਰੀ ! ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ, ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹਨ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭਰੋਸਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਸ਼ਾਇਦ ਓਹੋ ਹੀ ਨਾ ਆ ਗਏ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖਿਚ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੂਜਾ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਚੁਕਵਾਈ, ਸਮਗਰੀ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ

ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ, ਮਨ ਦੀ ਤੜਪ ਵਿਚ ਕਮੀ ਹੋਈ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਰਮ ਦੀ ਨਿਕੀ ਜਿਹੀ ਪੀੜਾ ਸੀ। ਆਖਣ ਲਗਾ ਪਤਾ ਕਰ ਲਵਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵਣ। ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਨੇ ਜੋ ਹੁਲੀਆ ਦਸਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਚਿਹਰੇ ਦੀਆਂ ਰੰਗਣਾਂ ਦਸੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਭ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁਲਦੀਆਂ ਪਰ ਉਮਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, (ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਿਆ ਸੀ) ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਦਸੋ ਆਪ ਕਿਸ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋ, ਕੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?' ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਾਇਲੁ ਤਾਕੈ ਮੈਲੁ ਨ ਰਾਤੀ ॥ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਥੁ ਸਦਾ
ਸਤੁ ਸੰਗੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਗਤਿ ਬੀਤੀ ॥ ੧ ॥ ਗੁਸਾਈ ਤੋਰਾ ਕਹਾ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ
ਜਾਤੀ ॥ ਜਾ ਤਉ ਭੀਤਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵਹਿ ਪੂਛਉ ਬਾਤ ਨਿਰੰਤੀ ॥ ੧ ॥
ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਰਹਮੁ ਗਿਆਨ ਇਸਨਾਨੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਪੂਜੇ ਪਾਤੀ ॥ ਏਕੋ ਨਾਮੁ
ਏਕੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਏਕਾ ਜੋਤੀ ॥ ੨ ॥ ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹੁ ਘਟੁ
ਛਾਬਾ ਤੋਲਉ ਨਾਮੁ ਅਜਾਚੀ ॥ ਏਕੋ ਹਾਟੁ ਸਾਹ ਸਭਨਾ ਸਿਰਿ ਵਣਜਾਰੇ ਇਕ
ਭਾਤੀ ॥ ੩ ॥ ਦੋਵੇ ਸਿਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਬੇੜੇ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ
ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਨਿਭਰਾਤੀ ॥ ਸਬਦੁ ਵਸਾਏ ਭਰਮ ਚੁਕਾਏ ਸਦਾ ਸੇਵਕੁ ਦਿਨੁ
ਰਾਤੀ ॥ ੪ ॥ ਉਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨੁ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ ਤਾਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ
ਵਾਸੀ ॥ ਗੁਰਬਚਨੀ ਬਾਹਰਿ ਘਰਿ ਏਕੋ ਨਾਨਕੁ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥

(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸੁਆਲ ਤੇ ਜਵਾਬ ਦੋਨੋਂ ਉਚਾਰੇ ਹਨ ਜੋ ਜੋ ਸਵਾਲ ਰਾਜਾ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਸੋ ਸੋ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਂਦੇ ਗਏ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪ ਜੋਗੀ ਹੋ ?

ਤਿਸਦਾ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੋਗੀ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਜੁਗਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਮਨ ਉਸਦਾ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਰਤਾ

ਨਹੀਂ ਓਹੋ ਜੋਗੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਪਰੀਤ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਾਤ ਤੇ ਨਾਮ ਪੁਛਿਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ) ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਨੇੜੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਈ ਗਲ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਬਹੁਤੇ ਹਨ ਮੈਂ ਆਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਕਿਤੇ ਆਪ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ—ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਤੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੈਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰ ਘੜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਕੋ ਉਹ ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਤਿਲੋਕੀ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਜੋਤ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਹੋਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਾਂ ਬਿਖਾਵੇ ਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਰਮ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਕਿਤੇ ਹਟੀ ਕਰਮ ਵਾਲੇ ਸੁਦਾਗਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—ਹਟਵਾਣੀਆਂ, ਸੁਦਾਗਰ ਉਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਬਾਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਕੜੀ ਬਣਾਵੇ ਡੰਡੀ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਛਾਬੇ ਤੋਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਉਹ ਨਾਮ ਜੋ ਅਤੁਲ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਰੂਪ ਹਟੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਵਡਾ ਤੇ ਇਕੋ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਆਮ ਅਭਿਲਾਖੀ ਤੇ ਸਿਖ ਵਣਜਾਰੇ ਹਨ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਵਣਜ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਜਾ—ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਇਹ ਦਸੋ ਕਿ ਆਪ ਤਿਆਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਇਸਤੀਆਂ ਪੁਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਝੇੜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੁਕਾ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਦਾਸੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਓਹੋ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਤਾਰ ਹੋਕੇ ਜਪਦਾ ਰਹੇ ਉਸੇ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਰਹੇ । ਉਹ ਪਰੇਮ ਅਟੁਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਰਹੇ । ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੇਵਕ ਨਾ ਬਣੇ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨੌਕਰ ਹੋਣ ਦੇਹ ।

ਰਾਜਾ—ਹੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਮੈਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਗੋਰਖ ਜੋਗੀ ਹੈ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਓਹੋ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਕੀ ਗਲ ਪੁਛੀ ? ਇਕ ਗੋਰਖ ਕੀ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਗੋਰਖ ਹਨ । ਅਸਲ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਖ ਤਾਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਦਸਵਾਂ ਦਵਾਰ ਹੈ ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਉਦਾਸੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂ ਸਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ । ਇਕ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦੀ । ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਰਾਗ, ਛਤੀ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਸਭ ਫਿਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਆਖਰ ਮਰਦਾਨਾ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਇਹ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹਨ ਪਰੇਮ ਡੋਰ ਦੇ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਏਥੇ ਆ ਪੁਜੇ ਹਨ । ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗਾ ਚਰਨ ਧੂੜ ਲੈ ਕੇ ਅਖਾਂ ਤੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜੇ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਭ ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨ । ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਆ ਮਿਲਿਆ । ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ

ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੋ ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਅਸਾਂ ਦਾ ਵਤਨ ਅਗੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹਰਨ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਖਿਆਃ—

ਸਾਚਾ ਨਾਮ ਸਲਾਹੀਐ ਸਾਚੇ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਗਿਆਨ
ਰਤਨਿ ਮਨੁ ਮਾਂਜੀਐ ਬਹੁੜਿ ਨ ਮੈਲਾ ਹੋਇ ॥ ਜਬ ਲਗ
ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਬ ਲਗੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ
ਸਿਰ ਦੇ ਛੁਟੀਐ ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਾਚਾ ਹੋਇ ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਇਹੋ ਕਿ ਸਦਾ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ। ਉਸ ਸਚੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਭੁਖਾਂ ਮਿਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਨ ਜੋ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਗਿਆਨਦੇ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਖੂਬ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਸ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਯਾਦ ਵਸੀਤਾਂ ਮਨੁਖ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੇਚ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਦਾਤਾ ! ਆਪ ਨਾਲੋਂ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਆਪਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਰੇਮ, ਸਿਦਕ ਤੇ ਤਿਆਗ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗਲਾਦੀਪ (ਲੰਕਾ) ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਹਨ—

ਉਨ ਮਨਿ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਸਭ ਕਹੀਐ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਹਰਖ
ਸੋਗ ਨਹੀ ਰਹੀਐ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ ਨਾਹੀ
ਬਿਆਪਤ ॥ ਉਨ ਮਨਿ ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਨਹੀ ਜਾਪਤ ॥

ਆਖਦੇ ਨੇ ਸੈਦੇ ਤੇ ਘੀਉ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ ਨੂੰ
ਲਿਖ ਕੇ ਰਖਿਆ ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਲਾਦੀਪ
ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਪਰ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ
ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਦੌਰਾ ਬਹੁਤ ਕਾਮਯਾਬ
ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

੭੭. ਰਾਜੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸੱਤ੍ਯ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ

ਸੰਗਲਾਦੀਪ (ਲੰਕਾ) ਵਿਚ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਰਾਮਾਨੰਦ ਸ਼ਹਿਰ
ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਹਿਸੇ ਵਲ ਨਹੀਂ ਮੁੜੇ ਸਗੋਂ
ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋ ਤੁਰੇ । ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪਲਮਕੋਟਾ ਪੁਜੇ ਪਲਮ
ਕੋਟਾ ਤੋਂ ਰਾਸ ਕੁਮਾਰੀ ਜਾ ਦੇਖੀ, ਰਾਸਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਚੰਡੂਰਗਰ (ਚੈਨਗਨੂਰ)
ਟਰਾਵਨਕੋਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ
ਲਗਾ ਕਿ ਪਦਮਨ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਅਧਰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਓਹ
(ਦਰਬ ਸੰਚਨ) ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ , ਮਾਇਆ
ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ
ਬੈਠਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਓਹਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪੁਜੇ । ਆਪਣੇ
ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪਕੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪੌੜਾਂ ਉਤੇ ਆਸਣ
ਸਜਾ ਲਿਆ । ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀ ਜਸ
ਉਚਾਰਨ ਲਗੇ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ
ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਸੀ । ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂ
ਨਾਰ ਨੇੜਿਓਂ ਜਾਂ ਦੂਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ

ਦਿਖਾਈ ਦੋਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਹਰਾਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਮਕ ਮਨੁਖ ਵਾਸਤੇ ਨਵੇਂ ਜਨਮਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੈ। ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪੋ ਵਿਚਦੀ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਜਾ ਪਈ ਕਿ ਦੋ ਸਾਧੂ ਆਏ ਹਨ। ਅਸਚਰਜ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਦੌਲਤ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਢੇਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੈਂ ! ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ! ਸਾਧੂ ਦੇ ਕੋਲ ? ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ, ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀਆਂ ? ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਚਲਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਜਾਕੇ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, 'ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ' ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਲਾਲਚੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸੁਣਦੇਸਾਰ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਲਾਲਚੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਖੋਹਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਿਆ।

ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਥਾਨਹੀਂ ਟੇਕਿਆ, ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਤੇ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਆਕੜ ਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅਖਾਂ ਪਾੜ ਪਾੜ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲ ਤੱਕਣ ਲਗਾ। ਰਾਜੇ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਨੇ ਸਚਮੁਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਧੂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੋਹਰਾਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਦੇਖਕੇ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕਿਆ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਨੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧਕੇ ਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ

ਹੋ ਕੇ ਹਥ ਅਗੇ ਵਧਾਏ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਗਾ । ਜਿਉਂ ਹੀ ਹਥ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਓਸ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਕੋਲੇ ਤੇ ਰੋੜ ਆ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਸ ਪਏ । ਹਸਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਕੀ ਫੜਨ ਲਗੇ ਸੀ ?’

ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ, ਉਤਰ ਦੇ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਚੁਪ ਰਿਹਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਣ ਲਗੇ, ‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੈਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਭੁਖ ਸਤਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਲਾਲਚ ਨੇ ਤੇਰੀ ਕਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਦਸ਼ਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਪਰਕਦੀ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਜਾਵੇਗੀ ? ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੂਰਖਤਾ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਦਰ ਘਰ ਮਹਲਾ ਸੋਹਣੇ ਪਕੇ ਕੋਟ ਹਜਾਰ ॥ ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ ਲਸਕਰ ਲਖ ਅਪਾਰ ॥ ਕਿਸਹੀ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਿਆ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੁਏ ਅਸਾਰ ॥ ੩ ॥ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਸੰਚੀਐ ਮਾਲੁ ਜਾਲੁ ਜੰਜਾਲੁ ॥ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਦੋਹੀ ਫੇਰੀਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਸਿਰਿ ਕਾਲੁ ॥ ਪਿੰਡੁ ਪੜੈ ਜੀਉ ਖੇਲਸੀ ਬਦਫੈਲੀ ਕਿਆ ਹਾਲੁ ॥ ੪ ॥ ਪੁਤਾ ਦੇਖਿ ਵਿਗਸੀਐ ਨਾਰੀ ਸੇਜ ਭਤਾਰ ॥ ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਲਾਈਐ ਕਾਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਖੇਹੁ ਖੇਹ ਰਲਾਈਐ ਛੋਡਿ ਚਲੈ ਘਰ ਬਾਰ ॥ ੫ ॥ ਮਹਰ ਮਲੂਕ ਕਹਾਈਐ ਰਾਜਾ ਰਾਉ ਕਿ ਖਾਨ ॥ ਚਉਧਰੀ ਰਾਉ ਸਦਾਈਐ ਜਲਬਲੀਐ ਅਭਿਮਾਨ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਜਿਉ ਡਵਿ ਦਧਾ ਕਾਨੁ ॥ ੬ ॥ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਾਇਸੀ ਜੋ ਆਇਆ ਜਗ ਮਾਹਿ ॥ ਸਭ ਜਗ ਕਾਜਲ ਕੋਠੜੀ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਹਿ ਸੁਆਹਿ ॥ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਸੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੀ ਭਾਹਿ ॥ ੭ ॥ ਨਾਨਕ ਤਰੀਐ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਸਿਰਿ ਸਾਹਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ਮੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਵੇਸਾਹੁ ॥ ਮਨਮੁਖ ਭਉਜਲਿ ਪਚਿ ਮੁਏ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਰੇ ਅਥਾਹੁ ॥ ੮ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਤੇਰੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ ਤੁਰ ਗਏ । ਮੈਂ ਤੇ ਨੇ ਮਾਰੇ ਪਰ ਕਦੀ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਚੇ ਪਕੇ ਮਹਲ, ਕਿਲੇ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਸੈਨਾ ਜੋ ਵੀ ਲਖਾਂ ਸਾਮਾਨ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮਰਨ ਲਗਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗਏ ਹਨ ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਗਏ

ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਖਪ ਖਪ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਜੇ । ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਲਟੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਾਲ ਮਨੁਖ ਦੀ ਅਕਲ ਉਤੇ ਹਸਦਾ ਹੈ । ਤੈਨੂੰ (ਰਾਜੇ ਨੂੰ) ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਇਕਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਹੈ ਇਹ ਲਾਲਚ ਦਾ ਭਾਰ ਤੈਥੋਂ ਚੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ । ਤੇਰੇ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਰਸਾ ਰੂਪ ਫਾਹੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੈੜਾ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਅਜ ਦੌਲਤ ਇਕਠੀ ਕਰ ਕੇ ਪੁਤਰਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੈਂ, ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਸੇਜ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਓਹ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਗਦਗਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਚੰਦਨ ਹੋਰ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸੋਹਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਦੀ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਛਡ ਕੇ ਖੇਹ (ਮਿਟੀ) ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਣਾ ਹੈ । ਉਪਰਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਥ ਲਾਉਣਾ ਤੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ । ਭਾਵੇਂ ਪੈਂਚ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਰਾਜਾ, ਚੌਧਰੀ ਕੁਝ ਵੀ ਅਖਵਾਓ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹਨ । ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾੜਨਾ ਹੈ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਮਨੁਖ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੜ ਬਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਪੇ ਬਲੀ ਅਗ ਨਾਲ ਕਾਨੇ ਸੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਉਹ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਸੜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਗਮ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ (ਮਨੁਖ) ਜਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੜ ਬਲ ਜਾਵੇਗਾ । ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸੁਰਮੇ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਹੈ ਇਹ ਸਰੀਰ ਅੰਤ ਸੁਆਹ ਰੂਪ ਹੈ । ਓ ਭਾਈ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਤ ਰਖੇ ਉਹੋ ਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਤੇ ਵਿਰਲੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਪਤ ਅੱਗ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਤੇ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਤੇ

ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਪਰਾਥਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰੀਨਾਮ ਕਦੀ ਨਾ ਭੁਲੇ। ਜੋ ਗੁਰ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਅਥਾਹ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਰਾਜੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਨੂੰ ਰਾਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸ ਦੇ ਕਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਝਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗਾ, ਚਰਨ ਫੜਕੇ ਤਰਲੇ ਨਾਲ ਅਰਜੋਈ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਹੇ ਗੁਸਾਈਂ ! ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ! ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਸਦੇ ਉਜਾੜੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰ ਮੈਂ ਅਗਲੀ ਅਗ ਕੋਲੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਭੁਲੇ ਬੇਰਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ। ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਸਦਾਵਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕਰ। ਗਰੀਬ ਗੁਰਬਾ ਰੋਟੀ ਖਾਵੇ। ਨੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਕਪੜਾ ਦੇਹ। ਮਾੜਿਆਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰ, ਨਿਆਇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰ ਪਰਜਾ ਦਾ ਤੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਹੈਂ ਪਰਜਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਬਣ। ਤੇਰਾ ਜਸ ਏਥੇ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ।’ ਰਾਜੇ ਨੇ ‘ਸਤਿ ਬਚਨ’ ਆਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ। ਗਿਆ ਦੌਲਤ ਲੁਟਣ ਸੀ ਪਰ ਦੌਲਤ ਗੁਆ ਆਇਆ। ਦੌਲਤ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭਗਤੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਰਹੇ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ।

੭੯. ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਬਖਸ਼ਿਆ

ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇਸੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੁਜ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਚੰਗਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ

ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪਰ ਜੀਵਨ ਮਾਰਗ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਬਾਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੱਕਾ ਖੂਹ ਸੀ ਉਸ ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆ ਆਸਣ ਜਮਾਇਆ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਉਹ ਖੂਹ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਘਰ ਜਾਕੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ, ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਬੇਟੀ ਕੋਲੋਂ ਭੋਜਨ ਦੇ ਥਾਲ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਭੋਜਨ ਦੇ ਥਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਅਗੇ ਰਖੇ। ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਇਛਿਆ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੁਛ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਥਾਲ ਵਿਚ ਛਡ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੁਛਣ ਲਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ। ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸਾਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਿਆਜ ਲੈਣਾ ਛਡ ਦਿਤਾ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ।

ਚੰਦਨ ਬਨ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਖਿਲਰ ਗਈ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੀ ਉਸ ਦੁਖ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲ ਕੇ ਆਏ, ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਰੋਗਤਾ ਬਖਸ਼ੀ।

ਕੇਸੀ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਧੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਜਾ ਧਰਮੀ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਔਲਾਦ ਦਾ ਘਾਟਾ ਸੀ ਉਹ ਔਲਾਦ ਦੀ ਬੁੜ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਪਦਮਾਵਤੀ, ਬੜੀ ਸੁਘੜ ਸੁਸ਼ੀਲ, ਗੁਣਵੰਤੀ ਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਸੀ, ਦਾਸੀਆਂ ਵੀ ਉਸਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਜਾਕੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ 'ਪੁਤਰ ਵਰ' ਮੰਗੋ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਜੀਆਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਮਗਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ—

ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਰੈ ਮਨ ਮਾਨੁ ॥ ਦੇਵਨਹਾਰੇ ਕੈ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

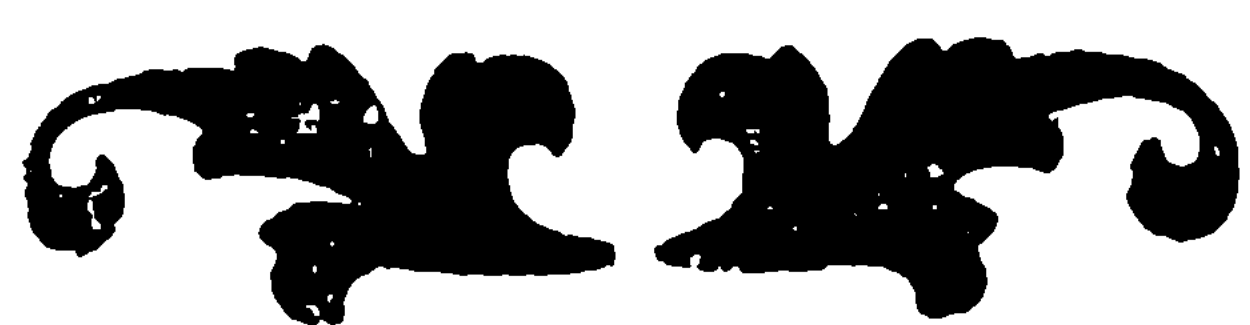
ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ! ਆਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਹੋ ਮੈਂ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਪੁਤਰ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰੋ। ਈਸ਼ਵਰ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਪੁਤਰ ਦਾਨ ਲੈ ਦੇਵੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਰਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਭੁਖ ਦੇਖਕੇ ਦਿਆਲੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਮੋਹਰ ਕੀਤੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੋ ਲੌਂਗ ਤੇ ਇਕ ਇਲਾਚੀ ਦਿਤੀ। ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਣ, ਰਾਣੀ ਦੀ ਕੁਖ ਹਰੀ ਹੋਵੇ।

ਲੌਂਗ ਤੇ ਲਾਚੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਗਰੀਬਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾਵਰਤ ਲਾਉਣਾ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਵਾਉਣੀਆਂ, ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਰੁਖ ਲਗਵਾਉਣੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ

ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ। ਤੇਰੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁਤਰ ਤੇ ਇਕ ਪੁਤਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਹੰਕਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਪੁਤਰ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮਥੇ ਦੇ ਲੇਖ ਬਦਲ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਕਹੋ ਪੰਜ ਵਾਰ 'ਸਤਿਨਾਮੁ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ! ਸਤਿਨਾਮੁ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ!' ਰਾਜੇ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਪੰਜ ਵਾਰ 'ਸਤਿਨਾਮੁ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ!' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ।

ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਬੜਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ, ਸੱਤ ਰਾਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਵਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਦਾਤਾ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਰਸ਼ਨ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ? ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਹੈ ਏਥੇ ਰਹੋ ਪਰ ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸੋ ਕਦੋਂ ਆਵੋਗੇ?

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਦੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਛਡਿਆ। ਨਗਰੀ ਦੀ ਹਦ ਤਕ ਸੰਗਤ ਤੋਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ—'ਧੰਨ ਗੁਰਨਾਨਕ ਜੀ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ! ਸਤਿਨਾਮੁ!'

੮੦. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ

ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਹੀ ਤੇ ਗੋਆ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਂ ਬਾਲਮੇਸ਼ਵਰ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਆ ਗਏ। ਏਥੋਂ ਪੰਚ ਵਟੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਪੰਚ ਵਟੀ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਤੇ ਸੀਤਾ ਸਮੇਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 'ਰਾਮ ਭਗਤੀ' ਬਹੁਤ

ਸੀ ਪਰ ਵਹਿਮ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਸਲੀ ਰਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਆ ਗਏ ਜਿਥੇ ਅਜ ਕਲ ਬੰਬਈਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਬੰਗਈ' ਸੀ। ਬੰਗਈ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਵਸਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮੰਮਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਸਨ। ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਮਛਲੀਆਂ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਮਾਹੀਗੀਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਸਭ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤਦੇ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰੀਏ ਜੇ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਫਿਕੇ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਪਰਇਸਤੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਭੈਣ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੈਸ਼ਾਲ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਅਗਲੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਭਵਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਓਥੇ ਨਾਮ ਭਗਤੀ ਬੇੜੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

੮੧. ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਰ

ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਮਪੁਰ ਗਏ, ਧਰਮਪੁਰ ਤੋਂ ਬਰੌਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨਰਬਦਾ ਨਦੀ ਦੇ ਦਹਾਨੇ ਉਪਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮਠ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਨ ਸਾੜਕ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਸੱਚਾ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਇਆ। ਨਰਬਦਾ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਜੋਨਾਗੜ੍ਹ ਰਾਜ' ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਦੇ ਹਾਕਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਪਰ ਵਸੇਂ ਬਹੁਤੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਨਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣੇ ਸਨ। ਜੋਨਾਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿਚ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮੰਦਰ ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ । ਸੋਮਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ ਇਹ 'ਸ਼ਿਵਜੋਤੀ ਲਿੰਗ' ਮੰਦਰ ਹੈ । ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਬਹੁਤ ਹੈ । ਏਸੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਲੁਟਿਆ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਲੁਟੀ ਸੀ ਇਸਦੀ ਮੂਰਤੀ 'ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ' ਹੇਠੋਂ ਕਈ ਸੌਰ ਪਕੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਮਿਲੇ ਸਨ । ਉਸ ਲੁਟ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਅਸਰ ਕੀਤੇ ਸੀ । ਇਕ ਇਹ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹਨ । ਲੜਨਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਦੌਲਤ ਬਹੁਤ ਹੈ ਲੁਟੇ ਤੇ ਐਸ਼ ਕਰੋ ।

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸੋਮਨਾਥ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਭਾਰੀ ਪਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਆਰੀਆਂ ਦਾ ਗੌਰਵ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਬੜੇ ਬੜੇ ਤਬੇਲੇ ਸੁੰਢੇ ਸਨ । ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਲਸ ਕਈਆਂ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਢਠੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਵੱਡੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪੂਜਾਰੀ ਵੀ ਸਨ ਪੈਸੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੀ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸਚੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੂਜਾਰੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਭ ਦੇ ਰੰਗ ਪੀਲੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਡੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਇਕ ਥੜੇ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ।

ਆਪਣੇ ਨਿਤ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—'ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੀਏ ਦੇਖ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਕਿੰਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਮੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਮਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡਕੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਲਾਲ

ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਉਦੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਚਟਕੇ ਆ ਰਹੀ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ
ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਸਨ । ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਲ
ਲੋਕ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕੋਈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਕੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਉਸ ਸਮੇਂ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਈ ॥ ਮੂਲੁ ਛੋਡਿ ਡਾਲੀ ਲਗੋ ਕਿਆ
ਪਾਵਹਿ ਛਾਈ ॥ ੧ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਕਿਉ ਛੁਟੀਐ ਜੇ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ
ਤ ਛੁਟੀਐ ਮਨਮੁਖਿ ਪਤਿ ਖੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨੀ ਏਕੋ ਸੇਵਿਆ ਪੂਰੀ ਮਤਿ
ਭਈ ॥ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਨਿਰੰਜਨਾ ਜਾ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ॥ ੨ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਮੇਰਾ ਏਕੁ
ਹੈ ਅਵਰ ਨਹੀ ਭਾਈ ॥ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਾਚੈ ਪਰਥਾਈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ
ਬਿਨੁ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਕੀ ਕਹੈ ਕਹਾਏ ॥ ਆਪਿ ਦਿਖਾਵੈ ਵਾਟੜੀ ਸਚੀ
ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥ ੪ ॥ ਮਨਮੁਖ ਜੋ ਸਮਝਾਈਐ ਭੀ ਉਝੜਿ ਜਾਏ ॥ ਬਿਨ
ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਛੁਟਸੀ ਮਰਿ ਨਰਕ ਸਮਾਏ ॥ ੫ ॥ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਭਰਮਾਈਐ
ਹਰਿਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵੈ ॥ ਤਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵੈ ॥ ੬ ॥ ਜੇਹੀ
ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ਕਰਣੀ ਭੀ ਸਾਈ ॥ ਆਪਿ ਕਰੇ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ ਵੇਖੈ ਵਡਿਆਈ
॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਕਰਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਰ ਦੇ ਛੁਟੀਐ
ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਪਾਏ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ
ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ
ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰੁਖ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਤਣੇ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ
ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ
ਹੋਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ
ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਰੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ
ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ? ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ

ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖਾ ਹੈ ਕਿ ਓਥੋਂ ਓਹੋ ਲੋਕ ਬਚਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਣ ਜੋ ਮਨਮੁਖ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮੰਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਭਗਤ ਲੋਕ ਉਸਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਸਾਰੇ ਝੇੜੇ ਛਡਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਚੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗਲ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਆਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ) ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਜੋ ਆਖਦੇ ਨੇ ਅਸਾਂ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਓਹਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਆਪ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਦਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੂਰਖ (ਮਨਮੁਖ) ਨੂੰ ਸਮਝਾਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿਖਿਆ ਉਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਫਿਰ ਕੁਰਾਹੇ ਚਲਕੇ ਠੰਡੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਮੂਰਖ ਜ਼ਰੂਰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਡਿਗੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਓਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੂਰਖ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਗੁਰੂ ਵੀ ਐਸਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਤਰ ਚੁਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਬਿਨਾ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਰੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ ਸਗੋਂ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਕਿਰਤ ਵੀ ਐਸੀ ਭਗਤੀ ਤੇ ਨੇਕੀ ਵਾਲੀ ਕਰੇ। ਸਿਧੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕੇਹੜਾ ਆਖੀਏ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ

ਭਗਤੀ ਵਲ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ
ਓਹੋ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਸਿਰ ਅਰਪਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦਾ। ਭਾਵ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ ਅਗੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ
ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਵਰਗ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ
ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਸੁਨਹਿਰੀ
ਭੇਦ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਕੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ
ਘੜੀਆਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੁੱਤ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਤਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕੇ।

ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਨਵਾਂ ਹੀ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਮਨੁੱਖ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਲਗੇ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝਣ
ਜਾਂ ਨਾ ਸਮਝਣ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਨੂਰ ਤੇ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਦੇ
ਬੋਲ ਨਾਲ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕੀਲੇ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਨਾਦ ਉਤੇ ਸੱਪ ਜਾਂ ਹਰਨ ਕੀਲੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚ ਟੱਲ ਖੜਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਛੈਣੇ ਤੇ ਕੈਂਸੀਆਂ
ਨੇ ਘਨਘੋਰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਲਗਦਾ ਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਕੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ
ਲੋਕ ਖਲੋਤੇ ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਭਰਮ ਹੀ ਭਰਮ
ਸਨ, ਭੈ ਹੀ ਭੈ ਸੀ, ਭੈ ਨਾਲ ਘਰੇਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਭੈ ਦੇ ਧਕੇ ਹੋਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ
ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ
ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵਾਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਿਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ
ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੁਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਸੱਚੀ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ
ਪਰੇਮ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਵਿਚ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਬੋਲੋ
ਭਾਈ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਦੀ ਧੁਨ ਗਾਈ। ਲਾਗੇ ਬੈਠੇ

ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਸਾਰੇ ਗਾਉਂਦੇ ਆਪਾ ਭੁਲ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੂੰ ਲੂੰ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਦੀਵਾਨ ਲਗ ਗਿਆ, ਸੱਚੀ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਈ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗੀ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਰੋਆਂ ਖੂਨ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਲਗੀਆਂ ।

ਪੰਡਤਾਂ (ਮੰਦਰ ਪੁਜਾਰੀਆਂ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ । ਉਹ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ । ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ ਬਾਹਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਅਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲੇ ਓਪਰੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਰੌਸ਼ਨੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ । ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆਂ ਮਨ ਖਿਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਮਗਨ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਘਰੇਲੂ ਧੰਦਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਿਹਾ । ਪੰਡਤ ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਦੰਗ ਰਹੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਕਰੋਧ ਵੀ, ਕਰੋਧ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਛੇ ਬਿਨਾਂ ਮੰਦਰ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਕਿਉਂ ਬੈਠ ਗਿਆ ।

ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਅਗੇ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਕੇ ਪੁਛਣ ਲਗਾ—
ਪੁਰਸ਼ਾ ਕੌਣ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਕਰਤਾਰ (ਈਸ਼ਵਰ) ਦਾ ਬੰਦਾ ।

ਪੰਡਤ—ਕੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ? ਹਿੰਦੂ ਹੈਂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ (ਇਨਸਾਨ) ।

ਪੰਡਤ—ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਮਤਲਬ ਪੁਛਣਾ ਜੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਠੋ । ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਸੋ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੁਣੋ । ਤੁਸੀਂ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਜੇ ਦੇਵਤਾ ਸਰੂਪ ।

ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੰਡਤ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਪੁਛਣ ਉਤੇ ਕਿ ਇਹ ਮੰਦਰ ਕਿਸ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਹੈ ਕੀ ਗੁਣ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਜੋਤੀ ਲਿੰਗ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੇ ਉਚੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਪੰਡਤ ਉਸਤਤ ਕਰਕੇ ਥਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਉਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਇਹ ਦਸੋ ਜੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਜੋਤੀ ਲਿੰਗ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵਾਂ ਨੇ ਯਵਨੀ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਰ ਲੁਟਣ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੋੜਨ ਤੇ ਲਿੰਗ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰੋਕਿਆ। ਕੀ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ?’

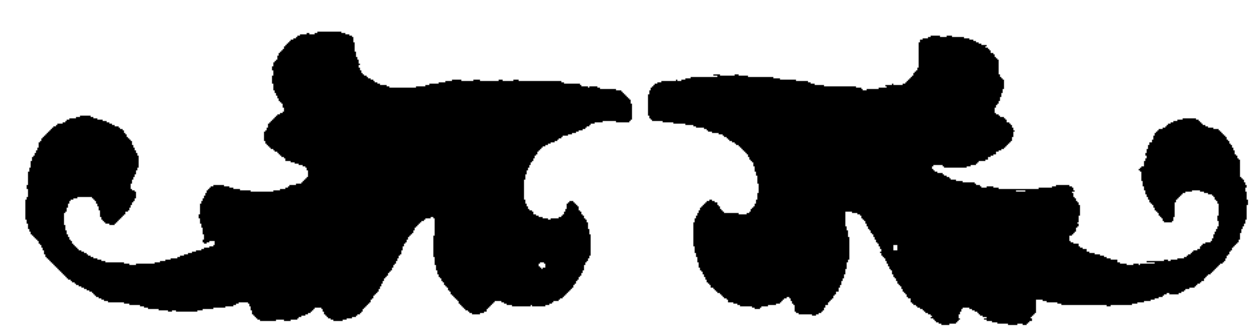
ਪੰਡਤ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਠਠੰਬਰ ਗਿਆ ਤੇ ਰਤਾ ਅਟਕਕੇ ਬੋਲਿਆ— ‘ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋ ਸਭ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਛਿਨ ਵਿਚ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਐਸੀ ਇਛਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦਾ ਫਲ ਸੀ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਸ਼ਿਵ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਐਸੇ ਪੱਥਰ ਰੂਪ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਉਸ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਹੀ ਸਿਮਰਦੇ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਕੂੜ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਲੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਆਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਗਊਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਛਾਂ ਫੜਕੇ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ। ਗਊ ਦੇ ਦੁਧ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਮਝ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਊ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੈ। ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਛੱਡੋ, ਮਨੁੱਖ ਸੇਵਾ ਭਗਵਾਨ

ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰੋ। ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝੋ ਤੇ ਗਿਆਨ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰੋ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਪਾਲੋ। ਪਾਖੰਡ, ਧੋਖਾ ਛੱਡੋ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇਗੀ।’

ਪੰਡਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆਮ ਪੁਰਸ਼ ਸਮਝਿਆ। ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਰਤਾ ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਚਲੋ, ਸ਼ਿਵ ਸ਼ਕਤੀ ਤਾਂ ਦੇਖੋ।’

ਪੰਡਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਲੋਕ ਕੌਤਕ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਠ ਬੈਠੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਗਏ। ਪੰਡਤ ਤੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਮੰਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਰ ਰਖਿਆ ਤਿਉਂ ਹੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਟੱਲ ਆਪੇ ਵੱਜਣ ਲਗ ਪਏ। ਉਹ ਭਾਰੀ ਟੱਲ ਜੋ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖੜਕ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਖੜਕੇ, ਆਪੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗੀਆਂ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਫ ਗਈ। ਇੰਝ ਪਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਮੰਦਰ, ਮੰਦਰ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਗੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜੋਤੀ ਸੀ ਉਹ ਮਹਾਂ ਜੋਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ। ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਮੁਖੀ ਪੰਡਤ ਨੀਵਾਂ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਸਾਰੇ ਪੰਡਤ ਤੇ ਲੋਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਦਰ ਦੇ ਹਾਤੇ ਵਿਚ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਈ ਦਿਹਾੜੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

੮੨. ਦਵਾਰਕਾ ਵਿਖੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੋਮਨਾਥ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਵਾਰਕਾ (ਦਵਾਰਾਵਤੀ) ਪਹੁੰਚੇ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਿਆਸਤ ਬੜੋਦਾ ਵਿਚ ਹੈ । ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੰਦਰ ਹਨ । ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੁਰੀ ਵੀ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਕਦੀ ਯਾਦਵ ਕੁਲ (ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਔਲਾਦ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ‘ਰਣਛੋੜ’ ਨਾਮ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੂਰਤੀ ਵਾਲਾ ਮੰਦਰ ਹੈ । ਏਥੇ ਹੀ ਬੇਟ ਦਵਾਰਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਖਦੇ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿਚਦੀ ਲੜਕੇ ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਏਥੇ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਅੱਡਾ ਸੀ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਨਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ । ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਸੰਤ ਜੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਲੜ ਪੈਂਦੇ । ਰਾਮਚੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਂਦੇ ਵਹਿਮੀ ਸਨ । ਭਰਮਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਥੇ ਹੀ ਲੋਕ ਰਾਮਭੋ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਐਸੇ ਬੈਰਾਗੀ ਤੇ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਸੰਖ ਚੱਕ੍ਰ ਨੂੰ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਡੌਲਿਆਂ ਉਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਟੋਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਉਹ ਇਹ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਗੀਤਾ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਖੁਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਪਉਣੁ ਉਪਾਇ ਧਰੀ ਸਭ ਧਰਤੀ ਜਲ ਅਗਨੀ ਕਾ ਬੰਧੁ ਕੀਆ ॥ ਅੰਧੁਲੈ
ਦਹਸਿਰਿ ਮੂੰਡੁ ਕਟਾਇਆ ਰਾਵਣੁ ਮਾਰਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥੧॥ ਕਿਆ
ਉਪਮਾ ਤੇਰੀ ਆਖੀ ਜਾਇ ॥ ਤੂੰ ਸਰਬੇ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਜੁਗਤਿ ਹਥਿ ਕੀਨੀ ਕਾਲੀ ਨਥਿ ਕਿਆ ਵਡਾ
ਭਇਆ॥ਕਿਸੁ ਤੂੰ ਪੁਰਖੁ ਜੋਰੁ ਕਉਣ ਕਹੀਐ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਵਿਰਹਿਆ
॥੫॥ਨਾਲਿ ਕੁਟੰਬੁ ਸਾਥਿ ਵਰ ਦਾਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਭਾਲਣ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਗਇਆ॥ਆਗੇ
ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਤਾਕਾ ਕੰਸੁ ਛੇਦਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ ॥੩॥ ਰਤਨ ਉਪਾਇ
ਧਰੇ ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ ਹੋਰਿ ਭਖਲਾਏ ਜਿ ਅਸੀ ਕੀਆ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਛਪੈ ਕਿਉ
ਛਪਿਆ ਏਕੀ ਏਕੀ ਵੰਡਿ ਦੀਆ ॥ ੪ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਦੇਖੋ ਬੈਰਾਗੀਓ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕੋ ! ਆਓ ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਸਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੌਣ ਹੈ ? ਐਵੇਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅੰਨੇ ਖੂਹ ਹਥ ਨਾ ਮਾਰੇ ।
ਦੇਖੋ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨੇ ਪਹਿਲੇ
ਹਵਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਫਿਰ ਧਰਤੀ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਰਚਿਆ ਹੁਣ
ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਪੱਜ ਤਤ ਐਸੇ ਸਨ ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ
ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਣਾ ਦਿਤੀ । ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ।
ਉਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਇਕ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ।
ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਖੀ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕੰਸ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ
ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਭਰਾ ਮਾਰੇ ਸਨ ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਸੀ
ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ, ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਹਤਿਆ ਕਰਵਾਕੇ ਮਾਂ
ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ !

ਦਸਾਂ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਰਾਵਣ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਵਡਾ
ਬਣਦਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਮੈਂ ਖੁਦ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਂ ਉਸਨੇ ਦਸੇ
ਸਿਰ ਕਟਵਾ ਲਏ ਆਖਰ ਵਡਾ ਬਣਕੇ ਕੀ ਖਟਿਆ । ਵਡਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ
ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੀਵਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ

ਕੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੀਏ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਨਾੜ ਆਪਣੇ ਹਥ ਰਖੀ ਹੈ। ਕੌਣ ਕੀਹਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਕਿਸਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵਲ ਨਾਭ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਜੁਗਾਂ ਹੇਠ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸਨੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ ਵਡਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋਲੋਂ ਜਰਾਸਿੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਭੀਮ ਕੋਲੋਂ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਚੀਰ ਕੇ ਮਰਵਾਇਆ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਰਤਨ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਉਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤ ਸਨ। ਸਭ ਕੁਝ ਵੰਡਕੇ ਲੜੇ। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ ਲੋਕੋ ਸੱਚੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਤਨ ਉਤੇ ਬੂਟੇ ਪਾਇਆਂ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾੜਕੇ ਦੁਖੀ ਕੀਤਿਆਂ ਕਦੀ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ। ਉਹ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਦੁਖਸੁਖ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਇਹ ਜੇਹੜੀਆਂ ਕੂੜ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਜਨਮ ਲੋਕੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਹਨ। ‘ਕੂੜੁ ਕਮਾਵੈ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥’

ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਕਈ ਦਿਨ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਮਠਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ‘ਸਤਿਨਾਮੁ’ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।

੮੩. ਕਛ ਦੇਸ ਦਾ ਦੌਰਾ

ਦਵਾਰਕਾ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਓਖਲਾ ਪੁਜੇ,

ਓਖਲਾ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਕੱਛ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਮਾਂਡਵੀ ਆਇਆ, ਮਾਂਡਵੀ ਕੱਛ ਖਾੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਮਛਲੀਆਂ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ । ਮਾਂਡਵੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁੰਦਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਚਲੇ । ਮਾਂਡਵੀ ਤੋਂ ਮੁੰਦਰਾ ਤਕ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸੀ । ਜੰਗਲ, ਟਿਬੇ, ਖੁਸ਼ਕ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਸੀ । ਮਰਦਾਨਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖਕੇ ਘਬਰਾਇਆ ।

ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਉਹ ਪਿੰਡ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਰਾਤ ਲੰਘੀ ਜਾਂ ਸਵੇਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਗਿਆ ।

ਰੋਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਕਿਉਂ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ? ਇਹ ਰੋਲਾ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ਹੈ । ਲੋਕ ਏਧਰ ਓਧਰ ਕਿਉਂ ਨਠੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਨ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।’

ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸੀਂ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਜੇ, ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋਏ ਨੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਸਰਾਪ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋੜ ਦਿਆ ਕਰੇਗਾ ਅਗੇ ਛੇ ਵਾਰ ਨਗਰ ਰੁੜ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰੋਹੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੈ । ਸੂਰਜ ਡੁਬਣ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਜੇ ਨਾ ਛੱਡੇਗਾ ਉਹ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ । ਲੋਕ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਢਿਲ ਨਾ ਕਰੋ ।’

ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪਿਆ । ਮਰਦਾਨਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਘਰੋਂ ਆਇਆਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ

ਕਿ ਉਹ ਮਰ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੌੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ । ਉਹ ਘਾਬਰ ਗਿਆ ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਲਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਛੇਤੀ ਕਰੋ ਨਗਰ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਓ । ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਇਸਨੂੰ ਰੋੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਦਿਓ ਵਾਂਗ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਤੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਵੀ ਚਲੀਏ ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਤੇ ਉਹਦਾ ਬਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਘਾਬਰੀਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਦਾਤਾ ਚੋਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪਰਖਦਾ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਡਾਢਾ ਰੰਗੀਲਾ ਹੈ—

‘ਜਿਉ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਤਿਉ ਰਹਾ ਹਰਿਨਾਮੁ ਅਧਾਰਾ ॥

ਅੰਤਿ ਸਖਾਈ ਪਾਇਆ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਦੁਆਰਾ ॥’

ਡਰ ਨਾ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਕ, ਅਜ ਸਮੁੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰੋੜ੍ਹੇਗਾ । ਏਨੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ । ਨਗਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਬਾਨ ਬਣਕੇ ਬੋਲਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਗਰ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਓ । ਅਸੀਂ ਆਪਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੇ ਅਗੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਉਜਾੜਾ ਹੈ । ਦਇਆ ਕਰੋ, ਉਠੋ ਸੂਰਜ ਡੁਬਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੰਧ ਜਾਣਾ ਹੈ ਦਸ ਕੋਹ ਤੋਂ ਉਰੇ ਜੇ ਮਨੁਖ ਰਹੇਗਾ ਸੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਕਈ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਦਾਤਾ ! ਅਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਨਹੀਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨਹੀਂ ਰੋੜ੍ਹੇਗਾ, ਡਰੋ ਮਤ ! ਸਮੁੰਦਰ ਤੁਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੇਗਾ । ‘ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ

ਜਾਪ ਕਰੋ। ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰੋਕੇਗਾ।’

ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਨਾ ਰੁਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਅਗੇ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਰੁੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਸੀ ਉਸੇ ਥਾਂ ਬਿਰਾਜੇ ਰਹੇ ਸੂਰਜ ਡੁਬਣ ਲਗਾ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਗਰ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ ਜਿਧਰ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਲਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੀਤ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਉਣ ਲਗੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿਣ ਲਗੇ—‘ਭਲਾ ਇਹ ਕੀ ਭੇਤ ਹੈ ਦਾਤਾ ! ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਐਨੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਇਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਗੁਨਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਆਪ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਭੁਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨਾ ਚਿਤਾਰਕੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ ਯੋਗ ਹੈ।’

ਸੂਰਜ ਡੁਬਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਅਤੇ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਚਮੁਚ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ, ਬਦਲ ਵਾਂਗ ਗਰਜਦਾ, ਕਈ ਕਈ ਫੁਟ ਉੱਚੀਆਂ ਛਲਾਂ ਰੂਪ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਆਉਣ ਲਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ‘ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੀ ਢਾਲ ਫੜਕੇ ਖਲੋ ਗਏ। ਮਰਦਾਨਾ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਤ ਨੱਚਣ ਲਗੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਦਾਤਾ ! ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਛੇਤੀ ਕਰੋ, ਪਿਛੇ ਹਟ ਜਾਵੋ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਬਾਲ ਬਚੇ ਪਿਛੇ ਹਨ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਉਡੀਕਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਭੁਲੋ ! ਛੇਤੀ ਪਿਛੇ ਹਟੋ ਏਥੇ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ ਤਾਂ ਪਿਛਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘੂਰੀ ਵੱਟਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ

‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹੋ, ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ਜਾਹ ! ਫਿਰ ਦੇਖ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਰਿਹਾ ਸਮੁੰਦਰ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਆਇਆ ਸਮੁੰਦਰ ਸਚਮੁਚ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਥਾਂ ਛੱਡਕੇ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਆਇਆ ਉਹ ਦਰਖਤ ਮਕਾਨ ਟੋਏ ਟਿਬੇ ਸਭ ਢਾਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ । ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਗਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹਦਾ ਉਛਲਨਾ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਓਹਦੀ ਤੇਜੀ ਰੁਕ ਗਈ । ਗਰਜ ਮੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਨ । ਗਿਟਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜਲ ਦੀ ਚੁਲੀ ਭਰੀ ਚੁਲੀ ਭਰਕੇ ਫਿਰ ਹੇਠਾਂ ਸੁਟ ਦਿਤੀ । ਨਾਲ ਹੀ ਆਖਿਆ— ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ।’

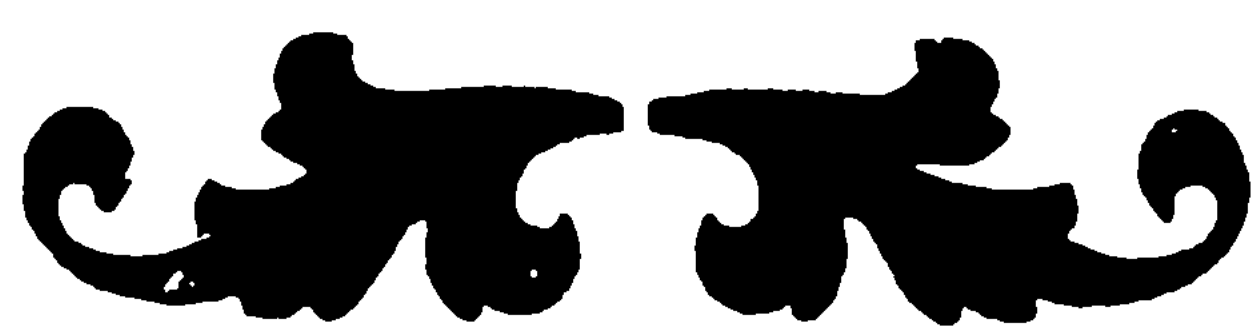
ਸਮੁੰਦਰ ਪਿਛੇ ਹਟਣ ਲਗਾ ਓਸੇ ਤਰਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਪੁਠੀਂ ਪੈਰੀਂ ਪਿਛੇ ਮੁੜਨ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪਿਛੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ । ਬੋਹੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ।

ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਉਚਾਰਨ ਲਗਾ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਉਸ ਟਕਾਣੇ ਤੇ ਜਾਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਜਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਉਹ ਉਚੇ ਦਰਖਤਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ, ਬਾਗਾਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਨਾ ਦਰਖਤ ਡਿਗੇ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨਚਲੇ ਗਭਰੂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਵਲ ਮੁੜ ਆਏ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਸੁਕੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਫਿਰੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹਦ ਨਾ ਰਹੀ ਉਹ

ਨੱਚਦੇ ਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਕੁਝ ਜੁਆਨ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਗਏ ਤੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ ਨਗਰ ਫਿਰ ਵਸਣ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਨ। ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਆਖਿਆ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਨੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਸਭ ਨੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬੋਲਿਆ—
‘ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਆਪ ਨੇ ਅਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਨੋਂ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਭਾ ਦੇ ਆਪ ਰਬ ਜੇ। ਅਸਾਡੀ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਈਏ। ਨਾਚ ਤੇ ਗਾਣਾ ਕਰੀਏ ਜਿਵੇਂ ਅਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਵਾਜ ਹੈ। ਆਪ ਭਗਵਾਨ ਜੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਨਾ ਨਾਚ ਤੇ ਗਾਣੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਸ ਇਹ ਕਰੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਜਿਧਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਓ ਉਸ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਮਿਲੇ। ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਬੈਠਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਕਿਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਕਾਦਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਣਾ ਜਿਸਨੇ ਜਗਤ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਕੇ ਉਹਨਾਂ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਾਈ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁੜਕੇ ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਭਾਸਿਆ। ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਣ ਲਗੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਖਿੱਲਰ ਗਿਆ।

੮੪. ਇਕ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨਾ

ਕੱਛ ਖਾੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੰਦਰਾ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ‘ਕਾਂਦਲਾ’ ਨਾਮ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਦਰਾ ਦੇ ਅੱਠ ਕੋਸ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਇਕ ਨਗਰ ਹਾਰੂਪੁਰ ਸੀ। ਮੰਦਰਾਂ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਹਾਰੂਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਉਡੇ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਝਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬੋਲਿਆ— ‘ਹੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜੀ ! ਹੋਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤਰਾਂ ਰਾਜੀ ਹਾਂ ਜੀ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਬੜਾ ਕਲੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਆਦਮੀ ਪਰਵਾਰ ਸਹਿਤ ਅਸਥਾਬ ਲੱਦਕੇ ਹੋਰਥੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਅਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਗਨੀ ਦੇ ਭੈ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰ ਅਸਥਾਨ ਗੁਜਾਰਾ ਜਾਏ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਜੀ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚਲੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਆਲ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਮੁਖੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ! ਇਕ ਦਿਓ (ਦੈਂਤ) ਹੈ ਉਹ ਆਣਕਰ ਅਗ ਲਾਇਕੇ ਸਾੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਡਰੋ ਨਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪੋ ! ਕਰਤਾਰ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਲ ਬਚੇ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਵਸੋਗੇ। ਦੇਉ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ। ਕਰਤਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗੇ ਕਿਤੇ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ

ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕੋਈ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇਵੇਗਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਦਿਆ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਖੋਲਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੈਠਕੇ ‘ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁਖ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਓਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ‘ਸਤਿਨਾਮ ! ਸਤਿਨਾਮ !’ ਸਿਮਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਪੁਜਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੈਂਤ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਉਣੀ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਹ ਘਰ ਛਡਕੇ ਬਾਲ ਬੁਢੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਦਰਖਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੋ, ਦੈਂਤ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕੇ ਮਰੇਗਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ—

ਐ ਜੀ ਜਨਮਿ ਮਰੈ ਆਵੈ ਫੁਨਿ ਜਾਵੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਤਿ ਨਹੀ ਕਾਈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਾਮੇ ਰਾਤੇ ਨਾਮੇ ਗਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੋ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਜਾਚੇ ਐਸੀ ਨਾਮ ਬਡਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਐ ਜੀ ਬਹੁਤੇ ਭੇਖ ਭਜਨ ਕੈ ਤਾਈ ॥ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਜਾਈ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪਰਮਾਰਥ—ਜੀਵ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਮੁੜਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਓਹਦੀ ਗਤੀ ਹਛੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਓਹੋ ਹੀ ਆਦਮੀ ਇਜ਼ਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੁਣੋ ਸਜਣੋ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੋ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗੋਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਤਦੋਂ ਵਡਿਆਈ ਪਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਓਹ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੇਗਾ। ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਕ ਪੇਟ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ

ਸਾੜਦੇ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾੜਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਭ ਪਾਪ ਕਰਮ ਪੇਟ ਬਦਲੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਨਾ
ਮੰਗੇ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਬਿਨਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।

ਐ ਜੀ ਕਾਲੁ ਸਦਾ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਠਾਢੇ ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ ਵਰਾਈ ॥ ਸਾਚੈ ਸਬਦਿ
ਰਤੇ ਸੇ ਸਾਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੁਝ ਬੁਝਾਈ ॥ ੩ ॥ ਗੁਰ ਸਰਨਾਈ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਦੂਤੁ
ਨ ਸਕੈ ਸੰਤਾਈ ॥ ਅਵਿਗਤ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਰਾਤੇ ਨਿਰਭਉ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ
॥ ੪ ॥ ਐ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਹੁ ਨਾਮੇ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈ
॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਕਿਰਤੁ ਨ ਮੇਟਿਆ ਜਾਈ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਮਨੁਖ ਦਾ ਅਟੱਲ ਵੈਰੀ ਕਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮ
ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਨੁਖ ਦੇ ਸਾਥ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਮਦੂਤ ਹਾਜਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਕਲ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਲਗੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਲਗਿਆਂ ਜਮਦੂਤ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ । ਮਨੁਖ
ਉਹਨਾਂ ਹਥੋਂ ਕਦੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਲਿਵ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਮ ਨਹੀਂ
ਫਟਕਦਾ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਲਿਵ
ਜੋੜੀ ਰਖਣ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਰਤ ਮੇਟੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਪਰ
ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਦੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਐ ਜੀ ਭਾਗਿ ਪਰੇ ਗੁਰ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜੀ ਭਾਈ ॥ ਅਬ ਤਕ
ਏਕੋ ਏਕੁ ਪੁਕਾਰਉ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਖਾਈ ॥ ੬ ॥ ਐ ਜੀ ਰਾਖਹੁ ਪੈਜ ਨਾਮੁ
ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਤੁਝ ਹੀ ਸਿਉ ਬਨਿਆਈ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵਹੁ
ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਈ ॥ ੭ ॥ ਐ ਜੀ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਛੁ ਰਹੈ ਨ ਦੀਸੈ ਇਸੁ
ਜਗ ਮਹਿ ਆਇਆ ਜਾਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥ ਦੀਜੈ ਹਿਰਦੈ ਕੰਠਿ
ਬਣਾਈ ॥ ੮ ॥

(ਗੁਜਰੀ ਮਃ ੧)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਮਨੁਖਾਂ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ

ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਆਸਰੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਹਨ ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ‘ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ’ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਹੀ ਅਸਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ। ਹੇ ਮਾਲਕ ! ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਗਏ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਆਪ ਦੇ ਹਥ ਹੈ, ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰੋ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ ਹਉਮੈ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਵੇ ਵੈਰੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇ। ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਹੋ ਦਾਨ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਬਖਸ਼ੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਖਾਂਗਾ। ਇਹੋ ਇਛਾ ਹੈ ਇਹੋ ਭੁਖ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਦਿਓ ਆਇਆ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਅਸਮਾਨ ਨਾਲ ਤੇ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਬਡਾ ਬਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਜੈਸਾ ਰੰਗ ਤੇ ਹਥ ਵਿਚ ਅਗਨ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਨਸ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਜ ਨਹੀਂ ਨਸੇ ਮੈਂ ਅਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਡਰ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਕੂਕਦਾ ਤੇ ਲੰਮੀ ਲਾਲ ਜਬਾਨ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਫੇਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਵਧਿਆ, ਉਸਦੀ ਭਿਆਨਕ ਸੂਰਤ ਤੇ ਓਹਦੇ ਹਥ ਅਗੇ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋ ਗਏ। ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਆਖਕੇ ਦੈਂਤ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਦੈਂਤ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਹਥ ਵਾਲੀ ਅਗ ਬੁਝ ਗਈ, ਅੱਗ ਦੇ ਬੁਝਣ ਨਾਲ ਦਿਓ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਤਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਿਚ ਲਈ ਸੀ। ਕੰਬਦਾ ਕੰਬਦਾ ਉਹ ਬੈਠਣ ਲਗਾ। ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬੈਠਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਓਹਦੀ ਇਕ ਲਤ ਟੁਟ ਗਈ ਉਹ ਡਿਗ ਪਿਆ ਪਰ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਠ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਗਏ ਦਿਓ ਨੇ ਡਡਿਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਉਹ

ਹੁਣ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਨਮ ਨਾ ਲਵੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕੀਤੀ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਰੂਹ ਉਡਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣੇ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਉ ਦਾ ਭੈ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋਏ ਉਹ ਨਗਰ ਵਾਸੀ।

੮੫. ਘਰ ਵਲ ਮੋੜਾ ਤੇ ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਨੂੰ

ਤਾਰਨਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੱਛ ਦੇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਭੁਜ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਭੁਜ ਹੁਣ ਵੀ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਕੱਛ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਵਾਬ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੱਛ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਬੋਹੜੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਬਲਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚ ਪਏ। ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਤਲੰਬਾ ਆਇਆ ਏਥੋਂ ਦੇ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਧਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਆਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਠੀਕ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਿਰਤ ਠੱਗੀ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਦੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਸਚਮੁਚ ਸੱਜਣ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੱਜਣ ਸੀ ਆਏ ਗਏ ਰਾਹੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੇ ਮਸੀਤ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਾਇਮ ਸੀ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਧੁਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਇਆਂ ਸੁਣਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਜਾ ਡਿਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਹੋਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਰਾਏ ਭੋਏ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ ਗਏ ਸਨ।

ਕਈਆਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਤੇ ਕਈਆਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੀ ਨਾ । ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ
ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵੀ ਆਉਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ
ਗਿਆ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ
ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਸਨ ਆਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਛਾਤੀ
ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ । ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ
ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਘਰ ਗਏ ਆਪਣੇ ਦੌਰੇ ਦੇ ਹਾਲ ਦਸੇ । ਰਾਇ
ਬੁਲਾਰ ਬੀਮਾਰ ਸੀ । ਉਸਦੀ ਆਯੂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਉਹ ਉਠਕੇ
ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦੇ ਘਰ
ਗਏ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜ ਗਿਆ । ਧੰਨ ਭਾਗ ! ਮੇਰੇ ਘਰ
ਖੁਦਾ ਆਇਆ, ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ, ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਚੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਹੋ ਗਏ । ਮੈਂ ਤਰ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਆਏ ਜੇ ।’

ਇਉਂ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਉਠਕੇ ਕੂਕਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਆਖਕੇ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਉਹਦਾ ਜਨਮ
ਮਰਨ ਕਟਿਆ । ਥੋਹੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ । ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿਖ ਸੀ ।

ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ
ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ ਗਏ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ
ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ । ਜੰਗਲ
ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਜਬਾਨੋ ਜਬਾਨੀ ਖਬਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਗਈ
ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਵੀਰ
ਆਇਆ ਹੈ । ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਜੀਉਂਦਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਕੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਗਏ । ਭਾਈਆ ਜੀ, ਭੈਣ
ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਵੇਹਲੇ ਹੋਏ ਪਰੇਮ ਦੇ ਬਧੇ ਹੋਏ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਵਾਬ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲੇ, ਨਵਾਬ
ਨੇ ਨਵਾਬੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਉਠਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ

ਲਗਾ। ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਕੋਲ ਬੈਠਕੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਖੁਦਾ ਰੂਪ ਮੁਰਸ਼ਦ ! ਏਥੇ ਰਹੋ, ਹੁਣ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ ਵੀ ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਲਗੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਫਿਰ ਲਿਆ ਜੇ ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰ ਚੁਕੇ ਜੇ ਹੁਣ ਘਰ ਬੈਠ ਜਾਵੇ। ਜਿੰਨੀ ਦੌਲਤ ਖਰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਏ ਹਾਜਰ ਹੈ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ ਮੇਰੇ ਮਹੱਲ, ਮੇਰਾ ਰਾਜ, ਮੇਰਾ ਖਜਾਨਾ ਆਪ ਦਾ ਹੈ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੋ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਗ਼ੁਸ਼ੀ ਸਿਸ਼ਟੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਰਮਾਂ, ਪਖੰਡਾਂ, ਵਹਿਮਾਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਅਜੇ ਕਈਆਂ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋੜ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਨਹ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥

ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਆਗੈ ਹੋਇ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੋਈ ਹੋਆ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣੈ ਵਾਲਾ ਦੂਆ ॥ ੧ ॥

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮੋਟ ਸਕਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਅਗੇ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ, ਓਹੋ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਉਹ ਮੇਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਓਹਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਮੈਨੂੰ ਖਰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਂਦੇ ਜੇ। ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਜੇ, ਉਹ ਕੁਝ ਭੁਖਿਆਂ ਨੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਵਾਵੇ। ਸਦਾਵਰਤ ਲਾਇਆ ਕਰੋ। ਅੰਤਮ ਦਿਨ ਹਨ, ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹੋ ਵੇਲਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।

ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਹੇ, ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇਰੇ ਸਫਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਸਦੇ ਰਹੇ।

ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—‘ਪਿਆਰੇ ਨਾਨਕ ! ਉਠ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ। ਦੂਰ ਕਿਤੇ ਦੁਖੀ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ।’ ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਮਾਝੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਨਗਰਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋ ਰਹੇ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਭੈਣ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਮੇਰੇ ਧਰਮੀ ਵੀਰ ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ। ਜਿਧਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਓਧਰ ਜਾਓ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਛੇਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ।’

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਦਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ।

੮੬. ਕੋਹੜੀ ਦਾ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕੀਤਾ

ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੀਲੀ ਬਾਰ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਹ ਨਗਰ ਪੱਕਾ ਕਸਬਾ ਸੀ, ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਈ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੇ ਠਾਕਰ ਦਵਾਰੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਦਾਤਾਰ ! ‘ਆ ਗਿਆ ਵੈਦ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ’ ਸੱਚਾ ਵੈਦ ਕਸਬੇ

ਵਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਚੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਇਕ ਉਜਾੜ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਕੋਹ ਦੂਰ ਇਕ ਖੂਹ ਸੀ ਤੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਛੰਨ ਸੀ। ਐਸੀ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀ ਛੰਨ ਜੋ ਬਾਰਸ਼ ਵੇਲੇ ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਛੰਨ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਛੰਨ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਚੰਗੇ ਰਜੇ ਪੁਜੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਹੜ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਘਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸਤਰੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਵੀਰ ਆਪਣੇ ਨਾ ਬਣੇ। ਸਭ ਨੇ 'ਕੋਹੜੀ' ਆਖਕੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਛੰਨ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪਿੰਡੋਂ ਰੋਟੀ ਲਿਆਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਰਖ ਜਾਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਰੂ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਅਗੇ ਦੂਰੋਂ ਰੱਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ' ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—'ਤੂੰ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲਹਿ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇ ॥' ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹਥ ਹੈ, ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਰਖਣਾ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੋਗ ਵਧ ਗਿਆ, ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ ਲਹੂ ਤੇ ਪਾਕ ਵਗਣ ਲਗੀ। ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕਿਰਮ ਚਲ ਗਏ। ਦੁਖੀ ਤੇ ਰੋਗੀ ਤਨ ਵਿਚੋਂ ਬਦਬੋ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਕੋਈ ਬਾਲਕ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਮਾਵਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ। ਦੇਖਣਾ ! ਕਿਤੇ ਉਸ ਖੂਹ ਵਲ ਨਾ ਜਾਣਾ ਜਿਥੇ ਕਰਮੂ ਕੋਹੜੀ ਹੈ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਗ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਅੱਧਾ ਸੱਦਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਸਤਰੀ ਪੇਕੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਭਰਾ ਭਰਜਾਈਆਂ ਨੇ ਕਰਮੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਕਰਮੂ ਕੋਹੜੀ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਰੋਣਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਦਾ। ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਦਰਦਾਂ ਨਾਲ ਰੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ—ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਜੇ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰ। ਹੇ

ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਜੇ ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਵਧਾਈਆਂ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਗੁੜ ਵੰਡਦੇ ਸਨ ਉਹ ਅੱਜ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । ਦਾਤਾ ਬਖਸ਼ ! ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕਢ ਲੈ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਮੇਰਾ ਅੰਨਜਲ ਨਿਖੁਟ ਗਿਆ ਹੈ ।’

ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਹੜੀ ਦੀ ਛੰਨ ਵਲ ਗਏ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸੀ । ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਘਨਘੋਰ ਘਟਾ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਮੀਂਹ ਹੁਣ ਵੀ ਵਹਿੰਦਾ ਕਿ ਵਹਿੰਦਾ । ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਵੀ ਖਤਰਾ ਸੀ । ਹਥ ਪਸਾਰਿਆਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ । ਅਗੇ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਮਰਦਾਨਾ ਸੀ ਤੁਰੇ ਗਏ । ਮਰਦਾਨਾ ਪੁਛਦਾ ਰਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਕਿਧਰ ਚਲੇ ਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਦਬਾਦਬ ਤੁਰੇ ਗਏ । ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਹੜੀ ਦਾ ਰੋਣਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿਚੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜਾ ਪੁਜੇ ਅਗੋਂ ਰੋਗੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ—

‘ਹਾਏ ! ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹਾਂ । ਰਬ ਨਾ ਕਰ ਦੁਖੀ, ਮੈਨੂੰ ਚੁਕ ਲੈ । ਮੈਂ ਐਸਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਮੈਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ । ਓਏ ਰਬਾ ! ਕੀ ਮੈਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ? ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੁਖੀ ਕਰੇਗਾ । ਚੁਕ ਲੈ, ਰੱਬਾ ਆ ! ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ! ਇਹ ਨਰਕ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਡਰੋਣਾ ਹੈ । ਹਾਇ, ਹਾਇ । ਬਹੁੜੀ ਮਰ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ।’

ਇਹ ਰੋਣਾ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਚੇ ਵੈਦ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪਿਆ । ਵੈਦ ਜੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਬੋਲ ਪਿਆ, ਦਾਤਾਰ ! ਏਥੇ ਕੌਣ ਹੈ ? ਕੋਈ ਰੋਗੀ ਕੁਰਲਾ ਰਿਹਾ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹਾਂ ! ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਰੋਗੀ ਹੈ ਇਸਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਜਗਤ ਵੈਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ‘ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ ॥’

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਛੰਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਹੇ ਛੰਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਏਥੇ ਰਾਤ ਕਟ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਤੇ ਰਾਹੋਂ ਘੁਬੇ ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰਾਤ ਕਟਣ ਵਾਸਤੇ ਆਗਿਆ ਦੇਹ। ਕੋਹੜੀ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸਦੀ ਪੀੜਾ ਘਟ ਗਈ ਉਹਦਾ ਤਪਦਾ ਤਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਆਖਿਆ, ਕੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਸੁਣ ਲਈ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਕਾਲੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮੇਰੀ ਛੰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਕੋਹੜੀ, ਮਹਾਂ ਕੋਹੜੀ, ਜਿਸਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਪਾਕ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਰਮ ਚਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਵੀ ਨਾ ਪਿਆ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਛੰਨ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਪਸ਼ੂ ਵਾਸਤੇ ਸਦੀਵੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਰਤਾ ਸੋਚ ਲੈ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਮੈਂ ਕੋਹੜੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ। ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਜੇ ਤੂੰ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਵੀ ਪਰੇ ਰਹੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕੋਹੜੀ ਹਾਂ। ਦਾਤਾ ! ਅਗੇ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕੋਹੜੀ ਹੈ। ਕੋਹੜ ਅਛੂਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ ਬਦਬੋ ਤਾਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਰਮ ਚਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਕਰਮੂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਭਾਖਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਵੈਦ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾ ਰੁਕਿਆ, ਉਹ ਰਾਤ ਕਟਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਰੋਗੀ ਦੀ ਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਛੱਡ ਖਲੋਤੇ ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਹੋਏ। ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਕਹੋ। ਜਗਤ ਰੋਗੀ ਹੈ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੁਲਾਂ ਇਸ ਤਨ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇੰਢ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਾਤੇ ਨੇ ਤੇਰੀ ਪੁਕਾਰ

ਸੁਣ ਲਈ ਹੈ, ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦਾਤਾਰ ਛੰਨ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ।
ਰੋਗੀ ਦਾ ਰੋਗ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਪੀੜਾਂ ਭੁਲ ਗਈਆਂ ਉਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਇਆ
ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਬੋਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਸਚਮੁਚ ਸੁਪਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਚਾਈ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆ ਗਿਆ
ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਤੇਲ, ਬਿਨਾਂ ਅੱਗ ਰੋਗੀ ਕਰਮੂ ਦੀ ਛੰਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ।
ਉਸ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਦਾਤੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਹੈਰਾਨ
ਸੀ ਉਸ ਕੁਦਰਤੀ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਕਰਮੂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸਾਧੂ ਭੇਸ ਵਿਚ ਦਾਤਾਰ
ਆਇਆ ਹੈ। ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਨੂਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ।
ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਕਰਮੂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਬਦੀ ਹੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ
ਬੋਲਿਆ, ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ। ਕੀ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ
ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ।

ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਭਗਵਾਨ ਜੀ ਆਏ ਹਨ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਇਹ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹਨ। ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਵੈਦ ਰੋਗ ਹਰਨ ਤੇ ਭਵਸਾਗਰ
ਤੋਂ ਤਾਰਨਹਾਰ ਆਏ ਹਨ। ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੈਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀਜੋਤਨਾ
ਰੋਗੀ ਦੇ ਤਨ ਉਤੇ ਸੁਟੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ
ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਸ ਭਰੀ ਲੈ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਾਇਆ ਰਹੈ ਸੁਖਾਲੀ ਬਾਜੀ ਇਹ ਸੰਸਾਰੋ ॥
ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਮੁਚੁ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਹਿ ਬਹੁਤੁ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੋ ॥
ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਮੈ ਰੁਲਦੀ ਦੇਖੀ ਜਿਉ ਧਰ ਉਪਰਿ ਛਾਰੋ ॥ ੧ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਇਸ ਕਾਇਆ (ਸਰੀਰ) ਨੂੰ ਅਮਰ ਸਮਝਕੇ ਸੁਖੀ
ਦੇਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਹ ਖੇਡ ਝੂਠੀ ਹੈ।
ਚੰਗੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਕੀਤਾ। ਝੂਠ ਤੇ ਧੋਖਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ
ਪਾਪ ਸਿਰ ਚੜਾਇਆ। ਉਸ ਭਾਰ ਨਾਲ ਕੰਚਨ ਵਰਗੀ ਕਾਇਆਂ

ਮਿਟੀ ਵਿਚ ਰੁਲਦੀ ਦੇਖੀ ਜੋ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਤੜਪ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਰਮ ਚਲੇ
ਹੋਏ ਹਨ ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੈ ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਹਮਾਰੀ ॥ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਕੀਤਾ ਰਹਸੀ ਮੇਰੇ ਜੀਅੜੇ ਬਹੁੜਿ
ਨ ਆਵੈ ਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਉ ਤੁਧੁ ਆਖਾ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਤੂੰ ਸੁਣਿ
ਸਿਖ ਹਮਾਰੀ ॥ ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ ਝੂਠੀ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ॥
ਵੇਲਿ ਪਰਾਈ ਜੋਹਹਿ ਜੀਅੜੇ ਕਰਹਿ ਚੋਰੀ ਬੁਰਿਆਈ ॥ ਹੰਸੁ ਚਲਿਆ
ਤੂੰ ਪਿਛੈ ਰਹੀਏਹਿ ਛੁਟੜਿ ਹੋਇਅਹਿ ਨਾਰੀ ॥ ੨ ॥

ਕਿਸੇ ਆਤਮਾ ਨੇ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਚੰਗਾ ਕਰਮ
ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ । ਵਥੇਰਾ ਸਮਝੋਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਧਰਮ
ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ, ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਪਰ ਉਸ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀਂ
ਸਗੋਂ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਝੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲਕੇ ਬੁਰਿਆਈਆਂ
ਕੀਤੀਆਂ ਪਰਇਸਤੀਆਂ ਵਲ ਤਕਿਆ ਅਤੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਰੂਹ
(ਹੰਸ) ਉਡ ਜਾਨ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਕਾਇਆ ਇਸਤਰਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਤੀ
ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਛੁਟੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਛੁਟੜ ਹੋਈ ਹੋਈ
ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ।

ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਰਹੀਅਹਿ ਸਪਨੰਤਰਿ ਤੁਧੁ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ॥
ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਮੈ ਜਾ ਕਿਛੁ ਲੀਆ ਤਾ ਮਨਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥
ਹਲਤਿ ਨ ਸੋਭਾ ਪਲਤਿ ਨ ਢੋਈ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ੩ ॥

ਸੁਪਨੇ ਸਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨੇਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਖਟੀਆਂ ਖਟਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਓਸ ਵਿਚ ਲਾ ਛਡਿਆ ।
ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਨਾ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੋਭਾ ਹੈ ਨਾ
ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਢੋਈ ।

ਹਉ ਖਰੀ ਦੁਹੇਲੀ ਹੋਈ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਤਾਜੀ ਤੁਰਕੀ ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਕਪੜੁ ਕੇਰੇ ਭਾਰਾ ॥
ਕਿਸਹੀ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲੈ ਨਾਨਕ ਝੜਿ ਝੜਿ ਪਏ ਗਵਾਰਾ ॥
ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭ ਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ ਇਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਤੁਮਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਆਹ ! ਅੱਜ ਦੇਹ ਡਾਢੀ ਦੁਖੀ ਹੈ ਅੱਜ ਕੋਈ ਵਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ

ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਸੀ ਦੇਹ ਅਰੋਗ ਸੀ ਤਦੋਂ ਤੁਟਕਿਸਤਾਨ, ਕਾਬਲ
ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਦਾ, ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ ਪਹਿਨਦਾ
ਹੋਇਆ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਲੈਂਦਾ ਭਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ
ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਚਲਣ ਲਗਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਏਥੇ
ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਕੂਜੇ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਖਾਧੀ ਪਰ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾ
ਚਖਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਮਨ ਦੀ ਬੇਸਮਝਤਾ ਕਰਕੇ ਇਹ
ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਦੇ ਦੇ ਨੀਵ ਦਿਵਾਲ ਉਸਾਰੀ ਭਸਮੰਦਰ ਕੀ ਢੇਰੀ ॥

ਸੰਚੈ ਸੰਚਿ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸਹੀ ਅੰਧੁ ਜਾਣੈ ਸਭ ਮੇਰੀ ॥

ਸੋਇ ਨ ਲੰਕਾ ਸੋਇਨ ਮਾੜੀ ਸੰਧੈ ਕਿਸੈ ਨ ਕੇਰੀ ॥ ੧ ॥

ਸੁਣਿ ਮੂਰਖ ਮੰਨ ਅਜਾਣਾ ॥ ਹੋਗੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਹੁ ਹਮਾਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਭਾਰਾ ਹਮ ਤਿਸਕੇ ਵਣਜਾਰੇ ॥

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭ ਰਾਸਿ ਤਿਸੈ ਕੀ ਮਾਰਿ ਆਪੇ ਜੀਵਾਲੇ ॥ (ਗਉੜੀ ਚੋਤੀ ਮਃ੧)

ਜਿਵੇਂ ਨੀਵੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਰਖਕੇ ਉਸਾਰੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਇਕ ਦਿਨ
ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਵੀ ਰੋਗੀ ਹੋਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਦੌਲਤ
ਨੂੰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਕਾਇਆਂ ਨੂੰ ਮਖਣਾਂ ਦੁਧਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਕੇ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼
ਆਖਦਾ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੀ ਹੈ । ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ ਬਣਾਈ । ਘਰ ਬਣਾਏ । ਉਹ
ਵੀ ਹੰਕਾਰੀ ਦੀ ਨਾ ਰਹੀ । ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਡਾ
ਸ਼ਾਹ ਹੈ ਅਸੀਂ ਮਾਮੂਲੀ ਸੁਦਾਗਰ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਬਿਉਪਾਰ
ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਤਮਾ ਉਸੇ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਰੇ ਤੇ
ਭਾਵੇਂ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਰਖੇ ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀ ਗਏ ਤਿਉਂ
ਤਿਉਂ ਕੋਹੜੀ ਕਰਮੂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਆਉਂਦੀ ਗਈ । ਉਹਦੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਘਟ
ਦੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਉਸਨੂੰ ਇੰਜ ਪਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹਦੇ ਤਨ ਦੇ
ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਰਮ ਮਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਨਾ ਤੁਰਦੇ ਹੀ ਨੇ ਨਾ

ਉਸਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭੋਗ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਹੜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਉਰਚ ਮਨਾ' ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !

ਕਰਮੂ ਨੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਪੰਜ ਵਾਰ ਆਖਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਨੇਰੀ ਆਈ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਮੀਂਹ ਮੋਹਲੇ ਧਾਰ ਕਰਮੂ ਦੀ ਛੰਨ ਨਹੀਂ ਚੋਈ । ਨਾ ਚੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਤ ਮਾਲਕ ਬੈਠੇ ਸਨ ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਐੜ ਸੀ । ਤੱਤੀ ਧਰਤੀ ਕੁਰਲਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਇਸ ਮੀਂਹ ਮੇਹਰ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਖੜਾ ਕਰਦਿਹ । ਇਸ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਕਰਤਾਰ ਇਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ।

ਸਤਿ ਬਚਨ ਆਖਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕੋਹੜੀ ਕਰਮੂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ ਛੰਨ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ, ਵਰ੍ਹਦੇ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਖਲਿਹਾਰ ਦਿਤਾ । ਇਕ ਘੰਟਾ ਮੀਂਹ ਵਿਚ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕੀ, ਬੱਦਲ ਗਜਿਆ, ਮੀਂਹ ਦੇ ਛੜਾਕੇ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਸਦੇ ਰੋਗੀ ਤਨ ਉਤੇ ਪੈਂਦੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਤਨ ਅਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਜਖਮ ਸੁਕਦੇ ਗਏ । ਮੀਂਹ ਹਟ ਗਿਆ । ਇਕਦਮ ਅਸਮਾਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸਦੇ ਤਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਜਖਮ ਨਾ ਰਿਹਾ । ਓਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਦਾਈ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੋਟ ਕੋਟ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਚੁਕਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੈਠਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਜਿਸਨੇ ਤੇਰਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਰਮੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਥਰੂ ਨਿਕਲ ਆਏ ਉਹ ਅਥਰੂ ਓਸਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਸਨ । ਓਸ ਕਿਹਾ, ਦਾਤਾ ! ਮੇਰੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪੂਰਬਲੋਚਨ ! ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਜਿਸਦਾ ਫਲ ਤਨ ਨੂੰ ਕੋਹੜ ਹੋਇਆ । ਕੀ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪੁਰਸ਼ਾ ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਮਹਾਰਾਜ, ਦਸਿਆਂ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਏਥੇ ਇਕ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ, ਏਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਜੁਆਨ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਰੂਪ ਤੇ ਜੋਬਨ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਡੋਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਜੁਆਨ ਸਾਂ, ਅਮੀਰ ਘਰ ਦਾ ਲੜਕਾ ਸਾਂ, ਡਰ ਫਿਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮੈਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ ਨੂੰ ਜਬਰਨ ਚੁਕਕੇ ਏਥੇ ਲੈ ਆਯਾ ਇਹ ਮੇਰਾ ਅਪਣਾ ਖੂਹ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜਬਰਨ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ । ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੰਨਿਆ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਤਾ ਉਹ ਰੋਂਦੀ ਤੇ ਮੰਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੀ ਹੋਈ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ ਉਸ ਨੇ ਜਾਕੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ । ਉਸਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਪਰ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਫੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਬਸ ਮੈਂ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਦਿਤਾ । ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਰਮੂ ਦੇ ਭਰਾ ਖੂਹ ਉਤੇ ਆਏ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਕਰਮੂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਤੇ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦਾ ਰਾਤੀ ਛਡ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਨੌਂ ਬਰਨੇ ਦੇ ਓਪਰੇ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਛੰਨੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ ਸਰਵਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਸਮਝਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਸਾਧੂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ ‘ਕਰਮੂ ! ਤੂੰ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏਂ ?’ ‘ਹਾਂ ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਇਹ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹਨ, ਚਲ ਘਰ ਨੂੰ ।

ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਘਰ ਜਾਣਾ, ਤੁਸੀਂ ਓਹੋ ਘਰ ਦੇ ਜੇ ਜੋ ਦੁਖੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁਟ ਗਏ ਸੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਕਰਮੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

ਕਰਮੂ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨੱਸ ਗਏ ਜੋ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਉਸੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਰਮੂ ਦਾ ਕੋਹੜ ਹਟ ਗਿਆ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਹਟਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਘਰ ਜਾਕੇ ਵੀ ਇਹੋ ਦਸਿਆ।

ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਮੂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਨਸੇ ਆਏ ਖੂਹ ਉਤੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰਮੂ ਦਾ ਕੁੰਦਨ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ ਦੇਖ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਤੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਹੋ ਗਿਆ।

੮੭-ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਸਰਾਧ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਜੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਖੱਤਰੀ ਓਧਰ ਆ ਨਿਕਲਿਆ। ਓਹ ਚੰਗੇ ਸਾਧੂ ਉਚ ਕੁਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਭਜਨੀਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰਾ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ, ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਚਲੋ, ਮੈਂ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਜਨ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਰਾਧ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੀ ਓਹ ਧਰਮੀ ਤੇ ਨੇਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਰੂਹ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ

ਚਲੀਏ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਠਕੇ ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਏ । ਦੁਨੀਚੰਦ ਤਕੜਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸੀ । ਕਿਲੇ ਵਰਗੀ ਵੈਸ਼ਾਲ ਹਵੇਲੀ ਓਹਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਮਰੇ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ ਓਹਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਜੋੜਿਆ ਸੀ । ਘਰ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਵੇਹੜਾ ਸੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਇਸਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਘਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੋ ਪੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਤੀਹ ਕੁ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਤੀਹਰੇ ਟਿਕੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸੀ । ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਭੇਸ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਲੰਮੀਆਂ ਦਾਹੜੀਆਂ, ਉਚੀਆਂ ਗੋਗੜਾਂ ਅਤੇ ਘਰੜ ਮੁੰਨੀਆਂ ਸਿਰ ਟਿੰਡਾਂ ਉਤੇ ਹਥ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਪਕੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਆਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਮਨ ਬਿਰਤੀ ਭੋਜਨ ਵਲ ਸੀ । ਭੋਜਨ ਹੀ ਧਰਮ ਸੀ, ਦਛਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਸੀ ਇਸਤੀਰੂਪ ਜੀਵਨ ਮੂਲ ਸੀ । ਐਸੇ ਲਾਲਚੀ ਸੰਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ।

ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਵਰਤਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਕੇ ਆਖਿਆ, ਸ਼ਾਹ ਜੀ ! ਇਹ ਦਸੋ ਇਹ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਛਕਾ ਰਹੇ ਜੇ ?

‘ਮਹਾਰਾਜ’ ਘਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ ਪੜਕੇ ਸੁਣਾਈ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਹਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਛਕਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ‘ਪਿਤ੍ਰ’ ਮਰਿਆ ਪੁਰਸ਼ ਕਈ ਸਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ (ਰਜਿਆ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਮਰਤੀ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ ਪਿੱਤਰਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ਬਸਤਰ ਮਾਯਾ ਭਾਂਡੇ ਸਭ ਓਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਮੈਂ ਝੂਠ ਕਿਉਂ ਬੋਲਾਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਖਾਣਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਝ ਏਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨ ਨਾ ਹੋਵੀਂ ਸਾਧੂ ਕਦੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਤਾ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁਖੇ ਤੜਫ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਘਿਆੜ ਜੂਨ ਵਿਚ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਇਹ ਕੀਤਾ ਖਰਚ ਨਿਸਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਡਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਬਦਲੇ ਰਜਕੇ ਬੋਲਿਆ ਝੂਠ ਹੈ ਮੈਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਖੁਵਾਏਂ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੈਠਾ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਤੜਫ ਉਠਿਆ ਉਸ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਸੰਤ ! ਆਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਆ ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਝੂਠੀ ਹੈ ? ਉਹ ਕਦੀ ਝੂਠੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਆਣ ਕਰਕੇ ਦਸ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਅਸਾਡੇ ਵਡੇ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬਘਿਆੜ ਜੂਨ ਵਿਚ ਹਨ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ, ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਮੈਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਕਰੋਧ ਨਾ ਕਰੋ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਇਕੱਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੇ ਤਾਂ ਬਘਿਆੜ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਝੂਠੇ।

ਪੰਡਤ ਜੇ, ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਝੂਠੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਠੀਕ !

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਧਰਤੀ ਨਿਕਲ

ਗਈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸਾਨ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਕਿਤੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਸਾਥ ਈਸ਼ਵਰ ਚਰਨ ਸੁਖ ਨੂੰ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਰਾਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਘਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਦਾਨ ਦੇ ਧਨ ਨਾਲ ਪਕੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰ ਲਏ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਧੂ (ਗੁਰ ਜੀ) ਨਿਰਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਆਖਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਬਘਿਆੜ ਜੂਨ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਤੇ ਭੁਖਾ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਠੀਕ ਹੈ ?

‘ਸੇਠ ਦੁਨੀ ਚੰਦ’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਇਕ ਥਾਲ ਵਿਚ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਪਾਦਰਥ ਰਖਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗੜਵਾ ਸਾਥ ਲੈਕੇ ਇਕੱਲੇ ਜਾਵੇ । ਏਥੋਂ ਦਖਣ ਵਲ ਮੁਲਤਾਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਕੋਹ ਉਤੇ ਇਕ ਮਲੇ ਲਾਗੇ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਘਿਆੜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਂਕ ਰਹੇ ਨੇ । ਡਰੀਂ ਨਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਵੀਂ । ਅਵਾਜ਼ ਦੇਵੀਂ ਬਘਿਆੜ ਉਸਵੇਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਰੂਪ ਵਾਂਗ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰੇਗਾ । ਆਪਣੀ ਜੂਨ ਦੀਆਂ ਆਪ ਗਲਾਂ ਦਸੇਗਾ, ਤੇਰਾ ਭੋਜਨ ਖਾ ਲਵੇਗਾ ਅਸੀਂ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੇ ਘਰ ਹੀ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ । ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਵਾਰਤਾ ਦਸਣ ਪਿਛੋਂ ਜਾਵਾਂਗੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਹਨ ਘਬਰਾ ਨਾ । ਸਚ ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰ । ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਡਾ ਥਾਲ ਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਚ ਚੌਖਾ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ । ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਲੇ ਦੇਖੇ । ਮਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ ਵੀਹ ਕੁ ਕਦਮ ਅਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਘਿਆੜ ਸਿਰ ਸੁਟੀ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹਿਲਦਾ ਨਹੀਂ । ਸ਼ਾਇਦ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਡਰਿਆ । ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਜਿਉਂ ਹੀ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ

ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਬਘਿਆੜ ਹਿਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਨੇ ਫਿਰ ਆਵਾਜ ਦਿਤੀ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ।

ਬਘਿਆੜ ਉਠਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਨਭਵ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਬਘਿਆੜ ਆਖਣ ਲਗਾਏ 'ਆ ਬੇਟਾ ! ਦੁਨੀ ਚੰਦ !

ਦੁਨੀਚੰਦ ਅਗੇ ਗਿਆ। ਬਘਿਆੜ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਥਰੂ ਕਿਰ ਪਏ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸਚ ਦਸੋ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੋ ?

ਬੜਿਆੜ ਨੇ ਭਾਖਿਆ ਦਿਤੀ, ਹਾਂ ਦੁਨੀਚੰਦ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਹਾਂ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁਖਾ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਬਘਿਆੜ ਰੂਪ ਪੁਰਸ਼ਵਰਗਾ ਹੋਗਿਆ ਓਹੋ ਰੂਪ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਹ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੇ ਹਥੋਂ ਥਾਲ ਫੜਕੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਲਗਾ। ਸਾਰਾ ਭੋਜਨ ਖਾ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ। ਖੂਬ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੇਟਾ ! ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਅਜ ਪੁਤ੍ਰ ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾਏ ਹਨ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਰਸੰਨ ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਾ ਘਰ।

ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੋ ਤੁਸੀਂ ਬਘਿਆੜ ਜੂਨ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਏ ?

ਪੁਤ੍ਰ ! ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਇਉਂ ਹੈ (ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਦਸਣ ਲਗਾ) ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਮਰਨ ਲੱਗਾ ਸਾਂ ਆਪਣੇ ਗਵਾਂਢ ਕੋਈ ਮਾਸ ਭੁੰਨ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਸ ਦੇ ਭੁਜਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਆਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਚਿਆ ਏਸੇ ਲੋਚ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਬਘਿਆੜ ਰੂਪ ਬਣਕੇ ਦੂਸਰਾ ਜਨਮ ਲਿਆ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚੋਂ ਕੀ

ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ ਉਹ ਰੋ ਪਿਆ। ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦਲਾਸਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਬਘਿਆੜ ਬਣਕੇ ਸਰੀਰ ਛਡਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਉਦਾਸ ਚਿਤ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ।

ਜਦੋਂ ਘਰ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਗਿਆਨ ਚਰਚਾਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਖੂਬ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਬਹਿਸ ਸੀ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਥਾਲ ਵਗਾਹਕੇ ਸੁਟਿਆ। ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਗੜਵਾ ਫੜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਜਾ ਡਿਗਾ ਡਿਗਦੇ ਸਾਰ ਭੁਬੀਂ ੨ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਖਣ ਲਗਾ—ਗੁਰੂ ਜੀ! ਆਪ ਸਚੇ ਜੇ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਬਘਿਆੜ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ ਬਖਸ਼ੋ! ਉਹ ਭੁਖੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਦਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਝੂਠੇ ਹਨ ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਘਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ।

ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਘਰ ਦਾ ਪੰਡਤ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਦਾਮਾਰਿਆ ਖਿਸਕ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਦਾ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਿਆ ਕੋਲ ਬੈਠਾਕੇ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਣ ਲਗੇ—ਦੁਨੀਚੰਦ! ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਯਾ ਮੋਹਣੀ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਯਾ ਤਾਂ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਜਗਤ ਦੇ ਧੰਧਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋਰੀ ਰਖਣ ਦਾ। ਜੇ ਇਹ ਮਾਯਾ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਮਿਤ ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਰਿਆਂ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਜੇ ਜਾਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਦੀ ਮਾਸ ਬਦਲੇ ਭੁਖੇ ਨਾ ਮਰਦੇ। ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਦਸਣ ਉਤੇ ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ ਸਤ ਕਰੋੜ ਧਨ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਬਹੁਤ ਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਏਥੇ ਰਹਿ

ਜਾਣਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ । ਸਚੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਭਗਤੀ ਜੋ
ਦਰਗਾਹੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—

ਮਛਲੀ ਜਾਲੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ਸਰੁ ਖਾਰਾ ਅਸਗਾਹੁ ॥

ਅਤਿ ਸਿਆਣੀ ਸੋਹਣੀ ਕਿਉ ਕੀਤੇ ਵੇਸਾਹੁ ॥

ਕੀਤੇ ਕਾਰਣਿ ਪਾਕੜੀ ਕਾਲੁ ਨ ਟਲੈ ਸਿਰਾਹੁ ॥ ੧ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲਗੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਮਛੀ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਦੀ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ
ਕਿ ਜਲ ਖਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਮਛਲੀ ਕਿੰਨੀ ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,
ਇਹ ਫਿਰ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਮਾਯਾ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ
ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਮਾਯਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਰੇ ਇਉ ਸਿਰਿ ਜਾਣਹੁ ਕਾਲੁ ॥ ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਤਿਉ ਮਾਣਸਾ ਪਵੈ

ਅਚਿੰਤਾ ਜਾਲੁ ॥੧॥ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਾਧੇ ਕਾਲ ਕੋ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਾਲੁ ਅਫਾਰੁ ॥

ਸਚਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਵਿਕਾਰ ॥ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ

ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਚਿਆਰ ॥ ੨ ॥

ਓ ਵੀਰ ! ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦਾ ਜਾਲ ਸਿਰ ਉਤੇ ਤਣਿਆਂ
ਦੇਖ । ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਛਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਜੀਵ
(ਪੁਰਸ਼) ਨੂੰ ਕਦੀ ਅਚਿੰਤਾ (ਅਣਦੱਸੇ) ਮੌਤ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਆ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।
ਕਾਲ ਤੋਂ ਓਹੋ ਬਚਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹਨ ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ
ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਚੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਜਾਕੇ
ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਸੀਚਾਨੇ ਜਿਉਂ ਪੰਖੀਆ ਜਾਲੀ ਬਧਿਕ ਹਾਥਿ ॥

ਗੁਰ ਰਾਖੇ ਸੇ ਉਬਰੇ ਹੋਰਿ ਫਾਥੇ ਚੋਗੈ ਸਾਥਿ ॥

ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਚੁਣਿ ਸੁਟੀਅਹਿ ਕੋਇ ਨ ਸੰਗੀ ਸਾਥਿ ॥ ੩ ॥

ਦੇਖੋ ਸਜਣੇ ! ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਦਾ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ (ਝੀਵਰ)
ਗਾਲ ਤਾਣਕੇ ਪੰਛੀ ਬਟੇਰੇ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਚ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਜੇ ਗੁਰੂ ਚਾਹੇ

ਤਾਂ ਚੋਗੇ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਕੇ ਅੱਡ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸੁਟੇਗਾ, ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਸਚੇ ਸਚਾ ਆਖੀਐ ਸਚੇ ਸਚਾ ਥਾਨੁ ॥ ਜਿਨੀ ਸਚਾ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨ ਮਨਿ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਸੂਚੇ ਜਾਣੀਅਹਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨਾ ਗਿਆਨੁ ॥ ੪ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਅਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਿ ਸਾਜਨ ਦੇਇ ਮਿਲਾਇ ॥ ਸਾਜਨਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਜਮਦੂਤ ਮੁਏ ਬਿਖੁ ਖਾਇ ॥ ਨਾਵੈ ਅੰਦਰਿ ਹਉ ਵਸਾ ਨਾਉ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੫ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੱਚਾ ਹੈ ਉਸ ਸਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਬੈਕੁੰਠ ਸੁਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਆਦਿਕ ਚੰਗੇ ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਮਨ, ਕਰਮ ਤੇ ਤਨ ਕਰਕੇ ਸੂਚੇ ਤੇ ਸਚੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਜਣ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਜਣ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਜਮ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਸਗੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹਿਰਦੇ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਬਸ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਬੂਝ ਨ ਪਾਇ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਇ ਸਚਿ ਰਹੈ ਲਿਵਲਾਇ ॥ ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਸੰਚਰੈ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ੬ ॥ ਤੂੰ ਹੈ ਸਾਜਨੁ ਤੂੰ ਸੁਜਾਣੁ ਤੂੰ ਆਪੇ ਮੇਲਣਹਾਰੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਤਿਥੈ ਕਾਲੁ ਨ ਅੰਬੜੈ ਜਿਥੈ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੭ ॥ ਹੁਕਮ ਸਭੇ ਉਪਜਹਿ ਹੁਕਮੀ ਕਾਰ ਕਮਾਹਿ ॥ ਹੁਕਮੀ ਕਾਲੇ ਵਸਿ ਹੈ ਹੁਕਮੀ ਸਾਚਿ ਸਮਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਥੀਐ ਬਿਨਾ ਜੰਤਾ ਵਸਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥ ੮ ॥

ਹੇ ਭਾਈ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ! ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮਨੁਖ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਚੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁਜਦਾ। ਕਾਲ ਦੇ ਨਾ ਪੁਜਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੂੰ ਹੀ ਸਚਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈਂ। ਆਪੇ ਸਿਆਣਾ ਹੈਂ, ਆਪੇ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਜਿਸਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਦਾ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਲ ਵਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਦੁਨੀਚੰਦ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਕਈ ਵਾਰਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਆਪ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਚੇਲਾ (ਸਿਖ) ਮੇਰਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੋ। ਉਹਦੀ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ ਬਾਪ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਹੇ ਭਾਈ ਦੁਨੀਚੰਦ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ। ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਜਗਤ ਭਲੇ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਵਾਇਆ ਕਰ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਲ ਨਾ ਜਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਖੁਦ ਖਾਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਭਾਲਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੀ ਆ ਗਈ, ਉਸਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਪਦੀ ਰੂਹ ਬਘਿਆੜ ਜਨਮ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸੁਖੀ ਹੋਈ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਬੋਲੋ ਸਿਖੇ ਇਕ ਚਿੱਤ

ਹੋਕੇ ਸਤਿਕਰਤਾਰ ।

੮੮-ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਦਾ ਸੁਧਾਰ

‘ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੋਹਨੀ ਸਭ ਮੁਠੀ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥’

ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਇਕ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕੱਠਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਪੀਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਕਈ ਕਈ ਮੀਲ ਚੈਗਿਰਦੇ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਖਿਲਰ ਗਈ । ਉਹ ਧਾਗੇ, ਤਵੀਤ, ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਪੀਰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਏ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਭੈ ਖਾਣ ਲਗੇ । ਕੋਈ ਪੀਰ ਨੂੰ ਗੁਸੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਕਰਦਾ । ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਬੇਉਲਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲਾਦ ਦਾਨ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਹਨ । ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਪੀਰ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਉਹ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਵਿਚਾਰਦਾ । ਹੰਕਾਰ ਸਭ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲ ਹੰਕਾਰ ਰਹੇ, ਉਹ ਕਦੀ ਨਾ ਕਦੀ ਜਰੂਰ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪੀਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ ਉਥੇ ਪਕੇ ਮਕਾਨ ਸਨ ਚਿਲੇ ਕਟਣ (ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ) ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਭੋਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਇਕ ਦੌਲਤਵੰਦ ਹਿੰਦੂ ਸੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪੁਤ੍ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਉਹ ਪੀਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੌਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪੀਰ ਨੇ ਉਤ੍ਰ

ਵਿਚ ਆਖਿਆ, ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ । ‘ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ’ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਖਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮੰਨ ਲਈ । ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਤੋੜਿਤੀ ਖਤੀਦੇ ਘਰ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ। ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਦੋਂ ਸਿਆਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਖਤਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਤੇ ਦੌਲਤ ਭੇਟਾ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਪੀਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਉਸਨੇ ਅਰਜ ਕੀਤੀ, ‘ਮੈਂ ਬਚਨ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ । (ਵੈਸੇ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਸੀ ਕਿ ਪਲੇਠੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੰਨਿਆਂ ਜਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਿਸੇ ਪੀਰ, ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਜੋ ਮੰਨਤਾ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਦਾ ਮੁਲ ਪਵਾਕੇ ਰਕਮ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ) ਖਤੀ ਦਾ ਲੜਕਾ ਬਹੁਤ ਮੁੰਦਰ ਸੀ । ਲੜਕਾ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਭਾ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਚੇਲਾ ਬਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖਣ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਬਾਲਕੇ ਦਾ ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਹ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਰਹੇਗਾ । ਕਦੀ ਪੀਰ ਬਣੇਗਾ, ਇਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ।

ਖਤਰੀ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪੀਰ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨ ਚਿਤਾਰੋ, ਲੜਕੇ ਦਾ ਮੁਲ ਪਵਾ ਲਵੋ ਹਜਾਰ ਦੇ ਹਜਾਰ ਜਾਂ ਦਸ ਹਜਾਰ, ਮੈਂ ਰਕਮ ਤਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਲੜਕਾ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ ।

ਪੀਰ—ਅਸੀਂ ਬਾਣੀਏਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਜਮਾਂਦਰੂ ਰੋਗ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਦੌਲਤ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖੀ ਸਗੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਖੁਦਾ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਤੁਠਾ ਹੈ, ਪੀਰ ਨੂੰ ਲੜਕਾ ਦੇ ਦੇਹ । ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਫਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖਤੀ—ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਡੇਰਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਤੋਲਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ । ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ । ਇਹੋ ਦੇਸ

ਦਾ ਰਵਾਜ ਹੈ ।

ਪੀਰ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ—ਮੂਰਖ ! ਬੇਈਮਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈਂ ? ਬਚਨ ਦੇਕੇ ਮੁਕਰਦਾ ਹੈਂ । ਕੀ ਜਾਤਾ ਈ ਜੋ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਇਟਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ? ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ । ਸਿਰਫ ਲੜਕਾ ! ਲੜਕਾ ! ਲੜਕਾ !

ਪੀਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਗ ਲਈ । ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਜੋ ਬਚਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਓਹ ਬਚਨ ਮੁੜਕੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਪੀਰ ਦਾ ਹਠ ਦੇਖਕੇ ਖੱਤ੍ਰੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ । ਪੁਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਹੋਣਹਾਰ ਸੀ । ਓਹਦਾ ਚਿਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਛੱਡਣ ਨੂੰ । ਉਸਨੇ ਹੌਂਸਲਾ ਕੀਤਾ ਖੁਦਾ ਦੇ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਝਲਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਿਆ । ਓਹ ਖੱਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ।

ਜਦੋਂ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੌਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਖਤਰੀ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਮੰਨਤ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਬਚਨ ਤੋਂ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਪੀਰ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਐਸਾ ਕਰੋਧਵਾਨ ਕਿ ਖਤਰੀ, ਉਹਦੀ ਉਲਾਦ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ (ਸਿਆਲ ਕੋਟ) ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰਨ ਉਤੇ ਤੁਲ ਪਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਚਿਲਾ ਕਟਣ ਲਗਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਚਿਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਨਿਕਲਾਂਗਾ ਤਦੋਂ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰਲੋ ਆਵੇਗੀ ਇਕ ਵੀ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ । ਇਹ ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਬੇਜਬਾਨਾਂ ਤੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਮੈਂ ਗਰਕ ਕਰਕੇ ਛਡਾਂਗਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ ।' ਇਹ ਆਖਕੇ ਪੀਰ ਭੋਰੇ ਗੁੰਮਜ ਵਾਲੇ ਮੱਠ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਅੰਦਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ । ਲੋਕ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੌਸ ਨੂੰ ਵਲੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ । ਆਖਰ ਇਹ ਖਬਰ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਖਿਲਰ ਗਈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੀਰ
ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਭੇਰੇ ਵਿਚ ਚਿਲ੍ਹਾਂ ਕਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਹਨ ਸ਼ਹਿਰ ਜ਼ਰੂਰ
ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੌਤ ਤੇ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਡਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਦਿਤਾ।
ਓਹ ਨਸੇ ਨਸੇ ਉਸ ਖਤੀ ਕੋਲ ਗਏ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਓਹ ਪੁਤ੍ਰ ਪੀਰ ਨੂੰ
ਦੇਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਵੇ। ਜਾ ਪਵੇ ਪੀਰ ਚਰਨੀ, ਪਰ ਖਤਰੀ
ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮੈਂ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇ
ਪਰ ਪੀਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਵਾਂਗਾ। ਪੀਰ ਜਗੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੌਲਤ ਸੇਨਾ ਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਣ
ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਲੋਕ ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਘਰੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ
ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਲੱਗੇ। ਕਈ ਸ਼ਹਿਰ ਛੱਡਕੇ
ਨਸ ਗਏ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਪੀਰ ਕੋਲ ਪੁਜੇ ਭੇਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ
ਬੈਠਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਪੀਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਨਾ ਕਰੇ ਪਰ ਪੀਰ ਨੇ
ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਓਹ ਚੁਪ ਰਿਹਾ।

ਉਨੀਂ ਦਿਨੀ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ
ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ
ਸਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਦੇ ਕੋਲ ਖੂਹ ਤੇ ਬੋਹੜ ਸੀ। ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂ ਅਤੇ ਖੂਹੀ
ਦੀ ਪੱਕੀ ਮਣ ਉਤੇ ਜਾਂ ਆਸਣ ਲਾਇਆ। ਨਿਰਾਲਾ ਬਾਣਾ ਤੇ ਨਿਰਾਲੇ
ਕੰਤਕ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸਣ ਜਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ! ਦੋ
ਪੈਸੇ ਲੈ ਜਾ, ਇਕ ਪੈਸੇ ਦਾ ਸੱਚ ਤੇ ਇਕ ਪੈਸੇ ਦਾ ਝੂਠ ਖਰੀਦਕੇ ਲਿਆ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਟਕਾ ਲੈਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਵੜਿਆ
ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਚੁਪ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਸੀ।
ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਾ ਹਸਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਕਰਾਂਦਾ। ਬਿਉਪਾਰ

ਬੰਦ ਸੀ। ਨਾ ਵਾਜਾ ਕਿਤੇ ਵਜਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਣ ਕੂਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸੌਦਾ ਪੁਛਿਆ। ਹਰ ਦੁਕਾਨਦਾਰ, ਆਖੇ ਅਗੇ ਜਾਹ 'ਸਚ ਤੇ ਝੂਠ' ਨੂੰ ਲਭਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕੋਲ ਪੁਜਾ, ਉਸਨੇ ਦੋ ਪੈਸੇ ਰਖ ਲਏ। ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਇਕ ਪੁਰਜੇ ਉਤੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ 'ਜੀਉਣਾ ਝੂਠ ਤੇ ਮਰਨਾ ਸੱਚ' ਸੌਦਾ ਲੈਕੇ ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਤੁਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, 'ਭਾਈ ! ਇਹ ਦਸ ! ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਹੈ, ਕਿਥੇ ਡੇਰਾ ਸੂ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਸੌਦਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ—ਜੀ ! ਉਹ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੀ ਹਨ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਏ ਭੋਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। 'ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ' ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ—ਕਿਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵਾਲੀ ਖੂਹੀ ਉਤੇ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ—ਹਰ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ—ਹਾਂ ਜੀ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸੋਗ ਕਿਉਂ ਹੈ ?

ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਭਾਈ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਜੀ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੀਰ ਹਨ ਉਹਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਗਰਕਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲ ਪਏ ਨੇ। ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀ ਤੇ ਰੋਣਾ ਪਿਟਣਾ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨਾ—(ਹਸਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਗਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਵੇ)

ਹੋਂਸਲਾ ਰਖੋ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ—(ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ) ਹੈਂ ! ਤੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਵੇਗਾ, ਉਹ ਬਚੈਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੈ ?

ਮਰਦਾਨਾ— ਮੈਂ ਕੋਈ ਝੂਠ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ !

ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਹਟੀ ਵਧਾਈ (ਬੰਦ ਕੀਤੀ) ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ । ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਸੌਦਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਪਰਚਾ ਲਿਖਿਆ ਸੂ—ਜੀਉਣਾ ਝੂਠ ਤੇ ਮਰਨਾ ਸਚ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹਨ ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ—ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਕੀ ਹਾਂ, ਅਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਗਰਕ ਹੋ ਚਲਿਆ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਨ ਦੇ ਪਰਾਹੁਣੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦੀ ਵਧੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਬਚੇਗਾ ।

ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਪੀਰ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਆਖ ਸੁਣਾਈ । ਪੂਰੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, 'ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ । ਜੰਮਣਾ ਮਰਣਾ ਉਸਦੇ ਹਥ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ । ਕਰਤਾਰ ਉਸਦਾ ਚਿਲੀਆ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਚੇਗਾ ਜਟੂਰ ਬਚੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਬਾਨੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰਿਆ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਕ ਨਵੇਂ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਗਰਕ ਹੋਵੇਗਾ । ਪੀਰ ਦਾ ਹਠ ਟੁਟ ਜਾਵੇਗਾ ਚਿਲੀਆ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਚਿਲੀਆ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਓ ਡਰੋ ਨਾ । ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਣਿਆ ਓਹੋ ਹੀ

ਸਾਰੇ ਧੰਦੇ ਛਡਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨੱਠੇ ਆਏ । ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਫਲ, ਮੇਵੇ ਤੇ ਕੂਜੇ ਦੀ ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਚੜਾਵੇ ਚਾੜੇ । ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗ ਗਿਆ । ਉਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੰਡਵਾ ਦਿੱਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਤਯ ਧਰਮ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕ ਮੌਤ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਏ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਬਾਲ ਤੇ ਬੁਢੇ ਆਏ ਉਦਾਸ ਚਿਤ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ । ਭਗਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪੀਰ ਦਾ ਚਿਲ੍ਹੀਆ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਿਰਤੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ।

ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ । ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਉਧਰ ਪੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਣ ਡੋਲ ਗਿਆ । ਪੀਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਉਹਦਾ ਭੋਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਘੁੰਮਦਾ ਤੇ ਕੰਬਦਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਾ । ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਹੈ । ਇਕਦਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਸਮਾਧੀ ਖੋਹਲੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਹੰਕਾਰੀ ਪੀਰ ਕੋਲ ਜਾਹ ! ਉਸਨੂੰ ਆਖ ਕਿ ਉਹ ਹਠ ਛਡ ਦੇਵੇ । ਪੀਰ ਦਾ ਧਰਮ ਖਲਕਤ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਰੋਧ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ।

ਮਰਦਾਨਾ ਪੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪੁਜਾ, ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਪੀਰ ਦੇ ਭੋਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ । ਮਰਦਾਨੇ ਲਲਕਾਰਕੇ ਆਖਿਆ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਮੈਂ ਪੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਵਾਂ ਜੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੇਵੋਗੇ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵੇਗੇ ਉਹਦਾ ਚਿਲ੍ਹੀਆ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅੰਨੇ ਤੇ ਸੜੇ ਬਲੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਸਗੋਂ ਧਕੇ ਮਾਰਕੇ ਡੇਰੇ ਦੀ ਹਦ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਕੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਠੀਕ ਠੀਕ ਦਸ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਸਮਾਧੀ ਜੋੜੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਬਚੇ ਹਨ। ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪੀਰ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਖਲਕਤ ਦੇ ਰਖਣਹਾਰ ਖਾਲਕ ਬਚਾਓ। ਏਨਾਂ ਆਖਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਪੀਰ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਣ ਡੋਲ ਗਿਆ। ਭੇਰੇ ਦੀ ਪੱਕੀ ਛੱਤ ਪਾਟ ਗਈ ਕੜਕੜ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਅਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕੀ ਪੀਰ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਚੇਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲ ਗਏ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲਕੇ ਪੀਰ ਨੇ ਭੇਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਛੱਤ ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤਤੀ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਛੱਤ ਹੇਠਾਂ ਆ ਪੈਣ ਲਗੀ ਹੈ। ਓਹ ਨਸਕੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨੀਂ ਭੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਕੇ ਚੇਲੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਓਹਨਾਦੇ ਕੁਝ ਪੁਛਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੀਰ ਕੂਕ ਉਠਿਆ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੌਣ ਵਲੀ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੀ ਸਮਾਧੀ ਭੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੇਰਾ ਭੋਰਾ ਪਾਟ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਛਾਨਣੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਤਨ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇਚੈਨ ਹਾਂ। ਲਭੋ ਓਹ ਪੀਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਿਥੇ ਹੈ? ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਪੁਛਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦਖਲ ਦਿਤਾ? ਸੁਦਾਈਆਂ ਵਾਂਗ ਇਉਂ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਖਲੋ ਨਾ ਸਕਿਆ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਉਸਨੂੰ ਡੋਲਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਓਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਹੇ ਖੁਦਾ! ਇਹ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਰੋਪੀ ਕਿਉਂ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਹਾਂ।

ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਪੀਰ ਦਾ

ਹੰਕਾਰ ਕਚ ਦੇ ਗਲਾਸ ਵਾਂਗ ਚੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹਥ ਲਾਕੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਮਰਦਾਨਿਆ ਚਲ ਪੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਚਲੀਏ।

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਉਹਦੇ ਚੇਲੇ ਬਹੁਤ ਭੈੜੇ ਹਨ। ਪੀਰ ਨੂੰ ਏਥੇ ਸਦੋ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।

ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਆ ਰਿਹਾ ਏ, ਲੋਕੀਂ ਡਰ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸੀ, ਪੀਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਗੁਸਾ ਬਹੁਤ ਚੰਦਰਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਰਣ ਮਰੋਣ ਤੇ ਤੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੀਰ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਟਿਕ ਟਿਕੀ ਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗਾ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਦੇਖਦਾ ਗਿਆ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਮਠਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜੋਤਨਾ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਪੀਰ ਦਾ ਦਿਲ ਟਿਕਾਣੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਆਈਏ ਪੀਰ ਜੀ ! ਬੈਠੀਏ ਹੈਰਾਨ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਏ ?

ਮੈਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕੀ ਏਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਚਿਲੀਏ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਪੀਰ ਬੋਲਿਆ।

ਬੈਠੀਏ ! ਤੇਰੇ ਚਿਲੀਏ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਭੰਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾ ਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਜੀਵ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਰਖਣਾ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵਸ ਹੈ ਬੈਠੀਏ।

ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਲਾਗੇ ਚੇਲੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਦੇਖਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਿੰਨਾਂ ਚੰਗਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਪੀਰ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਰਤਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਵੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਯਾ, ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਤੂੰ ਈਂ ਤੂੰ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ—

ਕੁੰਗੂਕੀ ਕਾਂਇਆ ਰਤਨਾ ਕੀ ਲਲਿਤਾ ਅਗਰਿ ਵਾਸੁ ਤਨਿ ਸਾਸੁ ॥
ਅਨਸਠਿ ਤੀਰਥ ਕਾ ਮੁਖਿ ਟਿਕਾ ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਮਤਿ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਓਤ ਮਤੀ ਸਾਲਾਹਣਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਰੁਣ ਤਾਸੁ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਹੋਰ ਮਤਿ ਹੋਰ ਹੋਰ ॥
ਜੇ ਸਉ ਵੇਰ ਕਮਾਈਐ ਕੂੜੈ ਕੂੜਾ ਜੋਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸੁਣੋ ਪੀਰ ਜੀ ! ਜੇ ਸਚੇ ਪੀਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੇਸਰ ਵਾਂਗ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਬਾਨ ਐਸੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਸਰਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੀ ਨਦੀ ਵਗਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਚਨ ਜਬਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਓਹ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚੰਗਾ ਪੀਰ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਦਨ ਵਰਗੀ ਸੁਗੰਧੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪੀਰ ਕੋਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। (ਸਚੇ ਪੀਰ ਦੇ) ਚੇਹਰੇ ਉਤੇ ਜੇ ਤਿਲਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਐਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਿਆਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮ ਹੋਵੇ, ਹਿਰਦਾ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਜੇ ਨੇਕੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡਕੇ ਹੋਰ

ਪੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਮਾੜੇ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਲੱਛਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—

ਪੂਜਾ ਲਗੈ ਪੀਰੁ ਆਖੀਐ ਸਭੁ ਮਿਲੈ ਸੰਸਾਰ ॥ ਨਾਉ ਸਦਾਏ ਆਪਣਾ
ਹੋਵੈ ਸਿਧ ਸੁਮਾਰੁ ॥ ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਸਭਾ ਪੂਜ ਖੁਆਰੁ ॥

ਇਹ ਪੀਰੀ ਨਹੀਂ, ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰੇ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਲ ਦਿਖਾਲ ਵੱਡਾ ਬਣੇ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ । ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਮੰਨਤ ਦੇ ਨਾ ਦੇਣ ਉਤੇ ਐਨਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪਾ ਹੀ ਭੁਲ ਜਾਵੇ । ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਉਤੇ ਤੁਲ ਜਾਵੇ । ਐਸੇ ਪੀਰ ਦੀ ਪੀਰੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਓਹ ਕਦੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਮਨੁਖ ਸਦਾ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹੈ । ਇਹ ਮੌਤ ਤੇ ਇਕੱਲਤਾ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ । ਮਾਯਾ, ਉਲਾਦ, ਸੁਖ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ । ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਐਸੀਆਂ ਮੰਨਤਾਂ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ । ਜੇ ਸੇਵਕ ਮੰਨਤ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪੀਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ । ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਰਹੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦਨ ਆਪਣਾ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਭਾਵੇਂ ਅੱਗ ਜਲ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਓਹ ਜਲ ਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੀਰ (ਭਗਤ) ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਏ—

ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਥਾਪਿਆ ਤਿਨ ਮੇਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥
ਓਨਾ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਨਾਮੋ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥
ਨਾਉ ਪੂਜੀਐ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ ਅਖੰਡੁ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ੩ ॥

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਹੈ । ਉਸਨੇ ਜਿਸ ਜੀਵ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਥਾਂ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਓਹ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੇਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਨ ਜਾਂ ਜੀਉਂਦੇ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ । ਜੇ ਚੰਗੇ ਫਕੀਰ ਹਨ ਓਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ ਜੇ ਓਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿਧਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ

ਸਿਮਰਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜਿਸਮ ਸੋਹਣੇ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਗਲਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਡੇ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਉਲਟ ਮੂਰਖ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਖੇਹੂ ਖੇਹ ਰਲਾਈਐ ਤਾ ਜੀਉ ਕੇਹਾਹੋਇ॥ ਜਲੀਆ ਸਭਿ ਸਿਆਣਪਾਉਠੀ ਚਲਿਆਰੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਵਿਸਾਰਿਐ ਦਰਿ ਗਇਆ ਕਿਆ ਹੋਇ॥ ੪॥ ੮॥ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

ਕਈ ਐਸੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਛੱਡਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਤਨ ਨਾਲ ਮਲਕੇ ਨੰਗੇ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਪਖੰਡ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਓਹ ਤਾਂ ਤਨ ਭਸਮ ਮਿਟੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਗਵਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕੂੜੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਸੜਕੇ ਸੁਵਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜੀਵ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਉਠਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ । (ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਮੂਰਖ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਦਸੋ ਦਰਗਾਹੋਂ ਜਾਕੇ ਜਦੋਂ ਹਿਸਾਬ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ ? ਓਹ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ ?

ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੀਰ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ । ਓਹਦਾ ਚਿਤ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਹੰਕਾਰਤਾ ਦਾ ਤਾਪ ਲਥ ਗਿਆ । ਓਹਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੁੜ ਗਏ ਝਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਤਾ ਟੇਕ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ ਸਚੇ ਖੁਦਾ ਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸਾਂ । ਤਪ ਨੇ ਮੇਰੇ ਤਨ ਮਨ ਨੂੰ ਤਪਾ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਦਾਤਾ ! ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਆ ਪਹੁੰਚਿਓ ! ਜੇ ਮੈਂ ਪਾਪ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿੰਨੇ ਜਨਮ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ।

ਸ਼ਹਿਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੜ ਆ ਗਿਆ । ਵਾਜੇ ਵਜਣ ਲਗੇ, ਦੀਪਮਾਲਾ ਹੋਣ ਲਗੀ ਸਦਾ ਬਰਤ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਜੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ 'ਸਤਿਸੰਗ' ਕਰਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਸੁਧਰਕੇ ਨਿਰਾ ਸੋਨਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ।

੮੯. ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਭਗਤ ਤੇ ਤਪਸਵੀ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਪਰ ਈਰਖਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਹਿਰਦੇ ਤਪੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਦਾ ਜਾਂ ਬਹਿਸ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਮਰਣ ਮਰੋਣ ਉਤੇ ਤੁਲ ਜਾਂਦੇ। ਪੀਰ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਵਰਗਾ ਦੂਸਰਾ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਸੀ, ਇਹ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਵਲ ਗਏ।

ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਚੇਲੇ ਸਨ, ਤਪ, ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਅਲਮਸਤੀ ਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਗਭਰੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ, ਧਾਰਮਿਕ ਤਵੀਤ ਤੇ ਜੰਤੂ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਦ ਉਸਦੇ ਡੇਰੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕੋਈ ਉਲਾਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਕੋਈ ਮਰਦ ਧਾਗਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਹਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇ। ਐਸੀਆਂ ਗ਼ੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਗਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਭਰਮ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਚੇਲੇ ਨਿਰਾਲੇ ਸਨ। ਚੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਜੋ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਸਨ। ਚਰਸ ਤੇ ਭੰਗ ਪੀਕੇ ਪਾਗਲ ਹੋਏ ਹੋਏ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੀ

ਅੰਧੇਰ ਗਰਦੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਖੀਏ ਨੇ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਵਲ ਧਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ ।

ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਾਣਾ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧਾਂ ਵਰਗਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ । ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੇ ਯਾਤਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਕਈ ਕੋਲ ਖਲੋ ਗਏ, ਮਨਚਲੇ ਪੁਛਣ ਵੀ ਲਗੇ 'ਅਤੀਤ ਜੀ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ਜੇ ? ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਜੇ ?' ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ । ਅਲਾਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਨਗਮੇਂ ਨਿਕਲੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਰਖਾ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਅਗਮਤਾ ਦਸਣ ਲਗੇ, ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ—

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਅਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥ ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ
ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ ॥ ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ ਅਸੁਲੂ ਇਕ
ਧਾਤੁ ॥ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੋਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਡਾ
ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਦਾਤੇ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਚੋਜ ਹਨ । ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਈ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪਤਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜਿਹੇ ਪਾਤਾਲਾਂ ਦੀ ਹਾਥ ਲੈਣ ਲਗੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ । ਆਖਰ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪਤਾਲ ਹਨ । ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ੨੮ ਹਜ਼ਾਰ ਆਲਮ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਭ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ ਇਕ ਸਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਓਹ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਲਿਖਣ ਤੇ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਪਤਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹਿ
ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ॥ ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ
ਮਾਲ ਧਨੁ ॥ ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰਹਿ ॥

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸਲਾਹਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਇਕ ਕਿਣਕਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਨਦੀਆਂ ਜਾ ਡਿਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਨਾਲੇ ਜਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਇਕ ਵੱਡਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਕੋਈ ਚਕਰਵਰਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਕੀੜੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੋ ਕੀੜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਗਰੀਬ ਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਦਾ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਮੀਰ, ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਨੀਵੇਂ ਹਨ। ਏਹੋ ਜਿਹਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ !

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਰਸ ਭਰੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਇਹ ਪਉੜੀਆਂ ਗਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਸੁਣਕੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਝੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋਏ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹਨੇਰੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦਾ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਚੇਲਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ

ਟਕਰਾਂਦੀਆਂ। ਉਹ ਨੱਠਾ ਨੱਠਾ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ! ਦੋ ਅਤੀਤ ਆਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਲਾਮ ਵੀ ਨਿਰਾਲਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ—ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਚੇਲਾ—ਇਕ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਲਖਾਂ ਪਤਾਲ ਹਨ ਤੇ ਲਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਖੁਦਾ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਂ ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ (ਸਤ ਪਤਾਲ ਤੇ ਸਤ ਅਸਮਾਨ) ਮੰਨਦੇ ਜੇ ਸੋ ਕੌਣ ਸਚਾ ਹੈ ?

ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ—ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕੁਝ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਕੁਝ ਵਲੀ ਦਸ ਗਏ ਨੇ। ਇਹ ਅਤੀਤ ਖਬਰੇ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਚੇਲਾ—ਪਤਾ ਕਰੋ ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਮਿਲੋ। ਕੰਮ ਨਾ ਵਿਚਲ ਜਾਵੇ ਉਹ ਤਾਂ ਕੁਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ—(ਹਸਕੇ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਧੌਣ ਅਕੜਾਕੇ) ਮੇਰੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀ ਕੁਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਵਲੀ ਪੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਹਾਂ ! (ਚਿਮਟੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰਕੇ) ਇਹ ਮੇਰਾ ਕਰਾਮਾਤੀ ਚਿਮਟਾ ਹੈ। ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਉਠਿਆ ! ਗਲ ਦੇ ਲੰਮੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ। ਤਸਬੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਚਿਮਟਾ ਹਥ ਲਿਆ ਦਾਹੜੇ ਉਤੇ ਹਥ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਵਲ ਚਲਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਨੀਤ ਧਾਰੀ ਕੀ ਅਤੀਤ ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰਾਂਗਾ, ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਚੇਲਾ ਬਣਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਹੰਕਾਰੀ ਪੀਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ ਕਿ—

ਖੋਟੈ ਵਣਜਿ ਵਣੰਜਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਟਾ ਹੋਇ ॥

ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਦੁਖੁ ਘਣੇ ਨਿਤ ਹੋਇ ॥

ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਪੀਰ ਸੁਤੰਤਰ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲਿਆ ਜੇ ਖੁਲੇ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੂਰੇ ਨੂਰ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਮਨ ਮੋਹਨੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਤਕਿਆ । ਰਬੀ ਨੂਰ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨੈਨਾਂ ਨੂੰ ਝੁੰਜਲਾ ਦਿਤਾ । ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ, ਅਣਥੱਕ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਉਣ ਲਗੇ—‘ਨਿਰੰਕਾਰ, ਸਚ, ਨਿਰਲੇਪ ਆਤਮਾਂ, ਭਗਤੀ, ਰੋਸ਼ਨੀ ।’ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਰਾਗ ਜਾਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਸ ਤੇ ਪਰੇਮ ਭਰਿਆ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਕੇ ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਪੀਰ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨੈਣ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਗਏ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਕੋਲ ਜਾ ਖਲੋਤਾ ਪਰ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਨਿਵਾਇਆ, ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਖਲੋਤਾ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਨੈਣਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਖਿਚ ਲਿਆ ਸੀ ।

‘ਆਈਏ ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਜੀ ! ਬੈਠੀਏ ਜੀਵਨ ਦੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰੀਏ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਆਪਾਂ ਸੁਦਾਗਰ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਸੁਦਾਗਰੀ ਕਰ ਚਲੀਏ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ । ਮੀਆਂ ਮਿਠਾ ਬੈਠ ਗਿਆ । ‘ਹਿੰਦੂ ਹੈ ! ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ—ਮੀਏਂ ਮਿਠੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਰਮ ਸੀ । ਮਨੁਖਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਅੱਸਬ ਨਾਲ ਹਿਤ ਸੀ ਜੀਵਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਾਧੇ’ ਦੀ ਧੁਨ ਸੀ ।

ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਗਾਈ ਗਾਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੀ—

ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਵਣਜਾਰਿਹੋ ਵਖਰੁ ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ ॥
 ਤੈਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਸਾਹੀਐ ਜੈਸੀ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ ॥
 ਅਗੈ ਸਾਹੁ ਸੁਜਾਣੁ ਹੈ ਲੈਸੀ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥
 ਭਾਈ ਰੇ ਰਾਮੁ ਕਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥

ਹਰਿ ਜਸੁ ਵਖਰੁ ਲੈ ਚਲਹੁ ਸਹੁ ਦੇਖੈ ਪਤੀਆਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸੁਦਾਗਰ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਚ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰ। ਜੇ ਨਫਾ ਹੋਵੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖ । ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ ਜੇਹੜੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਹਨ ਓਹ ਵਸਤੂਆਂ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡਣ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ । ਓਹ ਏਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਓਹ ਵਸਤੂ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਜੇਹੜੀ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਸਾਥ ਚਲੇ ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ । ਓਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਅਗੇ (ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ) ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹੈ । ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਫੇਰੀ ਨਹੀਂ ਚਲੇਗੀ । ਓਹ ਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਗਾਹਕ ਹੈ, ਹੁਣ ਪੁਛੋਗੇ ਚੰਗੀ ਵਸਤੂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ? ਓਹ ਹੈ 'ਰਾਮ ਨਾਮ' ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ 'ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਹਰਿ ਉਸਤਤ' ਦਾ ਸੌਦਾ ਭਰਕੇ ਅਗੇ ਜਾਵੋਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ । ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ ।

ਜਿਨਾਂ ਰਾਸਿ ਨ ਸਚੁ ਹੈ ਕਿਉਂ ਤਿਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਖੋਟੈ ਵਣਜਿ
ਵਣੰਜਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਟਾ ਹੋਇ ॥ ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉਂ ਦੂਖ
ਘਣੈ ਨਿਤ ਰੋਇ ॥ ੨ ॥ ਖੋਟੇ ਪੋਤੈ ਨਾ ਪਵਹਿ ਤਿਨ ਹਰਿ ਗੁਰ
ਦਰਸੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਖੋਟੇ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਹੈ ਖੋਟਿ ਨ ਸੀਝਸਿ ਕੋਇ ॥
ਖੋਟੈ ਖੋਟੁ ਕਮਾਵਣਾ ਆਇ ਗਇਆ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ੩ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਨੋ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਿਵੇਂ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕਿਰਤਾਂ ਖੋਟੀਆਂ ਹਨ । ਜੇ ਮਾੜੇ, ਝੂਠੇ ਤੇ ਠੱਗ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਮਾੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਤਨ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮਾੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਤਰਾਂ ਦੁਖੀ ਤੜਪਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਰਗ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ ਵਾਸਤੇ ਤੜਪਦਾ ਹੈ ਜੀਵ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਏਥੇ ਡਰ ਤੇ ਮੋਹ ਸਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਗੇ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਸਾੜਦੀ ਹੈ । ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਰੋਗ ਸਭ ਤੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ ।

ਹੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੀ ਸੁਦਾਗਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ! ਦਰਗਾਹੇ ਸਤਕਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਕਈ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਧੂ ਪੀਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿਕ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਉਚੇ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਤਕਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਜੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਹੈ ਉਹ ਦੁਖ ਜ਼ਰੂਰ ਉਠਾਵੇਗਾ ਜਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ ਜੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਾਲਾਹ ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗ ਰਤਿਆ ਭਾਰੁ ਨ ਭਰਮੁ ਤਿਨਾਹ ॥

ਹਰਿ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ਅਗਲਾ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਮਨਮਾਹ ॥ ੪ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮ: ੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਚੰਗੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਲੜ ਲਗਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ । ਜੇ ਰਾਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਉਹ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਦਲੇਰ ਹੈ । ਮੀਆਂ ਮਿਠੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਉਤੋਂ ਈਰਖਾ ਤੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪਾਸੇ ਹਟ ਗਿਆ । ਉਸਨੂੰ ਜੇ ਤਪਸਿਆ, ਕਾਲ

ਇਲਮ ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਵਰ ਦਾ ਮਾਣ ਸੀ ਉਹ ਮਾਣ ਟੁਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, 'ਜੋ ਮੈਂ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਸਾਂ ਮੈਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਰੱਖਣੀ, ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਫਲ ਮੈਥੋਂ ਖੁਸ਼ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਆਪ ਅਲਾਹ ਰੂਪ ਜੇ।' 'ਮੀਆਂ ਮਿਠਿਆ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਣਕੇ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ।

'ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਾ ਹਾਂ।'

ਮੀਆਂ ਮਿਠੇ ਦਾ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਮੀਆਂ ਮਿਠੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸੀ ਪੀਰ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਲੱਗਾ।

੮੮. ਦੋਦੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਮੀਆਂ ਮਿਠੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਿਵਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਰੋਵਾਲ ਨੂੰ ਆ ਗਏ, ਨਾਰੋਵਾਲ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਵਿਚ ਰੰਧਾਵਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜਟ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਜਵੇ ਤੇ ਰੰਧਾਵੇ ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਏਧਰ ਆ ਗਏ। ਨਾਰੋਵਾਲ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਠੇ ਆਸਣ ਲਾਇਆ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਲਕ ਜਟ ਦੋਦਾ ਸੀ। ਦੋਦੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਦੋ ਅਤੀਤ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਭੁਖੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਮਝ ਦਾ ਦੁਧ ਚੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਦੋਦਾ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਦੁਧ ਪੀ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਧ ਪੀ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਦੋਦੇ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ

ਕੀਤੀ, 'ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਇਹ ਦੁਧ ਮੇਰੀ ਮਝ ਦਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ ਵਰ ਦਿਓ ਮੇਰੇ ਘਰ ਅੰਨ ਦੁਧ ਤੇ ਪੁਤ ਰਹੇ ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ—'ਦੇਦਿਆ ਜੋ ਦੁਧ ਅਸਾਂ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ।'

ਦੋਦਾ—'ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਕਿਸੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੁਧ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ, ਸੱਜਰ ਮੱਝ ਸੂਈ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਲਵੇਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ।'

ਦੋਦੇ ਦਾ ਭੋਲਾਪਨ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਕਰਤਾਰ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤੇ ਦੋਦੇ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਰਤਾਰਾ ਆਪਣਾ ਗਵਾਂਢੀ ਸਮਝਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਭਾਈ ਦੋਦੇ, ਅਸਾਡਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਦੁਧ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਮਾਲ ਡੰਗਰ ਹਨ । ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਉਤਪਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ ਮੱਝਾਂ ਗਊਆਂ ਦੁਧ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਰਤਾਰ (ਭਗਵਾਨ) ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਦੁਧ ਦਿਤਾ ਤੂੰ ਅਸਾਂ ਕੋਲ ਲੈ ਆਇਆ ।'

ਦੋਦਾ—(ਰਤਾ ਸੋਚ ਕੇ) ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਦੁਧ ਕਰਤਾਰ (ਭਗਵਾਨ) ਦਾ ਹੋਇਆ । ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸੇ ਦਾ ਹੈ । ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਪਦੇ ਹੋ ਦਸੋ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕੇਹੜੇ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਹੈ । ਅਸਾਡਾ ਡੇਰਾ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਉਤੇ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਰਮਤੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।' ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਕੋਲੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਆਖ ਦਿਤਾ ।

'ਮੈਂ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਦੋਦਾ ਬੋਲਿਆ । ਇਹ ਖੁਲ੍ਹੀ ਜੂਹ ਪਈ ਹੈ । ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਕਿਨਾਰਾ ਹੈ । ਏਥੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਦੀ ਮੋਹੜੀ ਗੱਡੇ ਮੈਂ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ । ਇਸਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ੨ ਨਗਰ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਆਪ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਕਰਨਗੇ ।

ਏਥੇ ਹੀ ਤੀਰਥ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦੇਵੇ ।’

‘ਦੇਇਆ ! ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਏਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਅੰਦਰੋਂ ਪਰੇਰਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਮਾਲਕ ਹੁਕਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਏਥੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਵਾਂ । ਹੱਛਾ ਜਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਲਿਆ ਟਾਹਲੀ ਦੀ ਮੋਹੜੀ ਵਢਕੇ ਏਥੇ ਹੀ ਡੇਰਾ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ । ਏਸੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਘਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ।’

ਦੇਦੇ ਕੋਲ ਕੁਹਾੜੀ ਸੀ ਓਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਟਾਹਲੀ ਦਾ ਵਡਾ ਸਾਰਾ ਮੋਹੜਾ ਵੱਢਕੇ ਲੈ ਆਇਆ । ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਓਥੇ ਹੀ ਮੋਹੜੀ ਗਡ ਦਿਤੀ । ਨਾਮ ‘ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ’ ਰਖ ਦਿਤਾ । ਦੇਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਗਰ ਵਲ ਗਿਆ, ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ‘ਮਹਾਤਮਾਂ ਆਏ ਹਨ ਚਲੋ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ ਦੁਧ ਪੁਤ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ।’

੯੦ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣਾ

ਭਾਈ ਦੇਦੇ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣਕੇ ਕਿ ਬਾਹਰ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਨ ਆਏ ਹਨ ਹਰ ਮਨੁਖ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਹੁਮ ਹੁਮਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾ ਆਏ । ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਧਨ ਲਿਆਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਤਕਾਰ ਦਿਤਾ, ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ।

ਕਈ ਪਰੇਮੀ ਐਸੇ ਆ ਪੁਜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਕੜਾਂ ਤੇ ਸਰਕੜਾ ਵੱਢਕੇ ਆਏ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਕਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੰਨਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਵਾੜਾ ਲਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵਾੜਾ ਵਲਿਆ ਗਿਆ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਛੰਨਾਂ ਬੱਝ

ਗਈਆਂ, ਛੰਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਰੋਜ ਸੁਬਾਹ ਸ਼ਾਮ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਲੰਗਰ ਚਲਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਵਿਚ ਖਬਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮਾ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਡੇਰਾ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਡੇਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਲੰਗਰ, ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਮਨ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਧਾਈ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਇਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਲੰਮਾ, ਚੌੜਾ, ਵੱਡਾ ਛਪਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਗਿਆ। ਉਸ ਛਪਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਓਹ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸੀ। ਤੜਕੇ ਉਠਕੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਲੱਗਣ ਲਗੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਧਾਰਮਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਲਾਕੇ ਬਰਾਜਦੇ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਰੌਣਕ ਰਹਿੰਦੀ।

ਗੁਰੂਜੀ ਜਿਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੀ ਉਸ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪਾਤ ਛੱਡਕੇ ਸਾਂਝਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨਾ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਬਗਾਵਤ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜੋ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਉਸਨੂੰ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਾਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਚੰਗਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਭੈੜੇ ਬੰਦੇ ਬਹੁਤ ਹਨ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਕੜੇ ਹੋਏ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਰੋ ਵਾਲ ਪ੍ਰਗਣੇ ਦਾ ਹਾਕਮ (ਥਾਨੇਦਾਰ) ਕਰੋੜੀਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਰੋੜੀਆ ਹੈਂਕੜੀ ਹਿੰਦੂ ਸੀ ਉਹ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਚਲਕੇ

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਦੌਲਤ ਅਗਿਣਤ ਸੀ ਦੌਲਤ ਤੇ ਰਾਜ ਬਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ 'ਗਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਡੇਰਾ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕੋਈ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੁਕਾਨ ਖੋਲ੍ਹ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਹ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗ ਲਾ ਕੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨੀਚ ਉਚ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਬੈਠਾਕੇ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਚੌਤਰਾ ਨਹੀਂ ਪੋਚਦਾ ਕੁਫਰ ਤੇ ਅਨਰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੈ।' ਇਹ ਸੁਣੇਹਾਂ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਕਿਸੇ ਚਾਟੜੇ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਗੁਲਾਮ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ 'ਮੇਰੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਨਾਲ ਵੀਹ ਸਵਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋਣ, ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਉਜਾੜਕੇ ਉਸਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉਠਾ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਮੁੜ ਮੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੇ।'

ਗੁਲਾਮ ਨੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ, ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾ ਕੇ ਘੋੜਾ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਵੀਹ ਪਿਆਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰੋੜੀਏ ਦਾ ਗਵਾਂਢੀ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—'ਭੁਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਰਾਜ ਬਲ ਦੌਲਤ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਕ ਆਮ ਮਨੁਖ ਵਾਂਗ ਹੋਕੇ ਇਕ ਪਲ ਸੋਚੋ। ਜਿਸ ਨੀਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਵਲ ਚਲੇ ਹੋ ਇਸਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਓ ਉਹ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੈ ਜੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੈਦਲ ਜਾਓ। ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ।'

ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਡੀ ਲਾਕੇ ਅਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵੀਹ ਕੁ ਪੈਲੀਆਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਦਿਸਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਠੰਢਾ ਖਾਕੇ ਘੋੜਾ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਘੋੜੇ ਦੇ ਡਿਗਣ ਨਾਲ ਕਰੋੜੀਏ ਦੀ ਸਜੀ ਲੱਤ ਟੁਟ ਗਈ। ਘੋੜਾ ਜਾਨੋਂ ਮਰ ਗਿਆ। ਸਾਥੀ ਪਿਆਦੇ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਸੰਭਾਲਣ ਲਗੇ।

‘ਉਫ ! ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਨਿਗਾਹ ਚਲੀ ਗਈ ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਲਤ ਟੁਟ ਗਈ ਮੈਂ ਟੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲਗੀ ਪਈ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਓ ।’ ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾਈ ।

‘ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਉਰੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਪਿਛਲਾ ਪਾਣੀ ਦੂਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੂਰ ਹੈ ।’ ਇਕ ਪਿਆਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ।’

‘ਜਾਓ ! ਉਸੇ ਦੇ ਡੇਰਿਓਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਓ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ ਛੇਤੀ ਕਰੋ ! ਦੇਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗਾ ।’

ਸੰਤ ਨਿੰਦਕ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਆਖੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆਏ । ‘ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਧੂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਕਦੀ ਨਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਨਾ ਇਸ ਘੋੜੇ ਨੇ ਨੌਹ ਲਿਆ ਉਫ !’ ਪੀੜ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਪੀੜ ਹਾਇ ਜਾਨ ਗਈ । ਕਰੋੜੀਏ ਦੇ ਦੋ ਪਿਆਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੇ । ਸਬਬ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਖਲੋਤੇ ਮਿਲ ਗਏ । ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਦਇਆ ਕਰੋ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਜਲ ਚਾਹੀਏ ਥਾਨੇਦਾਰ ਕਰੋੜੀਆ ਜੀ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗ ਪਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਸ਼ਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਬਹੁਤ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰੀਆ ਸਿਖ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗੜਵਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਪਾਣੀ ਆਇਆ ਤੇ ਪਿਆਦੇ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਕਰਤਾਰ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਧੰਨ ਹੈਂ । ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਆਪ ਰਖਵਾਲੀ

ਕਰਦਾ ਹੈਂ ! ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ । ‘ਮਨਮੁਖਿ ਗਣਤ ਗਣਾਵਣੀ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ’ ਮਨਮੁਖ ਚਿਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।’ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਜਲ ਪਲਾਇਆ ਓਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਸੀ । ਓਹ ਬੋਲੀ ਜਿਸਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮ’ ਦੀ ਧੁਨ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਬਾਣੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਓਹ ਜਲ ਜਦੋਂ ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਪੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਿਆ । ਮੈਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਚਲੇ ਮੈਂ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਵਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮਾੜੀ ਇਛਾ ਨੂੰ ਓਹ ਜਾਣ ਗਏ ਹਨ । ਸਚ ਮੁਚ ਕੋਈ ਕਰਮਾਤੀ ਸੰਤ ਹੈ, ਆਸਰਾ ਦਿਓ ਮੈਂ ਤੁਰਕੇ ਚਲਾਂ ।’ ਕਰੋੜੀਏ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ । ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੇ ਆਸਰਾ ਦਿਤਾ ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ । ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਥੋੜੀ ਜਹੀ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਕਰੋੜੀਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਓਧਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਕਰੋੜੀਏ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਸਨ ਲਤ ਦੀ ਪੀੜ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਕਰੋੜੀਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਜਾ ਡਿਗਾ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੈਂ ਭੁਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਭੁਲ ਗਿਆ, ਖਿਮਾਂ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ।’ ਕਰੋੜੀਏ ਦਾ ਤਰਲਾ ਸੀ । ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਨ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੁਛਿਆ । ‘ਕਿਉਂ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਰੋਗ ਹੈ ?’

‘ਜੀ ਮੈਂ ਇਸ ਪ੍ਰਗਟੇ ਦਾ ਥਾਨੇਦਾਰ ਕਰੋੜੀਆ ਹਾਂ । ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਕ ਕਰੰਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਆ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਪਾਗਲ ਹੋ

ਗਿਆ। ਇਸ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾੜਾਂ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਾਂ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਣੇਂ ਹਟਿਆ, ਫਿਰ ਘੋੜੇ ਨੇ ਨੌਂਹ ਲਿਆ ਤੇ ਓਹ ਡਿਗ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਟੁਟ ਗਈ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਜਲ ਪੀਣ ਨਾਲ ਗਈ ਨਿਗਾਹ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਲੱਤ ਦੀ ਪੀੜ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਮੈਂ ! ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰੋ ਮੇਰੀ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੈਂ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਰਹਾਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਇਹ ਸਭ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ। ਇਹ ਪੁਰੀ (ਡੇਰਾ) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਹਦਾ ਨਾਮ ‘ਕਰਤਾਪੁਰ’ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਲੱਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇਰਾ ਘੋੜਾ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਡੇਰੇ ਲਾਗੇ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚਰਦਾ ਹੈ ਐਵੇਂ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗਾ ਹੈ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਝ ਕੇ ਛੱਡ ਆਏ ਜੋ ਆਦਮੀ ਭੇਜਕੇ ਫੜ ਲਵੇ।’ ਕਰੋੜੀਆ—‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਮੇਰਾ ਘੋੜਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਹਛੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ?’ ਕਰੋੜੀ ?’ ਕਰੋੜੀਆ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਿਆ। ਪਿਆਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਗਏ। ਸਚ ਮੁਚ ਡੇਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਘੋੜਾ ਚਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰੋੜੀਏ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਮਨਮੁਖਿ ਭੁਲੈ ਭੁਲਾਈਐ ਭੂਲੀ ਠਉਰ ਨ ਕਾਇ ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕੇ ਨ ਦਿਖਾਵਈ ਅੰਧੀ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥

ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥ ਖੋਇਆ ਠਗਿਆ ਮੁਠਾ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥ ਭਰਮਿ ਭੂਲੀ ਡੋਹਾਗਣੀ ਨਾ ਪਿਰ ਅੰਕਿ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭੂਲੀ ਫਿਰੈ ਦਿਸੰਤਰੀ ਭੂਲੀ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਜਿ ਜਾਇ ॥ ਭੂਲੀ ਡੂਗਰਿ ਥਲਿ ਚੜੈ ਭਰਮੈ ਮਨੁ ਡੋਲਾਇ ॥ ਧੁਰਹੁ ਵਿਛੁੰਨਾ ਕਿਉਂ ਮਿਲੈ ਗਰਬਿ ਮੁਠੀ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਮਤ ਪਿਛੇ ਲਗਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਠੰਡੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਓਹ ਅੰਨੇ

ਮਾੜੇ ਰਾਹ ਤੁਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰਾਹ ਤੋਰਦੇ ਹਨ । ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ । ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਭੁਲੀ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਅਕਲ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸਿਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਹ ਕਾਮ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਰਗੇ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਚੀ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮਾਯਾ ਨੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੇਸਮਝ ਇਸਤਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਮਤੀ ਹੋਈ ਭੁਲਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਛੁਟੜ ਛੱਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜ ਉਸਨੂੰ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਜੁਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦਿਖਾਲ ਕੇ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋਲੋਂ ਨਖੇੜ ਦਿਤਾ ਹੈ ਹੁਣ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ । ਭੁਲਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਸ਼ ਏਧਰ ਓਧਰ ਧਕੇ ਖਾਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਥਾਂ ਉਤੇ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਦਰਗਾਹੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ । ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ ਕਰਦਾ, ਆਪ ਹੁਦਰੀਆਂ ਕਰਦਾ, ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦਾ, ਜੀਵ ਹਤਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਮਾੜੇ ਚਿਤਵਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਈਰਖਾ ਮਾੜੀ ਹੁੰਦੀ

ਵਿਛੁੜਿਆ ਗੁਰੂ ਮੋਲਸੀ ਹਰਿ ਰਸਿ ਨਾਮ ਪਿਆਰਿ ॥
 ਸਾਚਿ ਸਹਜਿ ਸੋਭਾ ਘਣੀ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਮ ਅਧਾਰਿ ॥
 ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖੁ ਤੂੰ ਮੈ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਭਤਾਰੁ ॥ ੩ ॥
 ਅਖਰ ਪੜਿ ਪੜਿ ਭੁਲੀਐ ਭੇਖੀ ਬਹੁਤੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
 ਤੀਰਥ ਨਾਤਾ ਕਿਆ ਕਰੇ ਮਨਮਹਿ ਮੈਲੁ ਗੁਮਾਨੁ ॥
 ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਕਿਨਿ ਸਮਝਾਈਐ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥ ੪ ॥
 ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਤੁ ਵੀਚਾਰੁ ॥
 ਸਾ ਧਨ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੁ ॥
 ਘਰ ਹੀ ਸੋ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰੁ ॥ ੫ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲਗੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਮਨਮੁਖ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ। ਮਨੁਖ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਤਦ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ। ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। 'ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਮੇਰਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ।'।

ਬਹੁਤੇ ਪੜੇ ਹੋਏ ਵੀ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਸਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ ਕਿਕਰੋੜੀਆ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਥਾਨੇਦਾਰੀ ਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਥਾਨੇਦਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਈ ਪੁਰਸ਼ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨ੍ਰਾਉਣਾ ਨਿਸਫਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦੇ। ਹੰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ! ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਮੱਤਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਜਾ ਜਾ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ।

ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਧਨ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਹੰਕਾਰ, ਈਰਖਾ ਨਿੰਦਾ, ਚੁਗਲੀ ਲਾਲਚ ਦੀ ਬਹੁਤਤਾ ਆਦਿਕਮਾੜੇ ਗੁਣਕਰਮਤਿਆਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤਰਾਂ ਇਕ ਇਸਤੀ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੇ ਚੰਗੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਦਿਖਾਲਕੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖਕੇ ਘਰੇ ਹੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਖੋਇ ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਲਾਭੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਹੋਇ ॥ ਕਰਮ
ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਿ ਨ ਲਇਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਚਰਣੀ ਲਗਿ ਰਹੁ ਵਿਚਹੁ
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਸਚੇ ਸੇਤੀ ਰਤਿਆ ਸਚੇ ਪਲੈ ਪਾਇ ॥ ੭ ॥ ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ
ਕੋ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਮਨਿ ਸਮਝਾਇਆ ਲਾਗਾ ਤਿਸੈ ਪਿਆਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਮੇਲੇ ਸਬਦੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ੮ ॥ ੧੨ ॥ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ਮਃ ੧)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗੁਲਾਮਾਂ ਵਾਂਗ ਚਿਤ ਲਾਕੇ
ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ
ਵਸ ਗਈ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਹਿਰਦੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, । ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ
ਦਾ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜੋ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਦੋਂ ਹੀ
ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ
ਚਰਨੀਂ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ । ਸਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ
ਕੇ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਏ । ਓਹੋ ਹੀ ਉਹਦੀ ਝੋਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ
ਜੀ ਕਰੋੜੀਏ ਦੀ ਭੁਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ
ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹੈ । ਪੁਰਸ਼ ਕੋਲੋਂ
ਭੁਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਭੁਲ (ਨਾ ਭੁਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦੇ ਹਨ
ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਰਤਾਰ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੇ ਭੁਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ
ਦੀ ਮਤ ਲਵੋ, ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਪਿਛਲੀ ਭੁਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨ ਕਰੋ
ਅਗੇ ਨੂੰ ਸੰਭਲ ਕੇ ਚਲੋ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ
ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਦੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ
ਹੈ ਜੋ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਸਚਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣਿਆਂ,
ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਫਿਰ ਡਿਗ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ
ਸਿਰ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਉਪਰ ਕੀਤਾ ਨੈਨਾਂ ਨਾਲ ਨੈਨ ਮਿਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਇਆ ਨਾਲ ਕਰੋੜੀਏ ਦੀ ਲਤ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਲੱਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਹੋਈ ਦੇਖਕੇ ਉਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਉਤੇ ਤੁਲ ਪਿਆ, ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਫਸਰ ਬਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ ਨੁਕਸਾਨ ਉਸਦਾ ਆਪਣਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੰਕਾਰ ਮਰ ਗਿਆ, ਹੈਂਕੜ ਚਲੀ ਗਈ, ਉਹ ਮਨੁਖ ਬਣ ਗਿਆ, ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ ‘ਵਡਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਮੇਰਾ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਸ ! ਮੈਂ ਡੇਰਾ ਪਕਾ ਬਣਵਾਇਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਮਕਾਨ ਉਤੇ ਕਈ ਝੰਡੇ ਝੁਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਰੋੜੀਆ ਰਖਿਆ ਸੀ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਧਨ ਹੈ ? ਬਹੁਤ ਹਛੀ ਗਲ ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਰਤ, ਸਦਾ ਵਰਤ ਲਵਾ, ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਡੇਰੇ ਦੀ ਗੱਲ। ਇਹ ਡੇਰਾ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਡੇਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਾਂ ਡੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਦਾ, ਜਿਥੇ ਸੰਗਤ ਬੈਠ ਦੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੜੇ ਟਿਬੇ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ। ਇਹ ਛੰਨਾ ਛੱਪਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਪਕੇ ਬਣ ਜਾਣ। ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪੁਰੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ।’

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੋੜੀਆ ਆਪਦੇ ਨਗਰ ਗਿਆਂ, ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਚੂਨਾਂ ਦੇਕੇ ਪਕੀ ਹਵੇਲੀ ਬਣਵਾਈ ਕੋਠੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਸਚ ਮੁਚ ਹੀ ਇਕ ਪਕਾ ਡੇਰਾ ਤੇ ਕਸਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਪੁਸ਼ੀਆਂ’ ਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਨਚਨ ਲਗੀਆਂ।

ਕਰੋੜੀਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ।

੯੧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆਉਣਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬੈਠਣ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਰ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਪੱਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ । ਨਾਲ ਹੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਚੇਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆ ਪਹੁੰਚਾ, ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਭੀ ਨਾਲ ਸਨ । ਆਪਣੇ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਮੂਲਾ ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਹੋਇਆ । ਉਸਨੇ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਧ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਦਾ ਟਿਕਾ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਓਹ ਭੋਲਾਜੀਉੜਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖੁਦ ਕਰਤਾਰ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖ ਲਿਆ । ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਸਭ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵੀ ਮਿਲਣ ਆ ਗਏ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੋਂ ਤੁਰਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ । ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਇਕਠਾ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਸੁਚੇਤੇ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਕਥਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਵੀ ਜਾਂਦੇ । ਆਏ ਗਏ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ' ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸੁਣਕੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿਖ

ਆਉਣ ਲਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਯਾ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਵੀ ਆਉਣ ਲਗੀਆਂ। ਮਸਿਆ ਤੇ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਲੰਗਰ ਅਟੁਟ ਵਰਤਨ ਲੱਗਾ। ਗਊਆ, ਮਝਾਂ, ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਗੇ। ਜੇਹੜੀ ਜਮੀਨ ਦੋਦੇ ਤੇ ਕਰੋੜੀਏ ਨੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਵਾਹਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਗੇ।

੯੨ ਇਕ ਦਾਸੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਦਾਸੀ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਪਰਵਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਦਿਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਿਟੀ ਚਾਦਰ ਤਾਣਕੇ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ। ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਠਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਵੇ। ਦਾਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਚਰਨ ਨੰਗਾ ਸੀ। ਦਾਸੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਰਨ ਚੁੰਮ ਲਿਆ, ਚਰਨ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦਿਬ ਦਿਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਅਨਦਿਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਦਿਸਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਦਿਬ ਦਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦਾਸੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਰੀਰ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਹੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੇੜੇ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਸੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਉਸਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ‘ਛੇਤੀ ਆ।’ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਦਾਸੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਉਖੜ ਗਈ। ਉਹ ਨੱਸਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਪਹੁੰਚੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ— ‘ਕਿਉਂ? ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਗੇ?’

ਦਾਸੀ—‘ਮਾਤਾ ਜੀ ! ਨਹੀਂ ਜਾਗੇ, ਨਾ ਅਜੇ ਜਾਗ ਸਕਦੇ ਹਨ ।
ਮਾਤਾ ਜੀ—‘ਕਿਉਂ ? ਜਾਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ?’

ਦਾਸੀ—‘ਸਚੇਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਵਕ ਦਾ ਡੁਬਦਾ ਬੇੜਾ ਬੰਨੇ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦਾਸੀ ਹੋਸ਼ ਗਵਾ ਬੈਠੀ ।’ ਉਹ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨੀ ਜਹੀ ਹੋ ਗਈ ਉਹ ‘ਸਤਿਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ । ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਧੰਦਿਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਲੇ ਦੇ ਲੀੜੇ ਪਾੜ ਸੁਟੇ ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠ ਗਈ । ‘ਸਤਿ ਨਾਮ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਰਟਦੀ ਹੋਈ ਥੱਕਣ ਨਾ ਲੱਗੀ । ਪੂਰੇ ਇਕ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਗੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਏ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸੀ ਦੀ ਦਸੀ ਗਲ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ । ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਸੀ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਦਾਸੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਉਦਾਲੇ ਦੇ ਲੀੜੇ ਪਾੜ ਸੁਟੇ ਸੂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀ ‘ਸਤਿਨਾਮ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਸੀ ਕੋਲ ਗਏ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਉਸਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ । ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਭਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਉਸਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਦਾਸੀ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੇ ਗੁਜਾਰੀ ।

੯੩ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਰਮਦਾਸ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਹਨ । ਆਪ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਦਸਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਗੁਰ-ਸਿਖ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸੁਣੀਏ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਠਾਨ ਕੋਟ ਸੜਕ ਉਤੇ ਕਥੂ ਨੰਗਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੰਧਾਵੇ ਜਟ ਭਾਈ ਗਰੋ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ । ਗਰੋ ਦੀਆਂ ਜੋ ਇਸਤੀਆਂ ਸਨ ਨਿਹਾਲੀ ਤੇ ਭਾਗੋ । ਭਾਗੋ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਭਾਈ ਬੂਆ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਬੂਆ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੁਘਾ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ ਸੁਘਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਗੌਰਾਂ ਜੀ ਸੀ ਮਾਤਾ ਗੌਰਾਂ 'ਜੀ ਬੜੀ ਧਰਮੀ ਤੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤੀ ਸੀ । ਮਾਤਾ ਗੌਰਾਂ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਸੰਮਤ ੧੫੬੩ ਬਿਃ ੧੦ ਕਤਕ ਵਦੀ ਸਤ ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਕੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਪੰਡਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰਖਾਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੂੜਾ ਜੀ ਨਾਮ ਰਖਿਆ ਏਹ ਬੂੜਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ' ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੁਰ ਮੁਖ ਸਿਖ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਬੂੜਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗਊਆਂ ਮੱਝਾ ਦਾ ਵਾਗੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ । ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਵਿਚ ਵਗ ਚਾਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਕਥੂ ਨੰਗਲ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਪਠਿਆਂ ਦਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ । ਸੁਘਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਡੰਗਰ ਪਿੰਡੋਂ ਹਿਕੇ ਤੇ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦਾ ਉਹਹਿੱਸਾ ਜਿਥੇ ਅਜ ਰਾਮਦਾਸ, ਘਨੇਵਾਲਾ, ਸਿੰਘ ਪੁਰਾ ਤੇ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੈ ਬੜਾ ਹਰਿਆਵਲਾ ਸੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਡੰਗਰਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੇ-ਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵਿਚ ਛੇਨਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਡੰਗਰ ਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਅੰਨ ਤੇ ਦੁਧ ਘਿਉ ਤਿੰਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਜਰੂਰੀ ਸਨ । ਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਜਾਰ ਜਾਣਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਨ ਦੀ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੂੜਾ ਜੀ ਡੰਗਰ ਚਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਵੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ

ਆ ਜਾਂਦੇ, ਇਹ ਨੀਤ ਕਰਮ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਭੁਖ ਤੇਹ ਲਗਦੀ ਤਾਂ ਟਿੰਡ ਵਿਚ ਦੁਧ ਚੋਕੇ ਪੀ ਛਡਦੇ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਵੇਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋਕੇ ਖੁਲੇ ਜੰਗਲ ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਸਬਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ਜਿਥੇ ਬੂੜਾ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦਾ ਸੀ, ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ ਸੀ, ਉਸ ਬਿਛ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਬੂੜੇ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਖਿਆ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੋਈ ਮਹਾਤਮਾ ਸੰਤ ਸਮਝਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਜਾ ਟੇਕਿਆ ਇਕ ਗਊ ਚੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਦੁਧ ਲੈ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਦੁਧ ਰਖਕੇ ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ਦੁਧ ਪੀਵੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੁਧ ਪੀ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਧ ਪੀ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਬੂੜੇ ਨੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਤੋਤਲੀ ਜਬਾਨ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧਨ ਦਸੋ ਕਿ ਜਮਾ ਦੀ ਮਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।'

ਬਾਲਕ ਦੀ ਜਬਾਨੋਂ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਕਾਕਾ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ ?

'ਜੀ ਬੂੜਾ!' ਬਾਲਕ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

'ਬੂੜਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬੁਢਾ ਹੈਂ, ਬੁਢੇ ਵਰਗੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ

ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।’

ਬੂੜਾ—‘ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸੰਤ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਮੈਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਦੂਸਰਾ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ‘ਅੱਗ ਬਾਲ’ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਨਿਕੀਆਂ ਲਕੜਾਂ ਹੇਠਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਉਪਰ ਮੋਟੀਆਂ ਲਕੜਾਂ ਰੱਖੀਆਂ। ਤਾਂ ਉਹ ਬਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਅੱਗ ਨਾ ਬੁਝੀ, ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਗਤੀ ਵੀ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਅਕਲ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਠਾਣਾਂ) ਨੇ ਲੁਟਿਆ ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਪਤਾ ਕੇਹੜੇ ਦਿਨ ਤੁਰਕ ਏਥੇ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ॥ ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਜੇਹੜਾ ਸੰਤ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਨੇਕੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਕਿਵੇਂ ਭਗਤੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਕਿਥੇ ਹੈ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਵਾਂ ਡੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।’

ਬੂੜਾ—‘ਜੀ ਓਹੋ ਹੀ ਡੇਰਾ ਜੇਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਾ ਹੈ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਦਸਿਆ?’

ਬੂੜਾ—‘ਲੋਕੀਂ ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਰਾਹੀ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਏਧਰ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਗਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਪੁਛ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ‘ਭਾਈ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਜੇ?’ ਉਹ ਆਖਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦੇ ਡੇਰੇ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਾਲਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਬਣੇਗਾ। ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ

ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੂੜੇ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਨੂਰੀ ਨੈਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸੁਟੀਆਂ। ਬੂੜੇ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਵਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਬਾਲਕ ਤੂੰ ਬੁਢਾ ਹੈਂ’ ਬੁਢਾ ਹੈਂ, ਬੁਢਾ ਹੈਂ !’ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬੂੜਾ ਨਾਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ‘ਬੁਢਾ ਜੀ’ ਬੁਢਾ ਜੀ’ ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੰਗਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਕ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਡੰਗਰ ਵੀ ਚਾਰ ਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲਗਨ ਐਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਉਠੀ ਕਿ ਡੰਗਰਾਂ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਨਾ ਥੱਕਦਾ, ਤੜਕੇ ਉਠਕੇ ਝਾੜੂ ਫੇਰਦਾ, ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੱਠੇ ਲਿਆਉਂਦਾ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਦਾ ਤੇ ਜਬਾਨੋਂ ਚੜ੍ਹੇ ਪਹਿਰ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਜਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦਿਆਂ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ‘ਦੇਖੋ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਾਂ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਘਰ ਦਾ ਤੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਿਰਾਸ ਨਾ ਜਾਵੇ।’ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਆਖਿਆ ! ‘ਆਪ ਦੀ ਮੇਹਰ ਚਾਹੀਏ। ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜੇ ਕਰਾਵੇਗੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਮਨੁਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਾਜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।’

੯੪. ਤੀਸਰੀ ਉਦਾਸੀ ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ

‘ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ’ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ।

ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ, 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਆਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜੇ ਆਪ ਹੁਣ ਫਿਰਨ ਨਾ ਜਾਓ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਏਥੇ (ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ) ਰੋਣਕਾਂ ਹਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਡੇਰਾ ਉਜੜ ਜਾਵੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ 'ਇਹ ਡੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਉਜੜੇਗਾ । ਅਸਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਵਸੇਗਾ । ਦੁਖੀ ਜੀਵ ਕਰਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਰਤਾਰ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਰਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੇ । ਸਭੇ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਜਪੋ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਆਏ । ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦਸੂਹੇ ਤੋਂ ਮਕੇਰੀਆਂ, ਹਾਜੀ ਪੁਰ ਰਾਹੀਂ ਉਪਰ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਪਏ । ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਵਾਲਾ ਜੀ ਪਰਬਤ ਉਤੇ (ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ) ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਅਗੇ ਜਵਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੀ, ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਯਾਤਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਖੰਡ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਇਕ ਅਰਜਨ ਨਾਂਗਾ ਸਾਧੂ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ । ਜਵਾਲਾ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਬਲਦੀ ਅਗ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਹੇ ਪੁਜਾਰੀਓ ਇਹ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੇਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਂ ਐਸੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਲੁਕੇ ਖਜਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਬਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਕੋਈ ਕਲਿਆਨ ਕਾਰੀ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜਵਾਲਾ ਜੀ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਜੋ ਇਕ ਮਹਾਨ ਮੰਦਰ

ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ) ਜੇ ਰਤਾ ਮਾਸਾ ਵੀ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੁਟੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਕੇ ਨਾ ਲੈ ਜਾਂਦੇ (ਮਹਿਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਮੰਦਰ ਲੁਟਿਆ ਸੀ) ਦੇਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਰੂਰ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਦੀਆਂ। ਜੇਹੜੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਆਪਣੀ ਰਖਿਆ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਆਂ ਉਹ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਭਲੇ ਲੋਕੇ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਤੇ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਅਰਜਨ ਨਾਂਗਾ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੀ ਉਹ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ। ਅਲਫ ਨੰਗਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਸਤੀ ਤੇ ਮਰਦ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਭੁਖ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਦੁਖਾਂ, ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਸੀ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਤੰਗ ਤੇ ਤੜਪ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਗੇ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਪਹਿਲੀ ਤੇਰੀ ਭੁਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨੰਗਾ ਪਨ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਤੇ ਭੈੜਾ ਹੈ। ਲੀੜੇ ਪਾ।' ਨੰਗਿਆਂ ਰਬ ਨਹੀਂ ਰੀਝਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰੀਝਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਭੁਲ ਇਹ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ਭਗਵਾਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ ਜਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਖੁਦ ਭਗਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤੀਸਰਾ ਲਾਲਚ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਨਾਂਗਾ ਅਤੀਤ ਹੈ, ਪਰ ਧਨ ਤੇ ਕਪੜਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਧਨ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਚੌਥਾ ਤੈਨੂੰ ਕਾਮ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਅਖੀਂ ਘਟਾ ਤਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿ ਤੂੰ ਬਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਚਾਰੀ ਹੈਂ ਇਸਤੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਪਰ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ

ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਦੌਲਤ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਪਰ ਇਸਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸਦਦਾ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਕਾਮ ਤੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਪਤਸਿਆ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਾਮ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਪ ਹੀ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਪੁਣਾ ਛੱਡ ਦੇਹ।

ਇਕ ਸਚੇ ਜੋਤਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਅਰਜਨ ਨਾਂਗਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਝਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗਾ ਤੇ ਰੋ ਕੇ ਸਚ ਬੋਲਣ ਲਗਾ। ਸਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ। ਅਰਜਨ ਨੇ ਨਾਂਗਾ ਪਨ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਤਨ ਨੂੰ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕ ਲਿਆ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਚੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੁਵਾਲਾ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਕੇ ਕਾਂਗੜੇ ਆਏ, ਕਾਂਗੜੇ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦੀ ਚੰਬੇਰਿਆ ਸਤ ਚੰਬਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ।

੯੫. ਚੰਬੇ ਤੇ ਕੁਲੂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ

() ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰਾ ਖੰਡ (ਪਹਾੜਾਂ) ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਿਆ ਸੀ 'ਪੈਰੀਂ ਚਮੜੇ ਦੀ ਜੁਤੀ ਸੀ, ਸਿਰ ਤੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੇਹ ਉਪਰ ਭੀ ਚਮੜਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਥੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੰਬੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਚੰਬਾ (ਅਜ ਕਲ ਹਿਮਾਂਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ) ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਚੰਬਾ ਸ਼ਹਿਰ ਸੀ।

() ਪਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਫਾ ੩੭੦।

ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਭੋਲੇ ਪਹਾੜੀਏ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ। ਸੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੰਦਰ ਸੀ, ਉਸ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਸਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕੌਮੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੇਲਾ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਮੇਲੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣੀਆਂ ਵੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਤੇ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਢੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਦਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਹਿਲਾਈਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪਹਾੜੀਏ ਲੋਕ ਰਾਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ। ਰਾਗ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਕੇ ਝਟ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਇਕ ਤਕੜੀ ਭੀੜ ਜਮਾਂ ਹੋ ਗਈ। ਚੋਖਾ ਚਿਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੀਤਲ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ। ਬਾਪ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਬਾਲਕ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਪ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਵਲ ਦੌੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਰਮ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਤੇ ਭਗਵਾਨ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ) ਸਮਝਦੇ ਜੇ। ਭਲਾ ਦਸੋ ! ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਹਨ ? ਜਦੋਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਫੜਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਤੋੜ ਭੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਣੋ ! ਪੁਰਸ਼ੋ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ—

ਮਾਇਆ ਮੋਹੇ ਦੇਵੀ ਸਭਿ ਦੇਵਾ ॥ ਕਾਲੁ ਨ ਛੋਡੈ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥ ਓਹੁ
ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੨ ॥

ਇਹ ਜੋ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀਆਂ
ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਮਾਇਆ ਮੰਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹਨ । ਚਲਾਕ ਪੰਡਤ ਤੁਸਾਂ ਭੋਲੇ
ਭਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਲੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ
ਗਲ ਯਾਦ ਰਖੋ ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲੈਣਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਰ
ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਜਿਸਨੇ ਮੌਤ ਕੋਲੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ
ਸ਼ਰਨ ਲਗਣ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ,
ਜੇਹੜਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਦਾ ਅਮਰ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ
ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਅੰਗ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬਸ ਐਸੇ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੋ ਜੋ ਨਾ ਮਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਜੰਮਦਾ ਹੈ ।

ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹ ਨਹੀ ਰਹਨਾ ॥ ਨਾਂਮਹ ਭਲੇ ਜਮ ਕਾ
ਦੁਖੁ ਸਹਨਾ ॥ ਮੈ ਧਰ ਨਾਮੁ ਜਿਉ ਰਾਖਹੁ ਰਹਨਾ ॥ (ਗਉੜੀ ਮਃ ੧)

ਰਾਜੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਨਵਾਬ, ਅਮੀਰ ਜੋ ਵੀ ਵਡੇ ਲੋਕ ਦਿਸਦੇ ਹਨ
ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੋ ਖੁਦ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਪੰਡੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ
ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ
ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਦੁਖ ਝਲਣਗੇ । ਓਹੋ ਹੀ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਬਬ
ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਆ ਗਿਆ । ਉਹ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ
ਆਇਆ ਸੀ, ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੇ ਭਾਰੀ
ਰਕਮ ਦੌਲਤ ਵੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਚੀ ਸਾਰੀ ਉਚਾਰਿਆ ।

ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਗਉ ਕਿਆ ਦੇਇ ॥
ਪਾਹਨ ਨੀਰਿ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਬੂਡਹਿ ਤੇਹਿ ॥

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧)

‘ਓ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਏਨ੍ਹਾਂ ਪਥਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਓ, ਰਤਾ ਸੋਚੋ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੰਗਦੇ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੀ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡੋਬ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਮੰਦਰ ਵਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਨੇ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ‘ਹੇ ਅਤੀਤ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਦਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੂਜਯ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਿਉਂ ਕੁਝ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਰਾਜਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਮੁਖੀ ਪੁਜਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਛੇੜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਗੇ ਸਦ ਲਿਆ, ‘ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਂ,। ਮੈਂ ਸਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਝੂਠ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਕੀ ਪਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਟੁਟ ਤੇ ਡੁਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ? ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਨੈਨਾਂ ਦਾ ਨੂਰ ਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਝਾਲ ਨਾ ਝਲ ਸਕਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਗਲ ਨਾ ਅਹੁੜੀ। ਉਹ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਪੁਛਣ ਲਗਾ, ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਭਗਵਾਨ ਕੌਸਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਰਾਈ।

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਭਾਈ ਜਗੁ ਬੂਡੈ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥

ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਹਾਥਿ ਵਡਾਈਆ ਭਾਈ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ 'ਸਤਿਕਾਰ' ਦਾ ਜਾਪੁ ਜਪਾਇਆ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੁਡਾ ਦਿਤੀ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਬਣਿਆ ।

ਚੰਬੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੂਰਬ ਵਲ ਮੁੜੇ ਮੰਡੀ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਮੰਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਤੇ ਹੈ । ਏਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਹੀ ਮੰਦਰ ਹਨ । ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਪੂਜਨੀਕ ਮੰਦਰ ਤਾਰਕਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਰਤ ਮਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਪਾਸੇ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉਪਰ ਹੈ । ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੰਦਰ ਤਕ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਬਨਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਹਨ । ਏਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਵੀ ਪੱਥਰ ਪੂਜਦਾ ਸੀ । ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁਧੂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਪੰਡਤ ਤੇ ਰਾਜਾ ਗਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਮੰਡੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਇਆ । ਭਰਮਾਂ, ਪਖੰਡਾਂ, ਲਾਲਚਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਮੰਡੀ ਰਹੇ, ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਯ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ । ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਛੁਡਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਨੇਕ ਸਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਜੀਵਨ ਚਲਨਾ ਦਸਿਆ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ

ਦਸਿਆ । ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਲੂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਕੂਲੇ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦ 'ਖੀਰ ਗੰਗਾ' ਧਾਰਾ ਤੀਰਥ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਲ ਵਧੇ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਉਪਰ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਨਵੇਂ ਨਜਾਰੇ ਸਨ । ਕਿਧਰੇ ਚਿਟੇ ਦੁਧ ਵਰਗੀ ਬਰਫ ਦੇ ਪਰਬਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੇ ਅਮਰ ਝਰਨੇ ਵਗ ਰਹੇ ਸਨ । ਅਬਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤ ਫੁਲ ਤੇ ਫਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਸਨ । ਜਿਥੇ ਝੀਲ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਕੰਵਲ ਫੁਲਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਹਾੜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਬਾਣੇ (ਲਿਬਾਸ) ਵਖਰੇ ਬੋਲ ਤੇ ਅਡਰੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜਿਥੇ ਜੰਗਲ ਤੇ ਕਕੇ ਰੇਤੇ ਦੇਖੇ ਸਨ ਉਥੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰ ਨਜਾਰੇ ਦੇਖਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ । ਹਿਮਾਲਾ ਪਰਬਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਮਰ ਤੇ ਅਮੁਕ ਖਜਾਨਾ ਹੈ । ਜੜੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਲਕੜੀ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ । ਕੁਲੂ ਇਲਾਕਾ ਬਹੁਤ ਬਾਗਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਉਨ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਹੈ ।

੯੬. ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਪਰ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ! ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਦਲ ਤੁਰਕੇ ਸਾਰੀ ਜਵਾਨੀ ਪੰਧ ਕੀਤਾ ਥੱਕੇ ਨਹੀਂ ਅੱਕੇ ਨਹੀਂ ਨਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹੇ । ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਬਰਖਾ ਜੰਗਲਾਂ ਮੈਦਾਨਾਂ ਤੇ ਰੇਤਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਤਾਰੇ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰੇ ਉਪਕਾਰੀ ਬਾਬੇ ਦੇ ਤਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਿਣਤ ਹਨ । ਅਜ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਹਨ ਫਿਰ ਭੀ ਲੋਕ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਧੰਨ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾਤਾ ਇਕ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਪਰਬਤ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਦਰਿਆ ਖੱਡ

ਤੇ ਤਿਲਕਵੀਂ ਚਟਾਨ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ। ਭੁਖ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦੀ, ਥਕੇਵਾਂ
 ਨਹੀਂ ਪੋਂਹਦਾ, ਕੁਲੂ ਤੇ ਸ਼ਿਮਲਾ, ਡਿਗ ਸੋਈ, ਨਾਹਨ ਡੇਹਰਾ
 ਦੂਨ ਤੇ ਟੀਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੀ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਹਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ,
 ਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ'
 ਸਤਿਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਪੱਥਰ, ਜੜ੍ਹ ਬੂਟੇ ਤੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ
 ਉਪਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਈਸਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, 'ਮੇਰੀ ਭੇਡੋ ਮੇਰੇ ਕੋਲ
 ਆਓ, ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਘਾਹ ਦਸਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦਾਤੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨੇ
 ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਸਗੋਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਘਰ ਦੇ
 ਧੰਦੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਓਥੇ ਹੀ ਤਾਰਿਆ। ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ
 ਨਾਲ ਇਕ ਪਰਬਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੀ
 ਉਤਰਾਈ ਉਤਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੇਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਫੁਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ
 ਬਰਫ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੱਥ ਪੈਰ ਠੰਢ ਨਾਲ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਰਨਾ
 ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਨਥੱਕ ਬਾਬਾ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਉਚਾਈ
 ਉਤੇ ਭਾਗੀਰਥ ਨਦੀ ਤੇ ਗੰਗੋਤਰੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਤੇ
 ਥਲ ਹੀ ਥਲ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ, ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪੰਧ ਕਰਕੇ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਟਿਕਾਣੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ। ਓਹ ਅਸਥਾਨ ਸੀ ਸੁਮੇਰ
 ਪਰਬਤ (ਕੈਲਾਸ਼) ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਤਾ ਤੋਂ ੨੨ ਹਜ਼ਾਰ
 ਫੁਟ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਨੇੜੇ ਹੀ ਝੀਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਹੰਸਾਂ ਦੀ ਝੀਲ
 ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਝੀਲ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਜਿਸ
 ਝੀਲ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜੇ ਭਰਾ ਪਾਂਡਵ ਏਸੇ ਝੀਲ
 ਤੋਂ ਜਲ ਪੀਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ (ਸੁਮੇਰ) ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਰਫ
 ਵਿਚ ਦਬੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਪਹਿਲਾ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਕਿਨਾਰੇ
 ਪਹੁੰਚੇ ਝੀਲ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨੀਲਮ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਹੰਸ ਤਰ ਰਹੇ
 ਸਨ। ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਚਿਟਾ, ਲਾਲ ਤੇ ਗੁਲਾਬੀ ਕੰਵਲ
 ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਝੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਝੀਲ ਦੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪਿਆਰ

ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਨ, ਕੁਦਰਤ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਵਿਚ ਨੱਚ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਉਪਰ ਬੈਠੇ ਸੰਤ, ਜੋਗੀ, ਸਾਧੂ ਤਪਸਵੀ ਤੇ ਓਹ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਜੋ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਐਕੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ, ਜੋ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਜੋ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਤੇ ਦੁਖਾਂ ਭਰਿਆ ਸਮਝਕੇ ਛੱਡ ਆਏ, ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਲਭਣ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੋਰ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਧੂ ਭੇਸ ਆਸਰੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਡਰ ਦੇਕੇ ਲੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਲੇ 'ਸੋਮ ਰਸ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ' ਸਮਝਕੇ ਪੀਤੇ ਜਾਣ ਲਗੇ। ਮਨ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਬਾਬੇ ਡਿਠੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨਵੈ ਖੰਡ ਜਿਥੈ ਤਕ ਆਹੀ ॥ ਫਿਰਜਾ ਚੜੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰ ਸਿਧ
ਮੰਡਲੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਈ ॥ ਚੌਰਾਸੀਹ ਸਿਧ ਗੋਰਖਾਦਿ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗਿਣਤੀ
ਵਰਤਾਈ ॥ ਸਿਧ ਪੁਛਣ ਸੁਣ ਬਾਲਿਆ ਕੌਣ ਸਕਤਿ ਤੁਹਿ ਏਥੇ ਲਿਆਈ ॥
ਹਉ ਜਪਿਆ ਪਰਮੇਸਰੋ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਮੰਗ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥ ਆਖਨ ਸਿਧ ਸੁਣ
ਬਾਲਿਆ ਆਪਣਾ ਨਾਉ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਬਤਾਈ ॥ ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਨਾਥ ਜੀ ਨਾਨਕ
ਨਾਮ ਜਪੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਨੀਚ ਕਹਾਇ ਉਚ ਘਰ ਆਈ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਬਾਰੇ ਸਚੀ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮਹਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤਪਰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਲ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇਨੇ, ਬਾਬੇ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ (ਭਾਰਤ) ਦੇ ਨਵਾਂ ਖੰਡਾਂ (ਹਿਸਿਆਂ) ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ, ਮੁੜ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਜਾ ਚੜੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਦਿਸੀ। ਉਹ ਸਿਧ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਸਨ ਪਰ ਮੁਖੀ ਸਿਧ ੮੪ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਭੰਗਰ, ਸੰਗਰ, ਲੰਗਰ, ਝੰਗਰ, ਊਰਮ, ਧੂਰਮ, ਕਨੀਫਾ, ਹਨੀਫਾ, ਲਹੁਰੀਖ, ਸਾਗਰ, ਮੰਗਰ ਰਾਜੀਰਤਨ, ਪੂਰਨ ਨਾਸਕਾ, ਬਿਬਾਲਕਾ, ਜਾਲਕਾ, ਖਿੰਬੜਾ, ਸੁਰਤ ਸਿਧ, ਨਿਰਤ ਸਿਧ, ਕੇਵਲ ਕਰਣ, ਸਿਮਪਤਾ, ਗੋਨਗਲ, ਅਮਰ ਨਿਧ, ਚਤਰ ਬੈਨ, ਰਾਇ ਐਨ, ਕੋਲ ਕਰਨ, ਐਘੜ, ਪਰਬਤ ਈਸਰ, ਭਰਬਰੀ, ਭੂਤਵੇ, ਕਰਨਸੇ, ਸੰਭੂ ਅਛਰ ਦੇਨ ਪਲਕ ਨਿਧ ਪਿਪਲਕਾ ਸੋਰਮਾ ਗਿਰਬੋਧ ਸਾਲਕਾਂ ਕੈਸਰ ਕਰਨ ਗੋਲਸਾ ਅਗਨਿ ਧਾਰ ਮੁਕਤੀਸਰ ਚਲਨਿ ਨਾਚਤੇ ਸੂਰ ਐਨ ਸਿਧ ਐਨ ਗਿਰਵਰ ਜੋਤ ਲਗਨੀ ਜੋਤ ਮਗਨੀ ਬਿਮਲ ਜੋਤ ਸੀਤਲ ਜਲ ਅਘਰਘਰ ਤੁਲਸ ਜੋਗ ਪਤ੍ਰਪਾਨ ਅਕਾਲਨਿਰ ਡੋਲਸਰ ਰਾਮਕੂ ਵਰ ਕਿਸ਼ਨਕਵਰ ਬਿਸਨ ਪਤਿ ਸ਼ੰਕਾਰ ਜੋਗ ਬ੍ਰਹਮ ਜੋਗ ਮੀਰ ਹੁਸੈਨੀ ਪੀਰ ਜੰਬੀਲ ਕਵਲ ਨੈਨ ਕਵਲ ਨੈਨ ਸੁਰਸ੍ਰੁਤੀ ਗੁਵਰਧਨ ਸੈਨ ਗੁਫਾਬਾਸੀ ਅਕਲ ਨਾਪੀ ਕਲਕ ਸੰਗੀ ਇਕ ਰੰਗੀ ਕੇਵਲ ਕਰਮੀ ਦਾਸੀ ਕੁਲ ਬਿਬਾਸੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਜੋਗ ਦੰਤੀ ਜੋਗਰਹੰਗੀ ਈਸ ਪਰੰਗੀ ਆਪ ਰੂਪੀ ਕਲਮ ਧੂਪੀ ਰਹੀਮ ਜੋਗੀ ਖਲਾਸ ਮੁਗਲਾ ਕੰਦ ਜੋਗੀ ਸੰਤਲਕਾ ਜੋਗੀ ਬਚਿਤ੍ਰ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਸਿਧ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਤੇ ਭਰਬਰੀ ਕੋਲ ਪੁਜੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਹੀ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰ ਗਏ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਬਾਕੀ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਉਹ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆਪਣੇ ਅਡਿਆਂ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿਧ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਸਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਕੈਲਾਸ ਪਰਬਤ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਇਕ ਤਾਂ ਇਲਾਕਾ ਬਰਫਾਨੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਸੀ ਜੰਗਲਾਂ ਖੰਡਾ ਤੇ ਪਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਲਕਣੀਆਂ ਖਤਰਨਾਕ ਚਟਾਨਾਂ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਹੋਕੇ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਖਤਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਸਿਧ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਹੇ ਬਾਲਕੇ’ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਵਡੇਰੀਆਂ ਸਨ) ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸ, ਕੇਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੌਖਾ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਪਿਆ ਹੈਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਤ ਲੋਕ (ਮੈਦਾਨੀ) ਇਲਾਕੇ) ਤੋਂ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮਨੁਖ ਜਿਥੇ ਚਾਹੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੇ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਮਨੁਖ ਵਸਦੇ ਹਨ ਬਾਕੀ ਰਾਹੀਂ ਏਥੇ ਪੁਜਣ ਦੀ ਗਲ, ਆਖਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਏਥੇ ਆਏ ਜੇ? ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।’

ਸੰਗਰ ਸਿਧ—‘ਅਸਾ, ਕੋਲ ਤਾਂ ਜੋਗ ਦੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਉਡਕੇ ਕੋਈ ਤੁਰਕੇ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚ ਪਏ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਅੰਨ ਨ ਖਾਈਏ ਤਦ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਹੀ ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਏਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹਾਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੇਰਾ ਕਰਤਾਰ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭੰਗਰ ਜੋਗੀ—ਕਿਹੜੀ ਸਿਧੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਪ ਸਾਧਿਆ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਤਪ ਸਾਧਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਭਿੱਠੀ ਵਿਚ ਸੁਟਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ਸੀ। ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਵਸਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ।’

ਭੰਗਰ—ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਨਾਨਕ !

ਸਾਰੇ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਬਾਨੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਬਿਨਾ ਸਰੀਰ ਤਪਾਏ ਦੇ ਇਸ ਨੇ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ—ਬਿਲਾਸ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ। ਇਕ ਸਿਧ ਬੋਲਿਆ ‘ਭਲਾ ਇਹ ਦਸੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਵਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਤਾ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਬੋਲੇ— ਕਮਜ਼ੋਰੋ ਡਰਾਕਲ ਮੌਤ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਂ ਬਾਪ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰਾਂ ਧੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਏਥੇ ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਲੁਕੇ। ਦਸੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਤ ਲੋਕ (ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਸ ਨੀਕਾਂ) ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੁਛੋ !’ ਏਥੇ ਆਕੇ ਅੰਧੇਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਜੇ। ਪਹਾੜੀ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਕੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਕੇ ਆਪ ਅਨੰਦ ਲੁਟ ਰਹੇ ਜੇ। ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਭਗਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਭੈੜੇ ਜੇ।’ ਨਿਰਭੈਤਾ ਭਰੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਝਾੜ ਸੁਣਕੇ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਥੰਮ ਬਿੜਕ ਗਏ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗੇ ਇਹ ਜਰੂਰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਜੇ ਕਿਤੇ ਜੋਗੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਧਾਂ ਦਾ ਪੰਥ ਬਹੁਤ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਚੇਲਾ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁਵਾਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਤੇ ਜੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਚੇ ਤੇ ਕੌੜੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਸਾਂ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਦਸੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਮਾਤਲੋਕ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਚਿਰਾਂ ਦੇ ਏਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਾਂ।’ ਸਿਧ ਜੀ ! ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਹੈ ਤੇ ਕੂੜ ਹਨੇਰਾ। ਜਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਝੂਠ ਠੱਗੀ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਅਧਰਮ ਤੇ ਲਾਲਚ

ਤੇ ਲਾਲਚ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਤੁਸਾਂ ਜਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸਨ, ਦੇਵੀਆਂ ਸੀ ਓਹ ਸਭ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਆ ਲੁਕੇ ਨੇ। ਸਰਦੀ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੰਡੇ ਖਾਂਦੀ ਲੋਕਾਈ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਮੁਖੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਸਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਜੁੰਮੇ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਚਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਉਸ ਉਤਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕਲਿਆਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਜ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ ॥ ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਂਵਦੇ
ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ ॥ ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨ ਕੂੜ ਕੁਸੱਤ
ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਈ ॥ ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇੰਦੇ ਨਚਨ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਬਿਧ ਭਾਈ ॥
ਸੇਵਕ ਬੈਠਣ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰ ਉਠ ਘਰੀਂ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ ॥ ਕਾਜੀ ਹੋਏ
ਰਿਸ਼ਵਤੀ ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕ ਗਵਾਈ ॥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖੇ ਦਾਮ ਹਿਤ ਭਾਵੈ ਆਇ
ਕਿਥਾਉ ਜਾਈ ॥ ਵਰਤਿਆ ਤਾਪ ਸਭਸ ਜਗ ਮਾਹੀ ॥

ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਲਹੁਰੀਪਾ ਬੜਾ ਚਲਾਕ ਤੇ ਰਿਧੀ ਸਿਧੀ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ ਸੀ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ ਮੇਰਾ ਖੱਪਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਹ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ ਹੈ ਓਥੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੇ ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤਾੜ ਗਏ ਕਿ ਸਿਧ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਚਲੀਏ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਵਾਂਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੱਪਰ ਹਥ ਲਿਆ ਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰੇ। ਉਧਰ ਲਹੁਰੀਪਾ ਨੇ ਜੋਗੀ ਸਿਧ ਨਾਲ ਝਰਨੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਜਵਾਹਰਾਤ ਖਿਲਾਰ ਦਿਤੇ। ਉਸਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਜੀ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਗੇ । ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਇਕਠੀ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭੁਲ ਜਾਣਗੇ । ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੱਡੇ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚੇ । ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮਾਯਾ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ । ਮਾਯਾ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਖਿਲਰੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ । ਮੁਸਕਰਾਉਂ ਹੋਏ ਆਖਣ ਲਗੇ ‘ਵਾਹ ਮੇਰੇ ਕਰਤਾਰ ! ਤੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ । ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਯਾ ਨਾਗਨੀ ਨੇ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ। ਇਹ ਮਰਕੇ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਮਾਯਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਵੇਗੀ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਯਾ ਦੇ ਨਖਰਿਆਂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ । ਉਹ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਏ । ਜਾ ਆਖਿਆ ਝਰਨੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਾਯਾ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ, ਖਾਲੀ ਪੱਪਰ ਲੈਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ ।’ ‘ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਜੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਜਵਾਹਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਖਪਰ ਭਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮਾਯਾ ਸੱਪਾਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਖਾਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਛੱਡਣ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਿਰਲੇਪ ਨਹੀਂ ਹੋਈ । ਭਰਥਰੀ ਜੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਜੇ, ਤਪਸਿਆ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜੋਗਾ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਿਖੀਆਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੇ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ—ਮੇਰਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜੇ, ਤਾਂ ਲੈ ਸੁਣੋ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ)—

ਖਟ ਮਟੁ ਦੰਹੀ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਅੰਤਰਿ ਜਾਈ ॥ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੀਨਾ ॥ ਗੁਰਬਚਨੀ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਪਤੀਣਾ ॥੧॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਈਐ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਮੇਰੀ ਦੇਹੀ ਛੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ (ਮਟੁ) ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਜੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਅਨਹਦ ਆਤਮਾ ਜਾਗ ਉਠੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਨਹਦ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ (ਧੁਨੀ) ਨੂੰ ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਹੇ ਜੋਗੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਿਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਸੁਰਤ ਸਦਾ ਹਰੀ ਹਰਿ ਜਪਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਉਸ ਦਾਤੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਬਿਵਰਜਿ ਸਮਾਏ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਭੇਟੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਾਮ ਰਤਨੁ
ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਹੀਰਾ ॥ ਤਿਤੁ ਰਾਤਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਧੀਰਾ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਰੋਗੁ ਨ
ਲਾਗੈ ॥ ਰਾਮੁ ਭਗਤਿ ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ਜਮੁ ਜੰਦਾਰੁ ਨ ਲਾਗੈ ਮੋਹਿ ॥

ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਸੋਹਿ ॥ ੩ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗਿ ਰਹੇ
ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਅੰਤਰਿ ਪਾਈ ॥ ੪ ॥

ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਲਾਲਚੀ ਦਸਦੇ ਜੇ, ਅਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਵਰਜ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਬਹੁਮੁਲਾ ਹੀਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ, ਉਸੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਮਨ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਡੋਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਧੇ ਇਹ ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਹੈ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦਿਲੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹੇ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡੰਡਾ ਸਿਰ ਵਜਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਨਰਕ ਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਦੇ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਝਲੀਏ, ਪਰਮਾਤਮਾ

ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹਸਦੇ ਜੇ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਿਉਂ ਹਾਂ ? ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਤੇ ਪਹਿਰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਮਤ (ਮਨੁਖਤਾ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗਤੀ (ਰੀਤ) ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਲਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਜੋਗ ਜਾਂ ਤਪਸਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਅਲਿਪਤ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰੇ ॥ ਤਸਕਰ ਪੰਚ ਸਬਦਿ ਸੰਘਾਰੇ ॥ ਪਰ
ਘਰ ਜਾਇ ਨ ਮਨੁ ਡੋਲਾਏ ॥ ਸਹਜ ਨਿਰੰਤਰਿ ਰਹਉ ਸਮਾਏ ॥੫॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਜਾਗਿ ਰਹੇ ਅਉਧੂਤਾ ॥ ਸਦ ਬੈਰਾਗੀ ਤਤੁ ਪਰੋਤਾ ॥ ਜਗ ਸੂਤਾ ਮਰਿ ਆਵੈ
ਜਾਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੬ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਵਜੈ ਦਿਨ
ਰਾਤੀ ॥ ਅਵਿਗਤ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤੀ ॥ ਤਉ ਜਾਨੀ ਜਾਸਬਦਿ ਪਛਾਨੀ ॥
ਏਕੋ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਨਿਰਬਾਨੀ ॥ ੭ ॥ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਸਹਜਿ ਮਾਨੁ ਰਾਤਾ ॥ ਤਜਿ
ਹਉ ਲੋਭਾ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ॥ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਅਪਨਾ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਨਾਨਕ ਦੂਜਾ
ਮੇਟਿ ਸਮਾਨਿਆ ॥ ੮ ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੧)

ਸਿਧੋ ! ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰਫਾਨੀ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਜੇ। ਸਾਨੂੰ ਹਨੇਰੀਆਂ ਤੇ ਬਰਫਾਨੀ ਗੁਫਾਵਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਿਰਲੋਪਤਾ ਰੂਪ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਇਕਲੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲਿਵ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਤਰਲੇ ਲਏ ਹਨ ਉਹ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਾਰ ਲਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਾ ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਪਰਾਇਆਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਪਰ ਵਸਤੂ ਦੇਖਕੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਡੋਲਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤਾਂ ਸਹਜ ਪਰੇਮ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਲਿਵ ਵਾਲੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਾਗ

ਪਏ ਹਾਂ, ਮਨ ਸੁਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਓਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲ ਭੇਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਿਧੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਅਨਹਦ ਧੁਨ ਸਦਾ ਵਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਓਹੋ ਹੀ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਹੋਵੇ। ਓਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝ ਚੁਕੇ ਹਾਂ।

ਜਦੋਂ ਅਫੂਰ ਸਮਾਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦੋਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨ ਭਜਨ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਲੋਭ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚੇਲੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਘਾਟੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੂਈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਅਸਾਂ ਦਾ ਗੁਰ ਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਸੱਚਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਜਰੂਰ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਸਿਧਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਐਸੇ ਵੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੰਮੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਜੋਗ ਸਿਧੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੈਣ ਤੇ ਧੌਣਾਂ ਗੁਰਦਰਨਾਂ ਵਲ ਝੁਕ ਗਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਭੁਲੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਰਾਹ ਦਸਣ ਵਾਸਤੇ ਇਉਂ ਆਖਿਆ—‘ਭਾਈ ਸਿਧੋ, ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਸਿਧ ਜੋਗੀ,

ਮੁਨੀ ਜਾਂ ਸੰਤ ਬਨਣ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵੇਹਲੇ ਬੈਠਕੇ ਅਮਲ ਤੇ ਨਸ਼ੇ ਖਾ ਪੀ ਕੇ, ਮੰਗਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਕਲਿਆਣ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਬੇਅਰਥ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਜਾਵੇ, ਮਨੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮਨੁਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸਿਧ ਜੋਗੀ ਆਮ ਮਨੁਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਰਖਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਮ ਮਨੁਖਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਭੋਲੇ ਅਤੇ ਭੁਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਦਾਨੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਾਪ, ਕੁਕਰਮ ਤੇ ਅਧਰਮ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਜਗਤ ਕਲਿਆਣ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰੋ। ਹਾਕਮਾ ਤੇ ਭੁਲੜ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਵੋ ਕਿ ਉਹ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰਨ। ਜੇ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਵੋ। ਰਾਜ ਦੇ ਜਾਲਮ ਕਰਮ ਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰ ਲਵੋ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਲੁਕ ਕੇ ਦਿਨ ਕਟਣੇ ਇਹ ਕਿਧਰ ਦਾ ਸਾਧੂ-ਪੁਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਹੈ—

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ॥ ਧਰਮ ਪੰਥ ਕਰਿ ਉਡਤਰਿਆ ॥ ਕੂੜਅਮਾਵਸ ਸਚੁ
ਚੰਦਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥ ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ਆਧਰੈ ਰਾਹੁ ਨ
ਕੋਈ ॥ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥
(ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਮਃ ੧)

ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ ! ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਜਾ ਦੀ ਜਾਨ ਮਾਲ ਤੇ ਇਜਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਰਖਣ ਪਰ ਉਹ ਖੁਦ ਲੁਟਦੇ, ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੀਆਂ ਬਹੂ-ਬੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਜਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਕ ਵਿਚ ਰੋਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਹੂ ਤਿਹਾਈ ਛੁਰੀ ਹੈ ਅੰਸੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਤਾਂ ਖੰਭ ਲਾਕੇ ਕਿਤੇ ਉਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਰਮ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਕਿਤੇ ਹਸਦਾ ਮੁਸਕਰਾਂਦਾ

ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੂੜ (ਝੂਠ ਤੇ ਠੱਗੀ) ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸਾਰੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਉਪਰ ਛਾਇਆ ਹੈ। ਸੱਚ—ਜੋ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿਤੇ ਲਭਦਾ ਨਹੀਂ ਓਹ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੋਕਾਈ ਭਾਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਭਾਲ ਭਾਲ ਕੇ ਲੋਕਾਈ (ਜਨਤਾ) ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਨ ਵਾਸਤੇ ਬਨੌਟੀ ਸਾਧੂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਹਨ, ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੁਦ ਸੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਓਹ ਆਪ ਵੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਰੁਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਦਸੋ ਸਿਧੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਵੇਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਰਾਹ? ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੁਸਾਂ ਜਿਹੇ ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟੇਗਾ। ਕੀ ਏਥੇ ਆਕੇ ਤੁਸਾਂ ਲਾਲਚ, ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਕਾਮ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਪੰਜੇ ਚੋਰ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ, ਨੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ।’

ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਇਹ ਗਲ ਕੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਭੋਗਦਿਆਂ, ਜਗਤ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਵੇਂ ਕਲਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹਲ ਮੈਂ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਮਨੁਖ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਜ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੰਵਲ ਫੁਲ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਫੁਲ ਕਦੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਜਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਉਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਖੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਤੇ ਅਰੋਗ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਖੁਰਾਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਐਨਾ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਵੇ। ਹਥਾ ਨਾਲ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ

ਪਰ ਮਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਚੰਗੇਰਾ ਸਾਧਨ ਹੈ

ਨਾਮੇ ਰਤੇ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਚਿ ਰਹੇ ਸਮਾਇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਜੋਗ
ਜੁਗਤਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖ ਦੁਆਰ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤ੍ਰਿਭਵਨ
ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੩੨ ॥ (ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ)

ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਚਾਈ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਠੰਢਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਅਗਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਦਾ ਤਪੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸਚੁ
ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਬੋਲੈ ਸਭੁ
ਵੇਕਾਰੁ ॥ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਕਉ ਜੈਕਾਰੁ ॥ ੩੩ ॥ (ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ)

ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਚਰਚਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟਿ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸਿਧ ਗੋਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਜੇ ਕਿ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੱਗ, ਭੁਖ, ਦੁਖ ਨਾਲ ਤਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਸੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ, ਮੋਹ ਹੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਵਾਲੇ ਇੰਦਰੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਇਛਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਹ ਤਪ

ਨਹੀਂ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪੇ ਹੀ ਤਪੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੇ ਸਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਮਾੜਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਦਾ ਚੰਗੇ ਰਬੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਮਨ ਦੇ ਹੋਰ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਭਾਈ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, । ਉਹ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਜੋਗੀ ਭਰਮਾਏ ਸੰਨਿਆਸੀ ਛਿਅ ਚਾਰਿ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਜੋ ਮਰੈ ਜੀਵੈ ਸੋ ਪਾਏ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਸਭਿ ਦੂਜੈ ਲਾਗੇ ਦੇਖਹੁ ਰਿਦੈ ਬੀਚਾਰਿ॥ ਨਾਨਕ ਵਡੇ ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਜਿਨਿ ਸਚੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥੩੮॥ (ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ ਮਃ ੧)

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੁਛੋਗੇ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਕਿਥੋਂ ਸਿਖੀਏ? ਕੌਣ ਦਸੇ ਕਿ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਿਸਤਰਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਇਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਉਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਜੋਗ ਜੁਗਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੰਥ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਸ ਦੇ ਹਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੋਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਹੜੇ ਸਬਦ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹੋਰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੀ ਮੋਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਸਚ ਸਮਝ ਲਵੋ ਉਹੋ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਤੇ ਪੂਜਨ ਜੋਗੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਸਾਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਏਹੋ ਜੇ ਸਿਧ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਚੀ ਰੀਤੀ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ, ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰ

ਨਾ ਬਣੇ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਈ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਖੀ ਬਣੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਚਾ ਗਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਕਈ ਸਿਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ । ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਖਿਲਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਤਿ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਵੀ ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਏ ਹਨ । ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਅਜੇ ਤਕ ਕੈਲਾਸ਼ (ਸੁਮੇਰ) ਪਰਬਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਰਿਖੀਆਂ, ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਤੀਰਥ ਦੇਖੇ । ਪਿਛੇ ਮੁੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਚੀਨ ਤੇ ਤਿਬਤ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ।

੯੭-ਚੀਨ ਤੇ ਤਿਬਤ ਦਾ ਦੌਰਾ

ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਿਧ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਛੁਟੇਰੀ ਸੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਕੜਾ ਪੰਧ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਏ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਪਾਲ, ਤਿੱਬਤ ਤੇ ਉਤਰੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਬੁਧ ਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜੋਰ ਸੀ । ਬੁਧ ਮਤ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਤਮਾਮ ਮਤ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉਪਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਆਖਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਚੀਨ ਤੇ ਤਿਬਤ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਉਸ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸਿਕਮ, ਭੂਟਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਨਦੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਭਾਬੀ ਸੂਡਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤਕ ਗਏ । ਨਦੀਆਂ ਚ ਕਈ

ਜਾਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਅਜੇ ਵੀ ਰਵਾਜ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਉਤੇ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਮੁਰਦਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬੁਤ ਵਿਚੋਂ ਰੂਹ (ਆਤਮਾ) ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਤਨ ਮਿਟੀ ਹੋ ਗਿਆ ਮਿਟੀ ਤਨ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੂਜੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾੜ ਨੱਪ ਦਿਓ ਉਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ । ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛਡਕੇ ਸਚੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਉਤਰੀ ਚੀਨ ਵਲੋਂ ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਿੱਬਤ ਵਲ ਮੁੜ ਪਏ । ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ । ਲਾਸ਼ਾ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੇ ਬੁਧ ਤੇ ਚੀਨੀ ਧਰਮ ਮਿਲੇ ਜੁਲੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ । ਏਥੇ ਵਡੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਂਬੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਲਾਂਬੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਓਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਬੁਧ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਓਹ ਲੋਕ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸਨ । ਨਾਸਤਕ ਸਨ ਓਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਜੀਵ ਮਰਦਾ ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਸਿਧ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਉਸ ਤੋਂ ਇੰਝ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਸਚਖੰਡ ਨੇੜੇ ਹੈ । ਓਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਈ ਜੋਜਨ ਉਪਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ । ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤਰ ਵਲ ਲੇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਤੁਰੇ । ਲੇਹ ਵਿਚ ਵੀ ਬੁਧ ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਡਾ ਸੀ । ਲੇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ । ਏਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਲੇਹ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ, ਹਰੀਆਂ, ਫਲਾਂ ਤੇ ਕੇਸਰ ਭਰੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਲ ਉਤਰ ਆਏ । ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਵਰਗ ਹੈ । ਏਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਭੋਲੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ । ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਫਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸਨ । ਬਹੁਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ

ਤੇ ਰਾਜਪੂਤ ਡੋਗਰੇ ਸਨ । ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੇ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਓਹ ਲੋਕ ਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਨੂੰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ । ਜੀਵਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਚੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, ਸਤਯ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨੋਂ ਮੁੜ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਓਹੋ ਹਿੰਦੂ ਛੇਵੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਹੋ ਗਏ ।

੯੮ ਕਮਾਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੰਤ ਨਾਗ ਤੋਂ ਮਟਨ ਪਹੁੰਚਕੇ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਚਸਮੇ ਉਤੇ ਬਰਾਜ ਗਏ । ਮਾਰਤੰਡ ਦਾ ਚਸਮਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ, ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਮਿਠੇ ਜਲ ਵਾਲਾ ਚਸਮਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਲਾਗੇ ਭਾਗ ਭਰੀ ਧਰਤੀ ਸੀ । ਹਰੇ ਘਾਹ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ । ਬਾਂਸ ਦੇ ਮਸਤ ਝੂਲਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਅਯਾਲੀ ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਾਰਦੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਅਯਾਲੀਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਪੰਜ ਹੋਰ ਪੁਰਸ਼ ਉਸ ਨਾਲ ਹਨ । ਸਭ ਵਾ ਬਾਣਾ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ । ਮੋਹਰੇ ਬੈਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਨਿਰਾ ਨੂਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ, ਮਿਠੀ, ਰਸੀਲੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਚੰਗਿਰਦੇ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ ਹੈ । ਰਾਗ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਜਹਿਰੀਲੇ ਸਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੁਰਸ਼ ਕੇਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਹਨ ਅਯਾਲੀ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ । ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ । ਅਖਾਂ ਅੱਡੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ । ਮਲੇ ਮਲੀ ਗੋਡੇ ਝੁਕ ਝੁਕ ਗਏ । ਪੁਨਾਮ ਕਰਕੇ ਬਿਨਾ

ਖੜਕਾ ਕੀਤੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਰਬੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ, ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ, ਕੀਲੇ ਗਏ, ਉਹ ਲੇਟ ਗਏ, ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਤੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਮਗਨ ਹੋਏ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ ਝਟ ਪਟ ਉਠੇ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁਧ ਚੋਇਆ ਫਲ ਤੋੜਕੇ ਲੈ ਆਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਰਖਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਅਚਵੇ ! ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਖਾਵੋ ਪੀਵੋ ! ਇਹ ਵੀ ਦਸੋ ਦੇਵਤੇ ਜੇ ਕਿ ਪੁਰਸ਼ ? ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਏ ਜੇ ਕਿ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਿ ਵਸਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਵਿਚੋਂ ।’

ਜਿਵੇਂ ਭੀਲਨੀ ਨੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਮੁਹਰੇ ਬੇਰ ਲਿਆ ਰਖੇ ਸੀ ਤੇ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਬਿਨਾ ਝਿਜਕ ਛਕ ਲਏ ਸਨ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਯਾਲੀਆਂ ਦੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛੀ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਪੁਛਿਆ ਦੁਧ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਆਪ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਲਾਇਆ ਫਲ ਖਾਧੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ। ਰੋਟੀ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਖਾਂਦੇ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ ਤੇ ਥੋੜਾ ਸੌਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜ—ਮਾਨ ਰਹੇ। ਅਯਾਲੀਆਂ ਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਬਰਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਕੋਈ ਵਲੀ ਆਇਆ ਹੈ ‘ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ’ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸੀਤਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਉਣ ਲਗੇ ਤੇ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮਾਲ ਨਾਮ ਦਾ ਸੂਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਪਮਾ ਸੁਣਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਵਾਂਗ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਮਾਲ ਏਧਰ ਉਧਰ ਨਸਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ

ਤੜਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਖੁਦਾ ਦਾ ਢੰਢਾਉ ਮਾਰਤੰਡ ਚਸ਼ਮੇ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਾਰ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਆ ਗਈ। ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਉਹ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੀਜ਼ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਸਾਗਰ ਮਹਿ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਮਹਿ ਸਾਗਰੁ ਕਵਣੁ ਬੁਝੈ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ॥ ਉਤਭੁਜ ਚਲਤ ਆਪਿ ਕਰਿ ਚੀਨੈ ਆਪੇ ਤਤੁ ਪਛਾਣੈ ॥ ੧ ॥ ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਬੀਚਾਰੈ ਕੋਈ ॥ ਤਿਸ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਪਰਮਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਿਨ ਮਹਿ ਰੈਣਿ ਰੈਣਿ ਮਹਿ ਦਿਨੀਅਰੁ ਉਸਨ ਸੀਤ ਬਿਧਿ ਸੋਈ॥ ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਹੋਈ॥ ੨॥ ਪੁਰਖ ਮਹਿ ਨਾਰਿ ਨਾਰਿ ਮਹਿ ਪੁਰਖਾ ਬੁਝਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ॥ ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਮਨ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਗੁਰਭਾਈ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਿਨ ਏਕ ਸਬਦਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ (ਰਾਮਕਲੀਮਃ੧)

ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਕੇ ਕਮਾਲ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—‘ਮੇਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਸੋ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੈ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਹਨ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਛੋਟੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਚਲਿਆ ਤੇ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਿਆਂ ਉਹੋ ਸਮੁੰਦਰ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਵਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਫਿਰ ਬਦਲ ਬਣਿਆਂ ਤੇ ਬਦਲ ਬੂੰਦਾਂ ਬਣਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਰਸਿਆ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਾਗਰ ਤੇ ਬੰਦਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਦੋ ਰੂਪ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਗਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਹਿਸੇ ਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹਨ। ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਮਾਯਾ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਦੋ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਦਾਤਾ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ)

ਹੀ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਨ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬੈਕੁੰਠ ਸਵਰਗ ਜਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਦੇਖੋ ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦਾ ਫੇਰ ਹੈ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ਜੇ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੋ ਅਡਰੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਦੇ ਏਕੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਜਦੋਂ ਬਚੇ ਦੀ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਆਪਣਾ ਦੁਧ ਤੇ ਲਹੂ ਬਲੀਦਾਨ ਕਰਕੇ ਬਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਹੁਟੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਦ ਕੋਲੋਂ ਬਚੇ ਦਾ ਦਾਨ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਅੰਸੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਕਣੀਆਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਹਨ ਅੱਡ ਵੀ ਹਨ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕਲਾ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਭੇਦ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ ਇਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। 'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣ।' ਖੋਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁਖ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਓਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਓਹ ਘਰ ਛਡਕੇ ਬਾਹਰ ਦੁੰਡਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ।

ਕਮਾਲ (ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਕੇ)—ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੇਹੜਾ ਚੰਗਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨੀ

ਬਖਸ਼ੋ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ! ਤੁਸਾਂ ਦਾ !

ਇਉਂ ਵਿਲਕੜੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਆਖਦਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਮਾਲ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਧ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਸੇ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੁਕ ਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਕਮਾਲ ! ਲੈ ਸੇ ਖਾ ਲੈ ਤੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ ! ਅਨਦਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਖਲਕਤ ਤੇ ਬਨਾਸਪਤੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇਖਣਾ।'

ਕਮਾਲ ਨੇ ਸੇ ਫੜਕੇ ਖਾ ਲਿਆ। ਸੇ ਖਾਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। 'ਕਰਤਾਰ ਹੀ ਕਰਤਾਰ' ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਉਠਿਆ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਵਿਚ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦੀ ਧੁਨ ਗੂੰਜਾਉਣ ਲੱਗਾ।

੯੯-ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਦਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋਣਾ

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਉਤਰੀ ਹਿੰਦ ਦਾ ਕਦੀ ਦਿਮਾਗ ਸੀ। ਪਰ ਲੰਮੇਰੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੇਹੜੇ ਰਹੇ ਓਹ ਅਨਪੜ੍ਹ ਕਿਸਾਨ ਬਣ ਗਏ। ਸੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰੇ ਆਜ਼ਮ ਪੰਡਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤ ਸਨ। ੧੯੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦਿਲੀ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਕਈ ਐਸੇ ਪੰਡਤ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਨ, ਜੋ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪੰਡਤ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਓਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ। ਓਹ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਓਹਨਾਂ ਪੰਡਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨਾਮ ਦਾ ਪੰਡਤ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਆਣਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਚੇਲੇ ਬਣਾ ਛੱਡੇ ਸਨ, ਦੁਕਾਨ ਚੰਗੀ ਚਲਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਕਮਾਲ ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਨਵਾਂ ਜਾਪ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਮਾਰਤੰਡ ਕਿਨਾਰੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਖਿਚ ਪਈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਡੇਰੇ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੰਗਦਾ ਸੰਗਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਪੁਜਾ। ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਪੰਡਤਾਈ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਨ ਮਾਂਹ ਦੇ ਆਟੇ ਵਾਂਗ ਆਕੜਕੇ ਖਲੋਤਾ ਰਿਹਾ। ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਸਚਰਜ ਬਾਣੇ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਬਦਲੇ ਨੈਨਾਂ ਉਚਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਨਿਗਾਹ ਭਰਕੇ ਤਕਿਆ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਪਾਣ ਨੂੰ ਲਾਹ ਸੁਟਿਆ। 'ਪੰਡਤ ਜੀ! ਅਸਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਉਤੇ ਕੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੈ? ਕਿਉਂ ਘੂਰ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਜੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ।

‘ਹੈਂ! ਮੈਂ ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ! ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਗਲ ਦੇ ਲੀੜੇ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਪਾਏ ਨੇ?’ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਇਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ— ‘ਲੀੜਿਆਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਨ ਕਜਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਲੋਂ ਫਿਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਉਧਰ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਐਸਾ ਸੀ, ਨਾਲੇ ਇਲਾਕਾ ਬਰਫਾਨੀ ਸੀ।’

ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ—ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਮਨੁਖ (ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਧਰਮ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੋਵੇ) ਦੇ ਹਥੇਂ ਅੰਨ ਜਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਜੋ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ‘ਹਰ ਇਕ ਮਨੁਖ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਉਸ ਮਨੁਖ ਕੋਲੋਂ ਅੰਨ ਜਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸਦੀ ਆਤਮਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ਜਨਮ ਜਾਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁਖ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹਨ। ਨਿਰੀ ਕਿਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅੰਸ ਹਨ, ਇਕ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਵੀਰ ਵੀਰ ਹਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਛੂਤ, ਨੀਚ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸਾਰੇ ਸਵਰਨ ਹਨ। ਸਭ ਘਟ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।’

ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ—‘ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਭਰਮ, ਪਖੰਡ ਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਵਲ ਖਿਚਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।’

ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ—ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸੋ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗਿਆਨ ਹੈ ਉਹ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਰਤਾ ਬੈਠਕੇ ਸੁਣੋ। ਇਹ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਾਵ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਗ ਦੀ ਲੈ ਨੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਨੂੰ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਗਿਆਨ ਸੁਣਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਸਵ ਸਮਝ ਲਗਣ ਲੱਗੀ—

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੰਧੂਕਾਰਾ ॥ ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮ ਅਪਾਰਾ ॥ ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਣਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ ॥ ੧ ॥ ਖਾਣੀ ਨ ਬਾਣੀ ਪਉਣ ਨ ਪਾਣੀ ॥

ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ ॥ ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਸਪਤ ਨਹੀ ਸਾਗਰ ਨਦੀ ਨ ਨੀਰੁ
ਵਹਾਇਦਾ ॥ ੨ ॥ ਨਾ ਤਦਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਿਆਲਾ ॥ ਦੋਜਕੁ ਭਿਸਤੁ ਨਹੀ ਖੈ ਕਾਲਾ ॥
ਨਰਕੁ ਸੁਰਗੁ ਨਹੀ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਨਾ ਕੋ ਆਇ ਨ ਜਾਇਦਾ ॥ ੩ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ
ਮਹੇਸੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਅਵਰੁ ਨ ਦੀਸੈ ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ਨਾਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਹੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਨਮਾ
ਨਾ ਕੋ ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਅਗਿਣਤ ਸਾਲ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਰਿਹਾ । ਨਾ
ਅਸਮਾਨ ਸੀ ਨਾ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਲ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਦਿਨ
ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ ਸੀ । ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ
ਨਹੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਫੂਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਧ ਲਾਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ
ਸੀ । ਕੀ ਦਸੀਏ, ਉਹ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਖਾਣੀਆਂ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਹਵਾ
ਤੇ ਜਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਉਤਪਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ । ਨਾ ਜਮੀਨ ਦੇ ਹਿਸੇ ਸਨ ਤੇ
ਨਾ ਸਮੁੰਦਰ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ । ਹਰ ਚੀਜ਼
ਕਿਤੇ ਅਪੂਰ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤਾਂ ਸਵਰਗ
ਨਰਕ—ਦੋਜਕ ਭਿਸਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਮਾਤ—ਲੋਕ ਤੇ ਪਤਾਲ
ਪੁਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਜੰਮਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮਰਦਾ ਸੀ । ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜ
ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਅਵਤਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ
ਮੁਨੀ ਰਿਖੀ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿਕ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
ਹਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸੀ, ਨਾ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ । ਨਾਹੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ,
ਸਿਧ, ਮੁਨੀ, ਜੋਗੀ ਸੰਨਿਆਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ,
ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਸੀ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਜੀ !

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ—‘ਹੋਰ ਕੀ ਸੀ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਸੁਣੀਏ ।

ਨਾ ਤਦਿ ਜਤੀ ਸਤੀ ਬਨਵਾਸੀ ॥ ਨਾ ਤਦਿ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਸੁਖ ਵਾਸੀ ॥

ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਭੇਖ ਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋ ਨਾਥ ਕਹਾਇਦਾ ॥੫॥ ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਨਾ ਬ੍ਰਤ
ਪੂਜਾ ॥ ਨਾ ਕੋ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ ਦੂਜਾ ॥ ਆਪੈ ਆਪਿ ਉਪਾਇ ਵਿਗਸੇ ਆਪੇ
ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਦਾ ॥ ੬ ॥ ਨਾ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਤੁਲਸੀ ਮਾਲਾ ॥ ਗੋਪੀ ਕਾਨੁ ਨ ਗਊ
ਗੁਆਲਾ ॥ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਪਾਖੰਡ ਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋ ਵੰਸੁ ਵਜਾਇਦਾ ॥੭॥ ਕਰਮ ਧਰਮ
ਨਹੀ ਮਾਇਆ ਮਾਖੀ ॥ ਜਾਤਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀ ਦੀਸੈ ਆਖੀ ॥ ਮਮਤਾ ਜਾਲੁ ਕਾਲੁ
ਨਹੀ ਮਾਥੈ ਨ ਕੋ ਕਿਸੈ ਧਿਆਇਦਾ ॥ ੮ ॥

ਨਾ ਕੋਈ ਜਪ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਤਪ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਵਰਤ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਇਕਲਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੰਜ
ਕਰਦਾ ਸੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਚਤਾ ਰਖਦਾ, ਨਾ
ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਾਉਂਦਾ, ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਗੋਪੀਆਂ ਨਾ ਗਊਆਂ
ਸਨ ਨਾ ਗਵਾਲੇ ਤੰਤੂ ਮੰਤੂ ਤੇ ਪਖੰਡ ਆਦਿਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਕੋਈ
ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਧਰਮ ਨਾ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟੀ ਸੀ, ਕੋਈ
ਜਾਤ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਕੁਝ ਵੀ ਅਖੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ। ਨਾ ਪੁਤਰ
ਧੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਮਮਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਥੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ
ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਐਸੀ ਸੁੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ
ਸੀ। ਹੋਰ ਸੁਣੀਏ—

ਨਿੰਦੁ ਬਿੰਦੁ ਨਹੀ ਜੀਉ ਨ ਜਿੰਦੋ॥ਨਾ ਤਦਿ ਗੋਰਪੁਨਾ ਮਾਛਿੰਦੇ ॥ ਨਾ ਤਦਿ ਗਿਆਨੁ
ਧਿਆਨੁ ਕੁਲ ਓਪਤਿ ਨਾ ਕੋ ਗਣਤ ਗਣਾਇਦਾ॥੯॥ ਵਰਨ ਭੇਖ ਨਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਖਤ੍ਰੀ॥
ਦੇਉ ਨ ਦੇਹੁਰਾ ਗਊ ਗਾਇਤ੍ਰੀ॥ਹੋਮ ਜਗ ਨਹੀ ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣੁ ਨਾ ਕੋ ਪੂਜਾ ਲਾਇਦਾ
॥੧੦॥ ਨਾ ਕੋ ਮੁਲਾ ਨਾ ਕੋ ਕਾਜੀ ॥ ਨਾ ਕੋ ਸੇਖੁ ਮਸਾਇਕੁ ਹਾਜੀ ॥ ਰਈਅਤਿ ਰਾਉ
ਨ ਹਉਮੈ ਦੁਨੀਆ ਨਾ ਕੋ ਕਹਣ ਕਹਾਇਦਾ॥੧੧॥ ਭਾਉ ਨ ਭਗਤੀ ਨਾ ਸਿਵ ਸਕਤੀ॥
ਸਾਜਨੁ ਮੀਤੁ ਬਿੰਦੁ ਨਹੀ ਰਕਤੀ ॥ ਆਪੇ ਸਾਹੁ ਆਪੇ ਵਣਜਾਰਾ ਸਾਚੇਏਹੁ ਭਾਇਦਾ ॥
੧੨ ॥ ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ॥ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ਉਦੈ ਨਹੀ ਆਸਤ ॥ ਕਰਤਾ
ਬਕਤਾ ਆਪਿ ਅਗੋਚਰੁ ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ ॥ ੧੩ ॥

ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ, ਸੁਣੀਏਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾ ਜੀਵ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਇਸਤੀ
ਪੁਰਖ ਨਾ ਗੋਰਖ ਨਾ ਹੀ ਮਛੰਦਰ ਵਰਗੇ ਜੋਗੀ ਸਨ। ਗਿਆਨ ਤੇ
ਧਿਆਨ ਦੀ ਸੂਝ ਨਹੀਂ ਹੀ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕੁਲ

ਨਾ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀਆਂ ਗਿਣਦਾ ਸੀ । ਨਾ ਚਾਰ ਵੇਰਨ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਤਰੀ ਦਾ ਝੇੜਾ ਸੀ । ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਮੰਦਰ ਤੇ ਨਾ ਗਊ ਗਾਇਤੀ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਮ ਯੱਗ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਨਾ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖਦਾ, ਨਾ ਮੁਲਾਂ ਨਾ ਕਾਜੀ ਨਾ ਫਕੀਰ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਨਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਰਜਾ, ਨਾ ਹੰਕਾਰ ਉਤਪਨ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਾਰਬਤੀ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਓਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੁਦਾਗਰ ਸੀ ਤੇ ਓਹੋ ਹੀ ਗਾਹਕ । ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਕੁਰਾਨ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ, ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਸੀ । ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਖੇਡਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ ।

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥ ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਆਡਾਣੁ ਰਹਾਇਆ ॥
 ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ ਉਪਾਏ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਦਾ ॥ ੧੪ ॥
 ਵਿਰਲੇ ਕਉ ਗੁਰਿ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮੁ ਸਬਾਇਆ ॥
 ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਪਾਤਾਲ ਅਰੰਭੇ ਗੁਪਤਹੁ ਪਰਗਟੀ ਆਇਦਾ ॥ ੧੫ ॥
 ਤਾਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਈ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਬਿਸਮਾਦੀ ਬਿਸਮ ਭਏ ਗੁਣ ਗਾਇਦਾ ॥ ੧੬ ॥

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੧)

ਆਖਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੋੜਿਆ, ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਜੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਤੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਧਰਤੀ, ਅਸਮਾਨ, ਜੀਵ, ਪੰਛੀ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਬਨਾਸਪਤੀ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਵੀ ਆਪੇ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ । ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ ਤਿੰਨੇ ਕਾਰਕ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ । ਮਾਇਆ ਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ । ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਚੇ

ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਰਖਦਾ ਹੈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਰਹਿ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬ੍ਰਹਮਦਾਸ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੁਛਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਤੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

੧੦੦-ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਤੇ ਜੰਮੂ ਪੁਜਣਾ

ਕਮਾਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਆਏ। ਪਾਣੀ ਉਤੇ ਤਰਦੀਆਂ ਖੇਤੀਆਂ (ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮਿਟੀ ਪਾਕੇ ਬੀਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਅਸਚਰਜ ਸੀ। ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਥਣ ਹੀ ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਥਣਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡੀਆਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਤੇ ਜੋਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਤੇ ਜੋਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਇਕ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਫਾ ਕੋਈ ਦੋ ਗਜ ਚੌੜੀ ਹੈ। ਇਕ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਗਰਾਟ ਵਾਂਗ ਇਕਠਾ ਹੋਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਚਰਨ ਗੰਗਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਚਰਨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਦੀਵੀਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਰਭਜੋਨ ਹੈ। ਅਜੇ ਵੀ ਪਖੰਡ ਬਹੁਤ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਮੀਰ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਦੇ

ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗ ਤੇ ਪਖੰਡ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਮੀਰ ਯਾਤਰੀ 'ਗਰਵਜੋਨ' ਵਿਚ ਲੰਘਣ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਪੰਡੇ ਦੀਵੇ ਬੁਝਾ ਦੇਂਦੇ । ਦੀਵੇ ਬੁਝਣ ਉਤੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਕਿ 'ਯਾਤਰੂ ਬਦਚਲਨ ਹੈ । ਇਸਨੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਗਮਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਜਾਂ ਭੈਣ ਵਲ ਬੁਰੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਤਕਿਆ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਜੋਤਾਂ (ਦੀਵੇ) ਬੁਝ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਹੁਣ ਸੁਖਾਣ ਸੁਖੇ ਤੇ ਦਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪਾਪ ਖੰਡਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਫਿਰ ਦੀਵੇ ਜਗਣਗੇ ।' ਅਮੀਰ ਯਾਤਰੂ ਘਾਬਰ ਕੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਸੁਖਣਾ ਸੁਖਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੀਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਮਨੋ ਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਗਏ ਸਨ । ਓਦੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮੇਲਾ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਯਾਤਰੂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਠੱਗੀ ਦਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਪਹਾੜ ਦੀ ਗੁਫਾ ਬਣੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਸਿਮਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਚਲਾਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਪੂਜਾ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪਖੰਡ ਰਚਕੇ ਮੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਹੋਕੇ, ਜੰਮੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇਖਿਆ । ਜੰਮੂ ਵਿਚ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਮੰਦਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, 'ਲੋਕੀਂ ਕਿੰਨੇ ਭੈੜੇ ਹਨ । ਜਿੰਨੇ ਦੇਵਤੇ ਹਨ, ਓਤਨੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਨੁਖ ਵਸੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਐਵੇਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਘੜੀ ਗਏ ਹਨ ।' ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਮਾਧੋਪੁਰ ਨੂੰ ਆਏ, ਮਾਧੋਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਚਲੱਤੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੁਜੇ, ਏਥੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ । ਪੁਰਾਣਾ ਦੀ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਨਗਰ ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਬਾਪ ਦਾ ਹੈ । ਪਾਰਬਤੀ ਦੂਸਰੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਏਥੇ ਜੰਮੀ ਸੀ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਸਨ,

ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਲਿੰਗ ਜੋਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਏਥੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਿੰਗ ਪੂਜਾ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ' ਪੂਜਾ ਵਲੋਂ ਰੋਕਿਆ ਮਾਧੋਪੁਰ ਤੇ ਸੁਜਾਨ ਪੁਰ ਤੋਂ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਧੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਾ ਨੇ ਜਾਂਚ ਲਿਆ ਕਿ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੈ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲੈ ਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ।

੧੦੧-ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣਾ

ਕਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆ ਗਏ ਹਨ । ਨਰ ਨਾਰੀ, (ਬਾਲ ਬੁਢੇ ਤੇ ਜਵਾਨ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਿਧ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ । 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਬੀਬੀ ਜੀ ਉਸ ਜੀਵਨ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਜਿਥੇ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਗਿਆਨੀ, ਮਨ ਮਤੀਏ ਤੇ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਤੇ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿਚ ਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਨੇਕ ਕਰਮ । ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਨੇ—

ਜਿਸ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗ ਡਰੈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦ ॥

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ॥

ਕਿਉਂਕਿ 'ਮੌਤ' ਨਾਮ ਹੈ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਚੋਲਾ ਬਦਲਨ ਦਾ ਭਗਤ ਦੇਹ (ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਦਾ ਮਿਟੀ ਸਮਾਨ ਬੁਤ ਹੈ) ਨੂੰ ਛੱਡ

ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ । ਓਹ ਸਗੋਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ । ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਿਸ਼ਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਜਗਤ ਦੇ ਦੁਖ ਹਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ । ਉਹ ਤਿਸ਼ਨਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ । ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ‘ਵੀਰ ਜੀ ! ਖਿਮਾ, ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਿਦਿਆਂ ਕੋਈ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ । ਮੈਂ ਇਸ ਜਗਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਹੀ ਹਾਂ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਭੈਣ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਜੇ, ਵਡੇ ਛੋਟਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ । ਖਿਮਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੰਗਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ ।’ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦੇ । ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਵਾਲੇ ਸਤਸੰਗੀ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਸਭ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਗਈ ।

‘ਜਿਉਂ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲ ਆਇ ਖਟਾਨਾ ॥ ਤਿਉਂ ਜੋਤੀ ਸੰਗਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨਾ ॥’ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ । ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀ ਰੋਇਆ ਪਿਟਿਆ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਣ ਦਿਤਾ ਸਗੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਭੈਣ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ’ ਦੀ ਧੁਨੀ ਗਾਈ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਭੁਖਿਆਂ ਨੰਗਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਬਰਤ ਲਾਇਆ । ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਆ

ਗਏ । ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਰੋਣਕਾ ਵਧਨ ਲੱਗੀਆਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਪਰੇਮੀ ਜਨ ਤੇ ਸਿਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਗੇ ।

੧੦੨-ਮਾਯਾ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਚੌਜੀ ਦਾਤਾਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ । ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਚੌਖਾ ਚਿਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਪੀਹੇ ਵਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੜਪ ਰਹੇ ਜੀਉੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੁੰਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਭ ਧੰਦੇ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬੇਅੰਤ ਭੀੜ ਰਹਿਣ ਲਗੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਅਤੁਟ ਵਰਤਨ ਲੱਗਾ, ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਸਿਖ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਗੱਡਿਆਂ ਦੇ ਗਡੇ ਸੀਧਾ, ਕਪੜੇ ਤੇ ਮਾਇਆ ਆਉਣ ਲਗੀ । ਦਰਵੇਸ਼ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਬਣਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਆਉਂਦੀ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਘਰ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਤੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਮੰਜ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਮਾਯਾ ਵਾਦੀ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਥਾ ਵੀ ਛਿੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਦਾਤਾ ਜੀ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਮਾਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਦਸਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੌ ਕੁ ਗਜ਼ ਦੂਰ ਦੀ ਵਿਥ ਉਤੇ ਇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਪਈ । ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਨਵ ਜੋਬਨ ਮਤਵਾਲੀ ਸੀ, ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ,

ਉਹ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਦੂਰੋਂ ਹਥ ਜੋੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਪਈ । ਮਰਦਾਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ‘ਦਾਤਾ ! ਉਹ ਲੜਕੀ ਖਲੋਤੀ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ, ਉਸਨੂੰ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਵਾਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਹਾਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਉਹ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਦੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵੀਂ ।’

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਕਿਉਂ ਜਗਤ ਗੁਰ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਮਾਯਾ ਮੋਹਨੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਨਾਰ (ਅੱਗ) ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਮਨੁਖ ਨੇਕ ਕੰਮ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਆਦਿਕ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜ ਸਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਪ ਤੇ ਜਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੇ ਖਾਕ ਵਿਚ ਰੋਲਿਆ । ਇਹ ਅਸਾਂ ਕੋਲ ਮਾੜੀ ਨੀਤ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਿਛੋਂ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਕੌਤਕ ਦੇਖਣਾ ਈ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੈ, ਇਸਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਜਾਹ ।’ ਮਰਦਾਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕੌਤਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਹੁਕਮ ਪਾਕੇ ਉਸ ਮੋਹਨੀ ਰੂਪ ਮਾਯਾ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਓਹ ਆਯੂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਛੋਟੀ ਹੋ ਗਈ, ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਨਿਦਾਨ ਸੁੰਦਰ ਯੁਵਤੀ ਹੈ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ‘ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ?’

ਯੁਵਤੀ ਰੂਪ ਮਾਯਾ—ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਹਾਂ, ਲਛਮੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾਵਾਂ ਓਹ ਧਨਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਸੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ।’

ਮਰਦਾਨਾ—‘ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲ !’

ਯੁਵਤੀ—ਰੂਪ ਮਾਯਾ—, ਮੈਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਚਲ । ਦੇਖ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਸੁੰਦਰ ਹਾਂ । ਤੈਨੂੰ ਹੱਛੀ ਲਗਾਂਗੀ ।’

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਚੁਕ ਲਿਆ । ਮਾਯਾ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਘੋੜਾ ਸਮਝਕੇ ਅੱਡੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਓਹਨਾਂ ਅੱਡੀਆਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਯਾ । ਪਰ ਫਿਰ ਦਰਦ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ । ਮਾਯਾ ਨੇ ਜਿਸਮ ਵਡਾ ਕਰ ਲਿਆ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਭਾਰ ਲੱਗਾ, ਅੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾਂ ਤਾਂ ਚੀਕ ਉਠਿਆ । ਉਹ ਮਾਯਾ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਬੈਠੇ । ਪਰ ਮਾਯਾ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ । ਉਹ ਹਸਦੀ ਰਹੀ । ਅੱਡੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਰਹੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿਖ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ । ਆਖਰ ਮਰਦਾਨਾ ਬੈਂਦਲ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਠੇ, ਅਗੇ ਹੋਏ । ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਉਚਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮਾਯਾ ਅਰੂਪ ਹੋਕੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਕਿਧਰੇ ਨਸ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਮਾਯਾ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਆਖਿਆ, ‘ਮਾਲਕ ! ਸਚ ਮੁਚ ਮਾਯਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ । ਇਹਦਾ ਸੇਵਕ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਬਣਾਕੇ ਰਖੋ, ਮਾਯਾ ਦਾ ਦਾਸ ਨਾ ਬਣੇ ।’

੧੦੩-ਮਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਫੇਰੀ

ਬਾਬਾ ਫਿਰ ਮਕੇ ਗਿਆ ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥
ਆਸਾ ਹਥ ਕਿਤਾਬ ਕੱਛ ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸੱਲਾ ਧਾਰੀ ॥
ਬੈਠਾ ਜਾਇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹਾਜੀ ਹਜ ਗੁਜਾਰੀ ॥
ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁਤਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵਲ ਮਹਿਰਾਬੇ ਪਾਇੰ ਪਸਾਰੀ ॥
ਜੀਵਣ ਮਾਰੀ ਲੱਤ ਦੀ ਕੇਹੜਾ ਸੁਤਾ ਕੁਫਰ ਕੁਫਾਰੀ ॥

ਲੱਤਾਂ ਵਲ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਕਿਉਂਕਰ ਪਇਆ ਹੋਇ ਬਜਗਾਰੀ ॥

ਦੰਗੋਂ ਪਕੜ ਘਸੀਟਿਆ ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਰੀ ॥

ਹੋਇ ਹੈਰਾਨ ਕਰੇਨ ਜੁਹਾਰੀ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਚਾਰ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਜੀ ਟਿਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ ਕਰਮ ਸਚਾਈ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਸਕ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ (੧੩ ਚੇਤ ੧੫੭੬ ਬਿਃ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰਕੇ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਰਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਮਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਅਰਬ, ਮਿਸਰ, ਈਰਾਨ ਤੇ ਕਾਬਲ ਆਦਿਕ) ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ । ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ ਨਸੀਹਤ ਕਰਨ । ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ । ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ।

ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਾਣਾ ਬਦਲ ਲਿਆ । ਆਪ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਵਰਗਾ ਬਾਣਾ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਂਕਿ ਉਪਰੇ ਪਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀਨੇ ਨੀਲੇ ਕਪੜੇ ਪਾਏ । ਆਪਣੀ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਕਾਪੀ ਕਛੇ ਮਾਰ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਹਾਜੀ ਤੇ ਮੌਲਵੀ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਕਛੇ ਮਾਰ ਤੁਰਦੇ ਹਨ । ਸੋਟਾ, ਲੋਟਾ ਤੇ ਸਫ ਇਹ ਚੁਕ ਤੁਰੇ । ਲੰਮੇਰੇ ਵਾਲ ਪਿਛੇ ਸਨ, ਉਪਰ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਚਿੱਟਾ ਦਾਹੜਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਚੋਹਰੇ ਉਤੇ ਸੋਭਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਇਸ ਫੇਰੀ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਭਾਵੇਂ ਰਤਾ ਵਡੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਚੋਹਰੇ ਉਤੇ ਲਾਲੀਆਂ ਭਖਦੀਆਂ ਸਨ । ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਨੂਰ ਤੇਜ਼ ਸੀ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਵਾਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਸੀ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਵਿਚਰਦੇ ਵਿਚਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ

ਮਿਠਨ ਕੋਟ (ਪੰਜ ਨਦ) ਪਹੁੰਚੇ । ਮਿਠਨ ਕੋਟ ਤੋਂ ਸੱਖਰ, ਰੋੜੀ ਤੇ ਸਾਧ ਬੇਲਾ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ । ਭਰਮ ਤੇ ਪਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਛਡਾਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮਨ ਜੋੜ ਆਪ ਕਰਾਚੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁਣ ਤਕ ਸਿੰਧੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਹਨ । ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਰੇ ਸਿੰਧੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਨਨਯ ਸੇਵਕ ਹਨ । ਸਿੰਧ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਹਨ ।

ਓਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮਕੇ ਤੇ ਮਦੀਨੇ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੱਜ ਨੇੜੇ ਸੀ । ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਬੇੜੇ (ਜਹਾਜ) ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤੇ ਅਦਨ ਦੀ ਬੰਦਰਗਾਹ ਉਤੇ ਜਾ ਉਤਰੇ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਜਹਾਜ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਓਨੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਤਿਨਾਮ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਕਈਆਂ ਮੌਲਵੀਆਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਅਦਨ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ‘ਵਲੀ ਹਿੰਦ ਤੇ ਪੀਰ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਕਲੰਦਰ’ ਆਦਿਕ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਦਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸਿਖ ਪਲਟਨਾਂ ਅਦਨ ਵਿਚ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਪਰ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਬਣਾਏ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਦੂਰ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਧੁਰ ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਯਾਤਰੂ ਜਦੋਂ ਪਛਮ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਅਦਨ ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਦਨ ਕਾਫਲਿਆਂ ਸੰਗ ਮਕੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਮਾਰੂ ਥਲ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪੈਦਲ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਇਕ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਤੁਰ ਪਏ । ਰਸਤੇ ਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ

ਅਸਚਰਜ ਸੀ ਹੇਠਾਂ ਰੇਤ ਉਪਰ ਅੱਗ ਵਰਸਾਉਂਦਾ ਸੂਰਜ, ਸਵੇਰੇ, ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਫਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਹਨੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਰੇਤਾ ਹੀ ਰੇਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਕਈ ਮਾੜੇ ਯਾਤਰੂ ਰੇਤ ਵਿਚ ਦਬੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਜੰਗਲ, ਦਰਿਆ ਤੇ ਬਰਫਾਨੀ ਪਹਾੜ ਦੇਖੇ ਸਨ । ਸਿੰਧ ਤੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰੇਤਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਰਬ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਂ ਰੇਤ ਦੇ ਪਹਾੜ ਦੇਖਕੇ ਕੰਬ ਗਿਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਲਈ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ 'ਕਰਤਾਰ' ਆਪ, ਡਰ ਤੇ ਥਕੇਵਾਂ ਕਿਉਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਹਾਜੀ ਚਲ ਪਿਆ । ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੋਈ । ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹਾਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਮਕੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਉਹਦਾ ਸਾਥੀ ਹਿੰਦੂ ਹੈ । ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਕੇ ਦਾ ਹਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਹਾਜੀ ਇਸ ਗਲੋਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਹਾਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਬਦਲੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਬਾਕੀ ਦੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲਗਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਗਦੇ । ਜਦੋਂ ਮੱਕਾ ਦੇ ਮੰਜ਼ਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹਾਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਹੇ ਹਿੰਦੂ ਸੰਤ ! ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾ ਤੁਰ, ਜਾਂ ਅਗੇ ਤੁਰ ਜਾਂ ਪਿਛੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫਰ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆਂ ਹਜ਼ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਨਾਲੇ ਅਰਬੀ ਲੋਕ ਸਮਝਣਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨਗੇ । ਇਹ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਕਰੋ ।'

‘ਚੰਗਾ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ (ਹਾਜੀ ਦਾ ਨਾਮ) ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ । ਤੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੌਦਾ ਸੀ

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਿਭ ਗਿਆ, ਉੱਨਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਹੈ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।

ਦੋ ਕੁ ਕਦਮਾਂ ਤੁਰਕੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪਿਛੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਪਏ । ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਧਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਅਗੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਅਗੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਹਾਂ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਬਦਲੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਜਰੂਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਹਾਜੀ ਡੌਰ ਭੌਰਾ ਹੋਯਾ ਏਧਰ ਓਧਰ ਅਖਾਂ ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੇ ਮਾਰੂ ਥਲ ਵਿਚੋਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਭ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸਮਾਨੋਂ ਗੈਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, 'ਹੈਰਾਨ ਨਾ ਹੋ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਆਪ ਖੁਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੂੰ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸਮਝਕੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਚਲਣ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਉਹ ਅਗੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਰਿਆ ਚਲ ।' 'ਹੈਂ ਖੁਦਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ! ਹਿੰਦੂ ਪੀਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ! ਇਉਂ ਜਬਾਨੋਂ ਆਖਦਾ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਅਗੇ ਨੂੰ ਨਸ ਉਠਿਆ ਉਹ ਬਦਲੀ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤੁਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿੰਨੀ ਉਹ ਤੁਰਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਕਰਦਾ, ਬਦਲੀ ਦੀ ਛਾਂ ਉਨੀ ਅਗੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀ । ਬਹੁਤੀ ਧੁਪ ਗਰਮ ਹੋ ਗਈ । ਰੇਤਾ ਤਪ ਗਿਆ ਕਾਫਲੇ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਰੁਕ ਗਏ ਪਰ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ ।

'ਮੇਰੇ ਖੁਦਾ ਮੈਂ ਆਇਆ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਨਾ ਜਾਵੇ ! ਮੈਂ ਆਇਆ ਆਖਦਾ ਹੋਯਾ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਨਸਿਆ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਪੁਨੂੰ ਪੁਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੋਈ ਸਸੀ ਮਾਰੂ ਥਲ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਜੁਤੀ ਵੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਪੈਰੀਂ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ, ਸਾਹ ਚੜ ਗਿਆ, ਬੁਲ੍ਹ ਸੁਕ ਗਏ, ਥਕੇਵੇਂ ਨਾਲ ਲੱਤਾਂ ਚੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਗਰਮੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਰੇਤਾ ਹਨੇਰੀ ਬਣਕੇ ਉਡਣ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ, ਉਹ ਖੁਦਾ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ) ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਧ ਮੀਲ ਤੇ ਜਾ

ਕੇ ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਡਿਗਦੇ ਸਾਰ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ 'ਹੇ ਖੁਦਾ !' ਖੁਦਾ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਚੇਹਰੇ ਉਪਰ ਬਦਲੀ ਦੀ ਛਾਂ ਹੋ ਗਈ, ਜਾਂ ਹਾਜ਼ੀ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨੇ ਅਖਾਂ ਪੁਟ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਰਦਾਨਾ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਹਾਜ਼ੀ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਉਹਦੀ ਤਰੇਹ ਮੱਠੀ ਕੀਤੀ, ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਰੇਮ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਲਾਕੇ ਮਕੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਿਆਂ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਫ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮ ਦੇ ਸਵਰਗ ਬਾਗ ਵਿਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀ, ਰੇਤ ਤੇ ਤਤੀ ਹਵਾ ਉਸਨੂੰ ਸਤਾਉਣੇ ਹਟ ਗਈ ਸੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਹੱਥ ਕਣੂਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਸੀ, ਦੂਸਰੇ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਮਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਹਾਜ਼ੀ (ਯਾਤਰੂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਮਸੀਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਮਸੀਤ ਮਕੇ ਦੇ ਉਸ ਮੰਦਰ ਕੋਲ ਹੈ ਜਿਸ ਮੰਦਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸਨੂੰ 'ਮੱਕਾ ਸ਼ਰੀਫ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਕਾ ਅਰਬ ਦਾ ਵਿਪਾਰਕ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਧਾਰਮਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਏਥੇ ਇਕ ਵਡੀ ਮਸੀਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਕਾਅਬਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਅਬੇ ਵਿਚ ਇਕ 'ਸੰਗੇ ਅਸਮਦ' ਹੈ ਅਖਾਂ ਬੰਨਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਤਰੂ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਪਾਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਾਅਬੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਹਜਰਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਯਹੂਦੀ ਮੰਦਰ ਸੀ। ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਰਸਮਾਂ ਵਿਚ

ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਅਬੇ ਵਾਲੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ।

ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਚੌਜੀ ਪਰੀਤਮ ਨੇ ਨਿਰਾਲਾ ਖੇਲ ਕੀਤਾ । ਕਾਅਬੇ ਦੇ ਮੁਰਾਬ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਗਏ । ਲੰਮੇਰਾ ਪੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੇ ਝੌਕੇ ਆਏ ਤੇ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ । ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਓਧਰ ਹੋ ਗਏ ਜਿਧਰ ਕਾਅਬਾ ਸੀ । ਰਾਤ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਬਲ ਦੇ ਪੰਧ ਨਾਲ ਚੂਰ ਹੋਏ ਘੂਕ ਸੁਤੇ ਰਹੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੜਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂ ਮਸੀਤ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਆਇਆ । ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ 'ਜੋ ਨਵਾਂ ਹਾਜੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਸੋ ਬੇਤਰਹ ਕਿਬਲੇ ਵਲ ਲੱਤਾਂ ਕਰ ਸੁਤਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਸਾ ਖਾਧਾ ਜੋ ਇਹ ਮੋਮਨ ਹੈ ਕਿ ਮੁਨਫਕ ਹੈ ਜੋ ਖੁਦਾਇ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਪੈਰ ਕਰ ਸੁਤਾ ਹੈ ।' (ਜਨਮ ਸਾਖੀ) ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਰੋਧ ਆ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀਆਂ ਮੋਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਤ ਕਢ ਮਾਰੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਗ ਪਏ ਤੇ ਪੁਛਿਆ—ਕਿਉਂ ਭਾਈ! ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਲੱਤ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ—ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਿਬਲੇ ਵਲ ਲੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਤਾ ਹੈਂ ? ਇਹ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ਖੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਹੜੇ ਦੇਸ਼ੋਂ ਆਇਆ ਹੈਂ । ਕੈਸਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈਂ ?

ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਠੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਿਧਰ ਕਿਬਲਾ ਨਹੀਂ ਓਧਰ ਪੈਰ ਕਰ ਦੇਹ ਜੋ ਅਸਾਂ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਬਖਸ਼ । ਜੀਵਨ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਅਨਸੋਚੇ ਕਰੋਧ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਫੜੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਲ

ਨਾਲ ਘਸੀਟ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤੇ । 'ਟੰਗੋਂ ਪਕੜ ਘਸੀਟਿਆ ਫਿਰਿਆ ਮੱਕਾ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ ॥' ਪੈਰ ਹੇਠਾਂ ਫਰਸ਼ ਨਾਲ ਸੁਟਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—'ਏਥੇ ਪਿਆ ਰਹੋ ।'

ਉਸਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕਹਿਣ ਉਤੇ ਖੁਦਾ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ । ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਣੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਿਜਲੀ ਕੜਕਣ ਵਾਂਗ ਇਕ ਭਿਆਨਕ ਅਵਾਜ਼ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ, ਉਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਡਰ ਗਏ । ਜੋ ਸੁਤੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ । ਕਾਅਬੇ ਦੀ ਮਸੀਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਲੀ ਤੇ ਕੰਬੀ ਜਿਵੇਂ ਭੁਚਾਲ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਰਬਤ ਤੇ ਵੈਸ਼ਾਲ ਮਹੱਲ ਹਿਲਦੇ ਹਨ । ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਜਰੂਰ ਭੁਚਾਲ ਆਇਆ ਹੈ । ਧਰਤੀ ਗਰਕ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਹਿਲ ਖਲੋਤੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੁਲੜ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵਨ ਧੋਣ ਪਰਨੇ ਡਿਗਾ । ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਉਠਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ । ਜਿਧਰ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਪੈਰ ਕੀਤੇ ਸੀ, ਉਧਰੇ ਹੀ ਕਾਅਬਾ ਫਿਰ ਗਿਆ ? ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ ?

ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁਦਾਈ ਜਿਹਾ ਹੋਕੇ ਵਡੇ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨਦੀਨ ਵਲ ਦੌੜ ਗਿਆ । ਉਸਨੂੰ ਜਾਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ—ਛੇਤੀ ਚਲੋ ! ਕਿਬਲਾ ਫਿਰ ਗਿਆ । ਇਕ ਦਰਵੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ । ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੂੰ ਉਜ੍ਹੂ ਕਰਨਾ ਵੀ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੀ ਗੜ ਗੜਾਹਟ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਨੱਸਾ ਨੱਸਾ ਕਾਅਬੇ ਕੋਲ ਆ ਪੁਜਾ । ਸਚਮੁਚ ਦੇਖਦਾ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਅਬੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੂਸਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਉਹਦੇ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਹੇ ਸਨ ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਖਲੋਕੇ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ—

ਨਉ ਸਤ ਚਉਦਹ ਤੀਨਿ ਚਾਰਿ ਕਰ ਮਹਲਤਿ ਚਾਰ ਬਹਾਲੀ ॥ ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ

ਹਥਿ ਦੀਏ ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ ॥੧॥ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਧੁਸੂਦਨ ਮਾਧੋ ਐਸੀ ਸਕਤਿ
 ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਲਸਕਰੁ ਪਾਵਕੁ ਤੇਰਾ ਧਰਮੁ ਕਰੇ
 ਸਿਕਦਾਰੀ ॥ ਧਰਤੀ ਦੇਗ ਮਿਲੈ ਇਕ ਵੇਰਾ ਭਾਗੁ ਤੇਰਾ ਭੰਡਾਰੀ ॥ ੨ ॥ ਨਾ
 ਸਾਬੂਰੁ ਹੋਵੈ ਫਿਰਿ ਮੰਗੈ ਨਾਰਦੁ ਕਰੇ ਖੁਆਰੀ ॥ ਲਬੁ ਅਧੇਰਾ ਬੰਦੀਖਾਨਾ
 ਅਉਗਣ ਪੈਰਿ ਲੁਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥ ਪੂੰਜੀ ਮਾਰ ਪਵੈ ਨਿਤ ਮੁਦਗਰ ਪਾਪੁ ਕਰੇ
 ਕੋਟਵਾਰੀ ॥ ਭਾਵੈ ਚੰਗਾ ਭਾਵੈ ਮੰਦਾ ਜੈਸੀ ਨਦਰਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥ ੪ ॥ ਆਇ
 ਪੁਰਖ ਕਉ ਅਲਹੁ ਕਹੀਐ ਸੇਖਾਂ ਆਈ ਵਾਰੀ ॥ ਦੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆ ਕਰੁ ਲਾਗਾ
 ਐਸੀ ਕੀਰਤਿ ਚਾਲੀ ॥ ੫ ॥ ਕੁਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ ਨੀਲ ਰੂਪ
 ਬਨਵਾਰੀ ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਜੀਆਂ ਬੋਲੀ ਅਵਰ ਤੁਮਾਰੀ ॥੬॥ ਜੇ
 ਤੂ ਮੀਰ ਮਹੀਪਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣੁ ਹਮਾਰੀ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਟ ਸਲਾਮੁ
 ਕਰਹਿਗੇ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸਿਫਤ ਤੁਮਾਰੀ ॥੭॥ ਤੀਰਥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਿਛੁ
 ਲਾਹਾ ਮਿਲੈ ਦਿਹਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਮੇਕਾ ਘੜੀ ਸਮਾਲੀ ॥੮॥
 (ਰਾਗ ਬਸੰਤ ਮਃ ੧)

ਜੀਵਨ, ਰੁਕਨਦੀਨ ਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਖ ਸਮਝ ਨਾ ਲਗੀ ਕਿ
 ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ।
 ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਰਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਜਬਾਨ ਵਿਚ ਪੁਛਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ
 ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਜੋ ਤੇ ਇਹ ਕਲਾਮ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਕੀ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਸਚੇ ਸਚ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਰਤਾਰ
 ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਨੇ। ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਕਲਾਮ ਉਚਾਰੀ ਹੈ
 ਉਹ ਖੁਦਾ (ਪਰਮੇਸ਼ਰ) ਦੀ ਸਿਫਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਘਰ ਵਸਦਾ ਹੈ।
 ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਤੇ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਲੋਕ ਭਰਮੀ ਤੇ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ
 ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਆਦਮ ਤੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਇਕੋ ਸਨ
 ਪਾਰਬਤੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਹਵਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਕਾਅਬਾ
 ਪਰਾਚੀਨ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੋਰ ਧਰਮ
 ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਂਦੇ ਧੱਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
 ਐਸੇ ਉਤਮ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰਸਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਅਨੁਭਵ
 ਕਰਕੇ ਰੁਕਨਦੀਨ ਨੇ ਹੋਰ ਅਰਬੀ ਆਲਮ ਵੀ ਸੱਦ ਲਏ ਆਪ ਵੀ

ਚੰਗਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਜਬਾਨੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕੂਟਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਚੌਥੀ ਕੂਟ (ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਆਏ ਸਨ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਨੇ ਮੰਨ ਲਏ, ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ।

ਪੁਛਣ ਗਲ ਈਮਾਨ ਦੀ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਂ ਇਕਠੇ ਹੋਈ ॥
 ਵਡਾ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾਇਆ ਲਖ ਨ ਸਕੇ ਕੁਦਰਤ ਕੋਈ ॥
 ਪੁਛਣ ਖੋਹਲ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵਡਾ ਹਿੰਦੂ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ ॥
 ਬਾਬੇ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆਂ ਸੁਭ ਅਮਲਾ ਬਾਬੋਂ ਦੋਵੇਂ ਹੋਈ ॥
 ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਇ ਦਰਗਹ ਅੰਦਰ ਲੈਣ ਨ ਢੋਈ ॥
 ਕਚਾ ਰੰਗੁ ਕੁਸੁੰਭ ਕਾ ਪਾਣੀ ਧੋਤੇ ਥਿਰ ਨ ਰਹੋਈ ॥
 ਕਰਨ ਬਖੀਲੀ ਆਪ ਵਿਚ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਕਥਾਇ ਖਲੋਈ ॥
 ਰਾਹ ਸੈਤਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਗੋਈ ॥

ਰੁਕਨ ਦੀਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ (ਕਿਤਾਬ) ਨੂੰ ਖੋਹਲ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਪੁਛਿਆ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ—ਖੁਦਾ ਦੀ ਉਸਤਤ, ਉਹਦੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਭੇਤ ਤੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੇ ਹਨ ।

ਰੁਕਨਦੀਨ—ਇਹ ਤਾਂ ਦਸੇ ਵਡਾ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹਾਜੀ ਸਾਹਿਬ ! ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਧਰਮ ਤੇ ਮਨੁਖ ਦੇ ਜਿਸਮ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਉਥੋਂ ਤਕ ਬੋਹੜਾ ਬਹੁਤਾ ਫਰਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਦਾ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੋਰ । ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਹੋਰ ਹੋਰ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਪਰ ਪੂਜਾ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦਿਸਦੇ ਤੇ ਅਨਦਿਸਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਮਾੜੇ ਚੰਗੇ ਦਾ ਸੁਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਰਮਾਂ

ਉਤੇ, ਸੋ ਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ । ਹਰਇਕ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਜੀਵਨ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ । ਲਾਲਚ, ਹੰਕਾਰ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਕੇ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਚੰਗੇ ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ । ਦੋਜਖ ਦੀ ਅਗ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਪਾਪੀ ਦਾ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਨਾਹੀ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ । ਖੁਦਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ, ਭਗਵਾਨ ਜਾਂ ਜੋ ਵੀ ਨਾਮ ਉਸ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਮਨੁਖ ਜਾਤ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ । ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਦੋਜਖ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੇਗਾ । ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਮਾੜਿਆਂ ਤੇ ਭੁਲੜ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਪਕੇ ਤੇ ਕਚੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਫਰਕ ਛੇਤੀ ਮਾਲੂਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਪਾਪੀ ਤੇ ਧਰਮੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਧਰਮ ਰਾਜ ਦੇ ਤੱਕੜ ਉਤੇ ਤੁਲਨ ਵੇਲੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ । ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੀ ਲੜਕੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਲੁਟਦਾ ਹੈ । ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਲੇਛ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਾਫਰ ਆਖਕੇ ਛੇੜਦਾ ਹੈ । ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ ਹੈ । ਸ਼ੈਤਾਨੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਬੇਲੀਓ ! ਸਚ ਤੇ ਸਚੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨੁਖ ਚੰਗਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਤੇ ਖਰਾਇਤਾਂ ਖੁਦਗਰਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਨ । ਖੁਦਾ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ।

ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਤੇ ਖਰੀਆਂ ਖਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਕਾਜੀ ਰੁਕਦੀਨ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਗਿਆਨ ਤੇ ਝਗੜਾ ਕਰਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਕੇ ਨਿਕੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਪੁਛਿਆ । ਮਨੁਖ ਭਲੇ ਵਾਲੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖੀ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਧਰੀ ਨਿਸਾਨੀ ਕੌਸ ਦੀ ਮਕੇ ਅੰਦਰ ਪੂਜ ਕਰਾਈ ॥

ਜਿਥੇ ਜਾਇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬਾਬੇ ਬਾਝ ਨ ਖਾਲੀ ਜਾਈ ॥

ਮਕੇ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਵਲੀ ! ਖੁਦਾ ਦੇ ਸਚੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਦੇ ਜਾ ।’ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਜੋੜਾ ਮਕੇ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਵੈਦ ਰੋਗੀਆਂ ਦਾ, ਸਚੇ ਜਗਤ ਬਾਬੇ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਸਾਰੇ ਹਨ ਜਿਧਰ ਵੀ ਜਾਈਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਧੰਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ।

੧੦੪ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ

ਮਕੇ ਦੇ ਹਾਜੀਆਂ ਤੇ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਜਿਤ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਦੀਨੇ ਚਲੇ ਗਏ । ਮਦੀਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਜੇ ਕੋਈ ਮਕੇ ਦਾ ਹਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਹਾਜੀਆਂ ਤੇ ਕਾਜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਕ ਨਿਰਾਲਾ ਦਵੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਬੰਦੇ ਖੁਦਾ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈਂ ਕਿ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਮੈਂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਨਾ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮੈਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਇਕ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਖੁਦਾ ਦੀ ਭੁਲੀ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਖਾਲਕ (ਖੁਦਾ) ਯਾਦ ਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।

ਨੇਕੀ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਈਰਖਾ ਮਾੜੀ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵਿਚ ਸੁਟਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੰਕਾਰ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਲ ਦਾ। ਚਾਰੇ ਈਮਾਮ ਕਮਾਲ ਦੀਨ, ਸੈਦ ਜਮਾਲ, ਗਉਸ ਆਲਮ ਤੇ ਕੁਤਬਦੀਨ ਇਹ ਲਾਜਵਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਵਲੀ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਯੋਗ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇਖਣ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮਦੀਨੇ ਵਿਚ ਰਹੇ।

੧੦੫ ਕਾਰੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਸਰ ਤੇ ਰੂਮ ਸਾਗਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਲਗੇ। ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅਸਤੰਬੋਲ ਦੇ ਵਿਚਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਟਲੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰੂਮ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰੂਮ ਸਾਗਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਇਸਲਾਮ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਇਟਲੀ, ਸਪੇਨ, ਸਿਸਲੀ, ਫਰਾਂਸ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਤੁਰਕੀ, ਮਿਸਰ, ਈਰਾਨ, ਇਰਾਕ (ਬਗਦਾਦ) ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਆਦਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਹਥ ਵਿਚ ਸੀ। ਰੂਮ ਈਸਾਈ ਧਰਮ (ਕੈਥਲਿਕ ਪੋਪਾਂ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਟਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰੂਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਿਲਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਯੂਰਪ ਦੇ ਅਧੇ ਹਿਸੇ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਦੇ ਪੋਪਾਂ ਤੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੀ, ਉਹ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਮਾੜੀ ਸੀ । ਸਵਰਗ ਨਰਕ ਦੇ ਮੁਆਫੀ ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਵੇਚਕੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ । ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਐਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਝੂਠ, ਧੋਖਾ ਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ ਧਰਮ ਦੇ ਪੜਦੇ ਹੇਠ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਡੇ ਪੋਪਾਂ ਤੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੇਕ ਬਨਣ ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਚੇ ਰਾਹ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਤੇ ਪੋਪਾਂ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰੂਮ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂਨ (ਕਾਰੂ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਲੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਾਲੀ ਪਰਜਾ ਕੋਲ ਤਾਂ ਇਕ ਛਿੱਲੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦਾ । ਕਬਰਾਂ ਵੀ ਪੁਟਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਜਾ ਤੰਗ ਹੋਕੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਛਡਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰਜਾ ਦਾ ਵਾਲ ਵਾਲ ਦੁਖੀ ਹੈ ।

ਦਇਆ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਦਿਆਲੂ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਾਲਮ ਸੁਲਤਾਨ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕੇ ਜਾਣਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਮਹੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਏ । ਨਿਰਾਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਫਕੀਰ ਦੇਖਕੇ ਲੋਕ ਕੋਲ ਖਲੋਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਲਗਦੇ । ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ।

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ! ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪੈ ਖਿਚਣ ਦਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨੱਪ ਕੱਜ ਕੇ ਰਖੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਢੰਗ ਰਚਿਆ ਹੈ ਉਸਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਢੰਡੋਰਾ ਫਿਰਵਾਇਆ ਕਿ ‘ਜੇ ਕੋਈ ਕੁਵਾਰਾ ਜਵਾਨ ਰੂਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ । ਰੁਪਿਆ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਟਾਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦਿਨ ਕਟਦੇ ਸਨ । ਇਕ

ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਪੁਤਰ ਘਰ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—
‘ਮਾਂ ! ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ
ਹੁਕਮ ਹੈ।’

ਉਸ ਭੋਲੇ ਬਚੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਰੋਈ ਵੀ ਤੇ ਹੱਸੀ ਵੀ। ਉਸਨੇ ਆਖਿਆ
ਪੁਤਰ ! ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ,
ਛਡਿਆ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਉਸਨੂੰ ਵਿਖਾ ਵੀ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ
ਮਾਰ ਸੁਟੇਗਾ। ਤੀਸਰਾ ਗਰੀਬ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ
ਲਗਾ, ਉਹ ਝੂਠਾ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ।
ਹਾਂ, ਜੇ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਾਹ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕਬਰ ਪੁਟ ਤੇ ਕਬਰ
ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਆ। ਤੇਰੇ ਬਾਪ ਦੀ ਲੋਥ ਦਫਨਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਕ
ਰੁਪਿਆ ਓਹਦੀ ਹਿਕ ਉਤੇ ਰਖਿਆ ਸੀ।’ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮੁੰਡਾ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ
ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਕਬਰ ਪੁਟਕੇ ਰੁਪਿਆ ਕਢਕੇ ਸੁਲਤਾਨ
ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ।

ਸੁਲਤਾਨ ਕਾਰੂੰ ਨੂੰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਦਾ ਲੜਕਾ
ਰੁਪਿਆ ਲੈਕੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਲਤਾਨ
ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਉਸਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰੁਪਿਆ
ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ? ਲੜਕੇ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ
ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ। ਸੁਲਤਾਨ ਸਚਮੁਚ ਝੂਠਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ
ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ—ਲੜਕੇ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਿਆ ਖੋਹ ਲਵੋ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ
ਧਕੇ ਮਾਰਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦੇਵੋ। ਅਜ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਪੁਟੇ। ਮੁਰਦਿਆਂ
ਕੋਲੋਂ ਰੁਪੈ ਇਕਠੇ ਕਰੋ।’ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਭ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਪੁਟ ਕੇ
ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਐਸੀ ਸੀ ਰੂਮ ਸੁਲਤਾਨ ਦੀ
ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਇਹ ਢੰਗ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਸਾਧੂ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਬੋਲਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਗਾਵਤ ਵਾਸਤੇ ਪਰੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਜਾਕੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਸੁਲਤਾਨ ਆਪ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਸੁਲਤਾਨ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਠੀਕਰੀਆਂ ਤੇ ਰੋੜ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਤੇ ਵੀ ਰੋੜ ਤੇ ਠੀਕਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨੋਂ ਨਾ ਹਟੇ। ਸੁਲਤਾਨ ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਲੀ ਨੂਰੀ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਤੱਕਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ! ਇਹ ਠੀਕਰੀਆਂ ਕਿਉਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਜੇ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁਲਤਾਨ—ਹੈਂ, ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ? ਕਦੀ ਠੀਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਮਰਨ ਲਗਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੁਲਤਾਨ—ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂ ! ਬੈਠ ਜਾ, ਫਕੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਭਲਾ ਸੋਚ ਜੇ ਮੇਰੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਠੀਕਰੀਆਂ ਤੇ ਰੋੜ ਅਗਲੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੀ ਦੌਲਤ ਕਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ ? ਉਹ ਦੌਲਤ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ? ਪਰਜਾ ਭੁਖੀ ਤੇ ਨੰਗੀ ਤੜਪ ੨ ਕੇ ਮਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਲੁਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਖਰ ਕਿਉਂ ? ਸੁਲਤਾਨ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਨੌਕਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਹੈਰਾਨ

ਸਨ ਕਿ ਖੁਦਾ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਡਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਸੰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਭੋਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—ਖਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਜੇ ਪਰਜਾ ਭੁਖੀ ਨੰਗੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਿਸ ਗਲ ਦਾ ? ਉਹ ਤਾਂ ਡਾਕੂ ਤੇ ਖੂਨੀ ਹੈ ਖੁਦਾ ਉਸਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟੇਗਾ। ਸੁਲਤਾਨ ਹੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਣੀ 'ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ' ਨਾਮ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ? ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚੰਗੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਾਲਾ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕੀਚੈ ਨੇਕ ਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਜਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ
ਫਨਾਹਿ ॥ ਦਾਇਮ ਵ ਦੌਲਤ ਕਸੇ ਬੇਸੁਮਾਰ ॥ ਨ ਰਹਿੰਗੇ ਕਰੋੜੀ
ਨ ਰਹਿੰਗੇ ਹਜ਼ਾਰ ॥ ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੇ ਅਰ ਖਾਇ ॥
ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥ ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ
ਖਾਇ ॥ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ ॥

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਹਮੀਦ ਕਾਰੂੰ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੁਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਚਮੁਚ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰੇਗਾ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਾਰਸ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸੁਲਤਾਨ ਹੋ ਗੁਜਰੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਆਖਿਆ—ਹੇ ਦਰਵੇਸ਼ ! ਦਸ ਫਿਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—ਹੇ ਸੁਲਤਾਨ ! ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ, ਸਾਰੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਹ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ।

ਜੋ ਖਜਾਨਾ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਤੇਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਹੈ, ਓਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਹ। ਸਦਾਵਰਤ ਲਾ, ਨੇਕੀ ਖਟ, ਨਿਆਇ ਕਰ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਧਰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਏਥੇ ਵੀ ਉਸਤਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਦਰਗਾਹੇ ਵੀ ਤੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।'

ਸੁਲਤਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰੂੰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਦਾਵਰਤ ਲਾ ਦਿਤੇ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਕਪੜਾ ਤੇ ਨਗਦੀ ਦਾਨ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਪਰਜਾ ਨੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗ ਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਤਦੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—

ਘਰ ਘਰ ਬਾਬਾ ਪੂਜੀਐ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੁਆਈ ॥ ਛਪੇ ਨਾਹਿ ਛਪਾਇਆ
ਚੜਿਆ ਸੂਰਜ ਜਗ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ॥ ਬੁਕਿਆ ਸਿੰਘ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਸਭ ਮਿਰਗਾਵਲਿ
ਭੰਨੀ ਜਾਈ ॥ ਚੜਿਆ ਚੰਦ ਨ ਲੁਕਈ ਕੱਢਣ ਕੁਨਾਲੀ ਜੋਤ ਛਪਾਈ ॥ ਉਗਵਣਹੁ
ਤੈ ਆਥਵਣਸੁ ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਭ ਲੁਕਾਈ ॥ ਜਗ ਅੰਦਰ ਕੁਦਰਤਿ ਵਰਤਾਈ ॥

੧੦੬ ਬਗਦਾਦ ਫੇਰੀ

ਬਾਬਾ ਗਿਆ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ ਬਾਹਰਿ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ ॥ ਇਕ ਬਾਬਾ
ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ ॥ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਨਗਰੀ ਭਈ ਦੇਖ ਪੀਰ ਭਇਆ
ਹੈਰਾਨਾ ॥ ਦੇਖੇ ਧਿਆਨ ਲਗਾਇ ਕਰ ਇਕ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਮਸਤਾਨਾ ॥ ਪੁਛਿਆ
ਫਿਰਕੈ ਦਸਤਗੀਰ ਕੌਣ ਫਕੀਰ ਕਿਸਕਾ ਘਰਾਨਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕੁਲ ਵਿਚ
ਆਯਾ ਰਬ ਫਕੀਰ ਇਕ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ਧਰਤ ਅਕਾਸ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਜਾਨਾ ॥

ਰੂਮ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਕਾਰੂੰ ਨੇ ਨੇਕ ਨਸੀਹਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਗਦਾਦ ਆ ਪੁਜੇ। ਬਗਦਾਦ ਇਰਾਕ ਦਾ ਪਰਸਿਧ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ

ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਦਾ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੌਸ਼ੇਰਵਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਵਡਾ ਸੀ। ਏਥੋਂ ਦੀ ਹਰ ਗਲ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਗੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਥੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗ਼ੈਰ ਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਤੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਐਸੇ ਤੁਅਸਬੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ। ਜੋ ਅੱਗ, ਤੋਪ, ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸਨ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲੰਮੇਰੇ ਸਫਰ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਗਦਾਦ ਪੁਜਣ ਵੇਲੇ ਬਗਦਾਦ ਦੀ ਇਸਲਾਮ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ (ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ) ਸੀ। ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਇਹ ਕਰਦਾ ਸੀ ਇਸਨੂੰ ਪੀਰ ਬਗਦਾਦ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਰਾਜਾ (ਖਲੀਫਾ) ਹੋਰ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਧੱਕੜਸ਼ਾਹ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਸੀ। ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰੇਮ ਮੂਰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਾਥੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਪੂਜਯ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਉਹ ਕਬਰਸਤਾਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਚੁਪ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਪੀਰ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਮ ਸਦੀਵੀ ਨੀਂਦ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਲਾਗੇ ਕੋਈ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮੁੰਡੇ ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨਾ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੱਚਦੀਆਂ ਸਨ। ਸੁਤੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਪੀਰ ਜਹਲੋਲ ਦਾਨੀ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹਰੇ ਹਰੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਬੈਠ ਗਏ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਵੀ ਕੋਲ ਹੀ ਆਸਣ ਜਮਾ ਲਿਆ । ਤੁਕਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਤ ਲੋਕ ਭਾਲਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਰਬੀ ਜੀਉੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੀਂਦਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰ ਚੌਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸੁਹਾਵਣੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਤੇ ਛੇੜ ਰਬਾਬ । ਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾ ਲਈਏ ਉਸਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੀਏ ! ਮਾਲਕ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੀਏ ।’ ਭਾਵੇਂ ਤੰਗੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਭੁਖ, ਨੀਂਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਥਕੇਵਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਉਹ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਝਟ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਰਬਾਬ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਤਾਰਾਂ ਉਪਰ ਹਥ ਮਾਰਕੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੀ ਧੁਨ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ । ਪੂਰਾ ਘੰਟਾ ਇਕੱਲਾ ਰਬਾਬ ਵੱਜਦਾ ਰਿਹਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਸੁਤਾ ਸੀ ਤੇ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਖਮੋਸ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਬਾਬ ਦਾ ਵਜਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਾਵਣਾ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣਾ ਸੀ । ਇਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ’ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਪਰੇਮ ਰਸ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ । ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਗਾਇਆ । ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਹੁਤਾ ਹਨ) ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਾਗ ਗਾ ਸਕਦਾ । ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਟੁਟੀ, ਦਿਨ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ । ਜੇਹੜੇ ਸੁਤੇ ਜਾਗੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਅਲਾਹੀ ਧੁਨ ਕੌਣ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਉਸਨੂੰ ਪੀਰ ਬਗਦਾਦ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ? ਅਜ ਉਹ ਇਹ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਂਗ ਦਿਤੀ । ਬਾਂਗ ਐਨੀ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ । ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਸਾਫ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤਾ । ਬਾਂਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਹਨ—‘ਅੱਲਹ ਹੂ ਅਕਬਰ ਲਾ ਇਲਾਹ ਇਲ ਲਿੱਲਾ, ਹੱਯ ਅਲ ਅਲ

ਫਨਾਹ—ਗੁਰਬਰ ਅਕਾਲ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ, ਚਿਤ ਚਰਨ ਨਾਮ ਘਰਿ ਘਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮ, ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੇ ਸਰਬੰ ਜਵਾਲਨ ।’

ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ‘ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਅਲਹ’ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਮੌਲਵੀ ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਪੀਰੇ ਬਗਦਾਦ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਐਸੀ ਬਾਂਗ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ? ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਲੈਣਾ ਕੁਫਰ ਹੈ । ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਕੁਫਰ ਦਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ । ਆਮ ਜਨਤਾ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹ ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲ ਗਏ, ਲੋਕ ਸੁਤੇ ਜਾਗ ਪਏ । ਭਾਰੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਂਗ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਰਾਗ ਦੇ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਇਕਠੇ ਹੋਕੇ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਜੋ ਆਉਂਦਾ ਗਿਆ ਉਹ ਬੈਠਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ । ਬੈਠਾ ਬੈਠਾ ਸਾਰੇ ਧੰਧੇ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ, ਵਾਹਵਾ ਭੀੜ ਹੋ ਗਈ ਨਾਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਦਾਤੇ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ—

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥ ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ
ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ ॥ ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ
ਅਸੁਲੂ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ॥ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਨ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ
ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥

ਪਉੜੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਅਰਬੀ ਜਬਾਨ ਵਿਚ ਤੁਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਖੁਦਾ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਨੇ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਈ ਹੈ ਇਹਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਲਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਹਨ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਪਤਾਲ

ਸ਼ੰਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੧੪ ।

ਇਹ ਕੂੜ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਸੱਤ ਪਤਾਲ ਚੰਦਾਂ ਤਬਕ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਹਿਸਾਬ ਆ ਸਕਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਤਾਰੇ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਚੰਨ, ਉਹੋ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਵੇਦ ਗਰੰਥਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜਬਾਨ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲਭਦੇ ਥਕ ਗਏ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਮਲ ਫੁਲ ਦੀ ਨਾਭ (ਨਾਲੀ) ਰਾਹੀਂ ਪਤਾਲ ਦੀ ਹਾਥ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠਾਂ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ ਧਕੇ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਖਰ ਆਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—‘ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ। ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਆਲਮ (ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ) ਹਨ। ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥ ਆਖਦੇ ਹਨ ਚੁਰਾਸੀ ਲਖ ਜੂਨ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਮਰ ਹੈ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਫਨਾਹ ਫਿਲਾ (ਤਬਾਹ) ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਹੋ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਡਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।’

ਸਾਰੇ ਸੁਨਣ ਵਾਲੇ ਅਸਚਰਜਤਾ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਤੁਅੱਸਬ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਸਨ ਉਹ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਕੇ ਉਠ ਬੈਠੇ, ‘ਇਹ ਕੋਈ ਕਾਫਰ, ਕਫਰ ਦਾ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨੋਭਾਵ ਸਨ।’

ਤਕੜਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ‘ਨਵੇਂ ਪੀਰ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ’ ਦੇ ਬਗਦਾਦ ਆਉਣ ਦੀ ਧੁੰਮ ਖਿੱਲਰ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਟੋਲੀਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੋਕ ਆਉਣ ਲਗੇ। ਸੌ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਆਉਂਦਾ। ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਲਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ, ਉਹੋ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਵੇਰ ਵਿਰੋਧ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ। ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ ਮਹਾਂ ਨਿੰਦਕ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਚੁਕਿਆ, 'ਪੀਰ ਜੀ ਹਨੇਰ ਹੋ ਗਿਆ! ਕੋਈ ਫਕੀਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਰਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਬਾਂਗ ਵਖਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਨਬੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਜੋੜਕੇ ਆਖਿਆ—ਜਿਸਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕੀ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਰਾਗ ਗਾਇਆ ਸ਼ਾਹੀ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਤੀਸਰਾ ਉਹ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਉਲਟ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੱਖਾਂ ਹਨ।'

‘ਹੈਂ! ਐਨਾ ਕੁਫਰ! ਜਾਓ ਉਸ ਕਾਫਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲਿਆਓ, ਮੈਂ ਪੁਛਾਂ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵਾਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਲਾਗਿਓਂ ਉਠਾ ਦਿਓ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਪਾਹੀ ਲੈ ਜਾਓ। ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਬੈਠੇ ਤੇ ਨਾ ਸ਼ਰਹ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੁਣੇ।’ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮਖਮੂਰ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪੀਰ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ।

ਪੀਰ ਦੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਆਖਿਆ—‘ਛੇਤੀ ਚਲੋ, ਪੀਰ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਹਾਜਰ ਹੋਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵੋ ਸ਼ਰਹ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਉਲਟ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਜੋ?’ ‘ਜਾਓ! ਪੀਰ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਓ, ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਖੋ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਏਥੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

ਪੀਰ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਮਲੋ ਮਲੀ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਲਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੰਨ ਗਈਆਂ ਕੋਈ ‘ਵਲੀ’ ਹੈ। ਉਹ ਚੁਪ ਚਾਪ ਮੁੜ

ਗਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪੀਰ ਨੂੰ ਜਾ ਆਖਿਆ—‘ਪੀਰ ਜੀ ! ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ।’
ਹੱਛਾ ! ਜਾਓ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਗਸਾਰ (ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਮਾਰਨਾ)
ਕਰ ਦਿਓ । ਨਾ ਝਿਜਕੋ ਨਾ ਡਰੋ । ਉਹ ਕੋਈ ਵਲੀ ਨਹੀਂ ਪੀਰ ਨਹੀਂ ।
ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ।

‘ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ! ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ । ਹੁਣੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ
ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।’ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸੜਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲ ਸੀ । ਮਾੜੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚੋਂ ਮਾੜੀ ਅਵਾਜ਼ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਢੋਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ । ‘ਆਓ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ
ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਨੂੰ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ । ਉਹ ਕਾਫਰ ਹੈ । ਕੁਫਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ । ਪੀਰ ਬਗਦਾਦ ਨੇ ਫਤਵਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪਾਗਲ ਲੋਕ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ
ਪੱਥਰ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਲ ਆਏ ।
ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਜੋਸ਼ ਦੇਖਕੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਡਰ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ
‘ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ? ਲੋਕ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਇਹ ਵੀ
ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਕਿ ਪੀਰ ਤੇ ਖਲੀਫੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ—ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ ਕਰਤਾਰ ਰਾਖਾ
ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਕਿੰਨੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਬਚਾਵੇਗਾ
ਨੇਤਰ ਮੂੰਦਕੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ਜਾਹ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ
ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਲਗੇ । ਕੁਦਰਤ ਦੇ
ਰੰਗ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਸਾਰ ਕਰਨ ਆ ਰਹੀ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਜਾ ਅਲਾਹੀ
ਰਬ ਦੀ ਧੁਨ ਪਈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਮੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਗੁਸਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ
ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਜੋ ਨਾਹਰੇ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਸਨ
ਉਹ ਤਾਲੂਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈਆਂ । ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋਧ ਦੀ ਲਾਲੀ ਖਤਮ ਹੋ
ਗਈ ਉਚੇ ਹਥ ਨੀਵੇਂ ਹੋਏ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਦਮ ਪੁਟਦੇ ਹੋਏ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ
ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਥਰ ਡਿਗਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ।

ਕਬਰਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਪੈਰ ਰਖਦੇ ਸਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਥ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ । ਸਭ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਉਪਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਛਾ ਗਈ । ਰੌਲਾ ਮਿਟ ਗਿਆ । ਕਦਮ ਕਦਮ ਪੁਟਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਲੇ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਸਪ ਕੀਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਂਦੇ ਗਏ ।

‘ਕਹੋ ਭਾਈ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਕਹੋ ਭਾਈ ਤਾਂ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਪਰ ‘ਕਰਤਾਰ’ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਕਰਤਾਰ’ ਹੀ ਕਿਹਾ । ਸਭ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਆਖਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਅਰਥ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਮਾਰਨ ਆਏ ਆਪ ਮਰ ਗਏ । ਸਾਧੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਕੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗ ਪਏ ।

ਚੁਗਲਾ ਮਾੜਿਆਂ ਨੇ ਪੀਰ ਤੇ ਖਲੀਫੇ ਨੂੰ ਜਾ ਦਸਿਆ ਕਿ ‘ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਉਲਟਾ ਓਪਰੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰੋ । ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲਗੀਆਂ ਹਨ । ਰਾਖੀ ਕਰ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ।’ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਆਪ ਤੁਰ ਪਿਆ । ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ । ਦੋਵੇਂ ਪਿਓ ਪੁਤ੍ਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਗਏ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਕਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਜਬਾਨੋਂ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਬੋਲ ਸਕੇ । ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕੋਈ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਗਦਾਦ ਦੀ ਤੁਅੱਸਬੀ ਜਨਤਾ ਕਿਵੇਂ ਚੁਪ ਬੈਠ ਰਹਿੰਦੀ ! ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਆਈਏ ਪੀਰ ਜੀ ! ਆਈਏ ਬਿਰਾਜੀਏ ।’ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਾਦੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀਰ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਗਏ । ਪੀਰ ਤੇ ਉਹਦਾ ਪੁਤਰ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੋਲ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਗੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਉਂ

ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਪੁਛੇ ਪੀਰ ਤਕਰਾਰ ਕਰ ਏਹ ਫਕੀਰ ਵਡਾ ਆਤਾਈ ॥

ਏਥੇ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਵਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਲਾਈ ॥

ਪਾਤਾਲਾਂ ਆਕਾਸ ਲਖ ਓੜਕ ਭਾਲੀ ਖਬਰ ਸੁਣਾਈ ॥

ਫੇਰ ਦੁਰਾਇਣ ਦਸਤਗੀਰ ਅਸੀਂ ਭੀ ਵੇਖਾਂ ਜੋ ਤੁਹਿ ਪਾਈ ॥

ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਦਾਦ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸ਼ਰਹ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਹ ਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਰਹੇ ਜੇ ਕਿ ਚੌਦਾਂ ਤਬਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲਖ ਹਨ ਕੋਈ ਹਾਥ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਲੱਖਾਂ ਪਤਾਲ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਿਖਾਓ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇਗਾ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਪੀਰ ਜੀ ! ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਨਹੀਂ ਨਾ ਜਾਦੂਗਰ ਹਾਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦੇ ਹਾਂ, ਖੁਦਾ ਅਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਖੁਦਾਈ ਇਛਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਣਗੇ !’

ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ—‘ਹੁਣੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਪਤਾਲਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਓ, ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕੀਏ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੋ, ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ। ਅੱਖਾਂ ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਨਾ ਖੋਲਣੀਆਂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਨਾ ਆਖਾਂ, ਖੁਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਸਾਂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ।’

ਪੀਰ ਦਸਤਗੀਰ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ ਹਥ ਰਖੇ। ਹਥ ਰਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਉਡਕੇ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ

ਉਪਰਲੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰੇ, ਕਈ ਲੱਖ ਅਸਮਾਨੀ ਮੰਡਲ ਪੀਰ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਦੇਖੇ। ਦੇਖ ਦੇਖ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਬ੍ਰਹਮ ਖੰਡ ਬੈਕੁੰਠ ਤਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਪੀਰ ਨੂੰ ਲੈ ਦਿਤੀ। ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਤਾਲ ਦੇਖੇ ਕਈ ਮੁਹੰਮਦ ਈਸਾ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਰਗੀਆਂ ਪੂਜਨੀਕ ਹਸਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਖਿਲਾਰ ਦੇਖਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਆਖਰ ਪੀਰ ਜੀ ਮੁੜ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ—

ਨਾਲ ਲੀਤਾ ਬੇਟਾ ਪੀਰ ਦਾ ਅਖੀ ਮੀਟ ਗਿਆ ਹਾਵਾਈ ॥

ਲਖ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਲਖ ਅਖ ਫਰਕ ਵਿਚ ਸਭ
ਦਿਖਲਾਈ ॥ ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ
ਕੜਾਹੀ ॥ ਜਾਹਰ ਕਲਾ ਨ ਛਪੈ ਛਪਾਈ ॥

ਇਹ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟ ਮਹਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮੇਰੇ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋ ਲੁਕਿਆਂ ਲੁਕਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਪੀਰ ਜੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਤਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਗਏ। ਤੁਸੀਂ ਵਡੇ ਪੀਰ ਜੀ ! ਪੀਰ ਨੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਸਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, ਸ਼ਰਹ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਨੂੰ ਜਤਾਇਆ। ਪੀਰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿ ਠੀਕ ਉਹ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਪਰ ਦਸਤਗੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ 'ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੀਰ' ਤੇ 'ਹਜ਼ਰਤ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਫਕੀਰ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ

ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਪੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਉਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਗਦਾਦੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਥੜ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਥੜ੍ਹਾ ਅਜੇ ਤੀਕ ਕਾਇਮ ਹਨ ਅਤੇ ੧੯੧੪-੧੫ ਦੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਸਿਖ ਫੌਜੀ ਬਗਦਾਦ ਗਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵੇਖੇ ਸਨ। ਇਹ ਬਗਦਾਦ ਤੇ ਪੱਛਮ ਵਲ ਮੀਲ ਕੁ ਦੀ ਵਿਥ ਉਪਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਵਲ ਪੁਰਾਣਾ ਕਬਰਸਤਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਲ ਬਗਦਾਦ ਸ਼ਾਮਰਾ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਹੈ। ਇਸ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਉਤਰ ਵਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਹਿਲੋਲ ਕਰਨਾ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਵਾਲੀ ਨੁਕਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਥੜ੍ਹਾ ਹੈ ਇਸ ਥੜ੍ਹੇ ਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਇਕ ਖੁਤਬਾ (ਲਿਖਤ) ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਕਈ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ।

੧੦੭-ਬਲਖ ਬੁਖਾਰੇ ਤੇ ਕਾਬਲ ਜਾਣਾ

ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾਨ ਦਾਨ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਵੀਰ ਦੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਹਿਰ ਸੁਵੇਜ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤਹਿਰਾਨ ਪੁਜ ਗਏ। ਥੋਹੜੇ ਦਿਨ ਤੁਹਰਾਨ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਉਤਰ ਪੂਰਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਆਏ।

ਬਲਖ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਕਲੰਦਰ' ਨਾਮੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਤੇ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

() ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ, ਲਿਖਤ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪੰਨਾ ੩੨੭।

ਬਲਖ ਸ਼ਹਿਰ ਰਾਜੇ ਬਲ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਬਲ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਭਗਤ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਸੀ। ਬਲਖ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਫਾ ਹੈ ਜੋ ੧੫ ਗਜ਼ ਚੌੜੀ ਤੇ ੪੫ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਹੈ। ਆਖਦੇ ਨੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਬਾਵਨ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਬਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾਲ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਜਗਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਜਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ।

ਜਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਬੋਹੜੇ ਕੋਹ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸੁਹਾਣ ਤੇ ਮਜ਼ਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਇਕ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਸੀ, ਜੋ ੪੧ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਦੇਗ ਪਈ ਸੀ ਜੋ ਸਤਾਂ ਧਾਤਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਖਿਆਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ੫੧ ਮਣ ਚਾਵਲ ਤੇ ੨੧ ਦੁੱਬੇ ਰਿਝਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਗ ਬਲ ਰਾਜੇ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਲੇ ਉਪਰ ਪੁਜਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕ ਕੋਲ ਬੈਠਦੇ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਚੰਗਾ ਤਕੜਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਕੇ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਹਰੀ ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਇਕ ਕੰਤਕ ਹੋਗਿਆ ਜੋ ਬੜਾ ਅਸਚਰਜ ਸੀ।

ਇਕ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਸੁਖਣਾ ਸੁਖੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਦੇਗ ਭਰੇ। ਉਸਨੇ ੫੧ ਮਣ ਤੋਂ ਵਧ ਚਾਵਲ ਪਾ ਦਿਤੇ ਪਰ ਦੇਗ ਨਾ ਭਰੀ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਆਖਦੇ ਨੇ ਵੀਹ ਕੁ ਮਣ ਚਾਵਲ ਹੋਰ ਸੁਟ ਦਿਤੇ, ਦੇਗ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਭਰੀ। ਉਹ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਪੀਰ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਭਗਤ ਤੇ ਉਚਾ ਪੀਰ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ਤੇ ਦੇਗ ਭਰ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਠੇ ਪੰਜ ਮੁਠਾਂ ਚਾਵਲ ਸੁਟੇ ਤਾਂ ਦੇਗ ਭਰ ਗਈ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਵੇਖਕੇ ਸੁਦਾਗਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ। ਦੇਗ

ਤਿਆਰ ਹੋਈ । ਮੇਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰੱਜ ਗਏ, ਪਰ ਦੇਗ ਵਿਚੋਂ ਚਾਵਲ ਨਾ ਮੁਕੇ । ਅਜੇ ਤਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪੀਰ ਹਿੰਦੂ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਚੇਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਧੰਨ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ !

ਮਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਬਲ ਵਲ ਨੂੰ ਮੁੜੇ, ਕਾਬਲ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ੪੦ ਕੋਹ ਸੀ ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਐਸੇ ਪਹਾੜ ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਏਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਵਲ ਛਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਨ, ਪਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੂਝ ਕਰਾਈ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ । ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਅਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮੰਜ਼ਲੇ ਮੰਜ਼ਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਬਲ ਆ ਗਏ । ਕਾਬਲ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ । ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਰਹੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਥੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਹਨ । ਕਾਬਲ ਦੇ ਨੌਂ ਕੋਹ ਤੇ ਚੋਹਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ । ਜੋ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਹੈ । ਏਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਉਤੇ ਪੰਜਾ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਏਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਕ ਹੰਕਾਰੀ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਜੋ ਬੋਹੜੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਲੁਟਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ । ਕਾਬਲ ਦੇ ਕੁਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਕੇ ਰਖ ਲਈ ਜੋ ਪੋਥੀ ਰੂਪ ਰਹੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕਈ ਐਸੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਖ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

੧੦੮ ਘੜੂਕਾ ਫਕੀਰ ਦਾ ਸੁਧਾਰ

ਕਾਬਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਘੜੂਕਾ ਨਾਮ ਦਾ ਫਕੀਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਉਤੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੁਲਾਇਆਂ ਬੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਇਹ ਨੇਮ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮੁਰਸ਼ਦ ਧਾਰੇਗਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਕਈ ਫਕੀਰ ਤੇ ਪੀਰ ਉਸਦੀ ਸਮਾਧੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਖੇ ਨਹੀਂ ਲਗਾ। ਸਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਜੇਤੂ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਝਟ ਉਧਰ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਪੰਝੀ ਕੋਹ ਪੰਧ ਸੀ, ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘੜੂਕਾ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇਖਿਆ, ਘੜੂਕਾ ਦਾ ਤਨ ਸੁਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੂਰਖਤਾ ਦਾ ਹਠ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਰੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸੀ—

ਕਾਚੀ ਗਾਗਰਿ ਦੇਹ ਦੁਹੇਲੀ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਾਗਰੁ ਦੁਤਰੁ
ਕਿਉ ਤਰੀਐ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਰ ਪਾਰਿ ਨ ਪਾਈ ॥੧॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਮੋਰੇ
ਪਿਆਰੇ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ਹਰੇ ॥ ਸਰਬ ਰੰਗੀ ਰੂਪੀ ਤੂੰ ਹੈ ਤਿਸੁ ਬਖਸੇ ਜਿਸੁ
ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸੁ ਬੁਰੀ ਘਰਿ ਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ ਪਿਰ ਸਿਉ ਮਿਲਣੁ ਨ
ਦੇਇ ਬੁਰੀ ॥ ਸਖੀ ਸਾਜਨੀ ਕੇ ਹਉ ਚਰਨ ਸਰੇਵਉ ਹਰਿ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਨਦਰਿ
ਧਰੀ ॥ ੨ ॥ ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ ਮਾਰਿ ਮਨੁ ਦੇਖਿਆ ਤੁਮ ਸਾ ਮੀਤੁ ਨ ਅਵਰੁ ਕੋਈ ॥
ਜਿਉ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ਤਿਵਹੀ ਰਹਣਾ ਦੁਖੁ ਸੁਖ ਦੇਵਹਿ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ॥੩॥ ਆਸਾ ਮਨਸਾ
ਦੋਉ ਬਨਾਸਤ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ॥ ਤੁਰੀਆਵਸਥਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ
ਸੰਤ ਸਭਾ ਕੀ ਓਟ ਲਹੀ ॥੪॥ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸਗਲੇ ਸਭਿ ਜਪ ਤਪ ਜਿਸੁ ਹਰਿ
ਹਿਰਦੈ ਅਲਖ ਅਭੇਖਾ ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਮਨੁ ਰਾਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਏ ਸਹਜ
ਸੇਵਾ ॥ ੫ ॥

ਤਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਹੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ! ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਚੀ ਗਾਗਰ ਸਮਾਨ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸਨੇ ਕਦੋਂ ਟੁਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਕੰਮੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਵੀ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੁਖੀ ਮਨ ਇਸ ਭਵਸਾਗਰ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਕਟੇ ਜਾਂਦੇ ਨਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਉਚੀ ਕੂਕ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਜੀਵ ਦੀ ਕਲਿਆਨ ਕਰੇ। ਸਾਰੇ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਖਸ਼ ਦਇਆ ਕਰ।

ਮੂਰਖਤਾ ਰੂਪੀ ਸਸ ਬਹੁਤ ਭੈੜੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਖ ਨਾਲ ਘਰ ਨਹੀਂ ਵਸਣ ਦੇਂਦੀ। (ਭਾਵ ਮਨ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਅਵਿਦਿਆ ਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਘਰ ਦੇ ਵਿਚ (ਆਤਮਾ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਤੀ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸਖੀਆਂ (ਸੰਤਾਂ) ਦੇ ਚਰਨ ਘੁਟਾਂ ਜੋ ਪਤੀ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਣ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਵੇ।

ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਉਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਿਵੇਂ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਆਸਾ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਣੀਆਂ ਇਹ ਸਭ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਹਠ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ, ਨੇਮ ਨਾ ਧਾਰੀਏ ਸਧਾਰਨਤਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾਂ ਆਪ ਹੀ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਉਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ

ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਹਠ ਕਰਮ (ਜੋਗ ਅਭਿਆਸ) ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਰਾਮ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ) ਵਿਚ ਮਨ ਜਦੋਂ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦੋਂ ਸਭ ਸੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ (ਮੁਰਸ਼ਦ) ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ।

ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਤਰੇਲ ਦੇ ਮੋਤੀ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਫੁਲ ਪੱਤੀਆਂ ਉਤੇ ਕਲੋਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਨੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਸੁਰੀਲੀ ਪ੍ਰੀਤ ਭਿੰਨੀ ਧੁਨ ਨਾਲ ਪਰਬਤ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ ‘ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ’ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲਗੀ । ਘੜੂਕਾ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸੁਤੇ ਜਾਗ ਪਏ । ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਖਲੋਤੇ । ਘੜੂਕਾ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬ ਉਠਿਆ । ਉਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚੀ । ਅੱਖਾਂ ਜੋ ਮੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ, ਓਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ । ਤਾਲੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਹਿਲ ਪਈ । ਧਿਆਨ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਘੜੂਕਾ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ‘ਕੌਣ ਆਇਆ ? ਕਿਸਨੇ ਰਾਗ ਗਾਇਆ ?’

‘ਨਿਰਾ ਰਾਗ ਨਹੀਂ ਗਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਸਤ੍ਯ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੱਦ ਦਿਤੀ ਹੈ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ ।

‘ਕੌਣ ਹੈ ?’ ਘੜੂਕਾ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ ।

‘ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਤੇਰੇ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ।’

ਘੜੂਕਾ ਦਾ ਨੇਮ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਉਹ ਬੋਲ ਪਿਆ । ਉਸ ਨੇ ਝਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ । ਅੱਜ ਵੀ ‘ਘੜੂਕਾ ਅਸਥਾਨ’ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਮੇਲੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਘੜੂਕਾ ਦੇ ਮੇਲ ਦੀ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

੧੦੯ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ

ਘੜੂਕਾ ਨੂੰ ਸਿਧ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਏ । ਦਰਾ ਖੈਬਰ ਤੋਂ ਲੰਘਕੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਤੁਰਕੇ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਸੀ । ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਭੇਡਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਰਖਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਜੂਹ ਸੀ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾ ਤੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਚੇ ਈਸ਼ਵਰੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਲੋਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਆਉਣ ਲਗੇ । ਉਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉਪਰ ਚਸਮਾ ਸੀ । ਉਸ ਚਸਮੇ ਦਾ ਜਲ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਕੰਧਾਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਉਸ ਚਸਮੇ ਕਿਨਾਰੇ ਡੇਰਾ ਲਾ ਬੈਠਾ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਵਲ' ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰੇ ਵਿਚ 'ਵਲੀ' ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੀ । ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧ ਕੇ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਰਬ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ । ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਵਲੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਫਕੀਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਬਹੁਤ ਮੰਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਨਗਰ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਅਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹਨਾਂ ਅਸਾਂ ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ । 'ਹੱਛਾ ਇਹ ਗਲ ਹੈ ? ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਠੀਕ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ' । ਇਹ ਆਖਕੇ ਵਲੀ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਉੱਤੇ ਉਠਿਆ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦੇ ਚਸਮੇ

ਕੋਲ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਮੁਖ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠਾਂ ਪਾਣੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਅਗੇ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਪੱਥਰ ਦੇ ਰਖਣ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਉਸੇ ਝਰਨੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰੋਲਾ ਮਚ ਗਿਆ, 'ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ' ਹੋਣ ਲਗੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀ, ਪਹਾੜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਹੇ ਵਲੀ ਜੀ ! ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਮਨੁਖ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਪੰਛੀ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਮਰਨ ਲਗੇ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਤੇ ਹਵਾ ਖੁਦਾ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਸਰੇ ਜੀਵ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਾਂ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਖਿਮਾ ਕਰੋ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਝਰਨਾ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੋ।'

ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਕੇ ਬੋਲਿਆ—'ਪਾਣੀ ! ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਪਾਕੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਰ ਦੇਣੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜੀਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ ਕਾਫ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਛਡਕੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮੰਨ ਬੈਠੋ ਹੋ। ਜਾਓ ! ਉਸੇ ਕੋਲ ਜਾਓ ਉਹ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਉਹ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਰਖੇ। ਜਾਓ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੋ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ।' ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ, ਤਰਲੇ ਕਢੇ, ਨੱਕ ਭੋਂ ਨਾਲ ਰਗੜੇ ਪਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ। ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਖੁਦ ਖੁਦਾ ਬਣ ਬੈਠਾ ਸੀ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਮੁਖੀਏ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਕੇ ਮੁੜ ਆਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਵੀ ਦਸੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪੀਰ ਵਲ ਭੇਜਿਆ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਇਕ ਗਲ ਵੀ ਵਲੀ ਨੇ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਸਗੋਂ ਆਖਿਆ 'ਜੇ ਤੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਖਿਚ ਲਵੇ, ਨਵਾਂ ਚਸ਼ਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਆਖੇ ਖੁਦਾ ਮੀਂਹ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਕਿਉਂ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ਬੋਹੜੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜਦੋਂ ਆਪ ਪਿਆਸਾ ਮਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਲ ਨੱਠਾ ਆਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਚੰਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।'

ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਵਲ ਭੇਜਿਆ ਮਰਦਾਨਾ ਥਕ ਗਿਆ ਉਹ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਤੰਗ ਆ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ— 'ਦਾਤਾ ! ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਉਹ ਚੰਦਰਾ ਹੰਕਾਰੀ ਹੈ ਉਸਨੇ ਮਾੜੇ ਬਚਨ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਏਥੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਪਿਆਸੇ ਮਰਨ ਲਗੇ ਹਨ। ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜੇ ਕਈਆਂ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਚੰਗੇਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਸੀ ਹੈ। ਮੇਹਰ ਕਰੋ ! ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਦਇਆ ਕਰੋ।'

'ਹੱਛਾ ਮਰਦਾਨਿਆਂ !' ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ— 'ਵਾਹ ਲਗਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨੋ ਝਿਜਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਹੋ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਪੱਥਰ ਪਰੇ ਹਟਾ ਕੇ ਥਾਂ ਪੁਟ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਜਲ ਹੈ ਜਲ ਵੀ ਪ੍ਰਾਮਤਮਾ ਦੀ ਇਕ ਅਪਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਬਣਾਕੇ ਨਹੀਂ ਰਖ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਨ ਜਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਫਕੀਰ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰੋਕੇ।'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਥਰ ਚੁਕਣ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਸਣ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠਾਂ ਸੀ। ਤਿਹਾਏ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜੋ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਹ ਲਲਚਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਮਾਰਦਾਨਾ—‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ ਤੇ ਮਿਟੀ ਪਾਸੇ ਹਟਾਈ ਗਿਆ। ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਫੁਟ ਧਰਤੀ ਪੁਟੀ ਤਾਂ ਸੀਤਲ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਫੁਟ ਨਿਕਲਿਆ। ਜਲ ਉਛਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗਾ ਤੇ ਮੁੜ ਅਗੇ ਵਲ ਤੁਰਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਚੁਕੇ। ਦੋਹ ਖੂਹਾਂ ਦੇ ਪਾੜਛੇ ਜਿੰਨਾ ਪਾਣੀ ਚਲਣ ਲਗਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਬੈਠੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੇ ਰਜਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ। ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ ਪਾਇਆ। ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਸੀ।

ਹਵਾ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਵਾਂਗ ਇਹ ਖਬਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦਮ ਖਿਲਰ ਗਈ ਕਿ ‘ਨਵੇਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਚਸ਼ਮਾ ਚਲਾ ਦਿਤਾ। ਦੌੜੇ ਲੌਕੇ ਰਜਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ। ਨਿਰੀ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੀ ਸਗੋਂ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਪਿਆਸ ਮੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਵੀ ਮੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਲੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਕੰਧਾਰੀ ਵਲੀ ਨਾਲੋਂ ਵਡੇ ਹਨ। ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ। ਸੜੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜੀਅ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਮਰ ਨਹਿਰ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ।’ ਜਿਸ ਬਾਲ, ਜਵਾਨ ਤੇ ਬੁਢੇ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਓਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਨਸ ਆਇਆ। ਗੜਵਾ, ਘੜਾ, ਬਾਲਟੀ ਤੇ ਮਸ਼ਕ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਪਾਣੀ ਰਖਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਸੀ, ਓਹੋ ਚੁਕ

ਤੁਰਿਆ। ਚਸ਼ਮੇ ਉਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਜੋ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ ਉਹੋ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਤੇ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾਰਦਾ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ! ਧੰਨ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ !’ ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਚਸ਼ਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਉਧਰ ਵਲੀ ਦੇ ‘ਜਲ ਕੁੰਡ’ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸੁਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਸੁਕਦਾ ਦੇਖਕੇ ਵਲੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਕਰੋਧਤਾ ਨਾਲ ਸੜ ਬਲ ਕੋਲੇ ਹੋ ਉਠਿਆ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਜਾ ਦਸਿਆ—‘ਵਲੀ ਜੀ ਲੋਹੜਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਲ ਦਿਤੀ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੰਤ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।’

‘ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ ? ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਸੈਂਕੜੇ ਮਣਾ ਪੱਥਰ ਸੁਟਕੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਉਜੜ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਆਏ ਮਰ ਜਾਣਗੇ, ਮੇਰੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਵਰ ਹੈ, ਦੇਖ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਕਾਲੀ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਕੇ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣ ਲਗਾ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਹਾਸਲ ਸਨ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਬੇੜਾ ਗਰਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ। ਹੰਕਾਰ ਚੰਦਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਲਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਮਣ ਭਾਰਾ ਪੱਥਰ ਜੋ ਪਰਬਤ ਦਾ ਇਕ ਹਿਸਾ ਹੀ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹਲਾਇਆ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਗਾ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਡਰ ਗਈ। ਸਭ ਦਿਲ ਛਡ ਕੇ ਨਸ ਉਠੇ। ਪੱਥਰ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਖਲੋਤੇ, ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਦਾਤਾ ਪਰਬਤ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।’ ‘ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਦੇਖ ਰੰਗ

ਕਰਤਾਰ ਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਕੇ, ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ । ਪੱਥਰ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਆਇਆ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਐਨਾ ਹੌਲੀ ਕਿ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਐਨ ਸਿਰ ਉਪਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਥ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ । ਪੱਥਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਉਂਗਲਾਂ (ਪੰਜਾ) ਇੰਝ ਖੁਭ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਮੋਮ ਜਾਂ ਗਿਲੀ ਮਿਟੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਖੁਭ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪੰਜਾ ਲਗ ਗਿਆ । ਪੱਥਰ ਰੁਕ ਗਿਆ । ਪਾਸੇ ਹੋਕੇ ਉਸੇ ਚਸਮੇਂ ਕੋਲ ਟਿਕ ਗਿਆ, ਜੋ ਚਸਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਭੋਲੇ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਜੀ) ਪੱਥਰ ਹੇਠ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਨਸ ਕੇ ਨੇੜੇ ਆਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਬੈਠੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ । ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਜਾ ਦਸਿਆ, 'ਸੰਤ ਜੀ ਬਚ ਗਏ, ਉਹ ਵਡੇ ਕਾਰਾਮਾਤੀ ਹਨ ।' ਵਲੀ ਦਾ ਮਾਣ ਟੁਟ ਗਿਆ । ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ । ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਹਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਈ । ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਿਆ, ਨੰਗੀਂ ਪੈਰੀਂ ਤੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ, ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਉਤਰਨ ਲਗਾ, ਗੇਂਦ ਵਾਂਗ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੀ, ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਨੇੜੇ ਤੇ ਚਾਰ ਕੁ ਫੁਟ ਦੂਰ ਖਲੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਨੂਰੀ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਾਹਟ ਨਾਲ ਆਖਿਆ—'ਆਈਏ ਮਿੱਤ੍ਰ ਵਲੀ ਜੀ! ਬੈਠੀਏ ! ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਲ ਲੋਚਦਾ ਸੀ, ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਹੋ ਗਏ ।' ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ

ਵਲੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸਦੇ ਨੈਣ ਭਰ ਆਏ, ਹਿਰਦਾ ਉਛਲਿਆ, ਹਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗਕੇ ਇਉਂ ਵਿਲਕੜੀਆਂ ਲੈਣ ਲਗਾ—‘ਹੇ ਖੁਦਾ ! ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ! ਮੈਂ ਪਾਪੀ ! ਮੈਂ ਹੰਕਾਰੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਖੁਦਾ ਦੀ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕੀਤਾ । ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹੇ, ਖਿਮਾਂ ਖਿਮਾਂ ! ਮੈਂ ਭੁਲਿਆ, ਦਾਤਾ ਮੈਂ ਭੁਲਿਆ, ਮੇਰੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਨਾ । ਇਸ ਵੈਸ਼ਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਆਕੇ ਹਉਮੈ ਤੇ ਮਾਯਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਲੀ ਜੀ ! ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਈਆਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਅਰ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਾਂਭਕੇ ਰਖਣੀਆਂ ਨਾ ਆਈਆਂ, ਆਖਰ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਲਿਆ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਜਿਸੁ ਜਲ ਨਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਤੁਮ ਜਗਿ ਆਏ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥
 ਛੇਡਹੁ ਵੇਸ ਭੇਖ ਚਤੁਰਾਈ ਦੁਬਿਧਾ ਇਹ ਫਲੁ ਨਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥ ਮਨ ਰੇ
 ਥਿਰੁ ਰਹੁ ਮਤੁ ਕਤ ਜਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਬਾਹਰਿ ਦੂਢਤ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ
 ਘਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਘਟੁ ਮਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਵਗੁਣ ਛੇਡਿ ਗੁਣਾ ਕਉ
 ਧਾਵਹਿ ਕਰਿ ਅਵਗੁਣ ਪਛਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਸਰ ਅਪਸਰ ਕੀ ਸਾਰ ਨ
 ਜਾਣਹਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕੀਚ ਬੁਝਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੇਲੁ ਲੋਭੁ ਬਹੁ
 ਝੂਠੇ ਬਾਹਰਿ ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸਦ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥ ਪਰਹਰਿ ਲੋਭੁ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜੁ ਤਿਆਗਹੁ
 ਸਚ ਗੁਰਬਚਨੀ ਫਲੁ ਪਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ਜੀਉ ॥ ੪ ॥ ੯ ॥ (ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੧)

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਂਗ ਸਮਝਾਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ—ਹੇ ਵਲੀ !

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਜਲ ਨਿਧਿ) ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਭੇਤ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜਗ ਤੇ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਪਰ ਮਨੁਖ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਕਲਾਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝਕੇ ਉਸ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਵੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਸੂਰਹਿੰਦਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਨ ਜੇ ਭੁਲ ਜਾਵੇ, ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠੇ (ਜਿਵੇਂ ਵਲੀ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜਲ ਨਾ ਪੀਣ ਦਿਤਾ, ਈਰਖਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਹੋਏ) ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਚਤੁਰਾਈਆਂ, ਹੰਕਾਰ, ਲੋਕ ਵਿਖਾਵੇ ਫਕੀਰੀ ਭੇਖ ਛਡ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਦਵੈਤ ਵਲ ਖਿਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਵੈਤ ਵਲ ਖਿਚਿਆ ਪੁਰਸ਼ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਉਹ ਵਸਤੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਢੂੰਡ ਕਰੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਭੜਕੇ। ਤਪਸਿਆ ਤੇ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਕਦੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੇਲਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਦਿਲ ਟਿਕੇ ਨਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਤੇ ਚੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ ਚੰਗੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮਨ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਡਿਗਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮੈਲ ਹੈ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਸਾੜਿਆ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਧੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਤਮਾ ਜੋ ਨਾਮ ਨਾਲ ਧੁਪਦੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਸ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰੇ। ਹੇ ਵਲੀ! ਪ੍ਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਲੋਭ, ਝੂਠ ਇਹ ਛੱਡੋਗੇ ਤਾਂ ਖਿਮਾ ਹੋਵੇਗੀ ਤਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੇਗਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਖੁਦਾ) ਅਗੇ ਇਹ ਤਰਲਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਤੇਰੀ ਇਛਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਰਖ। ਬਸ ਇਉਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਸਚੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਲੀ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ

ਗਏ ਉਹ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਟਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੰਜਾ ਜਿਸ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਪੂਜਿਆ ਜਾਣ ਲਗਾ । ਅੱਜ 'ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ' ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਯਾਤਰੂ 'ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਉਪਰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਹੈ ।

੧੧੦-ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਮੇਲ

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਤੋਂ ਤੁਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਾਪ ਤੇ ਭੁਲੜ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦੇ, ਜੀਅ ਦਾਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸੈਦਪੁਰ ਪੁਜ ਗਏ । ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਕੇ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ । ਹਥਾਂ ਨਾਲ ਪੈਰ ਘੁਟੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਲੋਕ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਦੁਖੀਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਵੰਡਾਉਂਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ੋਂ ਆਏ ਹਾਂ, ਸੁਣਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ? ਹਾਕਮ ਕੈਸੇ ਹਨ ?'

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ, ਉਹ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ—'ਦਾਤਾਰ ! ਆਪ ਘਟ ਘਟ ਦੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਜੇ । ਦੇਸ ਦੇ ਹਾਕਮ ਬਹੁਤ ਭੈੜੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਹਾਕਮ ਹਥੋਂ ਪਰਜਾ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੈ । ਹਾਕਮ ਮਾੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ

ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ॥ ਮਸੀਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ । ਕਿਸੇਦੀ ਬਹੂ ਬੇਟੀ ਦੀ ਇਜਤ ਸੁਰਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ।
ਅਨਿਆਏ ਲੁਟ ਤੇ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ ਕੂੜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ।’

ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਦੀ ਜਬਾਨੋਂ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਿਰੰਕਾਰ
ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈ । ਸੁਰਤ ਜੁੜਨ ਦੇ ਦਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ਬਾਣੀ
ਉਚਾਰੀ ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸੁਣਨ ਲੱਗਾ । ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਪਾਪ ਕੀ ਜੰਝ ਲੈ
ਕਾਬਲਹੁ ਧਾਇਆ ਜੋਰੀ ਮੰਗੈ ਦਾਨੁ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਸਰਮ ਧਰਮੁ ਦੁਇ ਛਪਿ ਖਲੋਏ ਕੂੜ
ਫਿਰੈ ਪਰਧਾਨ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਕਾਜੀਆ ਬਾਮਣਾ ਕੀ ਗਲ ਥਕੀ ਅੰਗਦੁ ਪੜੈ ਸ਼ੈਤਾਨ ਵੇ
ਲਾਲੋ ॥ ਮੁਸਲਮਾਨੀਆ ਪੜਹਿ ਕਤੇਬਾ ਕਸਟ ਮਹਿ ਕਰਹਿ ਖੁਦਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥
ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਏਹਿ ਭੀ ਲੇਖੈ ਲਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਿਲੇ
ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ ਰਤੁ ਕਾ ਕੰਗੂ ਪਾਇ ਵੇ ਲਾਲੋ ॥ ੧ ॥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕ
ਗਾਵੈ ਮਾਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖ ਮਸੋਲਾ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਰੰਗ ਰਵਾਈ ਬੈਠ ਵੇਖੈ ਵਖਿ
ਅਕੇਲਾ ॥ ਸਚਾ ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਸਚੁ ਤਪਾਵਸੁ ਸਚੜਾ ਨਿਆਉਂ ਕਰੇ ਗੁ ਮਸੋਲਾ ॥ ਕਾਇਆ
ਕਪੜੁ ਟੁਕੁ ਟੁਕੁ ਹੋਸੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਮਾਲਸੀ ਬੋਲਾ ॥ ਆਵਨਿ ਅਠਤਰੈ ਜਾਨਿ
ਸਤਾਨਵੈ ਹੋਰ ਭੀ ਉਠਸੀ ਮਰਦ ਕਾ ਚੋਲਾ ॥ ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ
ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥ ੨ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਬ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ—‘ਜੋ
ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਸਕਦਾ
ਹੈ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਮੈਂ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਏਥੇ ਜੋ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹੀ
ਪਾਈ ਹੈ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਾਬਲ
ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਮਲੋ
ਮਲੀ ਦਾਨ ਮੰਗੇਗੀ । ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤੀਆਂ ਦੇ
ਸਤਰ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ । ਸ਼ਰਮ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਲੁਕਣਗੇ, ਝੂਠ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ
ਕਰੇਗਾ । ਕਾਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਗੂ ਹਨ ਇਹ

ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਕਾਹ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਸਗੋਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਆ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗਾ । ਕਵਾਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕਾਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਜੀਵਨ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਜਾਵੇਗਾ । ਅਜ ਮੁਸਲਮਾਨੀਆਂ ਜੋ ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਤੇ ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਾਬਲੀ ਆਉਣਗੇ ਤਦੋਂ ਇਹ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਗੀਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਮ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਖ ਉਠਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਰਤ (ਲਹੂ) ਦਾ ਕੁੰਗੂ ਪਾਕੇ ਖੂਨ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ, ਭਾਵ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਹੋਣਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਚ ਆਖਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗਲੀ ਮਹੱਲੇ ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਾਸ ਹੀ ਮਾਸ ਹੋਵੇਗਾ । ਘਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਲੋਥਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਜੇਹੜੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖੇਗਾ । ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਚਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਠੀਕ ਹੀ ਕਰੇਗਾ । ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਾਏਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ । ਲੋਕ ਸਾਡੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਅਸੀਂ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਅਠੱਤਰ ੧੫੭੮ ਵਿਚ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ੨੭੯੭ ਬਿਃ ਵਿਚ ਜਾਣਗੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ । ਇਹ ਗਲਾਂ ਸਚੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਭਵਿੱਖਤ ਦੇ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਬੋਲੇ—ਦਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਵੇਲਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਲਕੜੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਬੈਠੀਂ ਬਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।’

੧੧੧ ਬਾਬਰ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਤੁਰਿਆ। ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁਲੀ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਕੁਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਜੇ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸਚ ਮੁਚ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਰ ਚੰਗੇਰ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਮੁਗਲ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਮਹਾਨ ਲੜਾਕੇ ਤੇ ਦਲੇਰ ਸਨ, ਉਤਰੀ ਹਿੰਦ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਨ। ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਤੇ ਐਸ਼ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਲੜਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹੇ।

੧੫੮੭ ਬਿਃ (ਮੁਤਾਬਕ ੧੫੨੧ ਈਃ) ਵਿਚ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਤਕ ਲੁਟ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਤੂਫਾਨ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਗੇ ਵਧ ਆਇਆ। ਕਿਸੇ ਉਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿਸੇ ਈਨ ਮੰਨ ਲਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਹਾਰੇ ਤੇ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਦਰਿਆ ਝਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸੈਦਪੁਰ ਆ ਪਹੁੰਚਾ, ਸੈਦਪੁਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਕੜਾ ਘੁਘ ਵਸਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਵਿਉਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਏਥੋਂ ਦੇ ਪਠਾਣ ਆਕੜ ਖਾਨ ਸਨ। ਉਹ ਬਾਬਰ ਦੀਸਰਦਾਰੀ ਕਬੂਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਪਠਾਣ ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਛੇੜ ਬੈਠੇ ਪਰ ਲੜ ਨਾ ਸਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੁਟੇ, ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ, ਪੜਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਰੋਂਦੀਆਂ ਕੁਰਲਾਂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕਢ ਕੇ ਮੁਗਲ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰੇ। ਕਤਲ, ਲੁਟ ਤੇ ਸਾੜ ਫੂਕ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦੇਖਕੇ ਹਰ ਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਰੋ ਉਠਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਜਿਨਿ ਸਿਰੀ ਸੋਹਨਿ ਪਟੀਆ ਮਾਂਗੀ ਪਾਇ ਸੰਧੂਰ ॥ ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ ਗਲ
 ਵਿਚਿ ਆਵੈ ਧੂੜਿ ॥ ਮਹਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ॥੧॥
 ਆਦੇਸੁ ਬਾਬਾ ਆਦੇਸੁ ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਵੇਸ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਦਹੁ ਸੀਆ ਵੀਆਹੀਆ ਲਾਮੇ ਸੋਹਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ਹੀਡੋਲੀ ਚੜ੍ਹ
 ਆਈਆ ਦੰਦ ਖੰਡ ਕੀਤੇ ਰਾਸਿ ॥ ਉਪਰਹੁ ਪਾਣੀ ਵਾਰੀਐ ਝਲੇ ਝਿਮਕਨਿ ਪਾਸਿ ॥ ੨ ॥
 ਇਕੁ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਬਹਿਠੀਆ ਲਖੁ ਲਹਨਿ ਖੜੀਆ ॥ ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਮਾਣਨਿ
 ਸੇਜੜੀਆ ॥ ਤਿਨ੍ਹ੍ਹ ਗਲਿ ਸਿਲਕਾ ਪਾਈਆ ਤੁਟਨਿ ਮੋਤਸਰੀਆ ॥ ੩ ॥ ਧਨੁ ਜੋਬਨੁ
 ਦੁਇ ਵੈਰੀ ਹੋਏ ਜਿਨੀ ਰਖੇ ਰੰਗ ਲਾਇ ॥ ਦੂਤਾ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲੈ ਚਲ ਪਤਿ ਗਵਾਇ ॥
 ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ਜੇ ਭਾਵੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ੪ ॥ ਅਗੋ ਦੇ ਜੋ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ
 ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥ ਸਾਹਾਂ ਸੁਰਤਿ ਗਵਾਈਆ ਰੰਗਿ ਤਮਾਸੈ ਚਾਇ ॥ ਬਾਬਰਵਾਣੀ
 ਫਿਰਿ ਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ ॥ ੫ ॥ ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਅਹਿ ਇਕਨਾ ਪੂਜਾ
 ਜਾਇ ॥ ਚਉਕੇ ਵਿਣ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ ਕਿਉ ਟਿਕੇ ਕਢਹਿ ਨਾਇ ॥ ਰਾਮੁ ਨ ਕਬਹੂ ਚੇਤਿਓ
 ਹੁਣਿ ਕਹਣਿ ਨ ਮਿਲੇ ਖੁਦਾਇ ॥ ੬ ॥ ਇਕਿ ਘਰਿ ਆਵਹਿ ਆਪਣੇ ਇਕਿ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ
 ਪੁਛਹਿ ਸੁਖ ॥ ਇਕਨਾ ਏਹੋ ਲਿਖਿ ਬਹਿ ਬਹਿ ਰੋਵਹਿ ਦੁਖ ॥ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੇ
 ਥੀਐ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਮਨੁਖ ॥ ੭ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੀ ਭਿਆਨਕ
 ਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਪਰ ਪਟੀਆਂ
 (ਵਾਹੇ ਹੋਏ ਵਾਲ) ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਸਨ, ਮਾਂਗ ਇਹ ਸੁਹਾਗ ਦੀ
 ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸੰਧੂਰ ਸੀ, ਓਹਨਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਉਤਾਰਨ
 ਲਗਿਆਂ ਜਾਲਮ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਵਾਲ ਹੀ ਕੈਂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਕਤਰ ਸੁਟੇ।
 ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਤੇ ਚੁਪ ਕਰਾਉਣ ਬਦਲੇ ਇਸਤੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ
 ਮਿਟੀ ਪਾਈ, ਜੋ ਮਿਟੀ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਫਸ ਗਈ। ਜੇਹੜੀਆਂ
 ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਸ਼ੀਸ਼ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਜ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ
 ਮਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਓਹ ਧਾਹੀਂ ਮਾਰਕੇ
 ਰੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਆਹ ! ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹ ਤੇਰੇ ਕੈਸੇ ਚੋਜ
 ਹਨ, ਤੇਰੇ ਚੋਜਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਪੇ ਚੋਜ
 ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਤੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਕੀ ਕੌਤਕ ਹੈ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਟਿਆਰ
 ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਅਜ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਦੀ ਇਹ ਸਜ

ਵਿਆਹੀਆਂ ਸੈਦਪੁਰ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨੀਂਗਰ (ਪਤੀ) ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਡੋਲੀ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਖੰਡ ਲਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਦਾਸੀਆਂ ਪਖੇ ਝਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ ਐਸੀਆਂ ਵੀ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਈਆਂ ਤੇ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਦੀ ਵਾਰ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪੈ ਲਾਗੀਆਂ ਤੇ ਦਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗਿਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਦੀਆਂ ਸੇਜਾਂ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਅੱਜ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰੱਸੀਆਂ ਪਾਕੇ ਮੁਗਲ ਧੂਹੀ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਮੌਲਸਰੀ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋੜ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਸਿਰੋਂ ਪੈਰੋਂ ਨੰਗੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਅੱਜ ਦੇਖੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਜੋਬਨ ਮਤੀਆਂ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮੁਗਲ ਫੜ ਫੜ ਕੇ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਤ (ਸਿਪਾਹੀ) ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖਿਚੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੋਜ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਮੂਰਖ ਬੰਦੇ ! ਜੋ ਦੁਖ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਐਡੇ ਵਡੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਸੁਖ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਅਜ ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਵੀਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਨਵਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਭੁਖੀਆਂ ਮਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਉਹ ਹਿੰਦਣੀਆਂ ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਟਿਕੇ ਲਾਕੇ ਚੌਂਕੇ ਉਪਰ ਬੈਠਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਖੁਦਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਸਚਰਜ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਰੋਂਦਾ ਕੁਰਲਾਂਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਘਰ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਮਨੁਖ ਵਿਚਾਰੇ ਦੇ ਵਸ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਕੁਝ ਉਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੇ ਉਪਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸੈਦਪੁਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ।

੧੧੨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕੈਦੀ

ਪਠਾਣ ਹਾਕਮਾਂ, ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬਰ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂਆਂ, ਮਹੰਤਾਂ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜਕੇ ਅਗੇ ਲਾ ਲਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਵੀ ਫੜੇ ਗਏ । ਬਾਬਰ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੁਟਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਭਾਰ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਰਖ ਦਿਤੀਆਂ । ਤਕੜੇ ਮਾੜੇ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਕਿਸੇ ਉਚੀ ਸ਼ਕਸੀਅਤ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਘੋੜੇ ਦੀ ਲਗਾਮ ਫੜਾ ਦਿਤੀ । ਉਸ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਸਮਾਨ ਲਦਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਰਖ ਦਿਤੀ । ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਗ ਦੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ । ਮਨੁਖਤਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਸੱਤ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਸਤ ਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਮਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਮੁਗਲ ਸੈਨਿਕ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜੋ ਭਾਰ ਦੀ ਪੰਡ ਰਖੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਿਰ ਨਾਲੋਂ ਚੱਪਾ ਉਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡ ਨੂੰ ਹਥ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਹਥ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਕਾਸਾ। ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕਲਾਮ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਉਪਰ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਭਾਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਤਾਂ ਡਿਗ ੨ ਪੈਂਦੇ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੰਡ ਦਾ ਕੋਤਕ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸਿਆ। ਅਫਸਰ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਕੇ ਪੰਡ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਪੰਡ ਸਿਰ ਨਾਲੋਂ ਉਚੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਲਸ਼ਕਰ ਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਬਾਬਰ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚ ਪਿਆ। ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦੀਖਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿਤਾ। ਚੱਕੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਵਾਸਤੇ ਦਾਣੇ ਦਿਤੇ। ਕੈਦੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਚੱਕੀ ਮਿਲੀ, ਦਾਣੇ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਚੱਕੀਆਂ ਲਾਗੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਰਬਾਬ ਫੜ, ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਏ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਈ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮੁ !’ ਦੀ ਧੁਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੁਪ ਛਾ ਗਈ। ਦਾਤੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ ॥

ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥੧੧॥

ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ ॥

ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ ॥ ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ
 ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੰਗੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ ॥ ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ
 ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ੨ ॥ ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ
 ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥ ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੇ ਦਾਣੇ ॥ ਮਰਿ
 ਮਰਿ ਜੀਵੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਖਾਣੈ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਇਹ ਤੇਰਾ ਕੀ ਚੋਜ ਹੈ
 ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਪੱਲਾ ਭਾਰਾ ਕਰਕੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ
 ਡਰਾਇਆ ਹੈ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਜਤਾਇਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਕੀ ਦੇਣਾ
 ਹੈ, ਆਪੇ ਹੀ ਤੂੰ ਮੁਗਲ ਨੂੰ ਹਿੰਦ ਵਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ ਦਸ ਨਿਰਦੋਸ਼
 ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਕੁਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ?
 ਇਹ ਪੀੜ ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ? ਇਹ ਸਚ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ
 ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈਂ । ਵੇਖ ਤਕੜਾ ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਕਰੋਧ
 ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਤਕੜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਪਾਪ ਦੀ
 ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਂ ।

ਵੇਖੋ ਕਰਤਾਰ ! ਆਪ ਇਕ ਵਾਗੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮਨੁਖਤਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਜੇ ।
 ਤੇ ਤਕੜਾ ਸ਼ੇਰ ਗਊਆਂ ਦੇ ਵਗ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਾ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਕੀ ਵਾਗੀ ਦਾ ਧਰਮ
 ਨਹੀਂ ਗਊਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੇ । ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਛੋੜਿਆ ਹੈ ਆਪ
 ਹੀ ਮੇਲ । ਕਈ ਮੂਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡੇ ਗਿਣਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵਡੇ ਨਹੀਂ
 ਬਣਦੇ । ਰੋਜ਼ ਓਹੋ ਚੋਗ ਚੁਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ
 ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ । ਵੈਰਾਗਮਈ ਸੁਰ ਵਿਚ
 ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨੇ
 ਦੀ ਚੱਕੀ ਆਪੇ ਚੱਲਣ ਲਗ ਪਈ । ਰਾਖੇ ਸਿਪਾਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ
 ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਤੇ ਅਫਸਰ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਰ ਕੋਲ ਗਏ ।
 ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਰ ਆਪਣੇ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਬੰਦੀਖਾਨੇ

ਵਿਚ ਆਇਆ, ਚੱਕੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਦਾਣੇ ਪਿਸ ਰਹੇ ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਲਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹਥੇ ਨੂੰ ਹਥ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਾਉਂਦੇ ।

ਬਾਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਹੇ ਬੰਦੇ ਖੁਦਾ ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ?

‘ਬੰਦਾ ਖੁਦਾ ! ਹੋਰ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ ।’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ।
‘ਪਰ ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ?’

‘ਹਾਂ ਬਾਬਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ।’ ਬਾਬਰ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ ।

‘ਇਹ ਝੂਠ ! ਜੇ ਬਾਬਰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਨਾ ਭੁਲੇ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਂਗ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਲੁਟੇ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਦਾ ਬੰਦੇ ਵਿਚ ਤੇ ਬੰਦਾ ਖੁਦਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹਨ । ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿਤਿਆਂ ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲੜਾਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ? ਕੀ ਬਾਬਰ ਲੁਟੇਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਸਚੇ ਤੇ ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਰ ਕਰੋਧਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਆਏ । ਬਾਬਰ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਬਾਬਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਕੈਦੀ ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਦਿਤਾ ।
‘ਮੈਂ ਭੁਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ! ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਚ ਮੁਚ ਲੁਟੇਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ । ਦਸੋ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਮੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਰਖਣੀ, ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਾ ਦੇਣਾ । ਮੈਂ ਅਗੇ ਤੋਂ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਰਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ।’

‘ਜੇ ਸਮਝ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਛਡ ਦੇਹ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੋ । ਖੁਦਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰੋ । ਸਾਧਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਅਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਓ ! ਸਦਾ ਬਰਤ ਲਾਓ, ਲੁਟ ਮਾਰ ਬੰਦ ਕਰੋ ।’

‘ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਣੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।’ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਬਾਬਰ ਨੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਛਡ ਦਿਓ, ਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਘਰੇ ਘਰੀ ਛਡ ਆਓ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਕਪੜੇ ਮੋੜ ਦੇਵੋ, ਸਦਾ ਬਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਭੁਖਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਓ।

ਬਾਬਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੈਕੇ ਮਥੇ ਨੂੰ ਲਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਤ੍ਯ ਧਰਮ, ਨਿਆਏ ਮਨੁਖੀ ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਨੇਕੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਪਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕਈ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਰਖ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਜੜਿਆ ਸੈਦਪੁਰ ਮੁੜ ਵਸ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੋੜਾਂ ਉਪਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸ ਥਾਂ ਅਜ ਏਮਨਾਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੇ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਅਸੰਭਵ ਹਨ।

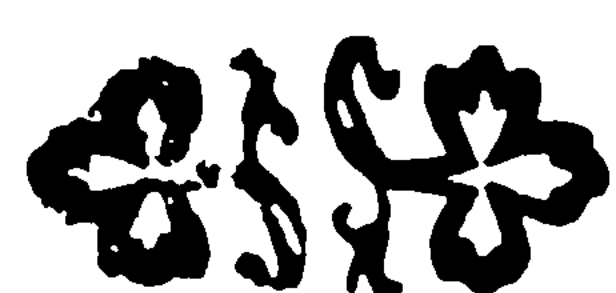
੧੧੩ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਣਾ

ਬਚਪਨ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸੀ। ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀ ਆਂਯੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਫਿਰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮਕੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਕੁਝ ਢਿਲਾ ਮਠਾ ਰਹਿਣ ਲਗਾ। ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ਗਲਬਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਆਪਣਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਜਾਣਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ ‘ਹੇ ਦਾਤਾ! ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਪੁਜਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤੇ ਦਇਆ ਕਰੋ। ਮੇਰਾ ਦਮ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਭੁਲ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਣੀ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁਟਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਮਰਦਾਨਿਆਂ ! ਤੂੰ ਨਿਹਾਲ ਹੈਂ । ਕਰਤਾਰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸੱਤਯ ਧਰਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਤੇਰਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ ।’

ਮਰਦਾਨਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਹਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਸੀ । ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ੨ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਆਖਕੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ । ਆਤਮਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਧਰਮ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ । ਸਸਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਤਾ । ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ੧੩ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੫੮੧ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ।

ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਦਰਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲਖੋ ਸੀ । ਉਸਦੀ ਔਲਾਦ ‘ਰਬਾਬੀ’ ਅਖਵਾਉਣ ਲਗ ਪਈ । ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹਨਾਂ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ‘ਭਾਈ’ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

੧੧੪ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੂਰਬ ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ ਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ । ਬੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਜਵਾਨ ਆਯੂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਚੌਥੀ ਫੇਰੀ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੰਥ ਸਭ ਉਦਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਲੰਮੇਰਾ ਤੇ ਕਠਨ ਸੀ । ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ । ਫਿਰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਵਿਚ ਕਮੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ । ਥਕੇਵੇਂ ਤੇ

ਅਕੇਵੇਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਚਿਤ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਤੀਬਰ ਤਾਂਘ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਿਧਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਵਡਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤੀਰਥ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਸੈਂਕੜੇ ਜੀਉੜੇ ਲੰਮੇਰਾ ਪੰਥ ਕੱਟ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾਨ ਲੈਣ, ਤਨ ਮਨ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਸਨ । ਲੰਗਰ ਵਡਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਮਕਾਨ ਹੋਰ ਬਣ ਕੇ ਖੁਲੇ ਮੁਸਾਫਰ ਖਾਨੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਰੈਣਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਇਹ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਬ ਭਗਤਾਂ ਸਾਧਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫਕੀਰੀ ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਜੇ ਕੋਈ ਇਕ ਵਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਸੁਤੰਤਰ ਸੁਭਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਰੀਤੀ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਕੀਰੀ ਬਾਣੇ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਧਾਰਨ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ ਪਰ ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਰਾਤ ਤਕ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਨੂੰ ਆਪ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਉਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਮਤ ਦਾ ਆਪ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਮਤ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁਖ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਢਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਖੁਦ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ । ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ । ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਣਾ

ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ । ਉਹ ਵੀ ਲੰਗਰ, ਖੇਤੀ ਵਾੜੀ ਇਮਾਰਤ ਤੇ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾ ਥਕਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਬਾਬਾ ਆਯਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ ॥ ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ ॥ ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧਾਰਾ ॥ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੋਲ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ ॥ ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੋਇ ਰੁਸ਼ਾਨਈ ਮਿਟੇ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ਗਿਆਨ ਗੋਸਟ ਚਰਚਾ ਸਦਾ ਅਨਹਦ ਸਬਦ ਉਠੇ ਧੁਨਿਕਾਰਾ ॥ ਸੋਦਰ ਆਰਤੀ ਗਾਵੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਪ ਉਚਾਰਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਰ ਅਥਰਬਣ ਤਾਰਾ ॥

ਏਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਸਿਆਣੇ ਸਿਆਣੇ ਜਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਗੁਰਮਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦਸਦਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ, ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ, ਮੋਖਾ ਪੈੜਾ ਤੇ ਬਾਲਾ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਣ ਲਗੇ । ਸ਼ੇਖ ਸ਼ਾਲੋ, ਉਬਾਰੇ ਖਾਂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਜਿਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਮ ਖਿਚ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਿਆ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਰਮ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਕੂੜ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋਕੇ ਹਿਰਦੇ ਨਿਰਮਲ ਕੀਤੇ । ਜਦੋਂ ਹਿਰਦੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋਕੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਹਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਬਿਰਾਜਿਆ । ਉਹ ਅਸਲ ਮਨੁਖ ਬਣ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਮਨੁਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਹਮਦਰਦੀ, ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਅਥਾਹ ਆ ਗਿਆ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪਰਵਾਰ ਤਾਂ ਸੀ ਦੋ ਸਾਹਿਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ

ਕੋਈ ਉਚੇਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਜਗਤ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੈਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਪਿਤਾ ਬਣਕੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਹੁਣ ਆਪ ਨੂੰ 'ਬਾਬਾ ਜੀ' ਆਖਦੇ। ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਚੇਹਰਾ ਨੂਰੋ ਨੂਰ ਸੀ। ਚਿੱਟਾ ਦਾਹੜਾ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਓਹੋ ਹੀ ਮੋਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਰਨੀਂ ਡਿਗਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਦਾ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾ ਪੁਛੀ ਜਾਂਦੀ, ਗੋਤਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਮਨੁਖ ਸਮਝਕੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

‘ਜਾਤਿ ਜਨਮ ਨਹਿ ਪੂਛੀਐ, ਸਚ ਘਰੁ ਲੇਹੁ ਬਤਾਇ ॥

ਜਾ ਜਾਤਿ ਸਾ ਪਤਿ ਹੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਃ ੧)

ਇਕ ਪੰਗਤ ਤੇ ਇਕ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ।

੧੧੫ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸ਼ਟ

ਬਟਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਲ ਦੋ ਕੋਹ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਦਰ ਦਾ ਨਾਮ, ਅਚੱਲ ਵਟਾਲਾ ਪਰਸਿਧ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਵਡੇ ਸਾਰੇ ਤਲਾਬ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਮਹਾਂਦੇਵ ਦੇ ਲਿੰਗ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਟੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀਆਂ ਹੋਰ ਹਨ, ਇਸ ਮੰਦਰ ਉਪਰ ਕਦੀ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਨਾਥ, ਜੋਗੀ ਤੇ ਸਾਧ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ (ਸ਼ਿਵਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਰਾਤ) ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮੇਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

੧੫੮੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਵਰਾਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਲੇ ਗਏ । ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਕ ਵੀ ਸਨ । ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਮੇਲਾ ਸੁਣ ਸ਼ਿਵਰਾਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਅਚਲ ਵਟਾਲੇ ਆਈ ॥
 ਦਰਸਨ ਵੇਖਣ ਕਾਰਨੇ ਸਗਲੀ ਉਲਟ ਪਈ ਲੋਕਾਈ ॥
 ਲਗੀ ਬਰਸਨ ਲਛਮੀ ਰਿਧ ਸਿਧ ਨਉ ਨਿਧਿ ਸਵਾਈ ॥
 ਜੋਗੀ ਦੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਨੋ ਮਨ ਵਿਚ ਰਿਸਕ ਘਨੇਰੀ ਖਾਈ ॥

ਅਚਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤਲਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਬੇਰੀ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਸਣ ਜਮਾ ਦਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਖ ਸੇਵਕ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਾਕੇ ਦਰਸਨ ਕਰ ਆਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਿਆ—‘ਇਹੋ ਨਾਨਕ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਹੈ, ਦਰਸਨ ਕਰੋ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੋ ।’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲੋਂ ਜਾਣਕੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਰ ਨਾਰੀ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਲਗੇ । ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਦੀ ਬਣਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਦੇਖੋ ਦੇਖੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਨੂਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਦੀ ਖਿਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਹੀ ਉਧਰ ਉਲਟ ਪਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਦਮੜਿਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗ ਗਿਆ । ਸਮਝੋ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਈਆਂ ।

ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਈਰਖਾ ਦੀ ਜਵਾਲਾ ਨਾਲ ਸੜਕੇ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ਆਸਣ ਛੱਡ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ । ਧਕੇ ਤੇ ਕਿਲਕਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖਲੋਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਧੱਕ ਦਿਤਾ । ਭੋਲੇ ਲੋਕ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ

ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਨੂੰ ਰਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਖਲੋ ਗਏ, ਵਿਚਾਲੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਵੇਹਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਕਈ ਕਈ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਜੋਗੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਲੱਗੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨ। ਸਾਰੇ ਜੋਗੀ ਕਾਹਲੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਛਣ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਝੂਠਿਆਂ ਕਰਨ। ਇਹ ਵੀ ਦਸਣ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਜੋਗੀ ਬਹੁਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤੇ ਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬਾਣਾ ਮੁੜਕੇ ਕਿਉਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜੇ?’ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਓ!

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ—‘ਕਰਾਮਾਤ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ।’ ਪਰ ਜੋਗੀ ਨਾ ਟਲੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦਾ ਲੋਟਾ ਲੁਕਾ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਲੋਟਾ ਲਭੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਟਾ ਲਭ ਲਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਭਗਤੀਆਂ ਪਾਈ ਭਗਤ ਆਨ ਲੋਟਾ ਜੋਗੀ ਲਇਆ ਛਪਾਈ ॥
 ਭਗਤੀਆਂ ਗਈ ਭਗਤ ਭੁਲ ਲੋਟੇ ਅੰਦਰਿ ਸੁਰਤਿ ਭੁਲਾਈ ॥
 ਬਾਬਾ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪੁਰਖ ਕਢਿਆ ਲੋਟਾ ਜਹਾਂ ਲੁਕਾਈ ॥
 ਵੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਜੋਗੀ ਖੁਣਸਾਈ ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਜੋਗੀ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗੀ ਕਿ ਇਹ ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲੈਣਗੇ। ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਿਖਾਲ ਕੇ ਭੁਲੜ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ, ਲੰਕਾ ਚੀਨ ਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਹੰਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੋਗੀ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਸਨ। ਕਈ ਘੰਟੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦੇਣ ਖਾਤਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ‘ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ’ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਆਖਰ ਜੋਗੀ ਹਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸੱਤਯ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ

ਕਰਨ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਜਿਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਅੱਚਲ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਚਾਹਲ ਜਟ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣੇ।

੧੧੬ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੁਖੀ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਇਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਹਿਣ ਦੇਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਚਲ ਵਟਾਲੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਪੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—

ਵਡਾ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ। ਮੇਲਿਓਂ ਬਾਬਾ ਉਠਿਆ ਮੁਲਤਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਜਾਰਤ ਜਾਈ। ਅਗੇ ਪੀਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਦੁਧ ਕਟੋਰਾ ਭਰ ਲੈ ਆਈ। ਬਾਬੇ ਕਢ ਕਰ ਬਗਲ ਤੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦੁਧ ਵਿਚ ਮਿਲਾਈ। ਜਿਉਂ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਗੰਗ ਸਮਾਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸੱਤਯ ਧਰਮ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਈ ਉਹ ਮੇਲਿਓਂ ਉਠਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾ ਪੁਜੇ। ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੁਧ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਭਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਏ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਤਾਂ ਅਗੇ ਹੀ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਲੈਣ ਆਏ ਜੇ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗਲ ਸਮਝਕੇ ਚੰਬੇਲੀ ਦਾ ਫੁਲ ਲਿਆ ਤੇ ਦੁਧ ਦੇ ਭਰੇ ਕਟੋਰੇ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਫੁਲ ਦੁਧ ਤੇ ਤਰਨ ਲਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ—ਜਿਵੇਂ ਫੁਲ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਦੁਧ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਸਾਗਰ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਪਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤਯ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ ਫਕੀਰ ਹੋਕੇ ਜਗਤ ਵਾਸਤੇ ਭਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ। ਖੁਦਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦਸ ਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

੧੧੭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ

ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਆਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਘਟ ਘਟ ਦੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਆਏ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਕਰਮ ਨੇਮ ਖਤਮ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਤਯ ਧਰਮ ਦਾ ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਰਾਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਜੀਵ ਉਸ ਅਨੰਤ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਸੰਖੇ ਜਾ ਮਿਲਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਸੱਤਯ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭ ਜੋਤ, ਅਮਰ ਰੈਸ਼ਨੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਲਾਏ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਂ—ਨਸ਼ੀਨ ਚੁਣਿਆ। ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਬਿਠਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ—

ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਉਨ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਿਰ ਉਪਰ ਧਾਰਾ ॥

ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੌਲ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ ॥

ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਚਲਾਈ, ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਸਿਖ (ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਦੇਕੇ ‘ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ’ ਦੇ ਸਿਰ ਛਤਰ ਧਰਿਆ, ਪੁਤਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੰਕਾਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। (ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ)।

ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਮਿਥਿਆ। ਦੂਰ ਨੇੜਿਓਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਇਕਠਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ, ਭਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ। ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਆਗਯਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਉਣ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਟਿੱਕਾ ਲਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਉਠੇ ਤੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਰੇਲ ਅੱਗੇ ਰਖਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ। ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਆਖਯਾ ‘ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ! ਅੱਜ ਤੋਂ ਆਪ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਲਗਕੇ ‘ਅੰਗਦ’ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤ ਆਪ ਨੂੰ ਸੌਂਪਦਾ ਹਾਂ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ, ਸੱਤ੍ਯ ਧਰਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ।’ ਇਹ ਦਿਹਾੜਾ ੧੪ ਜੂਨ ਸੰਨ ੧੫੩੯ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸਾੜ ਵਦੀ ਤੇਰਾਂ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਅਵਾਜ਼

ਦਿਤੀ—‘ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾ । ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਬੂਲ ।’ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਤਾ ਅਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਖ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ । ਦੋਹਾਂ (ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੇਵਕਾਂ) ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਖੇ ਓਹ ‘ਦਬੇਗਾ’ ਤੇ ਕੋਈ ਪੁਕਾਰੇ ‘ਨਹੀਂ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।’

ਇਹ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੌਲਾ ਨਾ ਪਾਓ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਲੇਟਣ ਲਗੇ ਹਾਂ । ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਵਲ ਫੁਲ ਰਖ ਦਿਓ ਜਿਸਦੇ ਫੁਲ ਨਹੀਂ ਕਮਲਾਉਣਗੇ ਓਹ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁੰਣ ਸਾਂਭ ਲੈਣ । ਇਹ ਬਚਨ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਅੰਗ ਸਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਓੜਕੇ (ਉਤੇ ਲੈਕੇ) ਲੇਟ ਗਏ । ‘ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ’ ਵਾਲਾ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਦੇਵਤੇ ਬਿਬਾਣ ਲੈਕੇ ਪੁਜੇ, ਉਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ । ਆਪਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਃ ੧੫੬੬ (੨੨ ਸਤੰਬਰ ੧੫੩੬ ਈਃ) ਸੀ ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਡੀਕਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕੋਠੜੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਫੁਲਾਂ ਵਲ ਵੇਖਿਆ । ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਫੁਲ ਹਰੇ ਤੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਚਾਦਰ ਚੁਕੀ ਤਾਂ ਹੇਠਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੈਂ ! ਸਨਦੇਹੀ ਪੁਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਗਏ ?’

ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਸੀ ਚਾਦਰ ਦੇ ਦੋਹਿਸੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਇਕ ਹਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਦਬ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਅੱਧ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਦੋ ਸਮਾਧਾਂ ਬਣਾਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕੀ ਇਛਾ ਸੀ ਦਰਿਆਂ ਰਾਵੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸਮਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰ ਗਿਆ । ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਫੁਰਮਾਂਚਾ ।

ਤੀਸਰੀ ਸਮਾਧ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ
ਸਿਖ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਮਰ ਯਾਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇ
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਸਿਖ ਪ੍ਰਵਾਰ) ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਜ ਕਈ ਲੱਖ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਕਰੋੜ ਹਨ।

‘ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ ॥’

ੴ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

(੧੫੦੪ ਈਃ ਤੋਂ ੧੫੫੨ ਈਃ)

ਜ਼ਯਾਰਤ ਕਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਆਯਾ ॥
ਚੜ੍ਹੇ ਸਵਾਈ ਦਹ ਦਿਹੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਿਆਯਾ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸਬਾਯਾ ॥
ਮਾਰਿਆ ਸਿੱਕਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਚਲਾਯਾ ॥
ਬਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਵਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਯਾ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਯਾ ॥
ਲਖ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜ ਦਿਖਾਯਾ ॥
ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਸਰੂਪ ਬਣਾਯਾ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

-੦-

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

੧੧੮. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਬਚਪਨ

ਪਠਾਣਾਂ ਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਕੇ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਹਿੰਦ ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਦੇਸੀਆਂ ਤੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟਿਆ, ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਤੰਗ ਵੀ ਰਜਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਹਰ ਹਾਕਮ, ਹਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਹਿੰਦੂ ਵਿਦਵਾਨ ਨੌਕਰ ਰਹਿੰਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ ਮਹਿਕਮਾ ਮਾਲ ਤੇ ਮਹਿਕਮਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਹਿੰਦੂ ਅਫਸਰਾਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਹਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਪਠਾਣ ਹਾਕਮ ਸਨ। ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਪਠਾਣ ਹਾਕਮ ਦੇ ਕੋਲ ਫੇਰੂ ਮਲ ਖੱਤ੍ਰੀ (ਤੇਹਣ) ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ, ਇਹ ਪੁਰਸ਼ ਧਰਮੀ ਨੇਕ, ਈਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਮਿੱਠ ਬੋਲੜਾ ਸੀ। ਆਪ ਇਹ ਹਾਕਮ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਤੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਲ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ' ਹੈ। ਮੁਕਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਮਾਰੂ ਥਲ ਤੇ ਬਰਾਨ ਸੀ। ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਦੀ

ਦਇਆ ਆਸਰੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਵਸੋਂ ਜੀਉਂਦੀ ਸੀ। ਫੇਰੂ ਮਲ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਭਰਾਈ' (ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ) ਸੀ। ਓਹ ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਤਵੰਤੀ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਭਗਤੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ਪਤੀ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਸਮਝਕੇ ਉਸਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਤੇ ਉਸਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸੋਮਵਾਰ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਇਕਾਦਸੀ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਬਿਕਰਮੀ (੧੫੦੪ ਈਸਵੀ) ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸਭਰਾਈ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੁਖੋਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਬਾਲਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੇਸ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਜਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਹਾਕਮ ਕੋਲੋਂ ਛੁਟੀ ਲੈਕੇ ਪਿੰਡ ਪੁਜੇ, ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲ ਵਰਗਾ ਮੁਖੜਾ ਦੇਖਕੇ ਅਤਿਯੰਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸੱਦਕੇ ਪੱਤ੍ਰੀ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਖਾਇਆ। ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਗਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਨਾਮ 'ਲਹਿਣਾ' ਰਖਿਆ। ਮਨ ਆਈ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਬਾਲਕ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਬਾਲਕ ਪਨ ਲੰਘਕੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਆਪ ਨੇ ਬੋਹੜੀ ਜਿਹੀ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਖੱਤੀਆਂ ਦੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਟੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲੰਡੇ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ ਫਿਰ ਵੀ ਲੰਡੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਚਲਾਉਣ ਯੋਗ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਸੂਝ ਬੂਝ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਚੰਗੇਰੀ ਸੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਬਹੁਤ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

੧੧੯ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਤਹਿਸੀਲ ਤਰਨ ਤਾਰਨ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿਚ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਗਰ 'ਖਡੂਰ' ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਅੱਜ ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ 'ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ' ਕਰਕੇ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ 'ਖਹਰਿਆਂ ਦੀ ਖਡੂਰ' ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਖਹਿਰਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਦੀ ਭੈਣ ਬੀਬੀ ਫਿਰਾਈ ਜੀ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਬੀਬੀ ਜੀ ਦਾ ਭਰਾ ਹਾਕਮ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਬੀਬੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ, ਬੀਬੀ ਜੀ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਭਰਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਭਾ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਏਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਜੀ ਖੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਾਬਲ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੀਬੀ ਫਿਰਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦਾ ਸਾਕ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਵਾਸਤੇ ਸਾਕ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਧੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਸ਼ਗਨ ਲਿਆਕੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿਤਾ, ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਮੰਗਣੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਨਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਮੰਗਣੀ (ਛੁਹਾਰਾ ਪੈਣ) ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਆਰੰਭ ਦਿਤੀ। ੧੬ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਆਹ ਉਤੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

੧੨੦. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੇ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਨੂੰ ਛਡਣਾ ਤੇ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੭੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਦਅਮਨੀ ਫੈਲ ਗਈ। ਇਕ ਹਕੂਮਤ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪੈਰ ਜਮਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਭੱਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ (ਜੋ ਜਥੇਬੰਦ ਡਾਕੂ ਸਨ) ਨੇ ਦਿਲੀ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਲੁਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਭਲੇ ਮਾਨਸਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਤੇ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਤਰਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨ ਮਾਲ ਬਚਾਉਣਾ ਕਠਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਨੇ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਲਾਗੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ। ਉਥੇ ਵੀ ਚਿਤ ਨਾ ਲਗਾ, ਨਾਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਵੇਹਲੇ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਐਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਆਖਣ ਤੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਖਹਿਰਿਆਂ ਦੀ ਖਡੂਰ ਆ ਵਸੇ। ਏਥੇ ਹੱਟੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਏਥੇ ਆਕੇ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ।

ਬਾਪ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਘਰ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਬਣੇ। ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਿਕਲੇ ਹਰ ਇਕ ਨਾਲ ਸਾਫ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਹੋ ਗਈ ਵਿਹਾਰ

ਚੰਗਾ ਚਮਕ ਪਿਆ । ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਬਾਲ ਖੇਡਣ ਲਗੇ ।
ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਪ ਬਣ ਗਏ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨਮ
ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

੯ ਭਾਦਰੋਂ ੧੫੮੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਦਾਸੂ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ । ੨ ਪੋਹ
ਸੰਮਤ ੧੫੮੯ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ । ੨੯ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੫੯੧ ਬਿਃ
ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਅਣੋਖੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੫੯੪
ਬਿਃ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ । ਇਹਨਾਂ ਚੌਹਾਂ ਬਾਲਾਂ ਨੂੰ
ਗੋਦ ਖਿਡਾ ਕੇ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ । ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਮਾਤਾ
ਬਣ ਗਈ ।

੧੨੧ ਦੇਵੀ ਦਾ ਭਗਤ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ

ਪੰਦਰਵੀਂ ਤੇ ਸੋਹਲਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤੇ ਆਸਤਕ ਸਨ । ਜਿੰਨੀ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੂਝ ਸੀ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਸਦੀ ਇਸ਼ਟ ਪੂਜਾ ਸੀ । ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ
ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਕ ਬਹੁਤੇ ਸਨ । ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਮੜੀ ਮਸਾਣ, ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਤੇ ਮੱਠਾਂ
ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਜੀ ਵੈਸ਼ਨੋ
ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਕੇ ਭਗਤ ਸਨ । ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਕਲਿਆਣ
ਬਦਲੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਢਿਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ । ਸਤ ਕੰਮ
ਛਡਕੇ ਵੀ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਸੰਗ ਲੈਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਾਇਆ
ਕਰਦੇ ਸਨ । ਸਿਰ ਤੇ ਲਾਲ ਪਗ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਹਥ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਤੇ ਝੰਡਾ ਫੜਦੇ,
ਗਲ ਵਿਚ ਖਪਣੀ ਪਾਉਂਦੇ, ਝੂਮ ਝੂਮਕੇ ਦੇਵੀ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ
ਸਨ । ਇਸੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ।

ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਮਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਆਪਣੇ
ਪੁਤਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਕੇ ਆਖਿਆ—, ਬੇਟਾ ! ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ

ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਇਆ ਕਰੀਂ। ਸੰਗ ਨਾਲ ਖੜੀਂ ਤੇ ਭੇਟਾਂ ਗਾਇਆ ਕਰੀਂ।' ਇਹ ਆਖਕੇ ਆਪ ਹੱਥੀਂ ਦੇਵੀ ਪੱਗ, ਖਪਣੀ, ਤਰਸੂਲ ਝੰਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇਵੀ ਸੰਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਣ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪਰੇਮ ਬਹੁਤਾ ਜਾਗਿਆ। ਰਸੀਲੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਵਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਤਾਂ ਸੰਗ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ। ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ।

੧੨੨ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ

ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਸੀ ਉਸਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁਟਾਕੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲਗਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਤੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ! ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦੀ ਰਾਤ ਉਠਦਾ ਤੇ ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ—

‘ਭਿੰਨੀ ਰੈਨੜੀਏ ਚਮਕਨ ਤਾਰੇ ॥

ਜਾਗਹਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ॥’

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਖੂਹੀ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ

ਨੇ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਗੁਰਮੁਖਾ ! ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਿਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ ?’

ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ—‘ਇਹ ਬਾਣੀ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੈ।’

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ—‘ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ?’

ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ—‘ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਾਮ ਦਾ ਨਗਰ ਉਹਨਾਂ ਆਪ ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੌਂ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ।’

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ—‘ਕੀ ਮੈਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ?’

ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ—‘ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਢੱਠਾ ਹਾਂ, ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਭਟਕਣਾ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ। ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।’

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ—‘ਇਸ ਵਾਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਗਿਆਂ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਕੇ ਆਵਾਂਗਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਕਰਨੇ ਚੰਗੇ ਹਨ।’

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਖੂਹੀ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਘਰ ਆ ਪੁੱਜੇ। ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦਾ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਭੁਲ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਈਆਂ, ਜੋ ਭਾਈ ਜੋਧਾ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ।

ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਜੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੀਐ ॥

ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ ਸਾ ਘਾਲਿ ਬੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ ॥

ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ—
ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤਿਆਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ

ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, 'ਕਿਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ?' 'ਇਹ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੰਕਾ ਫੁਰੀ' ਠੀਕ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਬੁਰਾ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ ? 'ਐਸੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ! ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਕ ਤੀਬਰ ਤਾਂਘ ਬਣ ਗਈ ।

੧੨੩ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁਜਣਾ

ਸੰਮਤ ੧੫੮੯ ਬਿ: ਦਾ ਅੱਸੂ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰੇ । ਸਵਾ ਸੌ ਨਰ ਨਾਰੀ ਦਾ ਆਪ ਦੇ ਸਾਥ ਸੰਗ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਵੀਦੇਅਨਿਨ ਭਗਤਸਨ । ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਾਲ ਪਗ, ਗਲ ਵਿਚ ਲਾਲ ਖਪਣੀ, ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਨੰਗੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਰੁਦਰਾਛ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਹਥ ਵਿਚ ਤਰਸੂਲ, ਝੁਕ ਝੁਕ, ਘੁੰਮ ਘੁੰਮ, ਲੇਟ ਲੇਟ, ਸਿਰ ਮਾਰ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਦਰਿਆ ਰਾਵੀ ਨੂੰ ਡਲੇ ਕੇ ਪੱਤਣ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਪੱਤਣ ਤੇ ਸੰਗ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਅਗੇ ਇਕ ਸੰਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਸੰਗ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਐਸੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਸ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗ ਨੂੰ ਪਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਚਲੋ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਚਲੀਏ । ਉਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀ ਜਾਈਏ ।' ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸਾਰਿਆਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ

ਵੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ।

ਹਰ ਯਾਤਰਾ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸੰਗ ਸਾਥ ਆਪਣਾ ਘੋੜਾ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਥਕ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਪੰਧ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਲੱਖ ਹੈ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਬੰਧੀ ਸੰਗ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਗਏ। ਸੰਗ ਅਗੇ ੨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਇਕਲੇ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਸੰਗ ਦੇ ਪਿਛੇ ੨ ਤੁਰੇ ਆਏ।

ਉਧਰੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੰਗਲ ਬੈਠਕੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਝਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ! ਇਹ ਦਸੋ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਪ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਥੇ ਹੀ ਹਨ?’

‘ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾ! ਡੇਰੇ ਹੀ ਹਨ, ਆ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ।’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ।

‘ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁਤ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਚਿਤ ਆਈ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰ ਚੱਲੀਏ।’

‘ਕਿਸ ਪਰਗਣੇ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈਂ?’

‘ਜੀ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਦੇ ਪਰਗਣੇ ਵਿਚ ਖਡੂਰ ਪਿੰਡ ਹੈ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਸਾਂ।’

‘ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹਰ ਸਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ?’

‘ਹਾਂ ਜੀ! ਹਰ ਸਾਲ!’

‘ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ?’

‘ਜੀ! ਲਹਿਣਾ।’

‘ਨਾਮ ਤਾਂ ਸੋਹਣਾ ਹੈ!’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਿਰਾਲੀ

ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੈਦਲ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ੨ ਧਰਮਸਾਲਾ ਲਾਗੇ ਆ ਪੁੱਜੇ । ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਲ ਭੇਜਕੇ ਆਪ ਘਰ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ ।

੧੨੪ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲ

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਪੜਦਾ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਨਾ ਹਟਿਆ । ਕੋਈ ਵਚੋਲਾ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਦਸਦਾ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣਿਆਂ ਇਹੋ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗ ਪਓ । ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਆਖਿਆ ‘ਮੈਂ ਹੀ (ਗੁਰੂ) ਨਾਨਕ ਹਾਂ ।’

ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਖੁਲੇ ਹਾਤੇ ਦੀ ਇਕ ਨੁਕਰੇ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਤਿਸੰਗ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਅਗੇ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ ਆਸਣ ਖਾਲੀ ਸੀ । ਲਹਿਣਾ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ ।

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਯਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਸਤ੍ਰ ਬਦਲ ਕੇ ਆਸਣ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ । ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਇਹ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਓਹੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ । ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲਗੇ—‘ਕਿੰਨੀ ਭੁਲ ਹੋਈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੈਦਲ ਤੇ ਮੈਂ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜਿਆ ਆਇਆ । ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋਈ । ਪਾਪ ਹੋਇਆ, ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠੇ ਤੇ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਜਾ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਮਥਾ ਟੇਕਦੇ ਸਾਰ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਟੁਟ ਗਏ,

ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਲਾਹੀ ਨੂਰ ਵਾਲੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ
ਐਨੇ ਖਿਚੇ ਗਏ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ
ਭੁਲ ਗਏ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਿਆਂ ਕਹੇ—‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ।

‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ !’ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਨਿਕਲਿਆ।
ਜ਼ਬਾਨ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਗਈ, ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਗਈ। ‘ਮੈਨੂੰ
ਬਖਸ਼ ਲਵੋ, ਮੈਥੋਂ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਉਤੇ
ਚੜ੍ਹਿਆ ਆਇਆ।’

‘ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਛੋਟੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ
ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਜੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਸੋ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਲਹਿਣਾ
ਹੈਂ। ਕੁਝ ਲੈਕੇ ਰਹੇਂਗਾ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਿੰਨੀ
ਵਡਿਆਈ ਸੁਣੀ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇਖੀ, ਬਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲ
ਗਿਆ—‘ਮੈਂ ਸੋਭਾ ਸੁਣਕੇ ਆਇਆ, ਉਚਾ ਦਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ॥’ ਦਰਸ਼ਨ
ਕੀਤੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੁਧ ਬੁਧ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ।

ਰਾਤ ਪਈ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਸੁਤੇ। ਸੁਤੇ ਪਿਆਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ
ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ, ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ
ਝਾੜੂ ਫੜਕੇ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਉਸ ਦੇਵੀ
ਨੇ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ। ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ। ਦੇਵੀ ਦੇ
ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਉਹ
ਉਠਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਹੈਂ ! ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ
ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਹੱਛਾ ! ਮੈਂ ਵੀ ਇਥੋਂ
ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।’

ਇਹ ਆਖਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਲਾਲ ਬਸਤਰ ਉਦਾਲਿਓਂ ਉਤਾਰ
ਦਿਤੇ। ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਚਿਟੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨ ਲਏ। ਤਰਸੂਲ ਹਥੋਂ

ਸੁਟ ਦਿਤਾ ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਸਾਥੀ ਸੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ! ਚਲੋ ਅਗੇ ਚਲੀਏ, ਮੇਲੇ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਨੇੜੇ ਆ ਪੁਜਾ ਹੈ ।’

‘ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸ ਪਿਆ ਹੈ । ਇਹੋ ਹੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾ ਦਾ ਚੇਲਾ, ਪੱਥਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਗਵਾਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਥੇ ਬੈਠਾ ਗਾਵਾਂਗਾ । ‘ਭਾਈ ਰੇ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁ ॥ ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥੁ ਧੋਣੁ ॥’

ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ । ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਾ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਵਲ ਤੁਰ ਗਏ । ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਤ ਕੁ ਦਿਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਰਹਿਕੇ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਖਡੂਰ ਆ ਪੁਜੇ । ਸਰੀਰ ਘਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਪਰ ਮਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੀ ਰਿਹਾ । ਹੱਟੀ ਪੱਟੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਲਟ ਗਿਆ । ਘਰ ਦੇ ਧੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਝੇ । ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸਤਾਇਆ । ਬਸ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੀ ‘ਪਿਆਰਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ! ਮਾਲਕ, ਪਰਮਾਤਮਾ ।’

੧੨੫ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮੁੜ ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇਖ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਡੇਰੇ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਨਾਮਦਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਚਿਤ ਨਾ ਲੱਗਾ । ਮਾਲਕ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ । ਖਾਲੀ ਹਥ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝਿਆ । ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਲੂਣ ਦੀ ਪੰਡ

ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁਜੇ, ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੂਣ ਸੁਟਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ? ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹਨ । ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਡੀਲਾ ਪੁਟਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਓਹੋ ਡੀਲਾ ਡੰਗਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਨਾ ਪਤਾ ਪੁਛਣ ਪਿਛੋਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਖਲੋਤੇ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ, ਨਸੇਹੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ।

ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਪੱਠੇ ਪੁਟੇ, ਉਹ ਇਕ ਚਾਦਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ । ਪਾਣੀ ਨੁਚੜਦੇ ਪਠਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਹੋ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਓਹ ਪੰਡ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਚੱਲਣ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪਾਉਂਦੇ ਸਾਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕ ਲਈ ।

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਚਿਟੇ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਕਪੜੇ ਸਨ । ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਨੁਚੜਦੀ ਪਠਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਚੁਕੀ ਤਾਂ ਉਹ ਲੀੜੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ । ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੰਡ ਲਿਆਕੇ ਘਰ ਸੁਟੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਲੀੜੇ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਦੇਖਕੇ ਬੋਲੇ—‘ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਪੰਡ ਕਿਉਂ ਚੁਕਾਉਣੀ ਸੀ । ਇਹਨਾ ਦੇ ਲੀੜੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਮਿਟੀ ਦੇ ਦਾਗ ਧੋਤਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਥਣੇ । ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੇਵਕ ਚੁਕ ਲਿਆਉਂਦਾ ਬੰਦਾ ਕੁ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਰੇ ।’

ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ । ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਭਾਰੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਚੁਕਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੀੜਿਆਂ ਉਪਰ ਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਤਰ ਤੇ ਕੇਸਰ ਛਿਣਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੈਵਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।’ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ

ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ।

—੦—

੧੨੬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਲਈ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਿਖਾਂ ਅਰ ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਪਰਚੇ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਸਨ । ਗਿਆਨ, ਸਿਦਕ (ਭਰੋਸੇ) ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪਰਚੇ ਸਨ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣੀ ਸੀ । ਜਿਵੇਂ ੨ ਪਰਚੇ ਪਾ ਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

(੧) ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਬਾਰਸ਼ ਆਈ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ ਕੰਧ ਢਠ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਕੰਧ ਢਠ ਰਹੀ ਸੀ ਤਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਕਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪ ਹੀ ਛਤੀਰ ਥਲੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਛੱਤ ਦਾ ਪੱਖਾ ਡਿੱਗਣ ਨਾ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਸਚੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਪਰਮੇਸਰ ਆਪ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰ ਨਾ ਲੱਗਾ । ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ।

(੨) ਉਸੇ ਸਾਲ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਕੰਧ ਮੀਂਹ ਨਾਲ

ਖੁਰਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਤ ਅਜੇ ਅੱਧੀ ਸੀ। ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕੰਧ ਨੂੰ ਏਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਨੇ ਇਹੋ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਜੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਉਸਰ ਸਕਦੀ ਸਵੇਰੇ ਉਸਾਰਾਂਗੇ।

ਪੁਤਰਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ—‘ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਰਾਜ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਾਂ ਸੇਵਕ ਲਗ ਕੇ ਕੰਧ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ, ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਕਿਵੇਂ ਕੰਧ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।’ ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਟੋਕਰੀ ਅਰ ਕਹੀ ਲੈਕੇ ਗਾਰੇ ਦੀ ਕੰਧ ਬਨਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਚੋਖੀ ਕੰਧ ਬਣਾ ਲਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਕੰਧ ਵਿੰਗੀ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਢਾਹ ਕੇ ਹੋਰ ਬਣਾ।’

‘ਸਤਿ ਬਚਨ’ ਆਖਕੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਕੰਧ ਢਾਹ ਸੁਟੀ ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਕੱਢੀ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਕੰਧ ਦਾ ਟੋਟਾ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਢਾਹਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਸਾਰਿਆ, ਨਾ ਅੱਕ ਕੇ ਛਿਥੇ ਪਏ ਤੇ ਨਾ ਥਕੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕੰਧ ਉਸਰੇ ਜਾਂ ਨਾ ਉਸਰੇ।

(੩) ਚੋਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਇਕ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਹੋਏ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਕਰ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ! ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਬਾਹਰ ਧੁਪ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਲੀੜੇ ਤਾਂ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰ ਲਿਆਓ। ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬੜੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਬੁਢੇਪਾ ਐਣ ਨਾਲ ਮਤ ਟਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਅਜੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ, ਆਖਦੇ ਜੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਬਣਨ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮੁਖੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਅਜੇ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਤਾਂ ਬਸਤਰ ਧੁਪ ਜਾਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹੋ

ਆਖਿਆ—‘ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੀੜੇ ਹੁਣੇ ਧੁਪਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਅਗੇ ਵਧੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ—‘ਹੇ ਮਾਲਕ ਜੀ ! ਜੇ ਆਪ ਆਖਦੇ ਜੇ ਸੋ ਸੱਤਯ ਹੈ, ਲਿਆਓ ਬਸਤਰ ਮੈਂ ਧੋ ਲਿਆਵਾਂ ।’

‘ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਵੀ ਸੁਦਾਈ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਆਖਦੇ ਹਨ ਸੋ ਇਹ ਸੱਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਰੀਰ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਜਾ ਸੁਤੇ ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਚੁਕਕੇ ਦਰਿਆ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸਚਾ ਪਰੇਮੀ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਸੀ । ਆਖਦੇ ਹਨ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਚਮੁਚ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧੋਤੇ ਅਰ ਸੁਕਣੇ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਐਸੀ ਹਵਾ ਆਈ ਕਿ ਇਕ ਦਮ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁਕ ਗਏ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਜੋੜੇ । ਜੋੜ ਠਪਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਰਖੇ—‘ਧੰਨ ਹੈਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ !’ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ ।

(੪) ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਅਰਬ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਗਏ ਸਨ, ਤਦੋਂ ਇਕ ਅਮੀਰ ਨੇ ਸੁਲੇਮਾਨੀ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕਟੋਰੇ ਵਿਚ ਦਹੀਂ ਪਾ ਕੇ ਖੂਹ ਉਪਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਗਏ । ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਪੁਤਰ ਤੇ ਸਿਖ ਉਸ ਖੂਹ ਪਰ ਖਲੋਤੇ ਸਨ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹ ਕਟੋਰਾ ਇਕ ਚਿੱਕੜ ਵਾਲੇ ਡੂੰਘੇ ਚੁਬਚੇ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ । ਸੁਟਕੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਕਟੋਰਾ ਕਢੋ ।’

ਪੁਤਰ ਹੱਸ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ—‘ਚਿੱਕੜ ਵਿਚੋਂ ਕਟੋਰਾ ਅਸੀਂ ਕਢੀਏ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ,

ਅਨਹੋਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਿਖ ਨੇ ਵੀ ਚੁਬਚੇ ਵਿਚੋਂ ਕਟੋਰਾ ਕਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਦਾਤੇ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਸਣੇ ਕਪੜਿਆਂ ਚੁਬਚੇ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤੀ, ਕਟੋਰਾ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਧੌਕੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਅਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾਕੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਲੀੜੇ ਧੋਣ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਦਰਿਆ ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ।

(੫) ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪ੍ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਰਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪਰ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਮੁਕ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਹੀ ਖੋਲ ਵਰਤਾਇਆ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭੁਖ ਅਨੁਭਵ ਹੋਈ । ਬਾਰਸ਼ ਖਲੋਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕਿਹਾ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਸਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ !’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਗਲ ਅਨਸੁਣੀ ਕਰਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਇਕ ਕਿੱਕਰ ਕੋਲ ਖਲੋਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ, ਕੋਈ ਇਸ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਮਠਿਆਈ ਝਾੜੇ । ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਕਿ ਕੰਡਿਆਂ ਤੇ ਤੁਕਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿੱਕਰ ਉੱਤੇ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਮਠਿਆਈ ਕਿਥੋਂ ਝੜੇਗੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤ੍ਰ ਭਰਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਝਟ ਪਟ ਕਿੱਕਰ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਹਲੂਣੇ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਸਚਮੁਚ ਕਿੱਕਰ ਉੱਤੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਝੜੀਆਂ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ।

(੬) ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਸਾਂਗ ਵਰਤਾ ਬੈਠੇ । ਸਵੇਰੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਇਕੱਲੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਜਦੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਵਜੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸੱਤ ਕੁਤੀਆਂ ਤੇ ਕੁਤੇ ਰੱਸੀਆਂ ਪਾਕੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਕਛਹਿਰੇ ਪਹਿਨੇ ਉਦਾਲੇ ਬਸਤਰ ਮੈਲੇ ਤੇ ਲੀੜੇ ਲੀੜੇ ਦਾਣੇ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ ।

ਉਤੇ ਕਰੋਧ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਲਾਲੀ ਸੀ, ਹਥ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਤੇ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ ਸੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਲਾਗੇ ਆਏ ਤਾਂ ਜੋ ਵੀ ਸਿਖ ਲਾਗੇ ਗਿਆ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੋਟੇ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਏ।

ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚੋਜ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਧਾ ਕੁ ਘੰਟਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਖਲੋਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਚਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਸਿਖ ਮਗਰ ਨੱਸੇ ਜੋ ਨੇੜੇ ਜਾਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੋਟੇ ਮਾਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਕਚੇ ਪਿਲੇ ਸਿਖ ਸਭ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਸਿਖ ਨਿਤਰੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਰੋਧ ਤੋਂ ਨਾਂ ਡਰੇ ਤੇ ਸੋਟਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਚੋਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਟਿਆ ਪਰ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛਡਿਆ। ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਲੋ ਗਏ। ਕੁਤੇ ਛਡ ਦਿਤੇ ਅਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘੁਟਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਕਿਹਾ—‘ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ! ਤੂੰ ਲੈਣਾ ਤੇ ਅਸਾਂ ਦੇਣਾ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੂੰ ਅਸਾਡੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਲਗਕੇ ‘ਅੰਗਦ’ ਹੋਇਆ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪਰਖ ਲਿਆ। ਆਗਯਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਤੂੰ ਹੀ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਸਿੱਖੀ ਵਾਲੋਂ ਤਿੱਖੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਠਿਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਅਰ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ‘ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ’ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਨਿਰਾ ਨਾਮ ਹੀ ਨਾ

ਬਦਲਿਆ ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਿਖੀ ਬੇੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਲਾਹ ਬਣਾ ਦਿਤੇ ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ, ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਭੁਲੜਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਰਨ ਲਗੇ । ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਿਲਕ ਦਾ ਹਾਲ ਪਿਛੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

੧੨੭ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਛਡਣਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਸ਼ੁਧ ਕੰਦਨ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਗੁਸੇ ਹੋ ਗਏ । ਵਡੇ ਸਪੁਤਰ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ । ਚੋਖਾ ਰੋਲਾ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਕੇ ਉਸਨੇ ਅਮੀਰ ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਲੰਗੋਟ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸਵਾਹ ਪਾ ਲਈ । ਸਿਰ ਸਵਾਹ ਪਾ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਟਾਹਲੀ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠ ਗਏ । ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ । ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਘਬਰਾਇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਿਆ— ਹੇ ਪੁਰਖਾ ! ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ, ਸ਼ਕਤੀ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਭ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਖਡੂਰ ਜਾਕੇ ਰਹੋ । ਇਥੇ ਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਆਕੇ ਮਿਲਾਂਗਾ । ਸਿਖੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ।’

ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾਤਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੁਖ ਧਰਮ ਸੀ । ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ ਸੀ । ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਪਰ ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੋੜ ਸਕੇ । ਮਨ ਚਿਤ ਵੈਰਾਗ ਲੈਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠੇ, ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ

ਨੈਣ ਭਰੇ ਤੇ ਵੈਰਾਗੀ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਆ ਪੁਜੇ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਗਏ ਨਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਹੀ ਦਿਤੀ, ਸਗੋਂ ਨਿਹਾਲੇ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਪਛਾਣਿਆ। ਨਿਹਾਲੇ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੇਵੀ ਭਿਰਾਈ ਬਹੁਤ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦਿਲ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ।

੧੨੮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਪਤਵਾਸ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਭਿਰਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਹੇ ਪੁਤਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਇਕਾਂਤ ਕੋਠੜੀ ਦਸ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਜਿੰਦਰਾ ਮਾਰ ਛੱਡਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ। ਅਠੀ ਪਹਿਰੀਂ ਪਾ ਦੁਧ ਤੇ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਫੁਲਕਾ ਖਾਇਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।’

ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਇਕ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਉਸਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਸਣ ਲਵਾ ਦਿਤਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਜਿੰਦਰਾ ਮਾਰਕੇ ਕੁੰਜੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਰੋੜ ਲਿਆ ਕੇ ਹੇਠ ਵਛਾਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਪਰ ਆਸਣ ਕੀਤਾ। ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਪੈਂਦੀ, ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ। ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਖੁਲੇ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ

ਕਾਦਰ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਨਾਲ ਫਿਰ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠਦੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਨੀਰ ਬਿਨਾਂ ਮੱਛੀ ਤੜਫਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਉਸ ਯਾਦ ਨੇ ਐਨੀ ਖਿੱਚ ਪਾਈ ਕਿ ਇਕ ਧੀਰੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਪਏ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਘਟ ਘਟ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸਿਧੇ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜੇ। ਕੋਠੜੀ ਅਗੇ ਖਲੋਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਮੈਂ ਆਇਆ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਮਾਧੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਮਾਈ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗ ਪਏ। ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਧੋ ਸੁਟਿਆ। ਪਰੇਮ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਠੱਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਮੁੜ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਘੁਟਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ—‘ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਤੈਨੂੰ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜਗਤ ਦੇ ਦੁਖੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੁਖਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ। ਹੁਣ ਗੁਪਤ ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਵੈਰਾਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਿਖੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਹਠ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਸਿਖੀ ਅਮਲ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਹੈ, ਮੈਂ ਧਰਮ ਚਲਾਇਆ ਹੈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਸੱਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੋ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਈ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਰਮ

ਜੋਗ ਦੀ ਵੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੁਰਨ ਲੱਗਣ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਵੇ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਧੜਕਣ ਵਧ ਜਾਵੇ । ਆਖਰ ਹੌਂਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਪਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਨੇ ਸੁਣ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਸਨਦੇਹੀ ਪਲੋਕ ਗਮਨ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਮਾਈ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ, ਕੋਠੇ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ ਕੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ । ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ । ਆਸਣ ਉਤੇ ਬੈਠਕੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ—

ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥

ਪਰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖ ਗਏ ਹਨ । ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ (ਮਰਨ) ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੀਉਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਗਏ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਮਾਲਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਗੇ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਸਮਝਾਵਣ ਕਾਰਨੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਸਲਾਮ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਦੋਵੈ ਕੂੜੀਆ ਥਾਇ ਨ ਕਾਈ ਪਾਇ ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ । ਦੇਹ ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹਵਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਉਡ ਗਿਆ ।

੧੨੯ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਗੁਰੂ ਬਣਨਾ

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

(ਸਲੋਕ ਮਃ ੨)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰ ਗਦੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਸਮਝ ਕੇ ਗੱਦੀ ਲਾ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਓਹੋ (ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ) ਗੁਰੂ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ, ਭਾਈ ਸਾਧਾਰਣ, ਅਜਿਤੇ, ਧੀਰੂ ਬੜੇ ਭਗਰਥੀਏ ਤੇ ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਚੇ ਸਿਖ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾ ਦਾ ਹਨੇਰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਰਜ ਹੋਣ ਫਿਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲ ਸਹਾਰ ਸਪਤ ਦੀਪ ਮਝਾਰ

ਲਹਣਾ ਜਗਤੁ ਗੁਰੁ ਪਰਸਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ੧ ॥

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਮੁਰਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਕਲਿਪਤਰੁ ਰੋਗ ਬਿਦਾਰੁ ਸੰਸਾਰ ਤਾਪ ਨਿਵਾਰੁ ਆਤਮਾ
ਤ੍ਰਿਬਿਧਿ ਤੇਰੈ ਏਕ ਲਿਵਤਾਰੁ (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੨)

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਆਪ ਸਾਰੀਆਂ ਇਛਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਾਪਾਂ (ਦੁਖਾਂ) ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨਹਾਰ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਰਜੇ ਤਮੇ ਸਤੋ ਦੀ ਲਗਨ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਚੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਕਸਾਰ ਜੁੜਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਦੀ ਧਾਰ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਸਿਖ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿਖ ਵੀ ਕਲਪਨ ਲਗੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਲਗੇ ਪਰ ਕਿਤੇ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਸਿਖ ਖਡੂਰ ਵੀ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਦਿਤਾ ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਗਏ। ਆਖਰ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ—‘ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਆਪ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜੇ, ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭੀਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਤੜਪ ਰਹੇ ਹਾਂ।’

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠੇ ਜਦੋਂ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਗਰ ਖਡੂਰ ਵਲ ਚਲ ਪਏ, ਚਲੋ ਚਲੀ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਹੇ ਮਾਤਾ ! ਦਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?’

ਮਾਈ ਦਸ ਵੀ ਨਾ ਸਕੇ ਤੇ ਝੂਠ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਆਖਰ ਮਾਈ ਨੇ ਅਨ ਬੋਲੇ ਹੀ ਕੋਠੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਜਿੰਦਰਾ ਕੋਈ ਨਾ ਖੋਹਲੇ ਮਾਈ ਭਿਰਾਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁੰਜੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਬਚਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਬੂਹੇ ਦੀ ਚੂਥੀ ਪੁਟ ਕੇ ਬੂਹਾ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬੂਹਾ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋੜਾਂ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਗ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਲੋਹਾ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਏ ਹੋਇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਦਿਸੇ—

ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥

ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਵਹਿ ਤੁਰੇ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਦਸੋ ਮੈਂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹਾਂ। ਸੇਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।’

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਪਾਪੀ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਦਇਆ ਕਰੋ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਖਸ਼ੋ। ‘ਸਤਿਨਾਮ’ ਦ੍ਰਿੜਾ ਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੋ, ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਈ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੀਰ ਬਿਨਾਂ ਜੈਸੇ ਮਛਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ।

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਕੋਠੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਗੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਖਬਰਾਂ ਪਹੁੰਚ ਪਈਆਂ ਕਿ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੱਭ ਪਏ ਹਨ । ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਵਹੀਰਾਂ ਘਤ ਕੇ ਆਉਣ ਲਗੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ । ਦੋ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਪੱਕਦਾ, ਜੋ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦਾ । ਦੂਰੋਂ ੨ ਸੰਗਤ ਆਉਣ ਲਗੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਭੀੜ ਰਹਿਣ ਲਗੀ ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਭਾਵੇਂ ਵਧ ਗਈ, ਫਿਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਪ ਕਰਨਾ ਨਾ ਛਡਿਆ, ਤਪਿਆਣੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰੋੜਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ । ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬਾਦੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਤੇ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਤੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—‘ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹੀ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਸੌਚ ਦਾਤਣ ਇਸ਼ਨਾਨ ਠੰਢੇ ਜਲ ਨਾਲ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਰੋਜ਼ ਕਰਕੇ ਏਕਾਂਤ ਬੈਠ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤੀ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਸੱਤਘੜੀ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਦਾ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਫੇਰ ਦੋਘੜੀ ਤੜਕੇ ਦੇ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ) ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਘੜੀ ਦੇ ਤੜਕੇ ਤੋਂ ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਪੜ੍ਹਦੇ ਓਥੇ ‘ਸਿੰਘਾਸਨ’ ਯਾ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠਦੇ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਵਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪਏ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਨਵੀਨ ਸਿਖ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਗ ਪਾਹੁਲ ਦੇਕੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ । ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਦੋ ਘੜੀ ਕੁਛ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਤਕ ਆ ਜਾਂਦੇ । ਫੇਰ ਪੰਗਤ ਲਗਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਚੀਜ਼

ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ । ਦੋ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਦਿਨ ਢਲੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਥਾ ਸੁਣਦੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਰਹਿਰਾਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਘੜੀ ਇਕਾਂਤ ਜਾ ਬੈਠਣਾ ਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਨਬੇੜਨੇ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸਿਧੀ ਵਾਸਤੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਨੀ । ਏਤਨੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮ ਵਰਤਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਸੁਣਨੇ ਫੇਰ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਰਸ ਲੈਣਾ ।’

੧੩੦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ

ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖੀਅਤਾਂ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਵਿਚ ਅਸਲ ਸਤ ਕੁੰਦਨ ਸਮਾਨ ਰਹੇ ਸਨ । ਸੈਂਕੜੇ ਕੁਠਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗਰਮ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ‘ਸੱਤ ਸਰੂਪ’ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਡਿਆ ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਸੀ, ਓਹ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਸਾਖੀਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਦੇ ਹੋਏ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਅਟੁਟ ਪ੍ਰੀਤ ਸੀ । ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਅਟੁਟ ਲਗਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ । ਓਹ ਕੰਮ ਸਨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕਰਨਾ ।

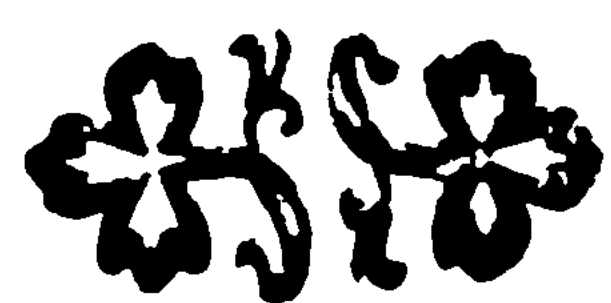
ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਵਿਦਿਆਲਾ ਵੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ॥ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਵਰਗੇ ਜੋ ਉਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਕੁਝ ਉਸਤਾਦ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਪੈੜਾ ਤੇ ਮੋਖਾ ਵੀ ਉਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ੧੫੯੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਮੁੜ ਉਹੋ ਵਿਦਿਆਲਾ ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚਾਲੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਸੁਧਾਈ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਸੁਧਾਈ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਆਪ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸੀ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਿਧੇ ਸਾਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਰਲ ਲਿਪੀ ਹੀ ਲਾਭਵੰਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਨਾਗਰੀ, ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਟਾਕਰੇ ਲਿਪੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਟਾਕਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅੱਖਰ ਘਟ ਸਨ ਤੇ ਨਾਗਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਤੇ ਦਸ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸੌਖੀ ਤੇ ਪੂਰਨ ਲਿਪੀ ਹੈ। ਹਰ ਕੰਠ ਤੇ ਜਬਾਨ ਦੇ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਸੌਖੇ ਤੇ ਸਾਫ ਲਿਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਪੈੜਾ ਮੋਖਾ ਤੇ ਸਿਖ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਗੇ। ਇਸ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲਿਪੀ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰਮੁਖੀ' ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ।

ਜਦ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਿੱਖ ਗਏ ਤੇ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ।' ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਟਾਕਰੇ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਅੱਡ ਅੱਡ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰੇਮੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸਿਖਾਂ ਕੋਲ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ

ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਸਿਖ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਜਬਾਨੀ ਕੰਠ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਓਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਵਾ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਲਿਖਤ ਦੇ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਯਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਤੇ ਮੋਖੇ ਕੋਲੋਂ ਲਿਖਵਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਇਹ ੧੬੦੨ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਲਿਖਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਜਿਲਦ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ। ਪਿਛੋਂ ਹੋਰ ਕਾਪੀਆਂ (ਨਕਲਾਂ) ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ।

੧੩੧ ਹਿਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਖਡੂਰ ਇਕ ਤਕੜਾ ਕਸਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਯਾਤਰੂ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਲਗੇ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਬਣ ਗਏ ਤਾਂ ਹੱਟੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈਆਂ, ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਰੋਣਕ ਰਹਿਣ ਲਗੀ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ (ਯਾਤਰੂਆਂ) ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਡੇ ਖਲਾਰ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖਡੂਰ ਦਾ ਜਟ ਤਖਤ ਮਲ ਚੌਧਰੀ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਧ ਤੇ ਅੰਨ ਬਹੁਤ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਨਿਨ ਭਗਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜੋ ਵੀ ਸਗਾ ਰਤਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਉਂਦਾ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇ ਜਲ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤਖਤ ਮਲ ਦੇ ਘਰ ਹੁੰਦਾ। ਤਖਤ ਮਲ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਦੁਧ ਆਉਂਦਾ। ਹੋਰ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਲੇ ਦੁਧ ਭੇਜਦੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਨਿਤ ਖੀਰ ਰਿਝਦੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—‘ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਗਤ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।’

ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਭ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲਣਾ, ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ, ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਸਦ ਲਿਆਣੀ। ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਝਾੜਨੇ ਇਹ ਵਡੀਆਂ ਸੇਵਾ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ, ਉਚੀ ਕੁਲ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸਭ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਹਥ ਪੈਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੰਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੈਸ਼, ਸ਼ੂਦਰ ਤੇ ਖੱਤਰੀ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਐਸਾ ਕਦਮ ਚੁਕਣਾ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਕ ਵਡੀ ਬਗਾਵਤ ਦਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ !

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਬਗਾਵਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਗਲ ਤੇ ਪਠਾਣ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਲੜ

ਰਹੇ ਸਨ। ੧੫੩੦ਈਃ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਪੁਤਰ ਹਮਾਯੂੰ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹਮਾਯੂੰ ਐਨਾ ਦਲੇਰ, ਦਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਚਲਾਕ ਨੀਤੀਵੇਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਮਾਯੂੰ ਦੇ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਗਾਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਠਾਣ ਨਵਾਬ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਆਕੀ ਹੋ ਖਲੋਤੇ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜਨੀ ਪਈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬਿਹਾਰ ਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਪਠਾਣ ਪੁਤ੍ਰ ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸਦੀ ਬਗਾਵਤ ਪਿਛੇ ਤੂਫਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਨੌਜ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਪਰ ਹਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਉਚੇਚੀ ਹਾਰ ਦਿਤੀ। ਹਮਾਯੂੰ ਨੇ ਲੁਕਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਤੇ ਮੈਦਾਨ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨੱਸ ਕੇ ਦਿਲੀ ਆਇਆ। ਦਿਲੀ ਵੀ ਪੈਰ ਨਾ ਜੰਮੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਕਾਮਰਾਨ ਵਲ ਆਇਆ। ਕਾਮਰਾਨ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਸਹੈਤਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉੱਕੀ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਿਮਾਯੂੰ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਆਸਰਾ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਏਸੇ ਖਾਨਾ ਬਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਅਕਬਰ ਜੰਮਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਮੁੜਕੇ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਫਤਹ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕੀਤਾ।

ਹਿਮਾਯੂੰ ਜਦੋਂ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸੁਤੇ ਸਿੰਧ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੇ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਕੋਲੋਂ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਖੁਦਾ ਦਾ ਭਗਤ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਸੁਵਾਰ ਦੇਵੇ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ—‘ਕੋਈ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇ?’ ਹਿਮਾਯੂੰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਮਾਮਾ ਮਿਰਜਾ ਕਾਸਮ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਪੀਰ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਪੀਰ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ਼ਾਹ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਖਡੂਰ ਹੈ। ਖਡੂਰ ਪਿੰਡ ਏਥੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਦੀ ਹੋ ਚਲੋ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਦੇਣ।

‘ਜਰੂਰ ਚਲੋ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।’
ਹਿਮਾਯੂੰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਦੁਖ ਵੇਲੇ ਮਨੁਖ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਿਮਾਯੂੰ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਮਨਮਿਥੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰਾਹ ਬਦਲਕੇ ਹਿਮਾਯੂੰ ਖਡੂਰ ਵਲ ਆ ਗਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਵਰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਿਮਾਯੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੇ, ਪਰ ਹੰਕਾਰੀ ਹਿਮਾਯੂੰ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਦਬਾ ਦਬ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਿੰਟ ਖਲੋਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਿਮਾਯੂੰ ਨੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਖਿਚੀ, ਉਸਨੂੰ ਗੁਸਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਠਕੇ ਉਸਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਉਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਤਾਂ ਕੰਗਲਾ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਮ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸਤਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਸੀ, ਜਿਉਂ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਉਲਾਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਬਾਂਹ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਹੋਈ ਮੋਢਾ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਬਾਂਹ ਤਲਵਾਰ ਸਮੇਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਕੜ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਲਕੜ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਖੁਲ ਗਈ, ਕਮਲ ਨੈਨਾਂ ਨੂੰ

ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਹਮਾਯੂੰ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਉਸਦੀ ਉਪਰ ਖਲੋਤੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ । ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ—‘ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿਮਾਯੂੰ ! ਸੰਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਉਪਰ ਤਲਵਾਰ ਖਿਚਣ ਦਾ ਕੀਹ ਮਤਲਬ, ਜਦ ਕਿ ਏਹੋ ਤਲਵਾਰ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋਲੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਆਈ ਹੈ । ਬਲ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹਿਮਾਯੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਿਆ । ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—‘ਹੇ ਵਲੀ ਅਲਾ, ਫਜ਼ਲ ਕਰ, ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਭੁਲ ਕੀਤੀ, ਮੇਰੀ ਭੁਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫੀ ਬਖਸ਼ੀ ਜਾਵੇ, ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ !’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਂਹ ਵਲ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਬਾਂਹ ਠੀਕ ਹੋਕੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ । ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟਕੇ ਆਪ ਗੋਡਿਆਂ ਭਾਰ ਹੋਕੇ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲੱਗਾ ! ਦਰਿਆ ਦੇ ਘਰ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ‘ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਨਾ ਖਿਚਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੇਰਾ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਤੇਰਾ ਤੇ ਤੇਰੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇਰੇ ਘਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮੇਗਾ ਜੋ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰੇਗਾ ।’

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹਿਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਹੋਈ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਵੀ, ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮਾਯਾ ਦੇ ਗਫੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਹਿਮਾਯੂੰ ਦੇ ਖਡੂਰ ਆਉਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਅਨਮਤੀਆਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆ ਕੇ ਸਿਖ ਬਨਣ ਲਗੇ ।

੧੩੨ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਭਗਤ ਤੇ ਸਚੇ ਸੇਵਕ ਸਿਖ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਐਸੇ ਸਿਖ ਵੀ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਖੀਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਗੱਫੇ ਲਾਕੇ ਪੇਟ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪੇਟ ਵਧੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮਾਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਤ ਦਾ ਅਰੋੜਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਦਾ ਨਾਮ 'ਮਾਣਾ ਅਰੋੜਾ' ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੇ ਹੱਡ ਪੈਰ ਖੁਲੇ ਸਨ। ਛੇ ਫੁਟ ਉਚਾ ਕੱਦ ਸੀ। ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਬੇਫਿਕਰਾ ਤੇ ਵੇਹਲੇਪਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਮੋਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਖਾਂਦਾ ਬਹੁਤਾ ਤੇ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਵੇਹਲਾ ਹੋਕੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾਕੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਤੁਲ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕੀਤੀ 'ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖਾਂਦਾ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਘੁਰਦਾ ਹੈ।'

ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ—'ਗੁਰਮੁਖਾ ! ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਨਾ ਕਰ।'

ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਆਪਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਸਿਖ ਹਾਂ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦਾ ਇਹ ਉਤਰ ਸੀ।

ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦਾ ਇਹ ਹੰਕਾਰ ਭਰਿਆ ਜਵਾਬ

ਸੁਣ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਣੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਾਉਣ ਖਾਤਰ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮਾਣਿਆਂ ! ਹਰ ਬਾਪ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕੋਈ ਕਿਸੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ‘ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਤੇਰੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੈ।’ ਤਾਂ ਚੰਗਾਂ ਬਾਪ ਕਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਹੈ।’

ਹੰਕਾਰੀ ਮਾਣਾ—‘ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦਾ ਸਿਖ ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਆਪ ਜੋ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਓਹ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਸਵਰਗ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ। ਇੰਜ ਕਰ ਬਨ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਸੁਕੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਇਕਠੀਆ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਚਿਖਾ ਆਪ ਚਿਣ। ਜੀਉਂਦਾ ਉਸ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਸੜ ਮਰ, ਇਹ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੇ ਚਿਤ ਕੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਅੱਧਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਕਿੱਕਰਾਂ ਟਾਲੀਆਂ ਦਾ ਬਨ ਸੀ, ਉਸ ਸੁਕੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਇਕਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਚਿਖਾ ਚਿਣ ਲਈ। ਚਿਖਾ ਚਿਣ ਕੇ ਸੋਚ ਰਹਿਆ ਸੀ ਹੁਣੇ ਸੜ ਮਰੇ ਕਿ ਦੋ ਦਿਨ ਠਹਿਰ ਕੇ। ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਓਹਦੇ ਲਾਗੇ ਆ ਖਲੋਤਾ, ਉਸ ਓਪਰੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਇਹ ਕੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹੈਂ?’

ਭਾਈ ਮਾਣਾ—‘ਮੈਂ ਮਰ ਕੇ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ’

ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਪਰੀਆਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਰਾਗ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੀਉਂਦਾ ਸੜ ਮਰੇਂ ਤਾਂ ਸਿਧਾ ਸਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਮੈਂ ਸੜਨ ਲਗਾ ਹਾਂ ।’

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਕੋਲ ਆ ਖਲੋਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਚੋਰ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਰੁਪੈ ਕੱਢ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਵਾਹਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਕਈ ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਖੂਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਉਸ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੌਤ ਡੰਨ ਦੇਣਾ ਹੈ । ਮਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਨਰਕ ਵਿਚ ਵਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਗਰੰਥ ਏਹੋ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਿਉਂਨਾ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਖਰੀਦ ਲਵਾਂ ਤੇ ਚਿਖਾ ਵਿਚ ਸੜ ਮਰਾਂ । ਇਕ ਰਾਜ ਡੰਨ ਨਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਦੂਸਰੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਆਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਕੇ ਚੋਰ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—‘ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਤੇ ਨਗਦ ਰੁਪੈ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦੇਹ ।

ਚੋਰ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਮਾਣਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਉਹ ਲਾਲਚੀ, ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਮਾਣਾ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਨ ਮੇਰੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕੈਸਾ ਢੰਗ ਬਣਾਇਆ ਨੇ ।’ ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਲਿਆ ਸੁਟ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਜੇਵਰ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ।’

ਚੋਰ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਮਾਣੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ । ਮਾਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਅਗੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਚੋਰ ਚਿਖਾ ਵਿਚ

ਸੜਨ ਲਗਾ। ਕਰਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਚੋਰ ਨੇ ਅਜੇ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਾਲੀ ਕਿ ਇਕ ਅਮੀਰ ਸਰਦਾਰ ਉਧਰ ਆ ਨਿਕਲਿਆ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਇਹ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਕਿਉਂ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ?’

ਚੋਰ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਉਂ—
ਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।’

ਉਹ ਅਮੀਰ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਕੇ ਆਖਿਆ ‘ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਅਜੇ ਨਾ ਸੜ, ਆ ਉਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਚੱਲੀਏ, ਜਿਸਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੇ ਪਤਾ ਕਰੀਏ।’

ਚੋਰ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਾਣੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਉਹ (ਮਾਣਾ) ਜੋ ਕੁਝ ਸੀ, ਸੋ ਕੁਝ ਰਿਹਾ। ਸੜਕੇ ਮਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।’

ਅਮੀਰ, ਤੇ ਚੋਰ ਦੋਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ।

ਉਧਰ ਮਾਣਾ ਜਦੋਂ ਚੋਰੀ ਦੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਬਜਾਰ ਵਿਚ ਵੇਚਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬੰਦੀ-ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭੁਖਾ ਤਿਹਾਇਆ ਰਹਿ ਕੇ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰ ਗਿਆ। ਮਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਹਦੀ ਰੂਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੀ ਰਹੀ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਖੀਦਣ ਵਾਲਾ ਚੋਰ ਸਚਾ ਸਿਖ ਬਣ ਕੇ ਸਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆ।

੧੩੩-ਮਲੂਕਾ ਸ਼ਰਾਬੀ

ਖਡੂਰ ਦੇਵਿਚ ਕੰਨ ਪਾਟੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਉਸ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਚੋਖੇ ਨਾਥ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਡੇਰੇ ਨਾਲ ਜਮੀਨ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਆਮਦਨ ਚੰਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਰੋਣਕ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾਥ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਲਗੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਉਹ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੁਟ ਬੰਦ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਚਾਲ ਚਲਨ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਮਲੂਕਾ ਜੱਟ ਵੀ ਸੀ ਜੋ ਪੁਜਕੇ ਮੂਰਖ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਾਥ ਮਲੂਕੇ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮਲੂਕਾ ਮਦ ਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੋਠੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਤੇ ਮੰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਾ। ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਰਾਦਰੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਰ ਬਦਮਾਸ਼ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟ ਵੀ ਲੈਂਦਾ। ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮੂਰਖ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਕੋਈ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਰਹਿੰਦੇ।

ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਮਿਰਗੀ ਪੈਣ ਲਗ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਮਿਰਗੀ ਆ ਘੇਰਦੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਤੜਫਾ—ਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਘਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਆ ਗਏ ਮਲੂਕੇ ਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਕਹਿਆ—‘ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਜੋ ਮਿਰਗੀ ਹੋਗ ਲਗਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਲਗਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਏ ਤਾਂ ਹਟ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਵਿਲਕ ਵਿਲਕ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ।’

ਮਲੂਕਾ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਨਾਥ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਕਣਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਰਹੇ ਪਰ ਮੌਤ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਮੌਤ ਦੇ ਭੈ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਪਿਛੋਂ ਮਲੂਕੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਪੁਤਰ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਗੀ। ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ, ਨਿਰਵੈਰ ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਲੂਕੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਤਰਲੇ ਸੁਣ ਕੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮਲੂਕਾ ਹੋਸ਼ ਕਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਵੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਵੇਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਮ੍ਰਿਗੀ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਅੱਠ ਦਿਨ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਤੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰੇ।

ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਲੂਕਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੋ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਮ੍ਰਿਗੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ ਪਰ ਦੋਹ ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਨਾਥਾਂ ਨੇ ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਸਿਖਾ ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕਢਾ’ ਮੂਰਖ ਮਲੂਕਾ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਗਿਆ। ਆਖੇ ਕੀ ਲੱਗਾ ਕਿ ਓਹਦੀ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈ। ਜਗਤ ਤੋਂ ਅੰਨ ਜਲ ਮੁਕ ਗਿਆ।

ਮੂਰਖ ਮਲੂਕੇ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਈ। ਉਸ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਅੰਨਾਂ ਹੋ ਕੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠਾ। ਕੋਠੇ ਕੋਠੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਾਲੀ ਕੰਧ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮੰਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਐਨਾਂ ਅਗੇ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਆਖਣ ਲਗਾ—‘ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ

ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਮੈਂ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹਾਂ। ਨਾਥ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਦੁਰ ਬਚਨ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਲੈ ਫਿਰ ਮ੍ਰਿਗੀ ਵੀ ਆਈ ਊ।’

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮਲੂਕਾ ਹੋਰ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਧ ਆਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਕੁਟਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਭਾਣਾ ਰਬ ਦਾ, ਮਲੂਕੇ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਗੀ ਨੇ ਆ ਨਾਪਿਆ, ਦੌਰਾ ਪੈਂਦੇ ਸਾਰ ਧੌਣ ਪਰਨੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਡਿਗਦੇ ਸਾਰ ਧੌਣ ਟੁਟ ਗਈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਚੂਰ ਚੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਮਲੂਕੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਪਿਟਦੇ ਹੋਏ ਉਹਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਚੁਕਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਮੜੀਆਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਾੜ ਸੁਟੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾਪਿਆ।

੧੩੪-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾ

ਪਾਰਸ ਪੱਥਰ ਆਖੀਐ ਲੁਕਿਆ ਰਹੈ ਨ ਆਪ ਜਣਾਏ ॥ ਵਿਰਲਾ ਹੋਇ ਸਿਵਾਣਦਾ ਖੋਜੀ ਖੋਜ ਲਏ ਸੋ ਪਾਏ ॥ ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਅਪਰਸ ਹੋਇ ਅਸਟਧਾਤ ਇਕ ਧਾਤ ਕਰਾਏ ॥ ਬਾਰਹ ਵੰਨੀ ਹੋਇਕੈ ਕੰਚਨ ਮੁਲ ਅਮੁਲ ਵਿਕਾਏ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਸਾਧ ਸੰਗ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਲਿਵ ਅਘੜ ਘੜਾਏ ॥ ਚਰਣ ਸ਼ਰਣ ਲਿਵ ਲੀਨ ਹੋਇ ਸੈਂਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਭਾਏ ॥ ਘਰ ਬਾਰੀ ਹੋਇ ਨਿਜ ਘਰ ਜਾਏ ॥ (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—ਪਾਰਸ ਇਕ ਪੱਥਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਚੜਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਨਾਉਣ

ਦਾ ਮਹਾਨ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਸ ਅੱਠਾਂ, ਧਾਤਾਂ (ਲੋਹਾਂ, ਪਿੱਤਲ, ਤਾਂਬਾ ਗਿਲਟ ਆਦਿਕ) ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਲੋਹਾ ਮਾੜੀ ਧਾਤ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਨਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹੋ ਲੋਹਾ ਬਾਰਾਂ ਵੰਨੀਆਂ ਸੋਨਾ ਬਣ ਕੇ ਬਹੁ ਮੁਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ, ਜੋ ਸਚੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌ ਨਿਧਾਂ ਹਨ ਉਹ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਤਮਿਕ ਖੁਰਾਕ ਗਿਆਨ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਪ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਲਾਲਚ ਕਾਮ, ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਗ੍ਰਸਿਆ ਪੁਰਸ਼ ਇਹਨਾਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਜ ਘਰ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਾਰਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸਵਰਨ ਰੂਪ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪੀ ਤੇ ਮੂਰਖ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਤਰ ਗਏ। ਸਨ ਕਈ ਚੋਰ ਗੁਰਮੁਖ ਬਣ ਕੇ ਸਤਿ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਸਨ। ਪਾਰਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਹਨ ਜੋ ਖਡੂਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਨਗਰ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤੇ ਨਗਰੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋ ਸਿਖੀ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਧਰਮ

ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੰਜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜਬੂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਿਖਵਾ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੀਆਂ ਫਿਰ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਦਾ ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦਿਤਾ।

ਸੰਮਤ ੧੬੦੪ ਬਿਃ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰੇ। ਆਪ ਦੇ ਸਾਥ ਦੇ ਚੌਂਕੀਆਂ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਪੰਜਾਹ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਅਤੇ ਚਾਰ ਉੱਠ ਭਾਰ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੀ ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਥੋਂ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਨਗਰ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੇ। ਸ਼ਬਦ ਚੌਂਕੀ, ਕਥਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵੰਡ ਕੇ ਅਗਲੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਹਰੀ ਕੇ ਪੱਤਣ ਉਤੇ ਦੋ ਦਿਨ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੀਰੋਜਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਜਾ ਪੁਜੇ। ਮਨੁਖ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਵਲ ਵਲਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦਾ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦਾ ਤੇ ਸਦਾ ਚੇਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੁਜੇ, ਆਪਣੇ ਢਠੇ ਹੋਏ ਕੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯਾਦਾਂ ਚੇਤੇ ਆਈਆਂ ਕਈ ਬਜ਼ੁਰਗ ਯਾਦ ਆਏ, ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਤਾਪ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਅੱਠ, ਚੌਂਕੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕਰਾਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਦਾ ਚੌਗਿਰਦਾ ਵੇਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਾਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿਤਰ ਮਿਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ

ਨਾਲ ਓਹ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ। ਸਭ ਨੇ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ।

ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਨਗਰ ਤਾਂ ਬੇਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੇਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਨਵਾਂ ਨਗਰ ਵਸਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਹੈ। ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਪਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਪਏ। ਛੋਟੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆ ਬਿਰਾਜੇ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਖ ਬੜੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਚੌਂਕੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਬੇਅੰਤ ਧਨ, ਕਪੜਾ ਤੇ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ਅਨਮਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ।

ਹਰੀਕੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਰਣ ਸਿੰਘ ਸਿਧ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਤਾਰਾਂ ਦਿਨ ਰਹੇ। ਸਤਾਰਾਂ ਦਿਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

੧੩੫-ਚੌਧਰੀ ਬਖਤਾਵਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੌਧਰੀ ਬਖਤਾਵਰ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਜਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ ਤੇ ਬਹੱਤ੍ਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਟਕੇ ਦਿਲੀ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਉਸਦਾ ਚੰਗਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਆਮਦਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਬਹੱਤ੍ਰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਰੋਅਬ ਦਾਬ ਸੀ। ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਅਗੇ ਉਭਾਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚੌਧਰੀ ਬਖਤਾਵਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣੀ । ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ । ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਨਾ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ‘ਰਾਮ ਸਤਿ’ ਆਖੀ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਸ ਮੰਜੇ ਦੇ ਸਰਹਾਣੇ ਵਲ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਾਗਰ ਸੀਤਲ ਸੁਭਾ, ਦਿਆਲੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਉਸ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਉਤੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਧੌਣੇਂ ਫੜ ਕੇ ਉਹਦੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਫਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚਖਾ ਦੇਣ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

‘ਜਿਸਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਡਾ ਕਰੇ ਸੋਈ ਵਡ ਜਾਣੀ ॥
ਜੇ ਕੋ ਉਹਦੀ ਰੀਸ ਕਰੇ ਸੋ ਮੂੜ ਅਜਾਣੀ ॥’

ਚੌਧਰੀ ਪਕਾ ਢੀਠ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸੀ । ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਉਹ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਨਾ ਉਠ ਸਕਿਆ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਮੈਂ ਮਾਮੂਲੀ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬਹੱਤਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਚੌਧਰੀ ਹਾਂ । ਮੇਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸੂਰਮੇ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ । ਜੇ ਮੈਂ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ?’

‘ਹੇ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਏਥੇ ਤਾਂ ਜਾਤ ਦਾ ਤੇ ਬਾਹੀਂ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਅਗੇ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛਣੀ । ਪਰਵਾਰ, ਸੇਵਕ ਇਹ ਸਭ ਏਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣੇ ਹਨ । ਮਨੁਖ ਇਕੱਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕੱਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਮਲਾਂ ਤੇ ਨਬੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਏਥੇ ਹਮਾਯੂੰ ਵਰਗੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅੱਜ ਨਿਥਾਵੇਂ ਹੋਏ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਪਰਗਣੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪੁਰਸ਼ ਕਰਤਾਰ ਦਾ

ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਫਕੀਰ ਤੇ ਸੰਤ ਮਲਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਬਖਤਾਵਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤਾਪ ਮੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਉਠ ਬੈਠਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। 'ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨਾ ਮੈਂ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਭੁਲ ਸੀ, ਮੇਹਰ ਕਰੋ।'

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਹੁਲ ਦਿਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪੈ ਦਾ ਮਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ਚੌਧਰੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

੧੩੬--ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ

ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜੋ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸਿਖ ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਜੀ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਸ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਮੇਹਰ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੁਧ ਪੁਤ ਤੇ ਸਤਵੰਤੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਓਹ ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਡਾਢੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਬੜੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਿਚੜੀ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਤ ਦਿਹਾੜੇ ਓਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਨਾਗਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵਰੇ ਜਾਂ ਹਨੇਰੀ ਆਵੇ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਤੇ ਬਹੁਤ ਦਇਆ

ਕੀਤੀ, ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਣ ਨਿਭਾਇਆ, ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਖਿਚੜੀ ਤੇ ਦਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਰਿਹਾ।

ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਜੀ ਦੀ ਲੜਕੀ ਜਿਵਾਈ ਸੀ, ਉਹ ਲੜਕੀ ਜਵਾਨ ਹੋਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਲੈਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ।

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਹਨੇਰੀ ਆ ਗਈ। ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਹਨੇਰੀ ਆਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਵਾਈ ਨੇ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਲੈ ਕੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਤੁਰਨਾ ਸੀ। ਹਨੇਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਕਿ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੇ ਜਿਵਾਈ ਛੇਤੀ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਝੂਠੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਜੀਵੇ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਨੇਰੀ ਰੁਕ ਜਾਵੇ। ਉਸਦੀ ਅਰਦਾਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸੁਣ ਲਈ, ਹਨੇਰੀ ਰੁਕ ਗਈ ਤੇ ਜਿਵਾਈ ਖਿਚੜੀ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਜਦੋਂ ਖਿਚੜੀ ਤੇ ਦਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਗੇ ਰਖੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖਿਚੜੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਵਾਈ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ, ਮਾਸੂਮ ਤੇ ਭੋਲੀ ਬਾਲਕਾ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ। ਉਹਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕੰਬਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਲਗੀ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਭੁਲ ਹੋਈ, ਜੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਰੇਮ ਭੇਟਾ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਪੁਤਰੀ ! ਤੂੰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਛਕਾਂਗੇ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਜਿਵਾਈ ਹੋਰ ਘਾਬਰ ਗਈ। ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ-ਸ਼ੀਰ ! ਅਸੀਂ ਕੀ ਭੁਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ?’

ਭੁਲੀ ਪੁਤਰੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਮਝੂਰ

‘ਹਨੇਰੀ ਆਈ ਸੀ, ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਹਨੇਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਉਸ ਹਨੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਕਈਆਂ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਕ ਪਹੁੰਚਾਣੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਖਿਚੜੀ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ, ਅਜ ਵਰਤ ਰਹੇਗਾ। ਅਗੇ ਨੂੰ ਐਸੀ ਭੁਲ ਨਾ ਕਰਨੀ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ।

ਸੁਆਣੀ ਜਿਵਾਈ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਟੇਕ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵੇ ਤੇ ਜਿਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਰ ਦਿਤੇ। ਪਿਉ ਧੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

੧੩੭-ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਤਪੇ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਾਥ (ਜੋਗੀਆਂ) ਦੀ ਗੱਦੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਤਪਾ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਓਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਘਟਾ ਸਕੇ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਔੜ ਲਗ ਗਈ। ਸਵਾ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਹੋਈ। ਖਹਿਰੇ ਜੱਟ ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸਨ, ਜੱਟ ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਗਏ ਤੇ ਪੁਛਣ ਲਗੇ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਦਸੋ ਮੀਂਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।’

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਭੜਕਾਏ। ਉਸ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਔੜ ਨਾ ਲਗੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋਵੇ, ਜਦ ਕਿ ਏਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਖਤਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਲੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਕ ਖੱਤੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਹੈ ? ਸਵਾ ਸਾਲ ਦੀ ਔੜ ਨੂੰ ਰੋਂਦੇ ਜੇ, ਏਥੇ ਤਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰਤ ਸ਼ਿਵ ਉਂਦਰ ਦੇਵਤਾ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।’

ਤਿਆਗ ਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਨਾਥਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਪਿਛੇ ਭਜੇ ਫਿਰਦੇ ਜੇ । ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਨਾਥਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਆਪ ਏਹ ਡੇਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰਿਦਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।’

ਖਹਿਰੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ—‘ਹੇ ਨਾਥ ਜੀ ! ਅਸਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਆਖੋਗੇ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਓ, ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਜੇ, ਭਗਵਾਨ ਆਪ ਦੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ । ਦਇਆ ਕਰੋ, ਦੇਖੋ ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਪੰਖੀ ਪਿਆਸੇ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅੰਨ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਬਾਰਸ਼ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨੁਖ ਵੀ ਮਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਦਯਾ ਕਰੋ ਨਾਥ ਜੀ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਪੈਂਰੀ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ ।’

ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਨਰਮੀ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਥ ਸਗੋਂ ਮਾਹ ਦੇ ਆਟੇ ਵਾਂਗ ਆਕੜਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ—‘ਜੇ ਅਕਲ ਕਰੋ ਅਗੇ ਨੂੰ ਨੇਕ ਬਣਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਵੋ ਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਓ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਗੁਰੂ ਲਹਿਣਾ (ਜੀ) ਨੂੰ ਆਖੋ ਮੀਂਹ ਵਸਾਏ । ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਤਾਵਾ ਹੈ, ਓਹ ਸੈਂਕੜੇ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਆਖੋ ਮੀਂਹ ਵਸਾਏ । ਜੇ ਓਹ ਕੁਝ ਨ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖੋ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਜਾਵੇ, ਦੇਖੋ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਬਾਰਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਬੇਸਮਝ ਲੋਕ ਨਾਥ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੋ ! ਆਪ ਦੇਖ ਹੀ ਰਹੇ ਜੇ ਕਿ ਐੜ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਈਸ਼ਵਰ ਤਕ ਆਪ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ । ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾਓ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ੋ ! ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਨਾਲ

ਜੀ

ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਦੁਖ ਹੈ ਕਿ ਪਸੂ, ਪੰਛੀ, ਰਬ ਦੇ ਜੀ ਤਿਹਾਏ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਸਾਲ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਦੇ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਹੈ। ਓਹਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਦੋਂ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ।’

ਜੱਟ—‘ਜੇ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਵਰ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਤੇ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਪਵੇਗਾ, ਨਾਥ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਹ ਅੱਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਮੀਂਹ ਲਿਆਵੇਗਾ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ—‘ਬਹੁਤ ਹੱਛਾ ! ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਪਿੰਡੋਂ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਨਾਥ ਮੀਂਹ ਲੈ ਆਵੇ, ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ।’

ਜੇਹੜੇ ਖਹਿਰੇ ਜੱਟ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ, ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਨ ਬਿਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਓਹ ਜੱਟ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ।

੧੩੮-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਡੂਰ ਛਡਣਾ

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਡੂਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਖਡੂਰ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਨਾਥ ਦੇ ਭੜਕਾਏ ਹੋਏ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਨਾ ਬੈਠਣ ਦਿਤਾ, ਸਗੋਂ ਮੰਦੇ ਬੋਲ ਬੋਲੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਥੋਂ ਉਠ ਕੇ ਸਤ ਕੋਹ ਦੂਰ ਪਿੰਡ ਰਜਾਦੇ ਖਾਂ ਦੇ ਹਵੇਲੇ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਪਿਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ,

ਓਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਤੁਰੇ ਗਏ, ਰਜਾਦੇ ਖਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਚੋਗਿਰਦੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟਿਬੇ ਉਤੇ ਆ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਏ।

ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾ ਬੈਠਣ, ਓਹੋ ਹੀ ਥਾਨ ਪਵਿਤਰ ਤੇ ਪੂਜਨੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਹ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰੋਣਕਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਛਪਰ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਰਾਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ, ਦੇਗਾਂ, ਪੱਕਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਦੁਧ ਘਿਓ ਤੇ ਆਟੇ ਦੀ ਕਮੀ ਨਾ ਰਹੀ, ਰਬਾਬੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਡਣ ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਵੈਰਤਾ ਤੇ ਪਵਿਤਰ ਆਤਮਾ ਉਤੇ ਕੁਝ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦਇਆਵਾਨ, ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਇਹ ਵਡਾ ਗੁਣ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇਖ ਸਕਦੇ। ਅਗਲੇ ਦੇ ਸੁਖ ਨੂੰ ਅਮਰ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਤਨ ਉਤੇ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਰੇਤਲੇ ਟਿਬੇ ਉਤੇ ਕਹਿਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਗਰਮੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੀਤਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ, ਉਥੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਖਾਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁਛਦੇ ਪੁਛਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਟਿਬੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਗੁਸਾ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਗਰਮ ਹੋਏ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੀਤਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ— 'ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਣੋ'

ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੈ । ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ।

੧੩੯-ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਤਪੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਮੀਂਹ ਦਾ ਵਰ੍ਹਨਾ

ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ (ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਬਣੇ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿਨ ਭਗਤ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਸਨ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ । ਆਪ ਸਿਧੇ ਧਰਮਸਾਲਾ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ) ਪੁੱਜੇ, ਅਗੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਧਰਮਸਾਲਾ ਖਾਲੀ ਭਾਂ ਭਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸੇਵਕ, ਕੋਈ ਬਰਤਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਚੁਲੇ ਢਠੇ ਤੇ ਠੰਢੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਸੁੰਵਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਜਿਸ ਸਿਖ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਉਸਨੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਤਪੇ ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਮੀਂਹ ਮੰਗਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਨਗਰ ਵਾਸੀਓ ! ਤੁਸਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਕੱਢਕੇ ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਗਿਆਂ ਅੱਜ ਦਸ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ ਨਾਥ ਤਪੇ ਨੇ ਅਠਾਂ ਪਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮੋਹਲਤ ਲਈ ਸੀ । ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਦਸੋ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੀਂਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਰ੍ਹਿਆ ? ਉਸ ਦੀ ਯੋਗ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਧਰ ਗਈ ? ਕੀ ਉਸਨੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ? ਮੂਰਖ ਲੋਕੋ ! ਸੰਤਾਂ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾ ਕੇ ਕੋਈ ਸੁਖ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਕਦੀ ਨਹੀਂ । ਮੀਂਹ ਹੁਣੇ ਵਰ੍ਹ ਸਕਦਾ, ਹੈ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਲਗੋ ਤਾਂ ।’

ਸਾਰੇ ਜੱਟ ਜੋ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ ਹੋ ਗਏ ਸੀ, ‘ਮੀਂਹ ਹੁਣੇ ਵਰ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ’ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਤਬੰਕ ਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁਕਕੇ ਇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਛੇਤੀ ਦਸੋ ਕਿਵੇਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ?’

‘ਮੀਂਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ’ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬੋਲੇ— ‘ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਤਪੇ ਨੂੰ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠਾਲ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਚਲੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਪੰਜਾਲੀ ਪਾਓ, ਦੂਸਰੇ ਬੰਨੇ ਅਲਕ ਵਹਿੜਕਾ ਜੋ ਦਿਓ। ਜਿਧਰ ਇਹ ਜੋੜੀ ਜਾਵੇਗੀ ਉਧਰ ਹੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਮੰਨਣਾ ਨਹੀਂ।’

ਜੱਟ—‘ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਮਨਾ ਲਵਾਂਗੇ ਜੇ ਗਲੀਂ ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ ਝਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਮਨਾਵਾਂਗੇ ਜ਼ਰੂਰ। ਕਈਆਂ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੁਟ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ ਸੂ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜੰਤਰਾਂ ਮੰਤਰਾਂ ਤੇ ਟੂਣਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਰਮਾ ਛਡਿਆ ਏ, ਲਾਰੇ ਲਾਈ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਕਲ ਵੀ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਵੀਹ ਸੇਰ ਘਿਉ ਅੱਗ ਵਿਚ ਫੂਕ ਦਿਤਾ ਸੂ।’

ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ—‘ਜਾਓ ! ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਕਰੋ। ਦੇਖੋ ਹੁਣੇ ਬਾਰਸ਼ ਹੀ ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਆਪ ਪੰਜਾਲੀ ਗਲ ਪਵਾ। ਇਹ ਗਲ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਟਾਲਮਟੋਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਜੱਟ (ਕਿਸਾਨ) ਦੀ ਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਬਦਲੇ ਜੱਟ ਖੂਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕੈਦਾਂ ਕੱਟਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਖਹਿਰੇ ਜਟਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤਦੋਂ ਹੀ ਨਾਥ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵੱਲ ਨੱਠ ਪਏ। ਜਾ ਨਾਥ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਚਲੋ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰ ਦਇਆ ਕਰੋ, ਹੁਣੇ ਚਲੋ।

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੀਂਹ ਮੈਥੋਂ ਵਰ੍ਹਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਜੱਟ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾ ਸੁਟਣ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਡਿਗ ਰਹੇ ਭਾਰੀ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਚਲ ਸਵੇਰੇ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪਵੇਗਾ। ਅਜ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਲ ਮੈਂ ਇਕ ਆਸਣ ਕਰਾਂਗਾ, ਉਸ ਆਸਣ ਦੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਝਟਪਟ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪਵੇਗਾ।’

ਜੱਟ—‘ਉਹ ਆਸਣ ਹੁਣੇ ਕਰੋ। ਅਜ ਤੇ ਕਲ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ?’

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ—ਅਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।’

ਜੱਟ—ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਚਲੋ।’

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ—‘ਦੇਖੋ ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਨੀਤ ਖੋਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਹੁਣੇ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਭਸਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਦ ਮਰ ਜਾਵਣਗੇ। ਜਾਓ ! ਕਲ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਪਵੇਗਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਓ।’

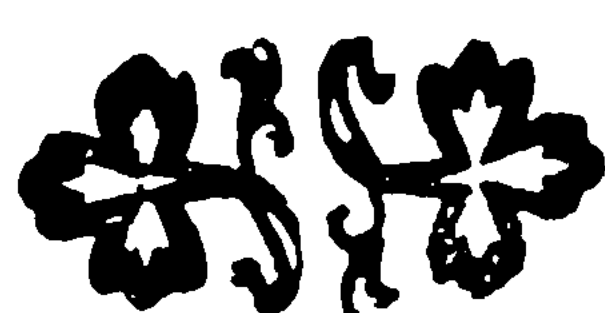
ਜੱਟ—‘ਆਪ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਤੇ ਗਿ੍ਹਸਤੀ ਆਦਮੀ ਆਪ ਦੇ ਤਰਲੇ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ! ਚਲੋ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ। ਜੇ ਅਸਾਂ ਮਾਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਏਥੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ? ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੱਥ ਫੜੇ ਹਨ ?’

ਇਕ ਜੱਟ ਗੁਸੇ ਨਾਲ—‘ਛੱਡੋ ਯਾਰੇ ਸਾਰੇ ਝੇੜੇ, ਮਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਗੇ ਹੀ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਵਰ੍ਹਿਆ ਤੇਮਾਲ ਡੰਗਰ ਤਿਹਾਇਆ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਅੰਨ ਵੀ ਮੁਕ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਨੂੰ ਬਾਹੋਫੜੇ ਤੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲੈ ਚਲੋ।’

ਬਾਕੀ ਦੇ ਜਟ-ਠੀਕ ਹੈ ! ਠੀਕ ਹੈ ! ਆਖਕੇ ਰੋਲਾ ਪੈਣ ਲਗੇ ।

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੁਣ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚ ਸਕੇ । ਜਿਹਨਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਟਪਲਾ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹੋ ਮੂਰਖ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋ ਗਏ । ਕਿਸੇ ਵਾਸਤੇ ਟੋਏ ਪੁਟਦੇ ਨੂੰ ਆਪ ਅੰਨ੍ਹੀ ਖੱਡ ਵਿਚ ਡਿਗਣਾ ਪਿਆ, ਉਹ ਚੁਪ ਚਾਪ ਉਠਕੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਲਗ ਤੁਰਿਆ । ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ ।

ਸ਼ਿਵ ਨਾਥ ਤਪੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਗਲ ਪੰਜਾਲੀ ਪਾ ਦਿਤੀ । ਨਾਲ ਇਕ ਅਲੂੜ ਵਹਿੜਕਾ ਜੁਤਾ । ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਲੀ ਗਲ ਪਾਈ, ਤਦੋਂ ਹੀ ਪਤਲੇ ਪਤਲੇ ਬੱਦਲ ਹੋਏ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦਾ ਬੁਲਾ ਆਇਆ । ਜਦੋਂ ਵੇਹੜਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਗੇ ਹੋਕੇ ਤੋਰਿਆ ਤਾਂ ਸਚ ਮੁਚ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਤੁਰਨ ਉਤਨਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹੇ । ਜਿਸ ਪੈਲੀ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਣ, ਉਥੇ ਹੀ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹੇ । ਮੀਂਹ ਵਰਸਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਬਚੇ ਤਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਸੰਭਾਲਣ ਅਤੇ ਮਰਦ ਤਪੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਗੇ ਧੂਹੀ ਫਿਰਨ । ਉਹ ਥਕ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਲਤੋਂ ਧੂਹ ਤੁਰੇ । ਉਹਦੀ ਲਤ ਟੁਟ ਗਈ । ਇਕ ਜੱਟ ਲਤ ਲੈਕੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਠ ਉਠਿਆ ਮੀਂਹ ਉਧਰ ਵਰ੍ਹਨ ਲਗਾ, ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਸਾਰੇ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਤਪੇ ਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਕੱਟ ਲਿਆ ਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਸਭ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਨਿਕਲੇ । ਐਨਾ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਔੜ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ । ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਨਗਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਤੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਗਾਉਣ ਲਗੇ ।

੧੪੦-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਆਉਣਾ

ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹ ਗਿਆ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਖਲੋਤਾ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਖਹਿਰੇ ਜਟ ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਸੁਣੋ ਗੁਰਮੁਖੋ ! ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘਾਟ ਦਾ ਦੁਖ ਸੀ, ਓਹ ਦੁਖ ਹੁਣ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਚਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਈਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਮਿਟ ਜਾਣਗੇ ।’ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇ ।

ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਗੇਲਗੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ । ਢੋਲਕੀ ਤੇ ਛੈਣੇ ਫੜ ਲਏ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਪਏ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ । ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਅਮਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਨਾਲ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ।

ਖਡੂਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਪੜੇ, ਦਮੜੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ । ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਤੇ ਪੂਜਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਭੁਲ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ! ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ, ਮੂਰਖ, ਅਸਾਂ ਨਾਥ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਓਹ ਤਪਾ ਮਰ ਗਿਆ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਐੜ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸ਼ਾਇਦ ਐੜ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲਗੀ

ਸੀ ਕਿ ਓਹ ਤਪਾ ਅਸਾਂ ਮੂਰਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਤੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਬੋਲੇ—‘ਅਸਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਗੁਸਾ ਤੇ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਜੇ ਤੁਸਾਂ ਭਪੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਾਡੇ ਸਿਖ ਨੇ ਇਹ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਮਨ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗ ਪਏ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਕੁੜਮ ਲਗਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸਿਖ ਸਨ। ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਡਿਗਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਰਲੇ ਕਢੇ ਤੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਕਿਹਾ—‘ਦਾਤਾ ! ਜੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ—ਨਿੰਦਕਾਂ ਨਾਲ ਨਰਮ ਵਰਤਾਓ ਕੀਤਿਆਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਫੁਲਵਾੜੀ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਭੁਲਾ ਹਾਂ ਤਦ ਵੀ ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਬਖਸ਼ੋ ! ਬਾਲਕ ਭੁਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਾਪੇ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।’

ਬਾਬਾ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਆਖੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਾ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—‘ਚਲੋ ਖਡੂਰ ਨੂੰ ਚਲੀਏ।’

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ, ਮੁੜਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਯੱਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਰਚ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ।

੧੪੧-ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ

ਰਜਾਦੇ ਖਾਂ ਦੇ ਟਿਬੇ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਖਡੂਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਂ ਭੈਰੋਂ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮਨ ਦੀ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਅਜ ਮੇਰੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੋ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਬਹੁਤ ਸੁਣੀ ਹੈ ਪਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਚੌੜਾ ਥੜਾ ਸੀ ਉਸ ਥੜੇ ਉਤੇ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਂ ਸੀ, ਉਸ ਛਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਬੈਠ ਗਈ। ਰਬਾਬੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤ੍ਰਯ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾਥਾਂ ਤੇ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਦਿਤੀ। ਏਧਰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਧਰ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦਾ ਘਰ ਇਕਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਹਵੇਲੀ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਪੱਕੀਆਂ ਅਟਾਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਧਨ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨੌਕਰ ਚਾਕਰ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਦਸ ਦਸ ਮੱਝਾਂ ਖੁਰਲੀਆਂ ਉਪਰ ਬੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਦੋ ਵਿਆਹ ਕਰਾਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਅਜੇ ਮੁਟਿਆਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੀ ਉਮਰ ੭੦ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਉਹਦੇ ਘਰ ਉਹਦਾ ਬਾਲ ਨਾ ਖੇਡਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਪੁਤਰ’ ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਵੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੇ ਕਲੇਜੇ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਵੇ। ਪੁਤਰ ਜਿਹੇ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥ ਤੋਂ ਉਹ ਖਾਲੀ

ਸੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਬੁਢੇਪਾ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਵੈਸ਼ਾਲ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਤੜਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਉਪਾਉ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹਦੇ ਘਰ ਬਾਲਕ ਜਨਮ ਲਵੇ ਪਰ ਕਿਤਿਓਂ ਉਹਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਝੋਰੇ ਨੇ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰੋਗੀ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਖੁਲੇ ਲੀੜੇ ਵਿਛਾਕੇ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਪੰਗਤਾਂ ਬੈਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੜੇ ਪਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਯਾ ਗਿਆ। ਸਭ ਨੇ ਸਵਾਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਿਆ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਚੁਕੀ ਤਾਂ ਹੱਥ ਸੁਚੇ ਕਰਾਏ ਗਏ। ਹਥ ਸੁਚੇ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬੇ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦੀ ਭੁਖ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਦੀ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਦੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਖੇਮੇ ਨੇ ਜਿੰਨਾਂ ਬਾਕੀ ਜੀਵਨ ਕਟਿਆ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਟਿਆ ਸੀ।

੧੪੨-ਦੇਵਗਿਰ ਗੁਸਾਈਂ

ਇਕ ਜੋਗੀ ਦੇਵਗਿਰ ਗੁਸਾਈਂ ਆਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਉਸ ਬਹੁਤ ਉਪਮਾ ਸੁਣੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਿਆ। ਖੀਰ, ਕੜਾਹ ਤੇ ਚੋਪੜੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਭੋਜਨ ਖਾਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਓਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਭੜਕਣਾ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਸਾਈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਯਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਅਮੁਲ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਨੂਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਲੀ ਚੇਹਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਓਹ ਬਹੁਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਗੁਰਦੇਵ ! ਆਪ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸੈਂਕੜੇ ਰੁਪੈ ਦਾ ਖਰਚ ਹੈ। ਇਸ ਖਰਚ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਰਸਾਇਣ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੇ ਪਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਰਾ ਤਾਂਬੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂਬੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੋਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਇਸਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਰਕਮ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਖਰਚ ਲੈਣੀ।’

ਗੁਸਾਈਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਸਾਹਿਬ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਉਹਨਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਭਾਈ ਅਸਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਗਰ ਉਸੇ ਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਆਪ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਮਨ ਮਾਰੇ ਧਾਤੁ ਮਰਿ ਜਾਇ॥’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ। ਹਰ ਵਸਤੂ ਬਿਨਾਂ ਦਾਮ ਖਰਚੇ ਦੇ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਰਸਾਇਣ ਅਸਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੋਲ ਰਖੋ, ਤੁਸਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰੇਗਾ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਸਾਈਂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ

ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਚੇਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਿਖ ਹੋਇਆ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ।

੧੪੩-ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਜੀ

ਫਤਿਆਬਾਦ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨੇਕ ਬੰਦਾ ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ 'ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਤੇ ਮੇਹਨਤੀ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕੀ ਉਹ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਭੈਂਦਾ ਰਹੇਗਾ?' ਇਸ ਫੁਰਨੇ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੁਜਾ। ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਸਵੇਰ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਸਮਾਂ ਹਥ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਸਕਾਂ, ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਾਂ, ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ?'

'ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ!' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ—'ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਵੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਿਆ ਕਰ। ਉਹਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਕਰ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰ ਲੈ। ਉਸਦਾ ਸਵੇਰੇ ਪਾਠ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨਾ। ਦੂਸਰੀ ਜਰੂਰੀ ਗਲ ਇਹ ਕਰਨੀ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦੇਣਾ। ਹੰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਰਖਣਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਗਰੀਬ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਕੇ ਦੇਣਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰੇਮਾਭਗਤੀ

ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਰਖਣਾ ! ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਉਮੈ (ਹੰਕਾਰ) ਆਵੇ ਤਾਂ
ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਸੋਰਦਾ ।’

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥

ਹੇ ਪੁਰਸ਼ਾ ! ਹੰਕਾਰ ਇਕ ਵਡਾ ਰੋਗ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਦਾਰੂ
(ਇਲਾਜ) ਵੀ ਏਸੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ
ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਚਲਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਦੂਰ
ਕਰਦਾ ਹੈ ।’ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰ ਨੂੰ
ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਛਕਕੇ ਗੁਜਰ ਨਿਹਾਲ ਹੋ
ਗਿਆ । ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਪਹਿਲਾਂ ਗਰੀਬਾਂ
ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ । ਚਤੇ ਪਹਿਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਅੰਤ ਸਮੇਂ
ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਨੂੰ ਗਿਆ ਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ।

੧੪੪-ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਜੀ

ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦੁ ॥
ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਨੇਰੀਆ ਖਸਮੁ ਨ ਪਾਈ ਸਾਦੁ ॥
ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਸਨੋ ਲਗਾ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਲਗਾ ਸੋ ਪਰਵਾਨੁ ॥ (ਮਃ ੨)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਸੇਵਕ
ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਪਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ
ਰਖੇ । ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕਰੇ । ਗਲਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਐਸਾ
ਸੇਵਕ ਕਿਸੇ ਮਾਲਕ ਕੋਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।
ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਓਹੋ ਸੇਵਕ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਹੰਕਾਰ

ਵਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਜੇ ਹੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹਦੇ ਕਾਜ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਜੀ ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਸੀ। ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਈ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਦਿਲ ਰਾਜਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਰੇਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਜੀਭ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕਰਦਾ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਇਕ ਰੋਗ ਸੀ, ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਂਦੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕੋਈ ਸਿਖ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਹਥ ਨੂੰ ਘੁਟਦਾ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਥ ਨਾਲ ਹਥ ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਘੁਟੀ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ! ਸਤਿਨਾਮ !' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸੁਣ ਸੁਣਕੇ ਕੰਠ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਦੀ, ਕਦੀ ਉਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਤਰਲੇ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੇ ਇਉਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ—

ਮੈ ਗੁਣ ਗਲਾ ਕੇ ਸਿਰਿ ਭਾਰ ॥ ਗਲੀ ਗਲਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ॥
 ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਬਾਦਿ ॥ ਜਬ ਲਗੁ ਰਿਦੈ ਨ ਆਵਹਿ ਯਾਦ ॥੧॥
 ਤਉ ਪਰਵਾਹ ਕੇਹੀ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥ ਜਨਮਿ ਜਨਮਿ ਕਿਛੁ ਲੀਜੈ ਲੀਜੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
 ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਮਤਾਗਲੁ ਮਤਾ ॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਬੋਲੀਐ ਸਭੁ ਖਤੋ ਖਤਾ ॥
 ਕਿਆ ਮੁਹ ਲੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨੁ ਦੁਇ ਸਾਨੀ ਪਾਸਿ ॥੨॥
 ਜੈਸਾ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਤੈਸਾ ਕੋ ਹੋਇ ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
 ਜੇਹੀ ਤੂੰ ਮਤਿ ਦੇਹਿ ਤੇਹੀ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਚਲਾਵੈ ॥੩॥
 ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰੀਆ ਪਰਵਾਰ ॥ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਉਪਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰ ॥
 ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕਾ ਇਹੁ ਧਨੁ ਮਾਲੁ ॥ ਜੇਕੋ ਬੂਝੈ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥੪॥੯॥

(ਆਸਾ ਮਃ ੧)

ਹੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ! ਮੈਂ ਤਾਂ (ਮੂਰਖ) ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਹਾਂ,

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਭਾਰ ਹੈ । ਸਦਾ ਨਿੰਦਿਆ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਹੇ ਜਗਤ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਗਲਾਂ ਵਲ ਜੋੜ ਜੋ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਦੀਆਂ ਹੋਣ । ਉਹੋ ਹੀ ਖਾਣਾ, ਪੀਣਾ ਤੇ ਚਲਣਾ ਤੇ ਬੋਲਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਜੋ ਤੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੋਵੇ । ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੋਵੇ, ਹੇ ਦਾਤਾ ! ਤੇਰੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਹੈ । ਇਹ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸਾਹ ਸਾਹ ਨਾਲ ਜਪੀਏ, ਜਨਮ ਜਨਮ ਵਿਚ ਏਹੋ ਕਾਰ ਰਹੇ ।

ਹੇ ਦਾਤਾਰ ! ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲਗਕੇ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨਮਤ ਮੰਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀ ਕੇ ਮਨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਹੇ ਦਾਤਾ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਚੰਦ੍ਰੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਡਰ ਹੀ ਡਰ ਹੈ । ਨਿੰਦਾ ਹੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ ਪਾਪ ਹੀ ਪਾਪ ਹੈ । ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪ ਦੇ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ਪਰ ਕਰਮ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਰਦਾਸ ਕੇਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦੋ ਤੇਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਹੀ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਤੇਰੀ ਇਛਾ ਹੋਵੇ ਓਹੋ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇ ! ਜੇਹੜੀ ਮਤ ਅਸਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਏਹੋ ਹੀ ਹਾਸਲ ਹੋਣੀ ਹੈ । ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ ਜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਤਕੀਏ, ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਰਾਗ, ਨਾਚ ਜਗਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਲੀਲ੍ਹਾ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ । ਪਰੀਆਂ (ਅਪਛਰਾਂ) ਗੰਧਰਵ ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੇ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਹਨ । ਇਹ ਭੇਤ ਸਮਝ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚੀਦਾ ਹੈ । ਦਾਤਾ ਮੇਹਰ ਕਰ, ਦਇਆ ਕਰ, ਪਾਪੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ, ਤੇਰਾ ਹੀ

ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੀਏ ।’

ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਚਿਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੀਤ ਗਈ । ਜਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਸੀ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਕਈ ਕਾਰਜ ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰਨੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੇਤਾ ਆਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈਕੇ ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਜੀ ਜਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ । ਘਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਖਣ ਲਗੇ—‘ਚੌਧਰੀ ਜੀ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨਾ ਰਾਤੀ ਮੈਂ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹਰਜ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਧਿਆਨ ਉਕ ਗਿਆ !’

‘ਭਾਈ ਧੰਗਾ ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਪੀ ਲਈ ?’ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ।

‘ਨਹੀਂ ਚੌਧਰੀ ਸਾਹਿਬ !’

‘ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਅਸਾਡੇ ਘਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜੇ । ਰਾਤ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਸਾਡੇ ਘਰ ਆਇਆ ਨਹੀਂ । ਇਹ ਕੈਸੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਊ ?’

ਭਾਈ ਧੰਗੇ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ । ਜਾਣ ਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਆਪ ਖੇਡ ਵਰਤਾਈ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਆਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਇਆ ਤੇ ਆ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਗਿਆ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਜੀ ਜਟ ਦੇ ਘਰੋਂ ਨਸ ਉਠੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ‘ਬਖਸ਼ ਦਾਤਾ ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਹਾਂ ।’ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਏ ਤੇ ਭਾਈ ਧੰਗੇ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਭਗਤ ਸੌਣ ਨਾਈ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭਾਈ ਧੰਗਾ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ

ਕਾਰਨ ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆਂ ਗਿਆ । ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ
ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:—

ਸੇਵ ਕੀਤੀ ਸੰਤੋਖੀਏਂ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਓਨ੍ਹੀ ਮੰਦੈ ਪੈਰੁ ਨ ਰਖਿਓ ਕਰਿ ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ ਧਰਮੁ ਕਮਾਇਆ ॥

ਓਨ੍ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋੜੇ ਬੰਧਨਾ ਅੰਨਪਾਣੀ ਬੋੜਾ ਖਾਇਆ ॥

ਤੂੰ ਬਖਸੀਸੀ ਅਗਲਾ ਨਿਤਦੇਵਹਿ ਚੜਹਿ ਸਵਾਇਆ ॥

ਵਡਿਆਈ ਵਡਾ ਪਾਇਆ ॥

(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਮਃ ੧)

੧੪੫-ਭਾਈ ਮੂਲੇ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਭਾਈ ਕਿਦਾਰੀ

ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਤਾਰੇ ਮਨੁਖ ਨਹੀਂ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਾਂ
ਦੇ ਤਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਕਠਨ ਹੈ । ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਨਰ ਨਾਰੀ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ
ਹੁੰਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਗਤੀ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਕਰਦੇ ਸਨ । ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ
ਸੀ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਐਨਾ ਅਟੁਟ
ਪਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਕਈ ਵਾਰ ਮਗਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਇਉਂ ਉਚਾਰਨ
ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ—

ਜਿਸੁ ਪਿਆਰੇ ਸਿਉ ਨੇਹੁ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਰਿ ਚਲੀਐ ॥

ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣਾ ਸੰਸਾਰਿ ਤਾਕੈ ਪਾਛੈ ਜੀਵਣਾ ॥

ਤਥਾ—

ਜੋ ਸਿਰਿ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰਿ ਦੀਜੈ ਡਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਸ ਪਿੰਜਰ ਮੈ ਬਿਰਹਾ ਨਹੀਂ ਸੋ ਪਿੰਜਰ ਲੈ ਜਾਰ ॥

(ਸਲੋਕ ਮ: ੨)

ਸਵੇਰ ਢਾ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ
ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਕ ਮੂਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨਾਮੀ ਸਜਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ
ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ—‘ਦਾਤਾ ! ਤੀਹ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ,
ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਹੈ । ਪਿਛਲੇ
ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸਾਂ,

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਭਾਈ ਕਿਦਾਰੀ ਜੀ ਵੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਅਜ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਸਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਲੰਗਰ ਲਾਏ ਪਰ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਦਇਆ ਕਰੋ, ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਓ ਜੋ ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਤਿਆਗ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਮਲੂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ‘ਭਾਈ ਮਲੂ ! ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਧੀਆਂ, ਪੁਤਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾ ਸਮਝ ਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਰ। ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ। ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ‘ਮੈਂ’ ਨੂੰ ਮਾਰ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲੇਗੀ।’

ਭਾਈ ਮਲੂ, ‘ਦਾਤਾ ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ, ‘ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਮਰੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਬੈਠੋਗੇ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜੋਗੇ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਜੋੜੇ ਝਾੜੋਗੇ ਤੇ ਪੱਖਾ ਝਲੋਗੇ। ਕੋਠਾ ਛਤਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਵੇ ਵਜਾ ਜਿੰਦਗਾ, ਚਾਬੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿੰਦਾ ਖੁਲਣਾ ਹੈ ਹੁਣ ਚਾਬੀ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਬੂਹਾ ਕਿਵੇਂ ਖੁਲੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਚਾਬੀ ਲਵੋ, ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਤਾਕ ਖੋਲੋ। ਸੋ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਵੋ, ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।’

ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸੀਤ ਪਰਸ਼ਾਦ ਦਿੱਤਾ, ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਦੇ ਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚੋਂ ਉਠਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਝਾੜਨ ਲਗ ਪਏ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ। ਦੋਵੇਂ ਘਰ ਘਾਟ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ।

੧੪੬-ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ

ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾ ਰਿਹਾ, ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਯੋਗ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਪੁਜਾ। ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਕਵਲਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਿਤਾ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਜੁਲਕੇ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਮੂੰਹ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਠੋਕਰ ਲਗੀ—‘ਮਿਲ ਗਿਆ!’ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੀ। ‘ਕੌਣ ਮਿਲ ਗਿਆ?’ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ‘ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ।’ ਉਹਦੇ ਮਨ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਚੁਪ ਨਾ ਬੈਠ ਸਕਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਹੀ ਦਿਤੀ, ਮੇਰੀ ਬਿਨੈ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯੋਗ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਜੋਗ ਸਬਦੰ ਗਿਆਨ ਸਬਦੰ ਬੇਦ ਸਬਦੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ॥

ਖਤ੍ਰੀ ਸਬਦੰ ਸੂਰ ਸਬਦੰ ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਹ॥

ਸਰਬ ਸਬਦੰ ਏਕ ਸਬਦੰ ਜੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ॥

ਨਾਨਕ ਤਾਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ॥

ਏਕ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸਰਬ ਦੇਵਾ ਦੇਵ ਦੇਵਾਤ ਆਤਮਹ॥

ਆਤਮਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਸੁ ਦੇਵਸੁ ਜੇ ਕੋ ਜਾਣੈ ਭੇਉ॥

ਨਾਨਕ ਤਾਕਾ ਦਾਸੁ ਹੈ ਸੋਈ ਨਿਰੰਜਨ ਦੇਉ॥

ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਸਿਆਣਾ ਸੀ, ਝਟ ਪਟ ਅਰਥ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਛਿੱਕਾ ਲਗਾ। ਯੋਗ ਦੇ ਕਰਮ

ਅਧੂਰੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸਤਿਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਕਈ ਸਾਲ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਾਬਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਵੀਚੰਗੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਭਗਤ ਹੋਏ ਹਨ—ਭਾਈ ਦੀਪਾ ਜੀ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਬੂਲਾ ਜੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ। ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਜੀਵਣ ਸਫਲ ਕਰ ਗਏ।

੧੪੭—ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਪੁਜਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਇਆ। ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ (੧੬੦੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ) ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਿਖ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਡਾ ਯੱਗ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਵਡਾ ਪਰਵਾਹ ਚਲੇਗਾ।

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਲੂ ਸ਼ਾਹ, ਖੇਮਾ ਤੇ ਧੀਰੂ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ—ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਉਸ ਦਿਨ ਉਚੇਰਾ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਅਸਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ

ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣੀ ਹੈ ਖੂਬ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ, ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਹੋਣ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਉਦਾਸੀ ਆਈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦਗ ਦਗ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ (ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ) ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆਂ ਉਹ ਤੰਗ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਆਖਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਖਵਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣੀ ਹੈ, ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਿਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਉਚਤਾ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਤਰਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਉਚਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਬਸੰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਪੁਜਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਭ ਨੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਅਮਰਦਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸਦਿਆ। ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਵੇਂ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਗੁਰ ਗਦੀ ਤੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਭਾਈ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਇਕ ਨਰੇਲ ਅਗੇ ਰਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਨੇ ਆਪ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਉਠੇ, ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਮਥੇ ਉਤੇ ਲਾਕੇ ਉਹਨਾਂਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾਸੂ ਜੀ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਪਿਛੋਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਦਿਹਾੜੇ ੧੨੫ ਦਮੜੇ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਘਿਉ ਖੰਡ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂ ਸਸਤੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਈ ਮਣ ਵਜਨ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਖੁਲੇ ਗਫਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ । ਸੇਵਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਈ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੀਸਰੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬਣੇ ।

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਬੁਧਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਆ ਪੁਜਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ 'ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਜਦੋਂ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ । ਗਿਆਨੀਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—'ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਬਸਤ੍ਰ ਗਰੀਬਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਨਵੀਨ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਹਿਨ ਪਦਮ ਆਸਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੁੱਧਰ ਨੂੰ ਫੋੜ ਕੇ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਏ ।'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ੧੨ ਸਾਲ ੯ ਮਹੀਨੇ ੬ ਦਿਨ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ । ੪੭ ਸਾਲ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ੩ ਦਿਨ ਆਯੂ ਭੋਗ ਕੇ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਚੌਥ ਬੁਧਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੬੦੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ੨੭ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੫੫੨ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ।

੧੪੮-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਰੇਮ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਨੇ ਬਾਣੀ ਵੀ ਉਚਾਰੀ, ਜੋ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਗ ਹਨ ਹਰ ਰਾਗ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ੬੩ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪਉੜੀ—‘ਪਉਣ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤ’ ਆਪ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਸੀ । ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਪ ਦੀ ਅਮਰ ਯਾਦ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਹਨ—

(੧) ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਇ ਦੇ ਥੇਹ ਉਤੇ ਆਪਦਾ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਮਸਿਆ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਨ—ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤਪਿਆਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਮੱਲ ਅਖਾੜਾ ਸਾਹਿਬ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਲ ਅਖਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸਰਤ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਤਾਂਕਿ ਹੋਨਹਾਰ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬਣਨ । ਏਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਹਨ ।

(੩) ‘ਖਾਨ ਛਾਪਰੀ’ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਪੇ ਦੀ ਈਰਖਾ ਸਮੇਂ ਖਡੂਰ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਟਿਬੇ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ ਸਨ ।

(੪) ਗੁਰੂਆਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ ਵਿਚ ਹੈ ।

ਅਮਿਅ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ਹਰੈ ਅਘ ਪਾਪ ਸਕਲ ਮਲ ॥

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰੈ ਸਭੈ ਬਲ ॥

ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦੁਖੁ ਸੰਸਾਰਹ ਖੋਵੈ ॥

ਗੁਰੁ ਨਵਨਿਧਿ ਦਰੀਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ ॥

ਸੁਕਹੁ ਟਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਜਿਸੁਭਾਇ ॥

ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਿਐ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥

(ਸਵਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਟਲ ਕਵੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਆਪ ਦਇਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਨੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਤੇ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਵਡੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਤੇਰੇ ਸਿਖ ਵੀ ਵਸ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਵਲ ਆਪ ਨੇ ਦਯਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਤੇ ਜਗਤ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਆਪ ਨੌਨਿਧਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਿਆ ਹੋ, ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਟਲ ਕਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ—ਐਸੇ ਚੰਗੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨੋ ਰਾਤ ਲਗਾਤਾਰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਮਲ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਚੁਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ !

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ

(੧੪੭੯-੧੫੭੪ ਈਸਵੀ)

ਸੇ ਟਿਕਾ ਸੋ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰ ਸੋਈ ਸਚਾ ਤਖਤ ਟਿਕਾਈ ॥
ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੋਹਰ ਹਥ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਈ ॥
ਦਿਤਾ ਛਡ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਬੈਠ ਖਡੂਰੇ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ ॥
ਜੰਮੇ ਪੂਰਬ ਬੀਜਿਆ ਵਿਚ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੂੜੀ ਚਤੁਰਾਈ ॥
ਲਹਿਣੇ ਪਾਈ ਨਾਨਕੋਂ ਦੇਣੀ ਅਮਰਦਾਸ ਘਰਿ ਆਈ ॥
ਗੁਰ ਬੈਠਾ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪਾਈ ਦਾਤ ਇਲਾਹੀ ॥
ਫੇਰ ਵਸਾਇਆ ਗੋਂਦਵਾਲ ਅਚਰਜ ਖੇਲ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ ॥
ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਖਸਮੈ ਵਡਿਆਈ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

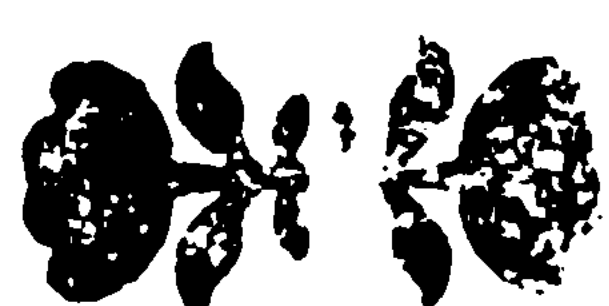
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ

੧੪੯-ਜਨਮ, ਬਚਪਨ ਤੇ ਪਰਵਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਛੇਹਰਟਾ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ (ਗਿੱਲਾਂ) ਹੈ । ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਤੇਜਭਾਨ ਭੱਲਾ ਖੱਤਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰਚੂਨ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੋਰ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਆਪ ਦੇ ਘਰ ੨੭ ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ੧੧ ਸੰਮਤ ੧੫੩੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ (ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੪੭੯ ਈਸਵੀ) ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਲਖਮੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਇਕ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ । ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ 'ਅਮਰਦਾਸ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ ੨੩ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਣਖੱਤਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਬਹਿਲ (ਖੱਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ (ਰਾਮ ਕੌਰ) ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ (੧੫੫੯ ਬਿ: ਵਿਚ) ਕੀਤੀ ।

ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਉਹੋ ਧੰਦਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਆਪ ਲੂਣ, ਮਿਰਚ ਤੇ ਦਾਲ ਆਦਿਕ ਸੌਦੇ ਘੋੜੇ ਉਪਰ ਲੱਦ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੇਚ ਆਉਂਦੇ, ਗੰਭੀਰ ਸੁਭਾ, ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਮਿਠੀ ਜ਼ਬਾਨ, ਵਲ ਛਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਿਰਦਾ, ਨੂਰੀ ਨੈਣ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਵੀ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸੌਦਾ ਵੇਚ ਲੈਂਦੇ । ਜਿਹੜਾ ਆਪ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਸੌਦਾ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦਾ ਉਹ ਸੌਦਾ ਵਾਸਤੇ ਪੱਕਾ ਗਾਹਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੌਦਾ ਵੇਚਦਿਆਂ ਤੇ ਖਰੀਦ ਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ । ਦੋ ਪੁਤਰੀਆਂ ਤੇ ਦੋ ਪੁਤਰ (ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਜੀ

ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਣ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ) ਘਰ ਹੋ ਗਏ।
 ਭਾਵੇਂ ਬਚੇ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਐਸੇ
 ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਜੋ ਤੰਗੀ ਦੇ ਕਹੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੈ
 ਕਿ ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਸਾਧੂ ਸੁਭਾ ਤੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ
 ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਹਰਿ ਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੁਰਦਿਆਂ ਜਾ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ
 ਸੀ। ਆਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਛੇ ਸੌ ਮੀਲ ਪੰਧ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਿਦਕਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼
 ਇਸ ਲੰਮੇ ਪੰਧ ਤੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਘਬਰਾਉਂਦੇ।
 ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਪੈਦਲ ਤੁਰਕੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਹਰਿ
 ਦੁਆਰ ਜਾ ਕੇ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ। 'ਹਰੇ ਰਾਮ ! ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ! ਸ੍ਰੀ
 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ !' ਦੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਰਿਦੁਆਰ
 ਪਹੁੰਚਦੇ ਤਦੋਂ ਹੀ ਰਿਖੀਕੇਸ਼ ਤੇ ਤਪੋਬਨ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਧੂਆਂ
 ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ। ਇਕ ਅਠੱਤ੍ਰੀ ਮਾਲਾ ਰਖੀ
 ਹੋਈ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਫੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

੧੫੦-(ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਗੁਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਣਾ

ਉਮਰ ਢਲ ਗਈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣ ਦਾ ਖਿਆਲ
 ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ, ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀਹਵੀਂ ਵਾਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਕੀਤਾ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਪੋਬਨ ਵਿਚ ਠਹਿਰਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ, ਬਿਰਤੀ ਐਸੀ
 ਭਗਤੀਭਾਵ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਗਈ ਕਿ ਬਨ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਆਉਣ ਨੂੰ ਚਿਤ
 ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਂਵਾਰੀ ਨੇ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਵਾਪਸ

ਮੁੜਨ ਵਾਸਤੇ ।

ਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁਲਾਣਾ (ਮੋਹੜਾ) ਪਿੰਡ ਆਇਆ, ਜੋ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਹੈ । ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੜਾਅ ਸੀ, ਭੋਜਨ ਛਕਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲੇਟ ਗਏ । ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਲੇਟਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਕ ਲਤ ਦੂਸਰੀ ਲਤ ਦੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਰਖ ਲਈ । ਪੈਰੋਂ ਜੋੜਾ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪੈਰ ਦੀ ਤਲੀ ਨੰਗੀ ਸੀ, ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਹ ਨਾਲ 'ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਬਿਰਤੀ ਅਨਡਿੱਠ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਉਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਪੰਡਤ ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਸਮੁੰਦ੍ਰੀਕ ਕੇਰਲ ਵਿਦਿਆ (ਜੋਤਸ਼ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਇਕ ਹਿਸਾ) ਦਾ ਜਾਣੂ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਤਲੀ ਵਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਝੁੰਜਲਾ ਗਈਆਂ, ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾ ਤੇ ਜੋ ਤਾਰਾ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਲੀ ਦਾ ਸੀ, 'ਹੈਂ ! ਕੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰ ਏਥੇ ਲੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ! ਪਦਮ, ਚਰਨ ਵਿਚ ਪਦਮ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।' ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ । ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਅਨਬੋਲ ਚਰਨ ਦੀ ਤਲੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਕੇ ਉਸਨੇ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੇਖ ਲਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਛੇਤੀ ਤਬੁਕ ਕੇ ਉਠੇ ਤੇ ਬੋਲੇ—'ਹੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਐਨਾ ਭਾਰ ਕਿਉਂ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ਜੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਖੱਤੀ ਹਾਂ, ਪਾਪੀ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਨਾ ਕੋਈ ਨੇਕ ਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਕਿਉਂ ਟੇਕਦੇ ਜੇ ?' ਹੇ ਮਹਾਤਮਾ ! ਆਪ ਕੌਣ ਜੇ ? ਕਿਥੋਂ ਆਏ, ਜੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਨਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਪਦਮ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਰਨ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ

ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨਾਂ ਹੋਇਆ ੨ ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਆਪ ਪੂਜਨੀਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਜੇ, ਰਾਜੇ ਬਣੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਆਪ ਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਚੌਰ ਝਲੇਗਾ 'ਸਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ' ਲੋਕ ਆਖਣਗੇ ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਗੁਪਤ ਭੇਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।'

‘ਮੈਂ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੌਰ ਝਲੇਗਾ, ਇਹ ਕਦੋਂ ? ਉਮਰ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਰ ਕੀ ਪਤਾ ਜੀਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਲੂਣ ਹਲਦੀ ਵੇਚਕੇ ਬਿਤਾਈ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਘਰ ਆਉਣਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪੈਦਲ ਪੰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਨਨੀਕ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਵੀਹ ਵਾਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਪੰਡਤਾਂ ਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਪਰ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਜੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ।

ਪੰਡਤ ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ—‘ਨਹੀਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ੋ ਮੈਂ ਮਖੌਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਆਪ ਦੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਮਿਥਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮੈਂ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬਣੇਗੇ। ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਆਪ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨਗੇ।’ ਪੰਡਤ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ, ਉਠੇ ਤੇ ਬਜਾਰ ਗਏ। ਓਥੋਂ ਮਠਿਆਈ ਲਿਆ ਕੇ ਪੰਡਤ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ, ਮਠਿਆਈ ਮੂੰਹ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ‘ਖਿਮਾਂ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਿਗੁਰੇ ਦੇ ਹਥੋਂ ਕਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸੋ ਆਪ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਦੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵੀ

ਧਾਰਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰਦਵਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵਤਾ ਜਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਝ ਘਬਰਾ ਕੇ ਬੋਲੇ, ‘ਅਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਪੁਛਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਭੋਜਨ ਤੇ ਜਲ ਪਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।’

‘ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਨਿਗੁਰੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਵਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੂਜਨੀਕ ਤੇ ਮਾਨਨੀਕ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣੇ। ਨਿਗੁਰੇ ਦਾ ਕਦੀ ਕਲਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਓਹ ਸਦਾ ਜਨਮ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਰਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਇਹ ਮਠਿ ਆਈ ਚੁਕ ਲਵੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ। ਮੈਂ ਭੇਟਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਮੇਰਾ ਇਹ ਧਰਮ ਹੈ।’

ਇਹ ਆਖਕੇ ਪੰਡਤ ਦੁਰਗਾ ਦੱਤ ਉਠਿਆ ਤੇ ਜਿਧਰੋਂ ਆਯਾ ਸੀ ਓਧਰ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਥੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਓਥੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸੋਚਣ ਲਗੇ, ‘ਮੈਂ ਐਨਾ ਮੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਹਥੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਪਾਪ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਨਿਗੁਰਾ ਹਾਂ ! ਨਿਗੁਰਾ ਹੋਣਾ ਮਾੜਾ ਹੈ। ਉਮਰ ਬੀਤ ਚਲੀ ਹੈ, ਇਹ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਾਂਗਾ,

ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਬੇੜੀ ਤਰਦੀ ਹੋਈ ਡੋਲਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਪਾਰ ਲੱਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਢੂੰਢਣ ਲੱਗੀ

੧੫੧-ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਵਸੀਲਾ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਘਰ ਆ ਪੁੱਜੇ, ਪੰਜ ਤਤ ਦਾ ਤਨ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਰੂਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਜਲ ਬਿਨਾਂ ਮਛਲੀ ਤੜਫਦੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਬਿਨਾਂ ਨਾਰ ਬਿਆਕੁਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਆ

ਕੁਲ ਹੋ ਉਠੇ । ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿ ਕਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਅਜੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁੜਮ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅਜੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਿਲਰੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਦੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗਲ ਛੇੜੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਆਪ ਬੀਬੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਘਰ ਵਿਚ ਖੂਹੀ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮੰਜੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ‘ਹਰੇ ਰਾਮ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ’ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਰਸੀਲੀ ਲੈ ਤੇ ਮਿਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਮਧੁਰ ਧੁਨਿ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ :-

ਕਰਣੀ ਕਾਗਦੁ ਮਨੁ ਮਸਵਾਣੀ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਦੁਇ ਲੇਖ ਪਏ ॥ ਜਿਉ ਜਿਉ ਕਿਰਤਿ ਚਲਾਏ ਤਿਉ ਚਲੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਅੰਤੁ ਹਰੇ ॥੧॥ ਚਿਤ ਚੇਤਸਿ ਕੀ ਨਹੀ ਬਾਵਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤੁ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਲਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾਲੀ ਰੈਨਿ ਜਾਲੁ ਦਿਨੁ ਹੂਆ ਜੇਤੀ ਘੜੀ ਫਾਹੀ ਤੇਤੀ ॥ ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਨਿਤ ਫਾਸਹਿ ਛੂਟਸਿ ਮੂੜੇ ਕਵਨ ਗੁਣੀ ॥੨॥ ਕਾਇਆ ਆਰਣੁ ਮਨੁ ਵਿਚਿ ਲਹਾ ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਤਿਤੁ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ॥ ਕੋਇਲ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸ ਉਪਰਿ ਮਨ ਜਲਿਆ ਸੰਨੀ ਚਿੰਤ ਭਈ ॥੩॥ ਭਇਆ ਮਨੁਰ ਕੰਚਨ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਤਿਨੇਹਾ ॥ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਓਹ ਦੇਵੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸਿ ਦੇਹਾ ॥੪॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਇਹ ਸਰੀਰ ਜੋ ਹਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦਾ

ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਕਾਗਜ਼ ਹੈ । ਮਨ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਦਵਾਤ ਤੇ ਕਲਮ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕਰਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਮਨ ! ਤੂੰ ਉਸ ਕਰਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਦੇ ਚੇਤੇ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੈ । ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੁਲ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ । ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨੇ (ਚਵੀ ਘੰਟੇ) ਜੋ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਫਾਹੀ ਰੂਪ ਹਨ, ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਛੱਤੀ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨਾਂ, ਧੀਆਂ, ਪੁਤਰ ਦੇ ਸਨੇਹ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਚੋਗਾ ਚੁਗਦਾ ਹੋਇਆ ਫਸ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ? ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ । ਸਰੀਰ ਦੀ ਭਠੀ ਵਿਚ ਮਨ ਲੋਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਲੋਹੇ ਰੂਪੀ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕੋਲੇ ਉਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਪਰਬਲ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਸੰਨੀ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਸਾੜੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ । ਹੇ ਬੰਦੇ ! ਸੜਕੇ ਕੋਲੇ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਮਨ ਤਦੇ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ) ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਖਸ਼ੇਗਾ, ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਤੁਕ ਸੁਣੀ, 'ਹਰੇ ਰਾਮ ਹਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਮੰਤਰ ਭੁਲ ਗਿਆ । ਬਿਰਤੀ ਓਧਰ ਖਿਚੀ ਗਈ, ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਜਾ ਖਲੋਤੇ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਵਾਜ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ । ਨੂੰਹ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਸਹੁਰਾ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਬੀਬ ਜੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ । ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਅਣੀਆਲਾ ਤੀਰ ਬਣ ਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਖੁਭ

ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿੰਨਿਆਂ ਗਿਆ, ਸਵੇਰ ਹੋਈ, ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਬੇਟੀ (ਨੂੰਹ) ਅਮਰੋ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹ ਬਾਣੀ ਮੁੜਕੇ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਭਗਤ ਜੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ—‘ਬੇਟੀ ! ਭਗਤ ਜੀ ਉਹ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਤੂੰ ਸਵੇਰੇ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈਂ।’

ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਝਿਜਕੀ ਤੇ ਸੰਗੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਿਤਾ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾ ਦਿਤਾ।

‘ਪੁਤਰੀ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਿਸ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੈ ?’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

‘ਜੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦੇ ਹੋਏ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ।’

‘ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਨੂੰ ?’

‘ਹਾਂ ਜੀ ! ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।’

‘ਕਿਥੇ ਹਨ ?’

‘ਜੀ ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਜੋ ਅਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।’

‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ?’

‘ਜੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ (ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ) ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।’

ਪੁਤ੍ਰੀ ! ਮੈਂ ਤਰਲਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਹੁਣੇ ਐਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਖਡੂਰ ਲੈ ਚਲ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸੁਦਾਈ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਜ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਚਲ ਚਲੀਏ।’

ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਦੀ ਸੱਸ ਨੂੰ ਹੋਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਓਹ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਖਡੂਰ ਜਾਣੇ ਰੋਕੇ। ਉਸਨੇ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਣਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਸਰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਤੇ ਖਡੂਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਡਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ।

੧੫੨-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ

ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਪਿਆਣੇ ਸਰੋਵਰ ਉਪਰ ਰਾਗੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਰ ਇਕ ਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ ਸਿਧੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਜਾ ਟੇਕਿਆ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੇ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੜਿਆ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਸਰਬ ਘਟਾਂ ਦੇ ਜਾਨਣਹਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਪੁਤਰੀ ! ਜਿਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਸਾਥ ਲਿਆਈ ਹੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗੇ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈ ? ਚਲ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ।’ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠੇ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਗਏ। ਅਗੇ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੁੜਮ ਸਮਝ ਕੇ ਘੁਟ ਕੇ ਗੱਫੀ ਜਾ ਪਾਈ। ਓਹ ਜਫੀ ਅਸਲੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜਫੀ ਸੀ। ਦੋ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਮਿਲੀਆਂ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੂਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ । ਓਸ ਜਫੀ ਦੀ ਘੁਟ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਘ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਮਨ ਦੀ ਭੜਕਣਾ ਮਿਟ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਦੁੰਡ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਪ੍ਰੀਤ ਨਿਘ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨੇ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਪਾਰ ਅਨੰਦ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਮਗਨਤਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ—

ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤ ਪਾਇਆ ਸਹਜ ਸੇਤੀ ਮਨਿ ਵਜੀਆ ਵਾਧਾਈਆ ॥ ਰਾਗ ਰਤਨ ਪਰਵਾਰ ਪਰੀਆ ਸਬਦ ਗਾਵਣ ਆਈਆ ॥ ਸਬਦੋ ਤ ਗਾਵਹੁ ਹਰੀ ਕੇਰਾ ਮਨਿ ਜਿਨੀ ਵਸਾਇਆ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਅਨੰਦੁ ਹੋਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩ ਅਨੰਦੁ)

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆ ਬਿਰਾਜੇ । ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ—‘ਕਿਵੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ?’ ‘ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ’ (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ—‘ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੁੰਡਣ ਵਾਸਤੇ ।’

‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰੋ ।’ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ । ‘ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਅਮਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ ।’ ‘ਸਤਿ ਬਚਨ !’ ਇਹ ਆਖ ਕੇ (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ ।

੧੫੩-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਜਹ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹ ਬੈਸਾ ਸੁਆਮੀ ਜਹ ਭੋਜਹਿ ਤਹ ਜਾਵਾ ॥
ਸਭ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਾਜਾ ਸਭੇ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ ਥਾਵਾ ॥
(ਮਾਰੂ ਮਃ ੩)

ਉਪਰੋਕਤ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਬੈਠਾਵੇ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠਾਂ, ਜਿਥੇ ਭੋਜੇ ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਪਵਿਤਰ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਚੰਗੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤਰੀਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜਦੋਂ ਖਡੂਰ ਪੁਜੇ ਹਨ, ਤਦੋਂ ਆਪ ਦੀ ਆਯੂ ਸਠ ਸਾਲ ਸੀ।

ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਠ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਬੁਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਬੁਢਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਰਾਕਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਪਵਿਤਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਉਹ ਤਾਂ ਸੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਜਵਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬੜਾ ਸਡੌਲ ਤੇ ਤਕੜਾ ਸੀ, ਆਪ ਸਠ ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਪੈਦਲ ਹਰਿਦੁਆਰੇਂ ਹੋ ਆਏ ਸਨ। ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜਕੇ ਆਪ ਹੋਰ ਤਕੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਲ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਚਵੀ ਘੰਟੇ ਹੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ। ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਤੇ ਨੀਂਦ ਲੈਣ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਏਹੋ ਤੜਪ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ 'ਸੇਵਾ ਕਰੋ ! ਲਾਭ ਖਏ, ਕੀ ਪਤਾ ਕਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਾਲ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।'

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਲਿਆ । ਇਹ ਭੁਲ ਹੀ ਗਏ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕੁੜਮ ਲਗਦੇ ਹਨ । ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਠਨ ਜੁੰਮੇ ਲਈ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਐਸੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਿਆਸਾ ਜਲ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਗਾਗਰ ਚੁਕ ਕੇ ਤੜਕੇ ਖੜੂਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ । ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੁਜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮੁੜ ਗਾਗਰ ਜਲ ਦੀ ਭਰਕੇ ਖੜੂਰ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ । ਬਿਰਧ ਸਰੀਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਬੁਰਜੀ ਬਣਾ ਲਈ ਉਸ ਉਤੇ ਗਾਗਰ ਰਖਕੇ ਸਾਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਮੁੜ ਗਾਗਰ ਚੁਕ ਕੇ ਖੜੂਰ ਪੁਜ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਠੰਢੇ ਜਲ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਿਆਲ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ । ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਗੈਰ ਹਾਜਰੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ । ਬਿਆਸ ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ, ਮਾਲਕ ਦੀ ਕਾਰ ਚੁਕੀ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ । ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਜਿੰਨੇ ਮੂੰਹ ਉਨੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ । ਸਾਕ ਅੰਗ ਨਰਾਜ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕੁੜਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੀਵੀਂ ਕਿਰਤ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਸੁਣੀ, ਉਹ ਜਿਸ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਸ ਅਗੇ ਮਰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਸਨ ।

‘ਆਪ ਗਵਾਈਐ ਤਾ ਸਹੁ ਪਾਈਐ ॥’

ਕਥਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੀਹ ਵਾਰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣਾ ਬਿਰਥਾ ਗਿਆ । ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਡਿਗਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—

ਹਮ ਕੁਚੀਲ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਮਿਲਿ ਸਬਦ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀ ॥੧॥

ਸੰਤਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮਿ ਨਿਸਤਾਰੀ ॥

ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਵਸਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿਕਰਤੈ ਆਪਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਪਾਰਸ ਪਰਸੇ ਫਿਰਿ ਪਾਰਸ ਹੋਏ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ੨ ॥
 ਇਕ ਭੇਖ ਕਰਹਿ ਫਿਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਤਿਨ ਜੂਐ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥ ੩ ॥
 ਇਕਿ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਕਰਹਿ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਿਧਾਰੀ ॥ ੪ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਤੇ ਸਹਜੇ ਮਾਤੇ ਸਹਜੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥ ੫ ॥
 ਭੈ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਈ ਕਬਹੀ ਭੈਭਾਇ ਭਗਤਿ ਸਵਾਰੀ ॥ ੬ ॥
 ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇਆ ਗਿਆਨ ਤਤਿ ਬਿਚਾਰੀ ॥ ੭ ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩)

ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ
 ਹਕਾਰੀ ਤੇ ਮੈਲ ਭਰੀ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਸਾਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ,
 ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਲ ਲਾਕੇ ਅਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਉਤੋਂ ਧੋਤਾ
 ਤੇ ਆਤਮਾ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਈ । ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਕਹੇ, ਪਰ ਅਸੀਂ
 ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਹੇ ਸੰਤੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ
 ਨਾਮ ਹੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ । ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਭ
 ਕੁਝ ਹੋਰ ਭੁਲ ਗਿਆ, ਆਤਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਗਈ,
 ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਰਸ ਰੂਪ ਹੈ ਪਾਰਸ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲਗੇ ਤਾਂ ਸੋਨਾ ਹੋ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਮਾੜੇ ਬੰਦੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਆਏ ਜੋ ਲੋਹੇ ਸਮਾਨ ਸਾਂ, ਹੁਣ
 ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਸੰਤ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ । ਜੇਹੜੇ ਹੰਕਾਰੀ ਲੋਕ
 ਗਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੇਖ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੀਵਨ
 ਬਾਜੀ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਜੂਏ ਦੀ ਖੇਡ
 ਵਿਚ ਦੌਲਤ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਇਕਸਾਰ
 ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਚੇ ਭਗਤ ਹਨ । ਜਿੰਨਾ
 ਚਿਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਉਹਨਾਂ
 ਚਿਰ ਕਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ
 ਮਾਇਆ ਮੋਹ, ਲੋਕ ਦਿਖਾਵਾ ਸਭ ਸਾੜਕੇ ਸਵਾਹ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ।
 ਹੁਣ ਗਿਆਨ ਤੱਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ । ਜਗਤ ਦੀ ਕੋਈ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਦੇ, ਝਾੜੂ ਦੇਂਦੇ । ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਛਕਦੇ । ਸਭ ਤੋਂ ਹੋਰ ਔਖੀ ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਬੈਠਣਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਉਤੇ ਜ਼ਖਮ ਸੀ । ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਕੇ ਨਾ ਬੈਠਦੇ ਓਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਉਂਦੀ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਵਾ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ।

੧੫੪-ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਾ ਵਸਾਉਣਾ

ਸੰਮਤ ੧੬੦੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਇਕ ਗੋਂਦਾ ਨਾਮ ਦਾ ਮਰਵਾਹ ਖਤਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ । ਗੋਂਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਦਾ ਥੇਹ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਥਾਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੇਹੜੇ ਦਿਓ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵਸਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ । ਦਿਨੇ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਢੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਦਇਆ ਕਰੋ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ । ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਸ ਕੁ ਮਿੰਟ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਏ । ਸੋਚਕੇ ਬੋਲੇ—‘ਭਾਈ ਗੋਂਦੇ ! ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਵਸ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਘਾਲਨਾ ਬਹੁਤ ਘਾਲਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਲੋਕ ਤੰਗ ਕਰਨਗੇ । ਸਿਦਕ ਦੇ ਬੇੜੇ ਪਾਰ ਹੋਣਗੇ । ਹੱਛਾ, (ਗੁਰੂ) ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਜਿੰਨੀ ਥਾਂ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਸੋਟੀ

ਨਾਲ ਲਿਕਾਰ ਖਿਚ ਦੇਣਗੇ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸਰੇ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਢੱਠਣਗੇ ।
ਲਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ।’

ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਤਾ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੋਟੀ ਲਈ ਦੂਰ ਤਕ ਖੁਲ੍ਹਾ ਚੱਕਰ ਰਖਕੇ ਲਿਕਾਰ ਖਿਚੀ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰੋ ।’ ਇਟਾਂ ਬਹੁਤ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਕੇ ਕੋਠੇ ਉਸਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ । ਜਦੋਂ ਕੰਧਾਂ ਉਸਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਢਾਹੀਆਂ ਸਾਰੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਵਧ ਗਏ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਤੜਕੇ ਜਲ ਲੈਕੇ ਵੀ ਖਡੂਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਜਦੇ ਰਹੇ । ਮੀਂਹ ਆਏ ਜਾਂ ਹਨੇਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਰੁਕੇ ਨਾ ਨਾਗਾ ਪਾਇਆ । ਐਸੀ ਕਠਿਣ ਘਾਲਣਾ ਨੇ ਹੀ ਆਪਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਕਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਵਸੋਂ ਕਰ ਲਈ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਵਸੇ ।

੧੫੫-ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਖਡੀ ਵਿਚ ਡਿਗਣਾ

ਪੋਹ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉਠੇ ਤੇ ਗਾਗਰ ਚੁਕ ਕੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ । ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਗਾਗਰ ਨੂੰ ਮਾਂਜ ਕੇ ਦਰਿਆ

ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ । ਦਰਿਆ ਦਾ ਠੰਢਾ ਜਲ ਤਨ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਸੁਵਾਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਐਸਾ ਚੋਜ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਦਮਦਮੇ' ਪੁਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਇਕੱਠੇ ਆ ਗਏ । ਤਾਰੇ ਲੁਕ ਗਏ, ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਛਾ ਗਿਆ । ਹਨੇਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੀ, ਪੁਰਸ਼ ਸ਼ਕਤੀ ਉਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ । ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਹੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਹੋ ਗਏ । ਦਮਦਮੇ ਜੋ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਉਹ ਦਮਦਮਾ ਵੀ ਪਾਸੇ ਰਹਿ ਗਿਆ । ਏਧਰ ਉਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਆ ਪੁਜੇ । ਗਾਗਰ ਦਾ ਜਲ ਨਾ ਡੁਲ੍ਹਣ ਦਿੱਤਾ । ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਵੱਟਾਂ, ਟੋਇਆਂ ਦੇ ਅੜਿਕਿਆਂ ਨਾਲ ਡਿੱਗਦੇ ਆਏ । ਪਿੰਡ ਖਡੂਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਕੋਲ ਆ ਪੁਜੇ । ਭਾਣਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋਰ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੀਂਹ ਮੋਹਲੇ ਧਾਰ ਵਰਨ ਲੱਗਾ । ਹਨੇਰੇ ਤੇ ਮੀਂਹ ਨੇ ਗਲੀ ਵੀ ਭੁਲਾ ਦਿਤੀ । ਲਭਦੇ ਲਭਦੇ ਆਖਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ । ਲਾਗੇ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਸੀ, ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਧਕ ਕੇ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਘਰ ਵਾੜ ਦਿਤਾ । ਵੇਹੜੇ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਣੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਕਿਲਾ ਸੀ, ਉਸ ਕਿਲੇ ਨਾਲ ਅੜੇ ਪਰ ਡਿਗਣੇਂ ਬਚ ਗਏ । ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਅਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਕਿਲੇ ਨਾਲ ਅੜ ਕੇ ਦੋ ਕਦਮ ਅਗੇ ਹੋ ਗਏ, ਅਗੇ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡੀ ਸੀ ਉਸ ਖੱਡੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਪੈ ਗਿਆ । ਆਪਨੇ ਆਪਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕੇ ਤੇ ਡਿਗ ਪਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਡਿਗਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ । ਅੰਦਰ ਜੁਲਾਹੀ ਜੁਲਾਹਿਆ ਮੰਜਿਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਮੀਂਹ ਕੋਲੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ । ਜਦੋਂ ਖੜਕਾ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਜੁਲਾਹੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਏ ! ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ ਖੜਕਾ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਡਿਗੀ ਹੈ ।' 'ਦੇਖਣਾਂ ਕੀ ਹੈ, ਨਿਥਾਵਾਂ ਅਮਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਨਿਥਾਵਾ ਨਿਮਾਣਾ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦਾ ਮਾਰਾ ਕੁੜਮਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਤੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਸੁਆਉਂਦਾ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਬਿਆਸਾ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਹੁਣ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੋਰ ਏਥੇ ਕੇਹੜੇ ਚੋਰ ਆਉਣੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੱਤੀ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਇਸ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।' ਜੁਲਾਹੀ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਜੁਲਾਹੀ ਮੰਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੀ। ਜੁਲਾਹਿਆ ਅਗੇ ਬਹੁਤ ਡਰਾਕਲ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਬੈਠੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆਂ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਸੁਣਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਡਿਗੇ ਪਰ ਸਟ ਪੇਟ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ। ਗਾਗਰ ਦਾ ਜਲ ਨਹੀਂ ਡੁਲ੍ਹਣ ਦਿਤਾ। ਸੰਭਲ ਕੇ ਉਠੇ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਮੀਂਹ ਹਨੇਰੀ ਦੋਵੇਂ ਇਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਾਗਰ ਲੈ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਪੁਜ ਗਏ ਜਲ ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਿਮਾਣੇ ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਅਜ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ, ਖਿਆਂ ਕਰਨਾ। ਤਨ ਨਿਰਬਲ ਹੈ, ਹਨੇਰੀ ਤੇ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਰਾਹੋਂ ਕੁਰਾਹੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਂ।’

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ।

ਮਾਘੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਆਇਆ, ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ, ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਬੇਅੰਤ ਸੀ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—‘ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਥੋਹੜੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਤ੍ਯ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਮਰ ਰਖਣ ਬਦਲੇ ਮੈਂ ਅਜ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਰਾਤੀਂ ਆਪ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਖੱਡੀ

ਵਿਚ ਡਿਗ ਪਏ ਸਨ । ਜੁਲਾਹੀ ਨੇ ਵਧ ਘਟ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ—‘ਅਮਰਦਾਸ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦਾ ਥਾਂਉਂ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਿਧਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰ ਹੈ ।’ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਵਰ ਦੇ ਦਿਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਜਾਓ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਬਸਤਰ ਪਵਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਲਿਆਓ, ਸਭ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜਦ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗੇ ਸਨ, ਤਦ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਰੋਪਾਓ ਸਨ । ਜਿਹੜਾ ਸਿਰੋਪਾਓ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਓਹੋ ਹੀ ਆਪ ਸੀਸ ਉਤੇ ਵਲ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਰੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਤਾਰੇ ਗਏ । ਦਸਤਾਰਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ‘ਛੇ ਸੇਰ ਲਾਹੌਰੀ ਤੋਲ’ ਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਵਰ ਦਿਤਾ—‘ਆਪ ਵਡੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣਗੇ । ਦਾਤੇ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ੧ ਮਾਘ ੧੬੦੯ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਲਵਾ ਦਿਤਾ । ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਿਆ, ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਵਚਨ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਤੁਰ ਗਏ ਕਿ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਕਿਉਂ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ਦਾਤੂ ਦਾ ਮਾੜਾ ਵਤੀਰਾ ਦੇਖਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—‘ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇਗਾ ਤੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇਗਾ, ਓਹੋ ਹੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ । ਆਪ ਮੇਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ।’ ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਖਡੂਰ

ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਨ । ਉਥੇ ਹੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਪੁਜ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

੧੫੬-ਗੁਰ ਗਦੀ ਮਿਲਣ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਸਨ । ਗੁਰਿਆਈ ਪਾ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਸਗੋਂ ਵਾਧਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ । ਆਪ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਜਕੇ ਆਪਣੇ ਬਿਸ਼ਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੰਧ ਨਾਲ ਕਿੱਲੀ ਠੋਕ ਲਈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਫੜਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਆਪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਸਾਦੂ ਤੇ ਬਾਦੂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਪਹੁ ਫੁਟੀ ਚਿਟਾ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਪਰ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੇ, ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਸਿਖ ਮਥਾ ਟੇਕਦੇ, ਕਾਰ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਦੀ, ਆਪ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੇ । ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹਿਤ ਕਰਦੇ । ਸਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ।

ਆਪ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਤੇ ਬੇਅੰਤ ਭਰੋਸਾ ਸੀ । ਆਪ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰਿਜਕ ਦਾ ਦਾਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ । ਜੇ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਇਕੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਕਵਾ ਲੈਂਦੇ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੇਗੇ ਮੂਹਦੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਸਵੇਰੇ ਖੂਹਾਂ ਉਤੋਂ ਤਾਜਾ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਆਪ ਬਚਨ ਕਰਦੇ—‘ਅੱਜ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ, ਕਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਆਪ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਹੈ ।’ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਸੀ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਵਸਤੂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ।

ਜਿੰਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਹੁਤਾ ਪਕਦਾ ਸੀ ਉਨੀ ਬਹੁਤੀ ਸੰਗਤ ਆ ਹਾਜਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਆਪ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਅਲੂਣਾ ਓਗਰਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਬਹੁਤ ਸੀ ਦੇਵਤੇ ਉਪਮਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਤਾ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ—

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ ਪੌਤਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਜਿਨਿ ਬਾਸਕੁ ਨੇਤ੍ਰੈ ਘਤਿਆ ਕਰਿ ਨੇਹੀ ਤਾਣੁ ॥ ਜਿਨਿ ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿਆ ਕਰਿ ਮੇਰੁ ਮਧਾਣੁ ॥ ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ ਕੀਤੋਨੁ ਚਾਨਾਣੁ ॥ ਘੋੜਾ ਕੀਤੋ ਸਹਜ ਦਾ ਜਤੁ ਕੀਓ ਪਲਾਣੁ ॥ ਧਣਖੁ ਚੜਾਇਓ ਸਤ ਦਾ ਜਸ ਹੰਦਾ ਬਾਣੁ ॥ ਕਲਿ ਵਿਚਿ ਧੂ ਅੰਧਾਰੁ ਸਾ ਚੜਿਆ ਰੈਭਾਣੁ ॥ ਸਤਹੁ ਖੇਤੁ ਜਮਾਇਓ ਸਤਹੁ ਛਾਵਾਣੁ ॥ ਨਿਤ ਰਸੋਈ ਤੇਰੀਐ ਘਿਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣੁ ॥

ਅਰਥ ਭਾਵ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਗਾ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਲੇ ਤਖਤ ਪਰ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਓਹੋ ਹੀ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੀ। ਪਿਉ ਦਾਦੇ ਵਰਗਾ ਪੋਤਰਾ ਸੀ ਭਾਵ ਦਾਦੇ ਸਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਪੋਤਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਪਹਿਲਿਆਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਰਗੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਉਹ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਰੂਪ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਨੇਤ੍ਰਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕ ਸੁਟਿਆ ਤੇ ਮਧਾਣੀ ਮੇਰੂ ਪਰਬਤ ਦੀ ਪਾਈ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕ ਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹਨ ਤੇ ਜਤ ਦਾ ਸਾਜ (ਕਾਠੀ) ਹੈ। ਸਚ ਬੋਲਣ ਦਾ ਧਨੁਖ ਹਥ ਹੈ ਤੇ ਜਸ ਦਾ ਬਾਣ ਹੈ। ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਹਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਜਗਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰਜ ਬਣ ਕੇ

ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ । ਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਬੀਜਿਆ ਤੇ ਸਤ ਧਰਮ ਦਾ ਹੀ ਫਲ ਕਟਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਘਿਉ ਖੰਡ ਤੇ ਮੈਦੇ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਲਦਾ ਸੀ—ਦੂਸਰਾਭਾਵ ਇਹਕਿ ਪ੍ਰੇਮਾਭਗਤੀ ਤੇ ਗਿਆਨਦੀ ਖੁਰਾਕ ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਸੀ । ਐਸੇ ਸਨ ਉਪਮਾ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ।

ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਸੁਝੀਓਸੁ ਮਨ ਮਹਿ ਸਬਦੁ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਆਵਾਗਉਣੁ ਨਿਵਾਰਿਓ
ਕਰਿ ਨਦਰਿ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ਅਉਤਰਿਆ ਅਉਤਾਰੁ ਲੈ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਝਖੜਿ ਵਾਉ ਨ ਡੋਲਈ ਪਰਬਤੁ ਮੇਰਾਣੁ ॥ ਜਾਣੈ ਬਿਰਥਾ ਜੀਅ ਕੀ ਜਾਣੀ
ਹੂ ਜਾਣੁ ॥ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਜਾਂ ਤੂ ਸੁਘੜ ਸੁਜਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ
ਹੰਦਾ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਉਮਤਿ ਹੈਰਾਣੁ ॥ ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ ਪੋਤ੍ਰਾ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ੬ ॥ (ਵਾਰ ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਲਗਾ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹਵੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵਲ ਵੀ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਕੀਤੀ ਉਸ ਦੀ ਚੁਰਾਸੀ ਕਟੀ ਗਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚਮੁਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ । ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮੇਰੂ ਪਰਬਤ ਹਵਾ, ਹਨੇਰੀ ਮੀਂਹ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਖਤਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਡਰਦੇ । ਹੇ ਗੁਰੂ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਮਨੁਖ ਆਪ ਦੀ ਕੀ ਉਪਮਾ ਕਰੇ ਆਪ ਤਾਂ ਘਟ ਘਟ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ । ਕਈਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ । ਆਪਣੇ ਮਰਾਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਾਲਾ ਛਤ੍ਰ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਦੇਖਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਓਹੋ ਹੀ ਹੋ ਜੋ ਕੁਝ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਨ । ਹੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ।

੧੫੭ ਭਾਈ-ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗੜੇ ਭੇਜਣਾ

ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਿਆਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਸੌ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਹ ਜਾਂਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ੨ ਮਹੀਨੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ । ਕਈ ਚੰਗੀਆਂ ਖੁਰਾਕਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ-ਵੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਂਦੇ । ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛੱਕ ਛੱਡਦੇ । ਬਾਰਸ਼, ਗਰਮੀ ਤੇ ਠੰਢ ਵੇਲੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਬੁੜ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣ ਲੱਗੀ, ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਆਏ ਗਏ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਬੁੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਕਾਨ ਹੋਰ ਪਾਏ ਜਾਣ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਘਾਟਾ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਆਪਦੀ ਨਿਗਾਹ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।' ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਬੇਟਾ ! ਤੂੰ ਹਰੀ ਪੁਰ ਕਾਂਗੜੇ ਨੂੰ ਜਾਹ, ਉਥੋਂ ਲਕੜੀ ਭੇਜ, ਸੰਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੁਲੇ ਮਕਾਨ ਛੱਤੇ ਜਾਣ । ਕਰਤਾਰ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗਾ । ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਲਕੜਾਂ ਦੇ ਬੇੜੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਭੇਜੀ ਜਾਣੇ।' ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਪਹਾੜ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਡਾਢੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਿਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਲਾਲਚੀ ਬਹੁਤ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲਕੜਾਂ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਲਵਾਂਗਾ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਡ ਵਿਚ ਸੁਟਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ! 'ਬੇਟਾ ! ਇਹ ਅਸਾਂ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਲੈ ਜਾ (ਚੋਗੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢਕੇ ਰੁਮਾਲ ਫੜਾਇਆ) ਇਹ ਰੁਮਾਲ ਸਾਰੇ ਘਾਟੇ ਪੂਰੇ ਕਰੇਗਾ, ਜੇ ਮੰਗੀਂਗਾ ਸੋ ਮਿਲੇਗਾ, ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਜਾਹ।' ਰੁਮਾਲ ਨੂੰ

ਲੈਕੇ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਕਾਂਗੜੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਸਾਉਣ ਮਲ ਵੀ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦਾ ਸੀ, ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜਸੁਭਾ ਵਰ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤਾ, 'ਇਹ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤੇਗਾ, ਪਹਾੜ ਦਾ ਪੀਰ ਅਖਵਾਵੇਗਾ!' ਸਾਉਣ ਮਲ ਇਕੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸਿੱਖ ਹੋਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਉਣ ਮਲ ਹਰੀ ਪੁਰ ਜਾ ਪੁਜਾ, ਹਰੀ ਪੁਰ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਚੀਲ, ਕੈਲ ਤੇ ਪੜਤਲ ਆਦਿਕ ਦੇ ਜੰਗਲ ਬੇਅੰਤ ਸਨ। ਹਰੀ ਪੁਰ ਦਾ ਜੋ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਉਹ ਰਾਜਾ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਸੀ, ਵਰਤ ਬੜੇ ਰਖਦਾ ਸੀ।

ਉਹ ਰਾਜਾ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਇਕਾਦਸੀ ਦਾ ਵਰਤ ਆਪ ਰਖਦਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਪਰਜਾ ਕੋਲੋਂ ਰਖਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਵਰਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਾਲਦਾ। ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਇਕਾਦਸੀ ਦਾ ਵਰਤ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵਰਤ ਰਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਨਿਤ ਨੇਮ ਕੀਤਾ, ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋਕੇ ਅੱਗ ਬਾਲਕੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅੱਗ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਉੱਚਾ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਆ ਉਦਾਲੇ ਹੋਏ। ਕਿਸੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਦਿਓ ਅੱਜ ਵਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਡੰਨ ਦਾ ਡਰ ਦੇਕੇ ਧਮਕਾਇਆ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਅੱਗ ਬਲਦੀ ਰਹੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਕੋਤਵਾਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਅੱਗ ਨਾ ਬੁਝੀ। ਕੋਤਵਾਲ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਏ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਆਖਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—‘ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਰਤ ਰਖਣਾ ਤੇ ਅੱਗ ਨਾ ਬਾਲਣੀ ਫਿਰ ਤੁਸਾਂ ਅੱਗ ਕਿਉਂ ਬਾਲੀ ਹੈ?’

‘ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ‘ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਦਿਤੋਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ।’ ਵਰਤ ਰਖਣੇ ਭਰਮ ਹੈ, ਇਹ ਬੁਤ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰੋ। ਛਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਝੂਠ, ਨਿੰਦਾ, ਵੈਰ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਛਡਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਖਾਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ ਨਿਆਏ ਕਰਨਾ, ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਨਾ ਸਤਾਉਣਾ, ਸਗੋਂ ਗਰੀਬ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਗ ਬਾਲਾਂਗੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਂਗੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਏਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਵਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਤੇ ਭੋਜਨ ਛਕੋ।’

ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਾ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਗੁਰੂ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਨੇ ਚੁਕਣਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਗਿਆਨੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਅਸਚਰਜ ਹੈ ! ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਬਹੁਤਾ ਖਾ ਲਿਆ। ਹੈਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਹੈਜ਼ੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ

ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਰਾਜ ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਦਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹ ਦਸੇ ਕਿ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਓਹਨਾਂ ਛੇਆਂ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਆਵੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਲ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੱਦਣਾ ਤਾਂ ਲੋਥ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਪੁਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪੁਤਰਾਂ ਬਦਲੇ ਰਾਜ ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੋਤਵਾਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਜਭਵਨ ਵਿਚ ਲੈ ਆਓ। ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਣੀ।

ਕੋਤਵਾਲ ਗਿਆ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨਿਓਂ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਜ ਭਵਨ ਵਿਚ ਲੈ ਆਏ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ ਮੈਥੋਂ ਬਹੁਤ ਭੁਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਮੇਰਾ ਪੁਤਰ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੋ, ਇਸ ਪੁਤਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ। ਦਇਆ ਕਰੋ !’ ਮੇਹਰ ਕਰੋ !’

ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਕਤਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਭੁਲੜ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਇਹ ਖੇਡ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਰਚੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ

ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਕੌਰ ਜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਖੰਡ ਛਡਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ ।' ਪੁਤਰ ਦਾ ਦੁਖ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ! ਜੇ ਆਖੋਗੇ ਸੋ ਕਰਾਂਗਾ, ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਏਹੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਜਿਧਰ ਦੇਖੋ ਉਧਰ ਹੀ ਨਰ ਨਾਰੀ ਰੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਰੋ ਜੇ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।'

ਭਾਈ ਸਾਮਉਣ ਮਲ ਜੀ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਮਨ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ । ਜਦੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਰੁਮਾਲ ਨੂੰ ਕਢਿਆ । ਉਸ ਦੀ ਕੰਨੀ ਪਵਿਤਰ ਜਲ ਵਿਚ ਭਿਉਂਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਛਿਣਕੀ, ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਜਲ ਛਿਣਕਦੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪੈਂਦੀ ਗਈ । ਸੁਕਾ ਸਰੀਰ ਹਰਿਆ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਨ ਹਿਲਿਆ, ਅੱਖਾਂ ਉਘੜੀਆਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜੇ, ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਸੁਕ ਗਏ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ।

ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—'ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਕਹੋ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਸਤ ਵਾਰ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਉਚਾਰਿਆ । ਸਭ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਚੁੰਮੇ, ਮਥੇ ਟੇਕੇ । ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ, ਹਰ ਕੋਈ ਆਖਦਾ—'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿਖ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਰੂਪ ਹੈ ।' ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ । ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧ ਗਿਆ । ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਵਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਹਰ ਤਰਾਂ ਨਾਲ

ਸੇਵਾ ਹੋਣ ਲਗੀ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ—ਹੇ ਰਾਜਾ ! ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਆਤਮਾ ਹੈਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹਨ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਣ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਕਮਰੇ ਘਟ ਹਨ । ਖੁਲੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰਨੇ ਹਨ । ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਹਨ । ਲਕੜੀ ਕਟਵਾ ਕੇ ਭੇਜੋ । ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿਖ ਹਨ, ਇਹ ਬੇੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਉਪਰ ਲਕੜਾਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਿਆਨ ਹੋਵੇਗੀ । ਆਪ ਦਾ ਜਸ ਇਸ ਤੇ ਅਗਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ ।’

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਬੋਲਿਆ—‘ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ! ਮੇਰਾ ਤਨ ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਜੰਗਲ ਵੱਢਕੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਜ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਮਾਰਤੀ ਲਕੜੀ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇ । ਕੈਲ, ਚੀਹਲ, ਬਿਆਰ ਤੇ ਹੋਰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਲਕੜ ਹੈ । ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—ਉਹ ਲਕੜੀ ਕਟਵਾਕੇ ਭੇਜਣ, ਬੇੜਿਆਂ ਉਤੇ ਆਦਮੀ ਵੀ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਜਾਣ । ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋਣ ਲਗੀ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਲੱਕੜੀ ਕੱਟ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਤਾਰ ਦਿਤੀ । ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਲਕੜੀ ਹੀ ਲਕੜੀ ਹੋ ਗਈ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਲਕੜੀ ਨਾਲ ਮਕਾਨ ਪਾਏ

ਓਧਰ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਦੀ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਂ ਖਿਲਰ ਗਈ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ।

ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਚੱਲਣ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਏ। ਸੰਮਤ ੧੬੧੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਪੁਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜਦੇ ਦੀ ਰਸਮ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਆਪਣਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੜਦਾ (ਘੁੰਡ) ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਚੰਦਰੇ ਪੜਦੇ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਵਿਰੁਧ ਸਨ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਧੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪੜਦਾ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੇ ਮਾਨਸਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਲੇਰ, ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸਤਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆਵੇ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠੇ, ਉਹ ਘੁੰਡ ਨਾ ਕਢੇ। ਇਸਤਰੀ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਣੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਕਦਾ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕ ਕੇ ਰਾਜਾ ਰਾਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੁਜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਕ ਮੁਟਿਆਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਸੰਗ ਕੇ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਘੁੰਡ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਹਿਜਸੁਭਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਬਚਨ ਨਿਕਲ ਗਿਆ—‘ਇਹ ਘੁੰਡ ਵਾਲੀ ਝਲੀ ਕੌਣ ਹੈ?’

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਨ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਣੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਝੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਲੇ ਦੇ ਲੀੜੇ ਪਾੜ ਸੁਟੇ। ਜਿਥੇ ਘੁੰਡ ਕਢ ਕੇ ਮੂੰਹ ਕਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਥੇ ਮੂੰਹ, ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਤੇ ਹਿਕ ਵੀ ਨੰਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨੱਸ ਗਈ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੁਖ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਤੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਸਾਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸਾਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਹੋਣੀ ਅਗੇ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ ਸੀ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਕਮਲੀ ਹੋਈ ਜੰਗਲਾਂ ਵਲ ਨਿਕਲ ਗਈ। 'ਸਚਨ ਸਚ' ਭਗਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਚਨ ਸਚ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹਰੀਪੁਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਨ ਸੁਣਨ ਦੀ ਇਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੁਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ—

ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ॥ ਸੇਵਤ ਹੀ ਸੁਖੁ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥ ਸਬਦਿ ਤਰੇ
ਜਨ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥ ਤਿਨ ਕੈ ਹਮ ਸਦ ਲਾਗਹ ਪਾਇ ॥੧॥ ਜੋ ਮਨਿ ਰਾਤੇ
ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਾਇ ॥ ਤਿਨਕਾ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਲਾਥਾ ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ
ਸੁਭਾਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਬਦੁ ਚਾਖੈ ਸਾਚਾ ਸਾਦੁ ਪਾਇ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ
ਵਸਾਇ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ਆਪੇ ਨੇੜੈ ਆਪੇ ਦੂਰਿ ॥ ੨ ॥
ਆਖਣਿ ਆਖੈ ਬਕੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਏ ਸੋਇ ॥ ਕਹਣੈ
ਕਬਨਿ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੩॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ॥ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਮੋਹ ਚੁਕਾਇ ॥ ਮਤਿ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰ
ਸਬਦ ਵੀਚਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣ ਹਾਰ ॥ ੪ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੩)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਈਆਂ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਐਸੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਣਾਈ ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨਾ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਤੇ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਪੂਰਨ ਮਨੁਖ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁਖ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਪਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੈਕੁੰਠ ਵਿਚ ਉਚੀ ਥਾਂ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸਵਾਦ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਐਸੀ ਲਗਨ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਗਨ ਟੁਟਦੀ ਨਹੀਂ ਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਵਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਓਹ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਦੇਖਣ ਤੇ ਜਾਨਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਬਨਣ ਵਾਸਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਓਹ ਹਰੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਸਮਝ, ਸੇਵਾ ਕਰ ਨੰਗੇ ਨੂੰ ਕਪੜਾ, ਭੁਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਹ। ਰਾਜ, ਭਾਗ, ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਭ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮੇਹਰ ਜਾਣ 'ਆਪਣਾ' ਜਾਂ 'ਮੇਰਾ' ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣ। ਏਹੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸਰਬ

ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਲ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ । ਰਾਜਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ । ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜਾ ਵਾਪਸ ਹਰੀ ਪੁਰ ਕਾਂਗੜੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਿਆ । ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ ਨੂੰ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ, ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਆਪ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

੧੫੮-ਦਾਤੂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰਨਾ

ਮਨਮੁਖਿ ਭਰਮਿ ਭੂਲੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਰਾਸੀ ਕੂੜਾ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰੁ ॥
ਵਿਣੁ ਰਾਸੀ ਵਖਰੁ ਪਲੈ ਨ ਪਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਭੂਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇ ॥
(ਆਸਾ ਮਃ ੩)

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਜਰ, ਜੋਰੂ ਤੇ ਜਮੀਨ ਤਿੰਨੇ ਲੜਾਈ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਹ ਭੇਤ ਸਮਝਾਉਣ ਬਦਲੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੋਏ ਹਨ । ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਮੂਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁਖ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣੇ' ਸਮਝਣ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਅਪਣਤ ਦੇ ਅਸਰ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਦੂਰ ਹੋਣ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਔਖਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਨ ਵਸਾਏ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਭਰਮ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੂਰਖ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਬਿਨਾਂ ਰਾਸ ਤੋਂ ਕੂੜ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ

ਹੈ ਜਨਮ ਗਵਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਦਾਤੂ ਸੀ, ਉਹ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕੀਤੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੈਠਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਸ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਮੇਹਰ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਮੂਰਖ ਦਾ ਮੂਰਖ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਆਪ ਮੰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤੀ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਆਈ, ਸਿਖੀ ਵਧੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਬਹੁਤ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਆਈ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਖਰਚੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੰਗਰ ਛਕਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਦਾਤੂ ਦੀ ਹਿਕ ਸੜਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੂਜਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਬੜੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਮਸੰਦ ਛੱਡੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚੜਾਵਾ ਮਿਲੇ, ਪਰ ਸਚੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਲੋਕ ਓਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਟੇਕਦੇ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਓਹਦਾ ਦਿਲ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਓਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਚੁਪ ਨਾ ਬੈਠਾ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਰੋਧ ਤੇ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਖੜੂਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਪੂਜਾ। ਅਗੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੈਣਕਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਸੜ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਮਨ ਵਸ ਵਿਚ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ ਚੜਾਵਾ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸੁਦਾਈ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਛਾੜੀ ਜਾ ਖਲੋਤਾ, ਬਿਧ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ

ਨਾਲ ਲਤ ਮਾਰੀ। ਲਤ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਭਲ ਨਾ ਸਕੇ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਡਿਗ ਪਏ। ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠੇ ਤੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜਕੇ ਘੁਟਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪੈਰ ਘੁਟਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲੇ—‘ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਲਗੀ, ਮੈਥੋਂ ਕਿੰਨੀ ਭੁਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਠਕੇ ਅਗੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹੋ। ਮਨੁਖ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਜੇ ਡੰਨ ਦਿਤਾ ਜੇ, ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਚਰਨ ਹਨ।’

ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚਰਨ ਘੁਟੀ ਗਏ ਤਾਂ ਦਾਤੂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਓਹ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਮਲੋਂ ਮਲੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ, ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਮਾਨਤਾ ਨੇ ਓਹਦੇ ਹੰਕਾਰ ਈਰਖਾ ਰੂਪੀ ਭਾਂਬੜ ਨੂੰ ਠੰਢਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਸੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜ ਗਈ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਿਲ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾ ਨਿਰਾਲਾ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ।

ਦਾਤੂ ਨੂੰ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਸੋਝੀ ਪਈ, ਉਸ ਨੇ ਪੈਰ ਖਿਚ ਲਏ ਪਰੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ—‘ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੌਣ ਚੰਗਾ ਹੈ।’ ਅੱਜ ਦੀ ਸਾਰੀ ਚੜ੍ਹਤ ਖਚਰ ਉਤੇ ਲੱਦ ਦਿਓ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਖਰਚ ਹਥੋਂ ਤੰਗ ਹੋਵੇਗਾ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ। ਝਟ ਮਾਇਆ ਇਕਠੀ ਕਰਕੇ ਦਾਤੂ ਦੀ ਖੱਚਰ ਦੀਖੁਰਜੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਖੁਰਜੀ ਭਰ ਗਈ, ਦਾਤੂ ਖੱਚਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਖੜੂਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਰਾਤ ਪੈਣ ਲਗੀ ਸੀ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ, ‘ਹਨੇਰੇ ਨਾ ਜਾਹ’ ਪਰ ਦਾਤੂ ਨਹੀਂ ਰੁਕਿਆ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਾਤੂ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਚੋਰ ਮਿਲ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਤੂ ਦੀ ਖਚਰ ਫੜ

ਲਈ, ਦਾਤੂ ਬਥੇਰਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਪੁਤਰ ਹੈ ਮਾਇਆ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਚੋਰਾਂ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਤੂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਕੁਟਿਆ, ਕੁਟ ਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਸੁਟ ਕੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਖਚਰ ਸਮੇਤ ਲੈ ਕੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਤੀਰ ਹੋ ਗਏ । ਦਾਤੂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਖਡੂਰ ਪਹੁੰਚ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਬੀਮਾਰ ਪਿਆ ਰਿਹਾ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾ ਲਿਆ ।

੧੫੯-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਤੇ ਉਦਾਸੀ

ਦਾਤੂ ਆਇਆ ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਦਾਤੂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮਾੜੀ ਹਰਕਤ ਦਾ ਅਸਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ । ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਦੌਲਤ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦੇਂਦੀ । ਪਿਛਲੀ ਉਮਰੇ ਲੋੜ ਹੈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ, ਸਗੋਂ ਕਲੇਸ਼ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਤੇ ਨਹੀਂ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਆਪ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ । ਕਿਸੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਸਿਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਤੁਰ ਪਏ, ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਬਾਸਰਕੀ (ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ) ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਆ ਪੁਜੇ । ਸਰਕਾਰੀ ਖੁਲ੍ਹਾ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਾਖਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਮੱਠ (ਗੋਲ ਕਮਰਾ) ਉਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਮੱਠ ਵਿਚ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਬਿਰਤੀ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਈ । ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ । ਸਿਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਰਖਿਆ । ਇਕ ਦਮ ਬੈਰਾਗ ਆ ਗਿਆ ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖਿਆ । ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ । ਦੀਵਾਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ

ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਏ । ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ, ਸੰਗਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਤਾਂ ਰਹੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਉਦਾਸ ਸਨ । ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਮੁਖੀ ਦੇ ਫੁਲ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕੁਮਲਾ ਗਏ । ਭੋਗ ਪਿਆ ਅਰਦਾਸ ਹੋਈ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਥੇ ਹਨ ?

ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਦਾਤੂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਦਾਤੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੋਵੇ । ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ । ਲਹਿੰਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੱਖਣ ਉਤਰ ਭਾਲ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਦਰਿਆ ਦਾ ਝਲ ਫਰੋਲ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਕਿਤਿਓਂ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ।

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਆਪ ਤਰੈਕਾਲ ਦਰਸ਼ੀ ਹੋ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਪ ਤੇ ਮੇਹਰ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭਾਲੋ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਮਛਲੀ ਵਾਂਗ ਤੜਫਨ ਲਗ ਪਈ ਹੈ, ਕੋਇਲ ਵਾਂਗ ਕੂਕ ਰਹੀ ਹੈ ਮੇਹਰ ਕਰੋ ! ਆਪ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ ।’

ਸੰਗਤ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਰਨਾ ਪਾਇਆ, ਖਲੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ । ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ—

ਥਾਵਾ ਨਾਵ ਨ ਜਾਨੀਅਹਿ ਨਾਵਾ ਕੇਵਡੁ ਨਾਉ ॥ ਜਿਥੈ ਵਸੈ ਮੇਰਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸੋ ਕੇਵਡੁ ਹੈ ਥਾਉ ॥ ਅੰਬੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕਈ ਹਉ ਕਿਸਨੋ ਪੁਛਣਿ ਜਾਉ ॥੫॥ ਵਰਨਾਵਰਨ ਨ ਭਾਵਨੀ ਜੇ ਕਿਸੈ ਵਡਾ ਕਰੇਇ ॥ ਵਡੇ ਹਬਿ ਵਡਿਆਈਆ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ ॥ ਹੁਕਮਿ ਸਵਾਰੇ ਆਪਣਾ ਚਸਾ ਨ ਢਿਲ ਕਰੇਇ ॥

(ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ 'ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾਵੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛਡ ਦਿਓ। ਜਿਧਰ ਘੋੜੀ ਚਲੇ ਉਧਰ ਸੰਗਤ ਪਿਛੇ ੨ ਜਾਵੇ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਣਗੇ ਉਥੇ ਘੋੜੀ ਜਾ ਖਲੋਵੇਗੀ।

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਸਤ੍ਯ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾਈ ਗਈ। ਲਗਾਮ ਦੇ ਕੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਛਡ ਦਿਤਾ। ਘੋੜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਉਤਰ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਘੋੜੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਤੇ ਸਾਰੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮੁ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਹੋਰ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਨਾਲ ਸਨ। ਖੁਲ੍ਹੀ ਜੂਹ, ਜੰਗਲ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਘੋੜੀ ਤੁਰ ਆਈ। ਬਾਸਰਕੀ ਗਿਲਾਂ ਵਿਚ ਆ ਪੁਜੀ ਤੇ ਜਿਸ ਮੱਠ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਖਲੋਤੀ। ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਅਗਲੇ ਪੌੜ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਨ ਲਗੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਏਥੇ ਹਨ।

ਮੱਠ ਦਾ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਸੀ। ਬੂਹੇ ਦੇ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਯਾ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਬੂਹਾ ਖੋਲੇਗਾ, ਉਸਦਾ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸੋਰੇਗਾ।

‘ਜੋਉ ਆਇ ਇਹ ਦਰ ਕੋ ਪਾਰੋ ॥ ਨਾ ਹਮ ਗੁਰ ਨਹਿ ਸਿਖ ਹਮਾਰੋ ॥
ਹਲਤ ਪਲਤ ਤਹਿ ਨਹੀ ਸਹਾਈ ॥ ਜੋ ਸਿਖ ਹਮਰਾ ਬਚਨ ਹਟਾਈ ॥’

ਸ਼ਰਤ ਬੜੀ ਕਰੜੀ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ ਕੇ ਨਰਕ ਦਾ ਭਾਗੀ ਕੌਣ ਬਣੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਘਬਰਾ ਕੇ ਖਲੋ ਗਏ। ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਮੇਹਰ ਕਰ ਦੇਣ। ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਅਵਾਜ਼ ਨਾ ਆਈ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਹੁਣ ਕੋਈ ਢੰਗ ਦਸੋ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

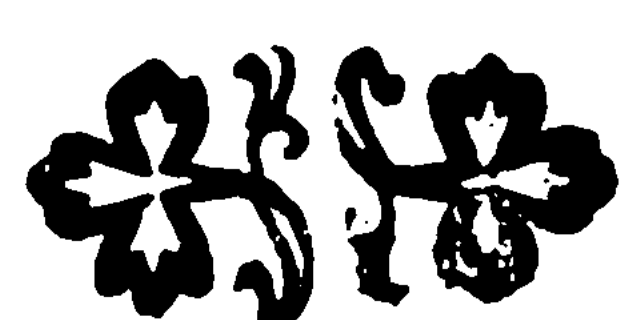
ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਨ ਜਲ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ।' ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚ ਸੋਚ ਕੇ ਆਖਿਆ—'ਜਟ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਤਿਗੁਰਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਬਾਰ ਕੋਈ ਨਾ ਖੋਹਲੇ ਤੇ ਨਾ ਤੋੜੇ, ਭਾਵ (ਦਰਵਾਜ਼ੇ) ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮੱਠ ਨੂੰ ਪਾੜ ਲਾ ਲਵੋ। ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾ ਲਵਾਂਗੇ।'

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਿਖ ਬਾਸਰਕੀ ਨੂੰ ਨਠੇ, ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਪਾੜ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਦ ਲਿਆਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਸੰਦਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੇ ਕੰਧ ਪਾੜੀ। ਅੰਦਰ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਾਹ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਚਾਰ ਸਿਖ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਹੇ— ਦਾਤਾ ਨੇਤਰ ਖੋਹਲੋ, ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਹਰ ਕਰੋ, ਅਸਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਲਾਂ ਬਖਸ਼ੋ! ਅਸੀਂ ਪਾਪੀ ਬੰਦੇ ਭੁਲਣਹਾਰ ਹਾਂ।'

ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੰਵਲ ਨੈਣ ਖੋਹਲੇ। ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਿਖਾਂ ਉਤੇ ਸੁਟੀ। ਬਲ੍ਹ ਮੁਸਕ੍ਰਾਏ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—'ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਲਭ ਹੀ ਲਿਆ।'

'ਹਾਂ ਦਾਤਾ ਅਸਾਂ ਲਭ ਲਿਆ। ਆਪ ਨੂੰ ਲਭੇ ਬਿਨਾਂ ਜਗਤ ਤੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਨੇਰਾ ਘੁਪ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕੀ ਕਰੀਏ। ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਲੋ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਵੇ।' ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੱਠ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਮਠ ਨੂੰ

ਵਰ ਦਿਤਾ—‘ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਸੰਨ੍ਹ (ਪਾੜ) ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮੱਠ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸਦੀ ਚੁਰਾਸੀ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ‘ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ’ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ‘ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਛੇਹਰਟਾ ਸਾਹਿਬ’ ਤੋਂ ੨ ਕੁ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ। ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਭੰਡਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੀਰ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਖੁਲੇ ਗਫੇ ਵਰਤਾਏ ਗਏ।

੧੬੦-ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਦੀ ਕਥਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਤਾਰੇ ਅਜੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਚੱਟ ਕੇ ਆਈ ਸੀਤਲ ਹਵਾ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਰਬ ਦੇ ਭਗਤ ਜਾਗ ਕੇ ਰਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਗਿਆਨੀ ਸੁਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੋਂ ਉਤਰ ਦੇਂਦੇ ਸੀ ‘ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਵਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਰਤਾ ਕੁ ਹੋਰ ਸੌਂ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਕੰਮ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ।’ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਅਨਹਦ ਦੀ ਧੁਨੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ, ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਦੀ ਮਧੁਰ ਤੇ ਮਿਠੀ ਧੁਨਿ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਚੀਕ ਮਾਰੀ,

ਉਹਦੀ ਚੀਕ ਕੰਧਾਂ ਪਾੜਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਉਸ ਚੀਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਤੋੜ ਦਿਤੀ, ਇਕ ਨਹੀਂ ਦੋ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਭਿਆਨਕ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀਆਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਭਾਈ ਬੱਲੂ ! ਪਤਾ ਕਰ ਖਾਂ ਲਾਗੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰੋਂਦੇ ਕਿਉਂ ਹਨ ?’

ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪੰਜ ਕੁ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਆ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਮੁਰਗਾਈ ਖਤਰੀ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁਤਰ ਤੇਈਏ ਦੇ ਤਾਪ ਨਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਮੁਰਗਾਈ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤਰੀ ਪੁਤਰ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਧਾਹੀਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਵਾਨ ਪੁਤਰ ਸੀ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਸਣ ਤੋਂ ਉਠ ਬੈਠੇ, ਹਿਰਦਾ ਬਹੁਤ ਕੋਮਲ ਤੇ ਦਇਆਵਾਨ ਸੀ, ਮੁਰਗਾਈ ਖਤਰੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜੇ । ਨਾਲ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਸੀ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਹੋਰ ਉਚੀ ਧਾਹੀਂ ਮਾਰੀਆਂ । ਛਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਟਦੀ ਹੋਈ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਖੋਹਣ ਲਗੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਨਾ ਸਕੇ । ਝਟਪਟ ਸਾਹਿਬਾਂ ਕਿਹਾ—‘ਹੇ ਪੁਤਰੀ ! ਰੋ ਨਾ, ਚੁਪ ਕਰ ਜਾਹ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ, ਕਰਤਾਰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮੇਹਰ ਕਰੇਗਾ ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਰੋਣਾ ਮੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ—‘ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨਾਲ ਨਾ ਮਰੇ । ਮੈਂ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਸਕਦਾ । ਦਾਤਾ ਮੇਹਰ ਕਰਨੀ । ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਟੇ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਮੁਰਗਾਈ ਦਾ ਪੁਤਰ, ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ’ ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਠ ਬੈਠਾ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ

ਸੁਤਾ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਰਵਾਰ ਰੋਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੱਸਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਜੀਵਣ' ਰਖਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਰਹੇ ਉਤਨਾਂ ਚਿਰ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੀ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਜੋ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਛੇਲਿਆਂ ਦੀ ਦਾਲ ਖਵਾਇਆ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਕ ਟਿੰਡ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦੇ ਦੇਦੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਈਆ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਪਰ ਉਸਦਾ ਦੁਖ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੌਂਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਉਹ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਤਰਲੇ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਡਲੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿਖ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੇਈਏ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਲਾਲੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—'ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਹ ਬਾਲਕ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਲਾਂਗਾ।' ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਆਖਿਆ—'ਭਾਈ ਲਾਲੋ ! ਇਹ ਬਾਲਕ ਮਨੁਖਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਕੇ ਰਜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬੰਦ ਰਹਿਣ ਦਿਓ।' ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ—'ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਦੁਧ ਘਿਓ ਘਰ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਦੁਧ ਘਿਓ ਨਾਲ ਰਜ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇ ਦੇਵੋ !'

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦਾ ਹਠ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਤੇਈਆ ਬਾਲਕ'

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਤੇਈਏ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—ਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀ ! ਮੈਂ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭੁਖਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਛੁਟੀ ਦਿਓ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾ ਆਵਾਂ।’

‘ਕਿਥੋਂ ਕੁਝ ਖਾ ਆਵੇਂਗਾ ?’ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ।

‘ਏਥੋਂ ਨਾਲ ਦੇ ਪਿੰਡੋਂ ਦੇਂਹ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੋ ਪਲ ਰੁਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠੋ।’ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਤੇਈਏ ਹਵਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਗੇ ਧੌਬੀ ਕਪੜੇ ਧੋਂਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾ ਚੰਬੜਿਆ ਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਟਿੰਡ ਭਰਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਸ ਟਿੰਡ ਨੂੰ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ ਸਗੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਪੀਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਤੇਈਏ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਚੇਤੇ ਆਏ। ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਤੇਈਏ ਨੂੰ ਕਿਹਾ—‘ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਆਵਾਂ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਜਾਵੇਂਗਾ, ਕੋਈ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕੇਗਾ।’

ਤੇਈਏ ਘਾਬਰ ਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਦਿਤਾ—‘ਮੈਂ ਅਜ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਲਹੂ ਨਹੀਂ ਪੀਵਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨਰ ਨਾਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੜਾਂਗਾ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਤੁਸਾਂ ਦੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਿਆਂ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਰੋਟ ਦਿਆ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰ ਦੇਵੋ ਮੈਂ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਂਗਾ।’

ਇਹ ਬਚਨ ਲੈ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਤੇਈਏ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਰਵਾਜ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤਾਪ ਲੱਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੰਨੀ ਤਿੰਨ ਪਾ ਆਟੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ

ਹੈ। ਪਾ ਘਿਓ ਤੇ ਪਾ ਗੁੜ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮੰਨੀ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

੧੬੧-ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਸਾਧੂ ਜੋਗੀ ਤੇ ਫਕੀਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣ ਲਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗਲ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਲੰਗਰ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ। ਸੋਹਲਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਛੂਤ ਛਾਤ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਕਈ ਐਸੇ ਵੈਸ਼ਨੋ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਥ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਖਾਂਦੇ। 'ਨੌ ਪੂਰਬੀਏ ਤੇ ਯਾਰਾਂ ਚੁਲੇ' ਦੀ ਅਖੌਤ ਤਦੋਂ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮਾਈ ਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋ ਇਕ ਪੰਡਤ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਸੁਣਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਜਾ। ਉਹ ਵੇਦਾਚਾਰੀਆ ਸਿਆਣਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਪਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੀ। ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਐਨਾ ਸੁਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਂ ਨਾਰੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਭੋਜਨ ਨਾ ਛਕਦਾ। ਹਰ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਧੂ ਤੇ ਫਕੀਰ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦਾ। ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝਦਾ। ਉਸਤਤ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭੁਖਾ ਸੀ ਉਹ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੋਂ ਰਤਾ ਦੂਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਪਹਿਲਾਂ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੋ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਜਾਣਗੇ।' ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਪਏ ਸਨ।

‘ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭੋਜਨ ਆਪ ਪਕਾ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸੀਧਾ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।’ ਮਾਈ ਦਾਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ। ‘ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪੁਛ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਸੀਧਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।’ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਆ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ।

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ—‘ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਸੀਧਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ, ਘਿਓ, ਦੁਧ, ਆਟਾ, ਚਾਵਲ, ਲੂਣ ਮਿਰਚ ਮਿਠਾ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਮੰਗਣ। ਜਦੋਂ ਭੋਂ ਭੋਜਨ ਕਰ ਲੈਣ ਕਹਿਣਾ ਉਹ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆਉਣ।’ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮਾਈ ਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੁਲੇ ਪੁਟਣ ਲਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦਰਿਆ ਜਾਂ ਖੂਹ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਗਿਲੇ ਕਪੜੇ ਨਾਲ ਚੌਂਕਾ ਪੂਰਦੇ ਤੇ ਚੁਲ੍ਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਚੁਲੇ ਤੇ ਪੋਚਾ ਫੇਰ ਕੇ ਲਕੜਾਂ ਧੋ ਕੇ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੇ ਆਪ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਥਾਂ ਚੁਣੀ। ਉਸ ਥਾਂ ਪੋਚਾ ਫੇਰਿਆ ਜਦੋਂ ਚੁਲ੍ਹਾ ਪੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਰੰਬੇ ਦਾ ਇਕ ਟਪ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਕੁਤੇ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਅਪਵਿਤਰ ਸਮਝ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਦੂਸਰੀ ਥਾਂ ਦੇਖੀ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਕਹੀ ਦੇ ਚਾਰ ਟਪ ਮਾਰੇ ਤਾਂ ਗਊ ਦਾ ਕਰੰਗ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਤੀਸਰੀ ਥਾਂ ਪੁਟੀ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੀ ਖੋਪਰੀ ਦਿਸੀ। ਚੌਥੀ ਥਾਵੇਂ ਟਪ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਸਨ ਮਾਈ ਦਾਸ ਕਰੋਧ

ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ—‘ਇੰਢ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਡੇਰਾ ਹੱਡ ਰੋੜੇ ਤੇ ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਬਣਿਆਂ ਹੈ । ਚਲੋ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ।’ ਮਾਈ ਦਾਸ ਚੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਟਿਬਿਆਂ ਉਪਰ ਜਾ ਬੈਠਾ । ਉਥੇ ਵੀ ਜਦੋਂ ਚੁਲ੍ਹਾ ਪੁਟਿਆ ਤਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਆਖਰ ਇਕ ਥਾਂ ਐਸੀ ਆਈ ਜਿਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਸਿਆ, ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮਾਈ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ । ਜਦੋਂ ਮਾਈ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—‘ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ! ਅਜ ਇਕ ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਦੇਖਿਆ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਓਪਰੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਲ ਲਿਬੜੇ ਖਲੜੂ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ।’

ਮਾਈ ਦਾਸ—‘ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਚੰਡਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ (ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ)—ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ਨੋਂ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕ ਪਿਆ, ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ—‘ਜੀ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?’

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਮਾਈ ਦਾਸ ਵੈਸ਼ਨੋਂ ।’

ਮਾਈ ਦਾਸ—‘ਹੈਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਚੋਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ ।’

ਗੁਰੂ ਜੀ (ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ)—ਮਾਈ ਦਾਸ ! ਏਹੋ ਹੀ ਭਰਮ ਹੈ । ਮਨੁਖ ਦਾ ਪੇਟ ਖੱਲ ਦਾ ਹੈ । ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੇ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਤੇ ਖੂਨ ਚਰਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ । ਉਸ ਖਲੜੂ ਵਿਚ ਸੁਟਣ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਐਨੀ ਸੁਚਮਤਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਕਿ ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਈ । ਮਨੁਖ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ

ਦੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਤੇ ਨੀਚ ਜਾਤਾ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਜਿਥੇ ਭੋਜਨ ਨੇ ਟਿਕਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਥਾਂ ਮੈਲੀ ਹੈ।’

ਮਾਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ। ਉਹ ਅਜੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖੀ ਗਏ—‘ਧਰਤੀ ਸੁਚੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਮਨੁਖ ਜਾਤੀ ਉਤਮ ਹੈ, ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਜਾਂ ਅਛੂਤ ਨਹੀਂ ਐਵੇਂ ਮਨ ਦਾ ਭਰਮ ਹੈ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਪ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਵੋ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਥਾਂ ਦਾ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਖਾ ਲਵੋ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਉਤਮ ਭੋਜਣ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦਸਰਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ, ਪਰ ਨੀਚ ਭੀਲਣੀ ਨੇ ਈਸ਼ਰ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਭੀਲਣੀ ਦੇ ਜੂਠੇ ਬੇਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਰਾਮ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਲੋੜ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਰੇਮ ਦੀ ਹੈ। ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਕਰਮ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਸਮਾਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗਵਾਇਆ ਓਹ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਸੀ।’

ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਵਿਕਾਰੁ ਹੈ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਇ॥

ਤਿਨ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩)

ਭਾਈ ! ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਹੰਕਾਰ, ਲਾਲਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਓਹ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਵਾਂਗ ਚੁਰਾਸੀ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਏ ਘੁੰਮਦੇ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਧੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਉਸ ਦਿਨ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਭਾਈ ਮਲਣ, ਉਗ੍ਰਸੈਨ, ਰਾਮੂ, ਗੋਪੀ ਮੋਹਨ, ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਤੇ ਤੁਲਸਾਂ ਆਦਿਕ ਪੁਰਖ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਭੁਖ ਸੀ। ਮਾਈ ਦਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇਸੋ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਤ ਸੀ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੋਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦਇਆ ਨਾਲ ਹਰ ਪੁਛ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ। ਗਲ ਏਥੇ ਨਿਬੜੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਓਹਦਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਾ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ॥ ਜੇਹੀ ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਤੇਹਾ ਫਲੁ ਪਾਏ ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਸਭਨਾ ਵਸੂ ਕਾ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥੨॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮੈਲਾ
 ਇਕੁ ਨਾ ਧਿਆਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ ਲਾਗੀ ਬਹੁ ਦੂਜੈ ਭਾਏ ॥ ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਦਿਸੰਤਰਿ
 ਭਵੈ ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੈ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਵਣਿਆ ॥ ੩ ॥

ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਜੈਸੀ ਇਛਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤੈਸਾ ਫਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰੂ ਤਦ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਤਾਂ। ਇਹ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਨਾ ਧਿਆਵੇ। ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਹੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉਸ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮੈਲ ਲਗ ਜਾਂਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵੇ ਤਾ ਇਲੁ ਜਾਏ ॥ ਜੀਵਤੁ ਮਰੇ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ
 ਸਚੁ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਸਚਿ ਲਾਗੈ ਮੈਲੁ ਗਵਾਵਣਿਆ ॥੪॥ ਬਾਝੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥
 ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਅੰਧਾਰਾ ॥ ਬਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਬਿਸਟਾ ਕਮਾਵਹਿ ਫਿਰਿ ਬਿਸਟਾ
 ਮਾਹਿ ਪਚਾਵਣਿਆ ॥੫॥ ਮੁਕਤੇ ਜੇਵੈ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਸਬਦੇ ਖੋਵੈ ॥
 ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਚਾ ਸੇਵੀ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥ ੬ ॥

ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਲੈ ਕੇ ਆਪਾ ਮਾਰੇ, ਭਾਵ ਜਗਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੋੜੇ । ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਰੀ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਮਨ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਫਿਰ ਆਪੇ ਹਰੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸਾਬਣ ਰੂਪ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ । ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਧਕੇ ਖਾਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਪਾਂ ਕੁਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਬਿਸਟਾ (ਗੰਦਗੀ) ਵਿਚ ਖਚਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਗੇ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਮੁਕਤੇ ਸੇਵੇ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੈ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਸਬਦੇ ਖੋਵੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਜੀਉ
ਸਚਾ ਸੇਵੀ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਗੁਰ ਪਾਵਣਿਆ ॥੬॥ ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ॥ ਪੂਰੇ
ਗੁਰ ਤੇ ਨਾਮੁ ਨਿਧਿ ਪਾਏ ॥ ਸਚੈ ਨਾਮਿ ਸਦਾ ਮਨੁ ਸਚਾ ਸਚੁ ਸੇਵੈ ਦੁਖੁ
ਗਵਾਵਣਿਆ ॥੭॥ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਨਹੁ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਅੰਤਰਿ
ਪਛਾਣਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਵਣਿਆ ॥ ੮ ॥

(ਰਾਗ ਮਾਝ ਮਃ ੩)

ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਤਰੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ (ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ) ਦੇ ਲੜ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸ਼ਬਦ (ਉਪਦੇਸ਼) ਨਾਲ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਹੈ । ਰਾਤ ਦਿਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ । ਸਭ ਕਰਤਾਰ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਹਨ । ਓਹ ਆਪੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਨੌ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧਾਂ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਸਚੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਸਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਚ ਤੇ ਸਤ੍ਯ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਓਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੈ । ਓਹ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ

ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। 'ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥' ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਭੇਤੀ ਦੀ ਸੋਝੀ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪਾਈਦੀ ਹੈ ਮਾਈ ਦਾਸ ਤੇ ਪੰਡਤ ਕੇਸੋ ਗੋਪਾਲ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਓਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਾਹੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦਾ ਸਚਾ ਮਾਰਗ 'ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ' ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਚੇਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ। ਪੰਡਤ ਕੇਸੋ ਗੋਪਾਲ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾ ਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਓਹ ਵੀ ਅਨਮਤਿ ਤੇ ਮਨਮਤਿ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ।

੧੬੨-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ

ਸੰਮਤ ੧੬੧੫ ਵਿਚ ਅਭੀਚ ਪੁਰਬ (ਹਰਿਦਵਾਰ ਦਾ ਕੁੰਭ) ਆਇਆ, ਇਸ ਪੁਰਬ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹਾਨਤਾ ਸੀ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਰ ਨਾਰੀ ਨੇ ਪੁਰਬ ਦਿਹਾੜੇ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਉਹ ਵੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਈਸਵੀਂ ਵਾਰ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਤੁਰੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਨ। ਜੋ ਚਤੇ ਪਹਿਰ ਕੋਲ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਪਰਚਾਰ ਚੱਕਰ ਸੀ। ਆਪ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੁਰਬਾਂ ਉਤੇ ਲੋਕਾਈ ਇਕਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪਰਚਾਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਪਤਣ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੁਆਬੇ ਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਰੂਖੇਤ ਪਹੁੰਚੇ । ਏਥੇ ਵੀ ਮੇਲਾ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਖੰਡ ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜਿਆ ਉਹ ਲੰਗਰ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਦਿਤਾ । ਹਰਿਦੁਆਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ । ਸੰਗ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚੋਖੀ ਹੋ ਗਈ । ਕੁਰੂਖੇਤਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ । ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ (ਪਤਣਾਂ) ਉਤੇ ਜਾਗਾਤੀਏ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆਓਂ ਆਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦੇ ਸੀ । ਜਮਨਾਂ ਦੇ ਪੁਲ ਦਾ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਫੀ ਸਿਰ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੁਲ ਤੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਜਾਗਾਤੀਆਂ ਨੇ ਟੈਕਸ ਮੰਗਿਆ । ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਭਾਈ ਅਸਾਂ ਧਕੇ ਦਾ ਕਰ (ਟੈਕਸ) ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਉਕਾ ਪੁਕਾ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲਵੇ ।’ ਜਾਗਾਤੀਏ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਫੀ ਮੂੰਡਕ (ਸਿਰ) ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਗਿਣਕੇ ਜਗਾਤ ਲਵਾਂਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੁਲ ਦੇ ਲਾਗੇ ਡੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਯਾਤਰੂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ । ਬਹੁਤੇ ਯਾਤਰੂ ਦੇਖ ਜਗਾਤੀਏ ਸਗੋਂ ਭਾਰਾ ਤੇ ਪਏ ਉਹਨਾਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪੈ ਮਿਲਣਗੇ ।

ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜੋ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਉਹਨਾਂ ਅਗੇ ਕੇਹੜੀ ਵੱਡੀ ਗਲ ਸੀ । ਦਾਤੇ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਸਤਿਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ

ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੋਟੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਚੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਤੇ ਟਹਿਲੂਏ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਬਣੇ) ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਖਲੋ ਜਾਵੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਯਾਤਰੂ ਪਾਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿਣਾ । ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਨਾਰੇ ਪਰ ਖਲੋ ਗਏ । ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛਟੀ ਹਥ ਫੜ ਕੇ ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਗੇ ਅਗੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਜਮਨਾ ਦਾ ਜਲ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਦਾ ਗਿਆ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਗਿਟੇ ਗਿਟੇ ਤੇ ਗੋਡੇ ਗੋਡੇ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਪੈਦਲ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਪਾਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਯਾਤਰੂ ਲੰਘਦੇ ਰਹੇ, (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਲ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ ।

ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਜਾਗਾਤੀਏ ਪਿੱਟ ਉਠੇ । ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ, ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ—‘ਭਾਈ ਜਿਸ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਜਮਨਾ ਰਸਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਤੁਸਾਂ ਦੀ ਭੁਲ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ ਤੇ ਰੁਪਿਆ ਪੰਜ ਸੌ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਸੀ।’ ਜਾਗਾਤੀਏ ਰੋਂਦੇ ਤੇ ਹਥ ਮਲਦੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ । ਇਸ ਕਰਾਮਾਤ ਦਾ ਅਸਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆ, ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਸਤਿਸੰਗ ਮੰਜ਼ਲੋਂ ਮੰਜ਼ਲੀ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜਾ ਪੁੱਜਾ । ਹਰਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਲ ਸਵਾਕੁ ਮੀਲ ਹਟਵਾਂ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕਨਖਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਡੇਰਾਲਾ ਦਿਤਾ । ਏਥੇ ਲਾਗੇ ਬਖਸ਼ ਪਰਜਾਪਤੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ

ਮੰਦਰ ਸੀ । ਕੋਲ ਹੀ ਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੜੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਰਾਜੇ ਸਨ । ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ । ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ । ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਘਾਟ ਹੈ ਲਾਗੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਹੈ । ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਸੰਗ ਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਆਏ ਯਾਤਰੂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਮਹਾਜਨਾਂ ਦੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਲਗੇ । ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਦੇ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕਰਦੇ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਸਨ ਤੇ ਹਿੰਦ ਤੇ ਪੂਰਬ ਤੇ ਦਖਣੀ ਹਿਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ । ਕਾਰ ਭੇਟ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਕੁੰਭ ਖਤਮ ਹੋਇਆ, ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਯਾਤਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ ਕਿ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁੜਨਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੁੜੇ । ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਏ ਤਾਂ ਮਸੂਲੀਏ (ਜਗਾਤੀ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਡਿਗ ਪਏ । ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ—ਅਸਾਂ ਦੀ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ੋ । ਪੁਲ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘੋ ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿਓ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ । ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਯਾਤਰੂ ਕੋਲੋਂ ਮਸੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਆ । ਵਡੇ ਵਡੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਪਹੁੰਚੇ । ਗੰਗਾ ਦੀ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ

ਹਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸ ਭਇਆ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੀ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਗਇਆ ॥ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਗੁਆਇਆ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਾਸੀ ॥ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥ ਹਰਿ ਆਪਿ ਕਰਤੈ ਪੁਰਬੁ ਕੀਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੁਲਖੇਤਿ ਨਾਵਣਿ ਗਇਆ ॥ ਨਾਵਣੁ ਪੁਰਬੁ ਅਭੀਚੁ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦਰਸੁ ਭਇਆ ॥੧॥ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਿਮਖ ਵਿਖਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਣੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇਰੀ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਵੇਖਣਿ ਆਇਆ ॥ ਜਿਨ ਦਰਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰੁ ਕੀਆ ਤਿਨ ਆਪਿ ਹਰਿ ਮੇਲਾਇਆ ॥ ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ ॥ ਮਾਰਗਿ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੰਗਿ ਸਿਖਾ ॥੨॥ ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਬੁ ਹੋਆ ॥ ਖਬਰਿ ਭਈ ਸੰਸਾਰ ਆਏ ਤੈ ਲੋਆ ॥ ਦੇਖਨਿ ਆਏ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸਭ ਆਇਆ ॥ ਜਿਨ ਪਰਸਿਆ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਤਿਨ ਕੈ ਕਿਲਵਿਖ ਨਾਸ ਗਵਾਇਆ ॥ ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰ ਸੰਨਿਆਸੀ ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਗਏ ਗੋਸਟਿ ਢੋਆ ॥ ਪ੍ਰਥਮ ਆਏ ਕੁਲਖੇਤਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਬੁ ਹੋਆ ॥੩॥ ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ ਗੁਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਕੀਆ ॥ ਜਾਗਾਤੀ ਮਿਲੇ ਦੇ ਭੇਟ ਗੁਰ ਪਿਛੈ ਲੰਘਾਇ ਦੀਆ ॥ ਸਭ ਛੁਟੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਛੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਮਾਰਗਿ ਜੋ ਪੰਥਿ ਚਲੇ ਤਿਨ ਜਮੁ ਜਾਗਾਤੀ ਨੇੜਿ ਨ ਆਇਆ ॥ ਸਭ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਜਗਤੁ ਬੋਲੈ ਗੁਰ ਕੈ ਨਾਇ ਲਇਐ ਸਭਿ ਛੁਟਕਿ ਗਇਆ ॥ ਦੁਤੀਆ ਜਮੁਨ ਗਏ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਨੁ ਕੀਆ ॥ ੪ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਆਏ ਸੁਰਸਰੀ ਤਹ ਕਉਤਕ ਚਲਤੁ ਭਇਆ ॥ ਸਭ ਮੋਹੀ ਦੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰ ਸੰਤ ਕਿਨੈ ਆਵੁ ਨ ਦਾਮੁ ਲਇਆ ॥ ਆਵੁ ਦਾਮ ਕਿਛੁ ਪਇਆ ਨ ਬੋਲਕ ਜਾਗਾਤੀਆ ਮੋਹਣ ਮੁੰਦਣਿ ਪਈ ॥ ਭਾਈ ਹਮ ਕਰਹ ਕਿਆ ਕਿਸੁ ਪਾਸਿ ਮਾਗਹ ਸਭ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਛੈ ਪਈ ॥ ਜਾਗਾਤੀਆ ਉਪਾਵ ਸਿਆਣਪ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ਡਿਠਾ ਭੰਨਿ ਬੋਲਕਾ ਸਭਿ ਉਠਿ ਗਇਆ ॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਆਏ ਸੁਰਸਰੀ ਤਹ ਕਉਤਕ ਚਲਤੁ ਭਇਆ ॥ ੫ ॥ ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਗਰ ਮਹਾਜਨਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਓਟ ਗਹੀ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਪੁਛਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਕੀਤਾ ਸਹੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਭਨੀ ਸਹੀ ਕੀਤਾ ਸੁਕਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਕਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਦੇਹੀ ਨਗਰਿ ਕੋਟਿ ਪੰਚ ਵਟਵਾਰ ਤਿਨ ਕਾ ਥਾਉ ਬਹ ਗਵਾਇਆ ॥ ਕੀਰਤਨ ਪੁਰਾਣ ਨਿਤ ਪੁੰਨ ਹੋਵਹਿ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਲਹੀ ॥ ਮਿਲਿ ਆਏ ਨਗਰ ਮਹਾਜਨਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੀ ॥ ੬ ॥ ੪ ॥ ੧੦ ॥

੧੬੩-ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ

ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਹੀ ਹਾਲ ਹੈ ਕਈ ਐਸੇ ਮਨੁਖ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰਵੈਰਾ ਨਾਲ ਵੀ ਵੈਰ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਚੀ ਉਠਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸ਼ਾਇਦ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ 'ਆਪਣੇ' ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ । ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਸੀ, ਅਧੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਾਰਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਨ । ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਖਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਚੰਗੀ ਸੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਮਰਵਾਹੇ ਗੋਤਰ ਦੇ ਖੱਤਰੀ ਬਹੁਤ ਵਸਦੇ ਸਨ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਧਦਾ ਪਰਤਾਪ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੇ ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਲਤਾਨੀਏਂ ਸਨ । ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਫਰਿਆਦ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਆਖਦੇ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰੋ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹੋ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਤੇ ਵੈਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਕਰਤਾਰ ਆਪੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਬਖਸ਼ੇਗਾ ।'

ਪਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹ ਸਾਂਝੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸਿਖ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰਕੇ ਘੜੇ ਭੰਨ ਸੁਟਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਸ਼ਕਾ ਲੈ ਦਿਤੀਆਂ, ਮਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ ਸੁਟਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਮਛਕਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਤਲ ਦੀਆਂ ਗਾਗਰਾਂ ਲੈ ਦਿਤੀਆਂ, ਪਰ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਿਹਾ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਰਮ ਦਿਲ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਮਰਵਾਹੇ ਭੂਤਰਦੇ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਗਾਗਰਾਂ ਵੀ ਤੋੜਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਉਲੀ ਪੁਟਾਉਣਾ

ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ । ਬਾਉਲੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਲ ੧੬੧੬ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਅਥਵਾ ਸੰਨ ੧੫੫੯ ਈਸਵੀ ਸੀ ।

ਭੈੜੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਸਬਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਨਿਰਵੈਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਲਖਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਾ ਆਏ ਬਾਉਲੀ ਪੁਟਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਤੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਬਾਉਲੀ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸਾ ਨੂੰ ਕੀ ? ਪਰ ਮਰਵਾਹੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਥਾਂ ਸਾਡੀ ਹੈ । ਜੇ ਬਾਉਲੀ ਲਾਉਗੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਣ ਜਾਵੋਗੇ । ਅਸਾਂ ਬਾਉਲੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦੇਣੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਮਰਵਾਹੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਦਦੀ ਬਹੁਤੇ ਭੂਤਰੇ ਉਚੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ, ਜੱਗਾ, ਕਿਦਾਰੀ, ਬੂਲਾ, ਨਿਹਾਲਾ ਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਸਿਖ ਅਗੋਂ ਤਕੜੇ ਹੋ ਪਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੋਕਦੇ ਰੋਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਲਕਾਰ ਦਿਤਾ—‘ਅਗੇ ਨੂੰ ਜੇ ਉਚੀ ਨੀਵੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਲਹੂ ਪੀ ਲਵਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾ ਅਸਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਖੀ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਂ ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੋ ਸਣੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਾੜ ਸੁਟਾਂਗੇ । ਆਓ ਬਾਉਲੀ ਪੁਟੀਂਦੀ ਨੂੰ ਰੋਕੋ ਜਿਸਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਆਓ ਦੇਖੋ !’

ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਢਿਲ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਰਵਾਹੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ ਉਹ ਕੰਨ ਵਲੋਟ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਘਰੀਂ ਜਾ ਵੜੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾ ਬਹੁਤਾ ਨਰਮ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਡਰਾਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰਥ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਦੋਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ । ਉਹ ਘਰ ਜਾਕੇ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਗੇ

ਕਿ ਲੜਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰਕਾਰੇ ਮੁਕਦਮਾ ਕਰ ਦੇਈਏ।

ਮੁਕਦਮੇ ਦੀ ਚੁਕਣਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਤਪੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਹਥ ਸੀ, ਤਪਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਰਾਤ ਦਿਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਖੱਤਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਲਜੁਗ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਾਪ ਤੇ ਅਨਰਥ ਹੋਣਗੇ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਪਰਜਾ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦੀ ਪੁਠੀ ਸਿਖਿਆ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨੀ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਤੇ ਧਾਰੇ ਤਵੀਤ ਕਰਕੇ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਾਲੇ ਇਲਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸੂਬੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਲਿਸੀ ਨਿਰਾਲੀ ਸੀ ਉਹ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਧਰਮ 'ਦੀਨ ਇਲਾਹੀ' ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਏਮਾਮੇ ਅਦਿਲ' ਅਖਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸੰਤ, ਫਕੀਰ ਤੇ ਜੋਗੀ ਉਹਦੇ ਮਿਤਰ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸੋਚਿਆ ਬਹੁਤ ਜਾਵੇ ਤੇ ਕਾਹਲ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਤਪੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਚੁਕੇ ਚੁਕਾਏ ਮਰਵਾਹੇ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਲਾਹੌਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਅਗੇ ਉਹਨਾਂ ਮੁਕਦਮਾਂ ਕਰ ਖਿਤਾ, ਦੋਸ਼ ਇਹ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਸਰਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮਲੋ ਮਲੀ ਮੱਲ

ਬੈਠੇ ਹਨ । ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੂਹ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਦਮੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਭੇਜਿਆ ।

ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਮੁਕਦਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਮੁਕਦਮੇ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਚਲੋ ਜਾਂ ਆਦਮੀ ਭੇਜੋ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਭਾਈ ਜਗਾ, ਭਾਈ ਕਿਦਾਰੀ ਤੇ ਬੂਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਭਗਤੀ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੂਝ ਬੂਝ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਸੀ । (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਉਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਮੋਹਰ ਸੀ ।

ਪੰਜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਲਾਹੌਰ ਪੁਜੇ, ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ । ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਾਇਆ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ । ਮਰਵਾਹੇ ਨਿਰੁਤਰ ਹੋ ਗਏ । ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਧੜਿਆਂ (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ) ਨੂੰ ਆਖਿਆ— ‘ਮੈਂ ਆਪ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਵਾਂਗਾ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਅਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਸੁਣਕੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਾਂਗਾ । ਸਾਰੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਮੁੜ ਆਏ । ਲਾਹੌਰੋਂ ਆਕੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੇ ਕੰਨ ਢਿਲੇ ਕਰ ਲਏ, ਜ਼ਬਾਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਬਾਉਲੀ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਬਾਉਲੀ ਦੀ ਪੁਟਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਇਆ, ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਬੂ ਬਾਹਰ ਗਡੇ ਗਏ ।

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪਰਦੇਸੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਵੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਪਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹੈ। ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨਹੀਂ। ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਖੀਰ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਬਜੀਆਂ ਤੇ ਦਾਲਾ ਸੀ, ਸੁੰਦਰ ਘਿਉ ਨਾਲ ਚੋਪੜੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ (ਰੋਟੀਆਂ) ਸਨ। ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੇ ਬੜੇ ਪਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸਦੇ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਕੋਲੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਕਦੋਂ ਵਸਿਆ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਵਸਿਆ, ਸਿਆਣੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਸਚ ਮੁਚ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਪਟੜੀ ਦੇ ਪੈਂਚਾਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ—‘ਸਰਕਾਰ ! ਇਸ ਥੇਹ ਉਤੇ ਭੂਤ ਵਸਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕੰਧ ਉਸਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭੂਤ ਢਾਹ ਢੇਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੋਂਦੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਏਥੇ ਭੇਜਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੱਬੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਏਥੋਂ ਨਸਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਿਆ, ਇਹ ਮਰਵਾਹੇ ਭੈੜੇ ਹਨ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਭਰਨ ਦੇਂਦੇ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਬਾਉਲੀ (ਵਡੀ ਖੂਹੀ) ਪੁਟੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਰੂਪ, ਦਇਆਵਾਨ, ਲੋਕ ਸੇਵਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਕਰਾਮਾਤ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਹਨ।

ਪੈਂਚ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਸੁਣਕੇ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਮੁਕਦਮਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ। ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਡਾਂਟ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਡੰਨ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

੧੬੪. ਗੋਇੰਦੇ ਦੀ ਮੌਤ

ਗੋਇੰਦਾ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ, ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਪਿਛੋਂ ਤਪੇ ਪਾਂਬਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਕ ਚੁਕਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗੋਇੰਦੇ ਦਾ ਮੁਕਦਮਾ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਮੂਰਖ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਅਗੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰੇਗਾ ਐਸੇ ਮੂਰਖਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ —

ਰਤਨ ਮਣੀ ਗਲ ਬਾਂਦਰੈ ਕਿਹੁ ਕੀਮ ਨ ਜਾਣੈ॥ ਕੜਛੀ ਸਾਉ ਨ ਸੰਮਲੈ ਭੋਜਨ
ਰਸ ਖਾਣੈ॥ ਡਭੂ ਚਿਕੜ ਵਾਸ ਹੈ ਕਵਲੈ ਨ ਸਿਵਾਣੈ॥ ਨਾਭਿ ਕਬੂਰੀ ਮਿਲਣੈ
ਦੇ ਫਿਰਦਾ ਹੈਰਾਣੈ॥ ਗੁਜਰ ਗੋਰਸ ਵੇਚਕੇ ਖਲ ਸੂੜੀ ਆਣੈ॥ ਬੇਮੁਖ ਮੂਲਹੁ
ਘੁਬਿਆ ਦੁਖ ਸਹੇ ਜਮਾਣੈ॥

ਤਿਸਦਾ ਭਾਵ—ਬਾਂਦਰ ਦੇ ਗਲ ਰਤਨ ਤੇ ਲਾਲ ਪਾ ਦਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਰਤਨ ਲਾਲ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੌੜੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਹੋਈ ਕੜਛੀ ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਸਵਾਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਡਭੂ ਚਿਕੜ ਵਲ ਵਧਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਮਲ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਹਿਰਨ ਦੀ ਪੁੰਨੀ ਵਿਚ ਕਸਤੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਕਸਤੂਰੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਲਭਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਜਰ ਦੁਧ ਵੇਚਕੇ ਸੂੜੀ ਤੇ ਖਲ ਖਰੀਦ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੂਰਖ ਭੁਲਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਖ ਝਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਗੋਇੰਦੇ

ਨੂੰ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਰੇਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੂਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਿਆ ਉਲਟਾ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਨਿੰਦਾ ਕਰ ਹਰਨਾਕਸੈ ਵੇਖਹੁ ਫਲ ਵਟੈ ॥ ਲੰਕਾ ਲੁਟਾਈ ਰਾਵਣੈ ਮਸਤਕ ਦਸ ਕਟੈ ॥ ਕੰਸ ਗਇਆ ਸਣ ਲਸਕਰ ਸਭ ਦੈਤ ਸਪਟੈ ॥ ਵੰਸ ਗਵਾਇਆ ਕੈਰਵਾਂ ਖੂਹਣਿ ਲਖ ਫਟੈ ॥ ਦੰਤ ਬਕਤ੍ਰ ਸਸਪਾਲ ਦੇ ਦੰਦ ਹੋਏ ਖਟੈ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕੋਇ ਨ ਸਿਝਿਓ ਇਉਂ ਵੇਦ ਉਘਟੈ ॥ ਦਰਬਾਸੇ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਯਾਦਵ ਸਭ ਤਟੈ ॥
(ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦਸੇ ਹਰਨਾਕਸ, ਰਾਵਣ, ਕੰਸ, ਕੈਰਵਾਂ ਸਸਪਾਲ ਤੇ ਯਾਦਵਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਕੇ ਗੋਇੰਦਾ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਆਪ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਾਲੇ ਲੀੜੇ ਪਾਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਵਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਗੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਾਲੇ ਲੀੜੇ ਪਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਫਰਿਆਦ ਦਸਦਾ ਸੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਕਿਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਗੋਇੰਦਾ ਫਰਿਆਦੀਆਂ ਵਿਚ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਫਰਿਆਦ ਕਰ ਚੁਕਾ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਆਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਕੋਲੋਂ ਸਲਾਹ ਲਈ । ਆਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਨੇ ਕਿਹਾ— ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ! ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਵਲੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਤੀਸਰੇ ਗੁਰੂ ਹਨ । ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਬੜੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਅਰਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬਾਬਰ ਉਤੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਸੀ, ਇਹ ਫਰਿਆਦ ਝੂਠੀ ਹੈ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੋਇੰਦੇ ਦੀ

ਫਰਿਆਦ ਨਾ ਸੁਣੀ । ਗੋਇੰਦਾ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ ।
ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੜਿਆ । ਖੂਹ ਉਤੇ ਹੀ ਡੇਰਾ
ਲਾ ਬੈਠਾ । ਜਦੋਂ ਘਰ ਦਿਆਂ ਆਖ ਵੇਖ ਕੇ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਬੀਮਾਰ
ਹੋ ਗਿਆ । ਸ਼ਰਮ ਉਦਾਸੀ ਢਿਡ ਪੀੜ ਨਾਲ ਵਿਲਕ ਵਿਲਕ ਕੇ ਅਠਵੇਂ
ਦਿਨ ਮਰ ਗਿਆ, ਕੰਸ ਵਾਂਗ ਉਹਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਕੀਤੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ
ਨਿੰਦਾ ਨੇ ਢਿਡ ਪੀੜ ਬਣਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਲ ਤੋਰਿਆ । ਸੰਸਾਰ
ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਮਹਾਤਮਾਂ ਤੇ ਗੁਰ ਪੀਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ
ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ।

੧੬੫-ਤਪੇ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦਾ ਫਲ

ਮਹਾਂ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਲੂ ਪੂੜਿਆਂ ਦਾ
ਯੱਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਜਗ ਕੀਤਾ ਤਪੇ ਤੇ
ਹੋਰ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ
ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਕਦੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ, ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਇਕ ਬੁਧਕੀ (ਕੀਮਤ ਪੰਜ ਰੁਪੈ) ਦੱਖਣਾ ਦੇਣ ਦਾ
ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ । ਕਿ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾਣੀ
ਭਰ ਆਇਆ । ਪਰ ਆਮ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ
ਸੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਪੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਉਤਾ ਭੇਜਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ
ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਮਾਰਿਆਂ ਨੇਉਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ।
ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨੇਉਤੇ ਤੇ ਸਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਧੂ ਫਕੀਰ ਜੱਗ
ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਹਾਤੇ ਦਾ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਤਪਾ ਬੜਾ
ਲਾਲਚੀ ਸੀ, ਉਹ ਬੁਧਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਜੱਗ
ਰਾਤੇ ਦੇ ਬੂਹੇ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਨਾ ਭੇਜਿਆ, ਪਰ ਕੰਧ
ਉਤੋਂ ਦੀ ਟਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਪੁਤਰ ਕੰਧ

ਟਪਣ ਲਗਾ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਡਿੱਗਾ । ਡਿਗਦੇ ਦੀ ਲਤ ਟੁਟ ਗਈ ।
ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜਿੰਨੇ ਸਜਣ ਜੱਗ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ,
ਸਾਰੇ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ । ਤਪੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਹੈਰਾਨ, ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ
ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ । ਆਖਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ
ਗਿਆ । ਐਸੇ ਮੂਰਖਾਂ ਬਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—

ਮਨਮੁਖ ਅਗਿਆਨ ਦੁਰਮਤਿ ਅਹੰਕਾਰੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜੂਐ ਮਤਿ ਹਾਰੀ ॥
ਕੂੜੁ ਕੁਸਤ ਓਹੁ ਪਾਪ ਕਮਾਵੈ ॥ ਕਿਆ ਓਹੁ ਸੁਣੈ ਕਿਆ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਅੰਨ੍ਹਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਝੜਿ ਪਾਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਅੰਧਾ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥
ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਥਾਇ ਨ ਪਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਕਮਾਇ ॥
(ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮਃ ੩)

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਮਨ ਖੋਟੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਹੰਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਾਲ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕ੍ਰੋਧ, ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ
ਤੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਜੂਏ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਉਹ ਲਾਲਚ ਬਦਲੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ, ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ
ਬੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਕੁਰਾਹੇ ਤੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾਂ
ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਗੁਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਬਲੇ
ਜਨਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

੧੬੬-ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਇਹ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ
ਕਿਸੇ ਪਾਪੀ, ਚੋਰ, ਡਾਕੂ ਖੂਨੀ ਜਾਂ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ
ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਮਨੁਖ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਤੇ ਕੀੜੇ ਮਕੌੜੇ ਨੂੰ

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਨਮ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹਾਨਾ ਖੂਨ, ਬੀਮਾਰੀ ਜਾਂ ਸੱਪ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਕਿ 'ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹੈ'। ਬਸ ਏਹੋ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਪ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੂਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਖਾ ਗਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਪਾਪੀ ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ।

‘ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ’ ਇਹ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਚ ਮੁਚ ਨਿਰਵੈਰ ਸਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖਦੇ, ਪਰ ਮੂਰਖ ਮਰਵਾਹੇ ਤੇ ਸ਼ੇਖ ਮੁਕਦਮੇ ਹਾਰਨ ਤੇ ਵੀ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਵਾਉਂਦੇ। ਉਹ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਰਖਦੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਏਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਖੋ। ਮਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਮੂਰਖ ਮੂਰਖਤਾ ਕਰਨ ਲਗਾ ਥਾ ਕੁ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ। ਉਹ ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੇਖਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਬਹੁਤ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਸਿਖੇ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਬਬ ਨਾਲ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਵਡੀ ਮੰਡਲੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆ ਉਤਰੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ, ਘੋੜੇ, ਹਾਥੀ ਤੇ ਉੱਠ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂ ਸਮਝ ਕੇ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੂਹਾਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਗਏ। ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘੜੇ ਭੰਨ ਦਿਤੇ। ਕੁਝ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਗੁਲੇਲੇ ਮਾਰੇ। ਇਕ ਗੁਲੇਲਾ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਜਾ ਵਜਾ ਓਹਦੀ ਅੱਖ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬੈਰਾਗੀ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਲੋਹੇ ਲਾਖੇ ਹੋ ਕੁਦ ਪਏ।

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਤੇ ਰਹਿਕਲਿਆਂ ਨਾਲ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਚੋਖੇ ਲੜਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਘਰ ਲੁਟੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਇਆ ਕੀਤੀ। ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਠੰਢਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਰੋਕਿਆ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ।

ਇਸ ਮਾਰੀ ਕੁਟਾਈ ਦਾ ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁਲਿਆ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕੌਤਕ ਰਚ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕ ਵਸਤੇ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੜਾਅ ਕੀਤਾ ਸਬਬ ਨਾਲ ਅੰਨ੍ਹੀ ਹਨੇਰੀ ਆ ਗਈ ਉਸ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਤੰਬੂ ਉਡ ਗਏ। ਖੱਚਰਾਂ ਖੁਲਕੇ ਗਵਾਚ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਹਨੇਰੀ ਲੰਘ ਗਈ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਖਚਰਾਂ ਲਭਣ ਲਗੇ ਕੁਝ ਖਚਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲਭੀਆਂ। ਮਰਵਾਹੇ ਪੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਘਰ ਕੋਈ ਖਚਰ ਹੈ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਦੇਵੇ। ਸਭ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਚਰ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤਲਾਂਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਖਚਰਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ। ਫੌਜਦਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ— ‘ਮਰਵਾਹੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰੋ, ਮਾਰੋ ਸਾੜੋ ਤੇ ਪਿੰਡੋਂ ਕਢ ਦਿਓ।’ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਛਡਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਿਖਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਰਵਾਹੇ ਲੁਟੇ, ਕੁਟੇ ਤੇ ਕਈ ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਸਭ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਛਡ ਜਾਵੇ, ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਛਡਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੇਖ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਨੂੰ ਨਸ ਗਏ ਤੇ ਮਰਵਾਹੇ ਖੱਤਰੀ ਫਤਿਆਬਾਦ ਤੇ ਘੁਰਾਣੀ ਘਰੇਟੀ ਜਾ ਵਸੇ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਨ

ਹੋ ਗਿਆ। ਮਰਵਾਹਿਆਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦਾ ਉਜੜਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਦਿਨੇ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

—੦—

੧੬੭-ਬਾਉਲੀ ਇਕ ਵਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮੈਦਾਨੀ ਹਿਸਾ ਗਰਮ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਉਲੀਆਂ ਵੀ ਗਰਮੀ ਦੇ ਬਚਾਓ ਦਾ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਸੀ। ਬਾਉਲੀ ਹੁੰਦੀਹੈ ਖੂਹ ਨੂੰ ਪਉੜੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ। ਖੂਹ ਉਤੇ ਹਲਟ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹਾਂਡ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ। ਓਹ ਪਉੜੀਆਂ ਪਕੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਉਪਰ ਛੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਲੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਤਹਿਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਥਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਓਹ ਸਰਦਖਾਨੇ ਬਹੁਤ ਠੰਢੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਸੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਬਾਉਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ (ਅਨੰਦ ਪੁਰ) ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਤੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਉਜੜੇ ਮੁਗਲ ਬਾਗ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਾਉਲੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ, ਪੂਜਨੀਕ ਤੇ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬਾਉਲੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੇਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਨ ੧੫੫੯ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਬਾਉਲੀ ਦਾ ਪਾੜ ਪੁਟਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤੇ ੧੬੨੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਬਾਉਲੀ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਉਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤੀਰਥ ਦਾ ਵਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨ ਹੈ। ਚੁਰਾਸੀ ਪਉੜੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ—‘ਜੋ

ਪੁਰਸ਼ ਇਸਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੁਰਾਸੀ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਇਸ਼ਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਓਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ।' ਵਿਧੀ ਇਹ ਰਖੀ, ਇਕ ਪੌੜੀ ਉਤੇ ਇਕ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ (ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿਛੋਂ) ਪੈਣ ਤੇ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਿਰ ਦੂਸਰੀ ਪਉੜੀ ਉਤੇ ਬੈਠਕੇ ਪਾਠ ਕਰਨਾ । ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਦਾਲੇ ਦੇ ਓਹਨਾਂ ਗਿਲਿਆਂ ਕਪੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੁਰਾਸੀ ਪਾਠ ਕਰਨੇ ਤੇ ਚੁਰਾਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨੇ । ਬਾਉਲੀ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾ, ਸੀਤਲ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ । ਸਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਸੰਗਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ ਸਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨਾਂ ਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਬੈਠਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ । ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਵਡਾ ਤੀਰਥ ਹੈ ।

੧੬੮-ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਉਣਾ

ਹਿਮਾਯੂੰ ਦੇ ਪੁਤਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ੧੫੫੬ ਈਸਵੀਂ ਤੋਂ ੧੫੬੬ ਈਸਵੀ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਸੰਨ ੧੫੭੪ ਤਕ ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਸੀ । ਅਕਬਰ ਦਾ ਭਰਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਕਮ ਸੀ, ਉਹ ਕਾਬਲ ਵਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ । ਉਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿਤਾ । ਸੰਨ ੧੫੬੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਵਾਬ ਅਕਬਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਨਵਾਬ ਜੈਨ ਪੁਰ ਦਾ ਨਵਾਬ ਸੀ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਅਕਬਰ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੈ, ਹਾਕਮ ਨੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਉਹਦਾ ਭਰਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਲਨ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਪੁਜ ਗਿਆ ਹਾਕਮ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਗਿਆ, ਸੂਬਾ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਫੌਜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਿਲੀ ਵਲ ਮੁੜਨ ਲਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਮੇਵਾੜ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇ ਪੱਤਣ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਹ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਦ ਤਕ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜਾਫਰ ਬੇਗ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਏਹੋ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਅਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਛਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਓਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਜਾਵੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੋਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸੂਲ ਸਮਝਾਏ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੰਤਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੇ ਪਰੇਮੀ ਸੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਲੰਗਰ ਦਾ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਖਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਲਾ ਲੰਗਰ ਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਲੀਂ ਗਲੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਪੀਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਹਨ, ਉਹ ਹਲਵਾ (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ) ਛਕਦੇ ਹੋਣਗੇ !

ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ—ਨਹੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲਾਮਤ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਓਗਰਾ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹੈਂ ਓਗਰਾ ! ਬਹੁਤ ਹਛੇ ਪੀਰ ਹਨ, ਕਿਆ ਉਹ ਓਗਰਾ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਨਸੀਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਪੁਛਿਆ।

ਜ਼ਰੂਰ, ਆਪ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੁਣੇ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਬੁਰਕੀ ਇਕ ਹੋਵੇ।

ਬਹੁਤ ਹਛਾ ! ਇਹ ਆਖਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਗਏ ਜੋ ਓਗਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਓਗਰੇ ਵਿਚੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਲੈ ਆਏ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਟੋਡਰਮਲ, ਅਬੁਲ ਫਜਲ ਦੀਆਂ ਥਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਰਖ ਦਿਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਓਗਰੇ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਮੂੰਹ ਪਾਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਦੂਸਰੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਮਿਠੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਘੁਟ ਸਨ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਉਨੇ ਹੀ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਸਵਾਦ ਆਏ। ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਿ ਐਸਾ ਭੋਜਨ ਉਸਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਖੁਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਸਲਾਮਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਝਬਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਗੀਰ ਦੇਣ ਦਾ ਪਟਾ ਲਿਖਵਾਇਆ । ਪਟਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਥ ਵਿਚ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਰਿਆ । ਤੀਸਰੇ ਪਹਿਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਸ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਕਥਾ ਤੇ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੰਘਾਸਣ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ । ਅਗੇ ਸੁੰਦਰ ਗਲੀਚੇ ਵਿਛਾਏ ਹੋਏ ਸੀ ਗਲੀਚਿਆਂ ਤੇ ਦਰੀਆਂ ਉਤੇ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਇਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ (ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੇਠਲੇ ਗਲੀਚੇ ਉਤੇ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬੈਠ ਗਿਆ ਬੈਠਦੇ ਸਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਪਟਾ ਰਖਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਲਾਏ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਂਦੇ ਹੋ । ਸਾਰੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਰੂਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋ । ਇਸ ਲੰਗਰ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਬਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜਗੀਰ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ ।’

ਦਇਆ ਦੇ ਸਾਗਰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਤੁਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਉਪਰਾਲਾ ਚੰਗਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਲੰਗਰ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਇਸਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਜਗੀਰ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਇਹ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ । ਏਥੇ ਪਰੇਮ, ਭਗਤੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਖੁਦਾ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ—ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਸੀਬ ਚੰਗੇ ਜੇ ਜਗੀਰ ਖੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਹੋਵੇ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਹੀ ਜਗੀਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗੀਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਮੋਹਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਗੀਰ ਦਾ ਪਟਾ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਆਖਕੇ 'ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੈਸੀ ਆਪ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਵੈਸੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ'।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਖੁਦਾਈ ਸ਼ਕਤੀ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਸੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਵਾੜ ਰਾਜ ਦੇ ਚਤੌੜ ਕਿਲੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਲਾ ਫਤਹ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਤ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਅਬੁਲ ਫਜ਼ਲ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪੀਰ ਜੀ! ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਰਸ ਜਾਂ ਅਬਿਹਯਾਤ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ ਜੇ ਆਪ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਓਗਰੇ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਜੇ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਬੋਲੇ, ਓਗਰਾ ਤਾਂ ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ ਕਣਕ ਦਾ ਦਲੀਆ ਹੈ। ਘਿਉ ਵਿਚ ਭੁੰਨਕੇ ਰਿੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਖੁਰਾਕ ਹਲਕੀ ਸਮਝਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ (ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ)—ਸਿਫਰ ਕਣਕ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਕਣਕ ! ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ—ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਐਨੇ ਸਵਾਦ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ?

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ, ਓਹੋ ਹੀ ਸਵਾਦ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਅਬਿਹਯਾਤ ਜਾਂ ਉਤਮ ਰਸ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਦੋਂ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਝ ਰਾਗ ਵਿਚ

ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ॥ ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਗਵਾਏ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸਦਾ
 ਸਲਾਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਣਿਆ ॥੧॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ਵਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ
 ਮੰਨਿ ਵਸਾਵਣਿਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਣਿਆ
 ॥੨॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲੈ ਸਦਾ ਮੁਖਿ ਵੈਣੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਖੈ ਪਰਖੈ ਸਦਾ ਨੈਣੀ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ
 ਕਥਾ ਕਹੈ ਸਦਾ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਅਵਰਾ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰੰਗਿ ਰਤਾ
 ਲਿਵਲਾਏ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਏ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸਨਾ ਬੋਲੈ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਮਨਿ
 ਤਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਵਣਿਆ ॥੪॥ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੈ ਸੁ ਚਿਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ ਤਿਸਦਾ ਹੁਕਮ
 ਮੋਟਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਈ ॥ ਹੁਕਮੈ ਵਰਤੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਬਾਣੀ ਹੁਕਮੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਵਣਿਆ ॥੫॥
 ਅਜਬ ਕੰਮ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੇਰੇ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਭੂਲਾ ਜਾਂਦਾ ਫੇਰੇ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸਿਉ
 ਚਿਤੁ ਲਾਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦਿ ਵਸਾਵਣਿਆ ॥੬॥ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਤੁਧ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ॥ ਤੁਧੁ
 ਆਪੇ ਪਰਖੇ ਲੋਕ ਸਬਾਏ ॥ ਖਰੇ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਇਹਿ ਖੋਟੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵਣਿਆ
 ॥੭॥ ਕਿਉ ਕਰਿ ਵੇਖਾ ਕਿਉ ਸਾਲਾਹੀ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹੀ ॥ ਤੇਰੇ
 ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵਸੈ ਤੂੰ ਭਾਣੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਆਵਣਿਆ ॥੮॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਬਦੁ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਬਾਣੀ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿਐ ਰਿਦੈ ਸਮਾਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸਦਾ
 ਸੁਖਦਾਤਾ ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਭ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਵਣਿਆ ॥੯॥

ਇਹ ਬਾਣੀ ਸੁਣਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ
 ਨਾਲ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਥਾ
 ਦੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਗ ਚੜ੍ਹੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
 ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਹੋਰ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ
 ਬਹੁਤ ਭੁਲੇਖੇ ਹਨ। ਬਾਉਲੀ ਦੇ ਕੜ ਟੁਟਣ ਨਾਲ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਕਥਾ ਨੂੰ
 ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਚੜ੍ਹੇ ਦੇ ਮੇਵਾੜ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਲਾਹੌਰੋਂ
 ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਅਕਬਰ ਨੇ ਚੜ੍ਹੇ
 ਉਤੇ ਹਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਿੰਦ ਇਤਿਹਾਸ ਮੰਨਦੇ
 ਹਨ ਕਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਦੋਹ ਪੀਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਲਾ ਛੇਤੀ
 ਫਤਹ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ
 ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੀਰ ਮਿਉਨਦੀਨ ਚਿਸਤੀ ਅਜਮੇਰੀ ਦੀ। ਕਿਲਾ ਫਤਹ

ਹੋਣ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਨਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ । ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੇਵਾੜ ਇਕ ਐਸੀ ਰਾਜਪੂਤ ਰਿਆਸਤ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਕਦੀ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ।

ਬਹਾਦਰਾਂ ਵਾਂਗ ਲੜਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੇ ਰਹੇ । ਇਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੋਢੀ ਗੋਈਹਾਲਾ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ ਵਿਚੋਂ ਬਾਪਾ ਰਾਵਲ ਜੀ ਸੰਨ ੧੩੦ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਨ । ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਬਹਾਦਰ ਹੋਇਆ । ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਦਾ ਪੁਤਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਸੀ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਕਬਰ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਨੱਸ ਕੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਦੈ ਪੁਰ ਵਸਾਇਆ । ਪਰ ਕਿਲਾ ਚਤੌੜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਓਹਦਾ ਭਤੀਜਾ ਜੈਮਲ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਜੈਮਲ ਦੇ ਨਾਲ ਫੱਤਾ ਸੀ । ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਬਹਾਦਰ ਸਨ । ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਕਿਲੇ ਦਾ ਘੇਰਾ ਰਿਹਾ ।

ਆਖਰ ਅਕਬਰ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੁਰੰਗਾਂ ਲਾ ਕੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਜਾਵੇ । ਜਦ ਸੁਰੰਗਾਂ ਲਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਦੋਂ ਜੈਮਲ ਉਹਨਾ ਸੁਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕਬਰ ਨੇ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ । ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਓਹ ਜੈਮਲ ਹੈ । ਜੈਮਲ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੜਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੈਮਲ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਕਿਲਾ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸਵੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਆ ਦਾਖਲ ਹੋਣਗੇ । ਓਹ ਸਤਵੰਤੀਆਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ । ਜੇਹਰ ਦੀ ਰਸਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ੨ ਸੌ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੜ ਕੇ ਸਵਾਹ ਹੋ ਗਈਆਂ । ੨੩ ਫਰਵਰੀ ੧੫੬੮ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਅਕਬਰ

ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਜਵਾਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਨੇ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧੌਣ ਨੀਵੀਂ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਚਤੌੜ ਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਅਕਬਰ ਉਸ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਾ ਰਖ ਸਕਿਆ। ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਦਮਨੀ ਨਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੜੀ। ਉਹ ਲੜਾਈ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਰਾਜਪੂਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਦੇ ਕੜ ਟੁਟਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ।

੧੬੯-ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲਾਉਣਾ

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਬਹੁਤੀ ਖਿਲਰ ਗਈ। ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਗਈ। ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਵੀ ਵਧ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਰਹਿਣ ਲਗੇ। ਜੇ ਆਪੇ ਬਣੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੇ ਨਿੰਦਕ ਸਨ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਸਚ ਤੇ ਸਤ੍ਯ ਧਰਮ ਦੀ ਜੈ ਹੋਈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਤੇ ਬਲ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—‘ਮਹਾਰਾਜ ! ਕੋਈ ਦਿਨ ਐਸਾ ਮਿਥਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਜ਼ਰੂਰ ਇਕਠੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਮੇਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੀਏ। ਮੇਲੇ ਆਸਰੇ ਸਿਖ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਆ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਨਾਲੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਸਿਖ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਏਹੋ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਨੇੜੇ ਆਉਣ

ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਈਏ।’

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਵੈਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਜੇ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਝਟ ਪਟ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਲ ਸਦੇ ਭੇਜੋ। ਮੇਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਧਰਮ’ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਮੰਜੀਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਭੇਜੋ ਕਿ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਣ, ਮੇਲੇ ਦੀ ਹੋਣਕ ਵਧਾਉਣ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਛਕਦੀਆਂ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲ ਸਦੇ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰਿਆ। ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਸਿਖ ਆਪ ਹਲਕਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੁਣੇ ਤੇ ਲਾਗੇ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਜਾਕੇ ਓਹੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੁਣਾਵੇ। ਵੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਛੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਪਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਡੇ ਵਡੇ ਦੇਗਬਰੇ ਕੜਾਹੇ ਬਣਵਾਏ ਗਏ। ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਦੇਗਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਮਹਾਨ ਜਗ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੰਡਾਰੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲਗੇ, ਆਪ ਹੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੀਆਂ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ—‘ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਭੰਡਾਰੇ ਦੇ ਇਨਚਾਰਜ ਸਨ। ਜੋ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਮੰਗਦਾ ਓਹੋ ਹੀ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ। ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਐਨੀ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ ਅੰਨ ਇਕਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਘਿਓ ਤੇ ਦੁਧ ਦੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਗ ਗਈਆਂ। ਰਾਗੀ ਤੇ ਕੀਰਤਨੀਏਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਹਿੰਮਤੀ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ

ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਉਲੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ।

ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ ॥ ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਵਣਿਆ ॥੧॥ ਹਉ ਵਾਰੀ ਜੀਉ ਵਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਬਲਿਹਾਰਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਪਰਗਾਸੁ ਹੋਆ ਜੀ ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਣਿਆ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮ ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਮੇਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਭਲੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚਿਤ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਚਿਤ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਝੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਪੈ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਹੇ ਸਿਖੋ ! ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਢੰਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ । ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਪਖੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ । ਜਦੋਂ ਹੰਕਾਰ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਆ ਗਈ । ਫਿਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਵੀ ਚੁਕਿਆ ਗਿਆ । ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੰਕਾਰ, ਮਾਇਆ ਤੇ ਮੋਹ ਹੈ । ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਤਿੰਨੋਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਐਸਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਤ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਈਦੇ ਹਨ ।

ਤਨੁ ਮਨੁ ਖੋਜੈ ਤਾ ਨਾਉ ਪਾਏ ॥ ਧਾਵਤੁ ਰਾਖੈ ਠਾਕਿ ਰਹਾਏ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਨਦਿਨੁ ਗਾਵੈ ਸਹਜੇ ਭਗਤਿ ਕਰਾਵਣਿਆ ॥ ੨ ॥ ਇਸੁ ਕਾਇਆ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਅਸੰਖਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਵੇਖਾ ॥ ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵੇ ਮੁਕਤਾ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਵਜਾਵਣਿਆ ॥ ੩ ॥

ਇਹ ਜੋ ਸਰੀਰ ਹੈ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨ ਹੈ । ਮਨ ਨੂੰ ਜਾਨ ਆਖਦੇ ਹਾਂ । ਏਹੋ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਬੁਧੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਹਰ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਮਨ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ? ਇਸਨੂੰ ਕੌਣ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਮਨ ਕਿਉਂ ਭੜਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਨਸਣੇਂ ਭਜਣੇਂ ਬਚਾਵੇ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਲੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦਸੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਾਠ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇ । ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲਖਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਹਨ । ਭਾਵ ਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਬੁਧੀ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦਾ, ਸੋਚਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਬਣ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਸਵਾਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਕਈਆਂ ਅੰਦਰ ਲੁਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੇ ਸਚ ਪਲੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਈਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਦਸਵੇਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਸਦਾ
ਰਹੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸੋਝੀ ਪਾਵਣਿਆ ॥ ੪ ॥ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਾਰ ਨ
ਜਾਣੀ ॥ ਦੂਜੈ ਲਾਗੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ॥ ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਧਾ ਮਗੁ ਨ ਜਾਣੈ
ਫਿਰ ਫਿਰ ਆਵਨ ਜਾਵਣਿਆ ॥ ੫ ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਚ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੇ ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਆ ਉਹ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀ ਸੁਖ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਲਭ ਲਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਅਨਮਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਾਪ ਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਮੂਰਖ ਅੰਨੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਂਗ ਕੁਰਾਹੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਹ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਸਲ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਨਕਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਠੰਡੇ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਮੂਰਖਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ ਠਾਂਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲਾਵਣਿਆ ॥੬॥ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਸਦਾ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਣਿਆ ॥੭॥ ਜੀਵਨੁ ਮਰਣਾ ਸਭੁ ਤੁਧੈ ਤਾਈ ਜਿਸੁ ਬਖਸੇ ਤਿਸੁ ਦੇ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸਦਾ ਤੂੰ ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਸਵਾਰਣਿਆ ॥ ੮ ॥

(ਮਾਝ ਅਸਟਪਦੀਆ ਮਃ ੩)

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਜਿਹੜਾ ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲਗਾਮ ਪਾ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ । ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਆਖੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਹੰਕਾਰ ਉਹਦੇ ਆਖੇ ਤੁਰਨ ਲਗ ਪਿਆ । ਮੂਰਖਤਾ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਜਰ ਸਖਤ ਪਥਰ ਵਰਗੇ ਬੂਹੇ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਗਈ । ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਮਰ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ ਫਿਰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਾਲ ਲਿਵ ਜੁੜੀ ਰਹੀ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ 'ਨਾਲ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦੋਵੇਂ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੋ ਗਏ, ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਗਈ । ਫਿਰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੋਣ ਲਗਾ ਐਸੇ ਲੋਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਬਣਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਕਰਤਾਰ ! ਜੀਵਨ ਤੇ ਮੌਤ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤੇਰੇ ਵਸ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮੇਹਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਕਰ । ਜੇ ਤਾਂ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਰ ਲੈ ਤੇ ਸੁਟ ਦੇਹ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜੇ ਬਖਸ਼ਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈ । ਅਸਾਂ ਇਕੋ ਗਲ ਸਮਝੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ ਤਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਸੌਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਏਸੇ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਸਤਿ ਸੰਗੀਓ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜਨੋਂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ

ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਕਰਕੇ ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਘਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਿਆ। ਹਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਅੰਸ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ, ਸੁਲਤਾਨ ਸ਼ੇਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਪੂਜਾ ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਰਨੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਜਾ ਓਸਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—

ਲੇਖਾ ਮਾਗੇ ਤਾ ਕਿਨਿ ਦੀਐ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ ਦੂਐ ਤੀਐ ॥

ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਚਾ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਵਣਿਆ ॥

ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਲੇਖਾ ਮੰਗੇਗਾ ਤਾਂ ਕੌਣ ਦੇਵੇਗਾ? ਜੀ ਕੀ ਦੇਵੇਗੇ ਦੂਸਰੇ ਤੀਸਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਓਹੋ ਸਚਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਜੋ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਲਗਿਆ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਆ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਤੜਕੇ ਉਠੇ, ਰਾਤ ਦੇ ਵਜੇ। ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਜਿੰਨੀ ਬਾਣੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਜੋ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਸਨ ਉਹ ਸਤਿਕਰਤਾਰ, ਸਤਿਨਾਮੁ, ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ, ਹਰਿਨਾਮ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਕੀਰਤਨ ਸਵਰਨ ਕਰਨ ਲਗੀ ਕੀਰਤਨ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ। ਸਭ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਰਖੀ। ਜੋ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਚੜਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ

ਅਸੀਸ ਲਈ। ਨਿਹਾਲ ਹੋਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠਦੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ—ਮਨੁਖਾ ਦੇਹ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਜੀਵ ਵਿਛੜਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਪਰ ਜੀਵ ਆਕੇ ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ। ਪੰਜ ਚੋਰ, ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਇਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ। ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਵਸ ਹੋਕੇ ਕੂੜੇ ਸੌਦੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਪਾਕੇ ਸਚ ਦਾ ਬਪਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰਵਨ ਕਰੋ ਤੇ ਲਾਭ ਉਠਾਵੋ—

ਵਣਜੁ ਕਰਹੁ ਵਣਜਾਰਿਹੋ ਵਖਰੁ ਲੇਹੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ਤੈਸੀ ਵਸਤੁ ਵਿਸਾਹੀਐ ਜੈਸੀ
ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ਅਗ ਸਾਹੁ ਸੁਜਾਣੁ ਹੈ ਲੈਸੀ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲਿ ॥ ੧ ॥ ਭਾਈ ਰੇ ਰਾਮ
ਕਹਹੁ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜਸੁ ਵਖਰੁ ਲੈ ਚਲਹੁ ਸਹੁ ਦੇਖੈ ਪਤੀਆਇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਜਿਨਾ ਰਾਸਿ ਨ ਸਚੁ ਹੈ ਕਿਉ ਤਿਨਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਖੋਟੈ ਵਣਜਿ
ਵਣਿਜਿਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਖੋਟਾ ਹੋਇ ॥ ਫਾਹੀ ਫਾਥੇ ਮਿਰਗ ਜਿਉ ਦੂਖ ਘਣੈ ਨਿਤ ਰੋਇ
॥ ੨ ॥ ਖੋਟੈ ਪੋਤੈ ਨਾ ਪਵਹਿ ਤਿਨ ਹਰਿ ਦਰਸੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਖੋਟੈ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ ਹੈ
ਖੋਟਿ ਨ ਸੀਝਸਿ ਕੋਇ ॥ ਖੋਟੈ ਖੋਟੁ ਕਮਾਵਣਾ ਆਇ ਗਇਆ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ੩ ॥
ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਸਮਝਾਈਐ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ਰਤਿਆ
ਭਾਰੁ ਨਭਰਮੁ ਤਿਨਾਹ ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ਅਗਲਾ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਮਨਮਾਹ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਃ ੧)

ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਰਮਾਰਥ—ਹੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਇਸ ਜਗ ਵਿਚ ਆਕੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਪਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਬਪਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਫਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੋ। ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੇ ਪੁਰਸ਼ ਕੂੜ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ। ਜੇ ਧਨ ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਵੇ। ਧਰਤੀ, ਘੋੜੇ ਖਰੀਦੇ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਰਖੇ, ਇਹ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਗਾਹੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਿਰਫ ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬਪਾਰ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਨਫਾ ਨਾਲ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਗੇ ਜੋ ਮਾਲਕ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹੈ। ਹਰ ਨਫੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਰਮ ਪੁਰਸ਼ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਫਲ ਉਹ ਮਾਲਕ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਭਾਈ ! ਇਕ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ । ਇਹੋ ਸਚਾ ਸੌਦਾ ਹੈ ਏਹੋ ਠੀਕ ਰਾਸ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਭਗਤੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਮਿਲੇਗਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾਵੇਗਾ । ਜਿਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੌਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਸਚ ਹੈ ਦਸੋ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ । ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਾਪਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਨੂੰ ਸਾੜ ਸੁਟਿਆ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦੇਂਦਾ । ਉਹ ਪੁਰਸ਼ (ਮਨਮਤੀਏ) ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੁਖ ਉਠਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਫਾਹੀ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਰਗ ਦੁਖ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੇ ਪਰੇਮੀ ਜਨੋ ! ਇਹ ਆਪ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖੋਟੇ ਰੂਪਿਆਂ ਨੂੰ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਸਰਾਫ ਝਟ ਖੋਟੇ ਸਿਕੇ ਨੂੰ ਪਰੇ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਪੀ ਤੇ ਭੁਲੜ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਗਾਹੇ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੋਕਕੇ ਨਰਕਾਂ ਵਲ ਤੋਰਦਾ ਹੈ । ਖੋਟੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਮਨਮਤੀਆਂ ਤੇ ਪਾਪੀ ਦੁਰਾਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਸਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ (ਸਿਖਿਆ) ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ (ਰਾਮ) ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਡਰ ਤੰਗ ਕਰੇ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਪਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਦਾ ਨਿਡਰ ਤੇ ਨਿਰਭਉ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇ ਪਰੇਮੀ ਜਨੋ ! ਸਦਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ। ਭਜਨ ਹੀ ਮਨੁਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਭ ਹੈ। ਬਸ ਉਸ ਦਿਹਾੜੇ ਤੋਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਸਰੇ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

—੦—

੧੭੦-ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ

ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੋ ! ਅਸੀਂ ਅਗਿਆਨੀ ਤੇ ਭਰਮੀ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਾਂ, ਜੋਗੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਗੇ ਦਾ ਭੈ ਰਾਤ ਦਿਨੇ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਿਰਫ ਜੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਮਰ ਗਵਾ ਲਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ। ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਭਗਤੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਾਇਆ, ਸਚੇ ਜੋਗ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਸਿਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਮਨ ਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਸਹਜਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਭਰਮਿ ਗਇਆ ਭਉ ਭਾਗਿਆ ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈਐ ਹਰਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਘਰ ਮਹਲਿ ਸਚਿ ਸਮਾਈਐ ਜਮਕਾਲੁ ਨ ਸਕੈ ਖਾਇ ॥੨॥ ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੁਲਾਹਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੇਤੇ ਸਬਦਿ ਪਛਾਣਹਿ ਹਉਮੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ ਕੋਇ ਨ ਮੋਟੈ ਭਾਈ ॥ ੩ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪਰਮਾਰਥ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ ਪਰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਕਿਸੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਫਿਰ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਭਾਈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਆਸਰੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਨਾਮਦੇਵ ਜੋ ਜਾਤ ਦਾ ਛੀਂਬਾ ਸੀ ਤੇ ਕਬੀਰ ਜੋ ਜੁਲਾਹਾ ਸੀ ਤਰ ਗਿਆ। ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸਤਕਾਰੇ ਤੇ ਪੂਜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਦੇਵਤੇ ਅਜ ਕਬੀਰ ਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸੋ ਭਾਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਲੈਕੇ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਮੀਰਪੁਰ (ਜੰਮੂ) ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਪੁਜਦੇ ਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋਗੀ ਦਾ ਮੱਠ ਢਾਹ ਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਆਪ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਾਉਣ ਲਗਾ। ਉਧਰ ਜੋਗੀ ਤੰਗ ਹੋਇਆ ਉਹ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣਦਾ ਕੂੜਾਯਤਨ ਕਰਨ ਲਗਾ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਜੋਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨ ਕੀਤਾ ਉਲਟਾ ਜੋਗੀ ਪਾਗਲ ਹੋਕੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀਆਂ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਜੀ ਮੀਰਪੁਰ ਜੰਮੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਫਿਰਾਯਾ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹੀ। ਕਈਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਾਮ 'ਫੇਰਾ ਜੀ' ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

੧੭੧-ਬੀਰਬਲ ਦਾ ਹੰਕਾਰ

ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਤਰਸ ਯੋਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਹੀ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਚਲਾਕੇ ਲੋਕ ਬੁਧੂ ਸਮਝਕੇ ਖੂਬ ਲੁਟਦੇ ਸਨ, ਜੰਮਣ, ਵਿਆਹ ਤੇ ਮਰਨੇ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਉਤੇ ਧਨ ਲੁਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਤੰਗੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਮਰਾਸੀ, ਭੱਟ, ਖੁਸਰੇ ਤੇ ਸਾਧੂ ਆਦਿਕ ਵੇਹਲੜ ਲੋਕ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸੋਹਲਵੀਂ ਤੇ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਭੱਟਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਜਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਂਦੇ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਖਤ੍ਰੀ, ਬਾਣੀਏਂ ਜਾਂ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸੌ ਸੌ ਭਟ ਇਕਠਾ ਹੋਕੇ ਚੁਕਾਵਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਇਸ ਚੁਕਾਵੇ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਕਰਰ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਖੇ ਨਾ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਭੱਟ ਉਹਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ।

ਬੀਰਬਲ ਭੱਟ ਸੀ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਹਾਜ਼ਰ ਜਵਾਬ, ਚਲਾਕ ਤੇ ਅਕਲ ਮੰਦ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਬੈਠਾ। ਇਸਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਲਿਖਵਾ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਚੁਕਾਵਾ ਮਿਲੇ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਲਖਾਂ ਰੁਪੈ ਉਹ ਵਸੂਲ ਕਰਦਾ ਜੋ ਨਾ ਦੇਂਦਾ ਉਸਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਡਰ ਦੇਂਦਾ।

ਇਹ ਚੁਕਾਵਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਟੈਕਸ (ਕਰ) ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਐਸੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਸਨ। ਉਹ ਪਰਚਾਰਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀ ਲੋਕ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਗਰੀਬਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬੇਲੋੜੇ ਕਰ

ਠੋਸ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਦੇ ਹਨ। ਸੰਮਤ ੧੬੨੬ ਬਿਃ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਦੀ ਇਕ ਫੌਜ ਦਾ ਦਸਤਾ ਬਲੋਚਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਫੌਜ ਦੇ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਬੀਰਬਲ ਵੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਨੇ ਬਿਆਸਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੜਾਅ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬੀਰਬਲ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਖਤਰੀਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡੋਂ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ) ਚੁਕਾਵਾ ਮੰਗ ਲਵੇ। ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੇ ਫਤਹਬਾਦ ਦੇ ਖਤਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਕਰ ਮੰਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕਿਹਾ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੁਤੀ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਚੁਕਾਵਾ ਵਸੂਲ ਕਰੋ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਰ (ਚੁਕਾਵਾ) ਮੰਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ—ਦੇਖ ਭਾਈ ਬੀਰਬਲ ! ਅਸੀਂ ਐਸੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਕਰ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਲੋਕ ਐਸੇ ਕਰਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲੰਗਰ ਅਟੁਟ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੈ ਘਾਟਾ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਜੀ ਸਦਕੇ ਛਕੋ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੁਪਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬੀਰਬਲ ਬੜੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, ‘ਪਤਾ ਜੇ ਮੈਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭੱਟ ਹਾਂ। ਫੌਜਦਾਰ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਤੇ ਫਕੀਰ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖੁਦਾ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ।

ਫੌਜ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਓ ।

ਅਸਾਂ ਨਹੀਂ ਖੁਵਾਉਣੀ ! ਰਾਸਨ ਫੌਜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ । ਹਾਂ !
ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਵਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਸਕਦੇ
ਹਨ । ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ, ਨੌਕਰ ਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਸਤੇ
ਖੁਲ੍ਹਾ ਹੈ । ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਅਗਿਆਨੀ ਬੀਰਬਲ
ਨੇ ਜਾਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਸੌ ਆਦਮੀ ਵਾਸਤੇ
ਰੋਟੀ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ । ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ
ਬੈਠਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ । ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖੁੜ ਜਾਵੇਗਾ ਆਪੇ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਵੇਗੀ
ਲੋਕ ਹਾਸਾ ਕਰਣਗੇ । ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਉਠਕੇ
ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ
ਆ ਬੈਠੀ ।

(ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸਨ ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸਿਆ ਕਿ ਫੌਜ ਗੁਰੂ ਕੇ
ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਆ ਪੁੱਜੀ ਹੈ ਕਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੈ ? ਗੁਰੂ ਜੀ
ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਆਪ ਵਰਤਾਵਾਂਗੇ ਇਹ ਆਖਕੇ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ । ਜਗਤ ਕਰਤਾ ਆਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਉਣ
ਲਗੇ । ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਐਨੀ ਬਰਕਤ ਪਾਈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਤੇ
ਸੰਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕ ਲਿਆ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਫਿਰ ਵੀ ਵਧ ਰਿਹਾ, ਭੰਡਾਰੇ ਭਰੇ
ਰਹੇ । ਇਹ ਦੇਖਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ, ਗੁਰਨਿੰਦਕਾਂ ਤੇ ਬੀਰਬਲ ਵਰਗੇ ਹੰਕਾਰੀ
ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਪਿਆ । ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਬੀਰਬਲ ਨੂੰ ਰਾਤ
ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਈ ਉਹ ਇਹੋ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ
ਜੀਵ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਵਾਲਾ ਫਕੀਰ ਹੈ । ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕੇ
ਉਹ ਤੜਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਿਲਦੇ । ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ ਫਿਰ ਪੁਠਾ ਹੀ ਅੜਿਕਾ ਪਾ ਬੈਠਾ ।
ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ ਰਸਾਇਣ ਐਸੀ
ਹੈ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਖਾਲੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ
ਓਹੋ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਅਸਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਰਸਾਇਣ
ਨਹੀਂ ਜੋ ਪਾਰਸ ਜਾਂ ਕੋਈ ਧਾਤ ਹੋਵੇ । ਅਸਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ
ਸਿਮਰਨ ਹੈ ਉਹ ਜੀ ਸਦਕੇ ਲਵੇ । ਸਚੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦਾ
ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

‘ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਗਲ ਤੇ ਝੇਡਾਂ ਕਰਦੇ ਜੋ, ਮੈਂ ਦੇਖਾਂਗਾ ।’ ਮੂਰਖ
ਬੀਰਬਲ ਨੇ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਕਰੋਧ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਕੰਬਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ
ਹੋਏ ਉਹਦੇ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਵੈਰ ਸਨ । ਨਿਰਵੈਰਾਂ ਨਾਲ
ਜੋ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ
ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਵਰਤਿਆ ਕਿ ਜਿਉਂ ਹੀ ਬੀਰਬਲ ਫੌਜ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਪੁਜਾ ਤਾਂ
ਫੌਜ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਇਹ
ਹੰਕਾਰੀ ਭੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਦੋਸ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

—੦—

੧੭੨-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ, ਅਰਬ,
ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੇ ਤਿਬਤ ਆਦਿਕ ਦੇਸਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ । ਮੁਕਤੀ
ਸੁਖ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਦਸਿਆ । ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ
ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ
ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਇਆ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ

ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖੀ ਵਧੀ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖੀ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਖਿਲਰ ਗਈ। ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਕਰਕੇ ਵਖੋ ਵਖ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ, 'ਮੰਜੀਆਂ' ਰਖਿਆ। ਇਹ ਬਾਈ ਕੇਂਦਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਈ ਸਿਖਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜੀਵਨ ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੈ—

੧. ਭਾਈ ਬੇਣੀ ਜੀ—ਆਪ ਪਿੰਡ ਚੂਹਣੀ (ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਜੋ ਫਿਰਕੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਤੇ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਭਾ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਜੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣ ਗਏ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਗਏ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਹਰਿਦਿਆਲ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਬੇਣੀ ਜੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ 'ਬੇਣੀ ਮਾਧੋ' ਵੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ਹੈ।

੨. ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ—ਆਪ ਡੱਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਤੇ ਸਭਰਵਾਲ ਖਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ, ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਵੇਦ ਸਨ। ਸਿਦਕ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸੀ ਦਇਆਵਾਨ, ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਤੇ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ।

੩. ਭਾਈ ਮਾਈ ਦਾਸ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਾਖੀ

ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ । ਵੈਸ਼ਨੋ ਗੋਸਾਈਂ ਸਨ । ਇਹ ਨਗਰ ਨਰੇਲੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਮਾਝੇ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ । ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ । ਕਈ 'ਮਾਈ ਦਾਸੀਏ' ਸਿਖ ਹਨ ।

੪. ਭਾਈ ਅੱਲਾਯਾਰ—ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਸੀ, ਜਾਤ ਦਾ ਪਠਾਣ ਸੀ ਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਸੀ । ਇਕ ਵਾਰ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੋਈ, ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹਦਾ ਸਚਾ ਪਰੇਮ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ । ਇਹ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ।

੫. ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਜੀ—ਮੰਬੇ ਖਤਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਆਪ ਨਗਰ ਮਜੀਠਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ । ਚਾਰ ਸਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਰੋਸ਼ਨੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਆ ਗਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ।

੬. ਭਾਈ—ਸਾਧਾਰਨ ਜੀ—ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦਾ ਲੁਹਾਰ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਿਆਣਾ ਚੰਗਾ ਸੀ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ । ਉਹਦੀ ਅਕਾਲ ਸ਼ਰਧਾ, ਪਰੇਮ, ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭਾਵ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਕੇ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ।

੭. ਭਾਈ ਖੇਡਾ—ਜਾਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਵੇਦ ਗਿਆਤਾ ਸੀ,

ਕਥਾ ਵਾਰਤਾ ਕਰਕੇ ਪੇਟ ਪੂਜਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ । ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਖੇਮਕਰਨ (ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲਾ) ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਤੁਰਕੇ ਦੇਵੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ । ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਗੁਰ ਮਹਿਮਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ । ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਬਣ ਗਿਆ । ਐਸਾ ਸਿਖ ਬਣਿਆਂ ਕਿ ਦੁਰਗਾ, ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਛਡਕੇ 'ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਬਾਣੀਆਂ ਕੰਠ ਕਰ ਲਈਆਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਿਆਂ ਤੇ ਕੰਠ ਕੀਤਾ । ਆਖਰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਓਹਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸਾਰੇ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਣੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ ।

੮—ਭਾਈ ਸੱਚਨ ਸੱਚ ਜੀ—ਪਿੰਡ ਮਦਰ ਜਿਲਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ । ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਮ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸੀ । ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਦੀਵਾਨੇ ਪਨ ਵਿਚ 'ਸੱਚਨ ਸਚ ਸਚਨ ਸਚ' ਦਾ ਰਟਨ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਸਚਨ ਸਚ' ਪੈ ਗਿਆ । ਸਵੇਰੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਸੁਕੀਆਂ ਲਕੜਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਲਿਆਉਂਦੇ ਮੀਂਹ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹਨੇਰੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲਕੜਾਂ ਲਿਆਉਂਦੇ । ਇਕ ਦਿਨ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲਕੜੀਆਂ ਕਟਦੇ ਨੂੰ ਹਰੀਪੁਰ (ਕਾਂਗੜੇ) ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੁਦੇਣ ਰਾਣੀ ਮਿਲ ਪਈ ਰਾਣੀ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਲੀੜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸੱਚ ਨ ਸਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੀੜੇ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਓਹਦੇ ਤਨ ਨੂੰ ਕਜਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਲਿਆਂਦੀ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਪਾਗਲਪਣ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੱਚ ਨ ਸਚ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸੱਚਨ ਸਚ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਲ ਲਾਇਆ ।

੯. ਭਾਈ ਕੇਦਾਰੀ ਜੀ—ਬਟਾਲਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੁੰਬਾ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤਰ ਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਬਰਕਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਚੰਗੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਮੰਜੀ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਵਿਖਾਲਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਾਇਆ।

੧੦. ਭਾਈ ਮਖਣ ਜੀ—ਪਿੰਡ ਧਮਿਆਲ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਇਕ ਖਤ੍ਰੀ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਭਗਤ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਏ ਤੇ ਸਿਖ ਬਣੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਾ ਪੈਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਚੰਗੇ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਖ ਹੋਏ ਹਨ।

੧੧. ਭਾਈ ਮਹੇਸ਼ਾ ਜੀ—ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਖਤ੍ਰੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ।

੧੨. ਭਾਈ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜੀ—ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ ਜਾਤ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਗਤ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਜ਼ਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੈ।

੧੩. ਭਾਈ ਬੂਹਾ ਜੀ (ਚੂਹਾ ਜੀ) ਪ੍ਰਗਣਾ ਵਟਾਲਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤੇਹਣ ਖਤ੍ਰੀ ਸਨ। ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਆਪ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

੧੪. ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੁਲਕਾ ਜੀ—ਝੱਲੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ। ਜਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਣੇ ਤਿਉਂ ਹੀ ਘਰ ਘਾਟ ਛਡਕੇ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਆਪ ਨੂੰ 'ਪਰਮ ਹੰਸ' ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਆਪ ਦੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਹੀ ਲਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।

੧੫. ਭਾਈ ਸਾਉਣ ਮਲ ਜੀ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ। ਮੀਰਪੁਰ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿਚ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਜੀਵਨ ਪਿਛੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

੧੬. ਭਾਈ ਗੰਗੂ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਿਛੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

੧੭. ਭਾਈ ਫੇਰਾ (ਫਿਰਾਯਾ) ਮੀਰਪੁਰ ਜਮੂ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪਿਛੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ।

੧੮. ਭਾਈ ਰੰਗਦਾਸ ਜੀ—ਪਿੰਡ ਘੜੂਆਂ ਜ਼ਿਲਾ ਅੰਬਾਲੇ ਦਾ ਭੰਡਾਰੀ ਖੱਤਰੀ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਘੜੂਆਂ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ।

੧੯. ਭਾਈ ਮਥੇ ਮੁਰਾਰੀ ਜੀ—ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਹੋਰ ਸੀ ਮਥੇ ਇਹਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਤੇ ਮੁਰਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਮੁਰਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਸ਼ਟੀ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕੁਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਅਰੋਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਮੁਰਾਰੀ ਜੀ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਮਥੇ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸ਼ੀਹੋਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤਰੀ ਨਾਲ ਮਥੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹਿਆ ਸੀ।

੨੦. ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਜੀ—ਪੱਥਰੀਆ ਜਾਤ ਦੇ ਖਤਰੀ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਬਾਉਲੀ ਦੇ ਪੁਟਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਬਾਉਲੀ ਦਾ ਕੜ ਅੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਚੁਬੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕੜ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਡੁਬ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਲੋਥ ਬਾਹਰ ਕਢੀ

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਕੋਲੋਂ ਆਪ ਦੀ ਜਾਨ ਮੰਗੀ ਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ।
ਭਾਈ ਮਾਣਕ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਮ ਜੀਉਣਾ ਰਖਿਆ ਇਹ ਵੈਰੋਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ
ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

੨੧. ਭਾਈ ਰੰਗ ਸ਼ਾਹ—ਜਾਤ ਦਾ ਰੋੜਾ ਸੀ ਇਸਦਾ ਨਗਰ ਪਿੰਡ
ਮਲੂ ਪੋਤਾ ਜਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

੨੨. ਨਿਰੰਜਨੀਏ (ਹੰਦਾਲੀਏ) ਹਿੰਦਾਲ ਜੱਟ ਪਿੰਡ ਜੰਡਿਆਲਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਹੋਇਆ । ਸਿਖ
ਬਣਕੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਮੱਠ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ।
ਘਰ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਸਨ । ਆਪ ਨਿਰੰਜਨ ! ਨਿਰੰਜਨ ! ਜਪਦਾ ਰਿਹਾ
ਇਸਦੀ ਵੰਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋ ਗਈ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ
ਮੰਜੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਸ ਸੁਤੰਤਰ ਗੁਰੂ ਬਣ ਬੈਠੇ ਜੋ ਥਾਂ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਖਵਾਉਣ
ਲਗ ਪਏ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੰਜੀ ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਘਰ
ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਗੱਦੀ (ਮੰਜੀ) ਕੋਟ ਸ਼ਾਕਰ ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ ਵਿਚ
ਸੀ । ਸੋਮੇ ਸ਼ਾਹ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਾਹ, ਘੈਲਾ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਕ ਹੋਏ ਹਨ
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੇ ਇਹ ਮੰਜੀ ਅਲਵਰ (ਰਾਜਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਆ
ਗਈ ਹੈ ।

੧੭੩-ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੀਹੜੇ ਬਖਸ਼ੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ
ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ ਆਪ ਹਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕੀ
ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇ । ਅਨਪੜ੍ਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਵਧਾਵੇ । ਪਰਚਾਰ ਦੇ
ਬਦਲੇ ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੭੨ ਪੀਹੜੇ ਬਖਸ਼ੇ

ਪੀਹੜੇ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਜੇਹੜੇ ੭੨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ—

੧ ਭਾਈ ਨਾਗੌਰੀ, ੨ ਭਾਈ ਰਾਮੂ ਮਹਿਤਾ, ੩ ਭਾਈ ਮੋਹਣ ਮਲ, ੪ ਭਾਈ ਅਮਰੂ, ੫ ਭਾਈ ਸ਼ੀਹਾਂ ਉਪਲ ਖਤਰੀ, ੬ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ, ੭ ਭਾਈ ਭਾਰੂ, ੮ ਭਾਈ ਭੀਲੋ ਵਾਲੀਆ, ੯ ਭਾਈ ਬੇਗਾ ਪਾਸੀ, ੧੦ ਭਾਈ ਉਸਮਾਨ ਵਾਲਾ, ੧੧ ਭਾਈ ਨੰਦ, ੧੨ ਭਾਈ ਸਰਧਾ ਰਾਮ ਖੁਰਾਣਾ, ੧੩ ਭਾਈ ਜਲਪੂ, ੧੪ ਭਾਈ ਧੂਦਨ, ੧੫ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸੁਨਾਰ, ੧੬ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਪੋਪਟ, ੧੭ ਭਾਈ ਗੜੀਆ ਖੁੰਮਣ, ੧੮ ਭਾਈ ਝੰਡਾ, ੧੯ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ੨੦ ਭਾਈ ਪੂਰੋ, ੨੧ ਭਾਈ ਭਾਦੜ, ੨੨ ਭਾਈ ਮਲਿਆਰਾ ਛੀਂਬਾ, ੨੩ ਭਾਈ ਸਹਾਰੂ ਛੀਂਬਾ, ੨੪ ਭਾਈ ਭਾਦੜੂ, ੨੫ ਭਾਈ ਬੂਲਾ ਪਾਂਧਾ, ੨੬ ਭਾਈ ਰਾਜਨੀ ਕਲਾਲ, ੨੭ ਭਾਈ ਖਾਨੂ ਛਰਾ ਡਲੇ ਦਾ, ੨੮ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ, ੨੯ ਭਾਈ ਲੰਗੜਾ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ, ੩੦ ਭਾਈ ਦੀਪਾ, ੩੧ ਭਾਈ ਮਾਲੂ, ੩੨ ਭਾਈ ਸਾਹੀ, ੩੩ ਭਾਈ ਜਿਵੰਦਾ, ੩੪ ਭਾਈ ਜਗਾ ਬਾਣੀਆਂ, ੩੫ ਭਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਭੰਡਾਰੀ ਖਤਰੀ ਬਟਾਲੇ ਦਾ, ੩੬ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਮਲ ਭਲਾ ਖਤਰੀ, ੩੭ ਭਾਈ ਤੁਲਸਾ ਭਲਾ ਖਤਰੀ, ੩੮ ਭਾਈ ਮਲਣ, ੩੯ ਉਗਰਸੈਨ, ੪੦ ਭਾਈ ਰਾਮੂ, ੪੧ ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਰਬਾਬੀ, ੪੨ ਬਾਦੂ ਰਬਾਬੀ, ੪੩ ਭਾਈ ਕਲਾ ਚੰਦੂ ਖਤਰੀ ਆਗਰੇ ਦਾ, ੪੪ ਭਾਈ ਲਾਲੂ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰੀਆ, ੪੫ ਭਾਈ ਸਰਦਾਰ ਖਾਂ ਲੁਹਾਰ ਮਹਿਤ ਪੁਰ ਦਾ, ੪੬ ਭਾਈ ਜਿਤਾ, ੪੭ ਪੰਡਤ ਕੇਸੋ ਗੁਪਾਲ ਜਿਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ, ੪੮ ਭਾਈ ਬੇਗਾ ੪੯ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ, ੫੦ ਭਾਈ ਫਿਰਣਾ ਸਾਦੂ, ੫੧ ਭਾਈ ਉਦਾ, ੫੨ ਭਾਈ ਧਰਮਾ, ੫੩ ਬਾਬਾ ਚੂਹੜ, ੫੪ ਭਾਈ ਭਲ ਰੁਹਤਾਸ ਦਾ, ੫੫ ਭਾਈ ਜਗਣ ਉਪਾਲ, ੫੬ ਭਾਈ ਸੰਸਾਰ, ੫੭ ਭਾਈ ਛਜੂ ਭਲਾ,

ਪ੮ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲਾ ਰੰਧਾਵਾ ਜਟ ਪਖੋਕੇ, ਪ੯ ਭਾਈ ਫਿਰਣਾ ਬਹਿਲ
ਖਤੀ, ੬੦ ਭਾਈ ਸੁਇਨੀ, ੬੧ ਭਾਈ ਜਾਤੀ, ੬੨ ਭਾਈ ਪੈੜਾ ੬੩ ਭਾਈ
ਲਟਕਣ ਜੰਡਿਆਲੀਆ, ੬੪ ਭਾਈ ਸਮੁੰਦਾ, ੬੫ ਭਾਈ ਕਲਾ ੬੬ ਭਾਈ
ਚੰਡੀਆ ੬੭ ਭਾਈ ਝੰਝੀਆ ੬੮ ਭਾਈ ਗੋਖੂ, ੬੯ ਭਾਈ ਭੂਲ ੭੦ ਭਾਈ
ਸੇਖੜ ਸਾਧ ੭੧ ਭਾਈ ਚਤੁਰਦਾਸ ੭੨ ਭਾਈ ਗੋਪੀ । (ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਰਚਿਤ ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਸਾਹਿਬ ਸਫਾ ੫੦੩, ੫੦੪ ।)

੧੭੪-ਲੰਗੜੇ ਸਿਖ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਪਰ ਸਟ
ਲਗਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਲਤ ਲੰਕੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । ਸਾਰੇ ਉਸਨੂੰ ਲੰਗੜਾ
ਆਖਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ । ਸੁਭਾ ਦਾ ਮਿਠਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ
ਸਗੋਂ ਹਸ ਛਡਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ
ਤੇ ਦਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ । ਉਹ ਦਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਛਕਦੇ । ਉਸ ਸਿਖ
ਉਤੇ ਇਹ ਮੋਹਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਮਝਾਂ ਲਵੇਰੀਆਂ ਸਨ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਦਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ
(ਨੰਬਰਦਾਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਨੰਬਰਦਾਰ ਮਖੌਲੀਆ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ
ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਲੰਗੜਾ ਜੀ ! ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਉਸ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਜਿਸ
ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਸਮਰਥ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ
ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਨਾਨਕ ਦੀ ਥਾਂ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਤੇਰੀ
ਲੱਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ? ਰੋਜ਼ ਤੂੰ ਦੁਖ ਉਠਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
ਵਾਸਤੇ ਦਹੀਂ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ ਲੰਗੜਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੈਥੋਂ ਸੌਖਾ ਤੁਰਿਆ
ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ । ਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਲੱਤ
ਠੀਕ ਕਰਨ ਜੇ ਲੱਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ !' ਸਿਖ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰਖੇ ।
 ਕੋਈ ਉਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਤੁਰ ਆਏ । ਚੌਧਰੀ ਮਨ ਆਈਆਂ
 ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਉਸਦੇ ਲਾਗੇ ਜੋ ਖਲੋਤੇ ਸਨ ਉਹ ਹਸਦੇ ਹੋਏ ਮਖੌਲ
 ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਪਤਾ
 ਲਗ ਗਿਆ ਸੇਵਕ ਬਲੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ
 ਛਕੋ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਬਚਨ ਕਿਹਾ, ਮੇਰਾ ਲੰਗੜਾ ਸਿਖ ਦਹੀਂ ਲੈਕੇ
 ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਛਕਾਂਗੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ ।

ਸਿਖ ਪਹੁੰਚਿਆ ਚੇਹਰਾ ਗੰਭੀਰ ਸੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਦਹੀਂ
 ਦਾ ਛੰਨਾ ਰਖਕੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, ਦਾਤਾ ! ਕਈ ਮੂਰਖ ਆਪ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ
 ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਾਮਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ—ਸਿਖਾ ਕੀ ਗਲ ।

ਸਿਖ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਦੇ ਤਾਹਨੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਅੰਤ
 ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਕੇਰਕੇ ਆਖਿਆ, ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਨਾ
 ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਂਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਗੁਰੂ
 ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ।' ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ
 ਗਲ ਸਮਝਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਿਖ ਬਾਬਾ
 ਬੁਢਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਹ ਉਹ ਤੇਰੀ ਲੱਤ ਠੀਕ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ।'
 ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਸਿਖ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ
 ਬੈਠੇ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਸੋਟਾ ਸੋਟਾ ਸੀ ਸਿਖ ਨੇ ਜਾਕੇ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ! ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਮੇਰੀ ਲੱਤ ਠੀਕ ਕਰ
 ਦਿਓ ।' ਭੋਲਾ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ
 ਸੀ ਜਾਣਦਾ । ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਸੇ
 ਨਾਲ ਸੋਟਾ ਸਿੱਖ ਦੀ ਲੰਗੀ ਲੱਤ ਉਤੇ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਬੋਲੇ, 'ਭਜ

ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਜਾਹ, ਉਹ ਤੇਰੀ ਲੱਤ ਠੀਕ ਕਰਨਗੇ ।’

ਸੋਟੇ ਦੀ ਸੱਟ ਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਸਿਖ ਨੱਠਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਲੱਤ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ । ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨਠਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਜਾ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੇ ਦਾਤਾ ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਤੇ ਮੇਹਰ ਰਖਣੀ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਹੀਂ ਛਕ ਲਿਆ । ਖਾਲੀ ਛੰਨਾ ਚੁਕਕੇ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ ਜੋ ਵੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਉਹੋ ਹੀ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਲੰਗਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਲਤ ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ? ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਹੋਂ ਫੜਕੇ ਪੁਛ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਖ ਸਿਰਫ ਇਹ ਉਤਰ ਦੇਂਦਾ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੇਹਰ ।’

ਪਿੰਡ ਵੜਦੇ ਨੂੰ ਚੌਧਰੀ ਮਿਲ ਪਿਆ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਨੌ ਬਰ ਨੌ ਦੇਖਕੇ ਸਿਖ ਦੀ ਚਰਨੀ ਡਿਗਾ, ‘ਮੈਨੂੰ ਖਿਆ ਕਰਨੀ, ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਐਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਵਧ ਘਟ ਬੋਲ ਬੋਲ ਦਿਤੇ । ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਚਲ ।’ ਚੌਧਰੀ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੀ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਿਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁਜਾ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਬਣਿਆਂ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਿਖ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਸ ਕਰਨ ਲਗੇ ।

—੦—

੧੭੫-ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰਿਆਈ ਅਗੇ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨੀ

ਚਾਹੀ। ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਸਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ 'ਆਪਣਿਆਂ' ਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਖੀ ਮਾਰਗ ਵਿਚ 'ਪੰਚੈਤੀ' ਅਸੂਲ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ। ਪੰਚੈਤੀ ਅਸੂਲਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਚਾਰ ਮੁਖੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ, ਦੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਈ, ਜਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ (ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ) ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੀ।

ਚੌਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, 'ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਥੜੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬੜੇ ਸੁੰਦਰ, ਪੱਧਰੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਯੋਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।' ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੇਵਕ ਥੜੇ ਬਨਾਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ 'ਇਉਂ' ਕਰੋ, ਏਥੇ ਮਿਟੀ ਸੁਟੋ ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਤਿਆਗੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਿਰ ਉਤੇ ਮਿਟੀ ਚੁਕ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਥੜੇ ਬਣਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਥੜੇ ਦੇਖੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ 'ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਢਾਹ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਤੇ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਹੋਣ।'।

ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਕੇ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਨਾ ਗੁਸਾ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਭਰਮ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਖਿਝ ਗਏ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ 'ਥੜੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪੱਧਰੇ ਬਣੇ ਸਨ ਐਵੇਂ ਢਾਹ ਦਿਤੇ ਹਨ।' ਮੁੜਕੇ ਥੜੇ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਫਿਰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਢਾਹ ਸੁਟੋ! ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ। ਥੜੇ ਢਾਹ ਸੁਟੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਪੋਤਰੇ ਸੇਵਾ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰੇ ਹੋ ਖਲੋਤੇ। ਪਰ

ਭਾਈ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਥੜੇ ਨੂੰ ਢਾਹਕੇ ਫਿਰ ਬਣਾਉਣ ਲਗ ਪਏ।
 ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਥੜੇ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਉਹ
 ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰੀ ਗਏ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਉਤਰ ਦੇਂਦੇ ਰਹੇ
 ਸੇਵਕ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ। ਮਾਲਕ ਭਾਵੇਂ ਥੜੇ ਬਣਵਾਈ
 ਜਾਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਢਵਾਈ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੀ ਤਕੜੀ ਰੂਹ
 ਦੇਖਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜਾਚ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ
 ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਅਮਰ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਵਾਸਤੇ
 ਟਿਕਾ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਰਯਾਦਾ
 ਚਲਾਈ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ
 ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾਰੀਅਲ ਰਖਕੇ ਗੁਰੂ
 ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ (ਜੋ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਦੇ ਜਵਾਈ ਸਨ) ਦੇ ਅਗੇ
 ਮਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਰਸਮ ਸੰਮਤ ੧੬੨੭ ਵਿਚ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਕਿ
 ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਮੇਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
 ਜੀ ਦਾ ੧੦੧ ਵਾਂ ਜਨਮ ਪੁਰਬ ਮਨਾਇਆ ਸੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਣ ਜੀ ਤੇ ਜਵਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ ਹੋਰ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ
 ਜੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਦੋ ਧੜੇ ਹੋ ਗਏ,
 ਪਰ ਮੋਹਣ ਜੀ ਦੇ ਧੜੇ ਵਿਚ ਓਹੋ ਸੇਵਕ ਸਨ ਜੋ ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ
 ਸਨ। ਸਮਝਦਾਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਸਿਖ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
 ਨੇ ਜਿਸਨੂੰ ਵੀ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਓਹੋ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ
 ਤੇ ਜਵਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ (ਗੁਰੂ) ਰਾਮਦਾਸ
 ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ
 ਯੋਗ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

੧੭੬-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ

ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਦਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਬੈਕੁੰਠ ਨੂੰ ਆ ਜਾਣ। ਇਹ ਸੱਦਾ ਅਟੱਲ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਅਗੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪੂਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਕੇ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੋ ਨੂੰ ਅਟਲ ਰਖਣਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਜਾਨਣਾ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਿਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ।

ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ ਦੇਦਾ ਰਿਜਕ ਸਬਾਈ ॥ ੨ ॥

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਅਵਰੁ ਨ ਕਰਣਾ ਜਾਈ ॥ ੩ ॥

ਆਪੇ ਸਾਜੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਏ ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਧੰਧੈ ਲਾਈ ॥ ੪ ॥

ਤਿਸਹਿ ਸਰੇਵਹੁ ਤਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥ ੫ ॥

ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖਣਾ ਜਾਈ ॥ ੬ ॥

ਆਪੇ ਮਾਰਿ ਜਵਾਲੇ ਆਪੇ ਤਿਸ ਨੋ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਈ ॥ ੭ ॥ (ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੩)

ਤਿਸਦਾ ਪਰਮਾਰਥ—ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਮਨੁਖ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਸਭ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੰਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੰਜ ਤਤ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤਤਾਂ ਤੋਂ ਜੀਵ ਬਨਾਸਪਤੀ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਕੰਮ ਉਤੇ ਲਾਇਆ ਜੋ ਕਰਤੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮੋਹਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲੈ ਉਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹਨ। ਭਾਈ ਉਹ ਦਾਤਾ ਆਪੇ ਜਨਮ

ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਹੇ ਗੁਰਮੁਖੇ ! ਮੈਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਨਹੀਂ ਮਨਮੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਹੈ ।

ਸਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬੁਧਵਾਰ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੩੧ ਬਿ: ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੫੭੪ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰਸੰਗਤ ਦੀ ਹਾਜਰੀ ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾ ਗਏ । ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ । ਪੰਜ ਤਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗੀਠਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਇਕ ਸਮਾਧ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸਾ ਨੇ ਰੋਹੜ ਦਿਤੀ ।

੧੭੭-ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ—

੧ ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ । ੨ ਕਿੱਲੀ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੇ ਹੋਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਕਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ । ੩ ਚੁਬਾਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਗਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਮੇਲਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦੀ ਪੁੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿਖ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਪਹਿਲੇ ਸਰਾਧ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਖੀਰ ਰਿਝਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਭਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਕਤ੍ਰ

ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ । ੪ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਨ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਬਾਸਰਕੀ ਗਿਲਾਂ (ਥਾਨਾਂ ਝਬਾਲ) ਵਿਚ ਹੈ । ਏਥੇ ਮਸਿਆ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਕ ਮੇਲਾ ਸਾਲਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਸਰੋਵਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਹੈ ।

੫ ਗੁਰਦੁਆਰਾ—‘ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ’ ਕਨਖਲ ਹਰਦੁਆਰ (ਯੂ ਪੀ) ਵਿਚ ਹੈ । ਇਹ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਹੈ । ਅਜ ਕਲ ਮਹੰਤ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਅੱਛੀ ਹੈ । ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੁੰਦਰ ਘਾਟ ਹੈ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਸਥਾਨ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਾਮ ਜ਼ਮੀਨ ਚੋਖੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਆਮਦਨ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਖਾਈ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਪਰੋਕਤ ਪੰਜਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਤੇ ਅਟਲ ਯਾਦ ਹੈ, ‘ਬਾਣੀ’ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਗ ਕਈਆਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ । ਰਾਗ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਾਣੀ ‘ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ’ ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਠ ਕੀਤਿਆਂ ਸੱਚ ਮੁਚ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਚੰਗਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ । ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਆਪਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਕੀਤਾ, ਬਾਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਿਛੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਛੂਤ ਛਾਤ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕੰਗਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ । ਸਤੀ ਤੇ ਪੜਦੇ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ । ਸਰਕਾਰੀ

ਕਰ (ਟੈਕਸਾਂ) ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੇ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ।

੧੭੮-ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ । ਇਕ ਬਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸੱਦ ਹੈ ਦੂਸਰੀ ਸਤਾ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਤੀਸਰੀ ਬਾਣੀ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵਯੇ—

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜਗਿ ਦਾਤਾ ਸੋਇ ਭਗਤ ਵਛਲੁ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ਜੀਉ ॥

ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਵਏ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜੀਉ ॥

ਅਵਰੋ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਕੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੇ ॥

ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾਵਹੇ ॥

ਆਇਆ ਹਕਾਰਾ ਚਲਣ ਵਾਰਾ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥

ਜਗਿ ਅਮਰੁ ਅਟਲੁ ਅਤੋਲੁ ਠਾਕੁਰ ਭਗਤਿ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥

ਇਹ ਸੱਦ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪੜਪੋਤੇ (ਪੁਤਰ ਦੇ ਪੋਤਰੇ) ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇਕਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਪੁਜੇ । ਜਦੋਂ ਸਤਿ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸਦ ਉਚਾਰੀ । ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਸਮਝਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸਦ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ—ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਤੇ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਓਹੋ ਹੀ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੀ

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁਜੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਜੋਤਿ ਰਲਾ ਦਿਤੀ। ਅਤੋਲ ਅਡੋਲ ਤੇ ਅਮਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਸੀ—

ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਗੁਰੁ ਭਾਇਆ ਗੁਰੁ ਜਾਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੇ
ਹਰਿ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥ ਪੈਜਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜਨਹ
ਕੇਰੀ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੇ ॥ ਅੰਤਿ ਚਲਦਿਆ ਹੋਇ ਬੇਲੀਜਮਦੂਤ ਕਾਲੁ
ਨਿਖੰਜਨੇ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਪਾਈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਹਰਿ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਇਆ ਧਨੁ ਧਨੁ ਕਹੈ ਸਾਬਾਸਿ ਜੀਉ ॥੨॥

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਦਾ (ਭਾਣਾ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਪਤੀਤ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਰਖੇ। ਉਹ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਿ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਮਾਲਕ ਦਾ ਨਾਮ 'ਸਿਮਰਨ' ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਚਲਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਮਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਬੇਨਤੀ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ।

ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਸੁਣਹੁ ਪੁਤ ਭਾਈਹੋ ਮੇਰੈ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਆਉ ਮੈ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਗੁਰੁ ਭਾਇਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰੇ ਸਾਬਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਭਗਤੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੋਈ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਭਾਣਾ ਭਾਵਏ ॥
ਆਨੰਦੁ ਅਨਹਦ ਵਜਹਿ ਵਾਜੇ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗਲਿ ਮੇਲਾਵਏ ॥
ਤੁਸੀ ਪੁਤ ਭਾਈ ਪਰਵਾਰ ਮੇਰਾ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕਰਿ ਨਿਰਜਾਸਿ ਜੀਉ ॥

ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਪਰਵਾਣਾ ਫਿਰੈ ਨਾਹੀ ਗੁਰੁ ਜਾਇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥ ੩ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਿਆ । ਸਾਰੇ ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਆਏ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਹੇ ਸਿਖੇ ! ਪੁਤ੍ਰੇ ਤੇ ਭਾਈਓ ! ਮੇਰੀ ਗਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ । ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸੱਦਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਇਹ ਉਹਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਮਾਲਕ ਦਾ ਭਾਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਪੁਰਸ਼ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝੇ ਤੇ ਮੰਨੇ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸੁਖ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜੇ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵੇਗਾ । ਹੇ ਮੇਰੇ ਪੁਤ੍ਰੇ, ਭਾਈਓ ਤੇ ਸਿਖੇ ! ਰਤਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਝਾਤ ਮਾਰਕੇ ਸੋਚੋ, ਧੁਰੋਂ ਆਇਆ ਸੱਦਾ (ਹੁਕਮਨਾਮਾ) ਕਦੀ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜਦਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਦੇ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ।

ਸਤਿਗੁਰਿ ਭਾਣੈ ਆਪਣੈ ਬਹਿ ਪਰਵਾਰੁ ਸਦਾਇਆ ॥ ਮਤ ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੋਈ ਰੋਵਸੀ ਸੋ ਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਭਾਇਆ ॥ ਮਿਤੁ ਪੈਝੈ ਮਿਤੁ ਬਿਗਸੈ ਜਿਤੁ ਮਿਤ ਕੀ ਪੈਜ ਭਾਵਏ ॥ ਤੁਸੀ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਹੁ ਪੁਤ ਭਾਈ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੈਨਾਵਏ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਰਤਖਿ ਹੋਂਦੈ ਬਹਿ ਰਾਜੁ ਆਪਿ ਟਿਕਾਇਆ ॥ ਸਭਿ ਸਿਖ ਬੰਧਪ ਪੁਤ ਭਾਈ ਰਾਮਦਾਸ ਪੈਰੀ ਪਾਇਆ ॥ ੪ ॥

ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਉਸ ਚਲਣ ਦੇ ਭਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਦਿਆ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, 'ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਰੋਵੇ ਨਾ । ਰੋਣਾ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਹਾਂ । ਜਿਵੇਂ ਦੋ ਮਿਤਰ ਮਿਲਕੇ ਅਨੰਦ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵਾਂਗਾ । ਅਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧੀਓ ਰਤਾ ਸੋਚੋ ਜੈਸਾ ਸਤਕਾਰ ਦਾ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਐਸਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ।

ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਾਇਆ ਤੇ ਸਿਖਾਂ, ਪੁਤਰਾਂ, ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਾਇਆ । ਸਭ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ।

ਅੰਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਪਿਛੈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਿਅਹੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਕੇਸੋ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਸਦਿਅਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣੀਐ ਬੇਬਾਣੁ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਗੁਰ ਭਾਵਏ ॥ ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਕਿਰਿਆ ਦੀਵਾ ਫੁਲ ਹਰਿ ਸਰਿ ਪਾਵਏ ॥ ਹਰਿ ਭਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲਿਆ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਤਿਲਕੁ ਦੀਆ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੁ ਜੀਉ ॥ ੫ ॥

ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਅਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ। ਕੇਸੋ ਗੁਪਾਲ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਹਰੀ ਜਸ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣਾਉਣਾ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਸੁਣਨਾ ਇਹੋ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਬੇਬਾਣ ਹੀ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਪਤਲਿ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਹਨ, ਦੀਵਾ ਜਗਾਉਣਾ ਜਾਂ ਫੁਲ (ਹਡੀਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗਾ ਤਾਰਨਾ) ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ‘ਹਰਿ ਹਰਿ’ ਦਾ ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਕੇ ਓਹਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਓਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ (ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ) ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇਛਾ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖੀ ਗਏ, ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਮੇਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿਤਾ । ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ

ਪਿਛੇ ਹਨ ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਜਿ ਬੋਲਿਆ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਮੰਨਿ ਲਈ ਰਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਮੋਹਰੀ
ਪੁਤ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਰਾਮਦਾਸੈ ਪੈਰੀ ਪਾਇ ਜੀਉ ॥ ਸਭ ਪਵੈ ਪੈਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ
ਕੋਰੀ ਜਿਥੈ ਗੁਰੁ ਆਪਿ ਰਖਿਆ ॥ ਕੋਈ ਕਰਿ ਬਖੀਲੀ ਨਿਵੈ ਨਾਹੀ ਫਿਰ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਣਿ ਨਿਵਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਗੁਰਹਿ ਭਾਣਾ ਦੀਈ ਵਡਿਆਈ ਧੁਰਿ
ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ਰਜਾਇ ਜੀਉ ॥ ਕਹੈ ਸੁੰਦਰ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਪੈਰੀ
ਪਾਇ ਜੀਉ (ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ)

ਜੇ ਜੇ ਹੁਕਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ, ਸੇ ਸੇ ਹੁਕਮ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮੰਨ
ਲਿਆ । ਓਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਸਤ ਕਰਕੇ
ਮੰਨਾਂਗੇ ।' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਨਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪਾਇਆ । ਭਾਵ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ
ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ । ਹੋਰ
ਵੀ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ । ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ । ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ
ਗੁਸੇ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ,
ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਮੋੜਿਆ ਤੇ ਮਨਾਇਆ । ਪਸਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਹੈ ਜੇ ਕੁਝ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ, ਓਹੋ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਆਖਦੇ
ਹਨ, ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ । ਐਸੇ ਚੰਗੇ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈ

ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਸਿਵਰਿ ਨਵ ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿ ਸਮੁ ਧਰਿਆ ॥ ਚਵਰਾਸੀਹ
ਸਿਧ ਬੁਧ ਜਿਤੁ ਰਾਤ ਅੰਬਰੀਕ ਭਜਵਲੁ ਤਰਿਆ ॥ ਉਧਉ ਅਕੂਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ ਨਾਮਾ
ਕਲਿ ਕਬੀਰ ਕਿਲ ਵਿਖ ਹਰਿਆ ॥ ਸੋਈ ਨਾਮੁ ਅਛਲੁ ਭਵਤਹੁ ਭਗਤਾਰਣੁ
ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਰ ਕਉ ਫੁਰਿਆ ॥ (ਸਵਯੇ ਮਃ ੩)

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਨਿਰੰਜਨ (ਮਾਯਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਹੈ ।

ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨੌ ਨਾਥ—(ਗੋਰਖ ਵਰਗੇ) ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤਰ ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਆਦਿਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਕੇ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੇ। ਏਸੇ ਨਾਮ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣੇ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਚੌਰਾਸੀ ਸਿਧ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ (ਹਰਾ) ਮਹਾਰਾਜ ਵੀ ਲਗੇ ਰਹੇ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਨਛੱਤ੍ਰ—ਤਾਰੇ, ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਤੇ ਨਾਰਦ ਜਿਹੇ ਵੀ ਉਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਵੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਭਗਤ ਬਣਿਆਂ। ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ, ਪਰਬਤ, ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਤਾਰ ਦਿਤੇ। ਉਹੋ ਹੀ ਨਾਮ ਅੱਛਲ ਪੈ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੋਕ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ

ਸੂਤਿ ਸੁਰਉ ਸੀਲਿ ਬਲਵੰਤੁ ਸਤ ਭਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਘਨ ਗੁਰੂਅ ਮਤਿ
ਨਿਰਵੈਰਿ ਲੀਣਾ ॥ ਜਿਸੁ ਧੀਰਜੁ ਧਰਿ ਧਵਲੁ ਧੁਜਾ ਸੇਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਬੀਣਾ ॥
ਪਰਸਹਿ ਸੰਤ ਪਿਆਰ ਜਿਹ ਕਰਤਾਰਹ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸੁਖੁ
ਪਾਇਓ ਅਮਰਿ ਗੁਰਿ ਕੀਤਉ ਜੋਗੁ ॥ ਨਾਮੁ ਨਾਵਣੁ ਨਾਮੁ ਰਸ ਖਾਣੁ ਅਰ
ਭੋਜਨੁ ਨਾਮ ਰਸੁ ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਮਿਸਟ ਬਾਣੀ ॥ ਧਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਓ
ਜਿਸੁ ਪਸਾਇ ਗਤਿ ਅਗਮ ਜਾਣੀ ॥ ਕੁਲ ਸੰਬੂਹ ਸਮੁਧਰੇ ਪਾਯਉ ਨਾਮ
ਨਿਵਾਸੁ ਸਕਯਬੁ ਜਨਮ ਕਲੁ ਚਰੈ ਗੁਰ ਪਰਸਿਉ ਅਮਰ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥

ਭੱਟ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਸਚੇ, ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਤੇ ਸੀਤਲ ਸੁਭਾ ਜੇ, ਆਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਆਪ ਵੈਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੇ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਦੀ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਧੀਰਜਵਾਨ ਐਨੇ ਸੀ ਕਿ ਦਾਤੂ ਜੀ ਦੇ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਤੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਲ ਨੇ ਧਰਤੀ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਸਨ। ਸੁਵਰਗ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ

ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਰਸ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਭ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ ਧੰਨ ਹੋ ! ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਵੰਸ਼ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਵੰਸ਼ ਹੀ ਉਜਲ ਹੋਇਆ। ਕਲ ਭੱਟ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ !

ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਅਰਦਾਸਿ ਕਹਉ ਪਰੁ ਕਹਿ ਭਿ ਨ ਸਕਉ॥
 ਸਰਬ ਚਿੰਤ ਤੁਧੁ ਪਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹਉ ਤਕਉ॥
 ਤੇਰੈ ਹੁਕਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਣੁ ਤਉ ਕਰਉ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਸੇਵਾ॥
 ਜਬ ਗੁਰ ਦੇਖੈ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਮੁਖਿ ਮੇਵਾ॥
 ਅਗਮ ਅਲਖ ਕਾਰਣ ਪੁਰਖ ਜੋ ਫੁਰਮਾਵਹਿ ਸੋ ਕਹਉ॥
 ਗੁਰੁ ਅਮਰਦਾਸ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ਜਿਵ ਤੂ ਰਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ॥

ਹੇ ਦਾਤਾ—ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਅਗੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਘਟ ਘਟ ਦੀ ਜਾਨਣਹਾਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੇ। ਜਿੰਨੀ ਸਿਖੀ ਸੰਗਤ ਹੈ ਸਭ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਆਪ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦਰਦ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਜੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਵੇ। ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਮਥੇ ਦੀ ਰੇਖਾ ਬਦਲੋ ਤਾਕਿ ਮੈਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂ, ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਚਾਅ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਪਾਸ ਰਹਾਂ। ਆਪ ਜਦੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਮੋਹਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਮਿਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਅਗਮ ਤੇ ਅਲਖ ਹੋ, ਪੁਰਸ਼ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਜੇ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੁਝ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ

ਤੁਸੀਂ ਫੁਰਮਾ ਰਹੇ ਜੇ । ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰਖੋ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਰਹਾਂ । ਆਪ ਸਭ
ਕੁਝ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਹੋ ।

ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਅਰੁ ਧਿਆਨੁ ਤਤ ਸਿਉ ਤਤੁ ਮਿਲਾਵੈ ॥ ਸਚਿ ਸਚੁ ਜਾਣੀਐ
ਇਕ ਚਿਤਹਿ ਲਿਵਲਾਵੈ ॥ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਿ ਵਸਿ ਕਰੈ ਪਵਣੁ ਉਡੰਤ ਨ ਧਾਵੈ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਵਸਹਿ ਦੇਸਿ ਹੁਕਮੁ ਬੁਝਿ ਬੀਚਾਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ਕਲਿ ਮਹਿ ਰੂਪ
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਨਿ ਕਿਛੁ ਕੀਅਉ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਉ ਸੋਇ ਭਿਖਾ
ਕਹੈ ਸਹਜ ਰੰਗਿ ਦਰਸਨੁ ਦੀਅਉ ॥

ਭਿਖਾ ਭਗਤ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕੋਲ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ
ਹੈ ਜੋ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਆਤਮਿਕ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼
ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਬਿਰਤੀ ਜੋੜਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਆਪ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ ਹੈ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਲੋਭ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ
ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਚਿਤ ਹਵਾ ਰੂਪ ਨੱਠਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਹੈ ।
ਮੈਂ ਸਚ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਜੇਹੜਾ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਦੇ
ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਵਿਚ ਪੁਜਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ! ਆਪ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ
ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਓਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ
ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਭਿਖਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਮੈਨੂੰ ਐਸੇ
ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਨੰਦ
ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ ਦਾਤਾ ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ ਲਖੇ ਨਹੀਂ
ਜਾ ਸਕਦੇ ਆਪ ਨੇ ਨਿਧਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਸਿਧਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ।

ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿਠੇ ॥ ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ ਮੁਖਹੁ
ਏ ਪੰਡਿਤ ਮਿਠੇ ॥ ਬਰਸੁ ਏਕੁ ਹਉ ਫਿਰਿਓ ਕਿਨੈ ਨਹ ਪਰਚਉ ਲਾਯਉ ॥
ਕਹਿਕਆਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਤਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਛਡਿ ਦੂਜੈ
ਲਗੇ ਤਿਨਕੈ ਗੁਣ ਹਉ ਕਿਆ ਕਹਉ ॥ ਗੁਰ ਦਯਿ ਮਿਲਾਯਉ ਭਿਖਿਆ
ਜਿਵ ਤ ਰਾਖਹਿ ਤਿਵ ਰਹਉ ॥

(ਸਵਯੇ ਮਃ ੩)

ਭਟ ਭਿਖਾ ਜੀ ਸਚੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵਰਗਾ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸੰਤ ਦੇਖੇ, ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਤੇ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਤਿਓਂ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਮਿਠੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਖੋਟੇ ਹਨ । ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤਕ ਪੁਜਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਮੈਂ ਭਾਉਂਦਾ ਫਿਰਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਛਾ ਪੂਰਨ ਨਾ ਕੀਤੀ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਮਾੜਾ ਸੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ । ਬਸ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆ ਡਿਗਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਚਲਾਵੇ ਏਥੋਂ ਮਨਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਹੁਣ ਇਹ ਦਰ ਛਡਕੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ । ਇਹ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਹਿਮਾ

ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਅੰਗ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤ੍ਰਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਫਲਿਆ ॥ ਜੋਤ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈਅਨੁ ਦੀਵੇ ਤੇ ਜਿਉ ਦੀਵਾ ਬਲਿਆ ॥ ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ ਛਲ ਕਰ ਅਛਲੀ ਅਛਲ ਛਲਿਆ ॥ ਕੋਈ ਬੁਝ ਨ ਹੰਘਈ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਰਲਿਆ ॥ ਸਚਾ ਸਚ ਸੁਹਾਵੜਾ ਸਚ ਅੰਦਰ ਸਚ ਸੰਚਹੁ ਢਲਿਆ ॥ ਨਿਹਚਲ ਸਚਾ ਤਖਤ ਹੈ ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਨ ਹਲੇ ਹਲਿਆ ॥ ਸਿਧ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਸਭ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਹੋਏ ਖਲਿਆ ॥ ਸਚਾ ਹੁਕਮੁ ਸੁ ਅਟਲ ਨ ਟਲਿਆ ॥

ਤਿਸਦਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ—ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਿਛ ਉਤਪਨ ਹੋਏ । ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਜੋ ਫਲ ਲਗਾ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਨ । ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਜੋਤਿ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਿਵੇਂ ਬਲਦੇ

ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰਾ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਲਈਦਾ ਹੈ । ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀਰਾ ਕਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਬਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਐਸਾ ਵਿੰਨਿਆ ਕਿ ਜਗਤ ਦੇ ਪੰਜੇ ਠੰਗ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਛਲ ਸਕੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਨਾਲ ਐਸੀ ਜੋਤ ਰਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਸਜਣ ਦੋਹ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਪਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਨਾ ਅੱਡ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਨਖੇੜ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸਮਝੋ ਸਚ ਨਾਲ ਸਚ ਰਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਤਖਤ ਸੱਚਾ ਤੇ ਅਹਿਲ ਤੇ ਅਮਰ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਉਸ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਚਲਿਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖਕੇ ਸਿਧ, ਨਾਥ, ਸੰਤ ਤੇ ਫਕੀਰ ਹਥ ਜੋੜ ਖਲੋਤੇ । ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੱਚਾ ਤੇ ਅਟੱਲ ਹੈ । ਇਹ ਮੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਉਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪ ਜੋਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ।

ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਹੈ ਭਗਤ ਵਛਲ ਹੁਇ ਅਛਲ ਛਲਾਯਾ ॥
 ਮਹਿਮਾ ਮਿਤ ਮਿਰਜਾਦ ਲੰਘ ਪਰਮਿਤ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨ ਪਾਯਾ ॥
 ਰਹਿਰਾਸੀ ਰਹਿਰਾਸ ਹੈ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਜਗ ਪੈਰੀਂ ਪਾਯਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ
 ਸੁਖ ਫਲ ਅਮਰ ਪਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲਾਯਾ ॥
 ਗੁਰਾ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਪੁਰਖਹੁ ਪੁਰਖ ਉਪਾਇ ਸਮਾਯਾ ॥
 ਵਰਤਮਾਨ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਹੋਇ ਇਕੀਹ ਸਹਜ ਘਰ ਆਯਾ ॥
 ਸੱਚਾ ਅਮਰ ਅਮਰ ਵਰਤਾਯਾ ॥

ਉਹ ਪੁਮਾਤਮਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਛਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਭਗਤ ਉਸ ਨੂੰ ਛਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਐਸਾ ਛਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਛਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭੇਤ ਨੂੰ ਹੀ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ

ਵਰਨਣ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਆਸਰੇ ਐਸੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ ਵੱਡੀ ਗਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਆਪ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਆਪ ਮਥਾ ਟੇਕਣ ਲਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਫਲ (ਬ੍ਰਹਮ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ) ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਚੇਲਾ ਬਣਿਆ ਮੁੜ, ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਚੇਲਾ ਤੇ ਚੇਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਮਾ ਗਿਆ ਪੂਰੀ ਭਗਤੀ ਪਾਈ ਐਸੇ ਵਰਤਮਾਨ (ਕਲਜੁਗ) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਮਰ ਹੁਕਮ ਵਰਤਾਏ।

ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤਿ ਪਰਚਾਇਕੈ ਚੇਲੇ ਤੇ ਗੁਰ ਗੁਰ ਤੇ ਚੇਲਾ ॥ ਵਾਣਾ ਤਾਣਾ ਆਖੀਐ ਸੂਤ ਇਕ ਹੁਇ ਕਪੜਾ ਮੇਲਾ ॥ ਦੁਧਹੂੰ ਦਹੀ ਵਖਾਣੀਐ ਜਾਣ ਕਮਾਦਹੂੰ ਰੇਲਾ ਪੇਲਾ ॥ ਖੀਰ ਖੰਡ ਘਿਉ ਮੇਲ ਕਰ ਅਤਿ ਵਿਸਮਾਦ ਸਾਦ ਰਸ ਰੇਲਾ ॥ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਕੱਥ ਮਿਲ ਚੁਨੇ ਰੰਗ ਸਰੰਗ ਸਹੇਲਾ ॥ ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੀਕ ਨ ਭੇਲਾ ॥

ਸ਼ਬਦ (ਸਿਮਰਨ) ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਲਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੇਲੇ ਬਣੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਤੇ ਅੰਤ ਫਿਰ ਚੇਲੇ 'ਭਾਵ ਕਿ ਗੁਰਿਆਈ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਕੇ' ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਜਿਵੇਂ 'ਤਾਣਾ' ਤੇ ਪੇਟਾ' ਇਕ ਧਾਗੇ ਤੇ ਵਖਰੇ ਨਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਧਾਗਾ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਪੜਾ ਬਣਕੇ ਵੀ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਧ ਤੋਂ ਦਹੀਂ ਦਹੀਂ ਤੋਂ ਮੱਖਣ, ਮੱਖਣ ਤੋਂ ਘਿਉ ਬਣਦਾ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਮਾਦ ਦੇ ਗੁੜ ਤੋਂ ਮਿਸ਼ਰੀ, ਖੰਡ ਆਦਿਕ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਖੀਰ, ਘਿਓ ਤੋਂ ਜੱਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਪਾਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਪਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਰੀਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ,
ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਜੋਤ ਸੀ। ਓਹ ਜੋਤ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਗਾਹੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ
ਸਨ, ਓਹ ਅਰੂਪ ਹੋਕੇ ਮੁੜ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਰਲ ਗਏ। ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਰਹੀ।
ਸ਼ਕਤੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਹੀ ਤੇ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਪੁਜ ਗਈ।

ਤਿਲ ਮਿਲ ਫੁਲ ਅਮੁਲ ਜਯੋਂ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਧ ਸੁਗੰਧ ਫੁਲੇਲਾ ॥
ਖਾਸਾ ਮਲ ਮਲ ਸਿਰੀ ਸਾਫ ਸ਼ਾਹ ਕਪਾਹ ਚਲਿਤ ਬਹੁ ਖੇਲਾ ॥ ਗੁਰੂ
ਮੂਰਤਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ। ਦੁਨੀਆਂ
ਕੂੜੀ ਸਾਹਿਬੀ ਸੱਚ ਮਣੀ ਸੱਚ ਗਰਬ ਗਹੇਲਾ ॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਦੁੜਾਇਅਨ
ਜਿਉਂ ਮਿਰਗਾਵਲ ਦੇਖ ਬਘੇਲਾ ॥ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਪਿਛੇ ਲਗੇ
ਨਕੇਲਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਚਾ ਅਮਰ ਸੁਹੇਲਾ ॥

ਜਿਵੇਂ ਤਿਲ ਤੇ ਫੁਲ ਮਿਲਕੇ ਸੁੰਦਰ ਸੁਗੰਧੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿਖ ਮਿਲਕੇ ਸਿਖ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਿਖ
ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ
ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਅਸਚਰਜ ਖੇਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਨਹੀਂ
ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਇਸ
ਵਾਸਤੇ ਸਚਾ ਸ਼ਬਦ (ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਜਪ ਤੇ ਸਿਮਰਨ) ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ
ਚਾਹੀਏ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ
ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।
ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਆ ਸਤਿਗੁਰਹੂੰ ਅਚਰਜ ਅਮਰ ਅਮਰ ਵਰਤਾਯਾ ॥

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਹਣਾ ਸੋਈ ਸਚਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾਯਾ ॥ ਖੋਲ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਬਦ
ਦਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਚੁ ਮੇਲ ਮਿਲਾਯਾ ॥ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਪਰਵਾਣ ਕਰ
ਚਾਰ ਵਰਣ ਲੈ ਪੈਰੀ ਪਾਯਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਇਕ ਧਿਆਈਐ ਦੁਰਮਤਿ ਦੂਜਾ
ਭਾਉ ਮਿਟਾਯਾ ॥ ਕੁਲਾ ਧਰਮ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸਭ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ
ਰਹਾਯਾ ॥ ੧੨ ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਐਸੇ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ
ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਮਾਨ ਆਪ ਨੂੰ
ਤਿਲਕ ਲਗਾ, ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਮੰਨੇ ਗਏ ਤੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਕੇ ਸਿਖ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਣੀ
ਰੂਪ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ, ਉਸ ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਧਨ ਨਾਲ ਸਿਖ
ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਐਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖਸ਼ੀ
ਕਿ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਛਤ੍ਰੀ, ਵੈਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੂਦਰ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ
ਡਿਗੇ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਸਾਧੂ, ਜੋਗੀਆਂ ਤੇ ਤਪੱਸੀਆਂ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਇਕ ਚਿਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਉਹ ਤਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ
ਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ ਮੋਹ ਆਦਿਕ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਭਟਕਣਾ
ਮਿਟ ਗਈ। ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸਿਖ ਦਾ ਕੁਲ ਧਰਮ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਫੁਰ
ਮਾਉਂਦੇ ਹਨ—

ਤਿਸਨਾ ਬੁਝੈ ਤਿਪਤਿ ਹੋਇ ਹਰਿ ਰੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰ ॥

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਹਰਿ ਅਪਨੀ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥

(ਸਲੋਕ ਮਃ ੩)

ਜਦੋਂ ਤਿਸ਼ਨਾ 'ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੀ ਭੁਖ' ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਬਿਰਤੀ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਂਗ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਂ ਕਾਵਯ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਮਨੁਖ ਵਾਸਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ।

ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ । ਹੇਠਾਂ ਕੁਝਕੁ ਸ਼ਬਦ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਖਣ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਿੰਨੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਉਚਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਬੋਲੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਧਾਰਨ ਮਨੁਖ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ ਕੋਈ ॥
ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਿੰਦੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਹੋਈ ॥ ੧ ॥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ
ਮੂਰਖੁ ਗਵਾਰਾ ॥ ਇਸੁ ਗਰਬੁ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਚਾਰੇ ਵਰਨ ਆਖੇ ਸਭ ਕੋਈ ॥ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਓਪਤਿ ਹੋਈ ॥
ਮਾਟੀ ਏਕੁ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੈ ਕੁਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥
ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹੀ ਕਾ ਅਕਾਰਾ ॥ ਘਟਿ ਵਧਿ ਕੇ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ

॥ ੪ ॥ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜੀਉ ਕਰਮ ਬੰਧੁ ਹੋਈ ॥ ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ
ਭੇਟੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਭੈਰਉ ਮਃ ੩)

ਮੈ ਕਾਮਣਿ ਮੇਰਾ ਕੰਤ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਜੇਹਾ ਕਰਾਏ ਤੇਹਾ ਕਰੀ
ਸੀਗਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਭੋਗ ॥ ਤਨੁ ਮਨੁ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ
ਜੋਗੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਈ ॥ ਜਾਂ ਆਪੇ ਵਰਤੈ
ਏਕੋ ਸੋਈ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਿਰਮ ਕਸਾਈ ॥ ਮਿਲਉਗੀ ਦਇਆਲੁ
ਪੰਚ ਸਬਦ ਵਜਾਈ ॥ ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ
ਆਪਿ ਮਿਲਾਵੈ ਸੋਇ ॥

(ਭੈਰਉ ਮਃ ੩)

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰਧਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਾਥੈ ਪਵੈ
ਛਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੁਲਭੁ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ
॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਨ ਭਾਲਹਿ ਸੋਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ
ਹੋਇ ॥ ੨ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਹਿ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ
ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਜੋ ਕਲ ਰਹਿਆ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਿ ॥

(ਭੈਰਉ ਮਃ ੩)

ਭ੍ਰਮਿ ਭ੍ਰਮਿ ਜੋਨਿ ਮਨਮੁਖ ਭਰਮਾਈ ॥ ਜਮਕਾਲੁ ਮਾਰ ਨਿਤ ਪਤਿ
ਗਵਾਈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਜਮ ਕੀ ਕਾਣਿ ਚੁਕਾਈ ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਆ
ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਪਾਈ ॥ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ
ਦੁਬਿਧਾ ਖੋਇਆ ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿ ॥ ਭਵਜਲ
ਸਬਦਿ ਲੰਘਾਵਣੁ ਹਾਰੁ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਰੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ
ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਬਹੁ ਮਾਇਆ ॥ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਬਹੁ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ੩ ॥ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਅਗਮ

ਅਥਾਹਾ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਪੀਐ ਸਚੁ ਲਾਹਾ ॥ ਹਾਜਰੁ ਹਜੂਰਿ ਹਰਿ ਵੇਪਰ
ਵਾਹਾ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮ ਸਮਾਹਾ ॥ ੪ ॥ (ਮਲਾਰ ਮਃ ੩)

ਏ ਮਨ ਚੰਚਲਾ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਚਤੁਰਾਈ ਨ
ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਤੂ ਸੁਣਿ ਮੰਨ ਮੇਰਿਆ ॥ ਏਹ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਜਿਨਿ
ਏਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ਮਾਇਆ ਤ ਮੋਹਣੀ ਤਿਨੈ ਕੀਤੀ ਜਿਨਿ ਠਗਉਲੀ
ਪਾਈਆ ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਕੀਤਾ ਤਿਸੈ ਵਿਟਹੁ ਜਿਨਿ ਮੋਹ ਮੀਠਾ ਲਾਇਆ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਮਨ ਚੰਚਲ ਚਤੁਰਾਈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ੧੦ ॥

ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ਚਾਲਾ ਨਿਰਾਲੀ ਭਗਤਾਹ ਕੇਰੀ
ਬਿਖਮ ਮਾਰਗ ਚਲਣਾ ॥ ਲਭੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਤਿਸਨਾ ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ
ਬੋਲਣਾ ॥ ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ ਏਤੁ ਮਾਰਗਿ ਜਾਣਾ ॥ ਗੁਰ
ਪਰਸਾਦੀ ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਤਜਿਆ ਹਰਿ ਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਚਾਲ
ਭਗਤਾ ਜੁਗਹੁ ਜੁਗੁ ਨਿਰਾਲੀ ॥ ੧੪ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਝੂਠੇ ਝੂਠੁ ਕਮਾਵੈ ॥ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਕਦੇ ਨ ਪਾਵੈ ॥
ਦੂਜੈ ਲਾਗੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵੈ ॥ ਮਮਤਾ ਬਾਧਾ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ਦੋਹਾਗਣੀ
ਕਾਮਨਿ ਦੇਖੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤਿ ਧਨ ਮਾਇਆ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ਝੂਠਾ ਮੋਹੁ
ਪਾਖੰਡ ਵਿਕਾਰੁ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਦਾ ਸੁਹਾਗਣਿ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਗੁਰ
ਸਬਦੀ ਸੀਗਾਰੁ ਬਣਾਵੈ ॥ ਸੇਜ ਸੁਖਾਲੀ ਅਨਦਿਨ ਹਰਿ ਰਾਵੈ ॥ ਮਿਲਿ
ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਾਚੀ ਜਿਸੁ ਸਾਚਿ ਪਿਆਰੁ ॥
ਆਪਣਾ ਪਿਰੁ ਰਾਖੈ ਸਦਾ ਉਰਧਾਰਿ ॥ ਨੇੜੈ ਵੇਖੈ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ਮੇਰਾ
ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਬ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥ ੩ ॥ ਆਗੈ ਜਾਤਿ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਇ ॥ ਤੇਹਾ
ਹੋਵੈ ਜੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਸਬਦੇ ਉਚੈ ਉਚਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚਿ
ਸਮਾਵੈ ਸੋਇ ॥ (ਆਸਾ ਮਃ ੩)

ਨਿਰਣਿ ਕਰੇ ਬਹੁ ਵਾਜੇ ਵਜਾਏ ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅੰਧਾ ਬੋਲਾ ਹੈ
ਕਿਸੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਏ ॥ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਭਰਮਿ ਅਨਲ ਵਾਉ ॥ ਦੀਵਾ

ਬਲੈ ਨ ਸੋਝੀ ਪਾਇ ॥ ੧ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ ਘਟਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ ॥
ਆਪੁ ਪਛਾਣਿ ਮਿਲੈ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਚਾ ਆਪੇ
ਜਾਣੁ ॥ ਗੁਰਕੈ ਸਬਦਿ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਣੁ ॥ ੨ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਗਤਿ
ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਸਹਜਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਭਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਚੁ ਸੋਇ ॥ ਪਾਖੰਡਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਤਿ ਦੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥
ਏਹਾ ਭਗਤਿ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਭਵਜਲੁ ਤਰੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ
ਭਗਤਿ ਥਾਇ ਪਾਇ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਆਪਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੪ ॥ ਹਰਿ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਏ ॥ ਨਿਹਚਲ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਏ ॥
ਭਗਤਿ ਰਤੇ ਤਿਨ ਸਚੀ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥

(ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩)

ਇਤਿਆਦਿਕ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਠ
ਕਰਣ ਪਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਵਿਚ
ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਸਮਰਥ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ ਬਰਕਤਾਂ ਮੇਰਾਂ ਦੇ ਸਾਈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ
ਦੇ ਮਾਣ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੇ ਤਾਣ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਿਗਤਿਆਂ ਦੀ
ਗਤਿ ਤੇ ਨਿਪਤਿਆਂ ਦੀ ਪਤ ਦੇ ਵਰ ਬਖਸ਼ੇ ਸਨ।

ਭਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ—

“ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ
ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਣਿ ਆਵੈ ॥”

ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਚਮੁਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਨ।

ਮੁਕੰਮਲ

ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹਿਸਾ ਦੂਸਰਾ

ਅਰਥਾਤ

ਸੋਢੀ ਚਮਤਕਾਰ

ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ, ਛੇਵੀਂ, ਸਤਵੀਂ, ਅਠਵੀਂ, ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਤਕ ਦਾ ਪੂਰਨ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਨ ਮੋਹਨਾ ਇਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਭੇਟਾ ੧੬)

‘ਕਹਿਬੇ ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨ’ ਹੈ।

ਸੋ ਪਰੇਮੀ ਜਨਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਿਨੈ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਇਸ ਭਉਜਲ ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਆਪ ਤਰੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਸੁਣਾਕੇ ਤਾਰੇ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਾਓ।

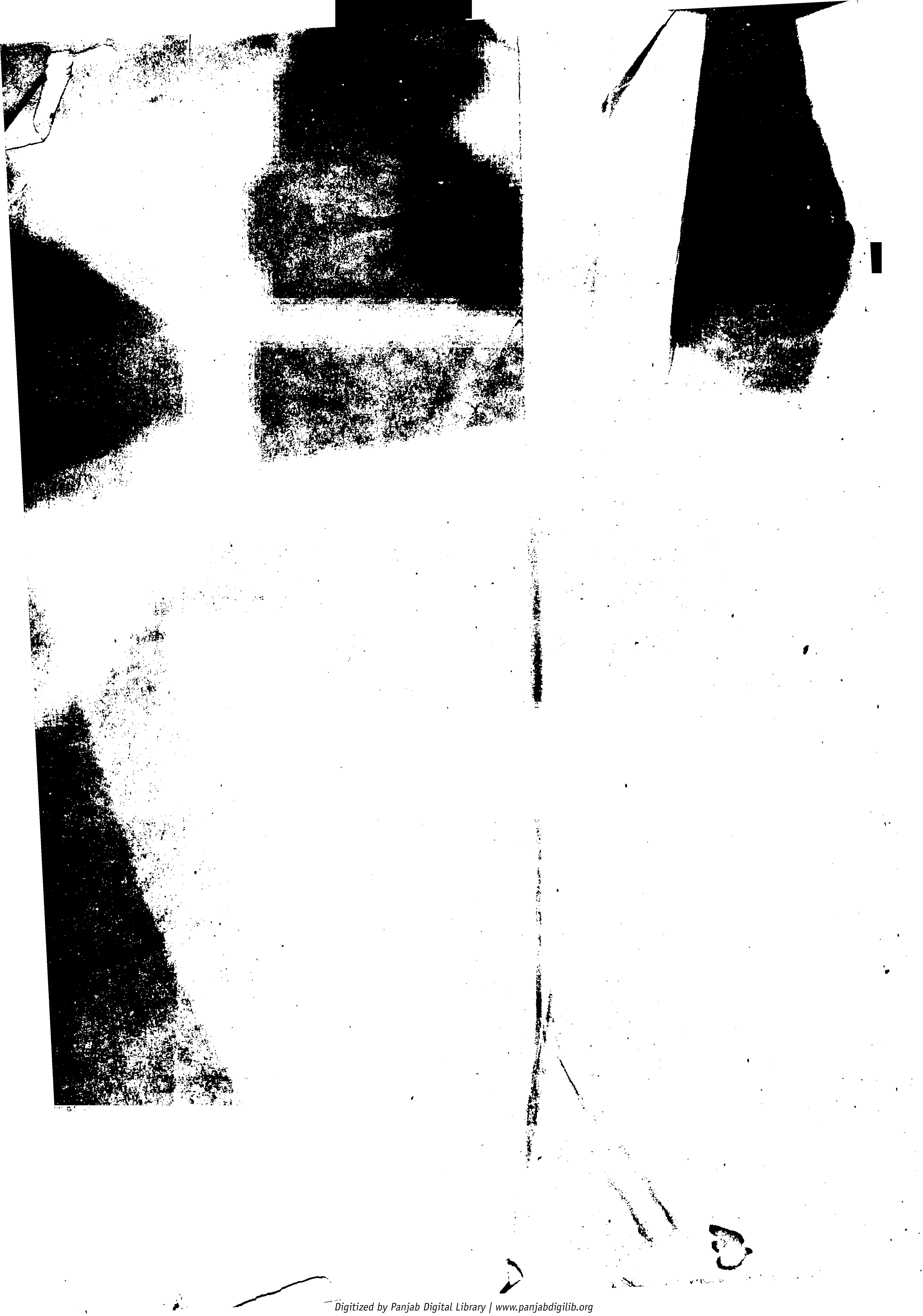
ਮੰਗਾਉਣ ਦਾ ਪਤਾ—

ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋਃ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਬਜਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬਾਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਛਪੀ।
ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ

B-1430

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟਕਸ਼ਾਲ ਦੇ ਸਟੀਕ ਗ੍ਰੰਥ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੦੮ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਵਿਦਿਆ ਮਾਰਤੰਡ, ਗਿਆਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ

ਅਲੌਕਿਕ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ :—

ਸ੍ਰੀ ਅਮੀਰ ਭੰਡਾਰ ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸਟੀਕ

ਰਹਿਰਾਸ, ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਉਥਾਨਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ੧੨੨ ਸਾਖੀਆਂ ਸਹਿਤ ਕਥਾ ਤੇ ਖ਼ਹਾਤਖ਼
ਸਮੇਤ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾ ਕਪੜਾ ਜਿਲਦ ਭੇਟਾ ੨੨) ਸਾਦਾ ੨੦)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਟੀਕ (ਸੈਂਚੀ ਪਹਿਲੀ)

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਰਹਿਰਾਸ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਭੇਟਾ ੨੨)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਟੀਕ (ਸੈਂਚੀ ਦੂਜੀ)

ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ—ਮਾਝ ਰਾਗ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਟੀਕਾ ਹੈ। ਭੇਟਾ ੩੨)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਟੀਕ (ਸੈਂਚੀ ਤੀਸਰੀ)

ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਟੀਕਾ ਹੈ। ਭੇਟਾ ੩੫)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਟੀਕ (ਸੈਂਚੀ ਚੌਥੀ)

ਰਾਗ ਆਸਾ, ਗੁਜਰੀ ਤੇ ਦੇਵ ਕੰਧਾਰੀ ਹੈ। ਭੇਟਾ ੩੫)

ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਦਾ ਛਕੇ ਛੰਦ ਨੌਧੁਨਾ, ਸਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ ਅਰਥਾਤ ਟਿਕੇ ਦੀ ਵਾਰ ਉਥਾਨਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ
ਸਾਖੀਆਂ ਸਹਿਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇਕ ਟੀਕਾ। ਭੇਟਾ ੧੦)

ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ ਸਟੀਕ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੱਲ ਫਤਹ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਸਮੇਤ ਬਾਰਾਂ ਹਕਾਯਤਾਂ ਦਾ
ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾ। ਭੇਟਾ ੧੦)

ਅਨੰਦ ਸਾਗਰ :- ਅਰਥਾਤ

ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ, ਰਾਮਕਲੀ ਸੱਦ ਸਹੰਸਰ ਨਾਮਾ, ਅਲਹ ਅਗਮ ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ
ਪੂਰਬਕ ਵਿਚਾਰ ਉਥਾਨਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਸਾਖੀਆਂ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਟੀਕਾ। ਭੇਟਾ ੮)

ਸ੍ਰੀ ਅਮੀਰ ਸਿਧਾਂਤ ਅਰਥਾਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸਟੀਕ

ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ—ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੌਂਡ ਰਾਗ ਤਕ ਭੇਟਾ ੨੫)

ਦੂਜਾ ਭਾਗ—ਰਾਮਕਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਉਬੋਲੇ ਤਕ ਭੇਟਾ ੨੨)

ਤੀਜਾ ਭਾਗ—ਰਾਮਕਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਤਕ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਭੇਟਾ ੨੫)

ਮੰਗਾਉਣ ਦਾ ਪਤਾ—ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਕੋ:

ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਬਜ਼ਾਰ ਖਾਈ ਸ਼ੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।